

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

**ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΥΜΟΥ ΣΕ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2026

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

- 1. Νικολέττα Τσιτσανούδη**, Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (επιβλέπουσα).
- 2. Ασημάκης Φλιάτουρας**, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορικής Γλωσσολογίας, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- 3. Βασίλειος Κούτρας**, Καθηγητής Αγωγής Υγείας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Επταμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

- 1. Νικολέττα Τσιτσανούδη**, Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- 2. Ασημάκης Φλιάτουρας**, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορικής Γλωσσολογίας, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
- 3. Βασίλειος Κούτρας**, Καθηγητής Αγωγής Υγείας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- 4. Θωμαή Αλεξίου**, Καθηγήτρια Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- 5. Ουρανία Καραχάλιου**, Επίκουρη Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- 6. Πανταζής Μάντζιος**, Επίκουρος Καθηγητής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Παιδαγωγικό Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- 7. Φίλιππος Τεντολούρης**, Επίκουρος Καθηγητής Γραμματισμών και Διδακτικής της Γλώσσας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

©Βιργινία Καρβούνη

©Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τίτλος Διδακτορικής Διατριβής: Απεικονίσεις του πόνου και του θυμού σε γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας και η διδακτική αξιοποίησή τους

Copyright ©Βιργινία Καρβούνη.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα. Η έγκριση της παρούσας μελέτης δεν υποδηλώνει απαραίτητα και την αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως εκ μέρους του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	14
Abstract	15
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	16
Ευχαριστίες	16
Εισαγωγή.....	17
Συντομογραφίες.....	22
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΓΛΩΣΣΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	24
1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «γλώσσα».....	24
1.1. Θεμελιώδεις έννοιες της σύγχρονης Δομικής Γλωσσολογίας.....	25
1.2. Γλώσσα και διάλεκτος	26
1.2.1. Διάλεκτος	28
1.2.2. Ιδίωμα.....	31
1.3. Η μετάβαση από την κοινή στην επίσημη πρότυπη γλώσσα.....	33
1.4. Η έννοια του ύφους και η σχέση με τη γλώσσα	36
1.4.1. Το γλωσσικό ύφος	38
1.4.2. Τα επίπεδα ύφους της γλώσσας	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ	42
2. Θεωρητική θεμελίωση της γλωσσικής ποικιλότητας και της Διαλεκτολογίας ως απαραίτητου πλαισίου για την ανάλυση της συναισθηματικής έκφρασης στις ελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες.....	42
2.1. Η επιστήμη της Διαλεκτολογίας	43
2.2. Η σχέση με τη Γλωσσογεωγραφία	48
2.3. Η έννοια της γλωσσικής ποικιλίας.....	52

2.3.1. Ενδοσυστηματικές και εξωσυστηματικές ποικιλίες της γλώσσας	54
2.3.2. Κοινωνική ποικιλία	55
2.3.3. Γεωγραφική ποικιλία	56
2.3.3.1. Ισόγλωσσος γραμμή	57
2.3.3.2. Γλωσσικοί άτλαντες	59
2.4. Γλωσσική ποικιλία και εξασθένηση διαλέκτων	60
2.5. Η σύνδεση της διαλεκτικής ποικιλίας της ελληνικής γλώσσας με τον βαλκανικό γλωσσικό συνασπισμό (Sprachbund) και τα γλωσσικά καθολικά .	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	66
3.1. Ιστορική ανασκόπηση των αρχαίων διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας.....	66
3.2. Η ιστορία της μελέτης των νέων ελληνικών διαλέκτων	70
3.2.1. Νεοελληνικές διάλεκτοι	73
3.2.1.1. Η τσακωνική διάλεκτος.....	73
3.2.1.2. Η καππαδοκική διάλεκτος.....	74
3.2.1.3. Η ποντιακή διάλεκτος	74
3.2.1.4. Η νότιο-ιταλική διάλεκτος.....	75
3.2.1.5. Η κυπριακή διάλεκτος	76
3.2.1.6. Η κρητική διάλεκτος.....	77
3.2.2. Νεοελληνικά ιδιώματα.....	78
3.2.2.1. Το δωδεκανησιακό ιδίωμα	78
3.2.2.2. Το ιδίωμα της Χίου	79
3.2.2.3. Το κυκλαδίτικο ιδίωμα.....	80
3.2.2.4. Το ιδίωμα της Ικαρίας	80
3.2.2.5. Το ιδίωμα των Κυθήρων	81
3.2.2.6. Το επτανησιακό ιδίωμα	81
3.2.2.7. Το πελοποννησιακό ιδίωμα	82

3.2.2.8. Τα βόρεια ιδιώματα	83
3.2.2.9. Τα ημιβόρεια ιδιώματα.....	83
3.2.2.10. Τα ιδιώματα της Δυτικής Μικράς Ασίας.....	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ	85
4.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «συναίσθημα»	85
4.2. Γλώσσα και συναίσθημα.....	86
4.2.1. Τα μέρη του λόγου και η έκφραση του συναισθήματος.....	90
4.2.2. Ο μεταφορικός λόγος και η συναισθηματική λειτουργία του	92
4.2.2.1. Η μεταφορά ως μηχανισμός εδραίωσης αρνητικών συναισθημάτων σε περιόδους κρίσεων.....	93
4.2.2.2. Η χρήση της μεταφοράς στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε περιόδους κρίσεων.....	95
4.3. Απόπειρα ταξινόμησης των συναισθημάτων	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΥΜΟΥ	99
5. Η επιλογή του πόνου και του θυμού ως συναισθηματικών πεδίων για διαλεκτολογική διερεύνηση.....	99
5.1. Η έννοια του πόνου	100
5.1.1. Εννοιολογία του πόνου ως βίωμα και ως συμπεριφορά.....	102
5.1.2. Η φύση του σωματικού και του ψυχικού πόνου	103
5.2. Η έννοια του θυμού.....	105
5.2.1. Εννοιολογία του θυμού ως βίωμα και ως συμπεριφορά	105
5.2.2. Θυμός και έκφραση συναισθήματος.....	108
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ.....	110
6. Η γλωσσική απεικόνιση ως εννοιολογικό πλαίσιο για τη διερεύνηση της συναισθηματικής έκφρασης στις ελληνικές διαλεκτικές ποικιλίες.....	110
6.1. Η έννοια της γλωσσικής απεικόνισης.....	111

6.1.1. Η γλωσσική απεικόνιση συναισθημάτων.....	112
6.1.1.1. Η ψυχολογική προσέγγιση.....	114
6.1.1.2. Η ιστορική προσέγγιση.....	115
6.1.2. Γλωσσικοί μηχανισμοί αναπαράστασης συναισθημάτων	116
6.1.2.1. Μεταφορικοί μηχανισμοί.....	117
6.1.2.2. Μη λεκτικοί μηχανισμοί και γλωσσική επικοινωνία.....	117
6.1.2.3. Ψηφιακοί γλωσσικοί μηχανισμοί.....	117
6.1.2.4. Διαγλωσσικές παραλλαγές στην αναπαράσταση συναισθημάτων.....	118
6.1.2.5. Σημασιολογικά πεδία και λεξικά συναισθημάτων	118
6.1.2.6. Συναισθηματικά μοτίβα επιτονισμού	118
6.1.2.7. Γλωσσική επαφή και λεξιλογικός δανεισμός σε σχέση με την έκφραση των συναισθημάτων	119
6.2. Η σημασία της γλωσσικής απεικόνισης.....	120
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	122
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	123
7. Έρευνα.....	123
7.1. Κριτήρια επιλογής διαλέκτων και ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας .	123
7.2. Μεθοδολογία της έρευνας.....	124
7.3. Περιγραφική έρευνα/ Descriptive research	125
7.4. Ερευνητικά ερωτήματα	126
7.5. Κωδικοποίηση	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ: ΟΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΥΜΟΥ ΣΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ – ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	128
8.1. Η γλωσσική απεικόνιση του θυμού στα γεωγραφικά διαλεκτικά περιβάλλοντα της ελληνικής γλώσσας	128
8.1.1. Η καππαδοκική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού.....	128

8.1.1.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	128
8.1.1.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	128
8.1.2. Η κρητική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού.....	129
8.1.2.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	129
8.1.2.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	135
8.1.2.3. Κρητικές μαντινάδες.....	139
8.1.2.4. Σε διαλογικό επίπεδο.....	140
8.1.3. Η μικρασιατική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού.....	141
8.1.4. Η κυπριακή διάλεκτος.....	142
8.1.4.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	142
8.1.4.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	148
8.1.4.3. Κατάρες.....	151
8.1.5. Η ποντιακή διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού.....	151
8.1.5.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	151
8.1.5.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	157
8.1.5.3. Σε διαλογικό επίπεδο.....	164
8.1.5.4. Κατάρες – υβριστικοί χαρακτηρισμοί.....	165
8.1.6. Τα ιδιώματα της Δυτικής Ελλάδας και οι απεικονίσεις του θυμού.....	166
8.1.6.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	167
8.1.6.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	168
8.1.7. Τα ηπειρωτικά ιδιώματα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	173
8.1.7.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	173
8.1.7.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	179
8.1.8. Το θεσσαλικό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	191
8.1.8.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	191
8.1.8.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	193
8.1.9. Το γερμανιώτικο ιδίωμα (Καστοριά) και οι απεικονίσεις του θυμού ...	194

8.1.9.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	194
8.1.9.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	196
8.1.10. Το ιδίωμα της Κοζάνης και οι απεικονίσεις του θυμού.....	198
8.1.10.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	198
8.1.10.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	199
8.1.11. Το πελοποννησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	200
8.1.11.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	200
8.1.11.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	201
8.1.11.3. Κατάρες.....	206
8.1.11.4. Το μοιρολόι.....	207
8.1.12. Το δωδεκανησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	207
8.1.12.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	207
8.1.12.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	208
8.1.13. Τα βόρεια ιδιώματα και απεικονίσεις του θυμού.....	209
8.1.13.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	209
8.1.13.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	221
8.1.13.3. Σε διαλογικό επίπεδο.....	232
8.1.13.4. Κατάρες.....	234
8.1.14. Τα ημιβόρεια ιδιώματα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	234
8.1.14.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	234
8.1.14.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	267
8.1.15. Το θρακιώτικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	288
8.1.16. Το επτανησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού.....	288
8.1.16.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	288
8.1.16.2 Σε επίπεδο φράσεων.....	308
8.1.16.3. Σε διαλογικό επίπεδο.....	319
8.1.17. Το ιδίωμα της Χίου και οι απεικονίσεις του θυμού.....	320

8.1.17.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	320
8.1.17.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	322
8.2. Η γλωσσική απεικόνιση του πόνου στα γεωγραφικά διαλεκτικά περιβάλλοντα της ελληνικής γλώσσας	326
8.2.1. Η κρητική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του πόνου	326
8.2.1.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	326
8.2.1.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	326
8.2.2. Η κυπριακή διάλεκτος και οι απεικονίσεις του πόνου.....	327
8.2.2.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	327
8.2.2.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	328
8.2.2.3. Σε διαλογικό επίπεδο.....	329
8.2.2.4. Περίπτωση τραγουδιού.....	330
8.2.3. Η ποντιακή διάλεκτος και οι απεικονίσεις του πόνου.....	330
8.2.3.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	330
8.2.3.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	331
8.2.3.3. Σε διαλογικό επίπεδο.....	334
8.2.3.4. Περιπτώσεις τραγουδιού	335
8.2.4. Το επτανησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου	337
8.2.5. Τα βόρεια ιδιώματα και οι απεικονίσεις του πόνου	339
8.2.5.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	339
8.2.5.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	344
8.2.5.3. Περιπτώσεις τραγουδιών.....	350
8.2.5.4. Το μοιρολόι	352
8.2.5.5. Δίστιχα.....	353
8.2.6. Τα ημιβόρεια ιδιώματα και οι απεικονίσεις του πόνου	354
8.2.6.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	354
8.2.6.2. Σε επίπεδο φράσεων.....	356

8.2.6.3. Περίπτωση τραγουδιού.....	361
8.2.6.4. Το μοιρολόι	361
8.2.6.5. Περιπτώσεις δημοτικών τραγουδιών	363
8.2.7. Το σαρακατσάνικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου	363
8.2.7.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	363
8.2.7.2. Σε επίπεδο φράσεων	366
8.2.7.3. Το μοιρολόι	367
8.2.8. Το πελοποννησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου	372
8.2.9. Το θρακιώτικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου.....	372
8.2.9.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	372
8.2.9.2. Σε επίπεδο φράσεων	373
8.2.9.3. Περιπτώσεις τραγουδιών.....	374
8.2.10. Το θεσσαλικό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου	375
8.2.11. Το ηπειρώτικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου	375
8.2.11.1. Επιφωνήματα.....	375
8.2.11.2. Σε επίπεδο λέξεων.....	376
8.2.11.3. Σε επίπεδο φράσεων	376
8.2.12. Το ιδίωμα της Κοζάνης και οι απεικονίσεις του πόνου	378
8.2.12.1. Σε επίπεδο λέξεων.....	378
8.2.12.2. Σε επίπεδο φράσεων	378
8.2.13. Το πελοποννησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου	379
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΔΕΛΟΜΕΝΩΝ	380
9.1. Ο μεταφορικός και ο παροιμιακός λόγος	380
9.2. Το στοιχείο της έντασης και το ψυχικό πάθος.....	381
9.3. Μία ειδική αναφορά στο πένθος	383
9.4. Η διάθεση του διαχωρισμού, του κερματισμού, των τειχών, των φραγμάτων και η συμβολή της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης	385

9.5. Η ασθένεια και η βιολογική τρωτότητα.....	387
9.6. Η επίκληση των ζώων για στιγματισμό και απαξίωση του «άλλου»	388
9.7. Η έμφυλη κοινωνιογλωσσική απαξίωση και η μη συμπεριληπτική γλώσσα	389
9.8. Η άνιση αναπαράσταση των φύλων στο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας.....	391
ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	394
10. Η ανάγκη για συστηματική ενσωμάτωση των γλωσσικών ποικιλιών στη διδασκτική πράξη.....	394
10.1. Η γλωσσική ποικιλία στο σχολικό περιβάλλον.....	394
10.2. Η θεσμική πλαισίωση της γλωσσικής ποικιλομορφίας στα Προγράμματα Σπουδών (2000-2023): κατευθύνσεις και στόχοι	398
10.3. Το αυθεντικό υλικό ως μεθοδολογική επιλογή στη διδασκαλία της γλώσσας.....	399
10.4. Διδασκαλία διαλεκτικών στοιχείων στο Νηπιαγωγείο μέσω ερευνητικού σχεδίου εργασίας (project).....	400
10.5. Η λογοτεχνία ως πεδίο ανάδειξης γλωσσικής πολυμορφίας.....	404
ΕΝΤΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	407
11.1. Γενικά συμπεράσματα.....	407
11.2. Ειδικά συμπεράσματα.....	415
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	424
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	437

Περίληψη

Η παρούσα διδακτορική διατριβή αναλαμβάνει τη μελέτη και την έρευνα των διαλεκτικών απεικονίσεων και γλωσσικών αναπαραστάσεων των συναισθημάτων του θυμού και του πόνου των γεωγραφικών ποικιλιών στην ελληνική γλώσσα. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης επιδιώκεται η διερεύνηση της ανθεκτικότητας των γεωγραφικών διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της γλώσσας ως προς τις συγκεκριμένες περιγραφές, ενώ μελετάται το ενδεχόμενο των περιπτώσεων της δυναμικής επανεμφάνισης μορφών διαλεκτικών ποικιλιών στον σύγχρονο λόγο, κυρίως της ιδιωτικής σφαίρας, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την κοινωνικοπολιτισμική ροπή για ομογενοποίηση της χρήσης της γλώσσας. Η έρευνα κινείται στη συγκέντρωση και ταξινόμηση ποικίλων διαλεκτικών τύπων που απαντώνται κάθε φορά που επιδιώκεται η απόδοση ενός συναισθήματος πόνου ή θυμού στη σύγχρονη ελληνική γλωσσική πραγματικότητα. Το υλικό, το οποίο αξιοποιεί, ταξινομεί, κατηγοριοποιεί και περιεργάζεται συστηματικά η παρούσα έρευνα, συγκεντρώνεται από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας.

Λέξεις κλειδιά: γλώσσα, συναίσθημα, διαλεκτική απεικόνιση, γλωσσική ποικιλία

Abstract

This doctoral thesis undertakes the study and research of the dialectical depictions and linguistic representations of the feelings of anger and pain in Greece. In the context of the work, the investigation of the durability of geographical and social dialects in terms of specific descriptions is sought, while the possibility of cases of dynamic re-emergence of forms of dialect varieties in modern speech, mainly in the private sphere, is also studied, taking very seriously the socio-cultural tendency to homogenize the language use. The research moves to the gathering and classification of the various dialectical types that are found whenever the rendering of a feeling of pain or anger is sought in the modern Greek linguistic reality. Finally, the material that is used, classified and systematically categorized by this research is an extremely valuable material from various geographical parts of Greece.

Key words: language, emotion, dialectical representation, linguistic variety

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ευχαριστίες

Η διατριβή με τίτλο «Απεικονίσεις του πόνου και του θυμού σε γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας και η διδακτική αξιοποίησή τους» χρησιμοποιεί υλικό που συγκεντρώθηκε από την ερευνήτρια με επιτόπια παρατήρηση και δια ζώσης επικοινωνία με διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες των διαλέκτων και των ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας, με επισκέψεις σε βιβλιοθήκες και ακολούθως με μια μακρά βιβλιογραφική επισκόπηση, αλλά και με μια εκτενή αναζήτηση οποιασδήποτε μορφής διαλεκτικού υλικού συμπεριλαμβανομένης της προφορικής επικοινωνίας. Επιπρόσθετα, η παρούσα έρευνα αξιοποιεί ένα εξαιρετικά πολύτιμο υλικό, το οποίο έχει συγκεντρωθεί από την ερευνήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στο πλαίσιο της παράδοσης του μαθήματος «Εισαγωγή στην Ελληνική Γλώσσα και Γλωσσολογία» της διδάσκουσας Καθηγήτριας Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας κ. Νικολέττας Τσιτσανούδη – Μαλλίδη.

Ως εκ τούτου, η μελέτη αυτή αισθάνομαι ότι δεν αποτελεί αποκλειστικό προσωπικό επίτευγμα, αλλά ένα συλλογικό εγχείρημα. Για τον λόγο αυτόν θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω θερμά, πρωτίστως, την κ. Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και επιβλέπουσα Καθηγήτρια της διατριβής μου, η οποία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη σύσταση του παρόντος ερευνητικού υλικού και συνέβαλε αποφασιστικά στην πρόοδο της παρούσας έρευνας με τις βαθιές γνώσεις και την εμπειρία της, την υπομονετική καθοδήγηση της, τις πολύτιμες συμβουλές, τις κατευθύνσεις της και τις ευρηματικές ιδέες της.

Ευχαριστώ επίσης τις αξιότιμες νηπιαγωγούς των τάξεων που επισκέφτηκα σε Νηπιαγωγεία της χώρας για την συνεργασία τους, ενώ θερμά ευχαριστώ τους/τις συνεντευξιζόμενους/ες διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες που με προθυμία μίλησαν για τα προσωπικά τους βιώματα, αξιοποιώντας τη διαλεκτική και ιδιοματική μορφή του λόγου, προσφέροντάς μας αυτό το πλούσιο γλωσσικό υλικό που στελέχωσε την έρευνά μας.

Εισαγωγή

Κάθε φυσική γλώσσα παρουσιάζει ποικιλομορφία και πολυτυπία, καθώς η γλώσσα είναι ένας ζωντανός οργανισμός που αναπτύσσεται και μεταβάλλεται διαρκώς. Οι παραλλαγές που απορρέουν ως αποτέλεσμα της πολυτυπίας μιας γλώσσας οφείλονται σε ποικίλους παράγοντες, γεωγραφικούς, ιστορικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς, διαμορφώνοντας τις διαλέκτους και τα τοπικά ιδιώματα μιας δεδομένης περιοχής.

Η γλωσσική ποικιλία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης κοινωνίας και εκφράζει την ταυτότητα και την κουλτούρα ενός ατόμου ή μιας κοινότητας. Ωστόσο, παρότι η γλωσσική ποικιλία, με την ύπαρξη διαλέκτων και ιδιωμάτων, είναι ένα φυσικό φαινόμενο και αποτελεί μέρος της πολυμορφίας της γλώσσας, η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από την τάση για ομογενοποίηση του γλωσσικού συστήματος. Το φαινόμενο αυτό επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες, όπως η παγκοσμιοποίηση, οι τεχνολογικές εξελίξεις, και οι κρατικές πολιτικές (Hymes, 1974: 325· Fairclough, 1995: 217- 252), συνιστώντας ένα θέμα που έχει προκαλέσει σημαντικό ενδιαφέρον για συζήτηση στη Γλωσσολογία τα τελευταία χρόνια (Hudson, 1980: 30-32).

Στις μέρες μας, η χρήση των νεοελληνικών διαλέκτων και ιδιωμάτων έχει αρχίσει να υποχωρεί, καθώς συχνά διάλεκτοι και ιδιώματα αναμειγνύονται με την κοινή νεοελληνική, διότι επικρατεί η τάση για ενοποίηση και διαμόρφωση μιας ενιαίας γλώσσας. Αυτό δε συνεπάγεται ότι οι ποικιλίες της γλώσσας σίγησαν ή έπαψαν να υπάρχουν, ούτε αποκλείει τη διατήρηση και την εξέλιξή τους στον χρόνο, αλλά δηλώνει ότι δέχονται έντονα την επίδραση της κοινής, λόγω της εκπαίδευσης, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών. Συνεπώς, οι μελέτες και οι έρευνες που πραγματοποιούνται ήδη από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα για τη συλλογή και την καταγραφή των διαλέκτων και ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διάσωσή τους και συνεισφέρουν τα μέγιστα στην ιστορία του νεοελληνικού προφορικού λόγου.

Κατά την παρούσα έρευνα των διαλεκτικών απεικονίσεων της ελληνικής γλώσσας ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε το αμείωτο ενδιαφέρον της νεότερης γενιάς για τις διαλεκτικές και ιδιοματικές ποικιλίες της γλώσσας. Δεδομένου ότι οι γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας τείνουν στο σύνολό τους να εξασθενούν και παρουσιάζουν ολοένα και λιγότερους/ες ομιλητές/τριες, κυρίως τρίτης ηλικίας, αναμέναμε πως η νεότερη γενιά θα έχει μειωμένο ενδιαφέρον για τη διατήρηση των

ποικιλιών της γλώσσας. Ωστόσο, το ενδιαφέρον και η προσήλωση που υπέδειξε η ομάδα των φοιτητών/τριών που συνέβαλε εμμέσως στη συγκέντρωση του γλωσσικού υλικού μέσω της επαφής με τον διαλεκτόφωνο πληθυσμό, παρακολουθώντας το μάθημα της Γλωσσολογίας και παρουσιάζοντας υλικό που συγκεντρωνόταν ανά περιοχές, ανέτρεψε την αντίληψη αυτή. Η νέα γενιά παρότι δεν εξακολουθεί να χρησιμοποιεί τις γεωγραφικές ποικιλίες των τόπων καταγωγής της έχει έντονη ανάγκη να έρθει σε επαφή με τις γεωγραφικές ποικιλίες και την επιθυμία η κάθε μια διάλεκτος να παραμείνει με κάποιον τρόπο ζωντανή. Σε αυτό το συμπέρασμα μας οδήγησε η παρατήρηση του τρόπου εργασίας των φοιτητών/τριών του τμήματος μας πάνω στο αντικείμενο της Διαλεκτολογίας και της Γλωσσογεωγραφίας.

Αναμφίβολα, η διατήρηση της γλωσσικής ποικιλίας είναι κρίσιμη για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής πολυμορφίας. Η προστασία και προώθηση των διαλεκτικών και των ιδιωματικών μορφών των γλωσσών είναι σημαντική για τη διατήρηση της ανθρώπινης κληρονομιάς. Έχει βαρύνουσα σημασία να εξεταστούν περαιτέρω οι επιπτώσεις της ομογενοποίησης στην πολιτισμική και κοινωνική δομή και να ενισχυθούν οι προσπάθειες για τη διατήρηση της ποικιλομορφίας. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη επιχειρεί να αναδείξει ορισμένα στοιχεία διαλεκτικών απεικονίσεων της ελληνικής γλώσσας, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τη σπουδαιότητα της ύπαρξης των διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας, ανάγοντάς τες ως ισότιμες γλωσσικές μορφές με την κοινή νεοελληνική - πρότυπη γλώσσα.

Ειδικότερα, η παρούσα διατριβή εξετάζει τη γλωσσική απεικόνιση των συναισθημάτων του πόνου και του θυμού στις γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτό, η έρευνα επικεντρώνεται στη συλλογή, ταξινόμηση και ανάλυση αυθεντικού γλωσσικού υλικού από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας.

Το πρώτο μέρος της παρούσας διατριβής αφιερώνεται στην εννοιολογική αποσαφήνιση όρων που αξιοποιούνται στη συνέχεια, συνιστώντας το θεωρητικό μέρος της μελέτης. Προσεγγίζεται ο όρος «γλώσσα» και θεμελιώνεται θεωρητικά η έννοια της γλωσσικής ποικιλότητας και της Διαλεκτολογίας ως απαραίτητο πλαίσιο για την ανάλυση της συναισθηματικής έκφρασης στις ελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες. Γίνεται ιστορική ανασκόπηση των αρχαίων διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας και στη συνέχεια μελετάται η «γλωσσική απεικόνιση» ως

εννοιολογικό πλαίσιο για τη διερεύνηση της εκδήλωσης συναισθημάτων σε γλωσσικές παραλλαγές και διαφοροποιήσεις.

Το δεύτερο μέρος της διατριβής αποτελείται από το ερευνητικό μέρος, το οποίο διερευνά τις γλωσσικές απεικονίσεις του συναισθήματος του θυμού και του πόνου σε γεωγραφικά περιβάλλοντα της ελληνικής γλώσσας. Στα κεφάλαια του ερευνητικού μέρους της διατριβής παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας και τα ερευνητικά δεδομένα, ενώ ακολουθούν διδακτικές προτάσεις για την αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλίας στην εκπαίδευση.

Ειδικότερα, στο πρώτο μέρος, το πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της μελέτης ασχολείται με τις γλωσσικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας. Αρχικά, προσδιορίζει εννοιολογικά τον όρο «γλώσσα» και ακολούθως πραγματεύεται τη σχέση γλώσσας και διαλέκτου, ενώ αποσαφηνίζει εννοιολογικά τους όρους *πρότυπη γλώσσα*, *διάλεκτος* και *ιδίωμα*. Στη συνέχεια, προσδιορίζει και διακρίνει τις μορφές της ελληνικής γλώσσας σε γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες. Επίσης, εστιάζει στην υφολογική ποικιλία της γλώσσας και πραγματεύεται τη σχέση γλώσσας και ύφους.

Το δεύτερο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της μελέτης επικεντρώνεται στην επιστήμη της Γλωσσολογίας, με ιδιαίτερη έμφαση στον κλάδο της Διαλεκτολογίας. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η σχέση της Διαλεκτολογίας με τη Γλωσσογεωγραφία, με ειδική αναφορά στις γεωγραφικές παραλλαγές και διαφοροποιήσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στον χώρο και συνδέονται με κοινωνικούς, ιστορικούς και πολιτισμικούς παράγοντες.

Το τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζει τις γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας στο σύνολό τους. Αρχικά, γίνεται μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση των αρχαίων διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της ελληνικής. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι διάλεκτοι της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, προκειμένου να καταστεί σαφής αφενός η σχέση με τις νεοελληνικές μορφές της γλώσσας, και αφετέρου να αναδειχθεί η μακρόχρονη ιστορία των διαλέκτων. Ακολούθως, παρουσιάζονται, ευσύνοπτα, στοιχεία από την ιστορία της μελέτης των νέων ελληνικών διαλέκτων και ακολουθεί η παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των ιδιωμάτων και των διαλέκτων της νέας ελληνικής γλώσσας.

Το τέταρτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος. Συγκεκριμένα, επιχειρείται ο εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου *συναίσθημα* και η ανάλυση της διασύνδεσής του με τη γλώσσα, με ιδιαίτερη έμφαση στους τρόπους έκφρασης του συναισθήματος μέσω των σχημάτων λόγου.

Παράλληλα, επιχειρείται η ταξινόμηση των συναισθημάτων με βάση τις θεωρητικές προσεγγίσεις και τις απόψεις μελετητών.

Το πέμπτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εννοιολογική αποσαφήνιση των όρων «πόνος» και «θυμός», καθώς πρόκειται για τα βασικά συναισθήματα στα οποία εστιάζει η παρούσα μελέτη. Εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα εν λόγω συναισθήματα αναπαρίστανται και αποδίδονται στις γλωσσικές ποικιλίες και διαφοροποιήσεις της ελληνικής γλώσσας. Ο πόνος και ο θυμός προσεγγίζονται τόσο ως υποκειμενικά βιώματα όσο και ως εκδηλώσεις συμπεριφοράς του ατόμου, ενώ παράλληλα αναλύονται οι σημασιολογικές και πραγματολογικές τους διαστάσεις.

Το έκτο κεφάλαιο, και τελευταίο του θεωρητικού μέρους της εργασίας, επικεντρώνεται στην περιγραφή, ερμηνεία και διερεύνηση της έννοιας της γλωσσικής απεικόνισης. Ειδικότερα, εξετάζεται η γλωσσική απεικόνιση των συναισθημάτων του πόνου και του θυμού, με έμφαση στους τρόπους με τους οποίους τα εν λόγω συναισθήματα κωδικοποιούνται και αναπαρίστανται γλωσσικά. Παράλληλα, αναλύονται οι ιδιαίτεροι γλωσσικοί μηχανισμοί και οι εκφραστικές στρατηγικές που αξιοποιούνται για την απόδοσή τους, αναδεικνύοντας τη λειτουργία τους στο πλαίσιο της ευρύτερης σχέσης μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος.

Στο δεύτερο μέρος της διατριβής, η έρευνα ξεκινά με το έβδομο κεφάλαιο, στο οποίο εμπεριέχονται τα ερευνητικά ερωτήματα, τα κριτήρια επιλογής του ερευνητικού υλικού και η μεθοδολογία της έρευνας. Ως ερευνητικό εργαλείο αξιοποιείται η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, η οποία επιλέχθηκε στην παρούσα περίπτωση, διότι εστιάζει στο περιεχόμενο του υπό έρευνα γλωσσικού υλικού και οδηγεί στη διατύπωση αξιοποιήσιμων προτάσεων σχετικά με αυτό. Η έρευνα κινείται στο ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο της Ανάλυσης Λόγου (Discourse Analysis), δεδομένου ότι προάγει τη γλωσσολογική κειμενική ανάλυση της χρήσης της γλώσσας στις κοινωνικές της διαδράσεις.

Στο όγδοο κεφάλαιο καταγράφονται παραδείγματα από τις γεωγραφικές περιοχές στις οποίες εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται οι γεωγραφικές διάλεκτοι, κυρίως από φυσικούς/ες ομιλητές/τριες τρίτης ηλικίας, ενώ αξιοποιούνται ορισμένα παραδείγματα από τον νηπιακό λόγο. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται η συγκέντρωση των ποικίλων διαλεκτικών και ιδιοματικών τύπων, που απαντώνται κάθε φορά στο πλαίσιο της επιδίωξης έκφρασης και καταγραφής ενός συναισθήματος πόνου ή θυμού μέσα από τις γεωγραφικές ποικιλίες της γλώσσας. Στη συνέχεια, το υλικό αυτό ταξινομείται κατά κατηγορίες και περιοχές και με τη βοήθεια της βιβλιογραφίας διατυπώνονται επιμέρους

συμπεράσματα για την ανθεκτικότητα των διαλεκτικών ποικιλιών στη σύγχρονη εποχή.

Στο ένατο κεφάλαιο ακολουθεί η συζήτηση των δεδομένων. Καταγράφονται σχετικές παρατηρήσεις και επισημάνσεις αναφορικά με τα παραδείγματα που αξιοποιήθηκαν. Συζητούνται η χρήση του μεταφορικού και παροιμιακού λόγου, η ένταση της χρήσης της διαλεκτικής γλώσσας και το ψυχικό πάθος μέσα από το πρίσμα των διαλέκτων (όπως είναι λ.χ. το πένθος). Αναλύονται επίσης φαινόμενα διαχωρισμού και κοινωνικού αποκλεισμού, σε συνάρτηση με τον ρόλο της εκπαίδευσης στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης. Παράλληλα, συζητούνται ζητήματα απεικόνισης της ασθένειας, της βιολογικής τρωτότητας και των μηχανισμών στιγματισμού του «άλλου». Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην έμφυλη γλωσσική απαξίωση, τη χρήση συμπεριληπτικής γλώσσας και την αναπαράσταση των φύλων.

Το δέκατο κεφάλαιο αφιερώνεται σε διδακτικές προτάσεις που μπορούν να συμβάλουν στη διατήρηση των γλωσσικών ποικιλιών της ελληνικής γλώσσας μέσω της εκπαίδευσης, τονίζοντας την ανάγκη της συστηματικής ενσωμάτωσής τους στη διδακτική πράξη. Επιπλέον, εξετάζεται η θέση της γλωσσικής ποικιλίας στο σχολικό περιβάλλον και παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο των Προγραμμάτων Σπουδών. Παράλληλα, προτείνονται η χρήση αυθεντικού υλικού, η αξιοποίηση διαλεκτικών στοιχείων στο Νηπιαγωγείο μέσω της εφαρμογής σχεδίου/project και η αξιοποίηση της λογοτεχνίας ως μέσου ανάδειξης της γλωσσικής πολυμορφίας.

Τέλος, στο ενδέκατο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των συμπερασμάτων της διατριβής τόσο σε ένα γενικό επίπεδο όσο και ειδικότερα, αξιοποιώντας δεδομένα από την ερευνητική διαδικασία που ακολουθήθηκε μετά τη συλλογή, καταγραφή και ανάλυση τους.

Συνολικά, στο πλαίσιο της έρευνας, εξετάζεται η ανθεκτικότητα, η κοινωνική διάσταση και το μέλλον των διαλεκτικών γεωγραφικών ποικιλιών στην ελληνική γλώσσα, σε σχέση με την αποτύπωση του συναισθήματος του θυμού και του αισθήματος του πόνου. Παρά την πολιτισμική και κοινωνική τάση για ομογενοποίηση του τρόπου χρήσης της γλώσσας, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και των δυτικών τρόπων ζωής και δεδομένης της εξασθένησης των διαλέκτων, εντούτοις παρατηρείται μία αντοχή μιας σειράς τύπων που αξίζει να αναδειχθεί στο επιστημονικό επίπεδο.

Συντομογραφίες

Βλ.: βλέπε

Ed.: edition

Επιμ.: επιμέλεια

Eds.: editors

et al.: και άλλοι

GIF: Graphics Interchange Format

κ.ά.: και άλλα/άλλοι

κ.ο.κ.: και ούτω καθεξής

κ.λπ.: και λοιπά

λ.χ.: λόγου χάριν

Μτφρ.: μετάφραση

MME: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

NLP: Neuro Linguistic Programming

p.: page/pages

π.χ.: παραδείγματος χάριν

σελ.: σελίδα/σελίδες

σ.: σελίδα/σελίδες

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΓΛΩΣΣΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «γλώσσα»

Η γλώσσα διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη ζωή του ανθρώπου. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι η γλώσσα αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπινου γένους, καθώς επίσης και ότι κρίνεται καθοριστικής σημασίας για όλους τους τομείς της ζωής, εφόσον αποτελεί το μέσο με το οποίο ο άνθρωπος μπορεί να επικοινωνήσει, να εκφράσει τις σκέψεις του, τα συναισθήματά του και να αλληλεπιδράσει με το περιβάλλον του. Με άλλα λόγια, η γλώσσα αποτελεί τη μέθοδο μετάδοσης ιδεών και μηνυμάτων μέσω ενός συστήματος που παράγει εκουσίως ο άνθρωπος (Φιλιππάκη – Warburton, 1992: 13-35). Είναι, λοιπόν, χρήσιμο να αναφερθούμε, αρχικώς, στον όρο «γλώσσα». Έτσι, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε τον όρο μέσα από τις απόψεις ορισμένων γλωσσολόγων και μελετητών, εφόσον δεν είναι δυνατό να διατυπωθεί ένας και μόνον ορισμός του πολυδιάστατου αυτού φαινομένου που ονομάζουμε «γλώσσα».

Ο γλωσσολόγος Ferdinand de Saussure (1979), θεμελιωτής της επιστήμης της Γλωσσολογίας, όρισε τη γλώσσα ως «ένα σύστημα σημείων που εκφράζει ιδέες». Ειδικότερα, κάνει μια τριμερή διάκριση της γλώσσας: *langage* - *langue* - *parole*. Ο όρος «*langage*» απαντά στον ελληνικό όρο «ανθρώπινος λόγος», η γενική δηλαδή ικανότητα του ανθρώπου να συνομιλεί με τον συνάνθρωπό του. Η έννοια «*langue*» είναι το αφηρημένο σύστημα σημείων και κανόνων που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος. Ενώ ο όρος «*parole*» περιγράφει την πραγμάτωση του *langue*, δηλαδή την πρακτική εφαρμογή του, την ομιλία. Η γλώσσα, λοιπόν, είναι ένα σύστημα σημείων που αποτελεί τον κώδικα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Η γλώσσα χρησιμοποιείται για την επίτευξη της επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας. Αποτελεί, στην πραγματικότητα, ένα κοινωνικό προϊόν, το οποίο διαμορφώνεται και ενυπάρχει στα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας (Saussure, 1979: 99-104). Ανάλογη διάκριση διαμορφώνεται από τον Chomsky (1957: 4-36), ο οποίος διαχωρίζει τη γλώσσα σε *γλωσσική ικανότητα* και σε *γλωσσική πραγμάτωση*. Γλωσσική ικανότητα είναι η γνώση και η δημιουργική χρήση του γλωσσικού συστήματος, ενώ ως γλωσσική πραγμάτωση νοείται το αποτέλεσμα αυτής της χρήσης, δηλαδή η εφαρμογή της στην πράξη. Κατά τον Martinet (1985: 78), η γλώσσα νοείται ως όργανο επικοινωνίας που διαθέτει διπλή

άρθρωση με χαρακτήρα πρωταρχικά φωνητικό. Τέλος, ένας σαφής και οριοθετημένος ορισμός είναι αυτός της Bussmann (1996), η οποία ερμηνεύει την έννοια της γλώσσας ως ένα φωνητικό-ακουστικό σύστημα συμβατικών σημείων για τη διατύπωση και συναλλαγή απόψεων, γνώσεων και πληροφοριών, καθώς επίσης και για τη μετάδοσή τους από γενιά σε γενιά, το οποίο βασίζεται σε νοητικές διαδικασίες και καθορίζεται από το εκάστοτε κοινωνικό σύστημα (Χαραλαμπίκης, 2012: 23-24).

Τέλος, η γλώσσα διακρίνεται στους εξής επιμέρους τομείς: τη σημασιολογία (μελέτη του νοήματος), τη σύνταξη (μελέτη της ακολουθίας των λέξεων), τη μορφολογία (μελέτη των λέξεων και του σχηματισμού τους), την πραγματολογία (μελέτη της χρήσης της γλώσσας), τη φωνητική (μελέτη των μη επεξεργασμένων ήχων) και τη φωνολογία (μελέτη της χρήσης των ήχων μίας γλώσσας) (Harley, 2008: 6).

1.1. Θεμελιώδεις έννοιες της σύγχρονης Δομικής Γλωσσολογίας

Οι έννοιες *σύνταγμα* και *παράδειγμα* είναι βασικά στοιχεία της σύγχρονης δομικής Γλωσσολογίας και καθορίζουν ότι οι γλωσσικές ενότητες, δηλαδή τα φωνήματα και τα μορφήματα δε νοούνται ως ενότητες ενός οποιουδήποτε γλωσσικού συστήματος στην περίπτωση που βρίσκονται έξω από τις συνταγματικές και τις παραδειγματικές τους σχέσεις. Συγκεκριμένα, ένα γλωσσικό στοιχείο βρίσκεται σε συνταγματική σχέση με όλα τα στοιχεία με τα οποία μπορεί να συνεμφανίζεται σε ένα γλωσσικό περιβάλλον, ενώ παραδειγματική σχέση εμφανίζει με τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να το υποκαταστήσουν στο δεδομένο γλωσσικό περιβάλλον (Χαραλαμπίκης, 2012: 20-21).

Οι έννοιες *σύστημα* και *δομή* είναι θεμελιώδεις για τη δομική ανάλυση της γλώσσας και για τον λόγο αυτόν κρίνεται σημαντικός ο ορισμός τους. Ως εκ τούτου θα επιχειρήσουμε να αποσαφηνίσουμε τις δύο αυτές έννοιες. Ο όρος *σύστημα* δηλώνει την εσωτερική τάξη των γλωσσικών στοιχείων, δηλαδή τα φωνήματα, τα μορφήματα και τις προτάσεις, καθώς επίσης και τη λειτουργική τους συνάρτηση στο επίπεδο της συστηματικής καταγραφής και ανάλυσης της γλώσσας, όπως λειτουργεί σε μια δεδομένη χρονική στιγμή (συγχρονικά), χωρίς αξιολογικές κρίσεις, αλλά και τη σχέση τους με κοινωνικά και διαλεκτικά υποσυστήματα. Το σύστημα αυτό περιγράφεται κατά τον Saussure, ως το σύστημα σημείων και κανόνων. Ο όρος *δομή* περιγράφει το σύστημα των γραμματικών κανόνων της γλωσσικής χρήσης, δηλαδή τις

παραδειγματικές και τις συνταγματικές σχέσεις ανάμεσα στα στοιχεία του γλωσσικού συστήματος και τη συνάρτηση μεταξύ τους, στο πλαίσιο της περιγραφής. Συνολικά, οι όροι *σύστημα* και *δομή* θεωρούνται συνώνυμοι, έτσι προκύπτει ο όρος δομικοσυστηματικές σχέσεις (Bussmann, 1983: 489-490).

1.2. Γλώσσα και διάλεκτος

Η διάκριση μεταξύ γλώσσας και διαλέκτου είναι ιδιαίτερα σημαντική και έχει απασχολήσει ευρέως την επιστημονική κοινότητα. Συνεπώς, είναι χρήσιμο να επιχειρήσουμε, αρχικώς, να προσεγγίσουμε και να αποσαφηνίσουμε τους δύο αυτούς όρους.

Ήδη από την κλασική αρχαιότητα γίνεται λόγος για τον όρο «διάλεκτος», ωστόσο δε διευκρινίζεται η εννοιολογική διαφοροποίηση του όρου από τον όρο «γλώσσα». Στον μεσαίωνα η διάλεκτος νοείται ως παραλλαγή της γλώσσας, ενώ συγχρόνως υπάγονται σε αυτή διάφορες γλώσσες. Σήμερα, οι διαλεκτολόγοι θέτουν ως παράγοντα καθορισμού μιας διαλέκτου τον βαθμό αμοιβαίας κατανόησης των ομιλητών/τριών (Gooskens et al. 2018 · Van Rooy 2020· Zampierin & Nakon 2021). Επί παραδείγματι, οι Πορτογάλοι κατανοούν τους Ισπανούς, πληρούν συνεπώς το κριτήριο της αμοιβαίας κατανόησης, ενώ αντίθετα οι βόρειοι Ιταλοί δεν κατανοούν τους νότιους Ιταλούς, δε γίνονται έτσι αμοιβαία κατανοητοί. Ωστόσο, μια τέτοια προσέγγιση ενδέχεται να μας οδηγήσει στην αντίληψη ότι η πορτογαλική και η ισπανική είναι διάλεκτοι της ίδιας γλώσσας, ενώ η νότια και η βόρεια ιταλική όχι. Ορισμένοι πάλι διαλεκτολόγοι υποστηρίζουν ότι οι διάλεκτοι διακρίνονται με βάση το κριτήριο της γλωσσικής συνείδησης του ομιλητή. Ωστόσο, το κριτήριο αυτό εξαρτάται από την ιδεολογία του ομιλητή, η οποία ενδέχεται να επηρεάζεται και από παράγοντες που δεν έχουν άμεση σχέση με το γλωσσικό φαινόμενο. Άλλοι ακόμη υποστηρίζουν ότι μία διάλεκτος μετατρέπεται, στην πραγματικότητα, σε γλώσσα τη στιγμή που αποκτά λογοτεχνικά έργα. Όμως, αυτό το κριτήριο είναι κατεξοχήν εξωγλωσσικό, εφόσον μια διάλεκτος διασώζεται μεν μέσω των γραπτών κειμένων της δε μετατρέπεται, ωστόσο, τοιουτοτρόπως σε γλώσσα. Αντιθέτως, ενδέχεται μια διάλεκτος να διασώζεται αποκλειστικά μέσω της προφορικής της παράδοσης (Καμπάκη - Βουγιουκλή, 2009: 23).

Ίσως μια πιο σαφής και εμπειριστατωμένη τοποθέτηση να είναι τελικώς αυτήν κατά την οποία ως διάλεκτοι νοούνται, ευρύτερα, οι υποδιαιρέσεις μιας γλώσσας, ενώ ως γλώσσα θεωρείται ένα σύστημα με ξεχωριστή, κωδικοποιημένη μορφή που έχει τη δική της ορθογραφία, γραμματική και τη δική της λογοτεχνική γραμματεία.

Ως εκ τούτου, από γλωσσολογικής πλευράς, ο όρος «γλώσσα» δεν θεωρείται τεχνικός όρος, καθώς δεν έχει μία απόλυτα συγκεκριμένη και σαφή επιστημονική σημασία. Για τον λόγο αυτόν είναι χρήσιμο να αξιοποιείται ο όρος «ποικιλία», ως ένας ουδέτερος όρος που αναφέρεται σε κάθε τύπο γλωσσικής μορφής που αντιμετωπίζεται ως ξεχωριστή οντότητα. Πιο ειδικοί θεωρούνται οι όροι «προφορά» και «διάλεκτος». Η «προφορά» αναφέρεται στον τρόπο εκφοράς των φθόγγων ενός/μιας ομιλητή/τριας, επομένως αναφέρεται σε μία ποικιλία που είναι φωνητικά και φωνολογικά διαφορετική από άλλες ποικιλίες, ενώ ο όρος «διάλεκτος» αναφέρεται σε ποικιλίες που διαφέρουν από άλλες ως προς τη γραμματική, το συντακτικό και τη φωνολογία τους (Chambers & Trudgill, 2011: 19-20). Ωστόσο, ακόμη και η διάκριση ανάμεσα στους όρους «προφορά» και «διάλεκτος» δεν είναι πάντα απόλυτα σαφής και ακριβής, καθώς χρησιμοποιούνται με έναν βαθμό αυθαιρεσίας, δηλαδή χωρίς αυστηρά και καθολικά κριτήρια.

Εξετάζοντας τις διαλέκτους μιας γεωγραφικής περιοχής συναντάμε άλλοτε μικρές και άλλοτε μεγάλες γλωσσικές αποκλίσεις, δηλαδή διαφοροποιήσεις στον τρόπο ομιλίας των ανθρώπων. Καθοριστικός κρίνεται ο ρόλος της αφετηρίας, καθότι όσο απομακρύνεται το υποκείμενο από αυτήν τόσο μεγαλύτερες διαφορές συναντάμε. Με άλλα λόγια, οι γλωσσικές διαφορές μεγαλώνουν όσο μεγαλώνει και η γεωγραφική απόσταση μεταξύ τους. Η περίπτωση αυτή αποκαλείται *‘γεωγραφικό διαλεκτικό συνεχές’*. Αντίθετα, όταν η πλειονότητα των ομιλητών/τριών κατέχει ένα αρκετά μεγάλο φάσμα του συνεχούς και οι ομιλητές/τριες μετακινούνται σε διαφορετικές θέσεις του συνεχούς ανάλογα με το υφολογικό πλαίσιο της επικοινωνίας, τότε πια μιλάμε για *‘κοινωνικό διαλεκτικό συνεχές’* (Chambers & Trudgill, 2011: 21-23).

Η σχέση μεταξύ «γλώσσας» και «διαλεκτικού συνεχούς» μπορεί να διερευνηθεί πληρέστερα αν αναφερθούμε στον όρο «ετερονομία», καθώς ο όρος περιγράφει την σχέση εξάρτησης μεταξύ τους. Παραδείγματος χάριν, οι ολλανδικές διάλεκτοι είναι ετερόνομες ως προς την επίσημη ολλανδική και οι γερμανικές διάλεκτοι ως προς την επίσημη γερμανική αντίστοιχα. Ωστόσο, η έννοια της ετερονομίας υπόκειται σε

ποικίλες αλλαγές. Ας πλησιάσουμε ως παράδειγμα τη σημερινή νότιο Σουηδία, η οποία αποτελούσε τμήμα της Δανίας με αποτέλεσμα οι διάλεκτοι που ομιλούνταν στον χώρο αυτόν να θεωρούνται διάλεκτοι της δανικής. Με την επέκταση, ωστόσο, της Σουηδίας η περιοχή ενσωματώθηκε στη Σουηδία, ως εκ τούτου οι διάλεκτοι, χωρίς να υποστούν γλωσσικές αλλαγές, έγιναν ετερόνομες σε σχέση με την επίσημη σουηδική, και όχι σε σχέση με τη δανική.

Εν κατακλείδι, ο όρος γλώσσα αναφέρεται σε μια ποικιλία αυτόνομη, καθώς επίσης και σε μια ποικιλία εξαρτημένη, δηλαδή ετερόνομη. Καθώς η κατεύθυνση της ετερονομίας αλλάζει (π.χ. σουηδική-δανική), έτσι και η ετερόνομη ποικιλία μπορεί να μετατραπεί σε αυτόνομη και να εξελιχθεί σε νέα γλώσσα. Για να κατανοήσουμε καλύτερα την μετατροπή αυτήν αρκεί να ανατρέξουμε στην αγγλική της βόρειας Αμερικής, η οποία θεωρήθηκε ετερόνομη ως προς τη βρετανική αγγλική, ενώ σήμερα η αυτόνομη αγγλική ποικιλία εμφανίζεται σε διάφορες μορφές με τη βρετανική, την αμερικανική και την καναδική να θεωρούνται επίσης αυτόνομες (Chambers & Trudgill, 2011: 19-30), ενώ ο όρος διάλεκτος αποτελεί μια ιδιαίτερη «τοπική μορφή της γλώσσας», δηλαδή μια απόκλιση από την κοινή γλώσσα, η οποία μπορεί να προσδιοριστεί από το σύνολο των δικών της χαρακτηριστικών που δίνουν την εντύπωση και σε αυτούς που τη μιλούν και σε αυτούς που την ακούν, μιας γλωσσικής μορφής διαφορετικής από τις γειτονικές, παρά το γεγονός ότι διατηρεί με αυτές ένα σύνολο κοινών στοιχείων (Καμπάκη - Βουγιουκλή, 2009: 29).

1.2.1. Διάλεκτος

Με βάση το λεξικό του Μπαμπινιώτη (2010), ετυμολογικά η λέξη διάλεκτος, προέρχεται από το ρήμα «διαλέγομαι», το οποίο χρησιμοποιούταν ευρέως από τους αρχαίους Έλληνες και αποδίδει τις σημερινές λέξεις της συνεργασίας, της συνομιλίας και της συνδιαλλαγής. Όπως δηλώνει η ρίζα της λέξης πρόκειται για μια διεργασία, η οποία εμπλέκει ουσιαστικά τα στοιχεία της αμοιβαίας συνεργασίας και επιρροής μεταξύ των ανθρώπων, των πολιτισμών και των γλωσσών. Το ζήτημα του ορισμού και της αποσαφήνισης των όρων *διάλεκτος* και *ιδίωμα* είναι κομβικής σημασίας. Η γλωσσική διαφοροποίηση (διάλεκτοι και ιδιώματα), προϋπήρχε ήδη από τα αρχαία χρόνια, εφόσον από την αρχική γλώσσα γεννιόταν επιμέρους γλώσσες, οι οποίες είτε ομοιάζαν είτε διέφεραν μεταξύ τους σε μικρότερο ή σε μεγαλύτερο βαθμό. Η γλωσσική

ποικιλότητα διαιωνίστηκε στο πέρασμα των χρόνων ανάλογα με τους χρήστες που συνέχισαν να χρησιμοποιούν μια γλώσσα ή έπαψαν σταδιακά να την ομιλούν.

Στην σημερινή εποχή, οι διάλεκτοι μελετώνται ευρέως από τους γλωσσολόγους και ειδικότερα από τις επιστήμες της Κοινωνιογλωσσολογίας και της Διαλεκτολογίας. Η ελληνική γλώσσα αν και παρέμεινε ενιαία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, ποτέ δε χρησιμοποιήθηκε με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα γεωγραφικά σημεία, κάτι που είχε ως αντίκτυπο τη γέννηση των διαλεκτικών παραλλαγών της. Οι κατά τόπους αυτές γλωσσικές παραλλαγές της κοινής γλώσσας ονομάζονται διάλεκτοι. Στην Αρχαία Ελλάδα, οι διάλεκτοι χρησιμοποιούνταν ευρέως στα λογοτεχνικά έργα ορισμένα από τα οποία έχουν στις μέρες μας διασωθεί. Ενώ ακόμη ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτά το γεγονός ότι συχνά χρησιμοποιούνταν διαφορετικοί διάλεκτοι ανάλογα με τους στόχους και τους σκοπούς που εξυπηρετούσε το κάθε λογοτεχνικό έργο (Haugen, 1966: 923).

Οι διάλεκτοι παρουσιάζουν μεταξύ τους διαφορές στη φωνητική, τη φωνολογία, τη μορφολογία, τη γραμματική, τη σύνταξη και το λεξιλόγιο. Συχνά διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από την κοινή νεοελληνική γλώσσα καθιστώντας δύσκολο στον/στην δέκτη/τρια να αντιληφθεί τον πομπό του (Bowen, 2011: 1-5). Οι κατά τόπους διάλεκτοι συναντώνται κυρίως στον προφορικό λόγο, δεν έχουν παγιωμένη, γραπτή μορφή ή παράδοση, δεν επιτελούν δημόσιους σκοπούς, δε διδάσκονται στα σχολεία (λειτουργική διαφοροποίηση).

Με βάση το Λεξικό της Οξφόρδης (1989), η διάλεκτος ορίζεται ως «τρόπος ομιλίας και γλώσσας ο οποίος είναι ιδιαίτερος για ένα συγκεκριμένο άτομο ή μια κοινωνική ομάδα». Κατά τον Crystal (2006: 111-112), ως διάλεκτος νοείται μια ποικιλία της γλώσσας, η οποία διακρίνεται από την επίσημη γλώσσα (βλ. 1.3.) με γεωγραφικά και κοινωνικά κριτήρια. Ο Coseriu (1982: 230), μέσα από την επιστημονική του έρευνα κατέγραψε τριών ειδών διαφορετικές μορφές διαλέκτων, οι οποίες εντοπίζονται σε μια γλώσσα:

1. Οριζόντιες ή διατοπικές ή χωρικές, οι οποίες σχετίζονται αποκλειστικά με τον τόπο στον οποίο ομιλούνται.
2. Διαστρωματικές, οι οποίες σχετίζονται με το κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των ατόμων που τις χρησιμοποιούν.
3. Διαφασικές, οι οποίες σχετίζονται με την ιδιοσυγκρασία, τη συναισθηματική κατάσταση και τον χαρακτήρα του/της ομιλητή/τριας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, ότι η διάλεκτος χρησιμοποιείται ως τρόπος επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων μιας γεωγραφικής τοποθεσίας, μιας εθνοτικής ομάδας ή ακόμα και μεταξύ ατόμων που ανήκουν στην ίδια κοινωνικο-οικονομική θέση. Όπως αναφέρεται στις 2.1.2.2. και 2.1.2.3, οι γεωγραφικές διάλεκτοι είναι παραλλαγές της ίδιας γλώσσας, οι οποίες ομιλούνται σε κατά τόπους περιοχές, ενώ οι κοινωνικές διάλεκτοι είναι ο ειδικός τρόπος ομιλίας των ατόμων που ανήκουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα (Κακριδής, 2000: 67).

Οι ερευνητές στην προσπάθειά τους να διερευνήσουν την έννοια της διαλέκτου υποπίπτουν συχνά σε αντιφάσεις, καθώς δεν μπορούν να διακρίνουν με ακρίβεια το σημείο στο οποίο διαχωρίζεται η γλώσσα από τη διάλεκτο. Στο σημείο αυτό διατυπώνονται αντικρουόμενες απόψεις, ενώ το κοινό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η επιστημονική κοινότητα είναι ότι η εν λόγω διάκριση σχετίζεται τελικά με το πλαίσιο αναφοράς του/της χρήστη, δηλαδή με το κοινωνικό πλαίσιο και την επικοινωνιακή συνθήκη στην οποία εμπλέκεται το υποκείμενο. Με άλλα λόγια, αν κάτι θεωρηθεί «γλώσσα» ή «διάλεκτος» εξαρτάται από το ποιός μιλάει, πού βρίσκεται και με ποιόν επικοινωνεί (Tomasz, 2016: 189-198). Σημαντικό κριτήριο στην ανωτέρω διάκριση αποτελεί η γλωσσική απόσταση μεταξύ των μορφών της γλώσσας (Tang et al, 2009: 709-732), καθώς εφόσον οι γλώσσες μοιάζουν μεταξύ τους, με τον ίδιο τρόπο και οι διάλεκτοι μοιάζουν εν μέρει με τη μητρική τους γλώσσα.

Σε πολλές κοινωνίες, η διάλεκτος, αποτελεί ουσιαστικά μια κοινωνιόλεκτο¹ της ελίτ, η οποία τη διακρίνει από τη μεσαία και κατώτερη κοινωνική τάξη, ενώ στο ίδιο πλαίσιο μπορεί να χρησιμοποιείται από ομάδες ατόμων που έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Ευρέως διαδεδομένη εξάλλου είναι η άποψη ότι η διάλεκτος χρησιμοποιείται από άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, τα οποία είναι γεωγραφικά αποκλεισμένα και τα οποία κοινωνικά δεν μπορούν να εξελιχθούν και να μεταπηδήσουν με ευκολία σε άλλο κοινωνικό στρώμα. Έτσι, προκύπτει η - λανθασμένη θα λέγαμε - πεποίθηση ότι η κοινή γλώσσα έχει κύρος, ενώ η διάλεκτος είναι μια γλώσσα μη ανεπτυγμένη που την μιλούν τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα (Κακριδής, 2000: 159).

Με βάση, όσα προαναφέρθηκαν γίνεται φανερό, ότι η διάλεκτος είναι φορέας και εκφραστής της ετερότητας μιας πολιτισμικής ομάδας που τη χρησιμοποιεί. Η

¹ ιδιόμορφη ποικιλία μιας γλώσσας που χρησιμοποιείται από μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, και η οποία διαμορφώνεται από παράγοντες όπως κοινωνική τάξη, ηλικία, επάγγελμα, μορφωτικό επίπεδο ή κοινωνική ταυτότητα (Trudgill, 1983).

εξαφάνιση μιας διαλέκτου ενέχει, σαφώς, τον κίνδυνο της απόλυτης εξάλειψης της διαφορετικότητας μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων. Οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα, στα οποία, θα επικεντρωθεί, εν συνεχεία, η έρευνά μας, με μικρό αριθμό ομιλητών/τριών θεωρείται, ότι τείνουν να εξασθενήσουν, όπως έχει ήδη επισημανθεί από τις αρχές του 20ού αιώνα (Chambers & Trudgill, 2011: 20-25). Επιστήμονες της ελληνικής γλώσσας θεωρούν, ότι οι ελληνικές διάλεκτοι, όπως ακριβώς και οι αγγλικές, τείνουν προς εξαφάνιση, εφόσον τις διαλέκτους τις μιλούν πια ελάχιστοι άνθρωποι, κατά βάση μεγάλης ηλικίας με παραφθορές, δηλαδή αλλοιώσεις στις λέξεις ή στη μορφή της γλώσσας, που προκύπτουν όταν λίγοι άνθρωποι διατηρούν μια διάλεκτο. Έτσι, μια λέξη μπορεί να αλλάξει ή να παραμορφωθεί στην προφορά ή στη σημασία της, χάνοντας σιγά-σιγά την αρχική της μορφή.

Οι νέοι άνθρωποι έχουν κατά την πλειονότητά τους άγνοια και ασαφή εικόνα για τις διαλέκτους, καθώς τις έχουν ακούσει ελάχιστα και αποκλειστικά από παλιότερες γενιές. Η «επαρχιακή» ελληνική γλώσσα επικρατεί σήμερα στην ύπαιθρο, που είναι υπολείμματα της μορφολογίας ενός παλιού τοπικού ιδιώματος, σε συνδυασμό με τοπικές λέξεις. Οι μικρές διάλεκτοι αυτές, δηλαδή, με περιορισμένο αριθμό ομιλητών/τριών, σταδιακά τείνουν να εξαφανίζονται (Κακριδή, 2000: 150).

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι οι διάλεκτοι δημιουργούνται στο πέρασμα του χρόνου, όταν ομάδες ανθρώπων διαχωρίζονται, είτε γεωγραφικά είτε κοινωνικά, με αποτέλεσμα κάθε επιμέρους περιοχή να δημιουργεί δικούς της τρόπους επικοινωνίας, οι οποίοι, ωστόσο, παγιώνονται στο πέρασμα των χρόνων, καθώς οι διάλεκτοι, τείνουν να εξαλείφονται στη σημερινή εποχή κυρίως εξαιτίας της εύκολης επικοινωνίας και της χρήσης των ΜΜΕ, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα σταδιακά να χάνεται και ο γλωσσικός πλούτος.

1.2.2. Ιδίωμα

Με βάση το λεξικό της κοινής νεοελληνικής γλώσσας, ως ιδίωμα ορίζεται η ιδιαίτερη γλώσσα, η οποία ομιλείται σε έναν τόπο, από μια ομάδα ανθρώπων και η οποία διαφέρει από την επίσημη / κοινή / πρότυπη γλώσσα. Ειδικότερα, ως ιδίωμα, νοείται η γλωσσική μορφή με τη μικρότερη τυπολογική απόκλιση από την πρότυπη γλώσσα (Τζακώστα, 2022: 109). Ωστόσο, οι διαφορές αυτές δεν είναι τόσο μεγάλες, με τον

ακροατή και τον ομιλητή να μπορούν να γίνουν αλληλοκατανοητοί, όταν επικοινωνούν. Πρώτος ασχολήθηκε με τα ελληνικά τοπικά ιδιώματα, ο Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις (1892), ιδρυτής της γλωσσικής επιστήμης στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, ο Χατζιδάκις διατύπωσε την άποψη, ότι τα διάφορα τοπικά ιδιώματα αποτελούν τη βάση για την εξέλιξη όλων των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών. Διέκρινε, μάλιστα, τα νεοελληνικά ιδιώματα με επίκεντρο τη μεταβολή στη φωνολογία, με έμφαση στο φωνηεντικό σύστημα της γλώσσας (Hatzidakis, 1892: 342-343). Ο Τριανταφυλλίδης (1938: 64) με την σειρά του διατύπωσε την άποψη, ότι τα ιδιώματα, καθώς επίσης και ο λόγος της δημιουργίας τους, επηρεάστηκαν από γεωγραφικούς, εποικιστικούς και διοικητικούς παράγοντες.

Σύμφωνα με τον Hudson (1980: 32-33), ως ιδιώματα, ορίζονται τα γλωσσικά συστήματα, τα οποία έχουν κοινή ιστορική βάση και ομιλούνται σε διάφορες περιοχές, με τους/τις ομιλητές/τριες της κοινής νεοελληνικής γλώσσας, να κατανοούν πλήρως τα λεγόμενα των ανθρώπων που τα χρησιμοποιούν. Συχνά, συναντάται και ως συνώνυμος όρος το «τοπικό ιδίωμα», ο οποίος παραπέμπει σε γλωσσικές ποικιλίες, οι οποίες παρουσιάζουν διαφορές στην φωνητική και στο λεξιλόγιο, δηλαδή οι αποκλίσεις από την κοινή ομιλούμενη γλώσσα είναι ελάχιστες (Κοντοσόπουλος, 2001: 2-3). Ιδίωμα, σύμφωνα με τον Αργυριάδη (1990: 25), χαρακτηρίζεται το γνώρισμα, η ιδιότητα, η συνήθεια, ο τρόπος ομιλίας και προφοράς των κατοίκων μιας περιοχής που διαφέρει με άλλες. Με βάση τον Τριανταφυλλίδη (1938: 62-68), ο όρος διάλεκτος είναι συνώνυμος με τον όρο ιδίωμα, καθώς αποτελούν υποκατηγορίες και διαιρέσεις της ίδιας γλώσσας, με την διάλεκτο απλώς να είναι ένα ιδίωμα, το οποίο είναι μεγαλύτερο σε έκταση. Κατά την Κακριδή (2000: 103), τα ιδιώματα είναι μορφές της γλώσσας, με κοινή ιστορική καταγωγή, τα οποία ομιλούνται σε διάφορες περιοχές και είναι απόλυτα κατανοητά από την πλειοψηφία των ατόμων που χρησιμοποιούν την κοινή γλώσσα, καθώς οι διαφορές είναι ελάχιστες από την κοινή νεοελληνική και έτσι όλοι οι ομιλητές/τριες της δεδομένης γλώσσας την κατανοούν με ευκολία.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να τονιστεί, ότι η διαφορά διαλέκτου και ιδιώματος αποτελεί στοιχείο της ελληνικής Διαλεκτολογίας, αφού δε συναντάται στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία, η οποία χρησιμοποιεί τον όρο *dialect* από κοινού για να περιγράψει και τους δύο όρους. Τα ιδιώματα, όπως και οι διάλεκτοι, συναντώνται κυρίως στον προφορικό λόγο, καθώς δεν έχουν υποστεί κωδικοποίηση σε λεξικά, γραμματικές και συντακτικά εγχειρίδια. Ως εκ τούτου, δε διαθέτουν γραπτή μορφή.

Στον Ελλαδικό χώρο εξαίρεση αποτελούν τα κυπριακά και τα κρητικά ιδιώματα, τα οποία έχουν ανεπτυγμένη γραπτή παράδοση (Κοντοσόπουλος, 2001:1-3).

Καταληκτικά, βασικά στοιχεία που οριοθετούν τη διάκριση μεταξύ ιδιώματος και διαλέκτου είναι αφενός η γεωγραφική έκταση στην οποία η προς μελέτη γλώσσα ομιλείται και αφετέρου το κατά πόσο η γλώσσα αυτή διαφέρει από την κοινή νεοελληνική γλώσσα (Κακριδή, 2000: 89).

Η διάλεκτος αποτελεί, στην πραγματικότητα, την υποδιαίρεση ενός γλωσσικού συνόλου, συνιστώντας μια ιδιαίτερη τοπική μορφή μιας ορισμένης γλώσσας, η οποία προσδιορίζεται από το σύνολο των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Το ιδίωμα νοείται ως υποκατηγορία της διαλέκτου, η οποία χαρακτηρίζεται από μικρότερες αποκλίσεις από την κοινή και παρουσιάζει λιγότερες διαφορές από τις υπόλοιπες μορφές της ίδιας γλώσσας. Συνολικά, οι διάλεκτοι παρουσιάζουν μεταξύ τους περισσότερες διαφορές και μεγαλύτερες αποκλίσεις από την πρότυπη γλώσσα, δυσχεραίνοντας την επικοινωνία ενός/μιας διαλεκτόφωνου/ης ομιλητή/τριας με έναν/μια ομόγλωσσό/η του/της που δεν ομιλεί την ίδια διάλεκτο. Ενώ, τα ιδιώματα σχηματίζονται, όταν οι διαφορές της γλώσσας είναι αισθητές, αλλά δεν καθίστανται ικανές να δυσχεράνουν την επικοινωνία των ομιλητών/τριων διαφορετικών ιδιωμάτων (Μηνάς, 1983: 22· Κοντοσόπουλος, 2001: 2-3).

Ωστόσο, παρά τις επιτυχημένες απόπειρες καθορισμού της διαλέκτου και του ιδιώματος, η μεταξύ τους διάκριση, όπως ακριβώς και η διάκριση μεταξύ γλώσσας και διαλέκτου, προσκρούει σε ορισμένες δυσκολίες. Ο κύριος λόγος για τον οποίο ο καθορισμός των διαλέκτων και των ιδιωμάτων δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση και οι προσπάθειες καθορισμού τους έχουν έναν καθαρά υποθετικό χαρακτήρα είναι η έλλειψη των αντικειμενικών κριτηρίων του διαχωρισμού τους. Ωστόσο, η μελέτη των ιδιωμάτων, αλλά και των διαλέκτων είναι εξαιρετικά χρήσιμη, καθώς προσφέρει μια πλήρη κατανόηση σχετικά με την ιδιοσυγκρασία και τον τρόπο σύνδεσης των ανθρώπων, διαφορετικών περιοχών, ενώ συνολικά αποτελούν μια τεράστια γλωσσική και συγχρόνως ιστορική κληρονομία για τον τόπο μας.

1.3. Η μετάβαση από την κοινή στην επίσημη πρότυπη γλώσσα

Η αναγωγή μιας διαλέκτου σε επίσημη γλώσσα του κράτους ακολουθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία. Αρχικά, γίνεται η επιλογή με βάση λόγους ιστορικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς που εξυπηρετούν την κυρίαρχη τάξη, όπως ακριβώς συνέβη με την καθαρεύουσα, η οποία αρχικά δεν είχε ομιλητές/τριες, αλλά διαμορφώθηκε εξ αρχής για να υπηρετήσει τον σκοπό της επίσημης γλώσσας. Ακολουθεί η κωδικοποίηση της διαλέκτου που έχει επιλεγεί για επίσημη γλώσσα ενός κράτους, με σκοπό να υπάρξει ομοφωνία αναφορικά με το τι θεωρείται σωστό να χρησιμοποιείται στον προφορικό και γραπτό λόγο. Έπειτα καλλιεργείται η επίσημη γλώσσα και τίθεται σε λειτουργία στην εκπαίδευση, την πολιτική και ευρύτερα στις λειτουργίες του κράτους. Στη συνέχεια, το επίσημο ιδίωμα οφείλει να γίνει αποδεκτό από το σύνολο των ομόγλωσσων του κράτους, λειτουργώντας ως ενοποιητική δύναμη του έθνους (Μπασλής, 2012: 87-95).

Στην περίπτωση της ελληνικής η κοινή, αρχικώς, αναπτύσσεται σε πόλεις που λειτουργούν ως εμπορικά κέντρα, στις οποίες μεταναστεύουν και εγκαθίστανται άτομα που μιλούν διαφορετικές μορφές της ίδιας γλώσσας. Ο όρος «κοινή γλώσσα» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο και αναφερόταν στη μορφή της ελληνικής γλώσσας που χρησιμοποιούταν ως *lingua franca*. Με την ανάπτυξη της αθηναϊκής αυτοκρατορίας τον 5^ο π.Χ. αι., η αττική διάλεκτος έγινε η επίσημη γλώσσα του κράτους και χρησιμοποιούταν σε όλα τα διοικητικά έγγραφα και τις πράξεις. Σταδιακά, ενσωματώθηκαν στη γλώσσα πολλά στοιχεία άλλων διαλέκτων, ιδιαίτερη υπήρξε η συμβολή της ιωνικής. Η γλωσσική αυτή αλλαγή ήταν ορατή και εμφανής ήδη από τις αρχές του πελοποννησιακού πολέμου, το 425 π.Χ. Η επικράτηση της κυρίαρχης, πολιτιστικά και εμπορικά, αττικής τότε διαλέκτου που χρησιμοποιήθηκε ως κοινή υπήρξε πρωτοβουλία του βασιλιά Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας (360-336), ο οποίος αποφάσισε να χαρακτηριστεί η αττική ως επίσημη γλώσσα του κράτους, ενώ συνέβαλαν σημαντικά και οι κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου που έκαναν τη γλώσσα αυτή σταδιακά γλώσσα του ελληνιστικού κόσμου (Horrocks, 2014: 101-176). Η δημοτική ή νεοελληνική κοινή διαμορφώθηκε, όταν η Αθήνα καθιερώθηκε ως πρωτεύουσα. Σταδιακά, η δημοτική διαδόθηκε στον ελληνόφωνο πληθυσμό αρχικά ως μέσο προφορικής και στην συνέχεια γραπτής επικοινωνίας (Horrocks, 2014: 630).

Η διαδικασία διαμόρφωσης της κοινής διακρίνεται από συρρίκνωση/(reduction), δηλαδή στον περιορισμό της αναφορικής/(referential) δυνατότητας μιας γλώσσας,

όπως το λεξιλόγιο και το ύφος και από απλοποίηση, δηλαδή μείωση και περιορισμό μορφολογικών και συντακτικών ανωμαλιών και μείωση του αριθμού των φωνημάτων της γλώσσας (Trudgill et al., 2000: 299-318).

Βασικό χαρακτηριστικό που διαχωρίζει την πρότυπη ποικιλία από τις μη πρότυπες ποικιλίες της γλώσσας είναι *το κύρος που απολαμβάνει στην κοινότητα που επικρατεί*. Το κύρος προέρχεται από τις ιστορικές συγκυρίες που επέβαλαν μια συγκεκριμένη νόρμα και ενισχύεται από τις επίσημες περιστάσεις που υπαγορεύουν τη χρήση της. Κατά συνέπεια, η σχέση της πρότυπης ποικιλίας με τις υπόλοιπες ποικιλίες που ομιλούνται σε μια κοινότητα διακρίνεται από ανισοτιμία. Ένα δεύτερο τυπικό γνώρισμά της πρότυπης γλώσσας είναι *ο ενοποιητικός χαρακτήρας που διαθέτει για τις διάφορες ομάδες της κοινότητας, γεωγραφικές και κοινωνικές, οι οποίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους γλωσσικά και χρησιμοποιούν συνήθως τη νόρμα ως γλώσσα κοινής συνεννόησης*. Η νόρμα λειτουργεί, λοιπόν, συνεκτικά για τις επιμέρους ομάδες ενός συνόλου. Το γεγονός αυτό, παρότι δεν εμποδίζει απαραίτητως τη συνέχιση της ύπαρξης γλωσσικών ποικιλιών στην κοινότητα, καθορίζει ένα φάσμα σχέσεων ανάμεσα στις άλλες ποικιλίες και τη νόρμα που μπορεί να εκτείνεται από τη συμπληρωματική μέχρι και την ανταγωνιστική τους χρήση. Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά έχουν ως επακόλουθο οι πρότυπες ποικιλίες να χαρακτηρίζονται από σταθερότητα και μονιμότητα, καθώς αντιστέκονται στις αλλαγές και τις εξελίξεις που χαρακτηρίζουν την κοινή ανεπίσημη χρήση. Χωρίς αμφιβολία, οι επιμέρους μεταβολές της γλώσσας στο πέρασμα του χρόνου είναι σημαντικό να ενσωματώνονται οργανικά στη νόρμα, ειδάλλως αυτή παύει να αντιπροσωπεύει τη γλωσσική πραγματικότητα. Η ανανέωση και ο εκσυγχρονισμός της νόρμας σύμφωνα με τις εξελισσόμενες ανάγκες της κοινωνίας οδηγούν σε γλωσσικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες, ανάλογα με τη στάση των διαφόρων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού απέναντι στην ίδια τη νόρμα, προξενούν θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις (Κακριδή, 2000: 54-67).

Η πρότυπη ποικιλία της γλώσσας έχει γραπτή μορφή. Οι πρότυπες ποικιλίες είναι κωδικοποιημένες μορφές της γλώσσας, μέσω της γραμματικής, του συντακτικού και των λεξικών, όπου καταγράφονται και θεσπίζονται οι πρότυποι τύποι. Συνήθως, κριτήριο για τον καθορισμό των λέξεων, που ανήκουν στην πρότυπη ποικιλία είναι η χρήση της γλώσσας, από τα μορφωμένα και υψηλής τάξης μέλη της κοινότητα. Παρά το γεγονός ότι κατά την επιστήμη της Γλωσσολογίας, οι γλώσσες δεν αξιολογούνται σε δομικά ανώτερες και δομικά κατώτερες ποικιλίες για τους/τις ομιλητές/τριες, οι

πρότυπες μορφές γλώσσας συνδέονται με αξιολογικές στάσεις. Έτσι, η πρότυπη γλώσσα στηρίζεται στην ύπαρξη μιας σαφώς προσδιορισμένης νόρμας. Αν και η επιλογή των τύπων δεν αποτελεί πάντοτε απλή υπόθεση, τα βασικότερα κριτήρια για τη θέσπιση της πρότυπης γλώσσας είναι η κωδικοποιημένη, παγιωμένη μορφή της, και κατά κύριο λόγο η χρήση της στους κρατικούς θεσμούς, τη λογοτεχνία, τη διοίκηση και την εκπαίδευση (Mackridge, 1987: 54-57· Holmes, 2022 :110).

Η πρότυπη νέα ελληνική διακρίνεται από την ύπαρξη λόγιων και νεότερων τύπων σε μορφολογικό και σε λεξιλογικό επίπεδο, λόγω της εμφάνισης δύο διακριτών ποικιλιών της αρχαϊζουσας γραπτής μορφής και της ομιλούμενης δημώδους ποικιλίας. Συγκεκριμένα, το ρηματικό σύστημα της πρότυπης ελληνικής γλώσσας διέπεται από λόγιους και λαϊκούς τύπους. Σε ορισμένες περιπτώσεις η διαφοροποίηση των δύο τύπων (λόγιου – λαϊκού) παρουσιάζει ιδιαίτερα υφολογικά και κοινωνιογλωσσικά χαρακτηριστικά, ενώ διτυπίες χαρακτηρίζουν και το σύστημα ουσιαστικών και επιθέτων, ως προς τη θέση του τόνου σε ορισμένα κλητικά σχήματα (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη & Θεοδωρόπουλος, 2015: 215).

1.4. Η έννοια του ύφους και η σχέση με τη γλώσσα

Το *ύφος* αποτελεί την έννοια που αναφέρεται στον ιδιαίτερο τρόπο γλωσσικής έκφρασης του υποκειμένου. Ο γραπτός και προφορικός λόγος που αξιοποιεί ένα άτομο συχνά διαφέρει από αυτόν που χρησιμοποιεί κάποιο άλλο άτομο. Ως εκ τούτου, το *ύφος* συνιστά μια αντιφατική έννοια, καθώς δύναται να έρχεται σε αντίθεση με το *γλωσσικό ύφος* ενός άλλου ομιλητή ή μιας άλλης ομιλήτριας της ίδιας γλώσσας. Έτσι, το *ύφος* άλλοτε συγκλίνει με μια χρήση της γλώσσας που θεωρείται πρότυπη - «κανονική» και άλλοτε αποκλίνει από αυτήν, αντλώντας γλωσσικά στοιχεία και γλωσσικές εκφράσεις από τις παραλλαγές του εκάστοτε γλωσσικού συστήματος. Συχνά, το *ύφος* προκύπτει από τις επιλογές του υποκειμένου σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα (Γούτσος, 2012).

Ενώ, οι επιλογές που γίνονται σε ένα ορισμένο σημείο του λόγου επηρεάζουν και περιορίζουν αυτό που θα επιλεγεί στη συνέχεια. Αποκλίσεις εντοπίζονται σε όλα τα επίπεδα επικοινωνίας. Επί παραδείγματι, στη λογοτεχνία αναγνωρίζεται με ευκολία η ιδιαίτερη γλωσσική επιλογή του/της συγγραφέως, ενδεχομένως, διότι οι συγγραφείς επιδιώκουν να αξιοποιήσουν έναν ξεχωριστό τρόπο για να διατυπώσουν αυτό που

επιθυμούν να μεταδώσουν (Χαραλαμπίδης, 2012: 27-42). Συνεπώς, φαίνεται πως οι πομποί επιλέγουν συχνά ένα ύφος που προσαρμόζεται ευκολότερα σε μια περίπτωση ή μια συνθήκη και τα υποκείμενα αξιοποιούν ιδιαίτερους τρόπους γλωσσικής έκφρασης και επικοινωνίας ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται και τον/την δέκτη/τρια στον/στην οποίο/α απευθύνονται.

Το ύφος, ως έννοια, είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με τον όρο γλώσσα και ως εκ τούτου είναι βαρύνουσας σημασίας, να αναφερθούμε στον όρο αυτόν και τα σχετικά θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα που σχετίζονται με αυτόν. Το ύφος απασχολεί το ανθρώπινο πνεύμα χιλιάδες χρόνια τώρα και αποτελεί ένα από τα ευρέως διαδεδομένα ερευνητικά ζητούμενα των επιστημόνων που ασχολούνται με το πολυδιάστατο φαινόμενο που ονομάζουμε *γλώσσα*. Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (1984), «το ύφος είναι η συνειδητή επιλογή ορισμένων επαναλαμβανόμενων δομικών σχημάτων, που απαρτίζουν ένα ιδιαίτερο γλωσσικό σύστημα, μία ποιητική γραμματική». Παρόμοια τοποθετείται ο Meyer (1979: 3-44), κατά τον οποίο, «το ύφος είναι μία αναπαραγωγή μοντέλων, είτε της ανθρώπινης συμπεριφοράς, είτε των δημιουργημάτων που παράγει η ανθρώπινη συμπεριφορά, η οποία προκύπτει από μία σειρά επιλογών στο πλαίσιο κάποιων περιορισμών». Παρά το γεγονός, ότι αρκετοί επιστήμονες, όπως οι Croce (1922), Wadowski (1960), Elise (1970) και Fish (1981-1982), μελέτησαν την έννοια του ύφους και κατέληξαν στο γεγονός ότι η υφολογία είναι κάτι αόριστο και δεν αποτελεί βάση για τις γλωσσικές και λογοτεχνικές μελέτες, καθώς αφορά αποκλειστικά τον/την δέκτη/τρια και δεν βρίσκεται μέσα στο κείμενο ή τον λόγο, η σύγχρονη γλωσσολογική προσέγγιση αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην έννοια του ύφους, καθώς μέσα από την προσπάθεια ερμηνείας και κατανόησης του όρου «ύφος», διαφαίνεται η πορεία της ανθρώπινης σκέψης, για την κατάκτηση της γνώσης, οι ιδεολογικές αντιπαραθέσεις, η εξέλιξη των γλωσσολογικών θεωριών, της θεωρίας της λογοτεχνίας και άλλων συναφών επιστημονικών πεδίων.

Το ύφος, σύμφωνα με την επιλεκτική υφολογία, είναι αποτέλεσμα της επιλογής, ανάμεσα σε προαιρετικές γλωσσικές δυνατότητες, που υπάρχουν σε σχέσεις παράφρασης. Η επιλογή αυτή εμφανίζεται σε προτασιακό επίπεδο, ενώ η συνώνυμη σχέση εντοπίζεται στο λεξιλόγιο. Το ύφος αντιμετωπίζεται σύμφωνα με την ανωτέρω προσέγγιση ως μέσο, το οποίο το γλωσσικό σύστημα προσφέρει στον/στην ομιλητή/τρια για να εκφράσει αυτό που θέλει. Συχνά, το ύφος ταυτίζεται με τη

σημασία, διότι οι υφολογικές ποικιλίες μπορούν να εξισωθούν με τις σημασιολογικές διαφορές.

Σύμφωνα με τη γενετική μετασχηματιστική γραμματική, η γνωστική σημασία μίας πρότασης εντοπίζεται στη δομή, ενώ το ύφος παρουσιάζεται, ως φαινόμενο της επιφανειακής δομής. Έτσι, το ύφος είναι σημασία, που δεν απορρίπτεται, ωστόσο, την έννοια της επιλογής του περιεχομένου, δηλαδή, της επιλογής που λαμβάνει χώρα στο αφηρημένο επίπεδο της γραμματικής. Ενώ ακόμη, ο σημασιολογικός παράγοντας κρίνεται καθοριστικός για το ύφος, χωρίς ωστόσο αυτό να συνεπάγεται, ότι η υφολογία παγιδεύεται από άποψη γλωσσική στο πρόβλημα της συνωνυμίας (Χαραλαμπίδης, 2012: 27-42).

Η γενετική μετασχηματιστική γραμματική αποτελεί ίσως το σημαντικότερο μοντέλο της περιγραφής της γλώσσας, παρουσιάζει ωστόσο, έναν σημαντικό περιορισμό στο πλαίσιο της πρότασης. Η ανάγκη για μία υπερπροτασιακή γραμματική συνέβαλε στη γέννηση της κειμενογλωσσολογίας. Ο νέος αυτός επιστημονικός κλάδος ασχολείται με την συστηματική ανάλυση των υπερπροτασιακών συναφειών και ιδίως των όρων που μεταβάλλονται σε ένα κείμενο, ενώ ερευνά ακόμη τα μέσα που συμβάλλουν στη συνάφεια (coherence) και συνοχή (cohesion) των κειμένων με υφολογική αξία. Για υφολογικές αποτιμήσεις είναι εξαιρετικά σημαντικό να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη το συγκεκριμένο και το κειμενικό πλαίσιο. Έτσι, πολλά κειμενογλωσσολογικά ερωτήματα τυγχάνει να είναι συγχρόνως και υφολογικά. Ο Coseriu (1982) χαρακτηρίζει, μάλιστα, την υφολογία που εξετάζει τη γλώσσα σε ατομικό επίπεδο, ως *Γλωσσολογία του κειμένου (Linguistic des Textes)*.

1.4.1. Το γλωσσικό ύφος

Γλωσσική ετερογένεια παρουσιάζεται τόσο ανάμεσα στα γεωγραφικά και κοινωνικά ιδιώματα όσο και στο *γλωσσικό ύφος* (style), καθώς επίσης και στα *επίπεδα ύφους* (registers). Το γλωσσικό ύφος και τα επίπεδα ύφους της γλώσσας αποτελούν λειτουργικές παραλλαγές, οι οποίες αξιοποιούνται από τα υποκείμενα με σκοπό να εκφράσουν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο αυτό που επιθυμούν. Το γλωσσικό ύφος διαπερνά στην πραγματικότητα το προσωπικό γλωσσικό ύφος και το γλωσσικό ιδίωμα της κοινότητας.

Η υφολογική ποικιλία συνδέεται άμεσα με το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται ο/η ομιλητής/τρια, ενώ προσδιορίζεται από τη δεδομένη συνθήκη επικοινωνίας. Έτσι, το ύφος δύναται να κλιμακωθεί σε έναν οριζόντιο άξονα, από τυπικό σε άτυπο ή λαϊκό ύφος. Το στοιχείο που κατά κανόνα προσδιορίζει το ύφος είναι το λεξιλόγιο, καθώς ο χρήστης της γλώσσας ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας στην οποία εμπλέκεται, επιλέγει τους μορφολογικούς και λεξιλογικούς τύπους που θα αξιοποιήσει για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της συγκεκριμένης επικοινωνιακής περίπτωσης. Το γλωσσικό ύφος διαφοροποιείται από τη διάλεκτο, αλλά και από τα επίπεδα ύφους, διότι το τυπικό γλωσσικό ύφος χρησιμοποιείται και από τους/τις χρήστες/τριες των ιδιωμάτων, όπως ακριβώς χρησιμοποιείται και το άτυπο ύφος από τους/τις χρήστες/τριες της επίσημης γλώσσας (Μπασλής, 2012: 128-130).

Σχήμα 3. Γλωσσικό ύφος²

Τυπική κατάσταση	Άτυπη κατάσταση
Τυπικό ύφος	Άτυπο ύφος

1.4.2. Τα επίπεδα ύφους της γλώσσας

Ο όρος «επίπεδα ύφους» αναφέρεται στην περιγραφή των γλωσσικών ποικιλιών που σχετίζονται με το θέμα και τον τρόπο επικοινωνίας και όχι με το κοινωνικό πλαίσιο και την περίσταση επικοινωνίας (Halliday, 1983: 33).

Το επίπεδο ύφους που επιλέγει να αξιοποιήσει ένας/μία ομιλητής/τρια εξαρτάται από το ακροατήριο ή το αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται, εφόσον ο στόχος είναι η αποτελεσματικότητα και η αποδοχή. Η επιλογή του ύφους εξαρτάται, συνεπώς, από ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του/της δέκτη/τριας όπως η ηλικία, το φύλο του

² Πηγή: Το διάγραμμα βασίζεται στο: Μπασλής, 2012: 130

ατόμου, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα που ασκεί και τον τόπο στον οποίο αυτό ζει και εδράζεται (Μπασλής, 2006: 35-39).

Βέβαια, το ύφος του ίδιου ατόμου πολλές φορές δύναται να ποικίλει ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται και τη δεδομένη επικοινωνιακή περίσταση στην οποία εμπλέκεται. Έτσι, λοιπόν, ο/η ίδιος/α ομιλητής/τρια και χρήστης της γλώσσας αξιοποιεί διαφορετικό επίπεδο ύφους βάσει της επικοινωνιακής συνθήκης με στόχο να εξασφαλίσει την αποτελεσματική γλωσσική επικοινωνία (Κανδήρου, Πασχαλίδης, & Ρίζος, 2015: 73-74). Παραδείγματος χάριν, το ίδιο υποκείμενο χρησιμοποιεί ένα απλό, άμεσο και λιτό ύφος λόγου, όταν συνομιλεί με οικεία πρόσωπα του περιβάλλοντος του, όπως, φίλοι, οικογένεια κ.α., ενώ χρησιμοποιεί διαφορετικό επίπεδο ύφους, σοβαρό και επίσημο, όταν απευθύνει, λόγου χάριν, τον λόγο στον διευθυντή ή την διευθύντρια, προϊστάμενο ή προϊσταμένη του στον εργασιακό του χώρο.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε τα επίπεδα ύφους της γλώσσας και τις κατηγορίες αυτών.

- Το *απλό ύφος* λόγου συνιστά την λιτή έκφραση και σύνταξη και αξιοποιεί ένα καθημερινό λεξιλόγιο.
- Το *επίσημο ύφος* λόγου περιλαμβάνει λέξεις συνήθως λόγιες, που χρησιμοποιούνται, κυρίως, στις δημόσιες υπηρεσίες, στη διοίκηση, τη νομική κτλ., καθώς επίσης και σε επίσημες εκδηλώσεις, εθνικές εορτές, πολιτική.
- Το *λαϊκό ύφος*, χρησιμοποιείται κυρίως από ομιλητές/τριες στον προφορικό λόγο.
- Το *λόγιο ύφος*, έχει έντονα στοιχεία της καθαρεύουσας ή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.
- Το *λυρικό ύφος* εξυπηρετεί, ιδίως, την ποιητική λειτουργία της γλώσσας και στοχεύει στο συναίσθημα του/της δέκτη/τριας.
- Το *γλαφυρό ύφος* στηρίζεται, κατά κύριο λόγο, στις εικόνες, που προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο. (Σε αυτή την κατηγορία ύφους ανήκουν τα σχήματα λόγου και οι ρητορικές ερωτήσεις).

- Το *ρεαλιστικό ύφος* βασίζεται σε ακριβείς περιγραφές, χωρίς υποκειμενικότητα και προσωπική τοποθέτηση.
- Το *ειρωνικό ύφος* δηλώνει ενδεχόμενο χλευασμό και χαρακτηρίζεται από μια ευρύτερα επικριτική διάθεση.
- Το *χιουμοριστικό ύφος* αποτελείται από λεκτικούς συνδυασμούς που αποσκοπούν στη διακωμώδηση προσώπων ή καταστάσεων (Κανδήρου, Πασχαλίδης, & Ρίζος, 2015: 73-74).

Από μεθοδολογική άποψη το ύφος διακρίνεται σε τρία επίπεδα, βάσει της γραμματικής των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου (2014: 180-181), σε τρεις, δηλαδή, ευρείες κατηγορίες. Αυτές είναι: το τυπικό, το οικείο και το ουδέτερο ύφος.

- Το *τυπικό ύφος* συνιστά το επίπεδο ύφους που αξιοποιείται, κατά κανόνα, στον γραπτό λόγο, σε κείμενα της δημόσιας σφαίρας, επιστημονικά, νομικά, εκκλησιαστικά, δημοσιογραφικά κ.ά. Περιλαμβάνει λόγο λεξιλόγιο, υποτακτική σύνταξη, μεγάλες περιόδους, κυριολεκτικό λόγο και μορφολογικούς τύπους της καθαρεύουσας.
- Το *οικείο ύφος* είναι το ύφος που χρησιμοποιείται συνήθως στον προφορικό λόγο (σε συνομιλίες και συζητήσεις μεταξύ προσώπων που έχουν οικειότητα κ.ά.) και λιγότερο συχνά στον γραπτό λόγο (σε κείμενα χιουμοριστικά, σε φιλικές επιστολές, σε ορισμένα λογοτεχνικά κείμενα κ.ά.). Περιέχει λεξιλόγιο και εκφράσεις λαϊκής προέλευσης, σύνταξη παρατακτική με μικρές περιόδους, συχνά ελλειπτικό και μεταφορικό λόγο και μορφολογικούς τύπους που βρίσκονται πιο κοντά στη δημοτική.
- Το *ουδέτερο ύφος* είναι το ύφος, το οποίο χρησιμοποιείται, κυρίως, στον γραπτό λόγο (κείμενα περιγραφικά, γραπτές ανακοινώσεις, ειδήσεις κ.ά.) και λιγότερο συχνά στον προφορικό λόγο (αναγγελίες, προφορικές ανακοινώσεις κ.ά.). Περιέχει λεξιλόγιο και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται συχνά στη νέα ελληνική, σύνταξη παρατακτική και υποτακτική και τους κοινότερους από τους μορφολογικούς τύπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ

2. Θεωρητική θεμελίωση της γλωσσικής ποικιλότητας και της Διαλεκτολογίας ως απαραίτητου πλαισίου για την ανάλυση της συναισθηματικής έκφρασης στις ελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες

Η θεωρητική παρουσίαση, στο παρόν κεφάλαιο, της γλωσσικής ποικιλίας θέτει τα θεμέλια για την κατανόηση της πολυπλοκότητας και του πλούτου της ελληνικής γλώσσας, καθώς στο δέκατο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, η προσοχή στρέφεται στις πρακτικές εφαρμογές αυτής της γνώσης στον χώρο της εκπαίδευσης, με έμφαση στη διδασκαλία των διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της γλώσσας, την αξιοποίηση αυθεντικού υλικού και τη σχεδίαση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που προάγουν την εξοικείωση των μαθητών/τριών με τη γλωσσική ποικιλία. Με αυτόν τον τρόπο, η θεωρία συναντά την πράξη, καθώς τα παιδιά εισάγονται βιωματικά στην ποικιλία της ελληνικής γλώσσας και μαθαίνουν να την αναγνωρίζουν, να την εκτιμούν και να τη χρησιμοποιούν με σεβασμό και δημιουργικότητα.

Αναμφίβολα, η ενασχόληση με τις γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας καθιστά αναγκαία την ένταξη ενός αυτοτελούς κεφαλαίου αφιερωμένου στη Διαλεκτολογία, ως επιστημονικού κλάδου που εξετάζει τη γλωσσική ποικιλία στον ελλαδικό χώρο. Η Διαλεκτολογία παρέχει τα εννοιολογικά εργαλεία και τις μεθοδολογικές αρχές που επιτρέπουν τη συστηματική μελέτη των διαφοροποιήσεων μεταξύ των επιμέρους ελληνικών διαλέκτων, καθώς και την κατανόηση των παραγόντων που τις διαμορφώνουν. Χωρίς την παρουσίαση του θεωρητικού αυτού πλαισίου, η ανάλυση των γλωσσικών δεδομένων θα στερούνταν επιστημονικής συνοχής.

Καθώς η παρούσα διατριβή εστιάζει στη γλωσσική απεικόνιση του πόνου και του θυμού σε διαφορετικές γεωγραφικές ποικιλίες, η διαλεκτολογική θεμελίωση αποτελεί απαραίτητο υπόβαθρο, διότι η μελέτη των διαλέκτων δεν αφορά μόνο φωνολογικές ή λεξιλογικές αποκλίσεις, αλλά και τη συναισθηματική έκφραση. Έτσι, η αναφορά στη

Διαλεκτολογία επιτρέπει την κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο διαφοροποιείται και εξελίσσεται η συναισθηματική γλώσσα.

Η συμπερίληψη ενός κεφαλαίου για τη Διαλεκτολογία και τα συναφή πεδία επιτρέπει, επομένως, την αποσαφήνιση της σχέσης ανάμεσα στη γλωσσική ποικιλότητα και στους τρόπους με τους οποίους οι ομιλητές/τριες διαφορετικών περιοχών εκφέρουν και δομούν τα συναισθήματα του πόνου και του θυμού. Η θεωρητική αυτή παρουσίαση δεν είναι απλώς εισαγωγική, αλλά καθοριστική για την ανάγνωση των εμπειρικών δεδομένων που θα ακολουθήσουν, καθώς προσδιορίζει τις μεταβλητές που διαμορφώνουν τις παρατηρούμενες γλωσσικές διαφοροποιήσεις.

Η διερεύνηση της γλωσσικής ποικιλίας καθιστά αναγκαία τη σύνδεσή της με τις σύγχρονες γλωσσολογικές θεωρίες. Οι προσεγγίσεις αυτές τονίζουν ότι η γλώσσα δεν αποτελεί ένα συμπαγές και αμετάβλητο σύστημα, αλλά ένα δυναμικό φαινόμενο που επηρεάζεται από κοινωνικές διεργασίες, πολιτισμικές συνθήκες και ατομικές εμπειρίες (Labov, 1972). Στο πλαίσιο αυτό, η γλωσσική ποικιλία ερμηνεύεται όχι μόνο ως προϊόν ιστορικής εξέλιξης ή γεωγραφικού χωροταξικού καταμερισμού, αλλά και ως αντανάκλαση διαφοροποιημένων κοινοτήτων πρακτικής, οι οποίες διαμορφώνουν ιδιαίτερες στρατηγικές έκφρασης και επικοινωνίας.

Επιπλέον, η μελέτη της αποτύπωσης των συναισθημάτων στις διαλεκτικές και ιδιωματικές μορφές λόγου συνδέεται με ένα ευρύτερο πεδίο έρευνας που αφορά την ενσώματη και πολιτισμική διάσταση του συναισθήματος. Γλωσσολογικές προσεγγίσεις αναγνωρίζουν, μάλιστα, ότι τα συναισθήματα δεν εκφράζονται με έναν ενιαίο τρόπο, αλλά ενσωματώνονται σε πολιτισμικά πρότυπα και σε γλωσσικές επιλογές που αποκλίνουν από περιοχή σε περιοχή (Wierzbicka, 1999). Ως εκ τούτου, ο τρόπος με τον οποίο κωδικοποιείται το συναίσθημα του πόνου ή του θυμού στις ελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες δύναται να αντανακλά και διαφορετικές αντιλήψεις.

2.1. Η επιστήμη της Διαλεκτολογίας

Η Διαλεκτολογία ως επιστήμη είναι ο κλάδος της Γλωσσολογίας, που αποβλέπει στη συγχρονική και διαχρονική μελέτη των διαλέκτων της γλώσσας, γεωγραφικών και

κοινωνικών. Ειδικότερα, αντικείμενο της επιστήμης της Διαλεκτολογίας είναι η συγκριτική μελέτη των διαλέκτων μιας ορισμένης περιοχής (Καμπάκη - Βουγιουκλή, 2009: 33). Η συστηματική μελέτη των διαλέκτων υπήρξε αποτέλεσμα της φιλολογίας και των ερευνών των Νεογραμματικών³, που επιχείρησαν να ερευνήσουν τη σχέση μεταξύ των κλασικών και των νεότερων γλωσσών.

Η έρευνα της γλωσσικής διαφοροποίησης και αλλαγής σήμερα στρέφεται σε κοινωνικούς και γεωγραφικούς παράγοντες. Ο γεωγραφικός παράγοντας παρέχει τη δυνατότητα απόκτησης μερικής κατανόησης της γλωσσικής διαφοροποίησης, ενώ για την πλήρη ερμηνεία της διαφοροποίησης της γλώσσας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο το κοινωνικό υπόβαθρο (Μπασλής, 2012: 47-57). Ειδικότερα, η μελέτη των διαλέκτων είναι γεωγραφική, όταν επιχειρεί με μονογραφίες και με γλωσσικούς άτλαντες να ανιχνεύσει την πορεία των διαλέκτων, τη χωρική τους έκταση και την ανάμειξή τους με άλλες διαλέκτους. Με αυτού του είδους τη μελέτη των διαλέκτων ασχολείται η επιστήμη της Γλωσσογεωγραφίας (Μηνάς, 1983: 7).

Η Διαλεκτολογία αποτελεί σήμερα ένα αυτόνομο επιστημονικό κλάδο με δικούς της στόχους και μεθόδους. Ο όρος «Διαλεκτολογία» αναφέρεται στην επιστημονική μελέτη διαλέκτου ή διαλέκτων και είναι τομέας έρευνας της Γλωσσογεωγραφίας και της Κοινωνιογλωσσολογίας. Αναλυτικότερα, μελετά τις ποικίλες μορφές της γλώσσας με βάση, κυρίως, τη γεωγραφική τους κατανομή (Chambers & Trudgill, 2011: 54). Η Διαλεκτολογία, ως επιστημονικός κλάδος, έρχεται συχνά αντιμέτωπη με ζητήματα, όπως η απόκλιση δύο τοπικών διαλέκτων από μια κοινή-πρότυπη μορφή της γλώσσας. Οι διαλεκτολόγοι ασχολούνται με γραμματικά, λεξικά και φωνολογικά χαρακτηριστικά που αντιστοιχούν σε γεωγραφικές περιοχές. Συνεπώς, δεν ασχολούνται μόνο με πληθυσμούς, που έχουν ζήσει σε ορισμένες περιοχές επί σειρά γενεών, αλλά και με ομάδες μεταναστών που φέρνουν τις γλώσσες τους σε νέες γεωγραφικές περιοχές (Stewart, 1968: 534).

Οι συνήθεις έννοιες που διερευνώνται στη Διαλεκτολογία περιλαμβάνουν το ζήτημα της αμοιβαίας κατανόησης στον ορισμό των γλωσσών και των διαλέκτων, καταστάσεις διγλωσσίας, όπου χρησιμοποιούνται δύο διάλεκτοι για διαφορετικές λειτουργίες,

³ Λόγιοι και φιλόλογοι του 19ου αιώνα που επιχείρησαν να μελετήσουν τη σχέση μεταξύ της κλασικής ελληνικής και της νεότερης ελληνικής γλώσσας, συνδέοντας τη γλωσσική παράδοση με σύγχρονες γλωσσολογικές μεθόδους.

ζητήματα διαλεκτικού συνεχούς, που περιλαμβάνουν μια σειρά μερικώς αμοιβαία κατανοητών διαλέκτων και το ζήτημα του πολυκεντρισμού, γλωσσών δηλαδή με αρκετές αλληλεπιδρώσες κωδικοποιημένες τυποποιημένες εκδόσεις, οι οποίες αντιστοιχούν συχνά σε διαφορετικές χώρες (Chambers & Trudgill, 2011: 54-68). Με άλλα λόγια, η γλώσσα είναι το άθροισμα των διαλέκτων που είναι αμοιβαία κατανοητές από όλους τους/τις ομιλητές/τριες, ενώ οι γλωσσικές ποικιλίες που χρησιμοποιούν είναι οι διάλεκτοι της ίδιας γλώσσας. Υπό αυτήν την έννοια, η ελληνική γλώσσα περιλαμβάνει το σύνολο των στοιχείων όλων των διαλέκτων της ελληνικής από τα μυκηναϊκά και τα αττικά μέχρι τη δημοτική. Το κριτήριο της αμοιβαίας κατανόησης χαρακτηρίζει τη διάλεκτο ως τμήμα της γλώσσας και συγχρόνως διαφοροποιεί τη μια γλώσσα από την άλλη (Ανδριώτης, 1960).

Οι απαρχές της Διαλεκτολογίας τοποθετούνται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ως απόρροια της Ιστορικής Γραμματικής και της Ιστορικοσυγκριτικής Γλωσσολογίας. Πρωτεργάτης της μελέτης των νεοελληνικών διαλέκτων στην Ελλάδα υπήρξε ο Χατζηδάκις (1884-1941), καθώς εισήγαγε την ιστορικοσυγκριτική μέθοδο των Νεογραμματικών, η οποία μέθοδος διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε για πρώτη φορά στη Γερμανία (Μπασλής, 2012: 47-57). Ο 19^{ος} αιώνας είναι ευρέως γνωστός για την ανάδειξη και επικράτηση του κινήματος του Ρομαντισμού. Σύμφωνα με τους οπαδούς του ρεύματος αυτού, το ενδιαφέρον στρέφεται στον αυθορμητισμό, την ελεύθερη εξέλιξη και ευρύτερα την απαλλαγή από τους παγιωμένους κανόνες της γλώσσας. Λίγο αργότερα, η αντιρομαντική παρισιανή διαλεκτολογική προσέγγιση αντιμετώπισε τη διάλεκτο ως αυθαίρετη σύλληψη και όχι ως μια αντικειμενικά υφιστάμενη μονάδα, σε αντιδιαστολή, ωστόσο, με τη γερμανική Διαλεκτολογία, η οποία εστίασε το ενδιαφέρον της στην ολόπλευρη μελέτη των τοπικών ιδιωμάτων και τη μεταξύ τους σύγκριση, οδηγώντας την επιστήμη της Διαλεκτολογίας από το περιγραφικό στάδιο στο οποίο βρισκόταν μέχρι τη δεδομένη χρονική στιγμή σε επιστήμη ερμηνείας των διαλέκτων (Μηνάς, 1983: 8-11).

Η Διαλεκτολογία είναι ένας σχετικά αυτόνομος κλάδος που έχει ως αντικείμενο μελέτης τη γλώσσα και σχεδιάστηκε με σκοπό να μελετήσει μορφές της χρήσης της γλώσσας, καθώς επίσης και για να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα που σχετίζονται με την πρώιμη ιστορία της γλώσσας. Ο βασικός σκοπός του κλάδου της Διαλεκτολογίας είναι να διερευνήσει επιβιώσεις παλιότερων γλωσσικών μορφών στη σύγχρονη γλώσσα, εστιάζοντας το ενδιαφέρον σε γεωγραφικές περιοχές, όπου οι ομιλητές/τριες

είναι ελεύθεροι/ες και ανεπηρέαστοι/ες από εξωτερικές επιρροές. Συνεπώς, ως τομέας έχει κοινή βάση με τη Φιλολογία και τους κλάδους της Γλωσσολογίας και ιδίως με τους τομείς της φωνητικής, μορφολογίας και Ιστορικής Γλωσσολογίας (Μπασλής, 2012: 101).

Θεμελιωτής της Διαλεκτολογίας είναι ο Γερμανός Georg Wenker, ο οποίος ξεκίνησε το 1876 την έρευνα του για τις διαλέκτους της γερμανικής γλώσσας, στηριζόμενος στις απόψεις του Δανού Νεογραμματικού φιλόλογου Karl Verner, ο οποίος διατύπωσε ότι οι φωνητικές αλλαγές διέπονται από συγκεκριμένους κανόνες. Το γεγονός ότι οι φωνητικές αλλαγές συμβαίνουν και χαρακτηρίζονται από μια κανονικότητα οδήγησε στην αναζήτηση αντίστοιχων φωνητικών αλλαγών ανάμεσα στις σύγχρονες συγγενικές γλώσσες και ανάμεσα στις διαλέκτους. Οι παραδοσιακοί φιλόλογοι μελετούσαν το 19^ο και 20^ο αι. τη γλώσσα στη διαχρονική της διάσταση. Αντίθετα, η Διαλεκτολογία μελέτησε τη γλώσσα στη συγχρονική της διάσταση (Μπασλής, 2012: 104).

Οι γλωσσολόγοι στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν τα γλωσσικά φαινόμενα, ανέπτυξαν θεωρίες, όπως ο δομισμός (structuralism), η γενετική-μετασχηματιστική θεωρία και η πολυλεκτική γραμματική. Η ανάπτυξη των διαφόρων κλάδων της Θεωρητικής Γλωσσολογίας επηρέασε σημαντικά τη Διαλεκτολογία. Κρίνεται, λοιπόν, χρήσιμο να αναφερθούμε στις βασικότερες από αυτές, προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα την προσπάθεια των διαλεκτολόγων να ερμηνεύσουν τα διαλεκτικά γλωσσικά φαινόμενα.

Οι σχολές δομισμού υποστηρίζουν πως τα γλωσσικά στοιχεία δεν έχουν αξία ως μονάδες, αντίθετα αποκτούν νόημα, όταν τα στοιχεία σχετίζονται με άλλα, με τα οποία συναποτελούν ένα οργανικό σύνολο, μία δομή. Ειδικότερα, ο δομισμός θεώρησε τη γλώσσα ως σύστημα αλληλεξαρτώμενων στοιχείων που λειτουργούν σε διακριτά επίπεδα: φωνητική, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία, τα οποία αποτέλεσαν, τελικώς, ξεχωριστούς κλάδους της Γλωσσολογίας (Μαγουλά & Κατσούδα, 2023: 46). Επί παραδείγματι, στη φωνολογία, ως δομή νοείται η σχέση μεταξύ των φωνημάτων. Το όλον αποτελεί το αποτέλεσμα των σχέσεων αυτών. Για τον λόγο αυτό, οι σύγχρονες σχολές αναγνωρίζουν την προτεραιότητα της δομής έναντι της μονάδας. Σύμφωνα με τη Δομιστική Προσέγγιση, η ομαδοποίηση των ποικιλιών γίνεται με βάση τα φωνολογικά τους συστήματα και τη σύγκριση μεμονωμένων τύπων

ως συστατικά μέρη των συστημάτων στα οποία ανήκουν (Chambers & Trudgill, 2011: 46-53).

Θεμελιωτής της Δομικής Διαλεκτολογίας υπήρξε ο Uriel Weinreich (1954), ο οποίος στο άρθρο του «Is structural dialectology possible?», επιχείρησε να διαμορφώσει ένα σύστημα με το οποίο μπορεί να γίνει η σύγκριση δύο ή περισσότερων διαλεκτικών γλωσσικών συστημάτων, ενσωματώνοντας αυτά σε ένα νέο σύστημα, το οποίο ονομάζεται *διασύστημα (diasystem)* και το οποίο περιγράφει τις σχέσεις ανάμεσα στα γλωσσικά ιδιώματα⁴.

Η συστηματική προσέγγιση των διαλεκτικών διαφορών αποτέλεσε το θεμέλιο της Δομιστικής Διαλεκτολογίας και με τον τρόπο αυτόν η εν λόγω προσέγγιση κατόρθωσε να χειριστεί με ευκολία διαφορές καταλόγου, αλλά με ίσως μεγαλύτερη δυσκολία τις διαφορές έκτασης, εμφάνισης και κατανομής των ποικιλιών της γλώσσας. Διέξοδο στον περιορισμό αυτόν προσέφερε η Γενετική Διαλεκτολογία με τη μελέτη και διαχείριση περισσότερων των δύο διαλέκτων μια δεδομένη χρονική στιγμή. Ειδικότερα, η Γενετική Διαλεκτολογία βασίστηκε στην υπόθεση ότι μπορεί να οριστεί ένας υποκείμενος τύπος, όσον αφορά σε διαλέκτους που σχετίζονται μεταξύ τους, και ότι αυτές διαφέρουν ως προς τους φωνολογικούς κανόνες, που διέπουν τους υποκείμενους τύπους, δηλαδή τα περιβάλλοντα στα οποία εφαρμόζονται οι κανόνες, καθώς επίσης και τη σειρά με την οποία αυτοί εμφανίζονται (Chambers & Trudgill, 2011: 51-63).

Σε γενικές γραμμές, η Γενετική Διαλεκτολογία σημείωσε πρόοδο, ωστόσο, η εν λόγω προσέγγιση δεν ήταν πλήρης και ολοκληρωμένη, εφόσον η Διαλεκτολογία θα μπορούσε να χειριστεί διαφορές έκτασης - εμφάνισης μόνο εάν αυτές διέπονταν συγχρόνως από φωνολογικούς κανόνες κατά την περίπτωση που αυτές ήταν συστηματικές. Παρόλα αυτά, η Γενετική Διαλεκτολογία προσέφερε, αναμφίβολα, μία αναλυτική περιγραφή του πώς οι ομιλητές/τριες διαφορετικών, αλλά συγγενικών διαλέκτων επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Το φαινόμενο της αμοιβαίας κατανόησης μπορεί εύκολα να εξηγηθεί αν τα γλωσσικά συστήματα που εμπλέκονται διαφέρουν μόνο ως προς ορισμένους κανόνες. Πιο συγκεκριμένα, οι ομιλητές/τριες γνωρίζουν το όλο σύστημα και είναι συνεπώς σε θέση να κατανοήσουν τις διαφορετικές ποικιλίες που το απαρτίζουν. Την ιδέα της Γενετικής – μετασχηματιστικής θεωρίας ανέπτυξε ο

⁴ Βλ. Weinreich (1954). Is structural dialectology possible?, *Word* 10, 388-400.

Noam Chomsky (1965), ο οποίος τόνισε ότι η γλωσσική αυτή θεωρία αναφέρεται σε έναν ιδεώδη ομιλητή της γλώσσας που απευθύνεται σε μία ομοιογενή γλωσσική κοινότητα, η οποία έχει την ευχέρεια να χειρίζεται σωστά τις ποικίλες γλωσσικές καταστάσεις⁵.

Συγχρόνως με την Γενετική Διαλεκτολογία, αναπτύχθηκαν και συνέβαλαν σημαντικά στη μελέτη της γλώσσας και οι Πολυλεκτικές Γραμματικές, ως προσέγγιση, δηλαδή γραμματικές που περιλαμβάνουν περισσότερες από μία ποικιλίες, καθώς υπάρχουν ενδείξεις ότι οι ομιλητές/τριες μπορούν να αντιληφθούν τι είναι γραμματικά ορθό και τι όχι σε άλλες ποικιλίες. Έχουν, ως εκ τούτου, τεθεί ορισμένα όρια στην κατανόηση γραμματικών τύπων που δεν απαντούν στις ποικιλίες των ομιλητών/τριων, ιδιαίτερα εκτός συμφραστικού πλαισίου, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και όταν παρέχεται συμφραστικό πλαίσιο. Η Πολυλεκτική Γραμματική καλύπτει ένα ολόκληρο διαλεκτικό συνεχές. Μία τέτοια γνώση του/της ομιλητή/τριας οφείλει να οριοθετείται γεωγραφικά ή κοινωνικά και να σταματά σε ορισμένο σημείο του συνεχούς. Ωστόσο, είναι ακόμη πιθανό να μην υπάρχει ή να μην τίθεται κάθε φορά αυστηρό σημείο οριοθέτησης. Έτσι, ενδεχομένως, η προσέγγιση της Πολυλεκτικής Γραμματικής να υποπίπτει σε ορισμένες περιπτώσεις σε θεωρητικό αδιέξοδο, ενώ πρόσφορο έδαφος φαίνεται να κερδίζει η έννοια της ποικιλίας, η οποία προήλθε ως όρος από την ανάπτυξη της Αστικής Διαλεκτολογίας, αποτέλεσμα της μετανάστευσης πληθυσμιακών ομάδων από γειτονικές αγροτικές περιοχές (Chambers & Trudgill, 2011: 54-71).

Συνοψίζοντας, γίνεται φανερό ότι η επιστήμη της Διαλεκτολογίας επιχειρεί να περιγράψει τις γλωσσικές διαφοροποιήσεις και να ερμηνεύσει το φαινόμενο της γλωσσικής αλλαγής, αξιοποιώντας μεθόδους και εργαλεία των κλάδων της γλωσσικής επιστήμης, όπως ο δομισμός, η γενετική-μετασχηματιστική θεωρία κ.α., με στόχο να ερμηνεύσει τα αίτια δημιουργίας των γλωσσικών αλλαγών και διαφοροποιήσεων.

2.2. Η σχέση με τη Γλωσσογεωγραφία

Ως Διαλεκτολογία ορίζεται ο κλάδος της Γλωσσολογίας που ασχολείται με τη συγχρονική και διαχρονική μελέτη, δηλαδή την περιγραφή και την ερμηνεία των

⁵ Βλ. Chomsky (1965). *Aspect of the theory of syntax*, p. 3-4.

διαλέκτων, είτε γεωγραφικών είτε κοινωνικών (Καμπάκη - Βουγιουκλή, 2009: 33). Οι όροι συνεπώς «Διαλεκτολογία» και «Γλωσσογεωγραφία» φαίνεται πως επικοινωνούν, καθώς στη μελέτη των διαλέκτων μιας γλώσσας συμβάλλει σημαντικά ο κλάδος της Γλωσσογεωγραφίας. Ωστόσο, μελετώντας τους δύο επιστημονικούς κλάδους παρατηρούμε και ορισμένα σημεία διαφοροποίησης τους, εφόσον ο πρώτος εστιάζει στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας διαλέκτου ευρύτερα και στην απόκλιση της από την κοινή-πρότυπη γλώσσα, ενώ η Γλωσσογεωγραφία εξετάζει τη γλώσσα ιδίως χωρικά.

Ιδρυτής της επιστήμης της Γλωσσογεωγραφίας θεωρείται ο Ελβετός καθηγητής Διαλεκτολογίας στο Παρίσι Jules Gillieron, ο οποίος επεσήμανε, αρχικώς, την ανάγκη να διασωθούν τα ιδιώματα του Παρισιού και να γίνει μια ουσιαστική απόπειρα συλλογής ομοιογενούς υλικού δεδομένου ότι οι μονογραφίες δεν κάλυπταν τις έως τότε επιστημονικές ανάγκες, λόγω έλλειψης ομοιομορφίας κριτηρίων, αναλογιών και επιστημονικού επιπέδου. Επιπλέον, έστρεψε το ενδιαφέρον όχι στους φωνητικούς νόμους, αλλά στην ιστορική προέλευση των λέξεων και στο βαθμό της επίδρασης που οι εξωτερικοί παράγοντες και η επίσημη γλώσσα ασκούν στα ιδιώματα (Μηνάς, 1983: 51).

Η Γλωσσογεωγραφία είναι η διαλεκτολογική και συγκριτική μέθοδος, η οποία προϋποθέτει την καταγραφή σε ειδικούς χάρτες των γλωσσικών τύπων μιας ορισμένης περιοχής. Η επιστήμη της Γλωσσογεωγραφίας ξεχωρίζει σχέσεις μεταξύ του γεωγραφικού περιβάλλοντος, της εξάπλωσης και της γεωγραφικής κατανομής των γλωσσικών φαινομένων. Από τεχνική άποψη αποτελεί μια εσωτερική γεωγραφία των γλωσσών, εφόσον δεν ασχολείται με τα σύνορα των γλωσσών, αλλά με την έκταση και την γεωγραφική κατανομή των ιδιαίτερων γλωσσικών φαινομένων (φωνητική, μορφολογία, λεξιλόγιο, σύνταξη), καθώς επίσης και με τα όρια των περιοχών που εντοπίζονται τα φαινόμενα αυτά. Ειδικότερα, η Γλωσσογεωγραφία νοείται ως μέρος της γεωγραφίας, το οποίο εξετάζει τη γεωγραφία των γλωσσών, καθώς οι γλωσσικές κοινότητες παρουσιάζουν συγκεκριμένους τρόπους γλωσσικής έκφρασης, ανάλογα με την έκταση και τα όρια του γεωγραφικού χώρου, στον οποίο πραγματώνονται. Ενώ, ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι η μελέτη της κατανομής των γλωσσών (γλωσσικών κοινοτήτων) μιας δεδομένης περιοχής εμπίπτει και στην πολιτική γεωγραφία (Coseriu, 1982 :11-19).

Ο όρος «Γλωσσογεωγραφία» περιγράφει τη συστηματική έρευνα της γλώσσας μιας χώρας, που με την βοήθεια ειδικών ερωτηματολογίων, με κατάλληλα επιλεγμένες

φράσεις και λέξεις, εξακριβώνει την ιδιοματική χρήση σε όσο γίνεται περισσότερα αντιπροσωπευτικά μέρη της. Τα ισόγλωσσα όρια συγκεντρώνουν και σημαδεύουν σε ένα γεωγραφικό χάρτη, τη γεωγραφική περιοχή και την έκταση του γλωσσικού φαινομένου. Η σύγκριση των ισόγλωσσων για τα διάφορα γλωσσικά φαινόμενα, που συγκεντρώνονται στο ίδιο γλωσσογεωγραφικό χάρτη δίνει μια εικόνα της κατανομής των διαλεκτικών φαινομένων μέσα στον ίδιο τόπο. Συνεπώς, η γλωσσογεωγραφία μας βοηθά να κατανοήσουμε ότι κάθε γλωσσική περιοχή τέμνεται από τις ισόγλωσσους προς διαφορετικές κατευθύνσεις που δε συμπίπτουν, ενώ άλλοτε μπορεί να συμπυκνώνονται σε ισόγλωσσικές δέσμες και οι γεωγραφικές ζώνες που περικλείουν να υποδεικνύουν τα σύνορα ενός ιδιώματος (Καραντζή, 2009: 874-875).

Οι λόγοι που ορίζουν τοπογραφικά τη διαμόρφωση των ιδιωμάτων μπορεί να είναι, σύμφωνα με τον Τριανταφυλλίδη (1938), γεωγραφικοί, οι οποίοι σχετίζονται με τη διαμόρφωση του εδάφους, που διευκολύνει ή όχι την επικοινωνία (βουνά, θάλασσα, κλπ.), διοικητικοί ή πολιτικοί που αναγκάζουν τους κατοίκους να έρχονται σε επαφή με τα ίδια κέντρα, ή εποικιστικοί (προσφυγικές εγκαταστάσεις, μετακινήσεις, διασπορά, επαφές με ντόπιο πληθυσμό, αλληλεπίδραση ιδιωμάτων). Παρατηρείται, λοιπόν, πως η γλωσσογεωγραφία συνέβαλε, στην πραγματικότητα, στο να καταδείξει πως η γλωσσική μεταβολή ξεκινά από το άτομο που μιλά, ενώ η εξάπλωσή της εξαρτάται από κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες, καθώς επίσης και ότι σε μία γλώσσα δεν υπάρχουν ταυτόχρονες μεταβολές, που οφείλονται σε άγνωστες φυσιολογικές ή βιολογικές αιτίες.

Η συλλογή υλικού και οι άτλαντες, ως όργανο και πηγή έρευνας, προσέφεραν μεθόδους περιγραφής αλλά και ερμηνείας των γλωσσικών φαινομένων, π.χ. των μεταβολών και της διάδοσής τους, του νεωτερισμού και του συντηρητισμού, της ατομικότητας και της συλλογικότητας στη γλώσσα. Οι ερμηνείες αφορούν βέβαια κυρίως τις οριζόντιες (τοπικές/γεωγραφικές) και όχι τις κάθετες (κοινωνικές) ποικιλίες μιας γλώσσας. Επιβάλλουν δε την εκπόνηση ειδικών διαλεκτολογικών μελετών για τα διάφορα τοπικά ιδιώματα αφού δεν αποτελούν εξαντλητικές γλωσσικές περιγραφές.

Η γεωγραφική μέθοδος είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν ερμηνεύει τα πάντα και δεν θα πρέπει να θεωρείται πανάκεια για όλα τα γλωσσικά ζητήματα, δεδομένου ότι οι χάρτες δεν αποδίδουν μια γλώσσα στο σύνολό της. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην τεχνητή επαφή ομιλητή/τριας-ερευνητή/τριας και του προκαθορισμένου ερωτηματολογίου, αλλά κυρίως στο γεγονός ότι αφορά μία μόνο ιστορική στιγμή της

ομιλίας. Η «οριζόντια ποικιλία» δεν είναι βέβαια ολόκληρη η γλωσσική ποικιλία, αντίθετα υπάρχει και η «κάθετη» ποικιλία, ανάμεσα σε κοινωνικά και πολιτιστικά στρώματα, αλλά και στην ομιλία ενός ατόμου, ανάλογα με τις επικοινωνιακές ανάγκες και συνθήκες. Στις περιγραφές με βάση τις *ισογλώσσους* γίνεται διάκριση μεταξύ περιοχών όπου εστιάζεται ένα *γλωσσικό χαρακτηριστικό (focal area)*, από την οποία εξαπλώνεται σε γειτονικές περιοχές και άλλων που διατηρούν *αναλλοίωτα χαρακτηριστικά (relic area)*, μένοντας ανέπαφες από γειτονικές μεταβολές. Τέλος, υπάρχουν περιοχές που μαρτυρούν μια *μετάβαση (transition)* από ένα χαρακτηριστικό σε ένα άλλο. Στις περισσότερες περιπτώσεις ωστόσο, τα *ισόγλωσσα* που χαράσσονται με βάση μεμονωμένα χαρακτηριστικά τέμνονται μεταξύ τους με τρόπο ώστε να μην ορίζουν με σαφήνεια μια διαλεκτική περιοχή (Chambers & Trudgill, 2011: 74-89). Όστόσο, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Hudson (1980: 39), οι διάλεκτοι δεν καθορίζονται με βάση τη χρήση ή όχι ενός μεμονωμένου στοιχείου, γεγονός που καθιστά τη χρησιμότητα των *ισογλώσσων* αμφίβολη. Ιδιαίτερα όταν οι πηγές στις οποίες βασίζεται μια γλωσσογεωγραφική μελέτη είναι παλαιότερες, η ύπαρξη των *ισογλώσσων* δεν επαληθεύεται με ασφάλεια και ακρίβεια από την πραγματική γλωσσική επικοινωνία (Καραντζή, 2009: 876-879).

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι σύγχρονες γλωσσογεωγραφικές - διαλεκτολογικές έρευνες μελετούν τα φωνολογικά συστήματα με έμφαση και σε ορισμένα συντακτικά φαινόμενα. Είτε πρόκειται για τη μελέτη των γλωσσικών συστημάτων είτε για τη μελέτη της εξωτερικής αιτιολογίας, η γλωσσογεωγραφία παρέχει σε πολλές περιπτώσεις τη βάση για την ιστορία μιας γλώσσας, επιτρέποντας την αναγνώριση της διαδικασίας που ακολουθούν οι γλωσσικές καινοτομίες, από την αφετηρία έως τη διάδοσή τους, την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο συντελούνται οι δανεισμοί, τον εντοπισμό των περιθωριακών ζωνών, των ζωνών γλωσσικής καινοτομίας και των ζωνών που είναι δεκτικές στις γλωσσικές επιδράσεις (Καραντζή, 2009: 876-879).

Ενώ, τέλος, η διαλεκτολογική έρευνα, η οποία γινόταν μέχρι πρόσφατα παραδοσιακά με ποιοτικά κριτήρια κυρίως σε σχέση με *ισογλώσσους*, πραγματοποιείται πλέον με νέες μεθόδους. Σήμερα, η ηλεκτρονική επεξεργασία μεγάλου αριθμού δεδομένων επιτρέπει την εξαγωγή ποιοτικών συμπερασμάτων με τη βοήθεια ενός μηχανισμού που καθορίζει τις δομικές διαφορές, ενός μέσου δηλαδή που μετρά το βάρος των *πραγματικών υποκείμενων διαφορών (real underlying differences)*

και την ακριβή γλωσσική απόσταση μεταξύ των διαλέκτων και των γεωγραφικών ποικιλιών (*linguistic distance*), μέσω της διαλεκτομετρίας (*dialectometry*). Η ηλεκτρονική επεξεργασία διαλεκτικού προφορικού λόγου σε βάσεις δεδομένων προϋποθέτει ασφαλώς την εύρεση αποτελεσματικών λύσεων σε προβλήματα, όπως η ακριβής φωνητική αποτύπωση του γλωσσικού υλικού, η χρήση νέων μεθόδων εισαγωγής των δεδομένων και άλλα ειδικότερα τεχνικά θέματα που σχετίζονται με τον συνεχή εμπλουτισμό, τη δομή και τη συμβατότητα των διαφόρων βάσεων δεδομένων (Schneider & Viereck, 1984).

2.3. Η έννοια της γλωσσικής ποικιλίας

Η γλώσσα ως σύστημα επικοινωνίας που δηλώνει έννοιες, νοήματα και γεγονότα είναι φυσικό να διαθέτει μία εγγενή δυναμική και να χαρακτηρίζεται από ετερογένεια, ιδιότητα που προκύπτει ως αποτέλεσμα της ευρύτητας και της πολυμορφίας των στοιχείων που καλείται να αποδώσει. Η ιδιότητα αυτή, γνωστή ως *γλωσσική ποικιλία* (*linguistic variation*), αποτελεί κοινό γνώρισμα όλων των γλωσσών. Στην ελληνική για λόγους ιστορικούς διερευνάται με την προσθήκη ενός επιπλέον στοιχείου, της διάκρισης σε λόγιο και λαϊκό ύφος, που διαχέεται σε ολόκληρο σχεδόν το φάσμα της γλωσσικής παραγωγής. Στην πράξη η γλωσσική ποικιλία σχετίζεται με το γεγονός ότι, ενώ τα μέλη μίας γλωσσικής κοινότητας χρησιμοποιούν για να επικοινωνήσουν ένα κοινό γλωσσικό κώδικα, ο οποίος συγκροτείται από φωνολογικά και μορφοσυντακτικά στοιχεία, η χρήση των στοιχείων αυτών δε συμπίπτει στην ομιλία όλων των ομιλητών, αλλά διαφοροποιείται μερικώς από το ένα άτομο στο άλλο ανάλογα με την εκάστοτε συνθήκη επικοινωνίας (Καβουκόπουλος, Παραδιά, Μήτσης & Χατζησαββίδης, 2011: 15-42). Η γλωσσική ποικιλία παρατηρείται, συνολικά, σε επίπεδο γεωγραφικό, σε διαλέκτους και ιδιώματα, σε επίπεδο κοινωνικό, σε κοινωνιολέκτους⁶, σε επίπεδο υφολογικό και σε επίπεδο ατομικό, σε ιδιολέκτους⁷ (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη & Θεοδωρόπουλος, 2015: 211-237).

⁶ Ο όρος δηλώνει τη γλωσσική ποικιλία που συνδέεται με συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα και προσδιορίζεται από κοινωνικούς παράγοντες όπως η κοινωνική τάξη, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα, η ηλικία ή το φύλο.

⁷ Ο όρος αναφέρεται στο σύνολο των γλωσσικών χαρακτηριστικών που συγκροτούν τη μοναδική γλωσσική ταυτότητα ενός ατόμου, δηλαδή τις ιδιαίτερες επιλογές του/της ομιλητή/τριας σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας (π.χ. προφορά, λεξιλόγιο, ύφος).

Η ποικιλία είναι μια ιδιότητα των ζωντανών γλωσσών και αποτελεί θεμελιώδη έννοια στη γλωσσολογική θεωρία. Η έρευνα πάνω στη συγχρονική ποικιλία επικεντρώνεται στην εύρεση των μορφών και των δομών ενός συγκεκριμένου γλωσσικού συστήματος σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και στοχεύει στη διατύπωση υποθέσεων αναφορικά με τους παράγοντες, ενδογενείς και εξωγενείς, που καθορίζουν και περιορίζουν τα φαινόμενα που παρατηρούνται (Ράλλη, 2015: 61-75). Η ποικιλία σχετίζεται με την ιστορική εξέλιξη και διακρίνεται συγχρόνως από την αλλαγή, εφόσον ένας νεωτερικός τύπος δύναται να συνυπάρχει με έναν προϋπάρχοντα τύπο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Έτσι, περισσότερες από μία μονάδες ή περισσότερες από μία δομές χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν την ίδια έννοια, και συνεπώς αυτό σχετίζεται με την έννοια της πολυπλοκότητας (complexification) (Trudgill, 2009: 98-109). Η ποικιλία μπορεί συχνά να εκδηλώνεται ως κοινωνιογλωσσική ποικιλία ή ως η πιο στενά σχετιζόμενη γεωγραφική ποικιλία, η οποία αφορά στη διαλεκτική γλωσσική ποικιλότητα, εφόσον πέραν των γεωγραφικών διαφοροποιήσεων εκφράζει και τις κοινωνικές διαστρωματώσεις που χαρακτηρίζουν την κοινωνική οργάνωση, δεδομένου ότι η κοινωνία δεν είναι συμπαγής και ομοιόμορφη, εφόσον ένα κοινωνικό σύνολο αποτελείται από επιμέρους υποσύνολα, ομάδες, στρώματα και τάξεις, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ιδιαίτερες ανάγκες (Τσιτσανούδη, 2005: 81). Συγκεκριμένα, οι γλωσσικές ποικιλίες διακρίνονται σε γεωγραφικές και κοινωνικές. Γεωγραφικές ποικιλίες καλούνται οι ποικιλίες, που συνδέονται με τη γεωγραφική ταυτότητα του ομιλητή (*διάλεκτοι*), ενώ ως κοινωνικές ποικιλίες χαρακτηρίζονται εκείνες, οι οποίες σχετίζονται με την κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκει το υποκείμενο και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τα οποία αυτό φέρει (*κοινωνιόλεκτοι*) (Chambers & Trudgill, 2011: 18-24).

Η περίπτωση της ελληνικής παρουσιάζει ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αναφορικά με τη γλωσσική ποικιλία, τα οποία την διαφοροποιούν από τις ευρωπαϊκές στάσεις στις αποκλίσεις από τη γλωσσική νόρμα. Η γλωσσική εκπαίδευση στο νεοελληνικό κράτος μέχρι το 1976 στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο σε πρακτικές αποκλεισμού των ανθρώπων από τη μητρική τους γλώσσα στις διάφορες ποικιλίες της, με αποτέλεσμα το εκπαιδευτικό σύστημα να είναι απροετοίμαστο να αντιμετωπίσει τη γλωσσική και την πολιτισμική ετερογένεια, αποδίδοντας τον απαραίτητο σεβασμό στη μητρική γλώσσα. Για αρκετά χρόνια, η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα απέδιδε το ενδιαφέρον της στην ομοιογένεια αποκλείοντας την ομιλούμενη μητρική ή

τις διαφορετικές μορφές διαλεκτικών και τοπικών ιδιωμάτων (Ντίνας, 2013: 275). Σήμερα, η γλωσσολογική επιστήμη υποστηρίζει την άποψη ότι κάθε γλωσσική ποικιλία είναι ισάξια με την πρότυπη και με άλλες ποικιλίες της ίδιας γλώσσας και σε καμία περίπτωση δεν είναι μια γλωσσική ποικιλία ανώτερη από κάποια άλλη. Κατ' ανάλογο τρόπο αντιμετωπίζονται πλέον και τα ζητήματα της εκπαίδευσης και των κοινωνικών διακρίσεων. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, καλλιεργήθηκε ο σεβασμός προς τη γλωσσική διαφορά. Έχουν συμβάλει σημαντικά σε αυτό τα ΜΜΕ και οι νέες τεχνολογίες. Τις νέες αυτές αλλαγές, στη γλωσσική πραγματικότητα, συνοδεύουν γλωσσοδιδασκτικές μέθοδοι, που ενσωματώνουν τις γλωσσικές ποικιλίες στη διδακτική πράξη, όπως ο κριτικός γραμματισμός (Ντίνας, 2015: 167-185).

2.3.1. Ενδοσυστηματικές και εξωσυστηματικές ποικιλίες της γλώσσας

Η γλώσσα αποτελείται από ένα σύνολο ενδογενών και εξωγενών ετεροτήτων. Μέσα από το σύνολο των ετερόκλητων στοιχείων, από τα οποία αποτελείται η γλώσσα, προκύπτει ένας κώδικας επικοινωνίας, χάρη στη λειτουργία της νόρμας της πρότυπης γλώσσας. Η διάσταση που υπάρχει ανάμεσα στη θεωρητική παραδοχή, σχετικά με έναν κοινό κώδικα επικοινωνίας και τη γλωσσική πραγματικότητα είναι αποτέλεσμα της ποικιλίας, της απόκλισης από τη νόρμα. Η απόκλιση αυτή, προσδιορίζεται βάσει των χαρακτηριστικών των χρηστών του γλωσσικού κώδικα και βάσει της πολυπλοκότητας και της ανομοιομορφίας, δηλαδή, της πολυτυπίας και της πολυμορφίας της γλώσσας. Η γλωσσική πραγμάτωση μιας ποικιλίας είναι συνισταμένη δύο παραγόντων, της ιδιολέκτου, βάσει καταγωγής, ηλικίας, φύλου, μορφωτικού επιπέδου, επαγγελματικής ιδιότητας και κοινωνικής υπόστασης και βάσει του σκοπού, που εξυπηρετεί η συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση (Κακριδής – Ferrari & Χειλά - Μαρκοπούλου, 1996: 17-25).

Η γλώσσα διακρίνεται από εξωσυστηματικές και ενδοσυστηματικές γλωσσικές ποικιλίες. Οι εξωσυστηματικές ποικιλίες, περιγράφουν τις αποκλίσεις από τη νόρμα, με βάση τη γεωγραφική ταυτότητα, συνιστώντας τις γεωγραφικές ποικιλίες και με βάση κοινωνικούς παράγοντες, συνιστώντας τις κοινωνιογλωσσικές ποικιλίες (Trudgill, 1983).

Ενδογενώς, η γλώσσα χαρακτηρίζεται από ανομοιογένεια σε όλα τα επίπεδα ανάλυσης, όπως η φωνολογία, η μορφολογία, η σύνταξη, το λεξιλόγιο. Αυτό, πιστοποιείται από τις ποικίλες εκφάνσεις της γλώσσας, ως προς την προφορά, τα κλιτικά συστήματα, τα συντακτικά φαινόμενα και τον σημασιολογικό και λεκτικό πληθωρισμό. Πρόκειται, δηλαδή, για φαινόμενα της ενδοσυστηματικής πολυμορφίας που περιλαμβάνουν τις εναλλακτικές πραγματώσεις των δομών ή των στοιχείων της γλώσσας, που υπαγορεύονται από το ίδιο το γλωσσικό σύστημα. Βασική ενδοσυστηματική ποικιλία συνιστά η μορφολογία (Φλιάτουρας, 2018: 237), μία ποικιλία που δεν αποδίδεται με σαφήνεια στον χρήστη, ή στην επικοινωνιακή περίσταση, πρόκειται, δηλαδή, για μια μορφή πολυμορφίας της γλώσσας, η οποία εκπορεύεται από τους ίδιους τους μηχανισμούς της γλώσσας και οφείλει την ύπαρξή της στις πολλαπλές επιλογές, που αυτήν προσφέρει χωρίς, ωστόσο, η τελική επιλογή να αποτελεί συνάρτηση γεωγραφικών, διαλεκτικών ή κοινωνικών παραγόντων (Κακριδής – Ferrari & Χειλά - Μαρκοπούλου, 1996: 18).

2.3.2. Κοινωνική ποικιλία

Η γλωσσική ποικιλία συσχετίζεται με πολλές μορφές κοινωνικής διαφοροποίησης. Οι *κοινωνικές διάλεκτοι (κοινωνιόλεκτοι)* αναφέρονται σε μορφές της γλώσσας που χρησιμοποιούν συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων. Η *κοινωνική διάλεκτος* εμφανίζει μεγάλη ποικιλότητα, λόγω των διαφορετικών κοινωνικών χαρακτηριστικών των ομιλητών/τριών της. Τα χαρακτηριστικά αυτά σχετίζονται ιδίως με την κοινωνική τάξη του υποκειμένου, την ηλικία, το φύλο, το επάγγελμα που ασκεί και πολλούς ακόμη παράγοντες (Fishman 1965: 67). Η κοινωνιογλωσσολογία είναι ο τομέας της Γλωσσολογίας, ο οποίος μελετά τις κοινωνικές διαλέκτους και απαντά σε καίρια ζητήματα σχετικά με αυτές.

Ειδικότερα, η *κοινωνική διάλεκτος (κοινωνιόλεκτος)* σχετίζεται με τον αυτοπροσδιορισμό και την ταυτότητα μιας κοινωνικής ομάδας. Οι πιο βασικές διαφοροποιήσεις εντοπίζονται στο επίπεδο του λεξιλογίου, αφού συγκεκριμένες ομάδες δια μέσω της αλληλεπίδρασης αναπτύσσουν ειδικούς τρόπους επικοινωνίας (*ιδιολέκτους*). Σε σπάνιες περιπτώσεις *κοινωνικών διαλέκτων* οι διαφορές είναι τόσο μεγάλες με αποτέλεσμα να εντοπίζεται πρόβλημα στην κατανόηση από ομόγλωσσους/ες μη ομιλητές/τριες της δεδομένης κοινωνικής διαλέκτου. Στην

περίπτωση, λοιπόν των κοινωνικών διαλέκτων η γλώσσα λειτουργεί ως μια μορφή ενός κώδικα επικοινωνίας και ως ένα στοιχείο με το οποίο μια κοινωνική ομάδα αποδέχεται ή απορρίπτει κάποιο μέλος (Labov, 1972).

Επιπλέον, κοινωνικά χαρακτηριστικά, τα οποία καθορίζουν την κοινωνική διάλεκτο είναι το εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο, αλλά και ο τόπος κατοικίας του υποκειμένου, στοιχεία τα οποία διαχωρίζουν τα άτομα σε κοινωνικές ομάδες και δομούν την κοινωνική τους ταυτότητα. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι άνθρωποι επηρεάζονται γλωσσικά από ποικίλους παράγοντες, όπως το οικογενειακό, το επαγγελματικό, το φιλικό περιβάλλον και ευρύτερα από τα μέλη των κοινωνικών δικτύων στα οποία ανήκουν. Ενώ ακόμη, ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτά το γεγονός ότι τα άτομα που ανήκουν σε μια κοινωνική ομάδα ενδέχεται να έχουν διαφορετικά γλωσσικά χαρακτηριστικά από τα άτομα που είναι περιφερειακά μέλη της ίδιας ομάδας. Υπάρχουν ακόμη γλωσσικές διαφορές που σχετίζονται με την κοινωνική τάξη και το φύλο των ομιλητών/τριων. Μάλιστα, η συστηματική διαφοροποίηση κατά φύλο εμφανίζεται ήδη από την παιδική ηλικία (Andersson & Trudgill, 1990: 79).

Τέλος, ένα επιπλέον κοινωνικό χαρακτηριστικό με το οποίο συσχετίζονται οι γλωσσικές διαφορές είναι το ύφος (βλ. 1.4.) που διακρίνεται σε επίσημο και ανεπίσημο. Η ενδελεχής εξέταση της υφολογικής ποικιλίας μπορεί να επιτευχθεί με την επέκταση της υφολογικής γκάμας προς την αντίθετη κατεύθυνση, στρέφοντας περισσότερο την προσοχή των ομιλητών/τριων στον τρόπο ομιλίας τους. Μελετάται, ως εκ τούτου, η γλωσσική συμπεριφορά των ατόμων σε αυθεντικές περιστάσεις καθημερινής επικοινωνίας, καλύπτοντας ένα υφολογικό συνεχές, το οποίο εκτείνεται από το επίσημο έως το ανεπίσημο είδος ύφους (Δελβερούδη, 2001:18-23).

2.3.3. Γεωγραφική ποικιλία

Οι γλώσσες διαθέτουν *γεωγραφικές διαλέκτους*. Ο κλάδος της Γλωσσολογίας που ασχολείται με τις *γεωγραφικές ποικιλίες* είναι η Γλωσσογεωγραφία. Οι πιο βασικές διαφοροποιήσεις εντοπίζονται στο επίπεδο της φωνητικής, της μορφολογίας, της σύνταξης και του λεξιλογίου (Chambers & Trudgill, 2011:134-135). Σε γενικές γραμμές, αν εξετάσουμε τις *γεωγραφικές διαλέκτους* μιας περιοχής και μετακινηθούμε από μια περιοχή προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση θα διαπιστώσουμε ότι οι

γλωσσικές διαφορές σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας είναι αρκετά μεγάλες. Παράλληλα, οι διαφορές αυτές είναι συσσωρευτικές, δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι η γεωγραφική απόσταση τόσο μεγαλύτερες είναι και οι διαφορές που εντοπίζονται. Αυτή η σταδιακή διαβάθμιση των γλωσσικών διαφορών με γεωγραφική βάση αποτελεί και τον κύριο λόγο για τον οποίο δεν υπάρχει ανάμεσα στις γλώσσες ένας σαφής και οριοθετημένος διαχωρισμός της γλώσσας από τις ποικίλες μορφές της (Κακριδής, 2000: 61-67).

2.3.3.1. Ισόγλωσσος γραμμή

Η παραδοσιακή διαλεκτική⁸ εστίασε το ενδιαφέρον της στις διαφορές ομιλίας που οφείλονται στο γεωγραφικό υπόβαθρο των χρηστών της γλώσσας. Από τον προσανατολισμό αυτόν προέκυψε ο όρος που είναι γνωστός ως «ισόγλωσσος γραμμή»⁹, δηλαδή η γραμμή που σηματοδοτεί τα όρια μεταξύ δύο περιοχών που διαφέρουν ως προς ορισμένα γλωσσικά χαρακτηριστικά, τα οποία δύνανται να προέρχονται από διάφορους τομείς της γλώσσας, όπως η φωνητική, η μορφολογία, το λεξιλόγιο, η σύνταξη, καθώς ενδέχεται να αφορούν στην προφορά ενός φωνήεντος, στη σημασία μιας λέξης, σε διαφορετικές καταλήξεις ή ακόμη σε κάποιο συντακτικό φαινόμενο. Η κατάταξη και ταξινόμηση των διαλέκτων, των τοπικών ιδιωμάτων και των διαλεκτικών φαινομένων γίνεται πληρέστερη με τη συμβολή των *ισογλώσσων γραμμών* επάνω στους διαλεκτικούς χάρτες. Πιο συγκεκριμένα, η *ισόγλωσσος* τέμνει δύο τμήματα, τα οποία μοιράζονται μια όψη της γλωσσικής χρήσης, διαφέρουν όμως ως προς κάποια άλλη όψη (Chambers & Trudgill, 2011: 137· Τζακώστα, 2022: 114).

Η *ισόγλωσσος* εξυπηρετεί διάφορους περιγραφικούς σκοπούς της Διαλεκτολογίας που συμπίπτουν σχηματίζοντας δέσμες σε κομβικά διαλεκτικά σημεία. Τα μοτίβα που εμφανίζονται είναι αναγνωρίσιμοι τύποι, όπως για παράδειγμα το μοτίβο της

⁸ Ο όρος αναφέρεται στον κλάδο της διαλεκτολογίας που μελετά τις γεωγραφικές ποικιλίες της γλώσσας (διαλέκτους), δίνοντας έμφαση στη χαρτογράφηση γλωσσικών χαρακτηριστικών στον χώρο μέσω *ισογλώσσων*.

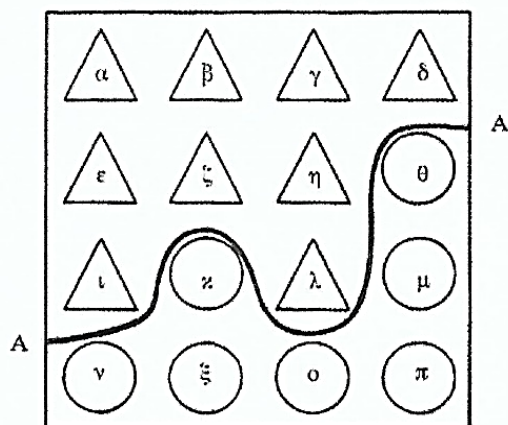
⁹ Όρος που χρησιμοποιείται από τον τομέα της γλωσσογεωγραφίας για να ορίσει όρια μεταξύ ορισμένων περιοχών που διαφέρουν ως προς συγκεκριμένα γλωσσικά χαρακτηριστικά.

διασταύρωσης σε κατοικημένες από μεταγενέστερο χρόνο περιοχές και το μοτίβο της απομόνωσης των περιοχών με γλωσσικά απολιθώματα (Μηνάς, 1983: 22).

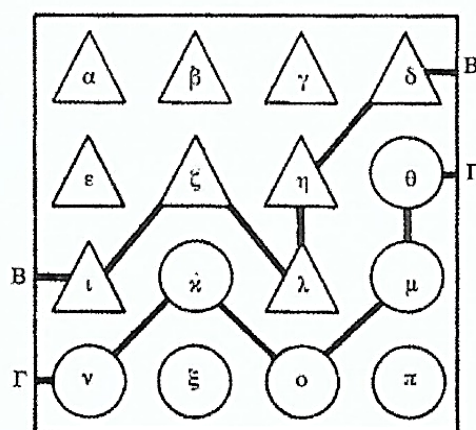
Ο όρος «ισόγλωσσος» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1892 από τον διαλεκτολόγο Bielenstein. Στη συνέχεια αξιοποιήθηκε ευρέως από γλωσσολόγους και διαλεκτολόγους με ποικίλους τρόπους. Αυτό συνέβαλε στη γέννηση ενός επιπλέον συνώνυμου όρου, του όρου «ετερόγλωσσος». Η διάκριση μεταξύ των δύο αυτών όρων δεν έχει σαφή όρια και δεν αποκτά μεγάλη βαρύτητα. Θα λέγαμε ότι οι δύο αυτές έννοιες είναι στην πραγματικότητα ισοδύναμες. Η διαφορά τους έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι η *ετερόγλωσσος* είναι πιο ακριβής ως προς την περιγραφή της περιοχής που μεσολαβεί μεταξύ δύο άλλων περιοχών, ενώ παρουσιάζει ανακρίβειες αναφορικά με περαιτέρω στοιχεία της γλώσσας (Chambers & Trudgill, 2011: 119-121).

Σχήμα 2. Ισόγλωσσος γραμμή¹⁰

¹⁰ Πηγή: Το διάγραμμα βασίζεται στο: Chambers & Trudgill, 2011: 120.

ΧΑΡΤΗΣ 7-1. Μία γραμμή A χωρίζει την περιοχή όπου εμφανίζεται το χαρακτηριστικό Δ από την περιοχή στην οποία απαντά το Ο. Η γραμμή A καλείται ΙΣΟΓΛΩΣΣΟΣ.

ΧΑΡΤΗΣ 7-2. Δύο γραμμές χωρίζουν τις περιοχές όπου εμφανίζονται τα Δ και Ο. Οι γραμμές ενώνουν τους ομιλητές με το χαρακτηριστικό Δ (γραμμή Β) και εκείνους με το χαρακτηριστικό Ο (γραμμή Γ). Οι δύο γραμμές αποτελούν την ΕΤΕΡΟΓΛΩΣΣΟ.

2.3.3.2. Γλωσσικοί άτλαντες

Οι γλωσσικοί άτλαντες¹¹ είναι οι διαλεκτικοί χάρτες με τους οποίους, γίνεται η κατανομή των διαλεκτικών γλωσσικών δεδομένων μιας γεωγραφικής περιοχής. Αποτελούνται από τον οριζόντιο άξονα, όπου αναγράφονται οι διαλεκτικοί τόποι και από τον κάθετο άξονα, όπου καταγράφονται διάφορα φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά φαινόμενα. Με τη σύνταξη των διαλεκτικών χαρτών ασχολείται ο κλάδος της Γλωσσογεωγραφίας. Σε έναν γλωσσικό άτλαντα επιχειρείται η κατανομή

¹¹ Γλωσσικοί άτλαντες: Ο όρος περιγράφει χάρτες της επιστήμης της Διαλεκτολογίας που σχεδιάζονται με σκοπό να ορίσουν τα ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά μιας δεδομένης περιοχής.

γλωσσικών φαινομένων. Ο πρώτος γλωσσικός άτλαντας που έχει συνταχθεί στην ελληνική είναι αυτός της κρητικής διαλέκτου, που συνέταξε ο Κοντοσόπουλος (1988-2006), όπου παρατίθενται συνολικά 170 λεξιλογικά και φραστικά λήμματα. Επιπλέον, έχουν γίνει σημαντικές απόπειρες σύνταξης διαλεκτικών χαρτών από τη Ράλλη (2019), η οποία συνέταξε τον ηλεκτρονικό άτλαντα της Λέσβου και από τον Μηνά (2020), ο οποίος συνέταξε τον γλωσσικό άτλαντα της Δωδεκανήσου. Παρατηρείται, λοιπόν, ένα μεγάλο ερευνητικό κενό, όσον αφορά στη σύνταξη, των γλωσσικών ατλάντων, των ελληνικών γλωσσικών ποικιλιών. Κατά τον Trudgill (2003: 45-48), η αδυναμία της σύνταξης ενός ενιαίου διαλεκτικού άτλαντα για την ελληνική οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στη δυσκολία της ελληνικής τοπογραφίας, λόγω των εκτεταμένων νησιωτικών ζωνών και των ποικίλων γλωσσικών μορφών της ελληνικής. Αναμφίβολα, απαιτείται συστηματική ερευνητική προσπάθεια, ώστε να συνταχθούν οι άτλαντες όλων των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας (Τζακώστα, 2022: 116-117).

2.4. Γλωσσική ποικιλία και εξασθένηση διαλέκτων

Τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας επιδιώκουν αφενός τη μεταξύ τους επικοινωνία και αφετέρου την επικοινωνία με τα μέλη γειτονικών γλωσσικών κοινοτήτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη σχετική ομοιογένεια των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της γλώσσας. Σε περίπτωση, ωστόσο, που η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών διαφορετικών γλωσσικών κοινοτήτων είναι σπάνια παρατηρείται μεγάλη απόκλιση και μεγάλες γλωσσικές διαφορές μεταξύ των ιδιωμάτων και παρουσιάζουν μεγάλη ανομοιογένεια. Συνεπώς, ο βαθμός επικοινωνίας των μελών των γλωσσικών κοινοτήτων συνιστά καθοριστικό παράγοντα στη δημιουργία των ιδιωμάτων. Οι παράγοντες που διευκολύνουν ή δυσχεραίνουν την επικοινωνία μεταξύ των μελών διαφορετικών γλωσσικών μορφών είναι ποικίλοι με σημαντικότερους την απόσταση, τα εμπόδια και τον χρόνο. Η απόσταση μπορεί να είναι γεωγραφική, κοινωνική ή χρονική, ενώ τα εμπόδια είναι είτε γεωγραφικά είτε κοινωνικά (Μπασλής, 2012: 24).

Η εξασθένηση των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών των γλωσσών εντοπίζεται ως άμεση συνέπεια της παγκοσμιοποίησης και της ομογενοποίησης του τρόπου χρήσης της γλώσσας. Η γλωσσική αυτή ύφεση αναφέρεται στη μείωση της

χρήσης και της λειτουργίας των διαλέκτων σε σχέση με την επίσημη γλώσσα. Αυτό συμβαίνει, συχνά, λόγω της πίεσης για γλωσσική ενοποίηση και της εξάπλωσης των μέσων που χρησιμοποιούν την τυπική γλώσσα, με αποτέλεσμα την εξασθένηση των διαλέκτων, ενισχύοντας τον κίνδυνο της αποδυνάμωσης και εξαφάνισης της γλωσσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς ενός λαού (Nettle & Romaine, 2000).

Στην εμφάνιση του φαινομένου αυτού σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες, όπως η εκπαίδευση, η εθνική ταυτότητα και η γλωσσική πολιτική. Η διατήρηση της ποικιλομορφίας σε αυτό το πλαίσιο απαιτεί μια ισορροπημένη και ευαίσθητη προσέγγιση στην παγκοσμιοποίηση. Η πολιτισμική και κοινωνική ομογενοποίηση αποτελεί ένα ζήτημα που έχει διαμορφωθεί και αναπτυχθεί κυρίως με την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης. Ειδικότερα, η πολιτισμική ομογενοποίηση αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία τα πολιτισμικά στοιχεία ενός κοινωνικού συστήματος γίνονται πιο ομοιόμορφα και συνεκτικά (May, 2012).

Επιπρόσθετα, η διάδοση των ΜΜΕ έχει αυξήσει την πολιτισμική ομογενοποίηση, μεταβάλλοντας σημαντικά την τοπική πολιτισμική ταυτότητα. Η κοινωνική όψη της ομογενοποίησης είναι η διαδικασία κατά την οποία οι κοινωνικές διαφορές και αντιθέσεις μειώνονται ή εξαλείφονται (Giddens, 1990· Τριανταφυλλόπουλος, 2003· Καραμησίνη, 2010). Συνολικά, η παράμετρος της πολιτισμικής και κοινωνικής ομογενοποίησης έχει αμφίδρομες επιπτώσεις, προκαλώντας τόσο θετικές όσο και αρνητικές αντιδράσεις (Σταυρακάκης, 2005).

Ο προβληματισμός γι' αυτήν την εξέλιξη επαφίεται ακριβώς στο γεγονός, ότι η εξασθένηση των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της γλώσσας μπορεί να έχει βαθιές επιπτώσεις στην κοινωνική δομή, την πολιτισμική ταυτότητα και συνεπώς στην πολυμορφία μιας γλώσσας (Crystal, 2000· Fishman, 1991). Η υποχώρηση των διαλέκτων συνδέεται κατά κύριο λόγο, με την προώθηση ενιαίων γλωσσικών προτύπων (Trudgill, 1986). Η κριτική σε αυτό το φαινόμενο περιλαμβάνει τη συζήτηση για τη σημασία της διατήρησης των γλωσσικών διαφορών. Η εξασθένηση των διαλέκτων είναι ένα πολυδιάστατο και περίπλοκο ζήτημα, που απαιτεί διεξοδική ανάλυση και κριτική κατανόηση (Skutnabb-Kangas, 2001).

Δεδομένου ότι η κατανόηση της γλωσσικής ποικιλίας, της εξασθένησης των διαλέκτων και της πολιτισμικής και κοινωνικής ομογενοποίησης απαιτεί την συνεξέταση διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων, είναι χρήσιμο να αναφέρουμε τις

σημαντικότερες από αυτές που εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στη γλωσσική ποικιλία και προτάσσουν την αναγκαιότητα της ύπαρξής της.

Αρχικά, η κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση επικεντρώνεται στη σχέση μεταξύ γλώσσας και κοινωνίας και μελετά τις επιδράσεις των κοινωνικών παραγόντων στη γλωσσική ποικιλία (Fishman, 1972· Πετρόπουλος, 2008). Η σοσιαλιστική προσέγγιση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα λειτουργεί στην κοινωνία και πώς οι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν τη γλωσσική χρήση. Επίσης, η προσέγγιση αυτή αναλύει τη σχέση μεταξύ γλώσσας και κοινωνίας και διερευνά το πώς οι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν τη γλώσσα (Labov, 1972). Εξετάζει ακόμη το πώς οι διάλεκτοι εξασθενούν και το με ποιον τρόπο οι γλωσσικές αλλαγές επηρεάζουν την κοινωνική ταυτότητα. Τέλος, η πολιτισμική φιλολογία αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα σχετίζεται με την κουλτούρα και το πώς η κοινωνική και πολιτισμική τάση για ομογενοποίηση επηρεάζει τη γλωσσική διαφοροποίηση (Kramsch, 1998).

Οι ανωτέρω προσεγγίσεις του φαινομένου της εξασθένησης των γλωσσικών ποικιλιών στο σύνολό τους προσφέρουν μια πολυδιάστατη και σφαιρική κατανόηση των φαινομένων της γλωσσικής ποικιλίας, της εξασθένησης των διαλέκτων και της πολιτισμικής και κοινωνικής ομογενοποίησης. Η ενσωμάτωση των διαφόρων θεωρητικών πλαισίων αποτελεί κρίσιμο βήμα για την περαιτέρω εξέταση και κατανόηση αυτών των σύνθετων ζητημάτων. Καταληκτικά, η γλωσσική ποικιλομορφία αποτελεί κεντρικό στοιχείο στην παγκοσμιοποίηση, με την οποία οι τοπικές μορφές της γλώσσας ενδέχεται να υποβαθμιστούν (Grenoble & Whaley, 2006). Η συνεχιζόμενη έρευνα επισημαίνει την ανάγκη για διατήρηση και προώθηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας, ως μέρος της παγκόσμιας κληρονομιάς (UNESCO, 2003). Η γλωσσική ποικιλομορφία είναι ένα πραγματικό στοιχείο ανθρώπινης κληρονομιάς. Με την παγκοσμιοποίηση, υπάρχει μια τάση για μείωση της ποικιλομορφίας (Skutnabb-Kangas, 2001). Σήμερα, η διατήρηση της ποικιλομορφίας αυτής, αποτελεί ζήτημα ζωτικής σημασίας για την επιβίωση των μικρότερων και περιφερειακών γλωσσών και διαλέκτων (Fishman, 2001).

2.5. Η σύνδεση της διαλεκτικής ποικιλίας της ελληνικής γλώσσας με τον βαλκανικό γλωσσικό συνασπισμό (Sprachbund) και τα γλωσσικά καθολικά

Οι νεοελληνικές διάλεκτοι παρουσιάζουν σημαντικά τυπολογικά χαρακτηριστικά που τις εντάσσουν στον λεγόμενο Βαλκανικό Γλωσσικό Συνασπισμό (Balkan Sprachbund), έναν γλωσσοτυπολογικό χώρο, όπου γλώσσες διαφορετικής γενετικής προέλευσης έχουν συγκλίνει δομικά λόγω της μακροχρόνιας γλωσσικής επαφής και της κοινωνικοπολιτισμικής συνύπαρξης (Joseph, 2001· Asenova, 2002· Trudgill, 2003). Αν και η ελληνική γλώσσα έχει αναμφισβήτητη ινδοευρωπαϊκή καταγωγή και ανεξάρτητη ιστορική εξέλιξη, η μακράιωνη συνύπαρξή της με άλλες βαλκανικές γλώσσες, όπως κατά την οθωμανική περίοδο, συνέβαλε στη διαμόρφωση κοινών δομικών χαρακτηριστικών μέσω της έντονης γλωσσικής αλληλεπίδρασης (Friedman, 2006· Joseph, 2010).

Ιδιαίτερος στις διαλέκτους της Βόρειας Ελλάδας και της ηπειρωτικής ενδοχώρας παρατηρούνται χαρακτηριστικά φαινόμενα, όπως η απώλεια του απαρεμφάτου, η χρήση της δομής «να + υποτακτική» ως εναλλακτική του απαρεμφάτου, καθώς και σύνθετες αναφορικές κατασκευές, φαινόμενα κοινά και σε άλλες βαλκανικές γλώσσες, όπως τα ρουμανικά, τα αλβανικά και τα νοτιοσλαβικά ιδιώματα (Sandfeld, 1930· Joseph, 2001· Trudgill, 2003). Επιπλέον, στοιχεία όπως η μεταθετική θέση του οριστικού άρθρου, η ανάλυση πτώσεων μέσω προθέσεων και η γραμματική επικράτηση της υποτακτικής επιβεβαιώνουν περαιτέρω τη συμμετοχή της ελληνικής στον βαλκανικό συνασπισμό (Asenova, 2002· Liosis & Papadimou, 2011).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μορφολογικής σύγκλισης είναι η περιφραστική εκφορά του μέλλοντα με «θα + υποτακτική», φαινόμενο που καταγράφεται ακόμα και σε διαλέκτους, όπως η ποντιακή και η τσακόνικη (Fliatouras, 2022). Το φαινόμενο αυτό ερμηνεύεται μέσω των μηχανισμών της γραμματικοποίησης και της μορφολογικής μετατόπισης, οι οποίοι εξηγούν πως τα τοπικά ιδιώματα υιοθετούν παρόμοιες γλωσσικές επιλογές με εκείνες των γλωσσών της περιοχής. Αυτή η μορφολογική αναδιάρθρωση τεκμηριώνει την παρουσία γλωσσικών καθολικών, δηλαδή φαινομένων που εμφανίζονται σε όλες τις γλώσσες με διαφορετικές υλοποιήσεις (Comrie, 1989· Fliatouras, 2022).

Η διαλεκτική ποικιλία της νεοελληνικής δεν αποτελεί απλώς ένδειξη εθνοτοπικής διαφοροποίησης, αλλά ένα ζωντανό παράδειγμα γλωσσικής επαφής στο πλαίσιο του Βαλκανικού γλωσσικού συνασπισμού/ Sprachbund. Οι γλώσσες της περιοχής (Ελληνική, Αλβανική, Βουλγαρική, Ρουμανική, Ρομάνι, Τουρκική) αν και ανήκουν σε διαφορετικές γλωσσικές οικογένειες, παρουσιάζουν διαχρονικά σύγκλιση σε επίπεδο μορφολογίας, σύνταξης και λεξιλογίου, συχνά μέσα από κοινωνιογλωσσικούς μηχανισμούς, όπως η δίγλωσση συμβίωση και η πολυκεντρικότητα (Matras, 2009· Joseph, 2010· Friedman, 2011). Τέλος, η ανάλυση της συμμετοχής της ελληνικής στον Βαλκανικό γλωσσικό συνασπισμό μπορεί να οργανωθεί σε τρεις βασικούς άξονες:

1. Διαλεκτική μορφολογία και βαλκανικά χαρακτηριστικά: η ανάλυση πτώσεων με προθέσεις, η ανάπτυξη περιφραστικού μέλλοντα, η χρήση μεταθετικών δομών στο άρθρο (Sandfeld, 1930· Joseph, 2001).
2. Κοινωνιογλωσσικός πολλαπλασιασμός διαλέκτων: έντονη γλωσσική επαφή σε περιοχές όπως η Μακεδονία και η Θράκη μεταξύ Ελλήνων, Αλβανών, Ρομά και Τουρκόφωνων πληθυσμών (Friedman, 2006· Matras, 2009).
3. Επικύρωση των γλωσσικών καθολικών: τα διαλεκτικά δεδομένα προσφέρουν ευκαιρίες ελέγχου και επιβεβαίωσης καθολικών γλωσσολογικών θεωριών (Comrie, 1989· Fliatouras, 2022).

Η μελέτη των διαλέκτων της ελληνικής, επομένως, δεν μπορεί να περιορίζεται σε ένα εσωτερικό ή εθνοκεντρικό πλαίσιο, αλλά απαιτεί τη συνεξέταση της διαλεκτικής ποικιλίας μέσα στο ευρύτερο γεωγλωσσολογικό και τυπολογικό σύστημα των Βαλκανίων. Μια τέτοια προοπτική επιτρέπει την ανάδειξη γλωσσικών φαινομένων που δεν είναι πάντοτε ορατά μέσα από μια αποκλειστικά εθνική οπτική και συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση των διαδικασιών γλωσσικής επαφής, αλληλεπίδρασης και σύγκλισης. Επιπλέον, προσφέρει τη δυνατότητα να φωτιστούν ζητήματα που σχετίζονται με την ιστορική εξέλιξη, τη γλωσσική ταυτότητα και τις κοινωνιογλωσσολογικές δυναμικές της περιοχής. Για τον λόγο αυτόν, θεωρείται ιδιαίτερα γόνιμο το πεδίο για περαιτέρω έρευνα, καθώς μια συστηματική και συγκριτική μελέτη μπορεί να αποκαλύψει νέες πτυχές της ελληνικής γλωσσικής ποικιλίας και να συμβάλει ευρύτερα στη θεωρητική συζήτηση περί βαλκανικής γλωσσικής ενότητας.

Η σύνδεση της Διαλεκτολογίας με τη γλωσσική τυπολογία ενισχύει τη δυνατότητα συγκριτικής εξέτασης των ελληνικών ποικιλιών με άλλες γλώσσες ή διαλεκτικές ομάδες. Η τυπολογική προοπτική αναδεικνύει τις κοινές τάσεις και τις μοναδικές δομές που χαρακτηρίζουν την ελληνική γλωσσική ποικιλότητα, επιτρέποντας την ένταξη των ευρημάτων της παρούσας ανάλυσης σε ένα ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο. Αυτό καθιστά την έρευνα πιο συστηματική και διευκολύνει τη χαρτογράφηση των μηχανισμών που διέπουν τη συναισθηματική έκφραση σε διαφορετικές γλωσσικές κοινότητες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

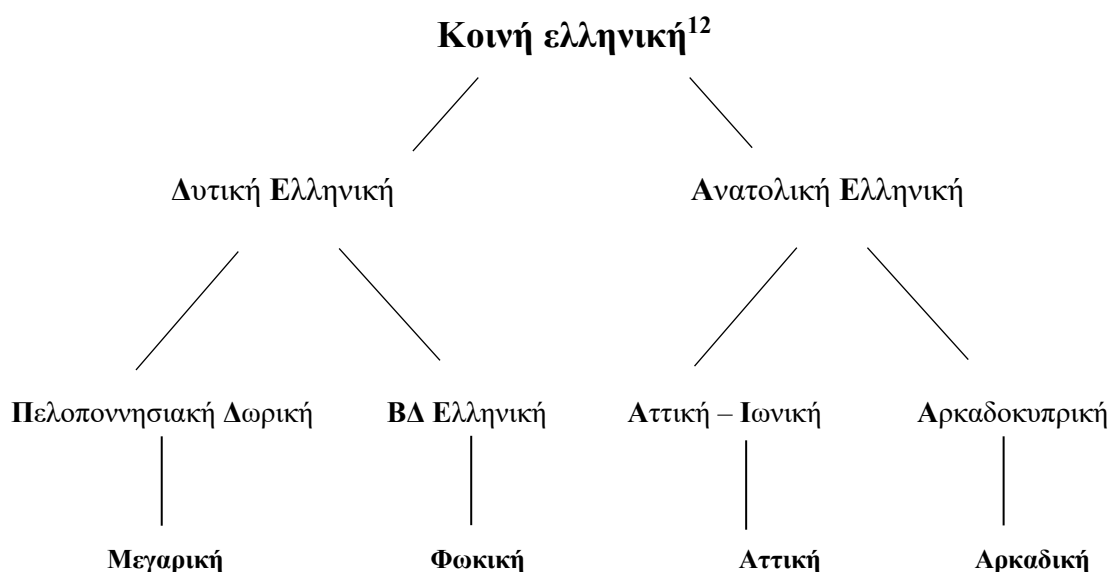
3.1. Ιστορική ανασκόπηση των αρχαίων διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας

Η αρχαία ελληνική γλώσσα διακρίνεται από γλωσσική ποικιλομορφία. Ειδικότερα, η ελληνική γλώσσα ξεκινά από μια ενιαία μορφή, την Προϊστορική Κοινή και διασπάται σε διαλέκτους. Από τους διαλεκτολόγους έχουν προταθεί διάφορες ταξινομήσεις των ελληνικών διαλέκτων. Έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα ήταν αποδεκτή η τριμερής διαίρεση των ελληνικών διαλέκτων σε Ιωνική, Αιολική και Δωρική. Ωστόσο, στον αρχαίο ελληνικό κόσμο υπάρχει μεγάλη διαλεκτική διάσπαση, λόγω της έλλειψης επικοινωνίας και της πολιτικής αυτοτέλειας. Έτσι, στο εσωτερικό αυτής της ομαδοποίησης υπήρξαν αρκετές διαφοροποιήσεις, οι οποίες διαμορφώνουν κάθε φορά την εκάστοτε γραπτή «τοπική». Η σύγχρονη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας αποκαλύπτει την ύπαρξη μιας επιπλέον διαλέκτου της Αρκαδοκυπριακής, ενώ η Ιωνική διάλεκτος διακρίνεται επιπρόσθετα σε δυτικές, κεντρικές και ανατολικές ποικιλίες. Η Αιολική θεωρείται ότι ανήκει στη Δυτική Ελληνική. Η ελληνική, συνεπώς, είναι μια από τις σπάνιες περιπτώσεις αρχαίας διασωθείσας γλώσσας, η οποία, μάλιστα, παρουσιάζει μια λεπτομερή και ξεκάθαρη εικόνα της διαλεκτικής της κατάστασης (Κοντοσόπουλος, 2001: 1· Horrocks, 2014: 67· Κοπιδάκης, 2015: 24· Μπαμπινιώτης, 2017: 102).

Η έρευνα της αρχαίας ελληνικής Διαλεκτολογίας ακολουθεί δύο βασικές κατευθύνσεις. Η πρώτη προσέγγιση αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στη συλλογή εκτενών περιγραφών και θεωρεί τις πηγές, ως τη βασική προϋπόθεση για την ορθή ταξινόμηση των διαλέκτων. Η δεύτερη προσέγγιση ασχολείται με τον τρόπο, κατά τον οποίο διαφορετικές ομάδες ισογλώσσων ερμηνεύονται, ως αποτέλεσμα γλωσσικών νεοτερισμών σε μια δεδομένη χρονική στιγμή παρελθοντικά. Η χρονολόγηση της εμφάνισης των διαφορετικών ομάδων ισογλώσσων σε διαφορετικές χρονικές περιόδους συγκροτεί το «γενεαλογικό δέντρο» των διαλέκτων (Horrocks, 2014: 68).

Το διάγραμμα που ακολουθεί είναι βασισμένο στην υπόθεση ότι η Μεγαρική, κληρονομήθηκε από μια προγενέστερη και προϋπάρχουσα αρχαία ελληνική διάλεκτο, την Πελοποννησιακή Δωρική. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία, τα οποία συνδέουν αυτήν την ομάδα με τη Βορειοδυτική διάλεκτο κληρονομήθηκαν από την Πελοποννησιακή Δωρική. Αυτό συνεπάγεται, ότι τα στοιχεία, που συνδέουν την τελευταία διαλεκτική ομάδα με τη Βορειοδυτική κληρονομήθηκαν από τη Δυτική Ελληνική. Κατ' ανάλογο τρόπο η Αττική κληρονομήθηκε από την Ιωνική που γεννήθηκε από την Ανατολική Ελληνική. Τέλος, τα κοινά χαρακτηριστικά της Δυτικής Ελληνικής και της Ανατολικής οφείλουν την ύπαρξή τους στην Κοινή Ελληνική (Horrocks, 2014: 69).

Σχήμα 4. Διάλεκτοι κοινής ελληνικής

¹² Πηγή: Το διάγραμμα βασίζεται στο: Horrocks, 2014: 69.

α) Ιωνική διάλεκτος. Πρόκειται για τη διάλεκτο που χρησιμοποιούσαν οι Ίωνες, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι, κατά τη διάρκεια της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. στη νότιο πλευρά της ηπειρωτικής χώρας. Στη συνέχεια, τα στοιχεία της διαλέκτου αφομοιώθηκαν από άλλες ομάδες, λόγω της εγκατάστασης των ομιλητών της ιωνικής πια διαλέκτου στην Αττική και την Εύβοια. Η ιωνική διάλεκτος εμφανίστηκε ακόμη στις Κυκλάδες (εκτός των νησιών Ανάφης, Θήρας, Φολεγάνδρου, Μήλου και Κιμώλου), σε τμήμα της Δωδεκανήσου (Πάτμος, Λέρος), στη Σάμο, την Ικαρία, τη Χίο και στις απέναντι Μικρασιατικές Ακτές (Ιωνία), ιδρύοντας αρκετές πόλεις, με σημαντικότερες τη Μίλητο και την Έφεσο. Η ιωνική διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη του ελληνικού πολιτισμού, καθώς σηματοδοτεί την έναρξη της επικής ποίησης, της ιστοριογραφίας, της φιλοσοφίας και της ιατρικής. Η διάλεκτος παρουσιάζει τοπικές ιδιαιτερότητες και διακρίνεται σε ανατολική, δυτική και κεντρική. Η ιωνική μαρτυρείται σε επιγραφές ήδη από τον 8^ο αιώνα π.Χ. και αποτελεί τη γλώσσα του έπους, του επιγράμματος και της ελεγείας. Στην ιωνική ανήκει και η αττική διάλεκτος, η οποία παρουσιάζει στοιχεία που της προσδίδουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στα πλαίσια της ιωνικής ομάδας. Πιο συγκεκριμένα, ορισμένα εκ των βασικών χαρακτηριστικών της ιωνικής διαλέκτου είναι η τροπή του μακρού *α* σε *η* (= μακρό *ε*) π.χ. *δᾶμος* > *δήμος*, η σίγαση του φθόγγου που συμβολιζόταν με το γράμμα *F* (δίγαμμα) π.χ. *Φέργον* > *ἔργον*, η χρήση ιδιαίτερων μορφολογικών τύπων, όπως οι τύποι του πληθυντικού αριθμού των προσωπικών αντωνυμιών, π.χ. *ἡμέες ἡμέων ἡμέας* > *ἡμεῖς ἡμῶν ἡμᾶς*. Ενώ, βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία της αττικής διαλέκτου αποτελούν η τροπή του διπλού *σσ* σε διπλό *ττ*, π.χ. *θάλαττα* > *θάλασσα*, η τροπή του συμπλέγματος *ρσ* σε *ρρ*, π.χ. *θάρσος* > *θάρρος*, καθώς επίσης και η συναίρεση των *εα*, *εο*, *εω* σε *η, ου*, *ω*, π.χ. *γένεα* > *γένη*, *φιλέομεν* > *φιλοῦμεν*, *γενέων* > *γενῶν*. Τέλος, επικρατεί η τροπή της συλλαβής *-τι* σε *-σι*, καθώς επίσης και η κατάληξη του απαρεμφάτου *-ναι* (Καναβού, 2006· Παντελίδης, 2007· Κοπιδάκης, 2015: 36-37· Μπαμπινιώτης, 2017: 105-107).

β) Αιολική διάλεκτος. Η αιολική διάλεκτος, η αλλιώς αχαϊκή, χρησιμοποιούταν σε Βοιωτία, Θεσσαλία, Λέσβο και στις μικρές ακτές της Μικράς Ασίας. Η διάλεκτος ενέχει δωρικά στοιχεία, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι σε αυτήν τη διάλεκτο γεννήθηκε ποίηση αναμειγμένη με επικά στοιχεία. Βασικά χαρακτηριστικά της αιολικής διαλέκτου είναι: η διατήρηση του μακρού *α*, η τροπή των χειλοϋπερωικών φθόγγων σε χειλικούς, σε αντίθεση με την ιωνική, κατά την οποία τρέπονται σε

οδοντικούς, π.χ. *Βελφοί* = *Δελφοί*, η κώφωση των α και ο σε ο και υ π.χ. *δέκο* > *δέκα*. Επιπρόσθετα, η μετοχή ενεργητικού παρακειμένου σε -ων σχηματίζει γενική σε -όντος και όχι σε -ώς/ -ότος, τα συνηρημένα ρήματα σε αω/ω και σε εω/ω μετατρέπονται σε ρήματα σε -μι, π.χ. *ὄρημι* > *ὄράω/ὄρῶ*. Ενώ, ακόμη, στην αιολική διάλεκτο της Μικράς Ασίας και της Λέσβου επικρατεί η βαρυτονία, δηλαδή ο τόνος δεν πέφτει ποτέ στην λήγουσα και μεταφέρεται στην προπαραλήγουσα, π.χ. *πόταμος* > *ποταμός*, η αφομοίωση των ένσιγμων συμπλεγμάτων σε έρρινα και υγρά και ο διφθογγισμός, δηλαδή η δημιουργία διφθόγγου ως αποτέλεσμα των ένσιγμων αντεκτάσεων, π.χ. *θεονς* > *θείοις* (Κοπιδάκης, 2015: 28-29· Μπαμπινιώτης, 2017: 107-108).

γ) **Δωρική διάλεκτος.** Η δωρική διάλεκτος χρησιμοποιούταν στην Ήπειρο, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, την Κρήτη και σε ορισμένα νησιά του Νοτίου Αιγαίου. Λόγω της εκτεταμένης διασποράς της Δωρικής υπήρξαν πολλές τοπικές παραλλαγές της, η ταξινόμηση των οποίων ποικίλει. Συχνά, χρησιμοποιείται ο όρος δυτική ελληνική, ο οποίος περιλαμβάνει δύο υπο-ομάδες, τη δωρική διάλεκτο και τις βορειοδυτικές διαλέκτους. Στην πρώτη υποκατηγορία εντάσσονται οι περιοχές της Λακωνίας, Αργολίδας, Μεσσηνίας, Κορινθίας και Κρήτης, ενώ οι Βορειοδυτικές διάλεκτοι έχουν ομιλητές/τριες σε Φωκίδα, Λοκρίδα, Δωρίδα, Ακαρνανία, Αιτωλία, Αχαΐα, Ηλεία και Ήπειρο (Μπαμπινιώτης, 2017: 116-118). Η δωρική διάλεκτος μαρτυρείται σε επιγραφές του 8^{ου} αιώνα π.Χ. και αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη αρχαία ελληνική διασωθείσα διάλεκτο. Ορισμένα εκ των βασικών χαρακτηριστικών της δωρικής είναι η διατήρηση του μακρού α, η διατήρηση της κατάληξης -τι, π.χ. *δίδωτι* > *δίδωσι* και του φθόγγου F (δίγαμμα). Επιπλέον, επικρατούν οι τύποι του πληθυντικού αριθμού του οριστικού άρθρου *ταί* και *ταί* αντίστοιχα, αντί των τύπων *οι* και *αι*, η κατάληξη του α' πληθυντικού των ρημάτων τρέπεται σε *μες*- αντί *-μεν*, π.χ. *έχομες* > *έχομεν*, ο αόριστος σχηματίζει κατάληξη -ζα αντι -σα, π.χ. *εκόμιζα* > *εκόμισα*, τα απαρέμφατα λήγουν σε *-μεν* αντί *-ναι*, π.χ. *διδόμεν* > *διδόναι* και τέλος, χρησιμοποιείται ο τύπος της αντωνυμίας *τω* αντί του τύπου *συ* (Παντελίδης, 2007· Κοπιδάκης, 2015: 32-33).

δ) **Αρκαδοκυπριακή διάλεκτος.** Η διάλεκτος των Αρκαδών χρησιμοποιούταν στο εσωτερικό της Πελοποννήσου. Κατά τη διάρκεια του 11^{ου} αιώνα π.Χ. αρκαδόφωνοι πληθυσμοί εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο. Έτσι, δημιουργήθηκε η συγγένεια μεταξύ της αρκαδικής και της κυπριακής, η οποία κατέληξε να σχηματίσει την αρκαδοκυπριακή διάλεκτο. Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση, ότι η διάλεκτος αυτή

παρουσιάζει δωρικές προσμειξίς. Ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της αρκαδοκυπριακής είναι η διατήρηση του μακρού *a*, η διατήρηση του φθόγγου που συμβολιζόταν με το γράμμα *F* (δίγαμμα), η τροπή της συλλαβής *-τι* σε *-σι* π.χ. *φέροντι* > *φέρονσι*, η τροπή του ληκτικού *-ο* σε *-υ*. π.χ. *ἄλλο* > *ἄλλυ*, και η κατάληξη των τριτόκλιτων ουσιαστικών σε *-ης* αντι *-εως*. Επικρατεί, ακόμη, ο παρατακτικός σύνδεσμος *κάς* αντί του *και*, καθώς επίσης και οι προθέσεις *πός* αντί *προς*, *απύ* αντί *από* και *όν* αντί *ανά* (Μπαμπινιώτης, 2017: 109).

Οι διαλεκτικές διαφορές της αρχαίας ελληνικής έσβησαν κατά τα αλεξανδρινά χρόνια, όταν η Αλεξανδρινή υπέστη μια εντατική απλούστευση και τέθηκε ως το καθολικό μέσο καθημερινής γλωσσικής επικοινωνίας (*lingua franca*). Η Αλεξανδρινή, η οποία ονομάστηκε αλλιώς Ελληνιστική Κοινή κατέστη η καθημερινή γλώσσα των Ελλήνων. Έκτοτε, ελάχιστα έχουν διασωθεί από τις τοπικές διαλέκτους της εποχής, δεδομένου ότι η επικράτηση της Αλεξανδρινής Κοινής οδήγησε στον παραμερισμό τις διαλεκτικής διαφοροποίησης του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Η γλωσσική αυτή συνένωση, με κοινό όργανο την αττική, οδήγησε σταδιακά στη διαλεκτική διάσπαση της ελληνικής, αποτέλεσε, δηλαδή τον πυρήνα δημιουργίας των νεοελληνικών διαλέκτων (Mackridge, 2007: 41-42).

Συνεπώς, με το πέρασμα του χρόνου η φυσική εξέλιξη της γλώσσας οδήγησε στη διάσπαση σε τοπικά ιδιώματα και επακόλουθα στη δημιουργία των διαλέκτων της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Η γέννηση των νεοελληνικών διαλέκτων ανάγεται χρονικά στα τελευταία μεσαιωνικά χρόνια, κατά τον 12^ο αιώνα. Ήδη κατά την Αναγέννηση (15^ο – 16^ο αιώνα) η κρητική, η κυπριακή και η ροδίτικη διάλεκτος έκαναν την εμφάνισή τους σε γραπτά φιλολογικά κείμενα, ενώ τα περισσότερα ιδιώματα μεταβιβάστηκαν από γενιά σε γενιά, προφορικά. Σήμερα, διάλεκτοι της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, με την αυστηρή έννοια του όρου, θεωρούνται η τσακωνική, η ποντιακή, η καππαδοκική, η νοτιο-ιταλική, η κυπριακή και η κρητική. Για όλες τις υπόλοιπες μορφές της ελληνικής γλώσσας είναι επιστημονικά αποδεκτός ο όρος ιδίωμα (Κοντοσόπουλος, 2001: 1-3· Browning, 2014: 73).

3.2. Η ιστορία της μελέτης των νέων ελληνικών διαλέκτων

Η ιστορία της μελέτης των ελληνικών διαλέκτων διακρίνεται σε τρεις χρονικές φάσεις. Η πρώτη χρονική περίοδος εστιάζει στη μελέτη των φωνολογικών χαρακτηριστικών των νεοελληνικών διαλέκτων, ακολουθώντας την προσέγγιση της Ιστορικής Γλωσσολογίας. Κατά τη δεύτερη περίοδο, αναπτύχθηκε η Δομική Διαλεκτολογία, η οποία αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση όχι μόνο στη φωνολογία αλλά και στο λεξιλόγιο, ενώ κατά την τρίτη περίοδο, παρατηρούμε τη μετακίνηση προς τη Γενετική Διαλεκτολογία. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί, ότι υπάρχουν ελάχιστες μελέτες, που ασχολούνται με τις νεοελληνικές διαλέκτους στο σύνολό τους, και ελάχιστοι χάρτες που επιχειρούν να απεικονίσουν τις υποδιαιρέσεις των διαλέκτων. Επιπλέον, σε αντίθεση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες στην νέα ελληνική δεν υπάρχουν καθολικά αποδεκτές κατηγοριοποιήσεις, ούτε και ευρέως δημοσιευμένοι χάρτες (Τζιτζιλής, 2000).

Η ταξινόμηση των νέων ελληνικών διαλέκτων που ακολουθεί έχει ως στόχο να συνοψίσει το σύνολο των διαθέσιμων γνώσεων γύρω από τη γεωγραφική κατανομή των διαλέκτων. Η συγκέντρωση των χαρακτηριστικών των διαλέκτων, στην παρούσα μελέτη, στηρίχθηκε στην ταξινόμηση του Κοντοσόπουλου (2001) και επικεντρώθηκε, ιδίως, στα βασικά φωνητικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά των διαλέκτων.

Τα χαρακτηριστικά που αξιοποιούνται από την πλειοψηφία των ταξινομήσεων των διαλέκτων (Τζιτζιλής, 2000· Κοντοσόπουλος, 2001· Trudgill, 2009) είναι τα εξής ακόλουθα:

1. Η Αποβολή των ψηλών φωνηέντων.

Συγκεκριμένα οι βορειοδυτικές διάλεκτοι διακρίνονται σε τρεις υποομάδες. Οι *ακραίες βόρειες* διάλεκτοι αποβάλλουν όλα τα άτονα /i, u/ και ανυψώνουν τα άτονα /e, o/ σε /i, u/, αντίστοιχα. Αυτό οδηγεί σε προφορές του τύπου *Θεσσαλονίκη* /θɛsalon'iki/ > /θisalɥ'nik/. Οι *βόρειες* διάλεκτοι αποβάλλουν τα άτονα /i, u/ μόνο στο τέλος λέξης και ανυψώνουν τα άτονα /e, o/ και οι *ημιβόρειες* διάλεκτοι αποβάλλουν επίσης μόνο τα τελικά άτονα /i, u/ ωστόσο δεν ανυψώνουν τα άτονα /e, o/. Η αποβολή των ψηλών φωνηέντων αποτελεί ένα διαλεκτικό νεωτερισμό, κοινό χαρακτηριστικό των βόρειων περιοχών.

2. Το ύψιλον > /u/.

Τα αρχαία ελληνικά *υ* και *οι* (προφορά [y],) τράπηκαν σε /i/ στις ποικιλίες της νέας ελληνικής. Ωστόσο, ορισμένες περιοχές διατηρούν το /u/.

3. Η Ουράνωση των υπερωικών.

Όλες οι ποικιλίες της νέας ελληνικής προσθιώνουν τα υπερωικά σύμφωνα σε περιβάλλοντα πριν από φωνήεν και /j/. Ωστόσο, ένα πολύ γνωστό χαρακτηριστικό, που συνδέεται με τις νότιες ελληνικές διαλέκτους είναι η απόλυτη ουράνωση και προστριβοποίηση των υπερωικών στην ίδια θέση. Συγκεκριμένα, τα /k, g, x, γ/ προσθιώνονται πριν από /i, e, j/ και τρέπονται σε [tɛ, dɛ, ɛ, z] ή [tʃ, dʒ, ʃ, ʒ].

4. Τσιτακισμός.

Σε μια περιοχή ακριβώς βόρεια από αυτήν, όπου εμφανίζεται η ουράνωση των υπερωικών βρίσκουμε ένα χαρακτηριστικό γνωστό στους Έλληνες γλωσσολόγους ως *τσιτακισμός*. Αυτό αφορά, την επιπλέον προσθίωση του αρχικού /k/ μπροστά από /i, e, j/ και την τροπή του σε /ts/. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα (Newton 1972: 133) την συγχώνευση/σύμπτωση των /k/ και /ts/. Σε μερικά μέρη το φαινόμενο επεκτείνεται και στα /x, g/ τα οποία τρέπονται σε /s, dz/. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει τα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων που δε διαθέτουν την ουράνωση των υπερωικών.

5. Διπλά σύμφωνα.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό πολύ γνωστό για την κυπριακή είναι η διατήρηση των διπλών συμφώνων της αρχαίας ελληνικής. Το χαρακτηριστικό αυτό, είναι ενδεικτικό γλωσσικής διατήρησης σε σχέση με την κοινή νέα ελληνική. Ωστόσο, η κυπριακή επιδεικνύει και ανάπτυξη νέων διπλών συμφώνων, ακόμη και σε αρχική θέση της λέξης. Στην περίπτωση των τριβόμενων, των έρρινων και των προσεγγιστικών, ο αναδιπλασιασμός αυτός παίρνει απλώς τη μορφή μακρότητας, δηλαδή το *ναι* προφέρεται ως /nne/. Στην περίπτωση των άηχων κλειστών, ωστόσο, εκδηλώνεται όχι μόνο ως μακρότητα (η οποία δεν θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή ακουστικά σε αρχική θέση λέξης) αλλά και ως δασύτητα. Έτσι, συναντάμε στην κυπριακή ελάχιστα ζεύγη (Newton 1972, 91) της μορφής /filla/ 'φύλλα' vs. /fila/ 'φίλα!' και /mmatin/ 'μάτι' vs. /matin/ 'παλτό'. Η παρουσία των διπλών συμφώνων δεν περιορίζεται στην Κύπρο αλλά εκτείνεται σε πολλά ακόμη νησιά του νοτιοανατολικού Αιγαίου.

6. Διατήρηση του τελικού /n/.

Εξίσου τυπική της κυπριακής είναι η διατήρηση του πρωτογενούς τελικού /n/. Και πάλι το χαρακτηριστικό αυτό εκτείνεται και πέρα από την Κύπρο. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νοτιοανατολικού διαλεκτικού συνόλου είναι η διατήρηση του αρχαίου τελικού έρρινου σε διάφορες κατηγορίες λέξεων.

Δεδομένου ότι στην παρούσα διατριβή εξετάζουμε διαλεκτικές απεικονίσεις, που εκφράζουν τον θυμό και τον πόνο στην Ελλάδα, κρίνουμε σημαντικό να κατηγοριοποιήσουμε, να περιγράψουμε και να αναφέρουμε, πρωτίστως, ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά των διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας. Έτσι, η ενότητα που ακολουθεί ασχολείται με την ταξινόμηση και περιγραφή των γλωσσικών μορφών της γλώσσας μας.

3.2.1. Νεοελληνικές διάλεκτοι

3.2.1.1. Η τσακωνική διάλεκτος

Η τσακωνική ομιλείται σήμερα σε εννέα χωριά του νομού Αρκαδίας. Οι ομιλητές/τριες της διαλέκτου θεωρούνται δίγλωσσοι/ες, καθώς μιλούν ταυτόχρονα και τη νεοελληνική γλώσσα, διότι δημιουργείται επικοινωνιακή δυσχέρεια στην κατανόηση από τους/τις μη διαλεκτόφωνους/ες ομόγλωσσους/ες δεδομένης της μεγάλης γλωσσικής διαφοροποίησης της διαλέκτου από την κοινή. Οι ομιλητές/τριες της διαλέκτου αριθμούνται σήμερα περίπου στους 8.000. Σαφώς, παλαιότερα η έκταση της Τσακωνίας, όπως αποκαλούνταν η περιοχή όπου χρησιμοποιούνταν η διάλεκτος, ήταν μεγαλύτερη από τη σημερινή. Η έκταση της Τσακωνίας οριζόταν μεταξύ Ναυπλίου και Μονεμβασιάς. Η μεγάλη απόκλιση της τσακωνικής διαλέκτου από την κοινή νεοελληνική οφείλεται στην καταγωγή της τσακωνικής διαλέκτου από την αρχαία ελληνική δωρική διάλεκτο (Κοντοσόπουλος, 2001: 3-6).

Κύρια χαρακτηριστικά της διαλέκτου θεωρούνται: η ύπαρξη πέντε φωνηέντων (α, ε, ι, ο, ου), η προφορά του «ν» και του «λ» υπερωικά, η επικράτηση, σε μεγάλο βαθμό, των παθών των φωνηέντων και των συμφώνων (αφαίρεση, αποβολή, συνίζηση, συναίρεση, μετάθεση, αντιμετάθεση επένθεση), η ύπαρξη ασυνίζητων φωνηεντικά συμπλεγμάτων,

η προφορά του *v* ως *ou*, η παρουσία τσιτακισμού (κ = τσ μπροστά από ε και ι), η παρουσία ρωτακισμού (σ > ρ) και η τροπή του «θ» σε «σ». Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση της ύπαρξης του φαινομένου της γλωσσικής διαφοροποίησης μεταξύ των ανδρών ομιλητών και των γυναικών ομιλητριών της τσακωνικής διαλέκτου, η οποία αφορά στην προφορά συμφώνων που προηγούνται των φωνηέντων και η οποία οφείλεται στην κοινωνική υπόσταση των ομάδων που απαρτίζουν τη γλωσσική κοινότητα (Κωστάκης, 1951: 31-62· Χαραλαμπίδης, 1980: 39· Κοντοσόπουλος, 2001: 3-6).

3.2.1.2. Η καππαδοκική διάλεκτος

Η καππαδοκική ομιλείται σε χωριά των Φαράσων και της Σίλλης. Η ελληνική γλώσσα στα μέρη αυτά έχει δεχτεί την επίδραση της τουρκικής. Έτσι, στην καππαδοκική συναντάμε έναν συγκερασμό ελληνικών και τουρκικών στοιχείων της γλώσσας. Ειδικότερα, χαρακτηριστικά που διακρίνουν τη διάλεκτο είναι: η προφορά του άτονου «η» ως «ε», π.χ. *πεγάδι* > *πηγάδι*, η διατήρηση των ασυνίζητων τύπων, π.χ. *χωρίο* > *χωριό*, η προφορά της φωνηεντικής ακολουθίας «ια» ως «ε», του «χ» ως παχύ «σ», του «τ» ως «τσ» και του «ντ» ως «ντζ», όταν προηγείται το φωνήεν «ι». Επιπλέον, το σύμπλεγμα «σφ» προφέρεται ως «φσ», π.χ. *έφσαξα* > *έσφαξα*, το τελικό -ς αποβάλλεται, επικρατεί η χρήση αποκλειστικά τουρκικών αριθμητικών, ενώ η χρήση του άρθρου κατά την τουρκική περιορίζεται σημαντικά. Τέλος, στους ρηματικούς τύπους επικρατεί η κατάληξη του παρατατικού -ινοσκα και -ινοντζισκα, καθώς επίσης και η τουρκική κατάληξη -στινιζ, π.χ. *ερχομεστινιζ* > *ερχόμαστε* (Κωστάκης, 1968: 47-92· Κοντοσόπουλος, 2001: 6-10).

3.2.1.3. Η ποντιακή διάλεκτος

Η ποντιακή διάλεκτος ομιλείται, αρχικώς, στο ανατολικό τμήμα της μικρασιατικής παραλίας του Εύξεινου Πόντου. Επιπλέον, η ποντιακή βρίσκεται ομιλητές/τριες σε χωριά της μικρασιατικής ενδοχώρας, καθώς επίσης και σε παραμεθόριες περιοχές που συνορεύουν με την Τουρκία. Μετά την ανταλλαγή πληθυσμών της Ελλάδας με την Τουρκία, Πόντιοι εγκαταστάθηκαν σε περιφερειακές συνοικίες μεγάλων πόλεων

κυρίως σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, Μακεδονία και Θράκη. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ποντιακή διάλεκτος αναμείχθηκε με την κοινή ελληνική με αποτέλεσμα να χάσει τους/τις ομιλητές/τριες της και να ομιλείται πια από περιορισμένες πληθυσμιακές ομάδες ανθρώπων. Ένας από τους κυριότερους παράγοντες που συνέβαλε καθοριστικά σε αυτή την εξέλιξη ήταν το γεγονός ότι έχασε τη γεωγραφική της υπόσταση.

Όπως προαναφέρθηκε ο γεωγραφικός χώρος όπου χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά η ποντιακή διάλεκτος ήταν η Μ. Ασία. Λόγω της μεγάλης εμβέλειας του γεωγραφικού χώρου υπήρξαν πολλές κατά τόπους διαλεκτικές διαφοροποιήσεις της ποντιακής. Ειδικότερα, η διάλεκτος διακρίνεται σε τρεις επιμέρους ομάδες: τα οινουντιακά, τα τραπεζουντιακά και τα χαλδιώτικα. Επιπρόσθετα, η ποντιακή διάλεκτος μπορεί να διαιρεθεί σε ιδιώματα βάσει της διατήρησης ή της αποβολής του τελικού -ν. Μια επιπλέον διαίρεση σε ιδιώματα προκύπτει από τη διατήρηση ή την αποβολή του άτονου «ι» και του άτονου «ου» (Κοντοσόπουλος, 2001: 10-13).

Βασικά χαρακτηριστικά της ποντιακής διαλέκτου είναι η διατήρηση των ασυνίζητων ακολουθιών «ια» και «έα», π.χ. *παιδία > παιδιά*, η διατήρηση των άτονων «ι» και «ου», η διατήρηση της αρχαίας προφοράς του «η» σαν «ε», η εντατική και συχνή χρήση φωνηεντικών και συμφωνικών παθών, η οποία κατά τόπους ποικίλει, η πτώση του τόνου στην τέταρτη και πέμπτη από τη λήγουσα συλλαβή σε κλητικές ονομάτων και σε ρηματικούς τύπους, η παράλειψη του άρθρου, όταν ακολουθεί φωνήεν, η ευρεία χρήση της γενικής των ονομάτων, η χρήση της υποκοριστικής κατάληξης -όπον, η χρήση της κατάληξης -έσσα στα θηλυκά επίθετα. Επιπλέον, οι ρηματικοί τύποι στην ποντιακή παρουσιάζουν αρκετές ιδιορρυθμίες. Ορισμένες από αυτές είναι: η επικράτηση της κατάληξης -ουνταν του γ' πληθυντικού προσώπου του ενεστώτα, ο σχηματισμός των ρημάτων σε -ούμαι αντί -ώνω, η κατάληξη του παθητικού αορίστου σε -θα και του ενεργητικού παρατατικού σε -να. Τέλος, η διάλεκτος παρουσιάζει αρκετές συντακτικές ιδιαιτερότητες. Κυριότερη από αυτές είναι η θέση της αντωνυμίας μετά το ρήμα (Παπαδόπουλος, 1955: 10-34).

3.2.1.4. Η νότιο-ιταλική διάλεκτος

Η νότιο-ιταλική διάλεκτος διακρίνεται σε δύο επιμέρους γλωσσικές ποικιλίες. Η πρώτη τοποθετείται γεωγραφικά στη νότια άκρη της Καλαβρίας και η δεύτερη στην περιοχή

της Απουλίας. Κατά την αρχαιότητα η Νότιος Ιταλία και η Σικελία αποτελούσαν τη Μεγάλη Ελλάδα, ελληνική αποικία της Ιταλίας. Αναφορικά με τη χρονική τοποθέτηση της διαλέκτου υπάρχουν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις. Η μια εξ αυτών τοποθετεί τις απαρχές της νότιο-ιταλικής διαλέκτου στα βυζαντινά χρόνια, όταν Έλληνες από το Βυζάντιο εγκαταστάθηκαν στη Νότιο Ιταλία. Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση, ελληνόφωνες πληθυσμιακές ομάδες της περιοχής αυτής είναι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων της Μεγάλης Ελλάδας. Αναμφίβολα, η νότιο-ιταλική διάλεκτος έχει δεχθεί την έντονη επίδραση της Ιταλικής γλώσσας, δεδομένης της συνύπαρξης της διαλέκτου με ιταλόφωνες πληθυσμιακές ομάδες. Αποτέλεσμα αυτής της συνύπαρξης είναι και η υιοθέτηση ορισμένων γραμμάτων του λατινικού αλφάβητου.

Ειδικότερα, βασικά χαρακτηριστικά της νοτιο-ιταλικής διαλέκτου, που ομιλείται στην Απουλία, είναι: η απουσία των φθόγγων «θ» και «δ» και η αντικατάστασή τους από τους λατινικούς χαρακτήρες «t» και «d» αντίστοιχα, η τροπή των «ψ» και «ξ» σε «φσ», η πτώση των συμφώνων ανάμεσα σε φωνήεντα, π.χ. *βράν* > *βράδν*. Ως προς τη μορφολογία, διατηρείται η αιτιατική πληθυντικού σε -ας με την απουσία του τελικού -ς, η επικράτηση της ρηματικής κατάληξης -έω αντί -εύω, π.χ. *πιστέω* > *πιστεύω* και ο σχηματισμός της κατάληξης του ενεργητικού αορίστου σε -κα αντί -σα, π.χ. *έπιακα* > *έπιασα*.

Βασικά χαρακτηριστικά της νοτιο-ιταλικής διαλέκτου που ομιλείται στην Καλαβρία είναι: η στένωση του «ο» σε «ου», π.χ. *άνθρουπος* > *άνθρωπος*, η τροπή των συμφωνικών συμπλεγμάτων «κτ», «χθ» και «πτ» σε «στ», η τροπή του «σφ» σε «σπ» και του «ξ» και «ψ» σε «τσ». Επιπλέον, ιδιαίτερα συχνό είναι το φαινόμενο της αφομοίωσης (π.χ. *καννίτζω* > *καπνίζω*) και του τσιτακισμού (π.χ. *τσαί* > *και*). Μορφολογικά, παρατηρείται η διατήρηση των θηλυκών επιθέτων σε -ος χωρίς το τελικό -ς, η επικράτηση της αρχαίας ελληνικής κατάληξης -ουσι του γ' πληθυντικού προσώπου του ενεργητικού ενεστώτα, π.χ. *γράφουσι* > *γράφουν*. Τέλος, η ρηματική κατάληξη -εύω αντικαθίσταται εδώ από την κατάληξη -έγγουω, π.χ. *πιστέγγουω* > *πιστεύω* (Κοντοσόπουλος, 2001: 14-21).

3.2.1.5. Η κυπριακή διάλεκτος

Η κυπριακή διάλεκτος διασώζεται σε γραπτά μνημεία ήδη από τον 14^ο αιώνα. Ομιλητές/τριες της διαλέκτου είναι οι κάτοικοι της Κύπρου, καθώς επίσης και πολυάριθμοι Κύπριοι του εξωτερικού. Βασικό χαρακτηριστικό της διαλέκτου είναι οι μορφολογικοί και φωνητικοί αρχαϊσμοί στο σύστημα των συμφώνων. Συγκεκριμένα, επικρατεί η διατήρηση του αρχαϊκού τελικού -ν και η διπλή προφορά των διπλών συμφώνων, όπου η γραφή τα αποδίδει διπλά. Επιπρόσθετα, παρατηρείται η ύπαρξη των δασέων συριστικών (δηλαδή του ch και j κατά τη γαλλική), η παρουσία του κυπριακού δασέος τσιτακισμού (δηλαδή η προφορά του κ ως ch κατά την αγγλική), η προφορά του τσ ενίοτε ως τζ (κατά την αγγλική). Η εξασθένηση και αντικατάσταση ορισμένων συμφώνων, η δημιουργία πολλών αφομοιώσεων του τελικού -ν, όταν ακολουθεί σύμφωνο. Βασική ισόγλωσσο της διαλέκτου είναι το φαινόμενο της αποβολής ή διατήρησης του «δ» ανάμεσα σε φωνήεντα, ενώ μια επιπλέον βασική ισόγλωσσο είναι η υποκοριστική κατάληξη -ουδι, καθώς επίσης και η ρηματική κατάληξη -εύγω, -εύγω, -εύκω, π.χ. *χορεύγω, χορεύγω, χορεύκω*. Μορφολογικά, το θηλυκό στην αιτιατική πληθυντικού σχηματίζεται με τη μορφή *τες*, η προσωπική αντωνυμία σχηματίζεται ως *έγιω/εγιώνη (=εγώ)*, *έσου (=εσύ)*. Επιπλέον, πολλές ιδιορρυθμίες και ιδιαιτερότητες παρουσιάζει η κλίση των ρημάτων. Ενδεικτικά αναφέρουμε την επικράτηση των ρηματικών καταλήξεων – ουσι(ν) αντί των καταλήξεων -ουν(ε) και -αν(ε). Συντακτικά, παρατηρείται η επίταξη της εγκλιτικής αντωνυμίας μετά το ρήμα π.χ. *λαλεί του*, η αναφορική χρήση του άρθρου *τα* και η εμφατική άρνηση *εν τζαι* (δεν και) αντί του *δεν* (Κοντοσόπουλος, 2001: 20-28· Χατζηιωάννου, 2000: 9-21).

3.2.1.6. Η κρητική διάλεκτος

Η κρητική διάλεκτος ανάγεται χρονικά σε γραπτή μορφή της ελληνικής από τον 14^ο αιώνα, ενώ αποκτά ιδιαίτερη ανάπτυξη κατά το 16^ο και 17^ο αιώνα. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας δεν σώζονται γραπτά φιλολογικά κείμενα διασώζεται, ωστόσο, η προφορική παράδοση της διαλέκτου. Ομιλητές/τριες της κρητικής διαλέκτου είναι οι κάτοικοι της Κρήτης, καθώς επίσης και Έλληνες της διασποράς.

Βασικά χαρακτηριστικά της κρητικής διαλέκτου είναι ο νότιος φωνηεντισμός, η ιδιάζουσα βαριά προφορά των συμφώνων *κ, γ, χ γκ* μπροστά από τα φωνήεντα *ε* και *ι*, η προφορά του συριστικού *σ*, η προφορά του *τ* σαν *θ* το και του *ντ* σαν *δ*. Το τελικό -ν δεν προφέρεται στη γενική του πληθυντικού των ονομάτων εκτός και αν συντρέχουν

λόγοι ευφωνίας. Η κρητική διάλεκτος έχει μία σπάνια ευφωνία, η οποία επιτυγχάνεται ιδίως με την αποφυγή συμφωνικών συμπλεγμάτων και με την ανάπτυξη των ευφωνικών φθόγγων. Έτσι αποβάλλει λόγου χάριν το ν στο σύμπλεγμα νθ, π.χ. *άθρωπος* > *άνθρωπος*. Επίσης, η κρητική διάλεκτος αναπτύσσει ένα ε στους αντωνυμικούς τύπους, π.χ. *τωνε* > *των*. Ο κρητικός επιτονισμός διαφέρει επίσης σημαντικά από αυτόν της κοινής νεοελληνικής γλώσσας. Συγκεκριμένα, είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικός στην ερώτηση, την επίκληση και την έμφαση, συνιστώντας απόρροια της επιμήκυνσης της τονισμένης παραλήγουσας των λέξεων.

Μορφολογικά, το άρθρο του θηλυκού γένους σχηματίζεται ως *τση* αντί της και στην αιτιατική πληθυντικού θηλυκού και αρσενικού ως *τσι αντί τους* και *τις*. Επιπλέον, επικρατεί η ρηματική κατάληξη *-ομε* αντί *-οιμε* του α' πληθυντικού προσώπου, η χρήση του περισπώμενου τύπου των συνηρημένων ρημάτων, π.χ. *φιλείς* > *φιλάς* και ο περιφραστικός μέλλοντας, ενώ τα ρήματα που λήγουν σε *-εύω* σχηματίζονται σε *-εύγω*. Επιπρόσθετα, ο χαρακτήρας του μέλλοντα δεν είναι το σ αλλά το ζ, π.χ. *θα τραγουδήζω*. Στη ρηματική κλήση παρατηρούνται έντονα αρχαϊστικοί τύποι. Τέλος, η σύνταξη της κρητικής διαλέκτου διακρίνεται από την επίταξη της άτονης αντωνυμίας μετά το ρήμα, την αποβολή του *να* μπροστά από το ρήμα, όταν προηγείται άρνηση, ενώ η απραγματοποίητη ευχή εισάγεται με υποτακτική του ρήματος *έχω*, π.χ. *να 'χα πάει* > *αν είχα πάει* (Κοντοσόπουλος 1989· 2001).

3.2.2. Νεοελληνικά ιδιώματα

3.2.2.1. Το δωδεκανησιακό ιδίωμα

Το δωδεκανησιακό ιδίωμα ομιλείται από τους κατοίκους των νησιών της Ρόδου, του Καστελλόριζου, της Καρπάθου, της Κάσου, της Χάλκης, της Τήλου, της Νισύρου, της Σύμης, της Καλύμνου, της Αστυπάλαιας, της Κω, της Λέρου και της Πάτμου. Η ιδιοματική μορφή του λόγου στα Δωδεκάνησα τείνει να εξασθενεί. Οι λόγοι για τους οποίους συμβαίνει αυτό είναι η αύξηση των μεταναστευτικών ροών, της τουριστικής επισκεψιμότητας και η εγκατάλειψη της διαλέκτου από άτομα των νεότερων ηλικιακών ομάδων.

Κύρια χαρακτηριστικά του ιδιώματος είναι: η χαλαρή άρθρωση των συμφώνων, τα συμφωνικά πάθη και οι αλλοιώσεις με συχνότερες την απαλοιφή της προφοράς των συμφώνων β , γ , δ , όταν η θέση τους είναι ανάμεσα σε φωνήεντα, π.χ. *πηάδι* > *πηγάδι* και την προφορά των συμφωνικών συμπλεγμάτων $\rho\delta$, $\rho\gamma$, $\beta\gamma$ ως $\rho\tau$, $\rho\kappa$ και $\beta\kappa$ αντίστοιχα, π.χ. *αβκά* > *αβγά*. Επιπρόσθετα, το ημίφωνο «ι» αλλάζει συμφωνική μορφή ανάλογα με το εάν προηγείται άηχο ή ηχηρό σύμφωνο. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαθέσεις αυτές του ημιφώνου «ι» διαφέρουν σημαντικά από νησί σε νησί και από περιοχή σε περιοχή. Επιπλέον, χαρακτηριστικά του ιδιώματος είναι η επικράτηση των ρηματικών καταλήξεων του γ' πληθυντικού προσώπου του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής σε -ούσι(ν) και -ασι(ν) κατά την αρχαία ελληνική κλίση, η επικράτηση της ρηματικής κατάληξης -εύκω αντί -εύω και η διατήρηση της συλλαβικής αύξησης στους παρελθοντικούς χρόνους των ρημάτων, π.χ. *επήρα* > *πήρα* (Κοντοσόπουλος, 2001: 39-41).

3.2.2.2. Το ιδίωμα της Χίου

Το ιδίωμα της Χίου παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα με το δωδεκανησιακό ιδίωμα. Ωστόσο, έχει ορισμένες ιδιαιτερότητες, οι οποίες το καθιστούν μια ξεχωριστή ιδιοματική μορφή της γλώσσας, ενώ επίσης διακρίνεται σε τρεις επιμέρους τοπικές υποκατηγορίες. Έτσι, προκύπτει το καστρινό ιδίωμα, το οποίο ομιλείται στην πόλη της Χίου, το ιδίωμα των Καρδαμύλων, το οποίο ομιλούν στις Οινούσες και το ιδίωμα των μαστιχοχωρίων, το οποίο βρίσκει ομιλητές/τριες στο νότιο τμήμα του νησιού. Οι υποδιαίρεσεις αυτές μικρές διαφορές παρουσιάζουν μεταξύ τους.

Τυπικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος συνολικά είναι: η αφομοίωση του τελικού -ν, όταν ακολουθεί σύμφωνο, η προφορά του χ ως σ , του τ ως θ και του ζ ως $\tau\zeta$ ιδίως στο νότιο τμήμα του νησιού, η παράλειψη του τελικού -ν στη γενική πληθυντικού των ονομάτων, η προφορά του γ ως $\tau\zeta$, όταν ακολουθεί το φωνήεν «ι», η τροπή του συμφώνου σ σε χ , όταν ακολουθεί το ημίφωνο *ι*, π.χ. *εκκληχιά* > *εκκλησία*. Τέλος, επικρατούν η πτώση του κ στην υποκοριστική κατάληξη -άκι, π.χ. *εγγονάι* > *εγγονάκι*, η ρηματική κατάληξη -εύγω αντί -εύω και οι ρηματικές καταλήξεις -ουσι(ν) και -άσι(ν) (Κοντοσόπουλος, 2001: 44-53).

3.2.2.3. Το κυκλαδίτικο ιδίωμα

Το κυκλαδίτικο ιδίωμα ομιλείται από τους κατοίκους των πολυάριθμων κυκλαδίτικων νήσων και τις συστάδες των νήσων αυτών. Η συγκέντρωση διαλεκτικού γλωσσικού υλικού στις Κυκλάδες είναι εξαιρετικά δύσκολη, εφόσον το ιδίωμα δεν χρησιμοποιείται πια παρά μόνο από ελάχιστα υπερήλικα άτομα, κυρίως, λόγω της εγκατάστασης που ξεκίνησε τον 19^ο αιώνα και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας μεγάλου μέρους του πληθυσμού των νησιών των Κυκλάδων στην Αθήνα, τον Πειραιά και το Λαύριο.

Βασικά χαρακτηριστικά του κυκλαδίτικου ιδιώματος είναι, όσον αφορά στην προφορά, ο τσιτακισμός, η πτώση του *γ* ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, π.χ. *θυατέρα* > *θυγατέρα*, η ανάπτυξη του *γ* στην ρηματική κατάληξη -εύω, π.χ. *γυρεύω* > *γυρεύω* και η τροπή του *τσ* σε *σ* και του *τζ* σε *ζ*, π.χ. *ζάκι* > *τζάκι*.

Μορφολογικά, το άρθρο στη γενική πτώση ενικού αριθμού του θηλυκού γένους συναντάται ως *τση* αντί *της*, όπως συμβαίνει και στην κρητική διάλεκτο. Τοιουτοτρόπως, η αιτιατική πτώση πληθυντικού αριθμού του αρσενικού και θηλυκού γένους του ουδετέρου συναντάται ως *τσί* αντί *τους*. Η αιτιατική πτώση του πληθυντικού αριθμού του αρσενικού γένους των ονομάτων σε -ος είναι όμοια με την ονομαστική, επικρατεί η συλλαβική αύξηση στους παρελθοντικούς ρηματικούς τύπους και τα συντηρημένα ρήματα διατηρούν τους παλιούς τους τύπους, π.χ. *φιλώ* > *φιλάω*.

Συντακτικά, αναφέρουμε την άτονη προσωπική αντωνυμία που ακολουθεί το ρήμα, π.χ. *ευχαριστώ σας* και τη σύνταξη των ρημάτων σε γενική πτώση και όχι σε αιτιατική, όπως στην κοινή ελληνική, π.χ. *του βαρώ* > *τον χτυπά* (Κοντοσόπουλος, 2001: 51-58).

3.2.2.4. Το ιδίωμα της Ικαρίας

Το ιδίωμα της Ικαρίας παρουσιάζει νότιο φωνηεντισμό και έναν συντηρητικό χαρακτήρα με αρκετή ομοιότητα προς την κρητική διάλεκτο και τα δωδεκανησιακά ιδιώματα. Βασικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος είναι: η διατήρηση του τελικού *ν* σε ονόματα, π.χ. *παιδίν* > *παιδί*, η αφομοίωση του τελικού *ν* με το αρχικό σύμφωνο της επόμενης λέξης, όταν αυτό είναι συνεχές, π.χ. *τοφ φοον* > *τον φόβο*, η διατήρηση των

διπλών συμφώνων, η προφορά του τς ως σ και του τζ ως ζ και η αποβολή του β και γ ανάμεσα σε δύο φωνήεντα. Επιπλέον, επικρατεί η αιτιατική πληθυντικού των θηλυκών ονομάτων σε -ας αντί -ες, η ερωτηματική αντωνυμία τίνα αντί ποιον, η διατήρηση των ρηματικών καταλήξεων -ομε αντί -ουμε, π.χ. *κάνομε > κάνουμε*, -ομαι αντί -ομαι, π.χ. *έρχομαι > έρχομαι*, -σσω > -ζω, π.χ. *πήσωω>πήζω* και η διατήρηση των περισπώμενων ρημάτων με το συνηρημένο τους τύπο (Κοντοσόπουλος, 2001 :64-65).

3.2.2.5. Το ιδίωμα των Κυθήρων

Το ιδίωμα των Κυθήρων παρουσιάζει κοινά στοιχεία με το επτανησιακό ιδίωμα και την κρητική διάλεκτο, ενώ κοινά στοιχεία εντοπίζονται και με το ιδίωμα της Μάνης.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος είναι: η παχιά προφορά του κ και του χ, όταν ακολουθούν τα φωνήεντα ε και ι, η διατήρηση των ασυνίζητων ονοματικών καταλήξεων, η επικράτηση των τύπων του άρθρου *τση* αντί *της* και *τσι* αντί *τους*, *τις*. Τα περισπώμενα ρήματα απαντούν με τον συνηρημένο τύπο τους. Επιπρόσθετα, ο χαρακτήρας του μέλλοντα και του αορίστου είναι το ξ και όχι το σ, π.χ. *θάμαξα > θαύμασα*, το άρθρο στο ουδέτερο γένος (το) χρησιμοποιείται και ως αναφορικό, π.χ. *το δεν ορπίζω (=αυτό που δεν ελπίζω)*. Η κατάληξη του γ' πληθυντικού προσώπου του παρατατικού χρόνου της μέσης φωνής είναι: -όδουσε αντί -όντουσαν, π.χ. *σκεφτόδουσε > σκεπτόντουσαν*, ενώ, τέλος επικρατεί η κατάληξη -ιάνικα, όπως ακριβώς και στη Μάνη (Κοντοσόπουλος, 2001 :66-67· Κατσούδα, 2016-β: 67-83).

3.2.2.6. Το επτανησιακό ιδίωμα

Τα επτανησιακά ιδιώματα βρίσκουν ομιλητές/τριες στο Ιόνιο πέλαγος (Κέρκυρα, Παξοί, Κεφαλονιά, Ιθάκη, Ζάκυνθος κ.α). Ο φωνηεντισμός των επτανησιακών ιδιωμάτων είναι νότιος και η προφορά διαφέρει ελάχιστα από την κοινή νεοελληνική. Εξαίρεση αποτελεί η ιδιόζουσα άρθρωση του λ.

Μορφολογικά, παρατηρείται η ύπαρξη χαρακτηριστικών αποκλίσεων από αντίστοιχα φαινόμενα της κοινής, ενώ συντακτικά δεν παρατηρείται ιδιαίτερη απόκλιση από την κοινή καθομιλούμενη. Ιδιαίτερα έντονο χαρακτηριστικό της επτανησιακής ομιλίας είναι η επικράτηση πολλών λέξεων ιταλικής καταγωγής, λόγω της μακράιωνης ιταλικής κατοχής των νησιών αυτών.

Βασικά χαρακτηριστικά των επτανησιακών ιδιωμάτων είναι: η προφορά των φθόγγων *μπ, ντ, γκ* χωρίς το έρρινο στοιχείο, η προφορά των τύπων *της, τους, τις* του άρθρου ως *τση, τσου, τσι* αντίστοιχα, η τροπή της κατάληξης *-α* των θηλυκών ονομάτων σε *-ος* στη γενική ενικού, π.χ. *τση νυχτός > της νύχτας*. Με ανάλογο τρόπο, τα αρσενικά ονόματα σε *-ος* στη γενική ενικού τρέπονται σε *η*, π.χ. *του αφεντός > του αφέντη*. Επιπλέον, επικρατεί η διατήρηση της άτονης συλλαβικής αύξησης *ε –* στους παρελθοντικούς χρόνους και ο ασυναίρετος τύπος των περισπώμενων ρημάτων. Η ρηματική κατάληξη *-ιαι* τρέπεται σε *-ιομαι*, π.χ. *τραβιόμαι > τραβιέμαι*, ενώ, τέλος, επικρατεί η υποκοριστική κατάληξη *-έλι*, π.χ. *ποτηρέλι > ποτηράκι* (Κοντοσόπουλος, 2001 :67-72).

3.2.2.7. Το πελοποννησιακό ιδίωμα

Σε ένα μεγάλο μέρος της Πελοποννήσου η γλώσσα δε διαφέρει καθόλου από την κοινή νεοελληνική, με εξαίρεση, ίσως, ορισμένες λέξεις, που περιγράφουν τοπικά λαϊκά αντικείμενα. Στον υπόλοιπο Πελοποννησιακό χώρο, η γλώσσα παρουσιάζει ελάχιστες αποκλίσεις από την κοινή, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι οι ομιλητές/τριες του Πελοποννησιακού ιδιώματος είναι, κατά κύριο λόγο, ηλικιωμένοι της περιοχής.

Βασικά χαρακτηριστικά του Πελοποννησιακού ιδιώματος είναι: η προφορά των φθόγγων *μπ, ντ, γκ* με προερρίνωση, η απαλοιφή του ημίφωνου *ι* μετά από συριστικά σύμφωνα, η παχιά προφορά του *σ* και του *ζ*, η επικράτηση του τσιτακισμού, δηλαδή η προφορά του *κ* σαν *τ*, όταν ακολουθούν τα φωνήεντα *ε* και *ι*. Επιπλέον, επικρατεί η υποκοριστική κατάληξη *-ούλι*, π.χ. *αδερφούλι > αδερφάκι* και η ρηματική κατάληξη *-ήγα* στον Παρατατικό των συνηρημένων ρημάτων αντί της κατάληξης *-ούσα*, π.χ. *μπόρηγα > μπορούσα*. Επιπρόσθετα, επικρατεί η ρηματική κατάληξη *-κα* αντί *-σα* στους τύπους του ενεργητικού Αορίστου και η κατάληξη *-κω* αντί *-σω* σε τύπους του Μέλλοντα. Στους ρηματικούς τύπους επικρατούν, ακόμη, η κατάληξη *-ούτε* στο β' πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων και η κατάληξη *-σάντε* του γ' πληθυντικού προσώπου του Παρατατικού χρόνου της μέσης φωνής αντί της κοινής κατάληξης *-όντουσαν*, π.χ. *καθόσαντε > καθόντουσαν* (Κοντοσόπουλος, 2001: 72-76· Κοππιδάκης, 2015: 198-199).

3.2.2.8. Τα βόρεια ιδιώματα

Με τον όρο αυτόν χαρακτηρίζεται η μορφή της γλώσσας που επικρατεί στο Βόρειο τμήμα της ηπειρωτικής Ελλάδος, δηλαδή, από τη βόρεια ακτή του Κορινθιακού κόλπου μέχρι τα βόρεια σύνορα της χώρας.

Βασικά χαρακτηριστικά του ιδιώματος είναι: η δασέα προφορά του σ και του ζ, η βαριά προφορά του λ, ιδίως, όταν ακολουθούν τα φωνήεντα α, ο, ου, η επικράτηση ενός είδους ατελούς συνίζησης, δηλαδή το ημίφωνο ι μπροστά από το τονιζόμενο α παίρνει τη χροιά ενός ανοιχτού ε, όταν προηγείται σύμφωνο και ως επί το πλείστον το σύμφωνο ρ. Επιπλέον, στη θέση του ι που πέφτει αναπτύσσονται άλλοι φθόγγοι ή γίνονται τροπές των διπλανών συμφώνων, π.χ. *μπσος* > *μισός*. Σε ένα μεγάλο τμήμα της Βόρειας Ελλάδας το λ προφέρεται ως *λι* και το ν ως *νι*, όταν ακολουθεί το φωνήεν ε. Χαρακτηριστική ακόμη είναι η ανάπτυξη του γ ανάμεσα σε δύο φωνήεντα και η συνεκφορά του φωνηεντόληκτου άρθρου, όταν ακολουθεί λέξη που αρχίζει από φωνήεν π.χ. *θεγός* > *θεός*, *γείπε* > *είπε*. Επίσης, αξίζει ακόμη να αναφερθεί η ανάπτυξη του ν στους αντωνυμικούς τύπους, π.χ. *άλνους* > *άλλους* και η επικράτηση της κατάληξης *-τιάρος* αντί *-τέρος* του συγκριτικού βαθμού των επιθέτων, π.χ. *μικρότιaros* > *μικρότερος*. Επίσης μεγάλη ποικιλία παρουσιάζουν και οι ρηματικές καταλήξεις, αντί του κοινού *τρώγαμε* παρουσιάζεται ο τύπος *τρώγαμαν*, *ετρούγαμι*, *ετρουγάμι*, ενώ, τέλος, ιδιάζοντες τύποι είναι οι προστακτικές: *στάσας*, *στάσασθε* > *σταθείτε* (Κοντοσόπουλος, 2001: 92-108· Κοπιδάκης, 2015: 202, Μπέης, 2023: 49-202).

3.2.2.9. Τα ημιβόρεια ιδιώματα

Στην κατηγορία των ημιβόρειων ιδιωμάτων ανήκουν τα ιδιώματα της Σκύρου, της Μυκόνου, της Πάρου, της Καστοριάς, ορισμένων χωριών του νομού Ιωαννίνων, της Λευκάδας, ορισμένων χωριών της Πρεβέζης και του ανατολικού τμήματος της Ανατολικής Θράκης. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των ημιβόρειων ιδιωμάτων είναι: η στένωση του ο σε ου και του ε σε ι, η πτώση του άτονου τελικού η και συχνά η πτώση του άτονου η και ου στο εσωτερικό της λέξης (Κοντοσόπουλος, 2001: 111-113· Κοπιδάκης, 2015: 202).

3.2.2.10. Τα ιδιώματα της Δυτικής Μικράς Ασίας

Είναι δύσκολο να προσδιοριστούν με ακρίβεια τα μέρη της Μικράς Ασίας, όπου χρησιμοποιούταν τα ελληνικά μέχρι το 1922. Ως εκ τούτου, η μελέτη των ιδιωμάτων περιορίζεται σε μία ορισμένη έκταση ελληνόφωνων περιοχών, εστιάζοντας στα ασιατικά περίχωρα της Κωνσταντινούπολης. Βασικά χαρακτηριστικά των ιδιωμάτων της Μικράς Ασίας είναι: η διατήρηση των τύπων του άρθρου *τση* αντί της και *τσι* αντί τους, τις στη γενική ενικού και στην αιτιατική πληθυντικού αντίστοιχα, η απώλεια του τελικού ν στους τύπους της γενικής του πληθυντικού, η τροπή συχνά του *λι* σε *γι*, η τροπή της πρόθεσης *ανά* σε *ανέ*, η επικράτηση της υποκοριστικής κατάληξης του ουδετέρου γένους σε όπλο, π.χ. *ανθρωπόπλο* > *ανθρωπάκι*, καθώς επίσης και η επικράτηση της ρηματικής κατάληξης *-εύω* αντί *-έω*, π.χ. *χορεύω* > *χορεύω* και της ρηματικής κατάληξης *να* αντί *ναι* του γ' πληθυντικού προσώπου. Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η παρουσία της αύξησης στους παρωχημένους χρόνους χωρίς να υπάρξει συνίζηση ή αφομοίωση, π.χ. *ηάναψα* > *άναψα* (Κοντοσόπουλος, 2001: 114-120).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

4.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου «συναίσθημα»

Το «συναίσθημα» δύναται να λάβει πολλές διαφορετικές διαστάσεις. Συνεπώς, η αποσαφήνιση της έννοιας δεν αποτελεί μια εύκολη υπόθεση. Αξίζει, ωστόσο, να επιχειρήσουμε να προσδιορίσουμε εννοιολογικά τον όρο.

Ο Goleman (1998) περιγράφει το συναίσθημα, ως την ευχάριστη ή δυσάρεστη ψυχική κατάσταση, που συνοδεύεται από ελαφριές μεταβολές των λειτουργιών του οργανισμού, αποτέλεσμα κάποιου γεγονότος ή ορισμένης εμπειρίας. Παρόμοια κατά την Fredrickson (1998: 300-319) το συναίσθημα (*emotion*) είναι μια πολυσύνθετη αντίδραση σε κάποιο ερέθισμα, το οποίο εκδηλώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Πιο συγκεκριμένα, αρχικώς, εμφανίζεται το ερέθισμα και στη συνέχεια η πρόσληψή του από το υποκείμενο, συνειδητή ή ασυνειδητή, ενώ ακολουθεί η προσωπική ερμηνεία, που αποδίδει το άτομο σε αυτό το ερέθισμα, καθορίζοντας τον τρόπο αντίδρασης και διαχείρισης του συναισθήματος (Levenson, 1994: 123-126· Lazarus, 2000: 39-63).

Ο συναισθηματικός, ωστόσο, τόνος, που αποδίδεται στο εξωτερικό ερέθισμα εξαρτάται από τη σημασία που αποδίδει το υποκείμενο σε αυτό. Η διαδικασία μέσω της οποίας αξιολογείται ένα ερέθισμα αποκαλείται, αρχικώς, *πρωτογενής εκτίμηση* και εν συνεχεία ένα ερέθισμα νοείται ως *δευτερογενής εκτίμηση* τη στιγμή που αυτό κρίνεται σημαντικό (Dickman & Stanford- Blair, 2002). Ως εκ τούτου, γίνεται φανερό, ότι τα διαφορετικά συναισθήματα σχετίζονται με τις διαφορετικές εκτιμήσεις της ίδιας κατάστασης. Η αρχική διαφοροποίηση σε αρνητικά και θετικά συναισθήματα, όπως θα μας απασχολήσει στη συνέχεια στην ενότητα 4.3. *Απόπειρα ταξινόμησης των συναισθημάτων*, λαμβάνει χώρα κατά την πρωτογενή εκτίμηση.

Τα συναισθήματα διακρίνονται, συνεπώς, σε πρωτογενή και δευτερογενή. Στα πρωτογενή ανήκουν τα συναισθήματα, που έρχονται ως ενστικτώδεις αντιδράσεις σε ένα ερέθισμα. Παραδείγματος χάριν, αισθάνεται κανείς χαρά μόλις συναντήσει ένα αγαπημένο του πρόσωπο. Τα πρωτογενή συναισθήματα εμφανίζονται, δηλαδή, ως άμεσες, αυτόματες αντιδράσεις σε ένα ερέθισμα, οι οποίες δεν πηγάζουν από τη σκέψη και τη λογική. Για τον λόγο αυτόν μεταδίδουν σημαντικά μηνύματα και λειτουργούν

ως οδηγοί της συμπεριφοράς και των πράξεων του ατόμου. Τα δευτερογενή συναισθήματα, από την άλλη πλευρά, είναι οι συνειδητές ή ασυνειδητές αξιολογικές κρίσεις των πρωτογενών, στην πραγματικότητα, συναισθημάτων. Ειδικότερα, όταν το συναίσθημα συγκρούεται με τους κανόνες και τα «πρέπει», που έχουν τεθεί, τότε δημιουργείται ένα δευτερογενές συναίσθημα (Dickman & Stanford- Blair, 2002).

Συνοψίζοντας, τα συναισθήματα αποτελούν βιολογικές διαδικασίες που καλούν το υποκείμενο, να ανταποκριθεί σε εσωτερικές και εξωτερικές πληροφορίες, οι οποίες αξιολογούνται υποκειμενικά, ενώ είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί, ότι η προσπάθεια οριοθέτησης των συναισθημάτων δεν είναι ενιαία και καθολική, εφόσον το άτομο βιώνει και προσεγγίζει με διαφορετικό τρόπο τις συναισθηματικές καταστάσεις, στις οποίες εμπλέκεται και τις συναισθηματικές εμπειρίες, τις οποίες βιώνει (Russel, 1991: 426-450).

4.2. Γλώσσα και συναίσθημα

Η γλώσσα αποτελείται από λέξεις, που εκφράζουν τις συναισθηματικές καταστάσεις και συνθήκες και ευρύτερα τον συναισθηματικό βίο του ανθρώπου (Clare & Ortony, 1991). Η σχέση μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος έχει αποκτήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ως εκ τούτου, έχει αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής μελέτης τις τελευταίες δεκαετίες. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον γνωσιακό προσανατολισμό, η γλώσσα συνδέεται άρρηκτα με το συναίσθημα και τη νόηση, εφόσον κατασκευάζει και ανακατασκευάζει τον κόσμο των συναισθημάτων (Pavlenko, 2002: 209). Τα συναισθήματα με τη σειρά τους ασκούν ισχυρή δύναμη στην ανθρώπινη συμπεριφορά, καθώς αποτελούν φυσικές σωματικές και ασυνείδητες εμπειρίες του ατόμου που προϋπάρχουν της γλώσσας (Tsitsanoudis & Dervení, 2018: 5-7).

Αν υποθέσουμε, ότι το συναίσθημα είναι ένα φαινόμενο, τότε αυτό έχει τις ρίζες του στην βιολογία, βρίσκοντας την πρωταρχική του έκφραση μέσα στο ανθρώπινο σώμα. Αυτή η σημασία της φυσικής πτυχής τονίζει τον ρόλο, που διαδραματίζει το συναίσθημα τη στιγμή που αποτελεί ανθρώπινη εμπειρία. Προκειμένου να γεφυρωθεί το χάσμα της συζήτησης γύρω από την καθολικότητα ή την πολιτισμική παραλλαγή των συναισθημάτων, έχει υιοθετηθεί η άποψη ότι οι συναισθηματικές εμπειρίες προκύπτουν, από το συνδυασμό φυσιολογικών και ψυχικών καταστάσεων και

διαδικασιών, οι οποίες συνδέονται με ένα σύνολο κοινωνικά κατασκευασμένων γεγονότων. Κατά συνέπεια, η γλωσσική αναπαράσταση των συναισθημάτων αντικατοπτρίζει ένα μείγμα ψυχοβιολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών συναντήσεων (Kövecses, et al., 2002: 140). Αυτή η οπτική, για την εννοιοποίηση και τη γλωσσική απεικόνιση των συναισθημάτων, παράλληλα με τη θέση της στον συνεχιζόμενο λόγο για τη φύση των συναισθημάτων, πηγάζει από τις ιδέες που αναπτύχθηκαν στον τομέα της Γνωστικής Γλωσσολογίας, ένα εξέχον πεδίο στην επιστημονική μελέτη της σχέσης μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος (Bednarek, 2008).

Η διερεύνηση της σύνδεσης μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος είναι μια σχετικά πρόσφατη εξέλιξη στο πεδίο της γλωσσικής έρευνας. Αυτή η καθυστέρηση μπορεί να αποδοθεί στην αρχική επίγνωση του ρόλου του συναισθήματος, καθώς θεωρούταν ως ξεχωριστή οντότητα, αποκλίνοντας από την καθαρή επικοινωνία. Η στροφή του ενδιαφέροντος στη μελέτη του συναισθήματος οδήγησε στην ανάδυση της Γνωστικής Γλωσσολογίας, καθώς *«η γλώσσα μορφοποιεί ένα άμορφο βίωμα –το συναίσθημα– σχηματοποιώντας το και προκαλώντας μορφοποιήσεις όσον αφορά στη συναισθηματική ποιότητά του»* (Θεοδωροπούλου, 2001: 35-39). Εξάλλου, η γλώσσα έχει τη δύναμη όχι μόνο να περιγράφει, αλλά και να εκφράζει συναισθήματα (Grondelaers & Geeraerts 1998: 357-374), μεταδίδοντας μια πληροφορία και περιγράφοντας την εσωτερική κατάσταση του υποκειμένου. Η μελέτη της σχέσης μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος απέκτησε ιδιαίτερη έλξη, με την εμφάνιση πλέον της Γνωστικής Γλωσσολογίας δεύτερης γενιάς. Αυτή η νέα προσέγγιση αμφισβήτησε το κυρίαρχο γνωστικό παράδειγμα, επιτρέποντας μια μετατόπιση της εστίασης προς το νόημα και τις προηγουμένως αγνοημένες πτυχές της γλώσσας. Επιπλέον, αυτή η αλλαγή παραδείγματος τόνισε τη σημασία της σωματικότητας της σκέψης και της μη προτασιακής φύσης της, καθιερώνοντας τελικά μια σύνδεση μεταξύ συναισθήματος και γνώσης.

Κατά τον Bamberg (1997: 209-225), η γλώσσα και το συναίσθημα θεωρούνται *«δύο συντρέχοντα παράλληλα συστήματα, εν χρήσει»*. Αντίστοιχα, για την Pavlenko (2002: 207-241), η έκφραση των συναισθημάτων οδηγεί στη γλωσσική πραγμάτωση. Ο τρόπος με τον οποίο, αλληλεπιδρούν γλώσσα και συναίσθημα κάθε φορά διαφέρει και καθορίζεται από μια συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση. Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό, να γίνει ευκρινές, ότι τα συναισθήματα γίνονται αντιληπτά με διαφορετικό τρόπο από γλώσσα σε γλώσσα και από πολιτισμό σε πολιτισμό, εφόσον κάθε γλώσσα

κατηγοριοποιεί με διαφορετικό τρόπο τα ανθρώπινα συναισθηματικά βιώματα (Wierzbicka, 1992: 539-581). Κοινό χαρακτηριστικό, ωστόσο, όλων των γλωσσών αποτελεί η διάκριση των συναισθημάτων σε ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα. Ειδικότερα, υπάρχουν ορισμένα οικουμενικά στοιχεία συναισθηματικής έκφρασης που πηγάζουν από τη βιολογική εξέλιξη της ανθρωπότητας. Οι ενδεχόμενες, συνεπώς, διαφορές κατηγοριοποίησης των συναισθημάτων οφείλονται, κατά κύριο λόγο, σε γεωγραφικές αποστάσεις, εφόσον γλωσσικές ομάδες που βρίσκονται κοντά γεωγραφικά έχουν περισσότερα κοινά όσον αφορά στο περιεχόμενο των συναισθηματικών λέξεων που χρησιμοποιούν, σε σχέση με τις απομακρυσμένες μεταξύ τους γεωγραφικές ομάδες (Chambers & Trudgill, 2011: 135).

Η διερεύνηση του λεξιλογίου των συναισθημάτων προϋποθέτει τη συλλογή του λεξιλογίου και την ταξινόμηση του σε κατηγορίες. Σύμφωνα με την οικουμενιστική προσέγγιση, υπάρχει ένα σύνολο ορισμένων βασικών συναισθημάτων, όπως *ο θυμός, ο φόβος, η χαρά, η θλίψη και η ντροπή*, τα οποία απαντούν σε όλες τις γλώσσες του κόσμου και σε όλους τους πολιτισμούς (Ekman, 1993: 384-392). Εύλογα, λοιπόν, η πλειοψηφία των ερευνών που διεξάγονται, κατά καιρούς, αξιοποιεί αντίστοιχη με την ανωτέρω κατηγοριοποίηση των συναισθημάτων.

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση των Grondelaers & Geeraerts (1998: 357-358) για την ύπαρξη δύο ειδών σχέσεων γλώσσας – συναισθήματος: η *«γλώσσα για τα συναισθήματα»* και η *«γλώσσα ως συναίσθημα»*. Αναμφίβολα, η κατηγορία του συναισθηματικού λόγου είναι ευρεία, ενώ, επιπλέον, η διαφοροποίηση των δύο επιμέρους κατηγοριών δεν είναι δυνατό να νοηθεί απόλυτα, εφόσον ο συναισθηματικός λόγος περιλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό την αναφορά σε συναισθηματικούς όρους, η οποία σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποιείται με στόχο την έκφραση συναισθημάτων.

Η στροφή προς τη σφαίρα του συναισθήματος επέτρεψε την εξερεύνηση της προγλωσσικής διάστασης του συναισθήματος, καθώς και την αναγνώριση του ρόλου της σωματικότητας και την κατανόηση της σχέσης μεταξύ σωματικής εμπειρίας και γλώσσας. Άνοιξε, επίσης, τον δρόμο για ένα ποικίλο φάσμα γλωσσικών μελετών σχετικά με το συναίσθημα από διάφορες οπτικές. Ωστόσο, η διερεύνηση της σύνδεσης μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος περιπλέκεται από το γεγονός ότι αυτά τα δύο φαινόμενα είναι εγγενώς αντίθετα, όπως τονίζεται από τη σύγκριση των κύριων χαρακτηριστικών τους. Οι συγκρούσεις που προκύπτουν συγκλίνουν στην υπόθεση,

ότι η γλώσσα ταξινομεί τη συναισθηματική εμπειρία, με αποτέλεσμα την «απώλεια εμπειρίας κατά την επικοινωνία» (Θεοδωροπούλου, 2012). Συνεπώς, δεδομένου ότι «η γλώσσα διαμορφώνει μια αδιάκριτη εμπειρία-συναίσθημα», προκύπτει ένα ζήτημα που αφορά τον επικοινωνιακό σκοπό της γλώσσας στο σύνολό της και την έκφραση του συναισθήματος (Foolen, 2012: 355).

Η διαδικασία με την οποία η γλώσσα εκφράζει το συναίσθημα φαίνεται να περιλαμβάνει την προβολή τόσο των νοητικών όσο και των αναλογικών πτυχών της εμπειρίας. Το φαινόμενο αυτό επεκτείνεται σε διάφορα γλωσσικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένου του συντακτικού και του λεξιλογίου, που χρησιμεύουν ως θεμέλιο της κατηγορικής ιδιαιτερότητας¹³ (Θεοδωροπούλου, 2012: 455). Ακολουθώντας αυτήν τη γραμμή σκέψης, το γλωσσικό φαινόμενο έχει ένα μοναδικό χαρακτηριστικό, που του επιτρέπει να ξεπεράσει τους δικούς του περιορισμούς και να αποσπαστεί από την άμεση εμπειρία. Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται ικανό να ενσωματώνει, να εκφράζει, ακόμη και να προκαλεί συναισθήματα. Αυτό, γίνεται εφικτό από την ικανότητα του γλωσσικού φαινομένου, να αποκαλύπτει στοιχεία της συναισθηματικής εμπειρίας, καθώς και άλλες προγλωσσικές συναντήσεις. Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ότι αυτά τα στοιχεία δεν περιορίζονται σε προσωπικές ή ατομικές προελεύσεις, αντίθετα είναι διυποκειμενικής φύσης, αντιπροσωπεύοντας τη διασταύρωση πολλαπλών υποκειμενικοτήτων (Semino, 2010: 214).

Ο Steen (2011) υποστήριξε, ότι η γλωσσολογική έρευνα μπορεί να κατηγοριοποιηθεί, ως σημειωτική έρευνα, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τη συμπεριφορική έρευνα και εστιάζει στη μελέτη γλωσσικών φαινομένων, συγκεκριμένα αφηρημένων γλωσσικών σημείων και δομών. Κατά τον ίδιο, η μελέτη της γλώσσας, ιδιαίτερα της εικονιστικής γλώσσας, μπορεί να χωριστεί σε τρία επιπλέον επίπεδα πέρα από το επίπεδο συμπεριφοράς. Αυτά τα επίπεδα περιλαμβάνουν το γλωσσικό, το εννοιολογικό και το επικοινωνιακό επίπεδο, ενώ ακόμη σε εννοιολογικό επίπεδο, η κατανόηση μπορεί να οριστεί, ως μια συλλογή αφηρημένων εννοιολογικών δομών, όπως τα εννοιολογικά πεδία.

¹³ Ο όρος αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα οργανώνει και εκφράζει την εμπειρία μέσα από συγκεκριμένες γλωσσικές κατηγορίες (π.χ. λεξιλόγιο, γραμματική, συντακτικό).

Ένας άλλος κλάδος της Γνωστικής Γλωσσολογίας είναι αφιερωμένος στην εξέταση της μη κυριολεκτικής γλώσσας. Αυτός ο κλάδος εστιάζει συγκεκριμένα σε μεταφορικές και μετωνυμικές εκφράσεις, οι οποίες χρησιμεύουν ως τα κύρια δομικά συστατικά των γνωστικών μοντέλων. Ο στόχος αυτού του κλάδου είναι να αναδείξει τις περιφερειακές πτυχές των σημασιών των λέξεων «συναίσθημα» και «αίσθημα» και συγκεκριμένα τις συνδηλώσεις τους. Ο συναισθηματικός λόγος αναφέρεται σε οποιαδήποτε μορφή επικοινωνίας, προφορική ή γραπτή, που περιλαμβάνει την έκφραση συναισθημάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, τα άτομα συνήθως μεταφέρουν τις συναισθηματικές τους εμπειρίες προκειμένου να προκαλέσουν μια συναισθηματική ή ενσυναίσθητη απάντηση από τον/την αποδέκτη/τρια τους. Κατά συνέπεια, αναμένεται ότι αυτός ο συνεχής λόγος χαρακτηρίζεται από πλήθος μεταφορικών εκφράσεων, τόσο από τον ομιλητή, όσο και από τον ακροατή. Η μεταφορά, ως το πρωταρχικό μέσο έκφρασης των συναισθημάτων, γίνεται φυσικά το θεμελιώδες εργαλείο για τη μετάδοση και ενσυναίσθηση γλωσσικών αντιδράσεων. Επομένως, η μελέτη του συνεχούς συναισθηματικού λόγου έχει ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η συναισθηματική έκφραση δηλώνεται και γίνεται αποδεκτή (Steen, 2011).

Καταληκτικά, το γλωσσικό φαινόμενο στη συνάντησή του με το συναίσθημα έχει την ικανότητα να φέρει στο φως στοιχεία του βιώματος – της συναισθηματικής δηλαδή, εμπειρίας, αλλά και άλλων προ-γλωσσικών εμπειριών του ατόμου. Και τα στοιχεία, βέβαια, αυτά δεν είναι προσωπικά, ατομικά, αλλά διυποκειμενικά, με την έννοια ότι οι καταβολές τους είναι «το σημείο όπου συναντιούνται οι υποκειμενικότητες όλων μας» (Θεοδωροπούλου, 2001: 35-39).

4.2.1. Τα μέρη του λόγου και η έκφραση του συναισθήματος

Το λεξιλόγιο κάθε φυσικής γλώσσας αποτελείται από έναν μεγάλο αριθμό λέξεων, που ανήκουν σε διαφορετικά μέρη του λόγου (ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα, μετοχές, άρθρα, αντωνυμίες, επιφωνήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις, επιρρήματα). Το μέρος του λόγου, που επιλέγει να αξιοποιήσει το υποκείμενο εκφράζει είτε ως συνειδητή επιλογή του είτε ασυνείδητα και αυθόρμητα την συναισθηματική του κατάσταση. Πιο ειδικά, η επιλογή του μέρους λόγου δηλώνει τη συναισθηματική εμπλοκή του ατόμου ή τη συναισθηματική αποστασιοποίηση του από μια κατάσταση.

Στην ελληνική γλώσσα, η κυριαρχία της ρηματικής απεικόνισης του πόνου, όπως ενδιαφέρει την παρούσα μελέτη, δηλαδή η λεκτικοποίηση του πόνου, ως διαδικασία μέσα από τις ρηματικές δομές, δηλώνει ότι η επώδυνη εμπειρία του υποκειμένου αποτελεί βασικό παράγοντα που καθορίζει τον χαρακτήρα της γλωσσικής πραγμάτωσης (Λασκαράτου, 2012: 25). Για παράδειγμα, ο αμετάβατος τύπος *πονάω* αποδίδει την εμπειρία του πόνου με τρόπο άμεσο. Χρησιμοποιώντας το ρήμα «πονάω», το υποκείμενο εκφράζει τη συναισθηματική του συμμετοχή. Δηλώνει, δηλαδή, ότι εμπλέκεται άμεσα σε μια κατάσταση, αυτήν που δημιουργεί το αίσθημα του πόνου, καθώς αυτό είναι έντονο και πιθανώς επηρεάζει το άτομο σωματικά και ως εκ τούτου, συναισθηματικά έντονα, ως βίωμα. Αντίθετα, η χρήση του ουσιαστικού «πόνος», π.χ. *έχω έναν πόνο*, δηλώνει την απόσταση του υποκειμένου από τη λέξη «πόνος». Ενδεχομένως, στην περίπτωση αυτήν, το υποκείμενο αισθάνεται τον πόνο, ως κάτι έξω από την ύπαρξή του. Ο/Η ομιλητής/τρια, σε αυτήν την περίπτωση, δηλώνει έμμεσα ότι ο πόνος, ως κατάσταση και ως βίωμα, δεν επηρεάζει άμεσα τη ζωή του. Συνεπώς, φαίνεται να προκύπτει μια αξιοσημείωτη διαφορά, τουλάχιστον σημασιολογικά και μια διακριτή νοηματική απόκλιση από την χρήση ρήματος – ουσιαστικού (Τσιτσανούδη, σημειώσεις μαθήματος, 2020) .

Τα ρήματα, λοιπόν, εκφράζουν συναισθηματικές καταστάσεις και ιδίως η χρήση του α' ενικού προσώπου είτε χρησιμοποιούνται ως μονολεκτικοί τύποι π.χ. *χαίρομαι, λυπάμαι, υποφέρω*, είτε περιφραστικά ως ρηματικές φράσεις. Π.χ. *Είμαι ευτυχισμένος, είμαι ευχαριστημένος*. Για ορισμένα από αυτά, υπάρχουν αντίστοιχα ομόρριζα ουσιαστικά (*χαρά, λύπη, ευτυχία*), ενώ για κάποια άλλα όχι, όπως για παράδειγμα το ρήμα *υποφέρω*, το οποίο δε διαθέτει αντίστοιχο ουσιαστικό (Λασκαράτου, 2012: 24-26). Ωστόσο, ακόμη και στην περίπτωση, κατά την οποία, σε ένα ρηματικό τύπο αντιστοιχεί ένα ομόρριζο ουσιαστικό, αυτό δε συνεπάγεται, ότι οι δύο λεκτικοί τύποι αντικατοπτρίζουν το ίδιο συναισθηματικό επεισόδιο ούτε ότι το ρήμα φέρει βαρύτερο συναισθηματικό φορτίο απαραιτήτως. Η χρήση του ρήματος και του αντίστοιχου ομόρριζου ουσιαστικού του ενδέχεται να έχουν διαφορετική ένταση στον λόγο ή να παρουσιάζουν διαφορετική διάρκεια στον χρόνο. Για παράδειγμα, ο ρηματικός τύπος *τρόμαξα* παραπέμπει σε σύντομης διάρκειας συναισθηματικό επεισόδιο σε αντιδιαστολή με το ουσιαστικό *τρόμος*, το οποίο παραπέμπει σε μεγαλύτερης διάρκειας συναισθηματικές καταστάσεις, που οφείλονται σε επίκαιρη ή επικείμενη απειλή (Brandstätter, Grossman & Filipp, 1992).

Συνεπώς, η επιλογή και αξιοποίηση του εκάστοτε μέρους του λόγου μπορεί να τροποποιεί και να διαφοροποιεί το νόημα, καθώς επίσης και την ένταση της συναισθηματικής κατάστασης που κάθε φορά περιγράφεται. Καταληκτικά, προκύπτει ότι η λεπτομερής και προσεκτική μελέτη της χρήσης της γλώσσας αποδεικνύει, ότι η γλώσσα περιλαμβάνει μεγαλύτερο αριθμό πληροφοριών από αυτές, που στην πραγματικότητα αντιλαμβάνεται ο/η ομιλητής/τρια ή ο/η εκάστοτε ερευνητής/τρια σε μια πρώτη και επιφανειακή ενασχόληση του με αυτήν.

4.2.2. Ο μεταφορικός λόγος και η συναισθηματική λειτουργία του

Η μεταφορά αποτελεί βασικό μέρος του τρόπου επικοινωνίας των ανθρώπων. Αποτελεί το μέσο, με το οποίο τα άτομα μπορούν να εκφράσουν ιδέες και εμπειρίες, που ενδεχομένως δυσκολεύονται να περιγράψουν με όρους μονοσημίας (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2019: 187). Η χρήση του μεταφορικού λόγου διευκολύνει την «*εννοηματική μετάδοση*¹⁴» του συναισθήματος. Μέσω της μεταφοράς επιτυγχάνεται με σαφήνεια η περιγραφή του βιώματος του ατόμου, αποκτώντας ο/η αποδέκτης/τρια έμμεση πρόσβαση σε αυτό (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2021: 54). Κατά τον Gibbs (1999: 35), «*η μεταφορά είναι αναπόσπαστο μέρος του τρόπου που οι άνθρωποι επικοινωνούν μεταξύ τους σχετικά με αφηρημένες ιδέες, ιδέες για τις οποίες τους είναι δύσκολο να μιλήσουν, καθώς και σχετικά με απόψεις που αφορούν σε συνήθειες εμπειρίες*». Οι μεταφορικές εκφράσεις χρησιμοποιούνται συχνά από τους/τις ομιλητές/τριες με σκοπό να εκφράσουν λεκτικά το έντονο συναισθηματικό φορτίο που φέρει η συναισθηματική κατάσταση που βιώνουν (Kövecses, 2000).

Η μεταφορά προτάσσεται, ως ο κατεξοχήν γλωσσικός χώρος ανάδειξης των βιωματικών προ-γλωσσικών/προ-εννοιακών στοιχείων του συναισθήματος, σε αντιδιαστολή με την τοποθέτηση της μεταφοράς στη νόηση και την ταυτόχρονη περιθωριοποίηση του ρόλου της γλώσσας. Η άποψη αυτή, χωρίς ωστόσο, να παραγκωνίζει και να περιθωριοποιεί τη γνωσιακή πλευρά της μεταφοράς (Θεοδοροπούλου 2012: 180), εστιάζει στο επίπεδο της γλώσσας, δηλαδή στην «*επιλογή της λέξης*» (= της γλωσσικής πραγμάτωσης), μέσω της οποίας αποτυπώνεται

¹⁴ Ο όρος δηλώνει τη μεταφορά του νοήματος, δηλαδή του περιεχομένου μιας ιδέας, ενός συναισθήματος ή μιας εμπειρίας, από τον/την πομπό στον/στην δέκτη/τρια.

το υποκειμενικό στοιχείο και ο βαθμός εμπλοκής του χρήστη της γλώσσας. Δεν μπορεί, λοιπόν, παρά να αναγνωριστεί ο βιωματικός καθορισμός των μεταφορών των συναισθημάτων (Θεοδωροπούλου 2004: 365).

Επιπροσθέτως, αυτό που προσδίδει την εκφραστική δύναμη και τον πλούτο στις μεταφορικές εκφράσεις του συναισθηματικού λόγου είναι η γνωσιακή, πληροφοριακή, λειτουργία της μεταφοράς, η οποία κατορθώνει, συγχρόνως, να αποδώσει το συναισθηματικό φορτίο του/της ομιλητή/τριας με επιτυχία (Θεοδωροπούλου 2012, σ. 180). Σε έναν άλλο γλωσσικό χώρο, στις μεταφορές που βρίσκονται μέσα σε μετωνυμίες (*metaphor within metonymy*), η γλώσσα φαίνεται να αντλεί ουσιαστικά από την προ-γλωσσική περίοδο, προ-εννοιακά, διυποκειμενικά βιώματα. Στο σχήμα αυτό, η επιλογή της λέξης σηματοδοτεί την ανάδυση της ψυχικής συναισθηματικής κατάστασης του υποκειμένου (Theodoropoulou 2012: 459-460).

Η δημιουργία των μεταφορών είναι μία πτυχή της μεταγλωσσικής μας ικανότητας. Υπάρχουν τρεις κύριοι τύποι μεταφορικού λόγου. Αρχικά, χρησιμοποιείται η μεταφορά, η οποία περιλαμβάνει την εξαγωγή μίας σύγκρισης ή τον σχηματισμό μίας ομοιότητας. Ένας επιπλέον τύπος μεταφορικού λόγου είναι ο ιδιοματισμός. Οι ιδιοματισμοί γίνονται αντιληπτοί, μέσω των παγιωμένων μεταφορών και χρησιμοποιούνται γενικευμένα. Η σημασία ενός ιδιοματισμού, συχνά, είναι άσχετη με τη σημασία των συστατικών των λέξεων. Τέλος, ένας τρίτος τύπος μεταφορικού λόγου είναι ο τύπος της μεταφοράς, που σχηματίζεται, όταν η σημασία που επιχειρούμε να μεταβιβάσουμε, υπερβαίνει, αυτό που περιγράφουμε στην πραγματικότητα (Harley, 2008: 393-394).

4.2.2.1. Η μεταφορά ως μηχανισμός εδραίωσης αρνητικών συναισθημάτων σε περιόδους κρίσεων

Η ενασχόληση με τη γλωσσική ανάλυση της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε στην χώρα μας το 2009, οδηγεί στη συνειδητοποίηση μιας συστηματικής, τελικώς, χρήσης της γλώσσας του φόβου, η οποία στηρίζεται σε αρχέγονες αγωνίες του ανθρώπου. Ειδικότερα, το χρέος απεικονίστηκε ως μια «ασθένεια» και η κοινωνία παρουσιάστηκε ως η «αιτία» της παθολογίας αυτής, ως υπαίτια της παρούσας κατάστασης. Από την άλλη πλευρά, ο δανειστής παρουσιάστηκε ως το πρόσωπο που έχει την ιδιότητα του

«γιατρού», καθώς *θεραπεύει την παθολογία της κοινωνίας*, δηλαδή τον πάσχοντα (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2022: 47-49). Στο σημείο αυτό γίνεται φανερό ότι ένας μεγάλος αριθμός λεξιλογικών όρων κάνουν την εμφάνισή τους με τη μεταφορά να καταλαμβάνει μια ιδιαίτερη θέση στην αναπαράσταση της νέας πραγματικότητας που καλούνται οι άνθρωποι να αντιμετωπίσουν.

Η πανδημία που ξέσπασε δέκα χρόνια μετά, το 2019, μετέβαλε επίσης σημαντικά τα δεδομένα στις ζωές των ανθρώπων. Η κοινωνική συναναστροφή άρχισε ξαφνικά να μοιάζει με απειλή, κάτι που είχε ως επακόλουθο την ανάπτυξη, σε μεγάλο βαθμό, των αρνητικών συναισθημάτων. Ιδίως, συναισθήματα, όπως ο φόβος, ο θυμός και το κοινωνικό άγχος αναπτύχθηκαν με γοργούς ρυθμούς και σε μεγάλο βαθμό, ενώ συγχρόνως, αυξήθηκε η βία, ιδιαίτερα η ενδοοικογενειακή. Ο λόγος της ιλιγγιώδους αυτής ανάπτυξης αρνητικών συναισθημάτων γίνεται φανερός, αν αναλογιστούμε ότι ο φόβος καλλιεργήθηκε, διότι ο άνθρωπος φοβήθηκε το ξένο και την εισβολή του στην ζωή του, η πανδημία αντιμετωπίστηκε ως «απειλή» για το πολυτιμότερο αγαθό, την υγεία. Ο θυμός αναπτύχθηκε εξίσου, καθώς οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να αλλάξουν τις καθημερινές τους συνήθειες και υποχρεώθηκαν να συμμορφωθούν σε κανόνες που παραβίαζαν, στην πραγματικότητα, την ατομικότητα τους. Το άγχος αυξήθηκε, γιατί επιβλήθηκε η απομόνωση, η οποία αποτέλεσε τροφή για το αίσθημα του άγχους και ταυτόχρονα βοήθησε σημαντικά τις υποβόσκουσες ψυχικές διαταραχές να κάνουν την εμφάνισή τους (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2022: 19-36).

Η υγειονομική αυτή κρίση δημιούργησε νέες συνθήκες επικοινωνίας, ρυθμίζοντας ποικίλες εκφάνσεις της καθημερινότητας. Η γλωσσική αλλαγή και η γλωσσική προσαρμογή ανέπτυξαν ένα έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2022: 51-52). Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε στο γεγονός ότι η σύγχρονη πανδημία δημιούργησε ένα πρόσφορο έδαφος για την επανεξέταση των αρνητικών συναισθημάτων, ενώ συνέβαλε σημαντικά στο να τεθούν όρια και να επανεξεταστούν επίκαιρα κοινωνικά ζητήματα. Στην περίπτωση της υγειονομικής κρίσης, λοιπόν, όπως ακριβώς και στην περίπτωση της προηγούμενης κρίσης, της οικονομικής, ο μεταφορικός λόγος χρησιμοποιήθηκε, σε μεγάλο βαθμό, προκειμένου να δημιουργήσει «έμφοβα περιβάλλοντα». Η κοινωνία κινδυνεύει, νοσεί και χρίζει προστασίας και στις δύο προαναφερθείσες περιπτώσεις -κρίσεις- και χρειάζεται «θεραπεία». Επί παραδείγματι, το κατηγορούμενο *κρούσματα* ταυτίζει το υποκείμενο με τη νόσηση από τον ιό, για να δηλώσει το άγνωστο αυτής της ασθένειας

και την απειλητική της μορφή για την ανθρώπινη υγεία, καλλιεργώντας μια σειρά από αρνητικά συναισθήματα, άγχος, φόβο, θυμό κ.α. (Πρεβελάκης & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2022: 54-57).

Η έντονη χρήση της μεταφοράς σε περιόδους κρίσεων δηλώνει ότι η μεταφορά ως γλωσσικό σχήμα αποτελεί ένα μέσο γλωσσικής έκφρασης, το οποίο μπορεί να φέρει έντονο συναισθηματικό φορτίο, κατορθώνοντας να κερδίσει το ενδιαφέρον του ακροατή/ της ακροάτριας και του αναγνώστη/ της αναγνώστριας άμεσα, καθώς έχει τη δύναμη να προκαλεί συναισθήματα.

4.2.2.2. Η χρήση της μεταφοράς στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε περιόδους κρίσεων

Οι ποικίλες γλωσσικές επιλογές δύνανται να περιγράψουν αποτελεσματικά τα δυσχερή και καίρια κοινωνικά ζητήματα (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2021: 54). Συγκεκριμένα, η χρήση του «μεταφορικού λόγου» έχει χρησιμοποιηθεί εκτενώς σε περιόδους κρίσεων, καθώς επιτυγχάνει να απεικονίσει με δραματικό και συγχρόνως παραστατικό τρόπο καταστάσεις και συνθήκες που βιώνουν οι άνθρωποι, με σκοπό να διευκολύνει την «εννοηματική μετάδοση». Αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, κατά την οποία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο πολιτικός λόγος αναφέρθηκαν στην *κρίση* μέσω λαϊκότροπων εκφράσεων, μεταφορών και νεολογισμών (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2017: 310-314).

Σύμφωνα με τη Γαβριηλίδου (2017: 273) τίθενται δύο παράμετροι αναφορικά με τη λειτουργία των μεταφορών στο δημόσιο λόγο. Η πρώτη αφορά στην απρόσκοπτη επικοινωνία μεταξύ πομπού και δέκτη/τριας, όπου η μεταφορά, ως σχήμα λόγου, συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση, διότι επικαλείται την ανθρώπινη εμπειρία. Η δεύτερη παράμετρος αφορά στον τρόπο λειτουργίας της μεταφοράς, η οποία χρησιμοποιείται ως μηχανισμός απόκρυψης ορισμένων πτυχών της πραγματικότητας, εξυπηρετώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον σκοπό του/της εκάστοτε πομπού.

Ακολούθως, οι λειτουργίες του δημοσιογραφικού λόγου σε σχέση με τις αναπαραστάσεις της πανδημίας και τις συνέπειές της συνιστούν ένα θέμα που έχει απασχολήσει εκτενώς την επιστημονική κοινότητα ήδη από την έναρξη της

υγειονομικής κρίσης. Στις συνεχείς συγκρούσεις που λάμβαναν χώρα σχετικά με τη διαχείριση της πανδημίας, η χρήση της γλώσσας κατέλαβε, δίχως αμφιβολία, σπουδαίο ρόλο. Ειδικότερα, η *κοινωνικοποιητική, ιδεολογική και προπαγανδιστική λειτουργία της γλώσσας*, η οποία αξιοποιήθηκε στο μέγιστο βαθμό από τα ΜΜΕ, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη συναίνεση των πολιτών, κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης, καθώς κατόρθωσε να συμμορφώσει τους πολίτες σε μέτρα και κανόνες στο όνομα της ασφάλειας και με στόχο την επίτευξη της προστασίας του πολύτιμου αγαθού, της υγείας. Η χρήση της γλώσσας, κατά την περίοδο της πανδημίας, ήταν χρήσιμο να αποδειχθεί δραστική και αποτελεσματική. Γίνεται, λοιπόν φανερό ότι υπήρξε η ανάγκη για «μια επιτηδευμένη χρήση της πλαisiώσης των μέσων». Έτσι, τα μέσα απεικόνισαν μια υγειονομική «απειλή», η οποία αφορούσε τον κίνδυνο της ραγδαίας εξάπλωσης του ιού, καταδεικνύοντας εξαιρετικά χρήσιμη την ανάγκη η κοινωνία να συνταχθεί με τη γνώμη των ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι, μάλιστα αποτέλεσαν και τα κεντρικά πρόσωπα του ηλεκτρονικού και τηλεοπτικού τύπου (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη & Σταυρόπουλος, 2021: 125-126).

4.3. Απόπειρα ταξινόμησης των συναισθημάτων

Ο αριθμός των λέξεων, που παραπέμπει σε συναισθηματικές καταστάσεις είναι, στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου, όπως ακριβώς και στην ελληνική, μεγάλος. Συνεπώς, η ένταξη ενός λήμματος σε μια συλλογή συναισθημάτων αποτελεί ένα δύσκολο και απαιτητικό εγχείρημα. Για τον λόγο αυτόν, έχουν υπάρξει κατά καιρούς, διάφορες απόπειρες ταξινόμησης των συναισθημάτων. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθούμε σε ορισμένες από αυτές.

Μια από τις πρώτες έρευνες ταξινόμησης συναισθημάτων έλαβε χώρα το 1954. Η εν λόγω έρευνα διεξήχθη από τον G. Eckman στη Σουηδία. Εκεί, ο Eckman αξιοποίησε είκοσι (20) σουηδικές, για την έρευνα, λέξεις, οι οποίες ανήκαν ως μέρη του λόγου στην κατηγορία των επιθέτων. Οι λέξεις αυτές κατηγοριοποιήθηκαν σε έξι (6) επιμέρους ομάδες. Αυτές ήταν οι εξής: *ευχαρίστηση (Lust)*, *δυσαρέσκεια (Unlust)*, *επιθυμία (Verlangen/ Sehnsucht)*, *γενική διέγερση (Allgemeine Aufregung)*, *θυμός*

(Zorn) και φόβος (Furcht)¹⁵. Ορισμένες άλλες έρευνες (Eckman, 1955: 279-288· Dietze, 1963: 143-159· Lundberg & Devine, 1975: 797-807), χρησιμοποίησαν για την ταξινόμηση των συναισθημάτων την εξής κατηγοριοποίηση: *αηδία, φόβος, θυμός, ανησυχία, λύπη, χαρά, επιθυμία, αγάπη*. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι παρότι υπάρχουν σαφείς διαφορές, οι οποίες ενδεχομένως εξυπηρετούν τις ανάγκες της εκάστοτε έρευνας, υπάρχει μια σύγκλιση ως προς τον τρόπο ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης των συναισθημάτων.

Την ίδια χρονική περίοδο διεξήχθησαν αντίστοιχες έρευνες και ταξινομήσεις συναισθημάτων στον αγγλόφωνο χώρο (Green & Nowlis, 1957: 438· Lorr, Daston & Smith, 1967: 89-96). Παρόμοια, παρουσιάζεται η ταξινόμηση και κατηγοριοποίηση των συναισθημάτων και στις εν λόγω έρευνες, καθώς προτείνεται, κατά κύριο λόγο, ως εξής: *χαρά, λύπη, φόβος, θυμός, αγάπη, ανησυχία*. Εν συνεχεία, κάθε είδος συναισθήματος ορίζεται, ως ένα σύνολο σημασιολογικά σχετικών επιθέτων και μετοχών. *Π.χ. το συναίσθημα του θυμού θα μπορούσε να οριστεί στην ελληνική γλώσσα μέσω της χρήσης των μετοχών θυμωμένος/η/ο, οργισμένος/η/ο, αγανακτισμένος/η/ο*. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ήδη από τη δεκαετία του '50 η ανάγκη για δημιουργία επιστημονικών εννοιολογικών κατασκευών (constructs), που συμβάλλουν στον ακριβέστερο ορισμό, τόσο της έννοιας του συναισθήματος, όσο και των ειδών των συναισθημάτων.

Κατά τους Watson & Clark (1992: 489-505), η διάκριση των συναισθημάτων οφείλει να γίνεται, εφόσον πρώτα διαχωριστούν αυτά σε δύο ευρύτερες κατηγορίες, σε ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα. Ωστόσο, η επιστημονική κοινότητα έχει υιοθετήσει, επίσης, τη διάκριση ανάμεσα σε ηθικά και ανήθικα συναισθήματα, σε επιθυμητά και ανεπιθύμητα και σε φυσιολογικά και μη φυσιολογικά. Η κάθε μια από τις εν λόγω διακρίσεις εξυπηρετεί ασφαλώς διαφορετικές ερευνητικές ανάγκες. Στο σημείο αυτό αξίζει ακόμη, να σημειωθεί, ότι δεν είναι λίγες οι λέξεις εκείνες, που αντικατοπτρίζουν διαβαθμίσεις, ως προς τη διάρκεια. *Π.χ. η λέξη «ευτυχία» δηλώνει ίσως μεγαλύτερη διάρκεια από τη λέξη «χαρά»*. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις φαίνεται, ότι ορισμένα συναισθήματα, είτε δηλώνουν ενέργεια του υποκειμένου, είτε μετατρέπουν

¹⁵ Οι όροι που χρησιμοποιήθηκαν είναι στη γερμανική γλώσσα λόγω του ότι η έρευνα δημοσιεύτηκε σε γερμανικό περιοδικό.

το υποκείμενο σε παθητικό/ή δέκτη/τρια. Αρκεί να αναλογιστούμε τη γραμματική διάκριση των ρημάτων της ελληνικής γλώσσας σε ενεργητικά και παθητικά ρήματα.

Επιπροσθέτως, ορισμένες λέξεις δηλώνουν συναισθηματικές ποιότητες, που δεν ανάγονται σε άλλες. Αντίθετα, αποτελούν αφετηρία για την ταξινόμηση των υπόλοιπων λέξεων. Σε αυτές ανήκουν λέξεις όπως: *ο πόνος, ο φόβος, ο θυμός*. Π.χ. η λέξη *φόβος* δηλώνεται και με τα ουσιαστικά *τρόμος, πανικός και άγχος*, τα οποία αποτελούν ένα κατώτερο επίπεδο αφαίρεσης. Επιχειρείται, έτσι, η διάκριση ανάμεσα στο ονοματολόγιο συναισθημάτων και στο ευρύτερο λεξιλογικό πεδίο του συναισθήματος (Schmidt-Atzert & Strohm, 1983: 126-141). Το ονοματολόγιο περιλαμβάνει τα ουσιαστικά: *φόβος, πόνος, θυμός, χαρά, λύπη, ευχαρίστηση*, ενώ το ευρύτερο πεδίο συναισθήματος περιλαμβάνει λέξεις, που έχουν κατά κάποιον τρόπο μια συναισθηματική απόχρωση, π.χ. *γέλιο, δειλία*.

Σε ορισμένες ακόμη περιπτώσεις, γίνεται διάκριση σε συναισθήματα που δηλώνουν κατάσταση εσωτερικής ισορροπίας του υποκειμένου (π.χ. *ηρεμία, γαλήνη, αναστάτωση*) και σε συναισθήματα που δηλώνουν κατεύθυνση ως προς κάποιον ή κάτι άλλο (π.χ. *αγάπη, μίσος*). Ενώ ακόμη, ορισμένες έννοιες που εκφράζουν το συναίσθημα είναι πιο γενικές και κάποιες άλλες πιο ειδικές (π.χ. η έννοια *λύπη* είναι πιο γενική από την έννοια *πένθος*). Τέλος, συχνά γίνεται η διάκριση των συναισθημάτων σε αντιδιαστολή με τις ιδιότητες της προσωπικότητας του ατόμου. Έτσι, έχουμε τη λέξη *δειλία* να βρίσκεται στο μεταίχμιο και να αποτελεί συγχρόνως συναίσθημα και ιδιότητα της προσωπικότητας (Storm & Storm, 1987: 805-816· Alvarado, 1998: 329-344).

Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι η σχέση ανάμεσα σε όνομα – έννοια – φαινόμενο (συναισθηματικό επεισόδιο) δεν αποτελεί μια απλή και εύκολη διαδικασία. Αντιθέτως, η ονοματοθεσία (labeling) κρίνεται απαιτητική και ως εκ τούτου, ο/η ερευνητής/τρια καλείται να λάβει υπόψη του πολλούς και διαφορετικούς παράγοντες, που εξυπηρετούν κάθε φορά τη φύση της έρευνας που πραγματοποιείται (Miller & Johnson-Laird, 1976: 212).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΥΜΟΥ

5. Η επιλογή του πόνου και του θυμού ως συναισθηματικών πεδίων για διαλεκτολογική διερεύνηση

Η επιλογή των συναισθημάτων του πόνου και του θυμού ως αντικείμενο μελέτης στην παρούσα διατριβή δεν είναι τυχαία. Πρόκειται για δύο συναισθήματα που εμφανίζονται ως σταθερές ψυχολογικές και πολιτισμικές εμπειρίες στον ανθρώπινο βίο, ανεξάρτητα από κοινωνικές, ιστορικές ή γλωσσικές διαφοροποιήσεις. Επιπλέον, ο πόνος και ο θυμός λειτουργούν ως δύο από τις πιο ισχυρές μορφές συναισθηματικής έκφρασης. Ενεργοποιούν ποικίλες γλωσσικές και παραγλωσσικές στρατηγικές, οι οποίες καταγράφονται σε όλες τις διαλέκτους και όλα τα πολιτισμικά πλαίσια. Η ένταση και η πολυμορφία τους, καθιστούν τα συναισθήματα αυτά ιδανικά για διαλεκτική ανάλυση.

Στο πλαίσιο αυτό, επέλεξα να πραγματοποιήσω διαλεκτική απεικόνιση του πόνου και του θυμού στην ελληνική, με στόχο να εντοπίσω πώς αυτά τα δύο πανανθρώπινα συναισθήματα κωδικοποιούνται, εκφράζονται και μετασχηματίζονται μέσα από διαφορετικές ελληνικές ποικιλίες. Η μελέτη των διαλεκτικών διαφοροποιήσεων δεν φωτίζει μόνο τη γλωσσική πολυμορφία, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι κοινότητες αξιοποιούν τη γλώσσα για να αποδώσουν τα έντονα βιώματα, να τα εντάξουν στον καθημερινό λόγο και να τα νοηματοδοτήσουν συλλογικά. Η επιλογή αυτών των δύο συναισθημάτων αποκτά, συνεπώς, διττή σημασία: αφενός, αναδεικνύει τον βαθμό στον οποίο ο πόνος και ο θυμός αποτελούν κοινές εμπειρίες που διατρέχουν όλες τις διαλέκτους της ελληνικής· αφετέρου, επιτρέπει την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο κάθε διάλεκτος αναπτύσσει ιδιαίτερους εκφραστικούς τρόπους και λεξιλογικές επιλογές για να αποδώσει αυτές τις εμπειρίες.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστούν αναλυτικά οι έννοιες του πόνου και του θυμού, τόσο από ψυχολογική όσο και από γλωσσολογική σκοπιά. Στόχος είναι να οικοδομηθεί ένα θεωρητικό υπόβαθρο που θα επιτρέψει την εις βάθος κατανόηση της σημασιολογικής τους δομής, της πολιτισμικής τους φόρτισης και της θέσης τους στον διαλεκτικό λόγο. Η αναλυτική αυτή προσέγγιση είναι απαραίτητη προκειμένου να

καταστεί σαφής η πολυπλοκότητα των συναισθημάτων αυτών και η καθοριστική τους παρουσία στη γλωσσική έκφραση. Με αυτόν τον τρόπο, η διατριβή προετοιμάζει το έδαφος για την περαιτέρω διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους οι ομιλητές/τριες διαφορετικών διαλέκτων της ελληνικής αναπαριστούν, επεξεργάζονται και επικοινωνούν τον πόνο και τον θυμό, συμβάλλοντας σε μια συνολική κατανόηση του ρόλου των συναισθημάτων στη γλωσσική ποικιλία.

5.1. Η έννοια του πόνου

Ο πόνος είναι η σωματική αίσθηση που προκαλείται από κάποιο αίτιο. Πρόκειται για μια αίσθηση υποκειμενική και συγχρόνως δυσάρεστη που αποτελεί μια συναισθηματική εμπειρία. Ο αισθητηριακός – συναισθηματικός χαρακτήρας του πόνου έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα εκτενώς. Βαρύνουσας σημασίας, για την έρευνά μας, αποκτά το γεγονός ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ως μέσο τον λόγο για να εκφράσουν το αίσθημα του πόνου. Συνεπώς, ο πόνος εκφράζεται μέσω της γλώσσας, άρα το αίσθημα του πόνου αποκτά μια γλωσσική διάσταση.

Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν λεκτικές εκφράσεις και περιγραφές με τις οποίες το υποκείμενο επιδιώκει να γίνει κατανοητή η εσωτερική εμπειρία του πόνου που αισθάνεται. Με τον τρόπο αυτόν η γλώσσα πετυχαίνει να αποδώσει στον πόνο δημόσιο χαρακτήρα, ξεπερνώντας τα όρια του προσωπικού βιώματος. Ο Wittgenstein (1989) υποστηρίζει ότι κάθε άτομο δύναται να εκφράσει τον πόνο με τη συμβολή της κοινής καθημερινής γλώσσας. Εξάλλου ήδη από την παιδική ηλικία το άτομο διδάσκεται με φυσικό τρόπο να εκφράζει επώδυνες εμπειρίες, μέσω της γλώσσας, υποκαθιστώντας την κραυγή και τις πρωτόγνωρες φυσικές εκδηλώσεις. Συνολικά, η γλωσσική έκφραση του πόνου λειτουργεί αφενός ως έκφραση και απεικόνιση του βιώματος του πόνου και αφετέρου ως πληροφοριακή περιγραφή αυτού.

Ο πόνος συνιστά ένα πανανθρώπινο βίωμα. Ως εκ τούτου, έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης ήδη από τα αρχαία χρόνια. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο πόνος στην ελληνική μυθολογία αποτελούσε θεότητα. Κατά τον Ησίοδο, ο Πόνος ήταν γιός της θεάς Έριδος (Liddell & Scott, 2007). Ενώ ακόμη, ιστορικά, στο ευρύ και ποικιλόμορφο εννοιολογικό πλαίσιο του πόνου, αξίζει να σημειωθεί η στενή ετυμολογική προέλευση και η σχέση της λέξης «πόνος» με το ομηρικό ρήμα «πένομαι»

(μοχθώ) και τη λατινική λέξη «roena» (ποινή). Η σχέση αυτή μεταγενέστερα αντανακλάται στην «ηθικά ανυψωτική αντίληψη» που επικρατεί για τον πόνο και την καταπόνηση σε διάφορες θρησκείες (Σολδάτος, 1991: 7-16).

Κατά την εποχή του Ιπποκράτη, ο όρος πόνος συνδέθηκε άμεσα με την έννοια της νόσου και του τραύματος, παίρνοντας ένα καθαρά νοσολογικό περιεχόμενο. Ωστόσο, ο εννοιολογικός προσδιορισμός του πόνου δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση, καθώς επηρεάζεται από ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι έχουν αυστηρά εξατομικευμένο χαρακτήρα, ενώ ακόμη εξαρτάται από την πλευρά που μελετάται και προσεγγίζεται, αλλά και τους σκοπούς που πρόκειται να εξυπηρετήσει.

Συνεπώς, πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο για το οποίο δεν υπάρχει αντικειμενική μέτρηση και εκτίμηση. Έτσι, η φυσιολογία θεωρεί τον πόνο ως διέγερση των περιφερικών απολήξεων (αλγοϋποδοχέων) και μελετά τη ροή αυτής της διέγερσης μέσω των νευρικών οδών. Η βιοχημεία ενδιαφέρεται και εξετάζει τα διάφορα μόρια, νευροπεπίδια, μεσολαβητές που σχετίζονται με τον πόνο. Η ψυχολογία και η ψυχιατρική ασχολείται με τον ψυχογενή πόνο, τους ψυχικούς και ψυχοσωματικούς παράγοντες που παράγουν ή διαμορφώνουν την ένταση του πόνου. Η εμβιομηχανική και η εργονομία εξετάζουν τη στάση, τις κινήσεις και τις ασκούμενες δυνάμεις που προκαλούν ή επιδεινώνουν τον πόνο και τη νόσο. Η κλινική θεραπευτική ενδιαφέρεται κυρίως για τη φύση και τη θεραπεία της παθολογοανατομικής βλάβης που ευθύνεται για τον πόνο. Το υποκείμενο, τέλος, που βιώνει τον πόνο έχει μια προσωπική άποψη, θεώρηση και «ερμηνεία» του αισθήματος του πόνου (Σολδάτος, 1991: 7-16).

Ο πόνος αποτελεί, αναμφίβολα, μια προσωπική εμπειρία που επηρεάζεται σημαντικά από βιολογικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες, όπως η υποκείμενη νοσηρή διεργασία, η προσωπικότητα του ατόμου, τα βιώματα του, οι συμπεριφορές του, οι πολιτιστικοί παράγοντες, οι συνθήκες ζωής του. Μέσα από τις εμπειρίες της ζωής τους, τα άτομα μαθαίνουν την έννοια του πόνου. Αρκεί να αναλογιστούμε ένα μικρό παιδί, το οποίο δεν έχει ανεπτυγμένο το αίσθημα του φόβου και πέφτοντας ή χτυπώντας σε κάποιο σημείο του σώματός του ξεσπά σε κλάματα, διότι αισθάνεται τον πόνο που του προκάλεσε η ενέργεια αυτή.

Τέλος, ένας ολοκληρωμένος και πλήρης ορισμός της έννοιας του πόνου δόθηκε από τη Διεθνή Εταιρεία για τη Μελέτη του Πόνου¹⁶. Έτσι, ο πόνος ορίζεται ως *μια δυσάρεστη αισθητική και συναισθηματική εμπειρία που σχετίζεται, ή μοιάζει με αυτήν που σχετίζεται με πραγματική ή πιθανή βλάβη των ιστών* (IASP, 2020).

5.1.1. Εννοιολογία του πόνου ως βίωμα και ως συμπεριφορά

Ένα από τα βασικότερα μέσα εκδήλωσης των συναισθημάτων του ανθρώπου είναι η γλωσσική έκφραση. Οι σχετικές λεκτικές αντιδράσεις του υποκειμένου περιλαμβάνουν την αλλαγή της χροιάς της φωνής, την αξιοποίηση των μερών του λόγου, με έμφαση στα επιφωνήματα και ευρύτερα τις περιγραφές της εσωτερικής κατάστασης μέσω του λόγου.

Ο πόνος, ως συναίσθημα, όπως απασχολεί την παρούσα μελέτη, αποτελεί προσωπική υπόθεση για το κάθε άτομο ξεχωριστά και συγχρόνως παραμένει ένα υποκειμενικό και αναφερόμενο σύμπτωμα χωρίς αντικειμενική σημειολογία, εκτός βέβαια από τη συμπεριφορά του πόνου. Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται και εκτιμά το άτομο την πληροφορία του πόνου ποικίλλει, ενώ ο τρόπος έκφρασης του συναισθήματος του πόνου μπορεί να είναι λεκτικός, περιγράφοντας με τη χρήση του λόγου τα χαρακτηριστικά του πόνου και μεταδίδοντας την πληροφορία της κατάστασης του πόνου. Ωστόσο, η πλήρης και ακριβής περιγραφή του πόνου αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες υποκειμενικούς, μορφωτικούς και περιβαλλοντικούς. Το ύφος, η ένταση και οι αποχρώσεις του λόγου συνιστούν αναμφίβολα καθοριστικά στοιχεία για την ανάδειξη του επιπέδου, της σοβαρότητας του αισθήματος του πόνου (Lang, 1988: 173-191).

Βαρύνουσας σημασίας κρίνεται το γεγονός ότι από την πρώτη κιόλας στιγμή που έρχεται ο άνθρωπος στη ζωή έρχεται αντιμέτωπος με το αίσθημα του πόνου, καθώς ήδη τη στιγμή της γέννησης το μωρό αισθάνεται σωματικό και ψυχικό πόνο. Σωματικό λόγω της δύναμης που ασκείται στο έμβρυο προκειμένου να αποδεσμευτεί από το σώμα της μητέρας και ψυχικό αφενός λόγω του χειρουργικού χώρου μέσα στον οποίο έρχεται στη ζωή και αφετέρου λόγω της απότομης εναλλαγής περιβάλλοντος του

¹⁶ Βλ. IASP (2020): https://algologia.org/?option=com_content&view=article&id=101&fontstyle=f-larger

νεογνού. Ο πρωταρχικός αυτός πόνος καταλαμβάνει καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα ζωή του ατόμου, καθώς ο σωματικός και ο ψυχικός πόνος βιώνεται και κωδικοποιείται από το έμβρυο και εν συνεχεία από το νήπιο, αποτελώντας αφετηρία των διαφόρων ψυχοσωματικών διαταραχών που ενδέχεται να συνοδεύουν την ενήλικη ζωή του ατόμου.

Οι αξίες του υποκειμένου, καθώς επίσης και ο κοινωνικός, αλλά και ο εργασιακός χώρος μέσα στον οποίο κινείται, διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τις συναισθηματικές καταστάσεις το άτομο, άρα και το αίσθημα του πόνου. Ακόμη, ο τρόπος που εκφράζει το υποκείμενο τον πόνο εξαρτάται από τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις και τις καθημερινές συνήθειες και συνθήκες κάτω από τις οποίες ζει. Η ολοκλήρωση, συνεπώς της ωρίμανσης της προσωπικότητας του ατόμου, η οποία εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες, όπως η οικογένεια και η κοινωνία, διαδραματίζει εξέχοντα ρόλο μεταξύ άλλων και στην αντιμετώπιση του αισθήματος του πόνου. Άρα, η διαχείριση του πόνου και η αντιμετώπισή του επηρεάζεται σημαντικά από την ιδιοσυγκρασία ευρύτερα του υποκειμένου (Μούζας, 2012: 188-190).

5.1.2. Η φύση του σωματικού και του ψυχικού πόνου

Ως *σωματικός πόνος* ορίζεται ο πόνος, ο οποίος προκύπτει όταν υπάρχει διέγερση των υποδοχέων πόνου που βρίσκονται στους ιστούς του ανθρωπίνου σώματος. Το αίσθημα του πόνου έχει υποκειμενικό χαρακτήρα και διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο. Αναφορικά με τον *ψυχικό πόνο* υπάρχουν δύο ταξινομικά συστήματα των ψυχικών διαταραχών που αποσαφηνίζουν εννοιολογικά τον ψυχογενή πόνο με διαφορετικό τρόπο. Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ICD-10) ορίζει τον ψυχογενή πόνο βάσει του αιτιολογικού παράγοντα που προκαλεί τον πόνο, ενώ η Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρεία (DSM-IV-R) ορίζει τον ψυχικό πόνο βάσει κριτηρίων αποκλεισμού πόνου οργανικής αιτιολογίας. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω τοποθετήσεις, είναι ιδιαίτερα ωφέλιμο να διακριθεί ο *ψυχικός* από τον *ψυχογενή πόνο*.

Ως *ψυχικός πόνος*, λοιπόν, νοείται ο πόνος που δεν προκύπτει από οργανική βλάβη, αντιθέτως οφείλεται σε ψυχική καταπόνηση ή σε ψυχικό τραύμα. Από την άλλη πλευρά, ως *ψυχογενής πόνος* νοείται ο πόνος που οφείλεται μεν σε οργανικά αίτια η διακύμανση και η έντασή του, ωστόσο, εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από την

ψυχολογική κατάσταση του ατόμου. Στην παρούσα ενότητα οι δύο αυτές μορφές του πόνου αντιμετωπίζονται συνολικά με τον όρο «ψυχικός πόνος» (Μούζας, 2012: 192). Ο όρος αυτός ενέχει έννοιες που δηλώνουν την ένταση, την ποιότητα και τον βαθμό του αισθήματος του πόνου. Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να αναφερθούμε στις έννοιες αυτές. Αρχικώς, η λύπη, η θλίψη, η στεναχώρια και ο ψυχικός πόνος είναι συνώνυμες λέξεις και αντικατοπτρίζουν μια δυσάρεστη συναισθηματική κατάσταση (Μπαμπινιώτης, 1998). Η σημασιολογική διαφορά των ανωτέρω λέξεων έγκειται στο γεγονός ότι διαφέρουν ως συναισθήματα τόσο στην ένταση όσο και στη διάρκεια στον χρόνο. Ειδικότερα, η έννοια «θλίψη» έχει μεγαλύτερη διάρκεια και ένταση, καθώς επίσης και ο όρος «μελαγχολία», ο οποίος δηλώνει τον βαθύ ψυχικό πόνο (Παπαδόπουλος, 1994). Στον καθημερινό λόγο, οι όροι αυτοί χαρακτηρίζουν την έντονη θλίψη, ευρύτερα, και τον συναισθηματικό-ψυχικό πόνο που έχει διάρκεια στον χρόνο και ενδεχομένως επανέρχεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ ακόμη μπορεί να αποτελεί και μόνιμο χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του ατόμου.

Οι λέξεις «οδύνη» και «σπαραγμός» δηλώνουν τον ισχυρό ψυχικό πόνο που έχει συγκεκριμένη αιτιολογία, ενώ η λέξη «δυστυχία» αποτελεί μια συναισθηματική κατάσταση που βιώνει το υποκείμενο, όταν λαμβάνουν χώρα άσχημα γεγονότα στη ζωή του. Επιπρόσθετα, έντονο ψυχικό πόνο δηλώνουν οι λέξεις «καημός» και «μαράζι». Ο ψυχικός πόνος που περιγράφουν οι εν λόγω λέξεις οφείλεται σε απραγματοποίητες επιθυμίες. Η «δυσαρέσκεια» και η «δυσφορία» αποτελούν, με τη σειρά τους, συναισθηματικές καταστάσεις που δηλώνουν την αντίδραση του υποκειμένου σε μια κατάσταση που εξελίσσεται με μη ικανοποιητικό τρόπο. Ενυπάρχει, δηλαδή, στην εννοιολογική αποσαφήνιση των λέξεων το στοιχείο της ενόχλησης. Ως εκ τούτου, οι συναισθηματικές αντιδράσεις της δυσαρέσκειας και της δυσφορίας ενέχουν το στοιχείο της δυναμικότητας και προκαλούν την ενεργητική συμπεριφορά του ατόμου. Η «απογοήτευση» και το «παράπονο» δηλώνουν ότι παρά το γεγονός ότι έχει καταβληθεί προσπάθεια δεν επετεύχθη ο επιδιωκόμενος στόχος. Οι εν λόγω συναισθηματικές καταστάσεις συνοδεύονται από παθητική αντιμετώπιση της κατάστασης από το άτομο. Τέλος, τη βαθιά απογοήτευση περιγράφουν οι λέξεις «απελπισία» και «απόγνωση». Στην περίπτωση αυτήν το άτομο βιώνει, κατά κύριο λόγο, δυσάρεστα συναισθήματα λόγω της βίωσης επανειλημμένων αρνητικών συναισθηματικών εμπειριών (Μπαμπινιώτης, 1998).

5.2. Η έννοια του θυμού

Ο θυμός, ως συναισθηματική κατάσταση, είναι εγγενώς συνδεδεμένος με τη γλώσσα που χρησιμοποιούμε για να τον περιγράψουμε. Από γλωσσική άποψη, ο θυμός μπορεί να οριστεί ως μια πολύπλευρη συναισθηματική κατάσταση που επικοινωνείται μέσω της γλώσσας, ενσωματώνοντας ένα σύνολο συσχετισμένων συμπεριφορών, εκφράσεων και φυσιολογικών αντιδράσεων (Spielberger, 1999: 3). Η ορολογία που χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε το θυμό είναι αναπόσπαστη για τον εντοπισμό και την κατηγοριοποίηση αυτού του συναισθήματος. Στα αγγλικά, για παράδειγμα, η ίδια η λέξη «θυμός» χρησιμεύει ως ετικέτα για ένα ευρύ φάσμα εμπειριών και συμπεριφορών. Χρησιμοποιούμε σχετικές λέξεις και φράσεις, όπως «έξαλλος», «αναστατωμένος» ή «ενοχλημένος» για να περιγράψουμε διαφορετικές εντάσεις και είδη του θυμού. Η μεταφορική γλώσσα παίζει επίσης βασικό ρόλο στην έκφραση της εμπειρίας του θυμού, με φράσεις, όπως «βλέπω κόκκινο» που ζωγραφίζει μια ζωντανή εικόνα αυτής της συναισθηματικής κατάστασης (Kövecses, 2000: 142). Αυτή η γλωσσική προσέγγιση, υπογραμμίζει ότι ο θυμός δεν είναι απλώς ένα εσωτερικό συναίσθημα, αλλά ένα κοινωνικό και επικοινωνιακό φαινόμενο, που διαμορφώνεται από τη γλώσσα που χρησιμοποιούμε για να τον εκφράσουμε και να τον κατανοήσουμε.

Η διαφοροποίηση του θυμού από παρόμοιες συναισθηματικές καταστάσεις περιλαμβάνει την εξέταση της μοναδικής γλωσσικής αναπαράστασης και των ψυχολογικών πτυχών του. Για παράδειγμα, ο θυμός συχνά συγγέεται με άλλα αρνητικά συναισθήματα, όπως η απογοήτευση, ο εκνευρισμός ή η αγανάκτηση. Ωστόσο, κάθενα από αυτά τα συναισθήματα είναι διαφορετικό. Γλωσσικά, η «απογοήτευση» συχνά συνεπάγεται μπλοκάρισμα ή διακοπή της συμπεριφοράς που κατευθύνεται προς το στόχο, ενώ ο «θυμός» συνήθως υποδηλώνει μια αντιληπτή αδικία (Lazarus, 1991: 219). Αυτές οι διακρίσεις είναι ζωτικής σημασίας για μια ολοκληρωμένη κατανόηση του θυμού, καθώς διευκρινίζουν τα συγκεκριμένα ερεθίσματα, τις εντάσεις και τις διάρκειες που σχετίζονται με κάθε συναίσθημα. Αυτό τονίζει τη σημασία της ακριβούς γλώσσας στον καθορισμό και τη διαφοροποίηση των συναισθηματικών καταστάσεων.

5.2.1. Εννοιολογία του θυμού ως βίωμα και ως συμπεριφορά

Η ψυχογλωσσική ερμηνεία του θυμού παρέχει έναν φακό μέσω του οποίου μπορούμε να κατανοήσουμε αυτό το συναίσθημα ως ένα γνωστικό κατασκεύασμα που διαμορφώνεται από την αντίληψή μας και τη γλωσσική ερμηνεία καταστάσεων. Η *γλωσσική σχετικότητα*, μια βασική έννοια στην ψυχογλωσσολογία, υποδηλώνει ότι οι σκέψεις και τα συναισθήματά μας επηρεάζονται από τη γλώσσα που μιλάμε (Whorf, 1956: 74-75).

Όταν πρόκειται για θυμό, η γλώσσα μας καθοδηγεί πώς να κατηγοριοποιούμε και να ερμηνεύουμε αυτό το συναίσθημα. Για παράδειγμα, όταν χαρακτηρίζουμε ένα συναίσθημα ως «θυμό», το συνδέουμε, εγγενώς, με ένα σύνολο αναμενόμενων συμπεριφορών, εκφράσεων και φυσιολογικών αντιδράσεων τυπικών αυτού του συναισθήματος. Έτσι, η ψυχογλωσσική προσέγγιση υπογραμμίζει ότι ο θυμός δεν είναι απλώς ένα έμφυτο, πανανθρώπινο συναίσθημα, αλλά ένα κατασκεύασμα που διαμορφώνεται από τις γνωστικές και γλωσσικές διαδικασίες μας (Lakoff, 1987: 380).

Επιπροσθέτως, ο πολιτισμός και η γλώσσα επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο βιώνουμε και ερμηνεύουμε τον θυμό. Οι διαφορετικοί πολιτισμοί έχουν μοναδικούς κανόνες και αξίες γύρω από την έκφραση του θυμού, οι οποίες μπορούν να διαμορφώσουν την εμπειρία ενός ατόμου πάνω στο συγκεκριμένο συναίσθημα (Matsumoto, Yoo, & Fontaine, 2008: 58). Η γλώσσα, ως προϊόν πολιτισμού, παίζει επίσης κρίσιμο ρόλο. Οι γλωσσικές δομές και το λεξιλόγιο μιας συγκεκριμένης γλώσσας μπορούν να διαμορφώσουν τον τρόπο με τον οποίο εννοείται και βιώνεται ο θυμός. Ακόμη, ορισμένες γλώσσες μπορεί να έχουν περισσότερους από έναν όρο για να περιγράψουν τους διαφορετικούς τύπους και τις εντάσεις του θυμού, ενώ άλλες μπορεί να μη διαφοροποιούν τόσο πολύ το εν λόγω συναίσθημα, επηρεάζοντας έτσι τον τρόπο με τον οποίο οι ομιλητές/τριες αυτών των γλωσσών αντιλαμβάνονται και βιώνουν τον θυμό (Kövecses, 2000: 142).

Η προσωπική εμπειρία του θυμού περιλαμβάνει εσωτερικές αισθήσεις και σκέψεις που προκύπτουν ως απάντηση σε μια αντιληπτή αδικοπραγία ή απειλή. Φυσιολογικά, ο θυμός πυροδοτεί μια διέγερση του αυτόνομου νευρικού συστήματος, οδηγώντας σε αισθήσεις όπως αυξημένος καρδιακός ρυθμός, εφίδρωση και αίσθημα έντασης (Ekman, 1999: 45). Γνωστικά, ο θυμός συχνά συνδέεται με σκέψεις ευθυνών, αδικίας ή την ανάγκη να διορθωθεί ένα λάθος. Το άτομο μπορεί να μηρυκάζει το γεγονός που προκάλεσε τον θυμό, ενισχύοντας την ένταση του συναισθήματος. Έτσι, η προσωπική

εμπειρία του θυμού είναι μια σύνθετη αλληλεπίδραση φυσιολογικών αποκρίσεων, γνωστικών ερμηνειών και συναισθηματικών εμπειριών, όλα διαμορφωμένα και ερμηνευμένα μέσα από το πρίσμα της γλώσσας και του πολιτισμού (Novaco, 1994: 22).

Η έκφραση του θυμού δεν είναι μόνο μια εσωτερική διαδικασία, αλλά εκδηλώνεται και μέσω της γλώσσας και της συμπεριφοράς. Η γλώσσα, ως εργαλείο έκφρασης, μας επιτρέπει να επικοινωνούμε λεκτικά τον θυμό μας. Αυτό μπορεί να κυμαίνεται από σαφείς εκφράσεις θυμού έως πιο λεπτές μορφές, όπως ο σαρκασμός ή το εχθρικό χιούμορ (Tausczik & Pennebaker, 2010: 37). Συμπεριφορικά, ο θυμός μπορεί να εκφραστεί μέσω διαφόρων μη λεκτικών ενδείξεων, όπως εκφράσεις προσώπου, γλώσσα του σώματος, ακόμη και σωματική επιθετικότητα. Αυτή η διαπλοκή γλώσσας και συμπεριφοράς υπογραμμίζει την πολύπλευρη φύση του θυμού, δείχνοντας πώς η εσωτερική μας συναισθηματική κατάσταση μεταφράζεται σε παρατηρήσιμες ενέργειες και εκφράσεις.

Οι κοινωνικοί κανόνες επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται και γίνεται αντιληπτός ο θυμός. Οι διαφορετικοί πολιτισμοί έχουν διάφορους «κανόνες επίδειξης» που μαθαίνονται με την πάροδο του χρόνου και υπαγορεύουν πότε, πού και πώς είναι κατάλληλο να εκφράζονται τα συναισθήματα, συμπεριλαμβανομένου του θυμού (Matsumoto, 1990: 196). Επί παραδείγματι, σε πολλές δυτικές κοινωνίες, η ανοιχτή έκφραση του θυμού μπορεί να θεωρηθεί ως ένας τρόπος διεκδίκησης των δικαιωμάτων ή αντιμετώπισης της αδικίας. Αντίθετα, ορισμένες ανατολικές κοινωνίες ενθαρρύνουν τον περιορισμό και την αρμονία, οδηγώντας σε πιο έμμεσες ή κατεσταλμένες εκδηλώσεις θυμού (Markus & Kitayama, 1991: 228). Έτσι, οι κοινωνικοί κανόνες διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη ρύθμιση της έκφρασης του θυμού, τονίζοντας περαιτέρω την επίδραση των κοινωνικοπολιτισμικών παραγόντων στις συναισθηματικές μας εμπειρίες.

Για να δείξουμε τον θυμό ως συμπεριφορά, μπορούμε να εξετάσουμε το φαινόμενο η «οργή δρόμου». Αυτό το σενάριο περιλαμβάνει ένα άτομο που εκφράζει έντονο θυμό προς άλλους χρήστες του οδικού δικτύου, με αποτέλεσμα συχνά επιθετικές συμπεριφορές, όπως κορνάρισμα, φωνές ή ακόμα και κλιμάκωση σε σωματική αντιπαράθεση και άσκηση βίας (Deffenbacher, 2011: 212). Αυτή η περίπτωση όχι μόνο καταδεικνύει τον θυμό ως παρατηρήσιμη συμπεριφορά, αλλά αποκαλύπτει επίσης την περίπλοκη αλληλεπίδραση της γνωστικής αξιολόγησης, της συναισθηματικής

απόκρισης και των κοινωνικών κανόνων. Το άτομο αντιλαμβάνεται τις ενέργειες άλλων οδηγών ως άδικες ή απειλητικές με αποτέλεσμα να τον οδηγούν σε θυμό (Novaco, 1994: 42). Η έκφραση αυτού του θυμού, αν και κοινωνικά μη αποδεκτή, παρέχει διέξοδο στη συναισθηματική αναταραχή (Averill, 1982: 34). Τέτοια παραδείγματα υπογραμμίζουν τη σημασία της κατανόησης του θυμού όχι απλώς ως συναισθήματος, αλλά ως συμπεριφοράς που διαμορφώνεται από τις αντιλήψεις και τις κοινωνικές μας προσδοκίες.

5.2.2. Θυμός και έκφραση συναισθήματος

Ο θυμός είναι ένα σημαντικό συναίσθημα που εμπεριέχει εγγενώς εκφραστικές συμπεριφορές. Ως ένα από τα βασικά συναισθήματα, ο θυμός χαρακτηρίζεται από αναγνωρισμένες εκφράσεις του προσώπου και φυσιολογικές αντιδράσεις που σηματοδοτούν αυτήν την κατάσταση στους άλλους (Ekman & Friesen, 2003: 10). Ωστόσο, πέρα από αυτούς τους φυσιολογικούς δείκτες, η συναισθηματική έκφραση, ειδικά στο πλαίσιο του θυμού, είναι επίσης μια επικοινωνιακή πράξη. Μέσω λεκτικών και μη λεκτικών ενδείξεων, σηματοδοτούμε τη συναισθηματική μας κατάσταση, τις αντιδράσεις μας σε καταστάσεις και τις προσδοκίες μας από τους άλλους (Harelí & Hess, 2012: 386). Στην ουσία, η έκφραση του θυμού εξυπηρετεί τόσο μια προσωπική λειτουργία, που επιτρέπει στα άτομα να αντιμετωπίσουν ή να ανταποκριθούν σε μια κατάσταση, όσο και μια κοινωνική λειτουργία, επικοινωνώντας αυτές τις απαντήσεις στους άλλους και επηρεάζοντας τη συμπεριφορά τους.

Οι γλωσσικές ενδείξεις για την έκφραση του θυμού κυμαίνονται από σαφείς λεκτικές εκφράσεις έως πιο λεπτούς δείκτες όπως τόνος, βηματισμός ή επιλογή λέξεων. Για παράδειγμα, η εχθρική γλώσσα, η αυξημένη ένταση, η γρήγορη ομιλία ή ο σκληρός τόνος συχνά υποδηλώνουν θυμό (Scherer, 2003: 239-241). Έχει ενδιαφέρον το γεγονός ότι αυτές οι ενδείξεις μπορεί να διαφέρουν πολιτισμικά. Για παράδειγμα, σε πολιτισμούς όπου η άμεση αντιπαράθεση αποθαρρύνεται, ο θυμός μπορεί να μεταδοθεί πιο διακριτικά μέσω άρρητης γλώσσας, έμμεσων υπονοούμενων ή σιωπής (Matsumoto, 1990: 196). Επιπλέον, η γλώσσα παρέχει τα μέσα έκφρασης, όχι μόνο της παρουσίας του θυμού, αλλά και της έντασης και των αποχρώσεων του. Ο πλούτος του συναισθηματικού λεξιλογίου μιας γλώσσας επιτρέπει τη λεπτή επικοινωνία διαφόρων μορφών και βαθμών θυμού (Kövecses, 2000: 188). Η γλώσσα παίζει καθοριστικό ρόλο

τόσο στην κλιμάκωση όσο και στην αποκλιμάκωση του θυμού. Το πώς μιλάμε για τα συναισθήματά μας μπορεί να εντείνει ή να μετριάσει το συναίσθημα (Pennebaker, 1997: 164). Για παράδειγμα, η επανειλημμένη χρήση μιας «επιθετικής» γλώσσας ή η παραμονή σε αρνητικές πτυχές της μπορεί να κλιμακώσει τον θυμό, ενισχύοντας αρνητικά μοτίβα σκέψης (Tausczik & Pennebaker, 2010: 35). Αντίθετα, η γλώσσα μπορεί να μετριάσει τον θυμό, ως συναίσθημα, μέσω τεχνικών, όπως η γνωστική αναδιάρθρωση, όπου οι αρνητικές σκέψεις επαναπλαισιώνονται θετικά. Η έκφραση αρνητικών συναισθημάτων χρησιμοποιώντας δηλώσεις αντί να επιρρίπτει απλώς ευθύνη στον/στην αποδέκτη/τρια μπορεί εύκολα με τον κατάλληλο χειρισμό να περιορίσει την άμυνα του/της συνομιλητή/τριας και να διευκολύνει την επίλυση των δεδομένων προβλημάτων (Gottman, 1994: 110). Ουσιαστικά, η γλώσσα μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο συναισθηματικής ρύθμισης, υπογραμμίζοντας τον βαθύ ρόλο της στις συναισθηματικές μας εμπειρίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ

6. Η γλωσσική απεικόνιση ως εννοιολογικό πλαίσιο για τη διερεύνηση της συναισθηματικής έκφρασης στις ελληνικές διαλεκτικές ποικιλίες

Η έννοια της γλωσσικής απεικόνισης καταλαμβάνει κεντρική θέση στην παρούσα διατριβή, καθώς αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο μέσα από το οποίο αναλύεται η σχέση ανάμεσα στη γλώσσα και την αναπαράσταση της ανθρώπινης εμπειρίας. Η γλώσσα δε λειτουργεί ως ουδέτερο μέσο επικοινωνίας· αντίθετα, συγκροτεί και διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα και οι κοινότητες αντιλαμβάνονται, εκφράζουν και μεταδίδουν νοήματα. Η διερεύνηση της γλωσσικής απεικόνισης είναι συνεπώς απαραίτητη προκειμένου να αποσαφηνιστεί το πώς η γλωσσική μορφή αντανακλά και ταυτόχρονα κατασκευάζει συγκεκριμένες συναισθηματικές, κοινωνικές και πολιτισμικές πραγματικότητες.

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, η ανάλυση της γλωσσικής απεικόνισης καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς επιδιώκεται η κατανόηση των μηχανισμών με τους οποίους οι ομιλητές/τριες διαφορετικών διαλέκτων εκφράζουν και νοηματοδοτούν έντονα συναισθήματα, όπως ο πόνος και ο θυμός. Χωρίς τη θεωρητική αποσαφήνιση της έννοιας, δεν θα ήταν δυνατό να εξεταστεί με ακρίβεια ο τρόπος με τον οποίο οι γλωσσικές επιλογές συμμετέχουν στη συγκρότηση μιας συγκεκριμένης συναισθηματικής απεικόνισης. Επιπλέον, η γλωσσική απεικόνιση συνδέεται άμεσα με την αντίληψη της γλώσσας ως κοινωνικού και πολιτισμικού φαινομένου. Έτσι, κάθε γλωσσική επιλογή αντανακλά όχι μόνο προσωπικές εμπειρίες, αλλά και συλλογικούς τρόπους έκφρασης που διαμορφώνονται μέσα από κοινωνικές πρακτικές, ιστορικές μαρτυρίες και πολιτισμικά πρότυπα.

Συνεπώς, η ενσωμάτωση ενός κεφαλαίου αφιερωμένου στη γλωσσική απεικόνιση επιτρέπει την ανάδειξη αυτών των διαστάσεων και φωτίζει τις συνδέσεις ανάμεσα στη γλωσσική ποικιλία και στη συλλογική πρόσληψη των συναισθημάτων. Επιπρόσθετα, η συστηματική παρουσίαση της έννοιας της γλωσσικής απεικόνισης λειτουργεί ως εννοιολογικό εργαλείο για την ερμηνεία των πορισμάτων της διαλεκτικής ανάλυσης καθιστά δυνατή την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η γλώσσα οργανώνει την

εμπειρία, αναπαριστά ψυχολογικά περιεχόμενα και κατασκευάζει αφηγηματικές μορφές που διαφοροποιούνται ανάλογα με την περιοχή, το φύλο, την ηλικία ή την κοινωνική ταυτότητα των υποκειμένων. Χωρίς αυτή τη θεωρητική βάση, η ερμηνεία των δεδομένων θα παρέμενε αποσπασματική. Τέλος, η αφιέρωση ενός αυτόνομου κεφαλαίου στη γλωσσική απεικόνιση δημιουργεί το απαραίτητο θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση που ακολουθεί και εδραιώνει την επιστημονική συνοχή της διατριβής. Προετοιμάζει τον αναγνώστη να αντιληφθεί την πολυπλοκότητα της γλωσσικής αναπαράστασης των συναισθημάτων και να κατανοήσει σε βάθος τον τρόπο με τον οποίο ο πόνος και ο θυμός ενσωματώνονται και εκφράζονται μέσα από την ποικιλία της ελληνικής γλώσσας.

6.1. Η έννοια της γλωσσικής απεικόνισης

Η γλωσσική απεικόνιση αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο που εξετάζεται σε διάφορες επιστημονικές περιοχές, από τη Γλωσσολογία και τη λογοτεχνική κριτική μέχρι την Κοινωνιολογία και την Ψυχολογία. Η γλωσσική απεικόνιση είναι αδιαχώριστα συνδεδεμένη με τον τρόπο που η γλώσσα διαμορφώνει και χρησιμοποιεί τις δομές και τους συμβολισμούς για να προσδιορίσει τις σχέσεις ανάμεσα στα αντικείμενα, τις ιδέες και τις ανθρώπινες εμπειρίες. Η έννοια της γλωσσικής απεικόνισης μπορεί να οριστεί ως η διαδικασία μέσω της οποίας η γλώσσα διαμορφώνει, αποτυπώνει και μεταφέρει τις αντιλήψεις και τις εμπειρίες του ανθρώπου. Σε αυτήν τη διαδικασία, οι αντικειμενικές και υποκειμενικές πραγματικότητες μπορεί να εκφραστούν μέσα από διάφορα γλωσσικά μέσα (Branigan & Pickering, 2017: 4-5). Ενώ ακόμη αξίζει να τονιστεί ότι η γλωσσική απεικόνιση δε συνιστά μια μεμονωμένη διαδικασία αλλά ενσωματώνεται σε ένα ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο, καθώς οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να απεικονίσουν την πραγματικότητα επηρεάζονται από τους κοινωνικούς κανόνες, τις αξίες και τις πεποιθήσεις της κοινωνίας (Καμπάκη - Βουγιουκλή, 2009: 24).

Επιπρόσθετα, η γλωσσική απεικόνιση εξετάζει ποικίλες διαστάσεις της γλώσσας και διακρίνεται σε επιμέρους τομείς μελέτης:

- Η *σημειολογική απεικόνιση* ασχολείται με το πώς η γλώσσα αναπαριστά τις έννοιες και τις ιδέες. Παρέχει μια δομή για την κατανόηση των σχέσεων μεταξύ των λέξεων, των φράσεων, και των πραγμάτων που αυτές αντιπροσωπεύουν.
- Η *εικονική απεικόνιση* αναφέρεται στη χρήση της γλώσσας για να δημιουργήσει ζωντανές, οπτικές εικόνες στο μυαλό του ακροατή ή του αναγνώστη. Αυτό περιλαμβάνει τη χρήση μεταφορών, συμβολισμών, και άλλων γλωσσικών στοιχείων που μπορούν να αποδώσουν την αίσθηση και την εικόνα.
- Η *πραγματολογική απεικόνιση* εξετάζει πώς η γλώσσα απεικονίζει την πραγματικότητα, τις συμβάσεις και τις πρακτικές. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ανάλυση της δομής των προτάσεων, γραμματικώς και συντακτικώς¹⁷.
- Η *διαπολιτισμική απεικόνιση* εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα μεταφράζει και διαχειρίζεται τις πολιτισμικές διαφορές. Μελετά την επίδραση των πολιτισμικών στοιχείων στην επιλογή των λέξεων και των εκφράσεων.
- Η *κοινωνική απεικόνιση* αναφέρεται στην ικανότητα της γλώσσας να αποτυπώνει και να διαχειρίζεται τις κοινωνικές σχέσεις και τις ιεραρχίες. Αυτό μπορεί να εκδηλωθεί μέσω της γλωσσικής ευγένειας, τις διαφορές που σχετίζονται με το γλωσσικό φύλο και των διαλέκτων (Σακελλαρίου, 1995).

Η περαιτέρω ανάλυση της γλωσσικής απεικόνισης απαιτεί μια ιστορική κατανόηση του πώς η γλώσσα έχει εξελιχθεί και έχει χρησιμοποιηθεί για να αποδώσει την πραγματικότητα. Αυτή η ιστορική προοπτική βοηθά στην κατανόηση της εξέλιξης των γλωσσικών μορφών και των εφαρμογών τους σε διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες.

6.1.1. Η γλωσσική απεικόνιση συναισθημάτων

Τα συναισθήματα, πανταχού παρόντα και εγγενή στην ανθρώπινη εμπειρία, έχουν γοητεύσει τους μελετητές σε διάφορους κλάδους για αιώνες. Ο τρόπος με τον οποίο εκφράζουμε, κατανοούμε και ερμηνεύουμε τα συναισθήματα έχει βαθιές επιπτώσεις

¹⁷ Στην πραγματολογία, η γραμματική και το συντακτικό εξετάζονται για να κατανοηθεί πώς η δομή επηρεάζει τη μετάδοση του νοήματος, καθώς οι γραμματικές και συντακτικές επιλογές διαμορφώνουν τον τρόπο που αντιλαμβάνεται ο/η ακροατής/τρια την πρόθεση του/της ομιλητή/τριας.

στη διαπροσωπική επικοινωνία, τις διαπολιτισμικές σχέσεις και την προσωπική ενδοσκόπηση του ανθρώπου (Ekman & Cordaro, 2011: 364). Κεντρική θέση σε αυτήν την εξερεύνηση έχει η αλληλεπίδραση μεταξύ γλώσσας και συναισθήματος, ένας σύνδεσμος που οι τεράστιες πολυπλοκότητες των ανθρώπινων συναισθημάτων συναντούν τις δομικές περιπλοκές της Γλωσσολογίας (Pavlenko, 2008 : 147).

Η γλωσσική αναπαράσταση των συναισθημάτων, οι τρόποι με τους οποίους οι γλώσσες κωδικοποιούν και μεταφέρουν συναισθηματικές καταστάσεις και εμπειρίες, είναι ένα πλαίσιο συνυφασμένο με πολιτισμικούς κανόνες, κοινωνικές αξίες και ατομικές ιδιοσυγκρασίες (Wierzbicka, 1999: 14). Κάποιοι υποστηρίζουν ότι το συναίσθημα είναι πανανθρώπινο βίωμα και έτσι βρίσκουν παρόμοιες αναπαραστάσεις σε διάφορα γλωσσικά γεωγραφικά σημεία (Ekman, 1972: 212). Άλλοι υποστηρίζουν μια πιο σχετικιστική άποψη, υποδηλώνοντας ότι η γλώσσα και ο πολιτισμός συνθέτουν συναισθηματικές εμπειρίες, οδηγώντας σε μοναδικά συναισθηματικά λεξιλόγια που ενδέχεται να μην έχουν άμεσες μεταφράσεις σε άλλες γλώσσες (Lutz, 1988: 51). Ωστόσο, οι απλές λέξεις και η γραμματική δεν περικλείουν όλο το εύρος της συναισθηματικής έκφρασης. Η πραγματιστική λειτουργία της γλώσσας, τονισμός, ρυθμός, παύσεις φέρει πληθώρα συναισθηματικών πληροφοριών. Αυτές οι αποχρώσεις είναι ιδιαίτερα εμφανείς στον προφορικό λόγο, όπου ο τόνος της φωνής μπορεί να αλλάξει δραστικά τη συναισθηματική απήχηση μιας δήλωσης (Cruttenden, 1997 :5-17).

Η γλωσσική απεικόνιση αποτελεί ένα κεντρικό θέμα στη Γλωσσολογία, καθώς ασχολείται με τον τρόπο που οι λέξεις και οι φράσεις αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα (Φιλιππάκη - Warburton 1992: 9). Η διαλεκτική απεικόνιση των συναισθημάτων, ειδικότερα, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αναδεικνύει τις πολιτισμικές και γεωγραφικές διαφορές στη γλώσσα. Η γλώσσα αποτελεί ένα από τα πλέον δυνατά εργαλεία για την απεικόνιση των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων. Κάθε γλωσσική δομή, συμπεριλαμβανομένων των διαλέκτων, διαθέτει τις δικές της μοναδικές εκφράσεις που αντανακλούν τον τρόπο με τον οποίο οι ομιλητές/τριες της βλέπουν τον κόσμο και αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα.

Σε μια διάλεκτο, η απεικόνιση των συναισθημάτων μπορεί να είναι ακόμα πιο έντονη, καθώς οι διάλεκτοι συχνά εντάσσονται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ή κοινωνικές ομάδες, επομένως, ενσωματώνουν ισχυρές πολιτισμικές αντιλήψεις και συναισθηματικές αξίες. Τα λεξιλόγια, οι εκφραστικοί τρόποι και οι προσωνυμίες στις διαλέκτους, μπορούν να αποτελέσουν μοναδικά παράθυρα για τον τρόπο αντίληψης

και απεικόνισης του συναισθήματος μιας ολόκληρης κοινότητας. Για παράδειγμα, ένα συγκεκριμένο συναίσθημα που στην κοινή γλώσσα μπορεί να περιγράφεται με μία λέξη, σε μια διάλεκτο μπορεί να έχει πολλαπλές αποχρώσεις με διαφορετικές λέξεις ή φράσεις, αναλόγως του πλαισίου ή της εντάσεως (Wierzbicka, 1999: 14).

Είναι υψίστης σημασίας να αναγνωρίσουμε τα κοινωνικά και ατομικά διακυβεύματα που ενσωματώνονται σε αυτές τις γλωσσικές αναπαραστάσεις. Η γλώσσα των συναισθημάτων δεν αντανακλά απλώς εσωτερικές καταστάσεις, διαμορφώνει ενεργά τις προσωπικές ταυτότητες, επηρεάζει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και κατασκευάζει πολιτιστικές αφηγήσεις. Ουσιαστικά, η κατανόηση του συναισθήματος σημαίνει να κατανοήσει κανείς μια θεμελιώδη πτυχή της ανθρώπινης κατάστασης και η γλώσσα, στις μυριάδες μορφές της, προσφέρει μια πύλη σε αυτήν τη βαθιά εξερεύνηση (Wierzbicka, 1999: 15).

6.1.1.1. Η ψυχολογική προσέγγιση

Η ψυχολογική προσέγγιση της γλωσσικής απεικόνισης συναισθημάτων αποτελεί μια ολοκληρωμένη και πολυδιάστατη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τα άτομα χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να εκφράζουν, να επεξεργάζονται και να ερμηνεύουν τα συναισθήματα τους. Η συναισθηματική Γλωσσολογία ασχολείται με τη μελέτη της δομής και της χρήσης της γλώσσας σε σχέση με την εκφραστικότητα των συναισθημάτων, με τον τρόπο δηλαδή που οι λέξεις, οι φράσεις και οι προτάσεις διαμορφώνουν και αναπαριστούν μια συναισθηματική κατάσταση. Οι άνθρωποι διαπραγματεύονται και επικοινωνούν τα συναισθήματά τους μέσω της γλωσσικής διαδικασίας. Η συναισθηματική διάνοηση αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο περιγράφεται και ερμηνεύεται ένα συναίσθημα μέσω της γλώσσας. Η διαπραγμάτευση αυτή των συναισθημάτων μέσω της γλώσσας είναι μια διαδικασία κατά την οποία τα υποκείμενα χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να γίνουν κατανοητά, αλλά και για να επηρεάσουν συναισθηματικά τον/την δέκτη/τρια τους. Αρκεί να αναλογιστούμε ότι η ίδια η ψυχοθεραπεία ως διαδικασία χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως εργαλείο για τη διερεύνηση και τη θεραπεία των συναισθηματικών ζητημάτων που καλείται ένας ασθενής να διαχειριστεί (Sapir, 1921: 33-34).

6.1.1.2. Η ιστορική προσέγγιση

Η κατανόηση της περίπλοκης σχέσης μεταξύ συναισθημάτων και γλώσσας απαιτεί μια θεμελιώδη εκτίμηση του τρόπου με τον οποίο και τα δύο αυτά πεδία έχουν εξεταστεί ιστορικά. Η μελέτη των συναισθημάτων και των εκδηλώσεών τους απασχόλησε τους στοχαστές από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, ιδιαίτερα τους κλάδους της φιλοσοφίας, ψυχολογίας, ανθρωπολογίας και προσφάτως της Γλωσσολογίας (Plutchik, 2001: 344). Ήδη από την εποχή του Αριστοτέλη τα συναισθήματα κρίνονταν καθοριστικής σημασίας για την τέχνη της πειθούς, τονίζοντας τον ρόλο τους στην επιρροή των ανθρώπινων αποφάσεων και πράξεων. Την εποχή του Διαφωτισμού φιλόσοφοι, όπως ο Χιουμ και ο Ντεκάρτ προσέφεραν ξεχωριστές προοπτικές για τα συναισθήματα, καθώς έπαψαν να αντιμετωπίζουν τα συναισθήματα ως εγγενώς συνδεδεμένα με ηθικές κρίσεις και τα εξέλαβαν ως πάθη πολύπλοκα συνδεδεμένα με την ψυχή και το σώμα.

Αυτές οι θεμελιώδεις φιλοσοφικές έρευνες άνοιξαν τον δρόμο για περισσότερες εμπειρικές έρευνες στον τομέα της ψυχολογίας κατά τον 19ο και τον 20ο αιώνα. Ο William James και ο Carl Lange επεσήμαναν ότι οι φυσικές αντιδράσεις προηγούνται και συνεπώς ορίζουν τις συναισθηματικές εμπειρίες. Ωστόσο, στην άποψη αυτήν αντιπαρατέθηκε αργότερα η θεωρία Cannon-Bard, η οποία υποστήριξε ότι η φυσική διέγερση και τα συναισθηματικά βιώματα συμβαίνουν ταυτόχρονα, ανεξάρτητα το ένα από το άλλο (Gross, 2014: 105-109). Έτσι, σιγά σιγά η έμφαση άρχισε να μετατοπίζεται προς τη γλώσσα των συναισθημάτων. Οι Sapir και Whorf, πρωτοπόροι στην υπόθεση της γλωσσικής σχετικότητας, εισήγαγαν την ιδέα της δομής της γλώσσας που επηρεάζει τη γνώση των ομιλητών της, συμπεριλαμβανομένης της αντίληψης και της έκφρασης των συναισθημάτων τους (Sapir, 1921: 34). Αυτή η πρωτοποριακή προοπτική πυροδότησε την έναρξη μιας πληθώρας ερευνών σχετικά με τη σχέση γλωσσικών δομών και συναισθηματικών αναπαραστάσεων.

Η έρευνα των συναισθημάτων σε γλωσσικό επίπεδο μπορεί να λάβει ποικίλες διαστάσεις, από τη λεξικογραφία έως τη σύνταξη. Σε συντακτικό επίπεδο, μελέτες έχουν δείξει ότι οι γλώσσες μπορεί να χρησιμοποιούν συγκεκριμένες γραμματικές κατασκευές για να μεταφέρουν συναισθηματικές καταστάσεις, με την παθητική φωνή, για παράδειγμα, συχνά να συνδέεται με αρνητικά συναισθήματα (Foolen, 2012: 352). Ενώ ακόμη στη σύγχρονη εποχή, η ψηφιακή επανάσταση έχει αποδώσει μια επιπλέον

διάσταση στη μελέτη του συναισθήματος και της γλώσσας. Τα emoji¹⁸, τα GIF¹⁹ και η ψηφιακή γλώσσα παρέχουν νέους δρόμους για συναισθηματική έκφραση, αμφισβητώντας τα παραδοσιακά γλωσσικά όρια και προσφέροντας έναν υβριδικό χώρο όπου συγκλίνουν οπτικά και κειμενικά στοιχεία (Danesi, 2016: 2).

Καταληκτικά, βάσει ιστορικών και διεπιστημονικών προσεγγίσεων γίνεται φανερό ότι η γλωσσική αναπαράσταση των συναισθημάτων δεν είναι ούτε στατική ούτε μεμονωμένη. Είναι ένα εξελισσόμενο φαινόμενο, βαθιά επηρεασμένο από πολιτισμικές, κοινωνικές και ατομικές μεταβλητές, που απαιτεί μια πολύπλευρη και διεξοδική προσέγγιση για την ολοκληρωμένη κατανόηση του (Kövecses, 2000: 7).

6.1.2. Γλωσσικοί μηχανισμοί αναπαράστασης συναισθημάτων

Η γλωσσική απεικόνιση των συναισθημάτων αποτελεί μια πολυδιάστατη διαδικασία, που η χρήση διάφορων εκφραστικών στρατηγικών παίζει κεντρικό ρόλο. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξερευνήσουμε διάφορες τεχνικές και προσεγγίσεις που επιτρέπουν τη γλωσσική απόδοση των συναισθημάτων. Οι μεταφορές προσφέρουν μια ιδιαίτερη ικανότητα να εκφράζουν συναισθήματα, δημιουργώντας εικόνες και συνδέσεις που μπορεί να είναι πιο ζωντανές και ενδιαφέρουσες από κυριολεκτικές περιγραφές. Η χρήση συμβόλων και αλληγοριών παρέχει ένα βάθος στην έκφραση των συναισθημάτων, καθώς επιτρέπει την ανάπτυξη πολύπλοκων και πολυεπίπεδων εννοιών.

Στην ποίηση και τη μουσική, ο ήχος και ο ρυθμός είναι ισχυρά μέσα για την επίτευξη εκφραστικών αποτελεσμάτων. Η επιλογή των λέξεων και ο τρόπος που συνδέονται μπορούν να δημιουργήσουν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις. Ενώ, ακόμη, η διήγηση και ο τρόπος παρουσίασης μιας ιστορίας μπορούν να αποτελέσουν πανίσχυρα εργαλεία για την κατανόηση και την εμπλοκή του ακροατηρίου ή του αναγνώστη στα συναισθήματα των χαρακτήρων. Επιπλέον, η επιλογή του γλωσσικού τόνου και η διάθεση του/της ομιλητή/τριας μπορεί να αλλάξει ριζικά την αντίληψη και την εμπειρία των συναισθημάτων που εκφράζονται. Ενώ στην εποχή της τεχνολογίας, η γλωσσική απεικόνιση των συναισθημάτων επεκτείνεται στα ψηφιακά μέσα, όπου τα

¹⁸ Ίδιογράμματα που χρησιμοποιούνται σε ηλεκτρονικά μηνύματα και ιστοσελίδες.

¹⁹ Το Graphics Interchange Format (GIF) αποτελεί έναν μορφότυπο αρχείου - εικόνας, που χρησιμοποιείται ευρέως στο διαδίκτυο, σε ψηφιακές πλατφόρμες και σε πλήθος εφαρμογών και πλατφορμών επικοινωνίας.

συναισθήματα μπορούν να απεικονίζονται μέσω γραπτού λόγου, εικόνων, βίντεο και άλλων διαδραστικών μέσων (Kövecses, 2000: 7-12).

Η απεικόνιση των συναισθημάτων στη γλώσσα είναι μια περίπλοκη διαδικασία, βαθιά συνυφασμένη με γλωσσικές δομές και πολιτισμικές αποχρώσεις. Ειδικότερα, η ελληνική γλώσσα, με την πλούσια ιστορία και την πολύπλευρη εξέλιξή της, παρουσιάζει μια συναρπαστική μελέτη περίπτωσης στην κατανόηση αυτών των μηχανισμών. Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά οι βασικοί γλωσσικοί μηχανισμοί αναπαράστασης συναισθημάτων.

6.1.2.1. Μεταφορικοί μηχανισμοί

Οι μεταφορές προσφέρουν μια ιδιαίτερη ικανότητα να εκφράζουν συναισθήματα, δημιουργώντας εικόνες και συνδέσεις που μπορεί να είναι πιο ζωντανές και ενδιαφέρουσες από τις κυριολεκτικές περιγραφές. Η χρήση συμβολισμών και αλληγοριών παρέχει μια βαθύτητα στην έκφραση των συναισθημάτων, επιτρέποντας την περιγραφή πολύπλοκων και πολυεπίπεδων εννοιών (Kövecses, 2000: 7).

6.1.2.2. Μη λεκτικοί μηχανισμοί και γλωσσική επικοινωνία

Στους μη λεκτικούς μηχανισμούς ανήκει η χειρονομία, η οποία είναι βαθιά ενσωματωμένη στις ελληνικές επικοινωνιακές πρακτικές. Συχνά, οι λέξεις συμπληρώνονται από εκφραστικές χειρονομίες που δηλώνουν τη συναισθηματική κατάσταση του ατόμου από την έγκριση σε μια πρόταση έως την έντονη διαφωνία με το συνομιλητή του. Πρόσφατες, μάλιστα, μελέτες υποδεικνύουν το «σήκωμα φρυδιών» ως χαρακτηριστικό των Ελλήνων, συνιστώντας μια εμβληματική χειρονομία αναγνώρισης ή χαιρετισμού (Kendon, 2016: 167). Συνεπώς, η αναπαράσταση συναισθημάτων δεν περιορίζεται σε προφορικές ή γραπτές λέξεις.

6.1.2.3. Ψηφιακοί γλωσσικοί μηχανισμοί

Τα νέα ελληνικά, ειδικά μεταξύ των νεότερων δημογραφικών ομάδων, έχουν γίνει μάρτυρες της ενσωμάτωσης ψηφιακών λέξεων, emoji, ακόμη και μεταγραφών από τα

αγγλικά στην ελληνική γραφή για τη μετάδοση συναισθημάτων στην ηλεκτρονική επικοινωνία (greeklish). Η χρήση αγγλικών emoji που συμπληρώνονται από ελληνικό κείμενο αναδεικνύει το συνδυασμό παγκόσμιων ψηφιακών τάσεων με εγγενείς γλωσσικές αποχρώσεις (Danesi, 2016: 2).

6.1.2.4. Διαγλωσσικές παραλλαγές στην αναπαράσταση συναισθημάτων

Η αναπαράσταση συναισθημάτων σε όλες τις γλώσσες είναι τόσο διαφορετική όσο και οι πολιτισμοί από τους οποίους αυτά πηγάζουν. Οι διαγλωσσικές μελέτες υπογραμμίζουν τους τρόπους με τους οποίους η γλώσσα, η κουλτούρα και η συναισθηματική έκφραση είναι περίπλοκα συνυφασμένες. Η διερεύνηση αυτών των παραλλαγών μπορεί να δώσει πληροφορίες για τις καθολικές και ειδικές για τον πολιτισμό πτυχές της συναισθηματικής επικοινωνίας (Pavlenko, 2008: 147).

6.1.2.5. Σημασιολογικά πεδία και λεξικά συναισθημάτων

Οι γλώσσες διαφέρουν σημαντικά ως προς το εύρος και το βάθος του συναισθηματικού τους λεξιλογίου. Για παράδειγμα, ο ιαπωνικός όρος “tsundoku” περιγράφει την πράξη της απόκτησης βιβλίων και την τάση αυτά να παραμένουν αδιάβαστα, αντανακλώντας ένα πολιτισμικά συγκεκριμένο συναίσθημα (Ishikawa, 2010: 336). Επιπλέον, γλώσσες όπως η ρωσική, αξιοποιούν πληθώρα λέξεις για να περιγράψουν τον όρο θλίψη, καθεμία από τις οποίες αποτυπώνει διαφορετικές αποχρώσεις και πτυχές του συναισθήματος (Wierzbicka, 2014: 19).

6.1.2.6. Συναισθηματικά μοτίβα επιτονισμού

Ο τόνος και ο ρυθμός με τον οποίο μεταδίδονται τα συναισθήματα ποικίλλουν ευρέως μεταξύ των γλωσσών. Για παράδειγμα, τα κινέζικα Mandarin χρησιμοποιούν τονικές παραλλαγές για να διαφοροποιήσουν τις λεξιλογικές έννοιες, οι οποίες μπορούν επίσης να εμποτίσουν λέξεις με διαφορετικές συναισθηματικές συνδηλώσεις. Αντίθετα, τα φιλανδικά, με τις ελάχιστες τονικές παραλλαγές τους, στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό

στο πλαίσιο και τα προσωπικά μοτίβα για να επικοινωνήσουν το συναίσθημα (Suomi, 2005: 78).

6.1.2.7. Γλωσσική επαφή και λεξιλογικός δανεισμός σε σχέση με την έκφραση των συναισθημάτων

Γλώσσες που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση ή εκείνες που βιώνουν ουσιαστική επαφή λόγω μετανάστευσης ή παγκοσμιοποίησης, συχνά, δανείζονται συναισθηματικά λεξικολογικά στοιχεία. Η τουρκική, για παράδειγμα, έχει υιοθετήσει πληθώρα ελληνικών λέξεων και εκφράσεων. Παρόμοια, ελληνικές τοπικές παραλλαγές χαρακτηρίζονται από την έντονη παρουσία τουρκικών λεξιλογικών στοιχείων (Johanson, 2002: 12). Αυτός ο δανεισμός αντανακλά όχι μόνο γλωσσικές, αλλά και πολιτιστικές ανταλλαγές και κοινές συναισθηματικές νοήσεις. Εν κατακλείδι, οι διαγλωσσικές παραλλαγές στην αναπαράσταση συναισθημάτων υπογραμμίζουν την αλληλεπίδραση μεταξύ γλώσσας, πολιτισμού και συναισθήματος. Η κατανόηση αυτών των παραλλαγών όχι μόνο διευκρινίζει τους τρόπους με τους οποίους οι διαφορετικοί πολιτισμοί αντιλαμβάνονται και επικοινωνούν τα συναισθήματα, αλλά υπογραμμίζει επιπλέον τη βαθιά καθολικότητα της συναισθηματικής εμπειρίας, ακόμη και στις διαφορετικές εκφράσεις της.

Η περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ γλώσσας και πολιτισμού τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και εθνικό, στις ελληνικές διαλέκτους, αναδεικνύει το πλούσιο μωσαϊκό των συναισθηματικών αναπαραστάσεων που έχουν εξελιχθεί στο πέρασμα των αιώνων. Τα συναισθήματα, παρόλο που βιώνονται καθολικά, εκφράζονται γλωσσικά με πολύπλευρους τρόπους, αντανακλώντας όχι μόνο ατομικά συναισθήματα, αλλά και τα ιστορικά, γεωγραφικά και κοινωνικο-πολιτισμικά αποτυπώματα ολόκληρων κοινοτήτων.

Οι ελληνικές διάλεκτοι, από τους μελαγχολικούς απόηχους στις ιωνικές εκφράσεις, μέχρι την τραχιά περηφάνια στην κρητική δημοτική γλώσσα, μαρτυρούν την πορεία της γλωσσικής εξέλιξης. Οι παραλλαγές που βρίσκονται στις ελληνικές διαλέκτους τονίζουν την ιδέα ότι, ενώ τα συναισθήματα μπορεί να είναι βιολογικά συνεπή, η γλωσσική τους αναπαράσταση, που εξαρτάται από πολιτιστικούς παράγοντες, μπορεί να ποικίλλει. Τέτοιες παρατηρήσεις ευθυγραμμίζονται με την υπόθεση Sapir-Whorf, η

οποία υποστηρίζει ότι η γλώσσα δεν αντικατοπτρίζει απλώς την αντίληψή μας για τον κόσμο, αλλά τον διαμορφώνει ενεργά.

Συνολικά, λοιπόν, η εις βάθος κατανόηση των τοπικών συναισθηματικών αναπαραστάσεων μπορεί να πληροφορήσει τις θεραπευτικές προσεγγίσεις στην ψυχολογία, αναγνωρίζοντας ότι τα άτομα μπορεί να επεξεργάζονται τα συναισθήματα διαφορετικά με βάση το γλωσσικό τους υπόβαθρο. Από ανθρωπολογική άποψη, οι παραλλαγές στα συναισθηματικά λεξικά μπορούν να ρίξουν φως στα πρότυπα μετανάστευσης, στους αρχαίους εμπορικούς δρόμους και στις ιστορικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κοινοτήτων. Για παράδειγμα, η επιρροή της Ενετοκρατίας στη διάλεκτο των Ιονίων Νήσων υποδηλώνει βαθύτερες πολιτιστικές και συναισθηματικές ανταλλαγές μεταξύ των κοινοτήτων από ό,τι πιστεύαμε προηγουμένως. Αποβλέποντας στο μέλλον, η ενσωμάτωση τέτοιων διαφοροποιημένων συναισθηματικών αναπαραστάσεων μπορεί να είναι ζωτικής σημασίας για την Τεχνητή Νοημοσύνη, ειδικά σε μοντέλα επεξεργασίας φυσικής γλώσσας (NLP), καθώς τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης γίνονται ολοένα και πιο διαδεδομένα στις καθημερινές ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις, έτσι η διασφάλιση ότι κατανοούν τις πολιτισμικές και διαλεκτικές λεπτότητες στον συναισθηματικό λόγο είναι καθοριστικής σημασίας. Τέλος, καθώς οι κοινότητες γίνονται κοσμοπολίτικες και οι διασπορές μεγαλώνουν, μια βαθύτερη κατανόηση του πώς αυτές οι συναισθηματικές εκφράσεις εξελίσσονται, συγχωνεύονται ή ίσως ακόμη και μειώνονται μπροστά στις κυρίαρχες γλωσσικές τάσεις αποτελεί ένα εξέχον πεδίο μελλοντικής έρευνας. Ενώ ακόμη, όσον αφορά στην ελληνική γλώσσα, ενδιαφέρουσα κρίνεται η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η δεύτερη ή τρίτη γενιά της ελληνικής διασποράς, θα μπορούσε να είναι εναρμονισμένη με τις παγκόσμιες γλώσσες, ενώ εξακολουθεί να διατηρεί τις διαλεκτικές συναισθηματικές αποχρώσεις της ελληνικής.

6.2. Η σημασία της γλωσσικής απεικόνισης

Αναμφίβολα, η γλωσσική απεικόνιση αντικατοπτρίζει τις σχέσεις των ανθρώπων (Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, 2017: 306) και ενδεχομένως συχνά καθορίζει το αποτέλεσμα της δεδομένης επικοινωνιακής συνθήκης. Ο τρόπος αναπαράστασης της πραγματικότητας είναι αρκετά συχνά υποκειμενικός. Ωστόσο, αυτό εξαρτάται σημαντικά από το περιβάλλον στο οποίο το άτομο βρίσκεται τη δεδομένη στιγμή, αλλά

και την επικοινωνιακή συνθήκη στην οποία αυτό εμπλέκεται. Ενδεχομένως, σε μια επίσημη συνθήκη επικοινωνίας, τα υποκείμενα να χρησιμοποιούν ενδεδειγμένους και πρότυπους γλωσσικούς τύπους και γλωσσικούς τρόπους έκφρασης και απεικόνισης της πραγματικότητας. Εξάλλου, οι λέξεις αποτελούν φορείς σημασιών που εντάσσονται σε πεδία και ιεραρχούνται με ποικίλους τρόπους, ενώ εξαρτώνται από το εκάστοτε περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται (Μήτσης, 2017: 58: 71). Αυτό συμβαίνει διότι πάντοτε ο στόχος της γλωσσικής επαφής είναι η αμοιβαία κατανόηση και η επίτευξη αφενός της επικοινωνίας και αφετέρου της επιτυχημένης έκβασης αυτής της επικοινωνιακής συνθήκης που λαμβάνει χώρα.

Παρόλα αυτά, η γλωσσική απεικόνιση ακόμη και αν προσαρμόζεται συχνά σε ορισμένα πρότυπα συμπεριφοράς και σε συγκεκριμένες μορφές γλωσσικής έκφρασης που προσομοιάζουν στην πρότυπη γλώσσα, προκειμένου να είναι αποδεκτοί και εφικτοί οι επιδιωκόμενοι στόχοι της γλωσσικής επικοινωνίας, χαρακτηρίζεται αδιαμφισβήτητα από υποκειμενικότητα, ιδιαίτερα, όταν πρόκειται για την απεικόνιση και γλωσσική αναπαράσταση των συναισθημάτων του ανθρώπου. Τα συναισθήματα είναι μεν πανανθρώπινα, αλλά έχουν πάντοτε υποκειμενικό χαρακτήρα, εφόσον ο άνθρωπος βιώνει και αισθάνεται κάτι που οι άλλοι τη δεδομένη στιγμή δε βιώνουν με ανάλογο τρόπο και για τους ίδιους λόγους. Αυτό γίνεται αντιληπτό, αν αναλογιστούμε ότι το βίωμα έχει έναν καθαρά εμπειρικό χαρακτήρα και συνεπώς είναι κάτι το ατομικό. Καταληκτικά, η σημασία και η προσφορά της γλωσσικής απεικόνισης είναι μεγάλη, ιδίως γιατί παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο, τις πεποιθήσεις, τις ιδέες και τα συναισθήματά του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

7. Έρευνα

Η παρούσα έρευνα αναλαμβάνει να διερευνήσει τις διαλεκτικές απεικονίσεις και τις γλωσσικές αναπαραστάσεις του θυμού και του πόνου των γεωγραφικών ποικιλιών στην ελληνική γλώσσα. Ειδικότερα, επιδιώκει τη διερεύνηση της ανθεκτικότητας των γεωγραφικών διαλεκτικών και ιδιωματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας, ως προς τις συγκεκριμένες περιγραφές και ερευνά το ενδεχόμενο της περίπτωσης της δυναμικής επανεμφάνισης μορφών διαλεκτικών ποικιλιών στον σύγχρονο λόγο, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την κοινωνικοπολιτισμική ροπή για ομογενοποίηση της χρήσης της γλώσσας. Η έρευνα κινείται στη συγκέντρωση, τη μελέτη και την ταξινόμηση των ποικίλων διαλεκτικών τύπων της ελληνικής που απαντώνται κάθε φορά που επιδιώκεται η απόδοση ενός συναισθήματος πόνου ή θυμού. Η επιλογή του δείγματος βασίστηκε στην επιτόπια παρατήρηση, σε δια ζώσης συνομιλίες με διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες τρίτης ηλικίας της ελληνικής γλώσσας, σε επισκέψεις σε βιβλιοθήκες και ακολούθως σε μια μακρά βιβλιογραφική επισκόπηση, αλλά και σε μια εκτενή αναζήτηση οποιασδήποτε μορφής διαλεκτικού υλικού συμπεριλαμβανομένης της προφορικής επικοινωνίας. Επιπρόσθετα, η έρευνα αξιοποιεί υλικό, το οποίο έχει συγκεντρωθεί από την ερευνήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στο πλαίσιο πολυετούς παρακολούθησης του μαθήματος «Εισαγωγή στην Ελληνική Γλώσσα και Γλωσσολογία» και της μελέτης των ποικίλων εργασιών που παρουσιάζονταν κατά τη διάρκεια του μαθήματος της διδάσκουσας Καθηγήτριας Γλωσσολογίας και Ελληνικής Γλώσσας κ. Νικολέττας Τσιτσανούδη – Μαλλίδη.

7.1. Κριτήρια επιλογής διαλέκτων και ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας

Η επιλογή του ερευνητικού υλικού για τη μελέτη των διαλέκτων και των γλωσσικών ιδιωμάτων βασίστηκε σε πέντε βασικά και αλληλένδετα κριτήρια. Πρώτον, λήφθηκε υπόψη το στοιχείο της γεωγραφικής παραλλαγής, με σκοπό να καταγραφούν

διαφοροποιήσεις στη γλωσσική χρήση μεταξύ διαφορετικών περιοχών και να αναδειχθεί η πολυμορφία της διαλεκτικής έκφρασης. Δεύτερον, ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στο στοιχείο του βιώματος, ώστε το υλικό να περιλαμβάνει αυθόρμητες εκφορές που αντικατοπτρίζουν τη γλώσσα μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες και το κοινωνικό πλαίσιο των ομιλητών/τριων. Τρίτον, προτιμήθηκε υλικό σε ζωντανή χρήση, δηλαδή γλωσσικές μορφές που χρησιμοποιούνται ενεργά από φυσικούς/ες ομιλητές/τριες, προκειμένου να διασφαλιστεί η γλωσσική επικαιρότητα και η λειτουργικότητα του ιδιώματος στην καθημερινότητα. Τέταρτον, κρίθηκε σημαντικό το υλικό να χαρακτηρίζεται από αυθεντικότητα, δηλαδή να μην έχει υποστεί γλωσσική επεξεργασία ή προσαρμογή, ώστε να αποδίδεται με ακρίβεια η φυσική ροή και δομή του λόγου. Τέλος, ελήφθη υπόψη η διαθεσιμότητα και η προσβασιμότητα των γλωσσικών δεδομένων, καθώς η πρακτική δυνατότητα συλλογής, επεξεργασίας και τεκμηρίωσης του υλικού είναι ουσιώδης για την επιτυχή διεξαγωγή της έρευνας.

7.2. Μεθοδολογία της έρευνας

Η **ποιοτική ανάλυση περιεχομένου** επιλέχθηκε στην παρούσα περίπτωση, διότι εστιάζει στο περιεχόμενο του υπό έρευνα γλωσσικού υλικού και οδηγεί στη διατύπωση αξιοποιήσιμων προτάσεων σχετικά με αυτό. Παρά το γεγονός ότι η κεντρική τάση σε όλες τις σύγχρονες κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες αφορά στον επιστημονικό θετικισμό, η χρήση των ποσοτικών μεθόδων, ειδικά των «εργαστηριακών», δε δύναται να οδηγήσει σε αποτύπωση των επιμέρους πτυχών του πολυσύνθετου της κοινωνικής πραγματικότητας (Babones, 2016: 453-469). Εξάλλου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Roll-Hansen (1998: 165-187), η αξιοπιστία των ευρημάτων των ποιοτικών μελετών στο πεδίο της κοινωνιολογίας και των κοινωνικών επιστημών είναι διασφαλισμένη. Ωστόσο, ο βασικός προβληματισμός της επιστημονικής κοινότητας αφορά στο κατά πόσο οι μέθοδοι αυτοί συνιστούν ασφαλείς τρόπους εξαγωγής συμπερασμάτων σχετικά με τον «πραγματικό κόσμο».

Συνολικά, αν και στην επιστημονική κοινότητα προκρίνονται οι ποσοτικοί ερευνητικοί σχεδιασμοί, ως ένας αποτελεσματικός τρόπος για την κατασκευή της επιστημονικής γνώσης σε ένα πλήθος διαφορετικών επιστημονικών πεδίων, όπως η ιατρική, στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες προβάδισμα έχει η χρήση

ποιοτικών μεθόδων έρευνας. Ειδικότερα, η ποιοτική μέθοδος έχει δύο βασικά πλεονεκτήματα. Το πρώτο πλεονέκτημα είναι η παροχή της δυνατότητας εις βάθος μελέτης ενός φαινομένου. Το δεύτερο πλεονέκτημα αφορά στον ευέλικτο ερευνητικό σχεδιασμό, καθώς μεταβάλλεται διαρκώς βάσει των κρίσεων των ερευνητών κατά την πορεία της έρευνας, χωρίς να είναι αυστηρά προκαθορισμένος, παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα για διερεύνηση των επιμέρους πτυχών του προς μελέτη ζητήματος που ανακύπτουν κατά την πορεία της έρευνας (Denzin & Lincoln, 2000: 1-34).

Η **ανάλυση περιεχομένου** είναι μια μέθοδος ελεγχόμενης και συστηματικής περιγραφής και ερμηνείας του προφορικού και του γραπτού λόγου. Η **ποιοτική ανάλυση περιεχομένου** δίνει ιδιαίτερη σημασία στην κατανόηση του νοήματος του υλικού. Το περιεχόμενο του λόγου δεν αντιμετωπίζεται ως κάτι σταθερό και τυποποιημένο, αλλά ως συμπαραγωγή του παραγωγού και του/της δέκτη/τριας. Συγκεκριμένα, η ανάλυση περιεχομένου, ως τομέας της ποιοτικής έρευνας, έχει ως στόχο την αποκρυπτογράφηση μηνυμάτων που εμπεριέχονται σε διάφορες μορφές γλωσσικής έκφρασης και εξετάζει τα δεδομένα ως αναπαράσταση κειμένων, εικόνων, λέξεων και εκφράσεων που χρησιμοποιούνται. Πρόκειται για μια δυναμική μέθοδο που δίνει έμφαση σε αυτό που μεσολαβεί μεταξύ ανθρώπων και συμβόλων, μηνυμάτων και πληροφοριών (Hardy et al., 2004: 19-22).

Η παρούσα έρευνα εντάσσεται στο ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο της **Ανάλυσης Λόγου (Discourse Analysis)**, διότι ασχολείται με τη γλωσσολογική κειμενική ανάλυση της χρήσης της γλώσσας στις κοινωνικές της διαδράσεις. Ειδικότερα, σύμφωνα με την προσέγγιση αυτήν, ο λόγος αποτελεί μια μορφή κοινωνικής πρακτικής που συγκροτεί τον κοινωνικό κόσμο και συγχρόνως συγκροτείται από άλλες κοινωνικές πρακτικές. Η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση επιτρέπει την εκτενή διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους τα νοήματα διαμορφώνονται και αναπαράγονται μέσα σε συγκεκριμένα κοινωνικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το γλωσσικό περιεχόμενο όσο και το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτό εντάσσεται (Phillips & Jorgensen, 2009: 115-122).

7.3. Περιγραφική έρευνα/ Descriptive research

Η φύση της συγκεκριμένης μελέτης είναι **περιγραφική (Descriptive research)**. Η περιγραφική έρευνα αποσκοπεί στην περιγραφή και τον χαρακτηρισμό ενός φαινομένου, μιας κατάστασης ή ενός πληθυσμού, χωρίς να χειρίζεται μεταβλητές ή να διαπιστώνει αιτιότητα. Η μέθοδος αυτή παρέχει ένα λεπτομερές και ακριβές στιγμιότυπο ενός συγκεκριμένου ερευνητικού θέματος, χρησιμοποιώντας έρευνες, παρατηρήσεις ή υπάρχοντα δεδομένα. Η περιγραφική έρευνα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στις διερευνητικές μελέτες, καθώς συμβάλλει στην παροχή βασικών πληροφοριών σχετικά με ένα θέμα ή έναν πληθυσμό. Η παρούσα περιγραφική έρευνα αξιοποιεί τη **μέθοδο συμμετοχικής παρατήρησης**. Σκοπός της παρατήρησης είναι να καλλιεργηθεί η οικειότητα με μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων/κοινωνική ομάδα και με τις πρακτικές τους, μέσω της εμπλοκής με ανθρώπους εντός του πολιτισμικού τους περιβάλλοντος (Λυδάκη, 2001).

Στην παρούσα έρευνα εφαρμόστηκε η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με τους/τις διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες τρίτης ηλικίας της ελληνικής γλώσσας. Η προσέγγιση αυτή επέτρεψε την ταυτόχρονη καταγραφή τόσο της γλωσσικής συμπεριφοράς όσο και των συναισθηματικών εκφράσεων των συμμετεχόντων. Οι συνεντευξιαζόμενοι/ες ομιλητές/τριες, που κλήθηκαν να μιλήσουν για βιωματικές τους εμπειρίες που τους προκάλεσαν πόνο και θυμό, χρησιμοποίησαν τη διαλεκτική μορφή της γλώσσας, αυθόρμητα και χωρίς σχετική ρητή καθοδήγηση, για να εκφράσουν συναισθήματα πόνου και θυμού. Από το σύνολο των συνεντεύξεων συγκροτήθηκε ένα σώμα περίπου 6.000 λημμάτων, το οποίο προσφέρει πλούσιο και αντιπροσωπευτικό υλικό για τη μελέτη της διαλεκτικής απεικόνισης πόνου και θυμού, αποκαλύπτοντας τις γλωσσικές στρατηγικές με τις οποίες η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα εκφράζει και διαχειρίζεται τις έντονες συναισθηματικές καταστάσεις.

7.4. Ερευνητικά ερωτήματα

1.) Διαφέρει η γλωσσική απεικόνιση των αρνητικών συναισθημάτων του πόνου και του θυμού σε ένταση ή/και παραστατικότητα από διαλεκτική/ιδιοματική μορφή σε διαλεκτική/ιδιοματική μορφή της ελληνικής γλώσσας;

- 2.) Ποιά μορφή της γλώσσας επιλέγουν, συνήθως, οι δίγλωσσοι/ες-διαλεκτόφωνοι/ες ομιλητές/τριες τρίτης ηλικίας της ελληνικής γλώσσας για να εκφράσουν τα αρνητικά συναισθήματα που δηλώνουν πόνο και θυμό;
- 3.) Υπάρχει διαγενεακή διαφοροποίηση στη χρήση των διαλέκτων;
- 4.) Ποιές αξιοποιήσιμες προτάσεις μπορούν να γίνουν για να διατηρηθούν ζωντανές οι γεωγραφικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας σήμερα;

7.5. Κωδικοποίηση

Η ταξινόμηση και κατηγοριοποίηση του ερευνητικού υλικού πραγματοποιείται βάσει ορισμένων παραμέτρων. Αρχικά, διαχωρίζεται το γλωσσικό υλικό σε λέξεις και φράσεις των διαλέκτων και των ιδιωμάτων που δηλώνουν πόνο και αντίστοιχα σε λέξεις και φράσεις που δηλώνουν θυμό. Παράλληλα, τα γλωσσικά στοιχεία που εξετάζονται ταξινομούνται βάσει της κατηγοριοποίησης των φραστικών δομών σε δύο ευρείες κατηγορίες, σε ονοματικές και ρηματικές φράσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ: ΟΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΥΜΟΥ ΣΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ – ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

8.1. Η γλωσσική απεικόνιση του θυμού στα γεωγραφικά διαλεκτικά περιβάλλοντα της ελληνικής γλώσσας

8.1.1. Η καππαδοκική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.1.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (1) Acilik=πίκρα
- (2) Dert= βάσανο
- (3) Kasavet= στεναχώρια
- (4) Keder= θλίψη
- (5) Merhamet= οίκτος
- (6) Mutsur= δυστυχισμένος
- (7) Özlem= καημός
- (8) Şikayet= παράπονο
- (9) Umutsuzluk= απογοήτευση
- (10) Üzgun= θλιμμένος
- (11) Üzülmek= λυπάμαι

8.1.1.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (12) Acıma bakış= Θλιμμένο βλέμμα
- (13) Başın sağ olsun = Συλλυπητήρια
- (14) Durum kötü = Θλιβερή κατάσταση
- (15) Ne yazık = Τι κρίμα!
- (16) Χαϊρσίζ ισάν= Γρουσουζής

(17) Χαφίφ αγλίν= Χαζέ

Ρηματικές φράσεις

(18) Ben var kötü= Κακό που έπαθα!

(19) Çok üzgünük= Πόσο λυπάμαι

(20) Nasıl üzüntü= Πώς πικράθηκα!

(21) Ne kadar üzgün= Πώς λυπήθηκα!

(22) Ne olur üzme beni= Μη με στεναχωρείς

(23) Ne sefalet bulundu= Τι δυστυχία μας βρήκε!

(24) Άμε κε λο!= Πήγαινε πιο πέρα!

(25) Αραλάντα!= Παράτε με!

8.1.2. Η κρητική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.2.1. Σε επίπεδο λέξεων

(26) Αβαρεσά= τεμπελιά, οκνηρία

(27) Αβγάζομαι= θυμώνω, αγανακτώ

(28) Αβγανιά= κακολογία

(29) Αβιζέρνω= εφιστώ την προσοχή του κάποιου

(30) Αγάς= αυταρχικός

(31) Αγγειάδες= λέρες

(32) Αγγουροφαίνεται= μου κακοφαίνεται

(33) Αγγριγιεύω= αγριεύω

(34) Αγγριγιεύω= γίνομαι άγριος, αγριεύω

(35) Αγγρίγιος= άγριος

(36) Αγκανάδος= αγανακτισμένος

(37) Αγκάναδος= αγανακτισμένος, εξοργισμένος

(38) Αγκανάδος= εξοργισμένος, αγανακτισμένος

(39) Αγκανάδος= οργισμένος, άκεφος

- (40) Αγκανάρη= εξόργιση
- (41) Αγκανάρηση= αγανάκτηση
- (42) Αγκανίζω= φωνάζω δυνατά
- (43) Αγνοίζω= οργιάζω
- (44) Αγνοϊσμένος= έξαλλος, εκτός εαυτού
- (45) Αγο'ί'ω= παρεκτρέπομαι
- (46) Αγοϊζω= παρεκτρέπομαι
- (47) Αγοϊσμένος= έξαλλος
- (48) Αγριγεύω= αγριεύω
- (49) Αγριοξανοίγω= αγριοκοιτάζω
- (50) Αγριοξανοίγω= κοιτάζω κάποιον με άγριο βλέμμα
- (51) Αγροίκτητος= ανυπάκουος
- (52) Αδικεύω= αδικώ
- (53) Αειπλαντίζω= απορρίπτω
- (54) Αελιά= αγελάδα
- (55) Αζιγανεύγω= εξαπατώ
- (56) Αζιγανιά= αδικία
- (57) Αζουδιά= κακοτυχία
- (58) Αίγα= γίδα
- (59) Αϊπλίκι= ελάττωμα
- (60) Ακαμάτης= τεμπέλης
- (61) Ακάμωτος= ανώριμος
- (62) Ακάτεχος= άπειρος
- (63) Ακατίταγος= ζωηρός
- (64) Αλέργος= πολυλογάς, σαχλός
- (65) Αλικοντίζω= παρεμποδίζω
- (66) Αμάχη= έχθρα
- (67) Αμέρωτος= άγριος
- (68) Αμουντέρνω= επιτίθεμαι

- (69) Αμπάσος= βραδύς
- (70) Αμπατονιάρω= αφήνω
- (71) Αμπλαούμπλας= Αυτός που λέει μπούρδες και μιλάει πολύ
- (72) Αμπούνια= έχθρα, κρυφό μίσος
- (73) Αναγέρνω= εξαγριωμένος
- (74) Αναγκεμένος= εξαγριωμένος
- (75) Αναγκεμός= εξαγρίωση
- (76) Ανάθεγκα= ανάθεμα
- (77) Αναλωμένος= αυτός που έχει το σατανά μέσα του
- (78) Ανασούμπαλος= ακατάστατος
- (79) Αναχεντρώνω= αγριεύω
- (80) Ανεγκάζομαι= θυμώνω
- (81) Ανεγνώριστος= αγνώριστος (προς το χειρότερο)
- (82) Ανέγνωρος= άγνωστος
- (83) Ανεκατωσίδα= διαβολιές
- (84) Ανεκεράτιζω= ενοχλώ κάποιον
- (85) Ανελεήμονα= χωρίς έλεος
- (86) Ανελύπητος= αλύπητος
- (87) Ανελωμένος= αυτός που έχει το σατανά μέσα του
- (88) Ανεμειγή= ξεσηκωμός
- (89) Ανεμοθάνατος= κατάρα
- (90) Ανεμόλογα= ανοησίες
- (91) Ανεμπουκίζω= αντιμιλώ
- (92) Αντιλογούμαι= αντιλέγω
- (93) Απανοβαρτάς= ρουφιάνος
- (94) Απανωβάνω= συκοφαντώ
- (95) Αποκοτιά= θράσος
- (96) Απολαλώ= φέρομαι άσχημα σε κάποιον
- (97) Απομουρίζω= επιπλήττω με βάνουσο τρόπο

- (98) Απονείρω= αδιαφορώ
- (99) Απονιά= σκλήροτητα
- (100) Αράουλος=αδέξις
- (101) Αρούγκανος= απολίτιστος, αυτός που δεν έχει τρόπους
- (102) Βαρώ= χτυπώ
- (103) Βγανιά= συκοφαντία, προσβολή
- (104) Βιλλάνος= άξεστος
- (105) Βούι= βόδι
- (106) Βρύχη= άγριος
- (107) Βρυχής= αδάμαστος
- (108) Βρώμος= ανήθικος
- (109) Γίβεντο= σίγαμα
- (110) Γράδες= γριές
- (111) Γρόθος= γροθιά
- (112) Γρουσούζης= βρωμιάρης
- (113) Δίμουρος= διπρόσωπος
- (114) Έντειμα= φάντασμα
- (115) Έχθηρητα= εχθρότητα
- (116) Ζα= ζώα
- (117) Ζάβολε= διάβολε
- (118) Ζαμπιτλίκι= αγριάδα
- (119) Ζάφτι= δαμάζω κάποιον
- (120) Ζόρισμα= κίνδυνος
- (121) Καβαλίνα= κοπριά
- (122) Καβρός= κάβουρας
- (123) Κακομίτσα= κακομοίρα
- (124) Κακομίτσης= κακομοίρης
- (125) Κακοπαημένη=κακομοίρα
- (126) Κακορίζικο= καημένος

- (127) Καρκατσόλα= κατσίκα
- (128) Καταχερίζω= δέρνω
- (129) Κατκεφαλίδη= δυνατή ξυλιά στο κεφάλι
- (130) Κατσουκανιά= απάτη
- (131) Κολώ= χτυπό βίαια
- (132) Κοπελίζω= κάνω σαν παιδί
- (133) Κοπρά= τεμπέλης
- (134) Κουζουλάθηκα= τρελάθηκα
- (135) Κουζουλάθηκες= τρελάθηκες
- (136) Κουζουλός =τρελός
- (137) κουλούκα= σκύλα
- (138) Κουφός= κούφιος
- (139) Κτηματσέρο= γαϊδούρι
- (140) Λιόχεντρα= οχιά
- (141) Λογοσέρνω= φιλονικώ
- (142) Μαλές= καυγάζ
- (143) Μάνητα= οργή, θυμός, ταραχή
- (144) Μανίζω= εξοργίζομαι
- (145) Μανίζω= νευριάζω, θυμώνω
- (146) Μανισμένος=θυμωμένος
- (147) Μολεύω= μολύνω
- (148) Μούργος= άξεστος, απότομος
- (149) Μούσκαρος=μοσχάρι
- (150) Μπούκα= (τον) εχθρεύομαι
- (151) Μπουνταλάς= χαζός
- (152) Μπουργιά έχω= έχω τα νεύρα μου
- (153) Μπουρού= πείσμα
- (154) Ναλέτι= άδικο
- (155) Νταβραντισμένος= ζωηρός

- (156) Ντιρμπάζα= γλωσσού
- (157) Ντουσουμάνης= εχθρός
- (158) Ντουχιουμάνης= εχθρός
- (159) Ντράβαά= μπλεξίματα
- (160) Ντύρπιζα= γλωσσού
- (161) Ξάβαλε/ Χε'ι'τάνης= διάολε
- (162) Ξεβγάνω= σκοτώνω
- (163) Ξεγιβεντίζω= ξεφτιλίζω
- (164) Ξεγιβεντισμένος= ξεφτιλισμένος
- (165) Ξεσυνορίζομαι= ανταγωνίζομαι
- (166) Ξιπάζω= τρομάζω
- (167) Ολοκούζουλος= θεότρελος
- (168) Όργητα= θυμός
- (169) Όρθα= κότα
- (170) Παντέρμος= κακομοίρης
- (171) Παράουρος= κακοφτιαγμένος άνθρωπος
- (172) Παραστεκουλιάρης= ανάπηρος
- (173) Παράωρος= χαζός
- (174) Ποθαμός= θάνατος
- (175) Ρουβάς= κλέφτης
- (176) Σερσέμης= επιπόλαιος
- (177) Σκρόφα= γουρούνα
- (178) Σουρεύγω= κουτσομπολεύω
- (179) Σουρεύω= συκοφαντώ
- (180) Σουχλή=ακατάστατη
- (181) Συνορίζομαι= κουτσομπολεύω
- (182) Ταραχτάς= φασαρία
- (183) Τροζός= παλαβός
- (184) Τσιγκλώ= πειράζω, ενοχλώ

- (185) Τσινιά= κλωτσιά
- (186) Φωθιοκαμμένη= αυτή που την έχει κάψει η φωτιά
- (187) Χάβρα= φασαρία
- (188) Χαβρίζω= φωνάζω δυνατά
- (189) Χαϊλάλης= ανισόρροπος, φαντασιόπληκτος
- (190) Χαλακατέβας= αδέξιος, ανεπιτήδειος
- (191) Χαραμπάτης= σπάταλος
- (192) Χάφτας= χαζός
- (193) Χεϊτάνης= διάβολος
- (194) Χοίρος=γουρούνι
- (195) Χούρδος= ακατάστατος
- (196) Ψακί= δηλητήριο
- (197) Ψακώνω= δηλητηριάζω
- (198) Ψεγαδιάστρα =κουτσομπόλα
- (199) Ψομματάρας= μεγάλος ψεύτης

8.1.2.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (200) Α μωρέ παράουρε= Άντε μωρέ ανόητε
- (201) Άμα μου στο διάοτσο= Άντε στο διάολο
- (202) Ανάθεγκά σε= Ανάθεμά σε
- (203) Ανάθεμα την κεφαλή σου= Ανάθεμα το κεφάλι σου, ανάθεμα το μυαλό σου
- (204) Ανάλεμά το= Ανάθεμά το
- (205) Διάλε μας απολειμάρες σου= Ανάθεμα τους προγόνους σου
- (206) Ε μα= Ε μα σταμάτα
- (207) Εγού σου!= Αλίμονο σου!
- (208) Ντροπή τσι Κρήτης
- (209) Οι δα= τι μας λες

- (210) Όι μπουρμπούτσαλα= Όχι ψέματα
- (211) Πέντε βούγια δυο μουσχάρια= Έχεις τόση βλακεία πάνω σου τόση όση έχουν πέντε βόδια και δυο μουσχάρια μαζί
- (212) Πίσω βουρβούλακα= Πίσω βρικόλακα
- (213) Ω ανάθεγκα σε= Ανάθεμα σε

Ρηματικές φράσεις

- (214) Α μωρή αίγα από παέ= Άντε μωρή κατσίκα από εδώ
- (215) Α να σε πιάσω από τα σκουλιά= Αν σε πιάσω από τα μαλλιά
- (216) Άλλη φορά να αφουγκάζεσαι όταν σου μιλούν= Άλλη φορά να προσέχεις όταν σου μιλούν
- (217) Άμα αλιχουντιστείς θα σε περιλάβω κακορίμπαλο= Άμα λερωθείς θα σε μαλώσω καημένο
- (218) Άμε από τά= Πήγαινε από εκεί
- (219) Αμέ μωρή στο διάολο να μη φανεί η φανιά σου και να σε τρώει η φάγουσα (καρκίνος) να καίγεται η καρδιά σου
- (220) Άμε να πα να θέσεις= Άσε με ήσυχο
- (221) Άμε να πας να χωστείς= Άντε χάσου
- (222) Άμε στο γέρο ντο διάολο= Πάνε στο διάλογο
- (223) Αν μ' αρνηθείς να στραβωθείς να βγεις να διακονάσαι σε κάθε πόρτα να γροικάς (ακούς) όξω π'ανάθεμά σε
- (224) Αν σου ρουβάρω= Αν σου ορμήσω
- (225) Ανεμάζωξε τη γλώσσα σου= Συμμορφώσου
- (226) Άντε μώλαρε= Άντε φύγε
- (227) Απ' αγαπήσει κι αρνηθεί να τονε δω λουβιάρη (λεπρό) και να τον διακονεύγουνε μ εννιά οργιές κοντάρι
- (228) Από το μακαρόνι να περνάς και να αφήνεις κι αραμάδα= Να γίνεις πιο αδύνατος και από το μακαρόνι
- (229) Απού να γυρίσουνε οι φτέρνες σου ανάποδα, κι αντί να πηγαίνεις να έρχεσαι
- (230) Αρνήθης με, που ν' αρνηθείς τση μάνας σου το γάλα και να σε ρίξ' η μοίρα σου σε βάσανα μεγάλα
- (231) Αχνιά μη βγάλεις κακουδέρικο= Άχνα μη βγάλεις κακόμοιρο

- (232) Γιαε βρε ένα μαιμούνι= Για κοίτα μια μαϊμού
- (233) Γιαε ηντά κανες= Κοίτα τι έκανες
- (234) Γρικάς ηντα σου λέω γω= Ακούς τι σου λέω εγώ
- (235) Δε γροικάς ήντα σου λέω, βούϊ; = Δεν ακούς τι σου λέω ρε βόδι
- (236) Δε κατέω πράμα= Δεν ξέρω τίποτα
- (237) Δε ντρέπεσαι μια ολιά μωρέ μαιμούνι= Δε ντρέπεσαι λίγο μωρέ θρασίμι-
τσογλάνι
- (238) Δε ντρέπεσαι μωρέ μια ολιά;= Δε ντρέπεσαι λιγάκι;
- (239) Διάλε μας' απολειμάρες σου= Ο διάβολος να πάρει μας αποθαμένους σου
(εννοεί συγγενείς)
- (240) Διάλε τσ' απολειμάρες σου²⁰= Να πάρει ο διάολος τους πεθαμένους σου
- (241) Ε παντέρμη διχαλόβεργα= ξύλο που σου χρειάζεται
- (242) Είσαι μεγάλος μούσκαρος= Είσαι μεγάλο μοσχάρι
- (243) Ετσά λοής που λαλίεςαι κακά είναι τα χαμπέρια σου= Τέτοιου είδους άνθρωπος
που είσαι, κακά είναι τα καμώματά σου
- (244) Ζουρλομανδία θες κακορίζικο= Είσαι τρελός ή είσαι για το τρελοκομείο
- (245) Η μάνα σου' ταν αφορμή που να την φαν οι λύκοι και που να κάνουνε σωροί
απάνω τζη σκουλήκοι
- (246) Ήντα γυρεύεις επαέ;= Τί θέλεις εδώ;
- (247) Ήντα θες μωρέ παραστεκουλιάρη; Τί θες ρε πρήξα;
- (248) Ήντα λες μωρέ κουζουλαμένε; Τί λες μωρέ τρελέ;
- (249) Ήντα ναι μωρέ κιοσάς ο ξεγιβεντισμός= Τί είναι αυτή η ντροπή
- (250) Θα έχουμε κακά ξετελέματα= Δεν θα τα πάμε καλά
- (251) Θα σε αποσβολώσω= Θα σε σκοτώσω στο ξύλο
- (252) Θα σε μισερώσω στο ραβδί= Θα σε σκοτώσω στο ξύλο
- (253) Θα σε μπαλοτάρω= Θα σε πυροβολήσω
- (254) Θα σε ξετελέψω= Θα σε σκοτώσω
- (255) Θα σκιωπίσω, θα σε σκουλίσω= Θα σε χτυπήσω
- (256) Θα σου παίξω δυο σπαλίδια= Θα σου ρίξω δύο σφαλιάρες

²⁰ Έκφραση με ποικίλες σημασίες.

- (257) Θωρείς τη νε τη βέργα;= Θα σε δείρω
- (258) Ίντα ξανοίγεις βρε σύντεγνε= Τι κοιτάζεις έτσι;
- (259) Κακιά ώρα να σου έρθει
- (260) Κάνε πάντα= Κάνε στην άκρη
- (261) Κοιμάσαι από τότε που γεννήθηκες ολόθρωσ= Κοιμάσαι όρθιος
- (262) Λάλιε= φύγε από εδώ
- (263) Μα καλά παράωρος είσαι;= Μα καλά τρελός είσαι;
- (264) Μακούεις ή μιλώ στο βρόντο;= Μ' ακούς ή μιλάω άσκοπα;
- (265) Μαύρη 'σαι σαν τον κόκορα, μαύρη 'ναι η καρδιά σου στη μαύρη κόλαση να πας, εσύ τα καλά σου
- (266) Μη γούζγεσαι= Μη φωνάζεις
- (267) Μη με μανίζεις μπιό= Μη με εκνευρίζεις άλλο
- (268) Μη με ξανοίγεις ετσα να μη σου ζβουρίζω πράμα στη κεφάλα= Μη με κοιτάζεις έτσι για να μη σου πετάξω τίποτα στο κεφάλι
- (269) Μη με ξανοίγεις ετσά= Μη με κοιτάζεις έτσι
- (270) Μη μου μανίζεις εμένα= Μη μου νευριάζεις εμένα
- (271) Μιαν αργαντινή θα πάρω τα βουνά και άντε να με βρείτε= Μια βραδιά θα πάρω τα βουνά και άντε να με βρείτε
- (272) Μιλώ στον βρόντο
- (273) Μπα που να πέσουν οι χίλιοι διάολοι στην κεφαλή σου= Να σε πάρει ο διάολος
- (274) Μπα που να πέσουν οι χίλιοι διαόλοι στην κεφαλήν σου²¹= Να σε φάνε οι διάολοι
- (275) Μπουργιά έχω= Έχω τα νεύρα μου
- (276) Να γεμίζει το σπίτι σου στάρι και να το τρώνε οι ψείρες= Το φαγητό στο σπίτι σου να στο τρώνε οι ψείρες (εννοεί να μείνεις πεινασμένος)
- (277) Να δέρνεσαι, να ξεραθεί, φωθιά να τονε κάψει κι εφτά φορές η μαύρη γης να τον ανεξεράσει
- (278) Να όψεσαι, να καίγεσαι, και να μη δεις χαέρι και ο γεροντοδιάολος στην πίσσα να σε φέρει

²¹ Έκφραση με ποικίλες σημασίες

- (279) Να σε παίξω μια να δεις μας' αγγέλους χαχάλες= Να σε δώσω μία να δεις τους αγγέλους να γελάνε
- (280) Να σου παίξω μια στην κεφαλή να σου παεί στο φαράγγι μας Σαμαριάς²²= Θα σε εξαφανίσω
- (281) Να σου παίξω μια στην κεφαλή να σου πεταχτεί στο φαράγγι μας Σαμαριάς= Θα σου χτυπήσω το κεφάλι και θα βρεθεί στο φαράγγι της Σαμαριάς
- (282) Ντακαρα τονε= του έβαλα τις φωνές
- (283) Οι ποντικοί να μπαίνουνε στο σπίτι σου βοσκισμένοι και να φεύγουνε πεινασμένοι= Να μην μας τίποτα στο σπίτι σου να φάνε οι ποντικοί (δηλαδή να έχεις φτώχεια στο σπίτι σου)
- (284) Όξο από παέ, λάγε= Έξω από δω, φύγε
- (285) Όξο από παέ= Φύγε από δω
- (286) Ούλοι οι διαούλοι να μπουν τσι δίπλες τσι κοιλιάς σου
- (287) Παρασόλι να μην μας να βγεις στην στράτα= Ρούχο να μην μας να βάλεις πάνω σου, να κρυώνεις
- (288) Πάρε τον λόγο σου πίσω τύφλακα
- (289) Πήγαινε στον αγιάερτο= Πήγαινε στον αγύριστο
- (290) Πόριξε όξο= Πήγαινε έξω
- (291) Σκουτελοβαρύχνω= Σε βαράω στο κούτελο
- (292) Τα έπαιξες= τρελάθηκες
- (293) Το μελίτακα να καβαλικεύεις και τα πόδια σου να μην φτάνουν χάμε= Να γίνεις πιο μικροσκοπικός και από το μυρμήγκι
- (294) Τούρκος να σφάζει τον παπά αφού δα σε βλοήσει (ευλογήσει) και να καούν τα χείλη αυτού αφού δα (που θα) σε φιλήσει
- (295) Τσι μπουκάνε με την αίγα
- (296) Φύγε από παέ μη φάεις κόπανο= Φύγε από εδώ μη σε μαλώσω
- (297) Φύγε μωρέ ντουγρουντζά από παέ= Φύγε μωρέ κακιώρα από εδώ

8.1.2.3. Κρητικές μαντινάδες

²² Έκφραση με ποικίλες σημασίες.

- (298) Τση μάνα σου 'έχω θυμό και όργητα μεγάλη και η γιαγιά σου η μάγισσα το χρόνο να μην βγάλει= για την μάνα σου έχω θυμό και οργή, και για την γιαγιά σου την κακιά εύχομαι να ναι λίγα τα ψωμιά
- (299) Μισώ σε άνανδρε μα δεν σε καταρούμαι θα μείνεις μόνος στην ζωή και έτσι σε λύπουμε= σε μισώ άτιμε αλλά δεν σε καταριέμαι, θα μείνεις μόνος στην ζωή και έτσι σε λυπάμαι
- (300) Φίλος ποτέ δεν ήσουνα μα κόλακας μεγάλος το τέλος σου να ναι φριχτό με παιδεμούς γεμάτο=ποτέ δεν ήσουν φίλος μα γλύφτης μεγάλος, το τέλος σου να ναι φριχτό με βάσανα γεμάτο
- (301) Εσύ που με εξαπάτησες σου στέλνω εγώ κατάρα, όσο θα είσαι στην ζωή να λιώνεις σαν λαμπάδα= εσύ που με κοροΐδεψες σου στέλνω εγώ κατάρα, όσο θα είσαι στην ζωή να λιώνεις σαν το κερί
- (302) Την πεθερά μου να τη δω δεμένη στο μαγκάνι να ξεπληρώσει στη ζωή τα όσα μου χει κάνει= να δω την πεθερά μου να παιδεύεται μας με παίδευε αυτή μια ζωή
- (303) Δεν με μισώ κατέχεις το, μα σου εύχομαι μια μέρα ότι αγαπήσεις πιο πολύ να σε πετάξει πέρα= Δεν σε μισώ το ξέρεις αυτό, μα σου εύχομαι μια μέρα ότι αγαπήσεις πιο πολύ να σε απομακρύνει από κοντά σου
- (304) Άμα δεν είμαι εγώ αυτή που τση κρατάς το χέρι εύχομαι να μην ξαναβρείς ποτέ σου άλλο ταίρι
- (305) Εφτά μέρες που πότιζε η σκύλα τα φαρμάκια που να 'ναι εφτα οι ώρες της και αυτές με σωληνάκια
- (306) Ανάθεμα τη μάνα σου τη γρα τη ζαρωμένη που δε μ' αφήνει να σε 'δω μια ώρα στολισμένη
- (307) Πολλοί με καταράστηκαν μα δε τους καταριούμαι απλά εύχομαι μια μέρα να λαμπρή να με ειδούνε
- (308) Φίλος ποτέ δεν ήσουνα μα κόλακας μεγάλος το τέλος σου να 'ναι φριχτό με παιδεμούς γεμάτο
- (309) Εσύ που μ' εξαπάτησες σου στέλνω εγώ κατάρα όσο θα είσαι στη ζωή να λιώνεις σαν λαμπάδα

8.1.2.4. Σε διαλογικό επίπεδο

(310) -Συντέκνισσα ε! Συντέκνισσα!

-Ήντα 'παθες μωρή;

-Έλα παέ να σου πω για' θα τροζαθώ σήμερα!

-Ε! Αντές πέ μου!

-Εδακέ εγιάειρα από το περοβόλι κι ετροζάθηκα σου λέω!

-Γιάντα;

- Εμπήκανε οι γαίγες του Κόκολου και μου ξεπατώσανε ούλα τα περβολικά. Εκάμανέ μου τα αλώνι!
- Ε! Ζούμπερα είναι ήντα να γενεί δα;
- Μπρε συ δεν εκατάλαβες. Ούλα μου τα ξεκάμανε, διάλε τσ' απολειμάρους τονε.
- Κι ήντα θα κάμεις εδά;
- Θα πάω στον αγροφύλακα, να'ρθει ίδια δα να τα χτιμίσει.
- Είδες εδά πως ούλα γίνονται;
- Δε γίνονται συντέκνισσα, δε γίνονται οι χτένες και τα μποστανοφάσουλα τα ίδια, μα με τα λεφτά, άνε μου δώσουνε να'χω μπάρε μου να πουσουνίζω απόυ τση Τωίτσας άλλα.
- Ε άντες άμε να δεις ήντα θ' απογίνει.
- Πχαίνω, πχαίνω κι όπου για γιαγείρω να σου πω ήντε' γινε.
- Ωρα καλή.

8.1.3. Η μικρασιατική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού

- (311) Αλάνι= αλήτης
- (312) Ανταγιάνιστος= ανυπόφορος
- (313) Αχαϊρευτος= ανεπρόκος
- (314) Αψύς= οξύς
- (315) Γιουρούσι= επίθεση
- (316) Γρουσούζης= κακότυχος
- (317) Καπασίδι= καυγιάς
- (318) Κοπούκι= παλιάνθρωπος
- (319) Κουμάσι= υποκείμενο
- (320) Κουσουρί= ελάττωμα= μειονέκτημα
- (321) Μανίζω= θυμώνω
- (322) Μπελάς= ενόχληση
- (323) Μπουνταλάς= κουτός
- (324) Ντελής= παράφρονος
- (325) Ντουγάι= μικρόμυαλος
- (326) Ροσπου= πρόστυχη
- (327) Σαγουσούσης= κρυψίνους

- (328) Τεμπέλης= οκνηρός- ακαμάτης
- (329) Τερτίπι= απάτη
- (330) Τζαναμπέτης= κακότεροπος
- (331) Τσαντίζω= εξοργίζω
- (332) Τσαπατσούλης=ανοικοκύρευτος
- (333) Τσαχπίνης= κατεργάρης
- (334) Τσιφούτης= φιλάργυρος
- (335) Χαιβάνι= άνθρωπος χαμηλής νοημοσύνης
- (336) Χάλι= άθλιο
- (337) Χούτι= ιδιοτροπία
- (338) Χουνέρι= πάθημα- εξαπάτηση

8.1.4. Η κυπριακή διάλεκτος

8.1.4.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (339) Αβάσταος= ασυγκράτητος
- (340) Άβουλος= αναποφάσιτος
- (341) Αγγρίζω/αγγρίζομαι= οργίζομαι
- (342) Άγγρισμαν= δυσαρέσκεια
- (343) Αγγρισμιν= η ψυχρότητα στις σχέσεις μεταξύ δυο προσώπων
- (344) Αγκανολώ= γκαρίζω συνέχεια
- (345) Αγκρισμένη= εξορμίζω
- (346) Αγούλα= ζήλεια
- (347) Αδκιάρτιστος= ασχημοκαμωμένος
- (348) Αδκιατζιά= στουρνάρι
- (349) Αδρολώ= μιλώ ζωηρά
- (350) Αθιλογή= φιλονικία
- (351) Ακάμωτος= αφρόντιστος
- (352) Αλουπόχερας= κλέφτης

- (353) Αμμαδικιάζω= φθονώ
- (354) Αμπάλατε= ατσούμπαλε
- (355) Αμπάλατος= ξεροκέφαλος
- (356) Αναβρασμένος= αυτός που διακατέχεται από αναβρασμό ψυχής
- (357) Ανακατσιαρίν= σιχαμερό
- (358) Αναμώννω= τεντώνω το χέρι μου για να χτυπήσω κάποιον
- (359) Ανδροπή= προσβολή
- (360) Ανεργαδρωπιά= έλλειψη ανθρώπων με ήθος
- (361) Απλωμένος= κακομαθημένος
- (362) Αρκωμένος= οργισμένος
- (363) Αρρώνω= φοβερίζω κάποιον
- (364) Άσημος= προσβλητικός
- (365) Ασύμπαυτος= αυτός που διαφωνεί με κάποιον
- (366) Ασημάντερος= μοχθηρός
- (367) Ασημοθκιάρτιστος= πολύ άσημος
- (368) Ατσαλλόγλωσσος= βρομόλογος
- (369) Ατσίππωτα= με αναίδεια
- (370) Αφονιασμένος= θυμωμένος
- (371) Αχάπαρος²³= ανενημέρωτος
- (372) Αχάπαρος= αφηρημένος (αρνητική χροιά)
- (373) Αχονιασμένος= ερεθισμένος
- (374) Βαρνίσκβ= κατηγορώ
- (375) Βλαστημώ= βρίζω
- (376) Βορτακόμυλε= παχύ βάτραχε
- (377) Βουλάρης= επιθυμητικός
- (378) Βούρκαρος= άγριος
- (379) Βουρώ/γουρώ= καταδιώκω
- (380) Βρομόπελλος= τρελός και βρομισμένος

²³ Λέξη με δύο σημασίες.

- (381) Βρυτσειίζω/ βρύτσιω= βρύχωμαι/ ουρλιάζω
- (382) Γαουρονούς= με νου γαιδάρου
- (383) Γαρίζω= μαγαρίζω
- (384) Γερημιάζω= καταριέμαι
- (385) Δειλιγός= δειλός
- (386) Διπρόσωπος= υποκριτής
- (387) Δκιαολέμενος= σατανικός
- (388) Δύμιωμαν= στεναχώρια
- (389) Δυναστικός= αναγκαστικός
- (390) Ενευρίασα= είμαι νευριασμένος
- (391) Επόφλακες= με κούρασες
- (392) Εσικιρτιστικά= εκνευρίστηκα
- (393) Εσσεξιξι= επιφώνημα που εκφράζει αγανάκτηση
- (394) Εφουτουνιάστηκα= νευρίασα
- (395) Εφταξορισμένος= καταραμένος
- (396) Ζαβλακωμένος= βλάκας
- (397) Ζαβός= στρεβλός
- (398) Ζαομούνταρε= στραβομούρης
- (399) Ζιζιλίας= στενοκέφαλος
- (400) Ζιζιρίθκιας= ανόητος
- (401) Ζιλκούρτι= σιωπή
- (402) Ζόππος= βλάκας
- (403) Θεόπελλος= εντελώς τρελός
- (404) Θκιαολόκουφος= άνθρωπος πανούργος
- (405) Θυμώννουμε= θυμώνω
- (406) Καθισιάρης= άεργος, τεμπέλης
- (407) Καθούλιαση= κατακάθι
- (408) Κακαδικώ= τιμωρώ άδικα
- (409) Κακανάρεστος= δύστροπος

- (410) Κακαντερία= κακία
- (411) Κακκηντίρης= κακός
- (412) Κακόκρωστος= που δεν υπακούει
- (413) Κακολοητής= κακολόγος
- (414) Κακολοώ= κακολογώ
- (415) Κακορίζκος= δυστυχισμένος
- (416) Καρακούμαι= καταριέμαι
- (417) Καταλαλώ= συκοφαντώ
- (418) Κάφκα= ερωμένη
- (419) Κάγλα= άσχημη
- (420) Κιλίτζιρος= βρώμικος
- (421) Κκελετσής= ξεροκέφαλος
- (422) Κλεισούρης= μοχθηρός
- (423) Κούλουφος= ατημέλητος
- (424) Κουπανίζω= κτυπώ δυνατά
- (425) Κουρβάνα= βλάκα
- (426) Κριτηρεύω= βασανίζω
- (427) Κυκλώνω= γίνομαι κακός
- (428) Λαβώννω= πληγώνω
- (429) Λαφαζάνης= φαφλατάς
- (430) Λάωμαν= θυμός
- (431) Λέρα= κακός
- (432) Μαλαππάππας= βλάκας, χαζός
- (433) Μαλέσιης= αχαΐρευτος
- (434) Μάλλωμαν- τσακωμός
- (435) Μαννε= ανόητος
- (436) Μάνος= χαζός, ηλίθιος
- (437) Μισία= μίσος
- (438) Μουγιάρης= ιδιότροπος

- (439) Μούλα= μουλάρι
- (440) Μουσουπέττης= κακότυχος
- (441) Ξεχασκιάζω= ντροπιάζω
- (442) Ξηλείβγω, ξηλείβκω= καταστρέφω
- (443) Ξηντροπκιάζω= ντροπιάζω
- (444) Ξητσίππωμαν= αδιαντροπιά
- (445) Ξητσίππωτη= ξετσίπωτη
- (446) Ξιμαρισμένε= ανώμαλος
- (447) Ξιούρης= φλύαρος
- (448) Όκνιαρος= τεμπέλης
- (449) Ούνης= κλέφτης
- (450) Παλαλός= τρελός
- (451) Παλλιοπετσιά= παλιόγρια
- (452) Παουρίζω= φωνάζω
- (453) Παράβουλος= προδότης
- (454) Πασσαλείφω= υβρίζω
- (455) Παστονούς= ελαφρόμυαλος
- (456) Πελλοκίκκιρος= θεότρελος
- (457) Πελλούτσα= τρελή
- (458) Πελλοφυσανέμης= επιπόλαιος
- (459) Περιπαίζω= κοροϊδεύω
- (460) Πιθκιαβλοζάμπης= μακρυπόδης
- (461) Πικράντερος= φθονερός
- (462) Πίκρης= οξύς
- (463) Ποδκιάβρακος= αναιδής
- (464) Πουττεύκεις= δειλιάζεις
- (465) Ραφτίν= όταν δέρνω κάποιον
- (466) Σακκουλοτζιομιστός= κουτός
- (467) Σαλαβατώ= γκρινιάζω

- (468) Σαρκωμένος= βρικόλακισμένος
- (469) Σιεροκουτάλα= αυτή που ανακατεύετε
- (470) Σικκηρητισμένος= βαρέθηκα
- (471) Σκληρώνω= γίνομαι σκληρός
- (472) Σκνιφός= τσιγγούνης
- (473) Σκορποσιέρης= σπάταλος
- (474) Σκοτωψούμης= χαραμοφάς
- (475) Σουξουλάτορας= αυτός που διαβάλλει
- (476) Σπιουνίζω= βάζω λόγια κακά
- (477) Σπουρτόλοος= επιπόλαιος
- (478) Σσωλόπελος= θεότρελος
- (479) Στοιχίο= άσχημη
- (480) Συντυχάρης= κακόγλωσσος
- (481) Τατσίζης= ιδιότροπος
- (482) Τζεγκένης= τεμπέλης
- (483) Τιμάζω= βρίζω
- (484) Τραουλλομάσσιερο= άσχετος
- (485) Τσιπώνω= προσβάλλω
- (486) Ττακουρημένος= τρελός
- (487) Ττόπουζος= χωριάτης
- (488) Φακκώ= χτυπώ
- (489) Φάουλλε= τράγος
- (490) Φάουσα= κακιά γυναίκα
- (491) Φάτταλος= φλύαρος
- (492) Φοητσιάζω= τρομάζω κάποιον
- (493) Φοΐτσιλλος= πολύ δειλός
- (494) Φουσσιεύκω= χαστουκίζω
- (495) Φτανός= χαζός
- (496) Χαντός= παλαβός

- (497) Χάχας= βλάκας
- (498) Χαωμένος= αποβλακωμένος
- (499) Χιτζιάρης= βρωμιάρης
- (500) Χιτζιάρης= βρωμιάρης

8.1.4.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (501) Α την παλιοπετσιά= Α ρε παλιόγρια
- (502) Αππιτούρι του χαλλουμιού= Παράσιτο του χαλουμιού
- (503) Άτε ρε κουφή τριτζεφάη= Πονηρή γυναίκα ή άντρας
- (504) Άτε ρε Λέσπιν= Άντε βρε λερωμένε
- (505) Γάρε της Μέκκας= Γάιδαρε της Μέκκας
- (506) Γαρίλλα της μούγιας= Τσίμπλα της μύγας
- (507) Πάεννε ρε κτήνον του πελάου= Άντε ρε κτήνος του Παλέγου
- (508) Ποσί της μπογιάς= Μπουκάλι της μπογιάς
- (509) Σαούνα του σιύλλου= Μασέλα του σκύλου
- (510) Τη ράτσα σου μέσα= Το σόι σου
- (511) Χταπόη της λάντας= Χταπόδι της λίμνης

Ρηματικές φράσεις

- (512) Αα εν υποφέρεσαι= Δεν υποφέρεσαι
- (513) Άδε ήντα όχτος= Για δεξ τον παχύ
- (514) Άμα έρτω τζαμέ εν να σε κάνω μαύρο κάρβουνο= Θα σε κάνω μαύρο στο ξύλο
- (515) Άμα έρτω τζαμέ εν να σε λαχτοπατήσω= Αν έρθω εκεί θα σε τρομάξω/ θα σε κάνω να τα χάσεις
- (516) Άμα έρτω τζαμέ εν να σε πατήσω στον τσάρουχα= Άμα έρθω εκεί θα σε πατήσω στον λάρυγγα
- (517) Αντάκωσε πάλε= Άρχισε πάλι τα ίδια

- (518) Ασσιχτίρ ρε Δκιάολε μαύρε= Φύγε βρε μαύρε διάβολε
- (519) Άτε ρε Αμπάλατε= Άντε βρε ατσούμπαλε
- (520) Άτε ρε αππιτούρ του χαλουμιού= Άντε βρε παράσιτο του χαλουμιού
- (521) Ατε ρε ασημοθκιάκλεισε= Άντε βρε άσχημε
- (522) Άτε ρε μαλλουρόκαττε= Άντε βρε γάτε με πλούσια γούνα
- (523) Άτε ρε τράουλλε= Άντε βρε τράγιε
- (524) Άψαν τα λαμπούθκια μου= Άναψαν τα λαμπάκια μου
- (525) Βυζινιστός πάτσος= Χτυπώ με ορμή
- (526) Ε κανεί ολαν= Φτάνει πια
- (527) Έγινα Τούρκος= Νευρίασα πολύ
- (528) Έγινα φωθκιά πυρούμενη= Έγινα φωτιά
- (529) Εγύρισέν μου= Με έπιασαν τα νεύρα μου
- (530) Εδισπίρκασες με= Με εκνεύρισες
- (531) Είσαι γάρος ρε αμπάλατε= Είσαι γαϊδούρι
- (532) Είσαι κατσαρία τσιλλημένη ρα= Είσαι κατσαρίδα πατημένη
- (533) Είσαι μαννος ρε= Είσαι τρελός ρε
- (534) Είσαι μια λέρα ρε= Είσαι πολύ κακός
- (535) Είσαι τέλια ατζαμής= αδέξιος
- (536) Είσαι τέλια γάρος= Είσαι γάιδαρος
- (537) Είσαι τέλια ποθκίαντραπος= Δε ντρέπεσαι τίποτα και κανένα
- (538) Είσαι χτινό= Είσαι ζώο
- (539) Εκαούρτησες με= Δεν αντέχω άλλο με πέθανες
- (540) Έκρουσες το βλατζί μου
- (541) Εν κάμνεις για τίποτε= Δεν είσαι άξιος για τίποτα
- (542) Εν να σου δώκω μιαν πατσαρκά και να φύγει κελές σου= Θα σου δώσω μια και θα σου φύγει το κεφάλι
- (543) Ένα σε θκιαολοστείλω
- (544) Επαλάρα= Τρελάθηκα απ' τα νεύρα μου
- (545) Επήρα τζι' άψα= Άναψα απ' τα νεύρα μου/πήρα φωτιά

- (546) Επιάσαν με οι θκιαόλοι μου= Μπήκε διάολος μέσα σου
- (547) Εσπάσε τε με κανείς σας= Με πρήξατε
- (548) Έσπασες μας= Μας έπρηξες
- (549) Ετάραξες τα νεύρα μου
- (550) Εφνήκεν το γαίμα πας της κκελλέ μου= Μου ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι
- (551) Κακό χρόνο να σιεις= Κακό χρόνο να χεις
- (552) Λάεννε ρε φαλαρισμένε= Φύγε βρε τρελαμένε
- (553) Λάμνε μαυροήρευκε
- (554) Λάμνε ολλαν= Άφησε με στην ησυχία μου
- (555) Λάμνε ρα μούγια πατημένη= Φύγε βρε μύγα πατημένη
- (556) Λάμνε ρε караκιόζη= Φύγε βρε караγκιόζη
- (557) Λάμνε ρε κιοφτέ κρουσμένε= Φύγε βρε κεφτέ καμένε
- (558) Λάμνε ρε κκελετζή= Φύγε βρε κεφάλι
- (559) Λάμνε ρε παλαβέ= Φύγε ρε τρελέ
- (560) Λάμνε ρε φαραγκιόζη= Φύγε βρε караγκιόζη
- (561) Λάμνε ρε χταπόη της λάντας= Φύγε βρε χταπόδι της λίμνης
Λάεννε ρε χιτιζιον του λάκκου= Φύγε βρε βρώμα του λάκκου
- (562) Λάμνε σε σκαλαπούνταρε= Φύγε βρε καλικάντζαρε
- (563) Λάμνε σε σκαρκά= Φύγε άσχημη γυναίκα
- (564) Λαμπρόν να σε κάψει= Φωτιά να σε κάψει
- (565) Μα είσαι τελια κούσβος ρε;= Είσαι εντελώς βλάκας ρε;
- (566) Με μου κάμεις την Αρτσάκισα= Μην το παίζεις μάγκας
- (567) Να βκάλεις φάουσα τζαι ζιλικούρτην= Να πάθεις σοβαρές ασθένειες
- (568) Να μεν σου την πυρπολήσω
- (569) Να σου δώκω μια πας την φατά= Θα σε χτυπήσω στο κεφάλι
- (570) Να τα κάμω ούλλα πούκουπα
- (571) Νεκατσίωσε= Με αηδιάζεις
- (572) Πάεννε ρα πατσιαούρα= Φύγε βρε γυναίκα που είσαι σαν παλιό ρούχο
- (573) Πάεννε ρε ζωομούταρε= Φύγε βρε στραβομούρη

- (574) Πάεννε ρε κουρκουτζιελλε= Φύγε βρε βλάκα
- (575) Πάεννε ρε κτηνόν του πελάου= Φύγε ζώο του πελάγου
- (576) Πάεννε ρε, Αμμάτι της ρέγγας= Φύγε βρε μάτι της ρέγγας
- (577) Παναία μου εν αόκω πάνω μου να σκοτωθώ= Θα χτυπήσω πάνω μου να σκοτωθώ
- (578) Παναΐα μου ήντα τζιεγκιές έχω= Πόνους στα αρθρικά
- (579) Που να πάεις στα ανάθεμα= Κακό χρόνο να έχεις
- (580) Που να πας στ' ανάθεμα αρκόσοιρε (αρκόσοιρος= γουρούνι)
- (581) Το όνομα μου να μείνει να ποσπαστώ που λόγου σας= Όταν συνεχώς φωνάζεις κάποιον και αυτός μπορεί να είναι απασχολημένος
- (582) Φεύκε που δαμέ
- (583) Φίε να μεν σου λουβίσω μια
- (584) Φκάλε ζίλικουρτιν
- (585) Φκάλω αγίνες= Βγάζω φωτιές απ' τα νεύρα
- (586) Φύε από τζαμέ= Φύγε από δω

8.1.4.3. Κατάρεις

- (587) Μακάρι να λαώννεσαι(σεληνιάζεσαι) επτά φορές τη μέρα
- (588) Οι πέτρες να 'ναι ψουμιά κ' εσού να μεν τα βρίσκης
- (589) Που να σε δέρνουν τα δκυό σου σσέρκα
- (590) Που να σε κόψη το σπαθίν του Χάρου
- (591) Που να σε νεκροφιλίσω
- (592) Που να σε φάει το βόλιν
- (593) Το έναν σου το πόι στον τάφο τζι' η ψυχή σου να μεν βκαίννη
- (594) Το λαμπρόν να σε κάψει τζιαι να σε κάμησταχτόν

8.1.5. Η ποντιακή διάλεκτος και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.5.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (595) Αβδελλιάρης= εκμεταλλευτής
- (596) Αγγούσα= στεναχώρια
- (597) Αγκαρζμα= γκάρισμα
- (598) Αγκουντέσκου= χτυπώ
- (599) Αγνόσου= μισώ
- (600) Άγνωστος= ανόητος
- (601) Αγραμμάτης/ αγρομούντζουρος= αυτός που έχει άγριο βλέμμα
- (602) Αγριώνω= εξαγριώνω
- (603) Αγροβριστού= αυτή που βρίζει άγρια
- (604) Αγρολαλώ= φωνάζω άγρια
- (605) Αγροτερώ= αγριοκοιτάζω
- (606) Αγροτερώ= κοιτάζω κάποιον απειλητικά
- (607) Αγρύνω= γίνομαι άγριος
- (608) Αναθεματίζω= βλασφημώ κάποιον
- (609) Ανακάταρος= άξιος κατάρας
- (610) Ανέτροπος= αυτός που δεν ντρέπεται
- (611) Αντιφέρκουμει= εναντιώνομαι
- (612) Απαισέρ= καταραμένος, αναθεματισμένος
- (613) Αποκεφαλέα= σφαλιάρα
- (614) Αποσκέομαι= βγάζω το καπέλο μου (κατάρα)
- (615) Αρήκα= τι είναι αυτά που λες;
- (616) Αρλίν= στεναχωρημένο/ παραπονιάρικο
- (617) Αρσούζα= άτιμη, αγάριστη
- (618) Αχπαράζω= τρομάζω
- (619) Αχπαράομαι= τρομάζω
- (620) Βαρκίζ(ω)= φωνάζω έντονα
- (621) Βάσανον= τιμωρία
- (622) Βατσινιάζω= δυσανασχετώ
- (623) Βουρκανίζω= υβρίζω

- (624) Βρισία= βρισιά
- (625) Βριστής= υβριστής
- (626) Γαντιρεύω-εξηγώ= όταν κοροϊδεύω κάποιον με ψέματα
- (627) Γάρναν= σκασμός
- (628) Γκντώ= σκουντώ
- (629) Γουζεμέντζα/ Κουζεμέντζα= θυμωμένη
- (630) Δάκω= Διαγκώνω
- (631) Δέβολον= διάβολος
- (632) Εγούζεψα= θύμωσα
- (633) Εκούζνα= φώναζα
- (634) Εμοβόρα= αυτή που δεν είναι φιλική
- (635) Ενεγκάστα= με έσκασες
- (636) Επαλαλώθα= τρελάθηκα
- (637) Εσκύλαξες= βρώμισες
- (638) Εφουρκίγα= πνίγηκα
- (639) Εχολεσθές= θύμωσες
- (640) Εχολιάστα= θύμωσα
- (641) Ζάντενα= τρελή
- (642) Ζαντός= χαζός
- (643) Ζατί= μωρέ
- (644) Ζουρζουλίζω= γρκινιάζω
- (645) Θελματάρτς= πεισματάρης
- (646) Θεριεύω= εξαγριώνομαι
- (647) Θερίον= θηρίο
- (648) Θρακώνω= ανάβω από θυμό
- (649) Κακιάσκουμαι= μισώ
- (650) Κακόστομος= υβριστής
- (651) Κακύνω= θυμώνω
- (652) Καπανεύω= αναθεματίζω

- (653) Καταράσκουμαι= καταριέμαι
(654) Κεβεζού= γλωσσού
(655) Κεβιαζάς= πολυλογάς
(656) Κοσκοβόρα= φθηνή γυναίκα
(657) Κουζεμέντζα= θυμωμένη
(658) Κουήζω= φωνάζω
(659) Μανία= έχθρα
(660) Μαρεάτσα= αλλαζονεία
(661) Μουντζουράζω= στραβοκοιτάζω κάποιον
(662) Μούστα= γροθιά
(663) Μουστουνάζω= γρονθοκοπώ
(664) Μουστρώνω= μουτρώνω
(665) Μπλαστιμου= βλασφημώ
(666) Νεραξία= αηδιαστικός άνθρωπος
(667) Νεραξία= σίγαμα
(668) Νέρασμαν= αηδία
(669) Νευριασά= άχρηστος
(670) Νιγονούδεβς= με κούρασε
(671) Ντόσιμον= χτύπημα
(672) Ξοργίζω= εξοργίζω
(673) Οκνέα= τεμπέλης
(674) Ονίδισμαν= κοροϊδία
(675) Παλάλα= τρελή
(676) Παλαλέσα= τρελή
(677) Παλαλός= παλαβός
(678) Παλαλώνω= τρελαίνομαι
(679) Παρισιάν= ακατάστατος/ ατημέλητος
(680) Πεζεεύγκ= ηλίθιος
(681) Πείραγμαν= ενόχληση

- (682) Πελεξούδι= γυναίκα κακή
- (683) Πελιάν= μπελάς
- (684) Περικεντέ= αδιάφορος
- (685) Περισάντζ= ταλαιπωρημένος/ τυραννισμένος
- (686) Πιστήμ= θυμός
- (687) Πιστίμιν= πείσμα
- (688) Πιστιμλής= πεισματάρης
- (689) Σαλαμανίζω= μαίνομαι
- (690) Σαπλακίζω= χαστουκίζω
- (691) Σερσερή= άμυαλος
- (692) Σέφτελε= παλαβιάρης
- (693) Σέφτελος= απερίσκεπτος
- (694) Σιακλιάμ, νερασιά= άχρηστος άνθρωπος, αντιπαθητικός
- (695) Σιακλιάμ= άχρηστος άνθρωπος
- (696) Σιαπέρας= άσχετος
- (697) Σκάσον= σκάσε
- (698) Σκολέκ= σκουλήκι
- (699) Σλάμπ= κακός
- (700) Στυποκάτσα= ξινή
- (701) Σφατσελώνω= μουντζώνω
- (702) Ταβίζω= λογομαχώ
- (703) Ταγκαλάκης= χαζός
- (704) Τζιουμπροχειλίουμαι= κρεμώ τα χείλη μου από οργή
- (705) Τζιούντικου= κατηγορώ
- (706) Τιαβιακιαλίν= ελαφρόμυαλος
- (707) Τίνε νεάκου= πνίξου
- (708) Τουμαρεύω= δέρνω
- (709) Τουντουνίζω= τρέμω
- (710) Τοχουνεύκομαι= προσβάλλω

- (711) Τσαήζω= φωνάζω
- (712) Τσιρνέαν= τσιμουδιά
- (713) Τσούρα= σώπα
- (714) Τυριανίζω= στεναχωρώ
- (715) Υβριστέας= υβριστής
- (716) Υλάζω= φωνάζω
- (717) Φαρμακούδα= άνθρωπος που προξενεί με τα προσβλητικά του λόγια
- (718) Φαρμακοχειλής= εκείνος που προσβάλλει με τα λόγια του
- (719) Φουμετζής= εκείνος που θυμώνει συνέχεια
- (720) Φουμίζω= θυμώνω
- (721) Φουμικά= εκείνη που θυμώνει
- (722) Φουμιστάρης= εκείνος που θυμώνει και δεν θέλει να τρώει
- (723) Φούρξωμαι= νευριάζω
- (724) Φουτς νταουά= φύγε από εδώ
- (725) Χαθ= χάσου
- (726) Χαϊβάν= ζώο
- (727) Χατζούκα= γυναίκα γκρινιάρρα
- (728) Χαχανιέτεν, φαρσαλιάβ= φωνάζει αλλά υστερικά
- (729) Χι μουλτ ζούρλου= Είσαι πολύ τρελός
- (730) Χογαπιάζω= αντιμιλάω
- (731) Χολέας= θυμώδης
- (732) Χολεασία= θυμός
- (733) Χολή= θυμός
- (734) Χολιάσμαν= αγανάκτηση
- (735) Χοντρολοϊσματα= λόγιοι αγενείς, προσβλητικοί
- (736) Χουζεύω= θυμώνω
- (737) Χουλέτζου= βρίζω
- (738) Χουλίζει= φωνάζει δυνατά
- (739) Χουνούτζης= θυμώδης

(740) Ωφ= επιφώνημα πόνου/στεναχώριας

8.1.5.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

(741) Αγγόνα= φίδι

(742) Αγρούστ' χιφάλ= Ανόητε άνθρωπε

(743) Αλή εμέν και βα εμέν= Αλίμονο σε μένα

(744) Άμαν αλεπόζ= πανούργος

(745) Άμον αλεπούς= Σαν αλεπού

(746) Άμον άρκος= αγροίκος, βάρβαρος

(747) Άμον άρκος= σαν αρκούδες

(748) Άμον τίζα εκολλίε με= ενοχλητικός άνθρωπος

(749) Ανάθεμά σε αφορισμένο

(750) Ανάθεμά σε εύκαιρε= Ανάθεμά σε χαζέ

(751) Ανάθεμά σε ζαντέ= Ανάθεμά σε χαζέ

(752) Ανάθεμά σε λαϊστέρα= Ανάθεμά σε κουνίστρα

(753) Ανάθεμά σε σέφτελε= Ανάθεμά σε άχρηστε

(754) Ανάθεμά σε τρανοκέφαλε= Ανάθεμά σε κεφάλια

(755) Άρζουσα= άτιμη

(756) Αρσούζα= αγάριστη

(757) Άσον δέβολον= Άντε στο διάβολο

(758) Ατζούπωτο τσουκάλι= Ανοιχτό μπουκάλι

(759) Ατζούπωτο τσουκάλι= Ανοιχτό μπουκάλι (Άνθρωπος που δεν κρατά μυστικό)

(760) Αψύν οξίδιν εν= οξύθυμος

(761) Γκουτουρεμέντζα= τρελαμένη

(762) Δέβα πλαν= Άντε στο καλό

(763) Ετεψίζαινα= πεισματάρα

(764) Ζάνταινα= τρελή γυναίκα

(765) Η μάνας η τσούνα= Η μάνα σου η σκύλα

(766) Μπουγαλεμέντζα= αχόρταγη

(767) Σουρουκλεμέ= ξερόλας

Ρηματικές φράσεις

(768) Άκλερα κ άρρηκα να γιν'ταν ταλώματας= Να πεθάνεις κ' να μην αξιωθείς να παλιώσεις τα ρούχα μου

(769) Άκλερα και ακλέρικα να γίν'τανε²⁴= Να μείνεις χωρίς απογόνους

(770) Ακλέρα και ακλερικά να γίν'τανε!= Να μείνεις χωρίς κληρονόμους

(771) Άκλερα και ακλερικά να γιν'τανε= Να χαθείς εσύ και οι απόγονοί σου

(772) Άκλερα και άρρηκα να γιν'ταν τα λωματά σ'= Να πεθάνεις και να μην αξιωθούν να παλιώσουν τα ρούχα σου

(773) Άκλερα και άρρηκα να γίν'ταν τα λώματα σ'= Χωρίς κληρονόμο και άφθαρτα να γίνουν τα ρούχα σου

(774) Άκλερα και άρρηκτα να γιν'ταν τα λώματα= Να πεθάνεις και να μην αξιωθείς να παλιώσεις τα ρούχα σου!

(775) Άκλερα κι ακλερικά να γίν'τανε= Χωρίς απογόνους να παραμείνουν

(776) Άκλερα κι απαρδάλια να γιν'ταν= Κατάρα σε άνθρωπο να μην χαρεί τα υπάρχοντα του

(777) Ακρούγοσαι αφορισμέντζα= Θα σε χτυπήσω άχρηστη

(778) Άκσι βόι= έτσι θέλω

(779) Αλλαγγεύω πάνις και φουρκίζω σε= Θα πηδήξω πάνω σου και θα σε πνίξω

(780) Άλυτον ν' απομέν' το χερ'ν ατ'= Άλιωτο να μείνει το χέρι του (στον τάφο)

(781) Άμον εν αλεπός= Είναι πανούργος, σαν αλεπού

(782) Άμον εν άναλον χαλβάν= Δεν έχει χάρη στις εκφράσεις

(783) Άμον εν αρκός= Είναι βάρβαρος, αγροίκος

(784) Αμόν οξίδιν εν= Είναι οξόθυμος

(785) Άμον τίζα εκολλίε με= Σαν τσιμπούρι μου κόλλησε

(786) Ανάθεμα σε αφορισμένε, τσούραν την λαλία σ= Ανάθεμα σε μην ξαναμαλώσεις

(787) Ανάθεμά σε περεκεντέ= Ανάθεμά σε τιποτένιε

²⁴ Έκφραση με ποικίλες σημασίες.

- (788) Ανάθεμα σε σεϊτάν= Ανάθεμα σε διάβολε
- (789) Ανάθεμα τη φάτσας κατακάξαν= Ανάθεμα σε καρακάξα
- (790) Ανάπαμαν να μη ε'εις= Ανάπαυση μετά το θάνατο να μην έχεις
- (791) Ανασκάφτω σε= Σε κατηγορώ
- (792) Ανεμοκαλίτζα να παρ' σε= Ανεμοστρόβιλος να σε πάρει
- (793) Άντε χαθ από δω= Άντε χάσου από δω πέρα
- (794) Απάν'ς αγάντα κάθουμαι= Επάνω στα αγκάθια κάθομαι, ανησυχώ πολύ
- (795) Απόθε πας, να μη κλωσκεσαι= Απ' όπου πας να μη γυρίσεις
- (796) Αποσκεπάουμαι και καραρούμαι= Βγάζω το καπέλο μου και καταριέμαι
- (797) Απόψε είμαι πολύ κουζεμέντζα μαζί σου= Σήμερα είμαι πολύ θυμωμένη μαζί σου
- (798) Απώθε πας να μη κλώσκεσαι= Να πας στον αγύριστο
- (799) Αρ κ' εχ'ς στο κατζίν ατ= Φιλότιμο δεν έχει στο μέτωπο του
- (800) Αρ' κ εχ'ς σο κατζίν ας= Δεν έχεις φιλότιμο
- (801) Αργώς επέμ'νες= Αργά έμεινες, ειρωνικά άργησες να το κάνεις
- (802) Ας σο μολύβ' να δαβαίντς= Να σκοτωθείς από σφαίρα
- (803) Αστόχ' να γίνεται το λώμα σ'= Να πεθάνεις και να μην αξιωθείς να παλιώσεις τα ρούχα σου
- (804) Ατζούπωτο τσουκάλι= Δεν κρατάς μυστικό
- (805) Αφκά 'ς σα πλάκας-ι-μ' γράφτ' ατον= Κάτω στις πλάκες μου τον γράφω (τον γράφω στα παλιά μου τα παπούτσια)
- (806) Αφκά 'ς σα πλάκας-ι-μ' γράφτ' ατον= Κάτω στις πλάκες μου τον γράφω, τον γράφω στα γενετικά μου όργανα
- (807) Άχαρος και απάχαρος να είσαι= Να είσαι δυστυχής στον υπέρτατο βαθμό
- (808) Αψιματένον βρεχίην να βρεχ' απάν' ατ'= Καυτή βροχή να βρέξει επάνω σου
- (809) Αψύν οξίδιν έν'= Είναι οξύθυμος
- (810) Βρούλα να ρούζ απάνις= Φωτιά να πέσει επάνω σου
- (811) Γετίμ' να ελείπω σε= Ορφανό να σε δω
- (812) Γιλτουρούμ να κατηβαίν' απάν' ισ'= Κεραυνός να κατεβεί επάνω σου
- (813) Γιλτουρούρ να κατηβαίν' απάν ις= Να σε χτυπήσει κεραυνός και να σε σκοτώσει!

- (814) Γουρζούλ' να γίνεται τα φαϊν το τρώγω= Φαρμάκι να γίνει τα φαϊ που τρώω
- (815) Γουρζούλα να φας= Να φας φαϊ δηλητηριασμένο που βλάπτει και καταστρέφει την υγεία
- (816) Γουρζουλάς να ίνεται το φαί πέτρωσ= Φαρμάκι να γίνει το φαγητό που τρωσ
- (817) Δε βαχ από 'δακά= φύγε από εδώ
- (818) Δέβα χαθ' ασο κιφάλιμ= Χάσου από το κεφάλι μου
- (819) Δέβα χαθ= Σήκω φύγε, πήγαινε να χαθείς
- (820) Δέδιν εκ του δόδιν= Να έχεις κακή τύχη
- (821) Εγούζεψα πολλά= Θύμωσα πολύ
- (822) Εγρίξες ντο είπα σε;= Κατάλαβες τι σου είπα;
- (823) Εγώ λέγω σε και συ κι καταλαβέντς παιδί 'μ;= Εγώ σε λέω και συ δεν καταλαβαίνεις ρε παιδί μου;
- (824) Είσαι αμόν άκρος= Είσαι βάρβαρος
- (825) Είσαι άμον άναλον χαλβάν= Είσαι σαν άγευστος χαλβάς
- (826) Είσαι ένα γαϊδούρ ολόκληρο= Είσαι από πάνω μέχρι κάτω γαϊδούρι, δηλαδή και σε πράξεις και σε συμπεριφορά
- (827) Είσαι μια σαλαχανού εσύ= είσαι μια γυριστρού εσύ, δηλαδή μια γυναίκα που γυρνάει πολύ έξω
- (828) Είσαι νεραζία= Είσαι σίγαμα
- (829) Είσαι παλαλός= Είσαι χαζός
- (830) Εκατόν φορές είπα σε και συ τεσόν και τεσόν= Εκατό φορές σου το 'πα και το δικό σ κάνεις πάλι
- (831) Εκεί 'ς σ' οσπίτ' αγουρέαν 'κι μυρίζ'= Εκείνο το σπίτι αντρίλα δεν μυρίζει, σ' εκείνο το σπίτι δεν υπάρχει κανένας άντρας
- (832) Ενερέσθα την κιαντίμ= Σιχάθηκα τον εαυτό μου
- (833) Έντονε πολύ κεβεζέας= Ήτανε πολύ γλωσσάς
- (834) Επαίρεν άψιμον η τεπέ ατ' = Έγινε έξαλλος
- (835) Επαίρεν άψιμον η τεπέαμ= Έγινε έξαλλη από θυμό
- (836) Επαυγαλευτα, επαυγαλευτη εξέγκαν την ψυύ μου= αγανάκτησα, αγανάκτησα μου βγαλαν την ψυχή μου
- (837) Επεστάθε σε το φαίν= Στο λαιμό να σου κάτσει το φαγητό
- (838) Έσκασές με= Με έσκασες πια!

- (839) Εσπάλτσεν τ' οσπίτ'ν ατ'= Έκλεισε το σπίτι του, κατάστρεψε την οικογένεια του
- (840) Εσύ κι καταβέντς από λόγια; Μιλώ σε= Δεν καταλαβαίνεις από λόγια; Σου μιλάω!
- (841) Ετρέλανες με= με τρέλανες
- (842) Ευτάει αλεπέσα= Κάνει πονηριές αλεπούς
- (843) Έφαγες την ψυμ' επέζεψα ν' ακούω σε= Την ψυχή μου έφαγες βαρέθηκα να σ ακούω!
- (844) Έφαεν α κι εκάτσεν κα= Το έφαγε κι έκατσε κάτω, δέχτηκε σιωπηρά και αδιαμαρτύρητα την βρισιά ή την προσβολή που του έγινε
- (845) Εχπαράά κι εχάθα= Τρομάξα και χάθηκα, τρόμαξα πολύ
- (846) Έηλτον ν' απομέν' το χέρ' ν ατ= Κατάρα σε κάποιον να μην προκόψει
- (847) Θα γομώνω τ' απέσ' ις πουλία= Θα σου δώσω γροθιές
- (848) Θα γομώνω τ' απέσ' ις πουλία= Θα γεμίσω την κοιλιά σου πουλιά (θα σου δώσω γροθιές)
- (849) Θα δίγω σε έναν και κατακιφαλίζω σε= Θα σου δώσω μια και θα σε χτυπήσω κατακέφαλα
- (850) Θα κρουγοσε= Θα σε δείρω
- (851) Θα κρούωσεν= θα σε δείρω
- (852) Θα ξάννω τα μαλλίας= Θα σε βγάλω τα μαλλιά
- (853) Θα παίρω σε και στέκω αποπαγκαικά= Θα σε δείρω από το κεφάλι μέχρι τα πόδια ή θα του τα ψάλλω από πάνω μέχρι κάτω
- (854) Θα πέρω έναν ξύλον και κρούωσε πολλά άσκεμα γιατί εξέγκεσμαι ασά λομα ταμ= Θα πάρω ένα ξύλο και θα σε χτυπήσω άσχημα γιατί με βγαλες από τα ρούχα μου!
- (855) Θα σε δάκω μία και θα τρέχεις= θα σε δαγκώσω τόσο πολύ που θα τρέχεις, δηλαδή θα σε χτυπήσω τόσο πολύ που δε θα ξέρεις που θα κρυφτείς
- (856) Θα σε καταπατήσω= Θα σε ποδοπατήσω
- (857) Θα στουγανεύσω σε= Θα σε τακτοποιήσω εγώ
- (858) Θα τσακλίζω σε= Θα σε χτυπήσω!
- (859) Θα τσακώνω τα γναρία σ= Θα σου σπάσω τα σαγόνια!
- (860) Θα τσουγναεύω σε= Θα σε καταπατήσω (θα σε ποδοπατήσω)
- (861) Θα φας μια λάκτα πολύ δυνατή= Θα σε δώσω μια κλωτσιά πολύ δυνατή

- (862) Θα φουρκίζω σε= Θα σε πνίξω!
- (863) Θα χάμαι= Θα χαθώ
- (864) Θα χαστουκίζω σε κι θα λές' εσύ;= Θα σου δώσω ένα χαστούκι και θα δεις εσύ!
- (865) Καλά εύκαιρη είσαι;= Καλά εσύ χαζή είσαι;
- (866) Κιντέας και τριβόλα να φυτρών'νε 'ς σ' οτσάκι σ'= Τσουκνίδες και τριβόλια να φυτρώσουν στο τζάκι σου
- (867) Κρατούσε χολήν= Κρατάω θυμό
- (868) Κρούω το χέρι μ' 'ς σο βαγγέλεν= Χτυπάω το χέρι μου στο Ευαγγέλιο. Ορκίζομαι στο Ευαγγέλιο
- (869) Μη της μιλάς πολύ φαίνεται πως είναι στυποκάτσα και παρεξηγεί= μη της μιλάς πολύ φαίνεται πως είναι ξινή και παρεξηγεί εύκολο. Το στυποκάτσα προέρχεται από τη λέξη στύπα που σημαίνει τουρσί το οποίο είναι ξινό και από τη λέξη κάτσια, δηλαδή μούτρα
- (870) Μω την πίστη σ'= (Δεν υπάρχει ακριβείς ερμηνεία, είναι από τις πιο συχνές εκφράσεις θυμού)
- (871) Να γαγγρούνταν τα χέρα σ'= Να παραλύσουν τα χέρια σου
- (872) Να μαραίνεται η καρδιά σ'= Να γίνεις δυστυχισμένος
- (873) Να σε τρώει ο γουρζουλάς= Να σε φάει η πανούκλα
- (874) Να σέζω τη ψις= να αφοδεύσω τη ψυχή σου
- (875) Να τρώει σε η ανάγκα= Να σε φάει η ανάγκη δηλαδή να μην έχεις λεφτά
- (876) Να φτυ'ει σε η μάϊσσα= Να φτύσει η μάγισσα
- (877) Νε αφοριεμένε, κι θα τερείς άλλο να μην φαρμακώντς τον κόσμο; Βρε καταραμένε, θα κοιτάξεις να σταματήσεις να δηλητηριάζεις τον κόσμο;
- (878) Νείτσι σος ατσακώνω τα κόκκαλα= Μωρή σταμάτα θα σου σπάσω τα κόκκαλα
- (879) Νέπε θα φεύς απ' αδακά;= Θα φύγεις επιτέλους από 'δω
- (880) Νέπε τσούρα το ολίγον!= Ε, δηλαδή σταμάτα και λίγο!
- (881) Νέπρε σος ατσερίζω την καμισόλα σ= Ρε σταμάτα θα σου σκίσω το πουκάμισο
- (882) Νέψα θα παλαλώνς με= Θα με τρελάνεις εσύ!
- (883) Νέψα σκάσον!= Ε, φτάνει σκάσε!
- (884) Ντο βουζέτος είσαι= Μα πόσο χαζός είσαι και δεν καταλαβαίνεις
- (885) Ντο γουρζουλάς είσαι= Τι μπελάς που είσαι!

- (886) Ντο είπαμε να γίν'τανε άλας και νερόν= Αυτά που είπαμε να γίνουν αλάτι και νερό
- (887) Ντο τεβελέκης είσαι= Τι χαζός που είσαι εσύ
- (888) Ο γουρζουλάς να 'ματοκυλί'ει σε= Η πανούκλα να σε αιματοκυλίσει
- (889) Πατ απάν= Δώσε τόπο στην οργή
- (890) Πίσον τι δουλίας= Κάνε τη δουλειά σου
- (891) Πρόσεξε τι μιλάς, γιατί θα σε δώσω μια με το καταμάγια= πρόσεξε τι λες, γιατί θα σε χτυπήσω με το ξύλο. Το καταμάγια είναι ξύλο βρεγμένο με πανί
- (892) Σέστελε βέδαν χαθ= Χαζέ φύγε από εδώ
- (893) Ση γούλας ερούξεν;= Τι σε νοιάζει;
- (894) Ση γούλας να στέη= Να σταθεί στο λαιμό σου
- (895) Σκου και φύγον= Εξαφανίσου
- (896) Στην γούλαξ κέρουξε= Να μη σε νοιάζει
- (897) Στραβόν να δουκαλέω σε= Να στραβωθείς και να σε οδηγώ όπως το ζώο με το καπίστρι
- (898) Συ γούλας ερούξεν= στο λαιμό σου έμεινε, εσένα τι σε νοιάζει;
- (899) Τ' ομάταμ εσκοτίνεψαν α' σήν αροθυμιάν= Σκοτείνιασαν τα μάτια μου από την αποθυμιά
- (900) Την ψυμ' εξέγκες= Μου έβγαλες την ψυχή
- (901) Τι γουτουρεύεις εκεί πέρα;= Τι χαζά πράγματα κάνεις εκεί πέρα;
- (902) Το κατσί μ' άσπρον έν'= Το μέτωπο μου άσπρο (καθαρό) είναι, είμαι τίμιος
- (903) Το ταφί σ' ν' αχταλεύω= Τον τάφο σου να σκάψω (δηλαδή να πεθάνεις)
- (904) Το ψωμίν μαμάκαν να κουϊ'εις= Το ψωμί ψωμάκι να το πεις
- (905) Τον αξύπνετον να κοιμηθείς= Τον θάνατο να κοιμηθείς
- (906) Τον ουρανό' σ να αλλάζω= Να σου αλλάξω τον αδόξαστο
- (907) Τσιρνιάν κ' εβγάλλς= Σιώπα τελείως
- (908) Τσούρα το και μη μιλάς= Καλέ σκάσε, μη μιλάς!
- (909) Τσούρα το= Σώπασε
- (910) Τσούρωσον την λαλία 'σ= Πάψε να μιλάς
- (911) Φτου και από πόθεν εξέβες= Σιγά ρε ποιος είσαι;
- (912) Φύγον απ'αδακα= Φύγε από 'δω

- (913) Χαθ απ'αδακά αφοτσεριμέτζα/ αφορισμέτζα= Χάσου από εδώ αφορισμένη
- (914) Χάθ απατουκές ζαντέ, τρεις την ώρα τουρτεύς με= Φύγε από δω τρελέ όλη την ώρα με τυραννάς
- (915) Χαθ' απ' αδακές σέφτελε γιατί θα φουρκίζοσαι= Χάσου από εδώ παλαβιάρη γιατί θα σε πνίζω
- (916) Χας απ χασάκα= Φύγε από δω
- (917) Ψέματα' κι λέει,'ς στην αλήθειαν 'κ' ευρίεται=Ψέματα δεν λέει στην αλήθεια δεν βρίσκεται (ειρωνική αντίφαση)

8.1.5.3. Σε διαλογικό επίπεδο

A) Διάλογος

- (918) Μελανα: Φακ' σο στόμας κι αναλύει. Ένα λόγον είπα σε και πήγες εθέκεσα κα.

Παναΐλα: Και κι ήπες με ότι εν μυστικόν.

Μελανα: Ταμάμ τον λόγο το ζαντόν λένα.

Παναΐλα: Ζάντενα πα είσαι.

Μελανα: Ευκαιρέσα, τα μυαλάς παν κι έρταν, παν κι έρταν.

Παναΐλα: Τ' εμά πάνε και κλώσκουνταν, τ' εσά πάνε κι άλλο κι έρταν.

Μελανα: Φτου ανάθεμά σε, κουτσομπόλα.

Παναΐλα: Ανάθεμά σε εσύ κουρφήτα

Μετάφραση

Μελανα: Φακή στο στόμα σου δε λιώνει. Ένα λόγο σου είπα και πήγες και τον κατέθεσες.

Παναΐλα: Δεν μου είπες ότι είναι μυστικό.

Μελανα: Ακριβώς, το λόγο στο χαζό τον λένε.

Παναΐλα: Είσαι χαζή.

Μελανα: Άμυαλη, τα μυαλά σου πάνε και έρχονται πάνε και έρχονται.

Παναΐλα: Τα δικά σου πάνε και γυρνάνε, τα δικά σου πάνε και δεν έρχονται.

Μελανα: Φτου πανάθεμά σε κουτσομπόλα.

Παναΐλα: Ανάθεμά σε εσύ παινεψιάρη.

B) Διάλογος

- (919) Γυναίκα: Τεστέλεψαν έμορφα τα ζύλα.

Άνδρας:.....

Γυναίκα: Έμορφα στίβαζον ατά!
Ανδρας: Πολλά μη μουρδουλίες.
Γυναίκα: Για πιάσον και ποίσον δουλία, για φύγον α' σο κιφάλι μ'.
Ανδρας: Λόγον πα κι σκόντζ, τσούσκα!
Γυναίκα: Ποίσον ενάξα αγλήγορα.
Ανδρας: Όλο να πετάεις, κανίτε σε, δέβα χαθ' α σο κιφάλι μ'.
Γυναίκα: Ούχι.....ούχι...ανάποδε.

Μετάφραση

Γυναίκα: Τακτοποίησε όμορφα τα ξύλα.
Ανδρας:.....
Γυναίκα: Όμορφα στοίβαξέ τα.
Ανδρας: Μη μουρμουρίζεις πολύ.
Γυναίκα: Ή πιάσε και κάνε δουλειά, ή φύγε από το κεφάλι μου.
Ανδρας: Κουβέντα δε σηκώνεις, τσούσκα.
Γυναίκα: Κάνε λίγο γρήγορα.
Ανδρας: Όλο πετιέσαι, φτάνει, φύγε από το κεφάλι μου.
Γυναίκα: Όχι....όχι....ανάποδε.

8.1.5.4. Κατάρεις – υβριστικοί χαρακτηρισμοί

Ονοματικές φράσεις

(920) Τα εννέα σ' = Τα εννέα σου (μνημόσυνο νεκρού την ενάτη μέρα από το θάνατο)

Ρηματικές φράσεις

(921) Άκλερα και άρρηκα να γιν'ταν τα λώματα σ' = Χωρίς κληρονόμο και άφθαρτα να γίνουν τα ρούχα σου

(922) Άκλερα κι ακλερικά να γιν'ντανε = Χωρίς απογόνους να γίνουν

(923) Άλυτον ν' απομέν' το χέρ'ν ατ' = Άλιωτο να μείνει το χέρι του

(924) Ανάπαμαν να μη έ'εις = Ανάπαυση να μην έχεις

(925) Ανεμοκαλίτζα να παίρ' σε = Ανεμοστρόβιλος να σε πάρει

(926) Απόθε πας, να μη κλώσκεσαι = Απ' όπου πας να μη γυρίσεις

(927) Ας σο μολύβ' να δαβαίντζ = Απ' το μολύβι να περάσεις

(928) Αστόχ' να γίνεται το λώμα σ' = Έρημο να γίνει το ρούχο σου

(929) Άχαρος κι απάχαρος να είσαι = Δυστυχής να είσαι στον υπέρτατο βαθμό

- (930) Αψιματένον βρεχίν να βρεχ' απάντ' ατ' = Καυτή βροχή να βρέξει επάνω του
- (931) Γαίματα να ξεράς= Αίματα να ξεράσεις
- (932) Γετίμ' να ελέπω σε= Ορφανό να σε δω
- (933) Γιλτουρούμ να κατηβαίν' απάν' ισ'= Κεραυνός να κατεβεί επάνω σου
- (934) Γουρζούλ' να γίνεται το φαϊν το τρώγω= Φαρμάκι να γίνει το φαϊ που τρώω
- (935) Γουρζούλα να τρως= Γουρζούλια να φας. Δηλαδή φαϊ δηλητηριασμένο που βλάπτει και καταστρέφει την υγεία
- (936) Θα γομώνω τ' απέσ' ις πουλία= Θα σου δώσω γροθιές
- (937) Θα ξάνω τα μαλλία σ'= Θα λαναρίσω τα μαλλιά σου
- (938) Θα τσακώνω τα γναφία σ'= Θα σου σπάσω τα σαγόνια
- (939) Θα τσουγναεύω σε= Θα σε καταπατήσω
- (940) Κιντέας και τριβόλια να φυτρώσουν στο τζάκι σου= Να ερημωθεί το σπίτι σου από ενοίκους
- (941) Να γαγγρούνταν τα χέρα σ'= Να παραλύσουν τα χέρια σου
- (942) Να μαραίνεται η καρδιά σ'= Να μαραθεί η καρδιά σου
- (943) Να ξεραίνεται η γούλα μ'αν ανασπάλλω την πατρίδα μ', τον Πόντον
- (944) Να τρώει σε ο γουρζουλάς= Να σε φάει η πανούκλα
- (945) Να φτύ'ει σε η μάϊσσα= Να σε φτύσει η μάγισσα
- (946) Ξηρανθήτω ημίν ο λάρυγξ, εάν επιλαθώμεθά σου ω Πάτριος Ποντία γη
- (947) Ο Γουρζουλάς να 'ματοκυλί'ει σε= Η πανούκλα να σε αιματοκυλίσει
- (948) Στραβόν να δουκαλεύω σε= Να στραβωθείς και να σε οδηγώ όπως το ζώο με το καπίστρι
- (949) Το ταφί σ'ν' αχταλεύω= Τον τάφο σου να σκάψω
- (950) Το ψωμίν μαμάκαν να κουϊ'εις= Το ψωμί ψωμάκι να το πεις
- (951) Τον αζύπνετον να κοιμηθείς= Τον θάνατο να κοιμηθείς

8.1.6. Τα ιδιώματα της Δυτικής Ελλάδας και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.6.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (952) Αχαΐρευτο= ανεπρόκοπος
- (953) Βοίδ= βόδι
- (954) Γιδ'= γίδι
- (955) Γκιόνι= χαζό
- (956) Γκίοσα= άσχημη
- (957) Ζαλίσκα=ζαλίστηκα
- (958) Ζλάπ= μικρό άγριο ζώο/ αφελής
- (959) Λές'= πολύ αδύνατος και άσχημος (κυρίως για γυναίκες)
- (960) Λούτο= ανόητος
- (961) Νευρόσπαστο= σπαστικός
- (962) Ντιπ ή μπιτ= πολύ/καθόλου
- (963) Ξεμαλιαούρκο= χωρίς μαλλιά
- (964) Παλιοπαραντόρου= παλιογύναικα
- (965) Παλιοσκλο= παλιόσκυλο
- (966) Παλιοφρόκαλο= παλιοχαζό
- (967) Παρασάνταλο= ανισόρροπο
- (968) Παρασάνταλος=αδέξιος
- (969) Παρδάλ= χαμένος
- (970) Παρτσακλό= ανισόρροπος
- (971) Πτσαρίνα= γυναίκα που τα καταφέρνει όλα
- (972) Σαρδανάπαλο= ζουρλός
- (973) Σαφλογκούταβο= χαζός
- (974) Σοκακιάρα!= αυτή που είναι συνέχεια έξω
- (975) Σούργελο= γελοίος
- (976) Σουριάσκε= έπεσε
- (977) Στουρνάρ= ελαφρόμυαλος
- (978) Τζώρας= ξεροκέφαλος
- (979) Τραϊ= τράγος

- (980) Τσογλάνι= παλιόπαιδο
- (981) Τσουτσέκι= αλήτης
- (982) Φούσκο= σφαλιάρα
- (983) Χάπατο= άσχημος
- (984) Χασουμερς= αργοκίνητος

8.1.6.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (985) Άι μωρέ κουτφό= Αποκαλούμε κάποιον που μας φέρεται ύπουλα (κουτφό=κουτοπόνηρος)
- (986) Άι ρε μπουρτζόβλαχε= Άι ρε βλάχε
- (987) Άι σαπέρα= Άι παραπέρα
- (988) Άι σιαπέρα!= Κάνε παραπέρα
- (989) Αϊ στου γεροδιάολο= Άντε στο γεροδιάβολο
- (990) Άντε από ‘δω τουρλακίδα= Χαρακτηρισμός που αποδίδεται σε κάποια πολύ ενοχλητική, άμυαλη
- (991) Κάθε ευχή μου και κατάρα σου
- (992) Κακόχρονό να ‘χεις, άντε στους εννιά κοράκους(πρόκειται για είδος καλικάτζαρου), άντε στους εννιά τριβόλους (είδος καλικάτζαρου, παγανού)= Οι φράσεις αυτές σημαίνουν να σου συμβεί κάτι άσχημο
- (993) Μπιτ αναφάνταλο= Είσαι απρόσεκτος
- (994) Ντατσκανάρ!= Αυτός που δεν καταλαβαίνει, ο χαζός
- (995) Ορθούς και δίπλα τους έχεις = Αποκαλούμε τον ξεροκέφαλο άνθρωπο, όταν μας τσαντίσει
- (996) Παλιό τραί= Πάλιο τράγε
- (997) Σκλι γκαβό σκλι φαρμακουμένου= Σκυλί τυφλό και φαρμακωμένο
- (998) Τα κερολάμπαδα τσ’ μάνα σ’ και τ’ πατέρα σ’!= Να πεθάνεις
- (999) Τον κακό σου το φλάρο= Τον κακό σου τον καιρό

Ρηματικές φράσεις

- (1000) Α π' να σε πάρει ο τρίβολος = Να σε πάρει ο διάολος
- (1001) Απ' να χαθείς να χάνεσαι= Άντε να χαθείς
- (1002) Αϊ κατούρα τα πδάρια σ'= Άσε με ήσυχο
- (1003) Αϊ κοιτάς'εκεί= Κάτσε εκεί που είσαι και μη μιλάς
- (1004) Αι να χαθείς απού κει= Άντε να χαθείς από εκεί
- (1005) Αι πνίξ= Άντε πνίξου
- (1006) Αϊ σιχτίρ= Φύγε από εδώ
- (1007) Αι σιχτίρ= Σήκω και φύγε
- (1008) Αϊ στού λύκου/κόρακα/διάτανο/διάκο= Πήγαινε πολύ μακριά
- (1009) Άι σύρε στα κομμάτια, αι να χαθείς να χάνεσαι, αι πάγαινε από 'δω= Εξαφανίσου από μπροστά μου, δεν θέλω να σε βλέπω άλλο
- (1010) Άιντε απ'δω= Σήκω και φύγε
- (1011) Άιντε πάινε από δώ= Σήκω και φύγε
- (1012) Άμα έρθω 'κει θα σ' κοπανάω το κιφάλι απ' καταϊ για ώρα= Αν έρθω εκεί θα σου χτυπάω το κεφάλι στο πάτωμα μια ώρα
- (1013) Άμα σ χώσω ένα σκαμπίλ= Άμα σου δώσω μια σφαλιάρα
- (1014) Αναμτσεύεται η χολέρα = Λέγεται για κάποιον γελοίο που πάει να βγει από πάνω, σηκώνει κεφάλι
- (1015) Άντε βάγερε ρε πάσλα από' δω= Άντε φύγε από εδώ ρε ανόητε
- (1016) Για τη Ντάταρνα= Στην γέφυρα Τατάρνας για πνιγμό
- (1017) Δεν έ'ις καμνιά δ'λειά= Δεν έχεις καμιά δουλειά
- (1018) Δεν θα μείν' κουλουπιθρόξ'λου= Δεν θα μείνει τίποτα
- (1019) Είδωλο τα κανάλας= Δεν ξέρεις τίποτε
- (1020) Είσαι ακαφελόγιστο ακόμα= Η απόδοση μίας μειωμένης εγκεφαλικής δραστηριότητας χωρίς καφέ σύνθετο εκ του στερητικού α+ καφέ+λόγιστη<λογίζω
- (1021) Είσαι καλό κουμάς τ λόγου σ= Είσαι παλιάνθρωπος
- (1022) Είσαι μπίτ για μπίτ= Είσαι τελείως χαζός
- (1023) Είσαι ντιπ αντάρα;= Έχεις τρελαθεί τελείως;
- (1024) Είσαι ντίπ για.....= Είσαι εντελώς άχρηστος οπότε....
- (1025) Είσαι ντιπ σαπέρα= Είσαι τρελός

- (1026) Εσται ουρούτε κα χίλια αλί νταντι= Είσαι άσχημη σαν την αδερφή της μάνας σου!
- (1027) Θα βγάλεις κανένα καρβέλι= Θα χτυπήσεις
- (1028) Θα ζρίζου την κουτρόνα στο κφάλι= Θα σου ρίξω την κουτρόνα στο κεφάλι
- (1029) Θα σ' αρπάξου απ' του τσουρούφλ και θα ιδείς τουν ουρανό σφουντύλ= Θα σ' αρπάξω από το μαλλί και θα δεις τον ουρανό με τ'άστρα
- (1030) Θα σ' λιανίσω τα παΐδια= Θα σε χτυπήσω πολύ στα πλευρά
- (1031) Θα σ' φίζω το σατήλι στ' ραχοκοκκαλία να σ' αποκοιμήσω! = Θα σου ρίξω το σκαληστήρι στη ραχοκοκκαλία και θα σε σκοτώσω
- (1032) Θα σαρδελέψω στου ξύλου= Θα φας ξύλο
- (1033) Θα σε πλακώσου με τα στουμπιές= Θα σε χτυπήσω με τις πέτρες
- (1034) Θα σε σάσω ιγώ= Θα σε φτιάξω/ κανονίσω εγώ
- (1035) Θα σε σβαρνήσω από καταϊ= Θα σε σύρω στο έδαφος
- (1036) Θα σι ξεμαλλιάσω= Θα σου τραβήξω τα μαλλιά
- (1037) Θα σου σπάσω τα τσαούλια= Θα σου σπάσω τα σαγόνια
- (1038) Θα σρίζω μια και θα σπάσου τ' αρίδι= Θα σε χτυπήσω στο πόδι
- (1039) Κακό χρόνο να χς= Κακό χρόνο να χεις
- (1040) Κακόνδροπίνι να τρέξει από πάνω σου= Να σε βρει κατάρα
- (1041) Καλά σασκίν είσαι= Καλά χαζός είσαι (βλαχική λέξη) πιθανός ρουμανικής η λατινικής προέλευσης
- (1042) Κοίτα μονάχα τη δλειάς= Κοίταξε μονάχα την δουλειά σου
- (1043) Κουκουβάγιες να λαλήσουν στο σπίτι σου= Να μη μείνει κανένας στο σπίτι σου
- (1044) Μ' φαίνεται είσαι για τα ρέθα= Δεν είσαι καλά από το μυαλό
- (1045) Μα τι γρούνι που'σαι= Τι γουρούνι που είσαι
- (1046) Μη με ζοχαδιάζεις φεύγα απ' δω= Μη με νευριάζεις φύγε από εδώ
- (1047) Μη με σηκλετηζς= Μη με νευριάζεις
- (1048) Μη με σιφηλιάζεις πρωί-πρωί! Μη με νευριάζεις πρωί πρωί!
- (1049) Μη μι ζμπας= Μη με πιέζεις
- (1050) Μου πρήξες τα σκουτιουπνεύμουνα= Μου έσπασες τα νεύρα
- (1051) Μου πρηξες το σκωτ'= Μου έριξες την ψυχολογία
- (1052) Μπίτ είσαι ωρέ;= Είσαι χαζός;

- (1053) Κάνε πέρα μη ζρίξω την κοτρόνα στο κεφάλι= Φύγε μη σου σπάσω το κεφάλι με την πέτρα
- (1054) Να δεις τα παιδιά σου και να χλιβείς= Να δεις τα παιδιά σου και να μην τα γνωρίσεις
- (1055) Να δεις το κεράμι= Να βγει έξω και να τον σκοτώσουν
- (1056) Να δώσ' ο Θεός να μην ξανασάνεις²⁵= Να μην αποκτήσεις ποτέ τίποτα
- (1057) Να δωσ' ο Θεός να μην ξανασάνεις= Να μην πάρεις ανάσα από τις στεναχώριες
- (1058) Να δώσει ο Θεός κριθάρι να σπαρθεί το σπίτι σου= Να ρημάζει το σπίτι σου
- (1059) Να δώσει ο Θεός να μην ξανασάνεις= Να μην ηρεμήσεις ποτέ
- (1060) Να μη δώσει να δεις τον ήλιο
- (1061) Να μη μείνει κουλιμπιθρόξυλο= Να μη μείνει τίποτα
- (1062) Να μη σου μείνει σάλιο στη γλώσσα σου= Να μείνεις φτωχός
- (1063) Να μη σώσεις να φτάσεις
- (1064) Να σ' εύρει μαύρη μέρα= Να πεθάνεις
- (1065) Να σε βαρέσει η κακιά σακαί= Να σε βρει βαριά αρρώστια
- (1066) Να σε δω και να μη σε γνωρίζω= Να έχεις αρρωστήσει βαριά
- (1067) Να σε δω και να σε θλιφτώ= Να σε δω και να είσαι μόνος σου
- (1068) Να σε φέρουν στο χεράμι= Να είσαι ανήμπορος
- (1069) Να σο' μπ' ο διάολος να σο' μπ'!= Να σου μπει ο διάβολος μέσα σου
- (1070) Να σου τρώει η γάτα το ψωμί απ' το χέρι= Να είσαι πολύ άρρωστος, να μην ξέρεις τι σου γίνεται
- (1071) Ντάντο ουάι κα κετσάου έσται= Μάνα μαύρη σαν σκύλα είσαι
- (1072) Ντιπ χαϊβάνι είσαι; = Μικρός είσαι και συμπεριφέρεσαι έτσι;
- (1073) Ντπαναγία= πήγαινε στην Παναγία την Ελεούσα που είναι εργαστήρι για άτομα με ειδικές ικανότητες
- (1074) Ξυνίστηκα, ξεσκότησέ με, σκασίλα μου, με λούτιανες, μου σήκωσες αίρες, με κουρκούτιασες= Όταν κάποιος μας λέει κάτι που μας ενοχλεί και θέλουμε να σταματήσουμε την συζήτηση λέμε αυτή την φράση
- (1075) Ου π να μη σώεις= Αχ που να μη σώσεις παλιού τουμάρι= παλιό τομάρι
- (1076) Ου σι σφάκι όκλιου ουάι= Θα σου κάνω το μάτι μαύρο

²⁵ Έκφραση με ποικίλες σημασίες.

- (1077) Π να συ πάρ ου κόρακας= Που να σε πάρει ο κόρακας
- (1078) Παράτα μας ρε κουρδουμπουλοθραύστη= Το ενοχλητικό άτομο
- (1079) Πλης και τσακίς= Πλύσου και φύγε
- (1080) Πόσο αρούπουτους είσαι;= Πόσο αχόρταγος είσαι;
- (1081) Πόσο γκαβό είσαι;= Πόσο τυφλός είσαι;
- (1082) Ποτέ μην σώσεις και ποτάξεις= Να μην αποκτήσεις ποτέ τίποτα
- (1083) Που να σ' φάει η μούλα να σ' φάει= Να σε φάει η φοράδα
- (1084) Που να σε βαρέσει ταμπλάς= Όταν κάποιος μας λέει κάτι και μας νευριάζει χρησιμοποιούμε αυτή την φράση και σημαίνει που να σου έρθει ζαλάδα
- (1085) Σίμωσε αν σ κοιτά να σ' μετρήσω τ'παίδια ένα- ένα= Έλα κοντά αν τολμάς να σε χτυπήσω πολύ
- (1086) Σνέτζ ντι λέμι στι φρέντζι= Να πας για ξύλα και να τσακιστείς!
- (1087) Σνέτζι ακό στα ντούκε μόρτε= Να πας εκεί και να σε φέρουν πεθαμένο
- (1088) Στα τσακίδια να πας και να μην γυρίσεις
- (1089) Στα τσακίδια= Φύγε και μην ξαναέρθεις
- (1090) Στι τάλιε ντουμιτζέου κιτσέ τα ουάσε= Να σε κόψει ο Θεός, γιατί σε αφήνει!
- (1091) Συ σχάθκα= Σε σιχάθηκα
- (1092) Συργιανάς σαν λέσιο= Περιφέρεσαι σαν χαζό
- (1093) Σώπαινε τώρα μη μι πιάσνε τα διαόλια μ= Μην μιλάς τώρα και με νευριάζεις
- (1094) Τα Ρέθα= Ιερά μονή της Παναγίας στο χωριό Ρέθα, δηλώνει ελπίδα θαύματος
- (1095) Τι ζλάπ που'σαι= Τι ζώο που είσαι
- (1096) Τι τζώρας που'σαι= Τι ξεροκέφαλος που είσαι
- (1097) Το' χεις χαμένο καμάρι μ= Έχεις τρελαθεί
- (1098) Τράβα για πήμνα= Πήγαινε να πνιγείς
- (1099) Τράβα για πιηνιμα= Άντε πνίξου
- (1100) Τράβα για πιήνιμα= Πήγαινε να πνιγείς
- (1101) Τράβα παρεκί μη τα πάρω= Πήγαινε πιο πέρα μη τα πάρω
- (1102) Τσακίς από δω χάμου= Φύγε από δω
- (1103) Τσι αουάρτε κα κετσάου= Τι γαβγίζεις σαν σκύλα;
- (1104) Τσι σε σκράπε ντόλιε όκλι= Να σου σκάσουν τα δυο μάτια

8.1.7. Τα ηπειρωτικά ιδιώματα και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.7.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (1105) Αγκαρίζω= γκαρίζω
- (1106) Αζάπωτος= ζωηρός, ελεύθερος
- (1107) Αλαφροΐσκιωτος= ονειροπόλος
- (1108) Αλαφρός= χαζός
- (1109) Αλχτάω= γαυγίζω
- (1110) Αναλετώ= καταριέμαι
- (1111) Αναμέρα!= Κάνε πιο πέρα
- (1112) Αναπουδιάζομαι/ αναπουδιάζω= θυμώνω
- (1113) Ανάπουτος= κακότροπος
- (1114) Αναχιτώνω= αγριεύω
- (1115) Αντράλα= φασαρία
- (1116) Ανχιτώνω= αγριεύω
- (1117) Απίστομα= ψηλομύτα
- (1118) Αποκουντριασμένους =αποχαυνωμένος
- (1119) Αστροποβαρεμένο= χαμένος
- (1120) Άτσαλος= απρόσεκτος
- (1121) Ατσούμπαλος= άγαρμπος
- (1122) Αφασίας= αδιάφορος
- (1123) Αφσκιά= ασχήμια
- (1124) Αφύσκιος= αφύσικος
- (1125) Αχρεία= βωμολοχίες
- (1126) Αψύς= τσουχτερός
- (1127) Αψύς= τσουχτερός
- (1128) Βάκα= αγελάδα

- (1129) Βαρμένους= χαζός
- (1130) Βουρλίζομαι= τρελαίνομαι από τα νεύρα
- (1131) Βουτσώνω= θυμώνω
- (1132) Γιδ'= ακοινώνητος
- (1133) Γινάτι= θυμός
- (1134) Γκαβός= αυτός που δε βλέπει
- (1135) Γκιζεράω= γυρνάω άσκοπα
- (1136) Γκοντόσιο= κουτσομπόλα
- (1137) Γκόρος= τενεκές
- (1138) Γκόρτσο= ανόητος
- (1139) Γοβιάς= πονηρός
- (1140) Γομάρ= γομάρι
- (1141) Γομάρι= γαϊδούρι
- (1142) Γουργουλέω= ανακατεύω
- (1143) Γουρλιάζω= ουρλιάζω
- (1144) Δάρτς= αυτός που δέρνει
- (1145) Δείξι/ ποίξι= τρισάθλιος
- (1146) Διακονιάρης= ζητιάνος
- (1147) Ζαβλακόνομαι= χάζεψα
- (1148) Ζαβλακώθηκα= ζαλίστηκα
- (1149) Ζαβλακωμένος= αποχαυνωμένος
- (1150) Ζαβός= ανάποδος
- (1151) Ζαγάρ= κουτοπόνηρος
- (1152) Ζαγκανιέμαι= πάω γυρεύοντας
- (1153) Ζαντζεύω= αγριεύω
- (1154) Ζγκριμπός= καμπούρης
- (1155) Ζερεμές= άχρηστος
- (1156) Ζλάπ= ζώο, ατίθασος άνθρωπος
- (1157) Ζουδ= αυτός που έχει νοημοσύνη ζώου

- (1158) Ζουλάπι= αγρίμι
- (1159) Ζουργιάνο= δραστήρια γυναίκα
- (1160) Ζούρλια= τρέλα
- (1161) Ζουρλός= τρελός
- (1162) Ζούφιος= ανόητος
- (1163) Ζοχάδα= ανησυχία
- (1164) Ζωντόβολο= άξεστος
- (1165) Θειαμένομαι= απορώ μαζί σου
- (1166) Θρασίμι= ψοφίμι
- (1167) Κ' ρούνα= κουρούνα
- (1168) Κακομούτσουνος= άσχημος
- (1169) Καραντζάβας= θυμωμένος
- (1170) Καρκόθηκα= πνίγηκα
- (1171) Κατανεμ= να πας στον διάβολο
- (1172) Κατσάδα= επίπληξη
- (1173) Κατσάδα= μαλώνω κάποιον
- (1174) Κατσακάνα= ζωηρός
- (1175) Κιοτής= δειλός
- (1176) Κλαπάτσια= χαστούκι
- (1177) Κλιτσινάρ= αδύνατος
- (1178) Κοβέλαξα= έκλαψα και ούρλιαξα μαζί
- (1179) Κοπρίτς= τεμπέλης
- (1180) Κοτέω= θυμώνω
- (1181) Κουμάσι= παλιάνθρωπος
- (1182) Κουντραστέρνω= εναντιώνομαι
- (1183) Κούντρισα= χτύπησα το κεφάλι μου
- (1184) Κούρβαλα= μπελάδες
- (1185) Κούσαλο= πολύ γερασμένος
- (1186) Κουτρούμπω= χαζή

- (1187) Κούτσαβλο= κουτσός
- (1188) Κούτσιαλο= πολύ ηλικιωμένος
- (1189) Κριπαίνω= μαίνομαι από το θυμό μου
- (1190) Λαγαρίζω= εξοντώνω
- (1191) Λάρωσε= ησύχασε
- (1192) Λημουρμένος= ύπουλος
- (1193) Λίμπα= τα διαλύω όλα
- (1194) Λυκοσκισμένος= κακός
- (1195) Μαβλάω= φωνάζω
- (1196) Μαγαρισμένος= αμαρτωλός
- (1197) Μακελειό= τεράστια καταστροφή
- (1198) Μαντάρω= ορμώ
- (1199) Μαντράχαλους= ψηλός και άχρηστος
- (1200) Μινέτσκος= αυτός που ανακατεύεται παντού
- (1201) Μούκας= χαζός
- (1202) Μουσκφος= ύπουλος
- (1203) Μπακλαβάς= τεμπέλης
- (1204) Μπανταλέ= αυτός που δεν του κόβει πολύ
- (1205) Μπανταλιάζω= θυμώνω
- (1206) Μπανταλός= χαζός
- (1207) Μπαρμπαλάω= λέω ανοησίες
- (1208) Μπαταλός= αυτός που τα 'χει χαμένα
- (1209) Μπατζιαβλός= τραυλός
- (1210) Μπεζέρισα= αγανάκτησα
- (1211) Μπιρπίλω= γυναίκα τσαχπίνα και πολυλογού
- (1212) Μπιστόβλιακος= λαίμαργος
- (1213) Μπλαντάμ= άχαρος άνθρωπος
- (1214) Μπουνταλάς= αδέξιος
- (1215) Μπουρπούτσαλα= όταν κάποιος λέει βλακειές

- (1216) Μπρουζκώνω= θυμώνω
- (1217) Μτσούνια= μούρη
- (1218) Νισάφι= έλεος
- (1219) Νισάφι= φτάνει πια
- (1220) Νταβραντισμένους= τσαντισμένους
- (1221) Ντατσκανάρς= άξεστος
- (1222) Ντενουάρ= σαλταρισμένος
- (1223) Ντεφ= πολύ μεθυσμένος
- (1224) Ντιπ= πάρα πολύ
- (1225) Ντουράω= φωνάζω δυνατά
- (1226) Ντράβαλος= φασαρία
- (1227) Ξαμώνω= χειρονομώ απειλητικά
- (1228) Ξεμπουρντάλιαξες= μάγκεψες
- (1229) Ξεμτσουνιάσκαν= τράκαραν μετωπικά
- (1230) Ξεντραχτώθκα= διαλύθηκα
- (1231) Ξεσυλόιαστος= αυτός που δεν σκέφτεται
- (1232) Ξεφλέτσκარი= παλιάνθρωπος
- (1233) Ξιτσαουλιάστκα= μου έφυγα το σαγόνι
- (1234) Ξοπαρμένος= ανόητος
- (1235) Ξουπαρμένη= χαζή
- (1236) Παγουράς= υποτιμητικός χαρακτηρισμός για τη νοημοσύνη των Γιαννιωτών
- (1237) Παλάντζας= εκείνος που δεν έχει σταθερότητα
- (1238) Παλιοτόμαρο= παλιάνθρωπος
- (1239) Πανουκλιάρα= ξεροκέφαλη
- (1240) Παρασάνταλος= κακοφτιαγμένος
- (1241) Παρασόλισα= φοβήθηκα
- (1242) Παρτσακλός= χαζός
- (1243) Πάσλας= φλογέρας
- (1244) Παφλοκούμπουρου= ανόητος

- (1245) Πελεκιέμαι= τσακώνομαι άγρια
- (1246) Πιγκώνομαι= θυμώνω
- (1247) Πλανταμός= σκασμός
- (1248) Ρεκάζω= ουρλιάζω
- (1249) Ρέμπελος= τεμπέλης
- (1250) Ρεμπεσκές= αχαΐρευτος
- (1251) Ριζέβα= βίδα
- (1252) Ριμουσέλι= ρεμάλι
- (1253) Σακαφλιόρα= τιποτένια
- (1254) Σαλακατές= φασαρία
- (1255) Σαμαντάς= συμπλοκή
- (1256) Σαούριασε= σώπασε
- (1257) Σατλά= χαζέ
- (1258) Σαχάλι= γελοίο
- (1259) Σιαμανταλός= ανόητος
- (1260) Σιάφαρο= άσχημη γυναίκα
- (1261) Σιουράω= το έχω χαμένο
- (1262) Σιούρηξε= χάζεψε, τ'άχασε
- (1263) Σιούτες= ψευτιές, μπαρούφες
- (1264) Σιούχας= βλάκας
- (1265) Σκεμποκέφαλος= ξεροκέφαλος
- (1266) Σκιόρισμα= άσχημάνθρωπε
- (1267) Σκούπρο= αγράμματος
- (1268) Σκράπας= ανεπίδεκτος μαθήσεως
- (1269) Σουράω= έχω τρελαθεί
- (1270) Σουργούνι= ρεζίλι
- (1271) Σοχαδιάστικα= νευρίασα
- (1272) Στόκος= ανήμπορος
- (1273) Στραβολέκατους= ανάποδος

- (1274) Τζαουνάω= γκρινιάζω
(1275) Τζιόρας= ανεπίδεκτος μαθήσεως
(1276) Τιμπιλχανάς= αρχιτεμπέλης
(1277) Τριατζής= ψεύτης
(1278) Τρίο= ψέμα
(1279) Τρόξος= μπανταλός
(1280) Τσαρ= ψεύτικος
(1281) Τσιαπράγκαλος= το άτομο που δεν τον νοιάζει τίποτα
(1282) Τσικλίσκα= σκίστηκα
(1283) Τσιναβώνω= θυμώνω
(1284) Τσιότσος= μικρόσωμος
(1285) Τσουρδάλω= η γυναίκα που κουνιέται πολύ
(1286) Φαλοκόβου= απειλώ με ξυλοδαρμό
(1287) Φιτιλιά= βάζω λόγια
(1288) Φούρκα= θυμός
(1289) Φουρλαΐδας= τελείως τρελός
(1290) Χαλές= βρώμικος
(1291) Χαλιάω= θυμώνω
(1292) Χαραμής= τεμπέλης
(1293) Χάφτας= εύπιστος
(1294) Χιζουβόλσια= χέστηκα, δεν με νοιάζει
(1295) Χτικιάρης= φυματικός
(1296) Ψυλογώ= υβρίζω

8.1.7.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (1297) Α μωρ ζούζα= Α μωρή άσχημη
(1298) Α μωρέ σκασμένο= Αχ τι έπαθα
(1299) Άι σαπέρα= Άσε μας ήσυχους

- (1300) Άι σαπέρα= Κάνε στην άκρη
 (1301) Άι στι φάτς μπουκέτς= Να πας στα κομμάτια
 (1302) Μπιτ ζλάπ= Εντελώς χαζό
 (1303) Μωρ κατσαπλιά= Μωρέ αδιάφορε
 (1304) Ντίπ για ντίπ= πάρα πολύ χαμένος
 (1305) Ου παλιότσουπρα= Κακά κορίτσια
 (1306) Φουτούνα μου= συμφορά μου

Ρηματικές φράσεις

- (1307) Έν είδα κιέφκα με τ' μία! Ντ' παλιοξετσίπωτ'
 (1308) Α κόλπος κακός= Να σε χτυπήσει εγκεφαλικό
 (1309) Α κουρούτε ντι κουρούτε= Χαμένη ρε χαμένη
 (1310) Α να' χεις γίνει ξικ!= Α! να φύγεις από εδώ!
 (1311) Α σ' δώκω μία στ' μτσούνια, να σ' πω εγώ!
 (1312) Α στραβήξω ένα φούσκο ν' σ' πω εγώ!
 (1313) Α φας μία μπάτσα, να σ' φύγουν τα τσιαούλια!= Θα φας μια μπάτσα, να σου φύγει το σαγόνι!
 (1314) Α ωρέ φουρλαϊδα!
 (1315) Α! κόλπος κακός να σε βρει= Που να σε χτυπήσει εγκεφαλικό
 (1316) Α, μα!= Σώπα ρε!
 (1317) Αβανιά να σε πάρει= Να πεθάνεις
 (1318) Άι γκρεμίσ'= Να πέσεις από τον γκρεμό
 (1319) Άι και σα' μπάρω το σκόπι, θα στ' αργάσω του τομάρ= Θα σου δώσω ένα χέρι ξύλο
 (1320) Άι και σα' μπάρω του σκόπι, θα στ' αργάσω του τουμάρ'= Αν πάρω την κλίτσα θα σε κάνω μαύρο στο ξύλο
 (1321) Άι κέφι ντι ακτσάγε= έχεις όρεξη για καυγά
 (1322) Άι κόλπος κακός= να σε χτυπήσει εγκεφαλικό
 (1323) Άι κόψ' το λαιμό σου
 (1324) Άι λίπσου ντια ω= Αι χάσου από εδώ

- (1325) Άι μο!!= Άντε κάνε γρήγορα
- (1326) Άι πάενε απ' δω ωρέ ντασκανάρ'
- (1327) Άι πάενε παρέκια!
- (1328) Άι πάενε ωρέ τσουτσέκ!
- (1329) Άι παστρέψ= φύγε από εδώ
- (1330) Άι πήαινε ή σύρε σα'περα= Άντε τράβα παρα πέρα
- (1331) Άι ρε παρτσακλό φύγε απ' δω!
- (1332) Άι ρε ρέντζελο φύγε απ' δω!
- (1333) Άι σιαπέρα από δω= Φύγε από δω
- (1334) Άι σου διαόλου, να 'χεις γίνει ξικ= να φύγεις από εδώ
- (1335) Άι στ' γκουρνα'ς μαρέ= Άντε πήγαινε στο σπίτι σου μωρέ, φύγε από εδώ
- (1336) Άι στι λιπσές ντιαχτάρε τσε έστ= Άντε να χαθείς τέτοια που είσαι
- (1337) Άι στου κόρακα= Άι παράτα μας
- (1338) Άι φεύγα= φύγε!
- (1339) Άι χίγια λι ντάντι= Είσαι ίδια με τη μάνα σου
- (1340) Άιντε ξεπαστρέψου από δω= Φύγε από δω
- (1341) Ακούου γιού σνέτζ σνί τór μόρτ= Από κει που θα πας να γυρίσεις νεκρός
- (1342) Ακούς εκεί η ξωπαρμέν! Βγήκε μπλέτς στο μεσοχώρι!
- (1343) Αλιαμπελιάβρα σου να σου γένει= Κακό να σου γίνει
- (1344) Άμα μινερέστ ου σκότ όκλιου= Αν θυμώσω θα σου βγάλω το μάτι
- (1345) Άμα πιάσω το τφεκ= Αν πιάσω τουφέκι
- (1346) Άμα σε πιάκω θα σε ξετσουρλιάσω= Αν σε πιάσω θα σε ξεμαλλιάσω
- (1347) Άμνασιέθαβα = Άντε που να σε θαβα
- (1348) Αμπνασόμπ ου διάουλους= Άντε που να σου μπει ο διάβολος
- (1349) Αν κοτάς έλα σιακάτ και θα σε φτιάκω εγώ!
- (1350) Αν κοτάς= Αν τολμάς
- (1351) Αν σε πιάκω στα χέρια μου= Αν σε πιάσω στα χέρια μου
- (1352) Αναμέρα να μη σε τράω= Κάνε στην άκρη να μη σε βλέπω
- (1353) Αναμέρα= Κάνε στην άκρη

- (1354) Ανία νι άρντι κάπλου φόκ' σ' αλούι λι άρντι τρα τζιόκ'= Εμένα μου καίει η φωτιά το κεφάλι και εκείνου του κάει για χορό
- (1355) Άντε αποδώ παρασάνταλο, μη σε κάνω νταούλ στο σκιοπί!!
- (1356) Άντε μωρή σβαρνιάρα= άντε μωρέ κακέ άνθρωπε
- (1357) Άπα, φόκλου σ' μουλιάρεα νου άου πίστι= Το νερό, η φωτιά και η γυναίκα δεν έχουν εμπιστοσύνη
- (1358) Από πούθε ξικάμπσες= Από που ήρθες
- (1359) Αράβντα σ' τάτσ' μάκα βρέι σ' μπανέτζ'= Άκουγε και σόπαινε αν θέλεις να ζήσεις
- (1360) Αρμάνλου φιάτσι σ' κρεάπα σ' ντράκλου= Ο Βλάχος έκανε και τον διάλογο να σκάσει
- (1361) Αστραπή να σε βάρεγε= Να σε χτυπούσε κεραυνός
- (1362) Αστραπή να σε βαρέσει, ούτε γκαίλα να μην είναι εκεί= Αστραπή να σε βαρέσει, να μην είναι ούτε πουλί εκεί για να χτυπήσει μόνο εσένα
- (1363) Άστραψε και βρόντηξε= Έγινε χαμός
- (1364) Αυτός ο Γιορς τάκανε λίμπα, δεν άφκιε τίποτα όρθιο!
- (1365) Αυτός ο τζες δεν πάει καθόλου καλά= Αυτός ο τύπος δεν πάει καθόλου καλά
- (1366) Αφανίσ' απ'ιδου= Εξαφανίσου από εδώ
- (1367) Άφτο κει βρε παρτάλι= Άστο εκεί βρε νούμερο
- (1368) Αχτάρι κάπ' αχτάρι μίντι= Τέτοιο κεφάλι, τέτοιο μυαλό
- (1369) Βάγιερε από μπρος μου= φύγε από μπροστά μου
- (1370) Βάρεσες μπιέλα= παλάβωσες, τρελάθηκες
- (1371) Γινίκαμαν σουργούν μ'αυτά π' κάνς!
- (1372) Γιού αι μίντια= που έχεις το μυαλό σου
- (1373) Γουργός= να σώρθει= Να σου έρθει γρήγορος θάνατος
- (1374) Γούρμασε επιτέλους= Ωρίμασε πια
- (1375) Δε βα χαθ απαδάκα= χάσου από εδώ
- (1376) Δε σκαμπάζεις τίποτα ωρέ! Ντιπ στουρνάρι είσαι= Δεν καταλαβαίνεις τίποτε. Είσαι εντελώς χαζός
- (1377) Δε'ς κραινω= Δε σου μιλάω
- (1378) Δεν ανατρέπεσαι ίτσιου μωρή γαιδούρα;= Δεν ντρέπεσαι καθόλου μωρή γαιδούρα

- (1379) Δεν καταλαβαίνει γρι= Δεν καταλαβαίνει τι λένε
- (1380) Δεν παστρεύεσαι= Δεν μας παρατάς
- (1381) Δεν σ' κοβ' του κεφάλ'= Δε σου κόβω το κεφάλι;
- (1382) Δεν σ' κοβ' του κιφάλ= Είσαι χαζός
- (1383) Δεν σ' κοβ' του κιφάλ= Δεν έχεις μυαλό
- (1384) Δεν τελεύεσαι= Δεν υποφέρεσαι
- (1385) Ε ωρέ πάψε, τσαμπνάς από κειν τν' ώρα!
- (1386) Έγινε Τούρκος= Έγινε έξαλλος
- (1387) Είναι να σι κόβ' η νίλα= Είναι η άσχημη κατάσταση
- (1388) Εις πέρα ντιπ για τα βνα= Είσαι τρελός
- (1389) Είσαι γκρίτζαλος= Είσαι γκρινιάρης
- (1390) Είσαι κατσαπλιάς= Είσαι ρεμάλι
- (1391) Είσαι ντιπ αλάνταβος= Είσαι απρόσεκτος
- (1392) Είσαι τζούμας= Είσαι κουτός
- (1393) Είσι μιτζμένου= Είσαι μεθυσμένος
- (1394) Είσι μπιτ ζλάπ= Είσαι τελείως ζώο
- (1395) Είσι πέρα τ'λάκα= Είσαι χαζός
- (1396) Εσέκ κιπί σεν= Σαν γαϊδούρι είσαι
- (1397) Εστ κένε= Είσαι κακόψυχος
- (1398) Έχει απλωμένο το ζωνάρι του καυγά= Είναι έτοιμος για καυγά
- (1399) Έχς μυαλό φλοέρα= Είσαι πέρα βρέχει
- (1400) Έχω ράμματα για την γούνα σου= Έχω στοιχεία εναντίον σου
- (1401) Ζαλακονεμένο με χτίκιασες= Με αγανάκτησες χαζό
- (1402) Ζύγωσε αν κοτάς= Πλησίασε αν τολμάς
- (1403) Ή το χέρι στην τζέπη (για μαχαίρι με το άγριο) ή με το μέλι στη γλώσσα (με τον καλό τρόπο)
- (1404) Θα αρπάξω ένα ντουμπίτσι= Θα αρπάξω ένα ξύλο
- (1405) Θα ζ' μαυρίσω τα καλαμίδια= Θα σε μαυρίσω στο ξύλο
- (1406) Θα ζμασου τα τσιαούλια= Θα σου ρίξω γροθιά στο σαγόني

- (1407) Θα κάιτς ή θανάσαι σα του χάρου παν απ' του κιφάλμ! Αϊ στρωσ
- (1408) Θα μι βλέπεισ κι θα τρεμς= Θα με βλέπεισ και θα τρέμεισ
- (1409) Θα σ σπάσω τα τσαούλια= Θα σε χτυπήσω στο πηγούνι
- (1410) Θα σ' μάσω τς' μύτες= Θα σου δώσω μπουνιά
- (1411) Θα σ' αλουμανίσου= Θα σε πλακώσω στο ξύλο
- (1412) Θα σ' αφαλουκόψου= Θα σε αφαλοκόψω
- (1413) Θα σ' δώκου μια κι θα σ' φύγουν τα τσαούλια= Θα σε χτυπήσω δυνατά στο πρόσωπο
- (1414) Θα σ' ζάψου
- (1415) Θα σ' καρυδώσω= Θα σε πνίξω
- (1416) Θα σ' μάσουτσ' μύτικουβάρ= Θα σε χτυπήσω στο πρόσωπο
- (1417) Θα σ' μάσω τς' μύτες= Θα σου χτυπήσω τη μύτη
- (1418) Θα σ' μετρήσω τα παΐδια ένα ένα= Θα σε σπάσω στο ξύλο
- (1419) Θα σ' μιτρίσου τα παΐδια= Θα σε τσακίσω
- (1420) Θα σ' ξικολόσω τ' αυτιά= Θα σου ξεριζώσω τα αυτιά
- (1421) Θα σ' ρίζω μια και θα σ' αφήσω σκοπ= Θα σε χτυπήσω και θα μείνεισ ξερός
- (1422) Θα σ' φάου του καρδιλάγγου= Θα σε σκοτώσω
- (1423) Θα σ' φουρδακλιάσου
- (1424) Θα σαφαλουκόψου= θα σε δείρω
- (1425) Θα σδώκου μια κι θα σφύγουν τα τσαούλια= Θα σε χτυπήσω πάλι στο πρόσωπο
- (1426) Θα σε αλιμουριάσω= Θα σε πνίξω με τα χέρια
- (1427) Θα σε αλλομανήσω= Θα σε χτυπήσω
- (1428) Θα σε ζάψου= Θα σε ρίζω κάτω
- (1429) Θα σε κάνω τόπι στο ξύλο ή θα σου δώσω ένα χέρι σκόπι = Θα σε κάνω μαύρο στο ξύλο
- (1430) Θα σε λιανίσου= Θα σε βαρέσω
- (1431) Θα σε λιανίσου= Θα σε εξαφανίσω
- (1432) Θα σε μακελέψω= θα σε δείρω
- (1433) Θα σε παστρέψω= θα σε καταστρέψω
- (1434) Θα σε πιληκίσου= θα σε δείρω

- (1435) Θα σε σαπακιάσω= Θα κάνω μαύρο στο ξύλο
- (1436) Θα σε σβεγκώσω= Θα σε χαστουκίσω
- (1437) Θα σε φουρδακλιάσου= Θα σε δείρω
- (1438) Θα σι ζάψου= Θα σου ρίζω κλωτσιά
- (1439) Θα σι λιανίσου= Θα σε τσακίσω
- (1440) Θα σι μτέψου= Θα σε διαλύσω
- (1441) Θα σι πατήου στ' μαμάκα= Θα σε πατήσω στο λαιμό
- (1442) Θα σι πιληκίσου= Θα σε χτυπήσω πολύ
- (1443) Θα σι σκίσου στ' κλια= Θα σε χτυπήσω στην κοιλιά
- (1444) Θα σι φουρδακλιάσου= Θα σου αφήσω σημάδι από το χτύπημα
- (1445) Θα σκριτσανίσου τα κόκαλα= Θα σου σπάσω τα κόκαλα
- (1446) Θα σμάσω τα μύτες= Θα σου σπάσω τη μύτη
- (1447) Θα σμάσω τα τσιαούλια= Θα σου ρίζω γροθιά στο σαγόνι
- (1448) Θα σμιτρίσω τα παΐδια= Θα σου μετρήσω τα παΐδια
- (1449) Θα σου βγάλω τα τσούρλια= Θα σου βγάλω τα μαλλιά
- (1450) Θα σου μάσω τα τσαούλια να μην ξανακρίν'ς= Θα σε αποστομώσω
- (1451) Θα σου τραβήξω ένα λιθάρ που θα' ναι όλο δκόσου!!
- (1452) Θα στ' αργάσω του τομάρ'= Θα σε χτυπήσω
- (1453) Θα τ'ς μάσεις= Θα φας ξύλο
- (1454) Ιού γκαλίνα κακαριάτζα, κόκουτλου τάτσι= Όπου η κότα κακαρίζει, ο κόκορας σπαίνει
- (1455) Κακιά αστραπή να σε βαρέσει= Να πάθεις κάτι κακό
- (1456) Κακιά στραπή να σε βαρέσει= Κακό χρόνο να έχεις
- (1457) Κακό νταλάκι να σε βαρέσει= Να σε βρει αρρώστια
- (1458) Κακός γκρεμός να σε μάσ'= Να πέσεις από τον γκρεμό
- (1459) Καλά ντιπ γκαβό εις;= Καλά τυφλός είσαι;
- (1460) Καλά ντιπ μπαγλαβάς είσαι= Καλά χαμένος είσαι
- (1461) Κατεβάζει καντήλια = Βρίζει
- (1462) Κι ντρέπεσαι κι καλατσέφς αϊκα λόια= Δεν ντρέπεσαι και λες τέτοια λόγια

- (1463) Κίντου σκρέτα ντι γκούγα= Κλείσε το ρημάδι το στόμα
- (1464) Κοίτα το τινάρκο πως χοροδάει= Το λέει για κάποιον που χορεύει πολύ έντονα
- (1465) Κόψε τα τριάρα= Κόψε τα ψέματα
- (1466) Κρυψ' και χούγιαξε= Κάτσε στη γωνιά σου και μην ανακατεύεσαι
- (1467) Κρύψου σκιόριμα= Κρύψου άσχημε
- (1468) Λιά κάνι ντιτ μαντρί σμλίαρα ντιτ σόι= Πάρε σκυλί από μαντρί και γυναίκα από σόι
- (1469) Λούπλου λα αντάρα σ' χαρσιάστι= Ο λύκος στην αντάρα
- (1470) Λούπλου πέρλου αρούκα μα μίντεα νου ου μούτα= Ο λύκος την τρίχα την ρίχνει αλλά το μυαλό δεν το αλλάζει
- (1471) Μάσε τα αρίδες σ= Κάνε πιο πέρα
- (1472) Μαύρη νύφη να γένεις με αυτά σου τα λόγια;
- (1473) Με βόβιξες τώρα= Με τρόμαξες!
- (1474) Με ζούρλανες= Με τρέλανες
- (1475) Με κάρκοσες μωρ ζούδ= Με έπνιξες μωρέ ζώο
- (1476) Με κρουσες στ πληγή όρνιο= Με ακούμπησες στην πληγή ζώο
- (1477) Με ξεσγάλισες ντιπ= Με χτύπησες πολύ
- (1478) Με χουίασε κ ντιπ με χνέριασε= Μου φώναξε κ μ' έκανε χουνέρι
- (1479) Μη ζγωνς ντιπ= Μην πλησιάζεις καθόλου
- (1480) Μη μ' αμπώχνς= Μη με σπρώχνεις
- (1481) Μη μ' σκους αλμασία= Μη με ενοχλείς
- (1482) Μη μα 'μποχνς= Μην σπρώχνεις
- (1483) Μη μα' μποχνςιμένα= Μην με σπρώχνεις εμένα
- (1484) Μη με αναχιτώνεις= Μη με αγριεύεις
- (1485) Μη με διαολίζεις= Μη με εκνευρίζεις
- (1486) Μη με κριτσανάς= Μη με αναστώνεις
- (1487) Μη με μαλαειζ= Μη με αγγίζεις
- (1488) Μη με τρας ημένα ετς= Μη με κοιτάς εμένα έτσι
- (1489) Μη με φουρκίζεις= Μη με εκνευρίζεις
- (1490) Μη μι 'κρους= Μην με ακουμπάς

- (1491) Μη μι γκιουζ= Μη με αγγίζεις
- (1492) Μη μι κρους= Μην μ' ακουμπάς
- (1493) Μη σιμώνς αυτούνους, είναι μαγαρισμέν!
- (1494) Μη τναϊζ ικί μωρ' μάνα, σκων σκον, μας μπούμπωις!
- (1495) Μην καν'ς αφσκιές= Μην κάνεις χαζομάρες
- (1496) Μην με ορμνεύσ' εμένα δεν θέλω εγώ ορμήνειες= Μην μου πας κόντρα
- (1497) Μην μου το παίζεις εμένα σιέμος= Μην μου το παίζεις ανήξερως
- (1498) Μι κιχπάς= Με έσκασες
- (1499) Μου 'βγαλες μαλλιά στο τσαμπά= Με αγανάκτησες
- (1500) Μου φάνταξες= Σε βαρέθηκα
- (1501) Μου' ρθε αναφταλιά= Ζαλίστηκα
- (1502) Μπειζιερσι η ψχύμ'= Αγανάκτησα
- (1503) Μπιτ τζερεμές ίσι ωρέ πιδάκιμ!!
- (1504) Μπιτ τζιόρας ίσι!!
- (1505) Μπιτ φλοέρας! Ακ ικί νομός Ηπείρου!= Αυτό που λέει ανοησίες
- (1506) Μπούου βίνισι, μπούου βτζίσι= Βόδι ήρθες, βόδι φεύγεις
- (1507) Μσήκουις αλπασιά= Με ζάλισες
- (1508) Μωρ κουράκ= Βρε άσχημε
- (1509) Μωρ μιράτε ντι τίνι στούμπου= Α μωρέ καημένη σταμάτα το
- (1510) Μωρ σάφαρο τι εις ετς= Μωρέ άσχημε τι είσαι έτσι;
- (1511) Μωρέ μπουφέ, εγώ σ' κρένω, εσύ γιατί δε μ' κρένς;= Βρε χαζό, εγώ σου μιλάω, εσύ γιατί δεν μου μιλάς;
- (1512) Μωρή ανέφτουρ= Βρε πονηρή
- (1513) Μωρή μπρουτζοχείλω= Αυτή που έχει μεγάλα χείλη
- (1514) Ν' αλυχτήσεις παναίγια μου= Να μη μπορεί να βγει η ψυχή
- (1515) Να γίνεις ζίκ= Να εξαφανιστείς
- (1516) Να μην σε βρει η πασχαλιά η μεγάλη= Να πεθάνεις
- (1517) Να πάς στην παλιουρή= Να πέσεις σε θάμνο με αγκάθια (παλιούρια)
- (1518) Να πάς στην Τζιουρίλα= Το λέγανε σε ανύπαντρα κορίτσια, δηλαδή να βρουν άντρα από ένα τόσο μακρινό μέρος

- (1519) Να σε βαρέσει πλανταμός= Να σκάσεις
- (1520) Να σε βαρέσει το τσόκαλο= τσόκαλο είναι αυτό που μένει απ' τ' αστάκι όταν φας ή όταν ξεποριάσεις το καλαμπόκι
- (1521) Να σε κλαίν 9 Μαρίες
- (1522) Να σε κοβ' η κλοιά από καμπρολάχανο= Είδος κατάρας
- (1523) Να σε κόβ' η νίλα= Να σου 'ρθει καταστροφή
- (1524) Να σε κοβ' η νίλα= Χρησιμοποιείται για κάτι αποκρουστικό
- (1525) Να σε πάρει κακό μολύβι= Να πεθάνεις
- (1526) Να σε πιάκει η γιώρα σου= Τώρα να έρθει η ώρα σου να πεθάνεις
- (1527) Να σε πιάσει λύσσα= Να αρρωστήσεις
- (1528) Να σε πιάσει φιλιασμός= Να παραλύσεις
- (1529) Να σε φάει ο λύκος
- (1530) Να σε φαν τα φίδια= Να σε φάνε τα φίδια
- (1531) Να φύγεις και τόπο να μην βρείς να στάθεις= Κατάρα
- (1532) Να χαθείς λοβιάρα= Να χαθείς άρρωστη
- (1533) Νάκα βγέ λέμ= Μήπως θες ξύλο
- (1534) Νάκα ζουχουσής= Μήπως τρελάθηκες;
- (1535) Νού βγέ στι βέντ κού όκιλι= Δεν θέλω να σε βλέπω με τα μάτια μου
- (1536) Νού γκρά σι τσέκ= Μην μιλάς σου λέω
- (1537) Νου νέτζ γκίνι κου μίντια= Δεν πας καλά
- (1538) Νταλάκι να πέσει στο κεφάλι σου και να σε κάψει= Να πέσει κεραυνός και να σε κάψει
- (1539) Ντι άπα τσι ντοάρμι σ' τσα χίμπα φρίκα= Από το νερό που 'κοιμάται' να έχεις φόβο
- (1540) Ντιπ αλληλούισε εκείνο το παιδί= Δεν ξέρει τι λέει
- (1541) Ντιπ μπανταλό είσαι; Ντίπ χαζό είσαι;
- (1542) Ντιπ παλάβωσες= Τρελάθηκες
- (1543) Ντιμ άτσαμαν= Την πατήσουμε
- (1544) Ντος μοντό= Εδώ και τώρα το θέλεις;
- (1545) Ξετσαουλιάσαταν ντίπ= Ξεφύγατε τελείως

- (1546) Ξικ να γέν= Κομμάτια να γίνει
- (1547) Ξίκι να γένεις= Εξαφανίσου από εδώ
- (1548) Όλα τα συμπράγκαλα μ' τα μάσαταν εδώ= Όλα τα άχρηστα πράγματα τα μαζέψατε εδώ
- (1549) Ου κακό νταλάκι να σε μασ'= Φύγε από κοντά μου
- (1550) Ούι παιδάκι μ' εσύ είσι πέρα τ' λάκα= Τα έχεις χαμένα
- (1551) Ουι παιδάκι μ' εσύ είσι πέρα τ' λάκα= Παιδί μου είσαι ότι να ναι
- (1552) Ούι χαλασιά μ' και φουρτούνα μ'= Επιφώνημα σε κακοτυχία
- (1553) Ούι τι ψεύτς ίσι! Αρταίνεσαι απ' αλήθεια αα;;
- (1554) Ουίιπιδάκι μ' ισυείσι πέρα τ λάκα= Είσαι πέρα βρέχει
- (1555) Ους μιν ε ρέστ= Θα θυμώσω
- (1556) Ουστ τα κουντέστ= Θα σε χτυπήσω
- (1557) Ουστί βουργκέστ κιτσέ ακουντίστ φιτσόρου ξένου= Θα σε μαλώσω γιατί πείραξες ξένο παιδί
- (1558) Παλιογάτσια δεν αφήκατε κλιτσι όρθιο
- (1559) Παρέκ Τζερεμές= Αυτός που δεν κάνει τίποτα, ο άχρηστος
- (1560) Πάστρα να σε μασ'= Να χαλάσει να ησυχάσω
- (1561) Πήρα μια λαχτάρα, που τσιρλίστ'κα απ' του φόβου μ'= Τρόμαξα τόσο πολύ που τα έκανα πάνω μου
- (1562) Πόις φορές θα στου πω!! Δεσκόβ μιτι;= Δε σου κόβει
- (1563) Που γκιζιράτι ζαλιάρικα= Που γυρνάτε διαβολόπαιδα
- (1564) Που κοσιεύς όλη μέρα ά;
- (1565) Που να σε θάψουν αύριο που 'ναι της Παναγίας= Που να πεθάνεις αύριο
- (1566) Πού παένς ετς ζάρκο μωρ' ζλάπ'! μάς σιούρξι του κρύου!
- (1567) Πούσουν ντάλα μεσημέρ'
- (1568) Σ κρένω ζλάπ δεν έχς νού= Σου φωνάζω χαμένε δεν ακούς
- (1569) Σ' νου τσα σ- άφλα φρίνα του τράστου= Να μη σου βρεθεί αλεύρι στο ταγάρι (κατάρα)
- (1570) Σ' όφλε ντι κεραμίδε= Να βρει από κεραμίδι
- (1571) Σα τα ζα κ συ= Είσαι ζώο

- (1572) Σα τσα σι αστίγκα νούμα ντι του λούμε= Να σου σβηστεί το όνομα από τον κόσμο (κατάρα που ευρύτερα σημαίνει να μην αφήσεις γενιά, να μη διαιωνιστεί το όνομά σου
- (1573) Σι σκγάπε όκε= Να σου σπάσουν τα μάτια
- (1574) Σνέτζο ο αυτοκίνητο στε αντούκε μόρτ= Να πας με το αυτοκίνητο και να σκοτωθείς
- (1575) Στα αλίι τε βουντάρου σκάτς μόρτ= Να ανέβεις σε δέντρο και να πέσεις νεκρός
- (1576) Στα γκίιι μα στι ντά σουπλάκε= Θα κάτσεις καλά ή θα σε χτυπήσω
- (1577) Στα γκουντιάστε ροφέα= Να σε χτυπήσει αστραπή
- (1578) Σταμάτα μην σε φουλτακιάσω= Σταμάτα για να μην σε χτυπήσω και ματώσεις
- (1579) Στε γκίιιι, τα νού σμέτς σουπλάκιε= Κάθισε φρόνιμα, αλλιώς θα σε χτυπήσω
- (1580) Στειλάρι που σου χρειιάζεται= Ξύλο που θέλεις
- (1581) Στι ακκουντιάστε ρουφέι= Να σε χτυπήσει κεραυνός
- (1582) Στι πιστράτε= Να γκρεμοτσακιστείς
- (1583) Στι τάγκλιε Ντουμιτζέλου= Να σε κόψει ο Θεός
- (1584) Στλιάρ που θες= Ξύλο που χρειιάζεσαι
- (1585) Σύρε απέκεια= Φύγε από εκεί
- (1586) Τ αμπούριασες όλα δω μέσα βρε ζλαπ= Γέμισε καπνός εδώ μέσα ρε χαμένε
- (1587) Τάσο τι' ναι αυτά πκάνς; Γινίκαμαν σουργούν! Σμαζώξ!
- (1588) Τζούμπας= Αυτός που δεν παίρνει από γράμματα
- (1589) Τι γκαργκανάς ωρέ κει πίσω;
- (1590) Τι ις' έτς σα κατσαπλιάς μωρ παιδάκιμ;
- (1591) Τι μ' τζαμπνάς= Τι μου λες και εσύ τώρα
- (1592) Τι ματσλάς ετς αμποο!! Σχαμένο μπιτ ίσι;
- (1593) Τι μου' γινες τσάμικος ταμπάκος; Θα φύγεις ποτέ;= Με καταπιέζει
- (1594) Τι να κοτάς εσυ= Που να τολμήσεις εσύ
- (1595) Τι παλιοκόρτσο ίσι σι μωρ'! Α σ' τραβήξου ένα σκαμπίλ να σφύγουν τα τσιαούλια
- (1596) Τι τζαμπουνάς= Τι ανοησίες λες
- (1597) Τιβικέλε= Είσαι χαζός
- (1598) Το' ριξε στο σορλοπόπ= Αδιαφορεί για όλα

- (1599) Το' χς τζώρα του κφάλ= Είσαι ξεροκέφαλος
- (1600) Τον μούτεψα= Τον διέλυσα
- (1601) Τοχ' ς τζώρα του κφάλ= Είσαι ξεροκέφαλος
- (1602) Τσι τζετς κού μίντια ατσά λά σκχέτα κου ζμπόγλι ατέλι;= Τι νομίζεις πως θα καταφέρεις
- (1603) Τσιαδώ τήρα μωρέ γκαβό
- (1604) Τσόπα λέω μ' σούκωσες καπνό στο κεφάλ' = Ησύχασε
- (1605) Φεύγα μάναμ μπαστακώθικς πάνου απ' του κιφάλ! = Κάθομαι επίμονα πάνω από το κεφάλι μου
- (1606) Φεύγα παλιό ζόρκα
- (1607) Φούτζ νου στι βέντ κού οκέ= Φύγε να μην σε βλέπω με τα μάτια σου
- (1608) Φούτζ ντιό= Φύγε από εδώ
- (1609) Χάι και σ' αμπάρω του σκόπι, θα στ' αργάσου του τουμάρ' = Αχ και σε προφτάσω, θα σε σκοτώσω
- (1610) Ω Κίτσο μπιτ ζαβό ίσι ωρέ παιδάκιμ;
- (1611) Ωρέ τζώρα δεν καταβαίνς τι λέω; Μονάχη μ' μιλάω; = Βρε αργόστροφη δεν καταλαβαίνεις τίποτα από ότι λέω.. Μόνη μου μιλάω;

8.1.8. Το θεσσαλικό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.8.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (1612) Απόπαρμα= μάλωμα
- (1613) Απόπουτους= απόπατος
- (1614) Αρλέδι= λέτσος
- (1615) Βούνιασε= κατσικώθηκε σπίτι μου
- (1616) Βούνιασι= δε φεύγει
- (1617) Γκαζμάς= χωρίς μυαλό
- (1618) Γκαϊν= χαζός, απροσάρμοστος
- (1619) Γκαλιαμάννα= άσχημη

- (1620) Γκιζντιάν/ γκιζίρης= άσχετος
- (1621) Γκλαβάνι= ξεροκέφαλος
- (1622) Γκουτζιάμ= τόσο μεγάλος
- (1623) Ζαβλακώθκα= χάζεψα
- (1624) Ζβαρνιάρης= άτσαλος
- (1625) Κακόνι= άχρηστος και ανίκανος
- (1626) Καλκάνας= λέγεται για κάποιον που έχει παχύ
- (1627) Κατσαπλιάς= αυτός που δεν έχει τρόπους
- (1628) Κλαπατσιά= χαστούκι
- (1629) Κλιτσινάρου= γυναίκα με λεπτές γάμπες
- (1630) Κρούπ'= μεθυσμένος
- (1631) Κτούπ'= χαζός
- (1632) Λάμπας= εντελώς χαζός
- (1633) Λάνταβου= απρόσεκτος
- (1634) Λάρωσε= βγάλε το σκασμό
- (1635) Λιβακώθκα= με βάρεσε πολλή ώρα ο ήλιος κατακέφαλα
- (1636) Ματσκάς= γελοίος
- (1637) Μούγκαβος= σιωπηλός τύπος, δε μιλάει
- (1638) Μπιρμπίλσα= αγανάκτησα
- (1639) Μπλαράς= άξεστος
- (1640) Μπούκλαβου= καθυστερημένος
- (1641) Μπράικους= τσιγγάνος
- (1642) Νταήλ= χαζός
- (1643) Νταμτζάνα= γυναίκα με χοντρές γάμπες
- (1644) Ντιλνός= τρελός
- (1645) Ξαμώνου= ορμάω να σε χτυπήσω
- (1646) Ξεμπούχνιασε= βγες έξω επιτέλους
- (1647) Παγκλίδια= Θα σου κάνω τα παιδιά κομμάτια
- (1648) Παρατόρσι= έφυγε μακριά

- (1649) Παφλουκούμπουρου= ανόητος
- (1650) Ριμουσέλι= ρεμάλι
- (1651) Σιαπέρας= αδιάφορος
- (1652) Σιούρδους/ χάπας= βλάκας
- (1653) Σιούτους= βλάκας
- (1654) Σκιαζούρς= φοβητσιάρης
- (1655) Στλιάρας= ψηλός και άχαρος
- (1656) Ταγάρας= από άλλο πλανήτη
- (1657) Ταγάρας= ούφο, χαζός
- (1658) Ταμπακώθκι= έφαγε ξύλο
- (1659) Το 'χει αντάρα= φευγάτος
- (1660) Τσιρέκι= ξυλοδαρμός
- (1661) Τσιρικιάζου= χτυπώ, ξυλοδέρνω
- (1662) Τσίτα= μη μι πειράζεις
- (1663) Τσιτσέκι= μικροκαμωμένος
- (1664) Τσουτσουλώθκι= νομίζει ότι ντύθηκε ωραία
- (1665) Τσόφλι= άδειος στο κεφάλι
- (1666) Φουρτακιασμένος= καμένος, χαμένος
- (1667) Φτίκας/ φτάρλας= αυτός που έχει μεγάλα αυτιά
- (1668) Χεδιάς= δειλός
- (1669) Χλιάμπουρας= τον κάνει ό,τι θέλει η γυναίκα
- (1670) Χλιάρας= ψηλός και άχαρος

8.1.8.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

- (1671) Βάρσεις μπιέλα= Έχασες το μυαλό σου
- (1672) Έκαψε φλάτζα= Έχασε το μυαλό του
- (1673) Έκαψι καπίστρ' = Έφυγε μακριά

- (1674) Έπεσε ματσούκ'/ έγινε στλιάρουμα= Έγινε καυγάς
- (1675) Μι κλάρσι τ' αφτιά= Μου πήρε τα αφτιά, μου έσπασε τα τύμπανα
- (1676) Μου 'ρθε μπάιλας= Ζαλίστηκα
- (1677) Το 'χει αντάρα/ το 'χει τσουφλέκα/ το 'χει ίσιουμα του γρέκ'= Στην κοσμάρα του, είναι αφασία, αδιαφορεί

(1678) Όταν οι ντοπιολαλιές των Λαρισαίων έγιναν ανέκδοτα:

A) Ένας Λαρισαίος πήγε στην Αθήνα να ζητήσει ρουσφέτι από τον πρωθυπουργό.

Στο γραφείο του πρωθυπουργού τον ρωτάει η γραμματέας:

- Τι επιθυμείτε κύριε;
- Να δω τον πρωθυπουργό, πιδάκι μ'.
- Δεν μπορεί. Αυτήν την στιγμή συσκέπτεται.
- Τι λες μαρή! Αφού δε με ξέρει, πώς μι σκέπτεται;

B) Δύο Λαρισαίοι παίζουν το παιχνίδι των ερωτο-απαντήσεων:

Πες μι ήνα Έλληνα ποδοσφαιριστή που ήπαιζε στην Ελλάδα και τούρα παίζει στον εξωτερικού.

Τσάρτας, του απαντάει ο άλλος.

Ούι βλάκα, αυτό ήνι γιοφύρ....

8.1.9. Το γερμανιώτικο ιδίωμα (Καστοριά) και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.9.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (1679) Αζμπόρστους= άγριος
- (1680) Ανάξους= ανίκανος
- (1681) Ανάπουδους= ανάποδος
- (1682) Ανίκανους= ανίκανος
- (1683) Ανιπόφουρος= αυτός που δεν υποφέρεται

- (1684) Απουλίτσους= απολίτιστος
- (1685) Άπουνους= αυτούς που δεν λυπάται
- (1686) Αφορισμένους άνθρωπους= κακός άνθρωπος
- (1687) Αφύς'κους= ιδιότροπος, κακός
- (1688) Βλαστήμγ'α= βλασφημία
- (1689) Βρουχώνου= επιτίθεται
- (1690) Γινάτ=οργή, θυμός
- (1691) Γινατζής=οργίλος, θυμώδης
- (1692) Γκ'ούμου= στρίγκλα, καταραμένη γυναίκα
- (1693) Γκουντουσ'λίκας=διαβολεύς, ραδιούργος
- (1694) Δασκαλεύου=ραδιουργώ, βάζω φυτίλια
- (1695) Διχόν'α=διχόνοια
- (1696) Ζγκούραβους άνθρωπους=άνθρωπος καθυστερημένος
- (1697) Ζουρλός=τρελός,παλαβός
- (1698) Ιδιότροπους=ιδιότροπος
- (1699) Ιξηναβιλόντς=φιλάργυρος, τσιγγούνης
- (1700) Κάκ'ου=θυμός, δυσαρέσκεια
- (1701) Κακ'ώνου=θυμώνω, δυσαρεστούμαι
- (1702) Κακκάβουμα=απάτη, γέλασμα
- (1703) Καταματώθκαν=χτυπήθηκαν και ματώθηκαν πολύ
- (1704) Κατασέρνου=κατηγορώ, λέω κακά λόγια για κάποιον
- (1705) Μισώ=μισώ/τούν μισ'ουμι αυτόν τουν ανθρώπου=αισθάνομαι μίσος γ' αυτό τον άνθρωπο
- (1706) Μουζαβίρς=ραδιούργος, ψεύτης
- (1707) Μουρουντάμαρου=παλαβός άνθρωπος
- (1708) Μούτζα=μούτζωμα
- (1709) Ξισπώ=τα βάζω με κάποιον, μαλώνω
- (1710) Ουρσουζκους=άνθρωπος όχι καλών ηθών
- (1711) Παλαβός=τρελός, ζωηρός

- (1712) Παραδουτός=ομιλία ή κατάρα με το όνομα του διαβόλου
- (1713) Ρουτζ'ουμένους=λαμβάνω στάση απειλητική,αγριεύω/δε ρουτχ'έτι η δλ'α αυτή πούτ ισένα ή πού σένα=δε σε ρωτάει κανένας εσένα,δε ζητάει κανένας την γνώμη σου
- (1714) Σ'κιπαρν'ά=άσχημη γυναίκα
- (1715) Σκουτουμένους=σκοτώνω,φονεύω/τούν σκότουςιν στο ξ'ύλου=τον σκότωσε στο ξύλο
- (1716) Στρίγκλα=γυναίκα κακή, δύστροπη
- (1717) Ταραχή=εκνευρισμός/αφκέμιτι μί ν dαραχη,πόχου=αφήστε με τον εκνευρισμό που έχω
- (1718) Τιμπέλ'κους=ο τεμπέλης
- (1719) Τούν βάνουν λόγια= τον διαβάλλω
- (1720) Φαγούμαρα=η γκρίνια
- (1721) Φαγούσ'αρς= γκρινιάρης
- (1722) Φιγγαργ'ασμένους=άνθρωπος που δημιουργεί πότε-πότε επεισόδια
- (1723) Χαζουμάρα,χαζαμάρα=ανοησία
- (1724) Ψεύτρα και ψεύτρου=αυτή που λέει ψέματα
- (1725) Ψεύτς και ψιφταράς = αυτός που λέει ψέματα

8.1.9.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

- (1726) Αν σι πχ'άσου θα σί σφάξου=Αν σε πιάσω θα σε σφάξω
- (1727) Έφυν ταραγμέν=Έφυγε εκνευρισμένη
- (1728) Θα σι θιμιλ'ώσου αν έρθου αυτου=Θα σε σκοτώσω αν έρθω εκεί
- (1729) Θα σι λ'ανίσου αν σι πχ'άσου=Θα σε δείρω πολύ αν σε πιάσω
- (1730) Θα σι λ'ώσου αν σι πχάσου=Θα σε τιμωρήσω, αν σε πιάσω
- (1731) Θα σί χουρέψω στου τάπι=Θα σε χτυπήσω βασανίσω πολύ
- (1732) Θα του κάμς χουρεύοντας=Θα το κάνεις θέλοντας και μη

- (1733) Θύμουσιν κί μαράζ γ' ανν'ώτκου=Θύμωσε και μαράζι γιαννιώτικο, δηλαδή δε με μέλει που θύμωσε,δεν το λαμβάνω αυτό υπ' όψι
- (1734) Καρδγ'ά/ μ έφαις ν γαρδγ'α=Μου έφαγες την καρδιά, με στεναχώρησες
- (1735) Κέφαλους/να φάς τούν γέφαλους=Να φας το κεφάλι σου, να χαθείς δηλαδή να πεθάνεις
- (1736) Κιρουφουργ'ασμένους=Κάνω σαν τρελός από θυμό
- (1737) Κούφανιν πού τα φουνές=Μ' έκανε κουφό από τις φώνες
- (1738) Λυσσάξι σαν δάξι=Θύμωσε πολύ σαν το άκουσε
- (1739) Μ έκαμι μάγια=Μου έκανε μάγια, μου γύρισε τα μυαλά με μαγείες
- (1740) Μί κυνηγάει αυτός=Θέλει πάντοτε το κακό μου, θέλει να με βλάπτει
- (1741) Να μη ιδής τούν ήλ'ου=Να μην δεις τον ήλιο
- (1742) Να μη φτάης νάρς=Να μην προφτάσεις να έρθεις, δηλαδή να πάθεις κακό, να πεθάνεις πρωτύτερα και να μην έρθεις.
- (1743) Να σί τινάξου μν' ά να πάς κεί πέρα=Να σου δώσω ένα χαστούκι να πας εκεί πέρα
- (1744) Να σι φάη ού Χάρους=Να σου πάρει την ψυχή ο Χάρος δηλαδή να πεθάνεις
- (1745) Που ήσαν ξιπατουμένι!=Που ήσουν ανεπρόκοπε!
- (1746) Ρουπότμα π τουν έκαμα=Ξύλο που του έδωσα
- (1747) Σα θυμώς, δε σταματχ'έτι=Σαν θυμώσει δεν μπορεί κανένας να τον συγκρατήσει
- (1748) Σαν έρθου αυτού θα σε βουβάνο= Αν έρθω εκεί θα σου δώσω ξύλο, ώστε να σε βουβάνω
- (1749) Σώπα ρε ψειργ'άρ δεν μβουρω να σ' ακούσω=Σταμάτα ρε ελεεινέ άνθρωπε δεν μπορώ να σε ακούσω
- (1750) Τι στραβουμάρις ειν αυτές!=Τι ανοησίες είναι αυτές!
- (1751) Τι φουβέρις ειν αυτές!=Τι απειλές είναι αυτές!
- (1752) Του κακουπάντριπα το κουρίτς,χαντακώθκα!=Το κακοπάντρεπα το κορίτσι δηλαδή έπαθα κακό, ατύχησα!
- (1753) Τούν by'αν τά φιγγάργ'α=Τον πιάνουν τα φεγγάρια
- (1754) Τσάγζμα του κιφάλ π θέλ!=Σπάσιμο το κεφάλι που θέλει!
- (1755) Φεύγα π'ιδω χουλέρα!=Φύγε από εδώ ελεεινέ άνθρωπε!
- (1756) Χνήθκι να τούν βαρές=Όρμησε να τον χτυπήσει

8.1.10. Το ιδίωμα της Κοζάνης και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.10.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (1757) Αγρουτζόμπανος= αγενής
- (1758) Ακοινωντστους= ακοινώνητος
- (1759) Βιράγκους= αφιλότιμος
- (1760) Βούρλιου= απρόσεκτη γυναίκα
- (1761) Βραγκαλάς= χοντρός
- (1762) Γκίρτα= γκρινιάρια
- (1763) Γκούβραβους= αγέλαστος
- (1764) Γκούβρου= αγέλαστη
- (1765) Γκουγκούνης= χωριάτης
- (1766) Ζαβός= άμυαλος
- (1767) Ζαβουτηρός= αλλήθωρος
- (1768) Ζουρλή= τρελή
- (1769) Καζμάς= χαζός
- (1770) Λουλός= άμυαλος
- (1771) Λουλουπαντέρα=παλαβός
- (1772) Μπαμπόιρους= γέρος και άσημος
- (1773) Νούμτα= αφελής
- (1774) Ντουρντούκου= γυναίκα που της αρέσουν τα σεργιανίσματα
- (1775) Ξιαστουχμένος= αφηρημένος
- (1776) Ξιβράκουτος= φτωχός
- (1777) Ξισυλλόιαστους= απερίσκεπτος
- (1778) Σαλιά= χαζή
- (1779) Ταγαρουκέφαλους= κεφαλάς

8.1.10.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

- (1780) Αι μαρί σκώς και φέγα μιτά θα σε πω τίπτα και θα σε φρίξω πάλι= Άντε μωρέ σήκω και φύγε, μετά θα σου πω τίποτα και θα σε τρομάξω πάλι
- (1781) Αι στο τζάκιαστο= Άντε στο διάβολο
- (1782) Αιντι να ξεπατώνοσαν από τη ρίζα = Άντε να ξεριζωθείς από την ρίζα (Άντε να χαθείς)
- (1783) Αν με ξαναπείς γαιδούρα 9 μπόγια θα σε βάλω= Αν με ξανά αποκαλέσεις γαιδούρα θα σε θάψω 9 μέτρα κάτω από τη γη
- (1784) Αχ αυτό το βιράγκο το χωριό απ' να μην φαίνονταν= Αχ αυτό το άτιμο αφιλότιμο χωριό που να μην υπήρχε
- (1785) Θα σε δώκω μια με την γκλίτσα που δεν θα κουτάς να βγείς όξω= Θα σου δώσω μια με το μπαστούνι που δεν θα τολμάς να βγεις έξω
- (1786) Θα σου δώσω μια με την μπιστιρά που θα σ' ανοιξ' το κιφάλ= Θα σου δώσω μια με την πέτρα που θα σου ανοίξω το κεφάλι
- (1787) Ιμένα θα ορμηνέψεις μαρι που δεν σε κόβει η γνώμη;= Εμένα θα συμβουλέψεις που δεν έχεις άποψη (μυαλό);
- (1788) Καθισι και το ξεσκάς, βρουνταξ' το να ησυχάσεις= Κάθεσαι και ασχολείσαι μαζί του, πέταξε το για να ησυχάσεις
- (1789) Καπνός να γένεις από μπροστά μου να μην σε γλέπω (βλέπω)= Καπνός να γίνεις να εξαφανιστείς από μπροστά μου να μην σε βλέπω
- (1790) Λύκος να σε φάει= Να σε φάει ο λύκος
- (1791) Μην τη σκαιζ και πολύ ντιπ μισόσαλο ίνι= Μην με ζορίζεις και πολύ τελείως τρελή είναι
- (1792) Μι φαίνιτι σε κρατάει ο μακριά από εδώ από το πουδάρι και δεν ξερ'ς τι λες= Μου φαίνεται σε κρατάει από το πόδι ο διάβολος και δεν ξέρεις τι λες
- (1793) Να σε παεني δεν κουτάς να βγάλ'ς μουλογομό= Φοβάσαι δεν τολμάς να βγάλεις μιλιά
- (1794) Να τρωγες το κιφαλ σου να γλιτώσω, σε μπιζέρισα= Να έτρωγες το κεφάλι σου να γλιτώσω, σε βαρέθηκα
- (1795) Να φας το κιφάλ'ς= Να πάθεις κακό

- (1796) Να χαρείς το πιδι'ς μη με βουρλαίνεις= Να χαρείς το παιδί σου, μην με τρελαίνεις
- (1797) Ντιπ μπιστιρά είσαι= Τελείως τούβλο είσαι
- (1798) Ντιπ χαϊβάνι ισι= Τελείως ζώο είσαι
- (1799) Που να μην φαίνοσαν= Που να μην υπήρχες
- (1800) Που να σε ξεραθεί το τσούγκο= Που να σου ξεραθεί το χέρι
- (1801) Τι μαρ Τσιτσούλα γκαβαμένη είσαι ή εχ'ς κάναν πέρπιρα στο κιφαλ;= Τι ρε Αθανασία τυφλή είσαι η έχεις καμία τρέλα στο κεφάλι

8.1.11. Το πελοποννησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.11.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (1802) Ακλίτσαβος= αδέξιος
- (1803) Αλάνταβος= άτσαλος
- (1804) Αμούγκαβος= άχρηστος
- (1805) Αμπούχαβος= μίζερος
- (1806) Αργοστόλης= αργοκίνητος
- (1807) Αφαλοκομένο= παλιόπαιδο
- (1808) Αχρόνιαγος= να μην έχεις άλλο χρόνο
- (1809) Αχρόνιαγος= παλιάνθρωπος
- (1810) Βίδρα= η γλωσσού
- (1811) Γκάβακλας= τυφλός
- (1812) Γκαμλάρ'ς= ψηλός
- (1813) Γκζάνας= αγύριστο κεφάλι
- (1814) Γμάρ= γαιδούρι
- (1815) Εμυκτηρίζω= κοροϊδεύω
- (1816) Ζλάπ= πονηρός
- (1817) Θεοσκοτωμένος= ταλαίπωρος

- (1818) Καλτάκι= αλήτης
- (1819) Καρκαλάκι= φτωχικά ντυμένος
- (1820) Κατσ' καβέλ'ς= μπουνταλάς
- (1821) Κατσ'καβάν'ς= χαζός
- (1822) Κατσαπλιάς= μη συγκροτημένο άτομο
- (1823) Κατσιλέτρας= επιπόλαιος, αφελής
- (1824) Κοκράνι= αγύριστο μυαλό
- (1825) Κολοκ'θοβούλωμα= άσχημος
- (1826) Κορέκλω= δύσκολη γυναίκα
- (1827) Κουιάλαμα= άσχημος, σκιάχτρο
- (1828) Κούσιαλο= ερείπιο
- (1829) Κουτίλιο= αυτή που αργεί
- (1830) Κούτσαβλος= κουτσός
- (1831) Κτάβα= σκύλα
- (1832) Λβός= καθυστερημένος
- (1833) Λιάρδα= μεθυσμένος
- (1834) Λούτος= χαζός
- (1835) Μανταλίδ= τούβλο
- (1836) Μαργωσιάρης= κρυουλιάρης
- (1837) Μπουζί= γουρούνι
- (1838) Νισιώτακας= άξεστος
- (1839) Παλιοβέτουλας= παλιότραγε
- (1840) Σκεντρινοφουλιά= το σόι αυτό δεν είναι καλό
- (1841) Σκυλοδόντης= βρισιά για να μειώσει τον άλλον χωρίς να έχει κάποιο πρόβλημα με την οδοντοστοιχία του
- (1842) Τσικουροσκεπάρνος= άχρηστος

8.1.11.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (1843) Άει στον αγύριστο= Άντε στο διάβολο
- (1844) Αι στ' ν ιφκή, αι στου καλού=Αι στην ευχή, αι στο καλό
- (1845) Αι στ'ν ουργή= Αι στην οργή
- (1846) Αι στα κουμμάτια= Αι στα κομμάτια
- (1847) Αι στον κόρακα= Αι στον κόρακα
- (1848) Αλή το ριζικό σου= Αλίμονο στο ριζικό σου
- (1849) Βουή σας μαύρη= Θα σας βρει μεγάλο κακό
- (1850) Βουή σου μαύρη κακομοίρα= Αλίμονο σου
- (1851) Όρμος και κατσιφάρα!= Να καταστραφούν όλα
- (1852) Ουέκ και αλίμονο σου
- (1853) Στάχτη και μπουλμπερη= Να γίνουν όλα στάχτη
- (1854) Το τσέπι μου το τράγιο= Το κέρατο μου το τράγιο
- (1855) Τροχομένος χρόνος= Να του λείπουν χρόνια, να πεθάνει νωρίτερα
- (1856) Χαμένου κορμί= Λέγεται για άτομα ανάξιου λόγου

Ρηματικές φράσεις

- (1857) «Κρόε πίσου και μπροστά»= Χτύπα πίσω και μπροστά (με το σπαθί). Συμπεριφορά που προκύπτει από τον θυμό.
- (1858) «Για κάμε πίσου γιατί θε να δαιμονοστού, θα πάρει ο νου μου τα βουνά να λείπει (=βλέπει) ο κόσμος να γελά»= Κάνε πίσω γιατί αν θυμώσω θα τρελαθώ και θα γελά μαζί μου ο κόσμος
- (1859) «Κι εγώ με μια προβαριχιά ετυπόθηκα το Σατανά το ιδιάβολο τη Μακρυνάς» = Κι εγώ με μία απόπειρα συνέλαβα παιδί τον διάβολο της Μακρυνάς (< διάβολος της Μανιάτικης μυθολογίας που έχει φωλιά στο βουνό Μακρυνά)
- (1860) «Νη ο 'Βέτουλας' να δικηωθεί να διπλώσει το σκιουνί» = Θα γίνουν δύο οι σκοτωμένοι (αυτός και ο Βέτουλας)
- (1861) «Τα κάνει όλα συντηγής»= Τα ισοπεδώνει όλα
- (1862) «Ω! Πίζου μου σ'έχου σατανά»= Πίσω μου σ' έχω σατανά
- (1863) 40 να ναι οι μέρες σου και κείνες στο κρεβάτι
- (1864) Αγουρήσου όσο θες= Νεύριασε όσο θες
- (1865) Άει στα τσακίδια, τσακίσου από δω χάμου

- (1866) Αι στα κομμάτια
- (1867) Αι στο γέρο διάτανο
- (1868) Αι στο καλό
- (1869) Άντε βόδι χάσου από δω χάμου= Άντε βόδι φύγε από εδώ
- (1870) Άντε ρε τσαφλί= Άντε ρε τιποτένιε
- (1871) Άντι πνιζ', άντι κουρέψ' = Άντε πνίζου
- (1872) Αλάχ γιαπσίν σενί ιστεντίν κιπί= Ο θεός να σε κάνει όπως θέλει
- (1873) Αλάχ μπελά βερσίν= Ο Θεός να σου δώσει μπελά
- (1874) Άμα σου δώσω καμιά κατακεφαλιά= άμα σε βαρέσω
- (1875) Αν' ξε τα γκαβά σ'= Άνοιξε τα μάτια σου
- (1876) Άντε ρε ανάπηρε= Αναφέρονταν στην ψυχική αναπηρία
- (1877) Άντε ρε σημαδιακέ= Αυτός που έχει κάποιο κουσούρι
- (1878) Απ' τον Θιό να του βρεις, θα σι συνιρίσ' η Θιός, να σι στραπουκάψ' η Θιός=
 Να το βρεις από τον Θεό
- (1879) Βράζω στο ζουμί μου
- (1880) Γουρμπά κιπί τζιρκίν σεν= Σαν τον βάτραχο άσχημος είσαι
- (1881) Δεν κάνεις χαϊρι
- (1882) Δεν κοτάς να τσίξεις= Τόλμα να μιλήσεις
- (1883) Δώσε πόνο στην οργή
- (1884) Είμαι πυρ και μανία
- (1885) Είμαι φουρκιασμένος
- (1886) Είσαι κ' ταζ' στα γκαραβέλια= Είσαι απρόσεκτος
- (1887) Έκοψες καπίστρι= Το έβαλε στο πόδια
- (1888) Έμπλαξε τον= Στρίμωξε τον
- (1889) Έρμου, να ρ'μαξ'= Να ρημάξεις
- (1890) Εσέκ μπασί= Το κεφάλι σου είναι γαιδάρου
- (1891) Έχει πεισμώσει
- (1892) Έχει ρουντζώσει
- (1893) Έχω γίνει τούρκος

- (1894) Έχω φουντώσει
- (1895) Ήλιουν να μη ιδείς, χαιρ κι προκουπή να μην ιδείς= Καλές μέρες να μη δεις
- (1896) Θα σ' φάω την αναμέλα= Θα σου φάω το αυτί
- (1897) Θα σ' φάω τουν γκορδελιάγκου= Θα σου φάω το λαιμό
- (1898) Θα σε τσακίσω= Θα σε δείρω
- (1899) Θα σε φάει ο αιφαντάκος= Θα σε φάει η μικρή αράχνη
- (1900) Κακόν χρόνοουν να'χ'ς= Κακό χρόνο να' χεις
- (1901) Κετ πασιμ= Φύγε απ' το κεφάλι μου
- (1902) Κι εγώ κακά χειρόβολα και εσύ κακά δεμάτια= Μισή ευθύνη δική μου και μισή ευθύνη δική σου γι' αυτό που θα ακολουθήσει
- (1903) Μα να της βγούνε τα μάτια= Να της βγουν τα μάτια
- (1904) Μας έκανε νταρνταγάν= Μας μπερδεψες όλους
- (1905) Με έκανε μπαρούτι- μπουρλότο
- (1906) Με έχουν πιάσει τα δαιμόνια/ τριβόλια μου
- (1907) Μην σε δω μπροστά μου
- (1908) Μην σώσεις
- (1909) Μου έχει ανέβει η πίεση
- (1910) Μου έχει ανέβει το αίμα στο κεφάλι
- (1911) Μου κρατάει κακία
- (1912) Μπα, που να σου βγουν τα μάτια!= Να χάσεις τα μάτια σου!
- (1913) Μπαϊγούς ετσίν εβιντέ= Η κουκουβάγια να λαλήσει στο σπίτι σου(κατάρρα)
- (1914) Μπήκε ο λύκος στην αυλή, μια και δύο ο γκρας λαλεί= Όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα ενεργοποιούμε τα όπλα μας, ετοιμάζονταν για βεντέτα
- (1915) Μπιτ δεν καταλαβαίνεις ε;= Μαύρο θα σε κάνω
- (1916) Μύγα τον τσίμπησε;
- (1917) Να κλείσ' η γκούργκλας σ'ή η λαλιά σ'= Να κλείσει ο λάρυγγας σου
- (1918) Να μη σι φάει η γης= Να μην λιώσεις
- (1919) Να μη χουρτά'εις του ψουμί= Να μη χορτάσεις ψωμί
- (1920) Να μην ακ'στείς κι να μη φανείς= Να μην ακουστείς και να μη φανείς
- (1921) Να μην ακ'στεί τ' ονομά σ'= Να μην αναφερθεί το όνομά σου, να εξαφανιστείς

- (1922) Να μην προφτάσεις
- (1923) Να ξεκληρίσεις= Να πεθάνει όλη η οικογένεια ώστε να μην συνεχίσει κανένας το όνομα της οικογένειας
- (1924) Να πάρει η ευχή
- (1925) Να πας και να μη γυρί'εις, να πας στον αγύρ'στου=Να πας στον αγύριστο
- (1926) Να πες' η φωτιά να σε κάψ'= Να πέσει φωτιά και να σε κάψει
- (1927) Να σε βαρέσ' του νταλάκ'= Να πάθεις τυμπανισμό
- (1928) Να σε πάνε 4 και ο παππάς 5
- (1929) Να σε παραχώσου= Να σε θάψω
- (1930) Να σε βγουν τα μάτια= Να σου βγουν τα μάτια
- (1931) Να σε κουπούν τα χέρια= Να σου κοπούν τα χέρια
- (1932) Να σε μας' η λύσσα= Να πάθεις λύσσα
- (1933) Να σε παρ' η διάβουλος= Να σε πάρει ο διάβολος
- (1934) Να σε σταθεί στου λαιμού= Να πνιγείς
- (1935) Να σε φάει η ανάγκ'= Να σε φάει η ανάγκη
- (1936) Να σε φάει η γκαρλίτσα= Να πάθεις ένα είδος ασθένειας που παρουσιαζόταν στα γουρούνια
- (1937) Να σε φάει η φάγουσα= Να πάθεις είδος καρκίνου
- (1938) Να σε φάει η ψόφους= Να ψοφήσεις
- (1939) Να σε φαν τα σκυλιά, να σε φάει του χώμα= Να σε φάνε τα σκυλιά
- (1940) Να σκίς' η γης να μι καταπιεί= Να ανοίξει η γη να σε καταπιεί
- (1941) Να του καψ' η φωτιά= Να τον κάψει η φωτιά
- (1942) Να τσακί'εις του χέρ' σ' ή του πουδάρ' σ'= Να σπάσεις το χέρι σου
- (1943) Να φας του κιφάλι σ'= Να κακοπεθάνεις
- (1944) Να χαθείς= Να πάθεις ζημιά
- (1945) Ντεφολ πασιμντάμ= Εξαφανίσου απ' το κεφάλι μου
- (1946) Ο θυμός μάτια δεν έχει
- (1947) Όλο τσαντίλα είσαι
- (1948) Ου να χαθείς αφορισμένο= Να χαθείς εσύ που δεν είσαι χριστιανός
- (1949) Ου να χαθείς να χάνεσαι

- (1950) Παίρνω στροφές
- (1951) Παν να μην σε βρει το βράδυ= Να μην σου ξημερώσει
- (1952) Πέτσωτον μια= Χτύπησέ τον
- (1953) Ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε
- (1954) Σβέρκωστον μια= Πιάστον
- (1955) Σιγά τη περμαντόνα= Ανήθικο άτομο
- (1956) Σινιρλερίμ καχτ= Μου έσπασες τα νεύρα
- (1957) Τζεϊνέμ τιπινέμ κέτ= Στην κόλαση να πας
- (1958) Τοβετζέμ σενί= Θα σε πνίξω
- (1959) Τον τράβηξε ένα μπαράζ= Τον μάλωσε
- (1960) Τσιμέντου και μπαρούτ' να γεν'τα= Τσιμέντο και μπαρούτι να γίνεις
- (1961) Χαιρετίσματα στους Λιάνους και στους Παντελεγιάνους= Άντε να τους βρεις να σε τσακίσουν, να σε κρεμάσουν

8.1.11.3. Κατάρεις

- (1962) Κακός μπελάς να ζ εύρει
- (1963) Να ζε βρει το μπενοκλάδι= Να σε βρει αρρώστια
- (1964) Να ζε πάσι τέσσερις και ο παππός πέντε= Να σε πάνε τέσσερις και ο παππός πέντε
- (1965) Να ζε φάει το μαύρο σκοτάδι
- (1966) Να λιώσεις στον απάνου κόσμο
- (1967) Να ξεκληρίσεις= Να μη κάνεις αρσενικά, αλλά μόνο θηλυκά για να χαθεί το όνομα
- (1968) Να ρέψεις
- (1969) Να σβήσεις του πάππου ζου= Να σβήσει το σόι σου, να εξαφανιστεί το αίμα που υπάρχει της οικογένειάς σου (κατάρα για όλο το σόι)
- (1970) Που να μαραθείς
- (1971) Το κερι ζου= Να λιώσεις το κεράκι

8.1.11.4. Το μοιρολόι

(1972) Έλια άσπρε και κόκκινε

Αμ πώς το καταδέχτηκες
Και πως τόπο θα θαφτείς
Στα βλάχικα να κηδευτείς
Να μπεις σε χούμα αγοραστό
Και με παπά πλερωτικό
Ν ακούεις γλώσσα βλάχικη
Και γλώσσα Μοραΐτικη
Που σαι απ'τα Νικλιάνικα
Από τα Καουριάνικα
Κι από τα άγια χούματα
Στον άνεμο και στην οργή
Να πάει η γλώσσα η βλάχικη
Κι η γλώσσα η Μοραΐτικη
Και όσοι αναμπαΐζουσι
Την γλώσσα την Μανιάτικη
Όπου είναι η γλώσσα του Θεού
Κι εγώ θε να ξεμορφωθού
Και μοιρολόι θε να πού
Να μάθει όλος ο Μοριάς
Ότι είσαι από αντριανή γενιά
Ότι είσαι από τα Νικλιάνικα²⁶

8.1.12. Το δωδεκανησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.12.1. Σε επίπεδο λέξεων

(1973) Αχαρόνιωτος= ακοινώνητος

(1974) Βόι= βόδι

(1975) Έζος= βρωμιάρης

²⁶ Μοιρολόι για τον Ηλία Αλαφρή από την Κοΐτα της Μέσα Μάνης, ο οποίος έζησε και πέθανε στο Πεταλίδι Μεσσηνίας.

- (1976) Ζένει= βρωμάει
- (1977) Ζουρλή= τρελή
- (1978) Κασιάρης= βρώμικος
- (1979) Καυκάλας= κεφάλας
- (1980) Κουρκούταυλος= σαύρα
- (1981) Λολλός= τρελός
- (1982) Λουβιάρης= γρουσουζής
- (1983) Σαθρακάρης= νωθρός
- (1984) Σφαρτή= χαζή
- (1985) Ταλαμπάκα= μασκαράς
- (1986) Χαλατός= χαζός
- (1987) Χλωραπίδας= ηλίθιος

8.1.12.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (1988) Α πρε Μαζούλι= Α βρε πονηρέ
- (1989) Αα βρε σκουλάφτη= Αναφέρεται σε κάποιον με αντιαισθητικά αυτιά
- (1990) Αα μπακαλού μου=Αν συνεχίσεις κάτι δεν θα τα πάμε καλά
- (1991) Αα μωρή ξεκλέρα= Α βρε γρουσουζα
- (1992) Μες στον κούκουλό σου= Να μπει η βλασφημία μέσα στο μυαλό
- (1993) Μωρή καοματού=Αναφέρεται σε κάποια που της αρέσει να μπερδεύεται παντού
- (1994) Πούτθε ε πούτθε= Αναφέρεται σε κάποιον που είναι ανήθικος όπως οι ιερόδουλες
- (1995) Πρε ξελεματικέ= Βρε άχρηστε

Ρηματικές φράσεις

- (1996) Βρε που να μη τσε βρει του χρόνου= Να μην σε βρει ο νέος χρόνος

- (1997) Ε χα ψυλλίστικα= Βλακείες λες
- (1998) Μες στο φίστουλά σου να μπει= Να μπει η βλασφημία μέσα στο μυαλό
- (1999) Μες στον εμυαλό σου να μπει=Να μπει η βλασφημία μέσα στο μυαλό σου
- (2000) Μωρή ήκουσες το που να μην ακούσεις ανάσταση= Να μη ζήσεις μέχρι την Ανάσταση
- (2001) Μωρή πίτθα μπρος και πίτθα πίσω όξω θα βγω να μιλήσω= Αναφέρεται σε κουτσομπόλα και περίεργη
- (2002) Μωρή που να μπει μες στον ορολό τσου= Να μπει η βλασφημία μέσα στο μυαλό σου
- (2003) Που να μπει μες στον κρούπο= Να μπει η βλασφημία μέσα στο μυαλό
- (2004) Που να σου βγάλει ο κάρθις τους βερβούς σου= Να σου βγάλει ο γάτος τα μάτια
- (2005) Σήκου που να τσου σηκωθεί η πέτσα σου= Να σου βγει το δέρμα
- (2006) Φέρ' μου μωρή αγλάδα= Παρομοιάζει τη γυναίκα με αγλάδι

8.1.13. Τα βόρεια ιδιώματα και απεικονίσεις του θυμού

8.1.13.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (2007) Αγανάχτσα= αγανάκτησα
- (2008) Αγκούσα= άγχος, δυσφορία
- (2009) Αγλέουρας= ο πρώτος ξάδερφος του άχλα, καταπέτασμα
- (2010) Αζμπόρστους= άγριος
- (2011) Αϊρτζ'ιφτους= αφιλότιμος, αυτός που δεν ντρέπεται
- (2012) Αισιαπέρα= φύγε από εδώ
- (2013) Ακνός= οκνηρός
- (2014) Ακουμαντάρ' μας= αυτός που δεν μπαίνει σε τάξη
- (2015) Αλαφράδα= ελαφρότητα

- (2016) Αλαφρογιαουρτούδα= ελαφρόμυαλο
- (2017) Αλαφροκάνταρους= επιπόλαιος
- (2018) Αμάκατζης= αυτός που τρώει και πίνει δωρεάν
- (2019) Άμνασίεθαβα= άντε να σε έθαβα
- (2020) Αμπίβαρος= κακομοίρης
- (2021) Αμπλάκης= αφελής
- (2022) Αμπλαούμπλας= αυτός που λέει ασυναρτησίες
- (2023) Αμπλαούμπλας= άχαρος στις κινήσεις
- (2024) Αμπώχνω= Σπρώχνω με άκομπο τρόπο
- (2025) Ανάγρικους= Εκείνος που δεν καταλαβαίνει
- (2026) Ανατσιριεύομαι = σιχαίνομαι
- (2027) Αναχιτώνω= αγριεύω
- (2028) Ανέχραστος= αναιδής
- (2029) Αντράλα, χαρβαλασιό= φασαρία
- (2030) Αντράλα= πανικός
- (2031) Απίπαστους= Εκείνος που έχει απρεπή συμπεριφορά
- (2032) Αργαζιάρ' κου= θυμωσιάρικο
- (2033) Αργανιάζω= Δέρνω
- (2034) Αρεσάνα=νάρκισσος
- (2035) Αρλανεύκομαι= στεναχωριέμαι/ παραπονιέμαι
- (2036) Αρλίν= στεναχωρημένο/ παραπονιάρικο
- (2037) Άσουγους= αυτός που έχει κακό χαρακτήρα
- (2038) Ατσούμπαλος= άτσαλος
- (2039) Αχαμνός= κακός
- (2040) Αχμάκης= βλάκας, χαζός, ανόητος
- (2041) Αχριστίλαβου= άχρηστος
- (2042) Βαγέρω= Τρελαίνομαι
- (2043) Βλιώρα= βρωμιά
- (2044) Βοδ= βόδι

- (2045) Βόμπιρα= γρουσουζα
- (2046) Βούβλιακας=αυτός που δε μιλά πολύ
- (2047) Βουζαράς= κοιλαράς
- (2048) Βούζου= η εύσωμη κακιά γυναίκα
- (2049) Βουρλαίνομαι/ ζουρλίζομι= τρελαίνομαι
- (2050) Βουρλίδι= τρελός
- (2051) Βουρλίστικα= τρελάθηκα, νευρίασα πολύ
- (2052) Βραντανίζω= επιπλήττω κάποιον με άναρθρες κραυγές, φωνάζω
- (2053) Βραντάνισμα= μάλωσα
- (2054) Βρουμιάρς= βρώμικος
- (2055) Βρουμουκούναβου= βρώμικος σαν κουνάβι
- (2056) Βρουμουσκουτς= βρώμικος
- (2057) Βρώμας= βρώμικος άνθρωπος
- (2058) Γαδούρ= γάιδαρος
- (2059) Γαδράς= άκομψος στους τρόπους
- (2060) Γαδρίκας= μεγαλόσωμος σαν γάιδαρος
- (2061) Γαϊδούρ/ γαϊδίρ= γάιδαρος
- (2062) Γίδ= γίδι
- (2063) Γινάτεψα= νεύριασα
- (2064) Γινατιάσκα= με κούρασε το γινάτι σου
- (2065) Γιοβάν= χαϊβάνι
- (2066) Γιορντάω= ορμάω
- (2067) Γιούπτιν=γύφτος
- (2068) Γκαβάδ= στραβός
- (2069) Γκαβάδι= αυτός που δε βλέπει καλά
- (2070) Γκαβέλου= αυτή που δε βλέπει καλά
- (2071) Γκαβοσιαπέρας= αλλήθωρος
- (2072) Γκαιρέτ= κουράγιο
- (2073) Γκασμάς= άσχετος

- (2074) Γκέλα= κάθε είδους κακοτυχία
- (2075) Γκϊαρπερ= φίδι- ο διπρόσωπος άνθρωπος
- (2076) Γκιζιρώ= περιφέρομαι
- (2077) Γκιώσα= γουρούνα
- (2078) Γκουβρώνω= δακρύζω
- (2079) Γκουντρίνου= παλιοκόριτσο
- (2080) Γκρεμοτσακείς= πέσε στο γκρεμό
- (2081) Γκριάντας= πολύ ψηλός
- (2082) Γκριμάδι= Συντρίμμι
- (2083) Γκτζιουπ'= κοντός
- (2084) Γουζεμέντζα/ κουζεμέντζα= θυμωμένη
- (2085) Γουλιάρης= λαίμαργος
- (2086) Γουμάρ= το γαϊδούρι
- (2087) Γουργιατό= ουρλιαχτό
- (2088) Γρούν= γουρούνι
- (2089) Γρουνάρης= αυτός που έχει άσχημους τρόπους στο φαγητό
- (2090) Δέλας= πρόβατο, αυτός που φοβάται και την σκιά του
- (2091) Διαβουλτζμένους= διαβολεμένος
- (2092) Διακονάρης= ζητιάνος
- (2093) Δικανίκι= ξύλο ως τιμωρία
- (2094) Έβα= επιφώνημα που εκφράζει αγανάκτηση
- (2095) Εξίκης= τρελός
- (2096) Ζάβιακας= τρελός
- (2097) Ζαβό= ζώο
- (2098) Ζαβουντρίκους= αυτός που κάνει το χαζό για να ωφεληθεί
- (2099) Ζαγάρ= κουτοπόνηρος
- (2100) Ζαματέν=ζαλισμένος
- (2101) Ζαράδι= ζημία
- (2102) Ζβαρνιάρης= ασυμμάζευτος

- (2103) Ζεβζέκης= χαζοβιόλης
- (2104) Ζούδι= ζώο
- (2105) Ζούδιο= μικρό ζώφιο
- (2106) Ζουρζουβίλης= σκανδαλιάρης, άτακτος
- (2107) Ζουρλομπίμπελο= τρελός
- (2108) Ζουρλός= τρελός
- (2109) Ζουρλουπαντιέρου= ιδιόρρυθμη
- (2110) Η λαφαζάνα, η ξιπασμέν', το ξίπασμα, το όρτωμα, η ορτωμέν' μυτ' , το ορτσούν'= για τις ακατάδεχτες και ξιπασμένες
- (2111) Η ναμκιόρα= η αγάριστη
- (2112) Η νταλωνέν', η νταλντισμέν', η χαζοπαλάειδω, η χαζοχρονιά, η φελάρα, ο φελός, η 'λαφριά, η σαστισμέν', η ανισόρροπ', η βαρεμέν', η χαζοχαρούμεν', η ζεβζέκα, η παρμέν', η γκιντού, η χαζοπουλάδα, η κούρκα, η ξίξα= χαρακτηρισμοί για τις χωρίς περιεχόμενο γυναίκες
- (2113) Ι!= επιφώνημα θυμού
- (2114) Ιλιάτσι= γιατρικό
- (2115) Ιμάρα – Μάρας/ης=τρελός- παλαβός
- (2116) Ιμπρέτσα= αγανάκτησα
- (2117) Ινάτ= γιατρικό
- (2118) Ιστέ= μωρέ
- (2119) Ιχτιμπάρ= εκτίμηση
- (2120) Κ' φόγρουνου= αναποφάσιστος
- (2121) Κααρσί= κολλημένος στα ίδια πράγματα
- (2122) Κακαβάνης=ανόητος
- (2123) Κακκαβώνου= ξεγελώ
- (2124) Κακουπέχαλους= άχαρος
- (2125) Κακοχρονώ= καταριέμαι κάποιον
- (2126) Καλιάκα= κάργια
- (2127) Καλπίνα= τεμπέλα
- (2128) Καλπουζάνς= μικροαπατεώνας
- (2129) Καλτάκου= γυναίκα ελευθέρων ηθών

- (2130) Καμάδα μας= αλίμονο
- (2131) Κανείται= φτάνει
- (2132) Καπράμ κιφαλής= χοντροκέφαλος
- (2133) Καραπάτσι= ξεροκέφαλος
- (2134) Καρπάζανα= χαζή
- (2135) Καρτάλι= άρπαγας
- (2136) Καρτσιούκ= κάνει κακές πράξεις
- (2137) Κασκαρίκα= γκάφα
- (2138) Κατραν(ι)σμένου= κατώτερης ποιότητας άνθρωπος
- (2139) Κατσάκς= αυτός που φεύγει από το σχολείο, κατά κάποιον τρόπο ο αγράμματος
- (2140) Κατσαπλίας= άτομο που δεν πρέπει να εμπιστευόμαστε
- (2141) Κατσιάκης= απατεώνας
- (2142) Κατσιρντάω= εξαγριώνομαι
- (2143) Καππέ= διεφθαρμένη γυναίκα, ιερόδουλη
- (2144) Κέκης= κακός
- (2145) Κιαρχαναντζής= ανέντιμος
- (2146) Κίναιδος= ομοφυλόφιλος
- (2147) Κινέφι= κακοήθης, κακότροπος, συμφεροντολόγος
- (2148) Κιόραβου= ανόητο
- (2149) Κιοτής= Φοβητσιάρης, δειλός
- (2150) Κιουτεύω= δειλιάζω
- (2151) Κιουτής= δειλός
- (2152) Κιουτούκς= ξεροκέφαλος
- (2153) Κιτουρντώ= υποφέρω
- (2154) Κλαρίζω= χτυπά κάποιον
- (2155) Κνώδολο= άχρηστος
- (2156) Κοπούκι= χαμένο κορμί
- (2157) Κοπρίτης= αυτός που γυρνάει άσκοπα
- (2158) Κουμάσι= παλιάνθρωπος

- (2159) Κουματάς= τεμπέλης
- (2160) Κουντούρντισες= λες βλακείες
- (2161) Κουντουσλύκου= κοντή σα λύκος
- (2162) Κουπρίτ'= τεμπέλης
- (2163) Κουπρόσκλου= τεμπέλης
- (2164) Κουσβός= χαζός
- (2165) Κουσεύω= φεύγω
- (2166) Κουσκαρλίβα= κοκαλιάρα
- (2167) Κουσουρλής= αυτός που έχει κουσούρι
- (2168) Κούτκος= χαζός
- (2169) Κουτμανάς= κεφάλας
- (2170) Κούτσε= σκυλί
- (2171) Κούτσκα= σκύλα
- (2172) Κουτσφάρ'= καχεκτικό
- (2173) Κούσα=κοντή
- (2174) Κούφακας= κουφός
- (2175) Κρατσνάς= ξεροκέφαλος
- (2176) Κριμανταλάς= άχαρος
- (2177) Λάλα= κάμπια
- (2178) Λαντούρα= φασαρία, σαματάς
- (2179) Λέσου= τεμπέλης
- (2180) Λιαπς' = λιάπηδες είναι οι αρβανίτες= λαίμαργος
- (2181) Λιμ' κιάρ'ς= ασθενικός
- (2182) Λιώπα= αγελάδα
- (2183) Λολάγιο= τρελός
- (2184) Λούτ= τρελός
- (2185) Μαγάρε= γαϊδούρι
- (2186) Μάζουμα= ο απόλυτος εξευτελισμός
- (2187) Μαϊμένου= χαζό

- (2188) Μακελεύομαι= τραυματίζομαι σοβαρά
- (2189) Μαλώνω= καβγαδίζω, τσακώνομαι
- (2190) Μαμούχαλος= μαμάκιας
- (2191) Μαχίνα= άμυαλη
- (2192) Μούγκαβους= αυτός που δε μιλά
- (2193) Μουζμουλης= νωθρός
- (2194) Μούκας= χαϊβάνι
- (2195) Μουντουμένου= ανόητος σαν να τον έχουν τσιμπήσει οι μέλισσες
- (2196) Μουντρούχος= κακόκεφος
- (2197) Μουραλιά= τρελή
- (2198) Μουρούγγλου= χαζή
- (2199) Μουρουμούλιαβο= καθυστερημένο
- (2200) Μουρουντάμαρου= κατάγεται από ανόητο σόι
- (2201) Μούρτζιους= μουλάρι
- (2202) Μούρτζους= λερωμένος
- (2203) Μουσαφβέζικος=μπερδεμένος
- (2204) Μούχτιρου= μοχθηρός
- (2205) Μπαΐλτσα = κουράστηκα
- (2206) Μπαλάσου= χαζή
- (2207) Μπαμπαλιάρ'= πολυλογάς
- (2208) Μπανταλός= χαζός
- (2209) Μπαρλίφ=ζαλισμένος
- (2210) Μπαταξής= ψεύτης
- (2211) Μπαταχτσής= κακοπληρωτής
- (2212) Μπεσλεμές= καλοθρεμμένος, καλομαθημένος
- (2213) Μπιρμπάτ'σ= ο παντρεμένος που κυνηγάει ξένες γυναίκες
- (2214) Μπλάναβος= κορόιδο
- (2215) Μποκλού=κυρά= κακή νοικοκυρά
- (2216) Μπολ= βόδι

- (2217) Μπόσκους= αδρανής
- (2218) Μπουμπούνζα= βρόντηξα
- (2219) Μπουμπουνοκέφαλος= ξεροκέφαλος
- (2220) Μπουνταλά= άμυαλος
- (2221) Ναπαρτσένα= ψιλομήτα
- (2222) Νεσε λίτσιν= άσχημη
- (2223) Νιάκου= ανόητος
- (2224) Νιούμτα= η εγκεφαλικός πειραγμένη
- (2225) Νταβράντισες= σύνελθε
- (2226) Νταϊάτσα= κουράστηκα
- (2227) Νταούλι= Πρησμένος από κάποιο ατύχημα
- (2228) Ντενουάρ= σαλτάρω
- (2229) Ντιμπέλα=χοντρή
- (2230) Ντουγάνι= μπούφος
- (2231) Ντουντουβάκι= δεν βάζεις μυαλό
- (2232) Ντουρντουβάκης= χαζός
- (2233) Ντουρντουβάνι= χαζός, αυτός που δεν σκέφτεται
- (2234) Ντουσμιάνης= κακούργος
- (2235) Ντρούτσας= φοβιτσιάρης
- (2236) Ξετσόνιασες= απέκτησες θάρρος
- (2237) Ξίγκης= λειψός
- (2238) Ξίκης= αγαθός
- (2239) Ξιμέτουχ= που αρνείται να συμμετέχει οπουδήποτε
- (2240) Ξιούξ'= ελαφρόμυαλος
- (2241) Ξιουξιόρου= παρακατιανή
- (2242) Ξιπατουμένου= αυτός που δεν έχει παπούτσια
- (2243) Ξισλούπουτ= που έχει άσχημο σωματότυπο
- (2244) Ξισόγιαστους= έχει απομακρυνθεί από το σόι του
- (2245) Ξισόχαστ= αυτή που ξεχνά λόγω εγκεφαλικού προβλήματος

- (2246) Όρνιου= χαϊβάνι
- (2247) Ουργιάζω= Δε θέλω κουβέντα μαζί του
- (2248) Ουρλιούμαι= ουρλιάζω
- (2249) Ουρσούζης= ανάποδος άνθρωπος
- (2250) Ουρσουζλίκας= αυτός που έχει κακές συνήθειες
- (2251) Παλαλός= παλαβός
- (2252) Παλιοπουδούναρου= αυτός που ακολουθεί σκέψεις των άλλων, φερέφωνο
- (2253) Παλιουβόιδαρου= ανάποδος άνθρωπος σαν τον ταύρο
- (2254) Παλιουκουναρούλ= κακόβουλος άνθρωπος
- (2255) Παλιουμπτζέρου= η κακή και άσχημη γυναίκα
- (2256) Πανιουκλιάρ' κου= παλιόπαιδο
- (2257) Παραπλακουσάρας= φορτικός
- (2258) Παρδαλή= ανήθικη γυναίκα
- (2259) Παρτσάκλαβου= τρελός
- (2260) Πατσάρας= κεφάλας
- (2261) Πούλε= κότα
- (2262) Πραματάς= ζώο
- (2263) Προβατίνα= κοιμισμένη
- (2264) Πυπιτίγγος= φοβιτσιάρης
- (2265) Ρεμπεσκές= τεμπέλης
- (2266) Ριτ' κός= καβγατζής
- (2267) Ρουμπουξύλαβου= πεισμώνει σα το ξύλο
- (2268) Σαλακατές= φασαρία
- (2269) Σαλαμπριά= γυναίκα πληθωρική
- (2270) Σαματάς= φασαρία
- (2271) Σαπέρου= ανόητες σκέψεις
- (2272) Σαρηναλέτης= ισχυρογνώμων
- (2273) Σερσερής= αυτός που δεν είναι ιδιαίτερα έξυπνος
- (2274) Σέφτελος= χαζός

- (2275) Σιουρντουνταμ= ανόητη οικογένεια
- (2276) Σκανιάζου= εκνευρίζομαι
- (2277) Σκανιάζω= κάνω κάποιον να σκάσει από το κακό του
- (2278) Σκατουχούλιαρου= Αυτός που μεταφέρει λόγια
- (2279) Σκιάχτηκα= τρόμαξα
- (2280) Σκιώμα= φάντασμα
- (2281) Σμαζώξ= Συμμαζέψου, κάτσε φρόνιμα
- (2282) Σουράτι= μούτρο
- (2283) Σούρνταβου= ανόητος
- (2284) Σουρτούκα= αυτή που γυρνάει συνέχεια βόλτες
- (2285) Στειρουτσάγκαδου= λέγεται για τις άτεκνες γυναίκες
- (2286) Στοματάς= πολυλογάς, αυτός που μιλάει πολύ
- (2287) Συνιριάρ'ς= ζηλότυπος
- (2288) Συρινεύκομαι= βασανίζομαι
- (2289) Σώρα= καρακάξα
- (2290) Ταραχίσκα= ταράχτηκα
- (2291) Τεβεκέλια= χαζός
- (2292) Τέλε= μοσχάρι
- (2293) Τζερεμές= άχρηστος
- (2294) Τζινώνομαι= θυμώνω με κάποιον
- (2295) Τζιριμές= ανεπρόκοπος
- (2296) Τζιριμιτώ= τιμωρώ
- (2297) Τικφάρ= κολοκύθα
- (2298) Του διαβολ του κατραν(ι)σμένο= ελεεινός άνθρωπος
- (2299) Τραϊκος= άμυαλος
- (2300) Τσακνουποδαρ' = γυναίκα που έχει αδυναμία πόδια
- (2301) Τσαλίνα=ηλίθιος
- (2302) Τσατίσκα= θύμωσα, νεύριασα
- (2303) Τσίκνας= γκρινιάρης

- (2304) Τσιμουδιά= σιωπή
- (2305) Τσίπας- Τσίπρας= αυτός που δεν έχει ντροπή- τσίπα
- (2306) Τσολάω= Χτυπάω μέχρι να διαλύσω κάτι
- (2307) Τυμπανόκουλ'= αυτή που στο περπάτημα κουνάει χαρακτηριστικά τον κώλο της
- (2308) Τυριανίζω= στεναχωρώ
- (2309) Φαρμακώθηκα= στεναχωρήθηκα
- (2310) Φαρμασόκνους= κακόγλωσσος
- (2311) Φαφλατάς= πολυλογάς
- (2312) Φεγγαρίσιους/ άβνταλος= επιπόλαιος
- (2313) Φελός= αλαφρύς
- (2314) Φουρκιούμαι= πνίγομαι
- (2315) Φούσκας= πολυλογάς
- (2316) Φσρφάρας= πολυλογάς
- (2317) Φτώ= φτύνω
- (2318) Φυτιλτζής= αυτός που βάζει λόγια
- (2319) Χ'λιάρας= χαιβάνι
- (2320) Χα'ί'νης= τεμπέλης
- (2321) Χαζοβιόλης= χαζός
- (2322) Χαϊβάν'= κουτός, βλάκας
- (2323) Χαϊβάνι= κουτός
- (2324) Χαιβάνι= χαζός
- (2325) Χαϊνε= άχρηστε
- (2326) Χαλιαχούτ'ς= ανόητος
- (2327) Χάλιου= η άσχημη γυναίκα
- (2328) Χαντζόλιας= αγαθός
- (2329) Χάσκα= ξεχασμένα
- (2330) Χιζουβόλσια= χέστηκα
- (2331) Χλιάμταβου= μαλθακός

- (2332) Χλιάρας= ο μη εχέμυθος
 (2333) Χλιάρου= μονοσήμαντη
 (2334) Χούβαλο= το αποκαμωμένο
 (2335) Χουγιάζω= βρίζω, ουρλιάζω
 (2336) Χούϊ= συνήθεια
 (2337) Χουιατσμένου= το πεταγμένο από βράχο
 (2338) Χουλ' νώ= θυμώνω
 (2339) Χουλιασμένους= θυμωμένος
 (2340) Χουχουτώ= γιουχάρω

8.1.13.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (2341) Α μωρή μουρούγγλου= Α μωρή ανόητη
 (2342) Α ρε πανουχλιάτικο= Α ρε παλιόπαιδο
 (2343) Άι στ'ν ιφκή= Αι στο καλό
 (2344) Άι' στ'ν ουργή= Αι στον κόρακα
 (2345) Άι σιχτίρ= Αϊ στο καλό, αμάν
 (2346) Άιντε στον κόρακα
 (2347) Κακή γιώρα= Η κακή στιγμή
 (2348) Κακό σκόπι= Κακή βέργα
 (2349) Λιγούρα ε τριτίουτ = έκφραση που προσδιορίζει τα ενοχλητικά άτομα
 (2350) Μπιτ ζλαπ!= Τελείως χαζός
 (2351) Μπρε λίγκα, μπρε λιέρα, μπρε μπτζιέρα= Αποτροπή για ένα βρώμικο άνθρωπο
 (2352) Να κι ο πάτσουκας= Αυτός με το μεγάλο κεφάλι
 (2353) Ντιπ παρτσιακλός= Τελείως ανισόρροπος
 (2354) Ξήστρωτο γαιδούρι= Πρωτόγονη συμπεριφορά αγενούς ατόμου
 (2355) Οάρα σλάμπα= Ώρα αχαμνή, ώρα κακιά
 (2356) Στ'ανάθεμα= Στο κακό
 (2357) Τάλε κουάλε= Ομοφροσύνη ήθους ή αρχών αλλά με αρνητική σημασία

Ρηματικές φράσεις

- (2358) (X)άι και σα'μπάρω του σκόπι, θα στα αργάσω του τομάρ'
- (2359) «Μαλώνουμε, γειτόνισσα;» «Κι εγώ στα νύχια στέκω!» λέγεται για εριστικές γειτόνισσες που είναι έτοιμες για καβγά
- (2360) Anathi mats kaplou= Ανάθεμά το κεφάλι σου
- (2361) Bagk'le roukr-le la lokli snou nia dou skoutoure= Βάλε τα πράγματα στη θέση τους και μη μου φέρνεις σκοτούρα
- (2362) Boou ti pitrikoui vak ni vinisi boou= Βόδι σ' έστειλα, αγελάδα ήρθες
- (2363) Di aklo l ti doutsu snou di torni= Από 'κει που πήγες να μη ξαναγυρίσεις
- (2364) Di la dou mni tzeou va ouafle = Απ' το Θεό θα το βρεις
- (2365) Fete ksike di aoua= Γίνε ξίκι από εδώ
- (2366) Futzi di aoua tse= Φύγε από εδώ
- (2367) K tse mi andras de kripai= Γιατί με έκανες κι έσκασε
- (2368) Klaspa tsark di plintzi= Την κλάψα σου έριξαν και κλαψουρίζεις
- (2369) M-ak-tse zourlatsa di vali fringkou toute= Μ' έπιασε η τρέλα και θα τα σπάσω όλα
- (2370) Mi adras de kripai as-ntz= Μ' έκανες κι έσκασα σήμερα
- (2371) Nou ai doumnitzeou pri tine= Δεν έχεις Θεό απάνω σου
- (2372) Nou mni nivrisia k-va ti s-gkroumou= Μη με νευριάζεις γιατί θα σε πνίξω
- (2373) Nou tsam oreksia= Δε σου έχω την όρεξη
- (2374) Sti agkoudiaske asteria= Να σε χτυπήσει αστραπή
- (2375) Sti gia drakou= Να σε πάρει ο διάολος
- (2376) Sti pistraste= Να γκρεμοτσακιστείς
- (2377) Stimitsa twra ki mi zourlis= Σταμάτα τώρα γιατί με ζούρλανες
- (2378) Ta k tse ti ak tse inatia, bia pouske= Γιατί σε έπιασε το γινάτι, πιες ξύδι
- (2379) Va ti s-gkroumou= Κάτσε φρόνημα γιατί θα σε πνίξω
- (2380) Vai a-dar vrin loukrou asentze h nou vai a-dari= Θα κάνεις καμιά δουλειά σήμερα ή δε θα κάνεις
- (2381) Vai lidaou mountzile s-fougkou= Θα πάρω τα βουνά και θα φύγω
- (2382) Vai st-m-tsesti klapsa= Θα σταματήσεις να κλαψουρίζεις;

- (2383) Vaz daou oune s-astrapiaske oklili= Θα σου αστράψω καμιά να αστράψουν τα μάτια σου
- (2384) Vaz daou vrin mpous tou peri= Θα σου δώσω καμιά μπουνιά στη μύτη
- (2385) A ρε αλαφρομπάμπορα= Άντε ρε χαζέ
- (2386) A ρε γιοβάν= A ρε χαιβάνι
- (2387) A ρε μανέλα που θες= A ρε ξύλο που θες
- (2388) Ά ωρέ= Μιλάς σοβαρά;
- (2389) Αβούτος εν αχαϊρευτος= Αυτός είναι αχαϊρευτος
- (2390) Αβούτος εν χορλτλαχ= Αυτός είναι φάντασμα
- (2391) Αγιό σόρα νούκου να μέντ= Αυτή η καρακάξα δεν έχει μυαλό
- (2392) Άει μίντι ή νου άει= έχεις μυαλό ή δεν έχεις;
- (2393) Άι βρε πιανίτσου νε σα σομπιρούβας ντόμα του τάιβτα= Άντε βρε μεθύστακα δεν μαζεύεσαι στο σπίτι σου στην οικογένεια σου
- (2394) Αϊ κοτ πούλια, το μίνιν βε= Πήγαινε να ταΐσεις καμιά κότα να κάνει αυγά, έκφραση που χρησιμοποιείται απαξιωτικά- χλεβαστικά
- (2395) Αϊ μπίτου νε λιούμ= Αι πνίζου στο ποτάμι
- (2396) Αι πάενε όξω μη σε περιλάβω με κανένα σκόπι= Βγες έξω μη σε χτυπήσω
- (2397) Αϊ σα πέρα από κεί= Εξαφανίσου, φύγε από εδώ
- (2398) Αι σιαπέρα= Πήγαινε πιο πέρα
- (2399) Άκουσε τα μύρια= Άκουσε ανείπωτες κουβέντες από εξοργισμένο ή αγανακτισμένο
- (2400) Αλλιούρς είσαι= Αλλήθωρος είσαι
- (2401) Άμον φατουμάσεν= Σαν φάντασμα είναι
- (2402) Άμπναςόμπ ου διάουλους= Άντε να σου μπει ο διάλογος
- (2403) Αν κοτάς έλα= Αν τολμάς έλα
- (2404) Ανάθιμα τουν πατέρα σ'= Ανάθεμα τον πατέρα σου
- (2405) Άντε να χαθείς
- (2406) Αξαμών'ς κι θα τα πούμε
- (2407) Απόλκι μια γλώσσα= Θύμωσε και δεν ήξερε τι έλεγε
- (2408) Άργανο να γένεις= Το λέμε όταν θέλουμε κάποιος να πάθει κακό

- (2409) Αφού νε ζνάις νιςτσου ζα σο μα ζαφάικιας ιας νέσαμ λόσα τι σι πο μπιτέρ ουτ μένε= Αφού δεν ξέρεις τίποτα γιατί αρπάξεσε εγώ δεν είμαι κακιά εσύ είσαι χειρότερη από εμένα
- (2410) Αχτάρι καπ, αχτάρι μίντι= Τέτοιο κεφάλι, τέτοιο μυαλό
- (2411) Βα μη μ' τσ'!= Θα με φας!
- (2412) Βα σάκα ντα τα κάζε ότι πράβε νεςτσου ζαντά τα απούλατ λούιτου= Αυτή θέλει να λέγεται ότι κάνει κάτι για να μην την βλέπει ο κόσμος
- (2413) Βα τι σγκρουμ!= Θα σε πνίζω
- (2414) Βία νε σα ζα τφόιτα ηλικίητα= Αυτά δεν είναι για τη δική σου ηλικία
- (2415) Βραζ του αίμα τ'= Θύμωσε πάρα πολύ
- (2416) Γε σι κουκούλθ νι ουϊ= Είσαι σαν το κολοκύθι στο νερό- ελαφρόμυαλος
- (2417) Για σύμας' το στόμας'=Θύμωμένος απειλεί τον άλλον να περιοριστεί τα λόγια του
- (2418) Γιέ βιτς πα λιπίτουρ= κυριολεκτικά σημαίνει είσαι μοσχάρι που δεν το 'χει γλύψει η μάνα του. Με αυτήν την έκφραση χαρακτηρίζουμε τους χαζούς-ανίδεους
- (2419) Γίνε ξίκι από δω= Φύγε από εδώ
- (2420) Γκτίνες- γκτίνες το πας= Φιρί φιρί το πας
- (2421) Δε 'σ' κραινώ= Δεν σου μιλάω
- (2422) Δεν εχς ντιπ μυαλό= Δεν έχεις καθόλου μυαλό
- (2423) Δεν νουγάς= Δεν καταλαβαίνεις
- (2424) Δεν ορτόνεις= Δεν καταλαβαίνεις
- (2425) Δεν σ'κοβ' του κιφαλ!
- (2426) Δέσι του κεφάλι σ' μι παλιατζίδα=λέγεται με αγανάκτηση για κάτι που δε πρόκειται να γίνει
- (2427) Δύο αδέρφια μάλωναν και δυο τρελοί εχαίρονταν= λέγεται για το μάλωμα των αδερφών που δεν κρατάει πολύ.
- (2428) Ε είναι κακοτσούμπαλος= Είναι κακοφτιαγμένος, άχαρος
- (2429) Έβγαλα γανάδα να λέου και να λέου= στέγνωσε το στόμα μου
- (2430) Είν άβνταλος
- (2431) Είσαι αφύς= Είσαι ευέξαπτος
- (2432) Είσαι ζουρλός= Είσαι τρελός

- (2433) Είσαι κικίτς κεφάλης= Είσαι ξεροκέφαλος
- (2434) Είσαι μια μαλαγάνα= είσαι μια καταφερτζού
- (2435) Είσαι ναβάλης= Είσαι ηλίθιος
- (2436) Είσαι ντίλαλας= Είσαι χαζός
- (2437) Είσι μιτζμένου= Είσι μεθυσμένος
- (2438) Έρμου να ρ'μαξ
- (2439) Ές ζιβεκέλο= Είσι χαζός
- (2440) Έχ αλαφράδα στο μυαλό= Είναι ανόητος
- (2441) Έχς ισύ ένα στόμα κουπανί= Είσι δηλαδή γλωσσού
- (2442) Έχω ντενουάρ= Παίρνω ανάποδες
- (2443) Ζα σο μα βίκας τακά= Γιατί μου φωνάζεις έτσι
- (2444) Θα αρχίσω να βρουντανίζω= Θα αρχίσω να φωνάζω
- (2445) Θα βαξ' πάταρους= θα φας χαστούκι
- (2446) Θα ζ'μαυρίσω τα καλαμίδα
- (2447) Θα ζμάσω τα τσιαούλια= Θα σου ρίξω γροθιά στο σαγόνια
- (2448) Θα σ' αλουμανίσου
- (2449) Θα σ' αρχίσω ζ τζ βουητές= Θα σε αρχίσω στις κατάρες
- (2450) Θα σ' αφαλουκόψου
- (2451) Θα σ' μάσω τα' μύτες
- (2452) Θα σ' μιτρίσω τα παιδιά
- (2453) Θα σ' φάου του καρδιλάγγου
- (2454) Θα σε ζάψου
- (2455) Θα σε ζάψου= Θα σε θάψω
- (2456) Θα σε κάνω τουλούμι στο ξύλο= Θα σε δείρω
- (2457) Θα σε λιανίσου
- (2458) Θα σε μουτέψω= Θα σε πλακώσω στο ξύλο
- (2459) Θα σε πιλικίσω= Θα σε χτυπήσω
- (2460) Θα σε τσιριμπίσω= Θα σε τιμωρήσω
- (2461) Θα σε φουρδακλιάσου

- (2462) Θα σι αλανιάσου στο ξύλο χαμένε= θα σε τρελάνω στο ξύλο
- (2463) Θα σι κόψω δύο παταρές, να!=
- (2464) Θα σι μάσω τα μύτες= Θα σου τις μύτες
- (2465) Θα σι μιτρήσου τα παΐδια= Θα σου μετρήσω τα παΐδια
- (2466) Θα σι πιληκίσου
- (2467) Θα σου σπάσω τα παΐδια= Θα σε χτυπήσω πάρα πολύ άσχημα
- (2468) Θα συ σιχτηρίσω= Θα σε μαλώσω, θα σου βάλω τις φωνές
- (2469) Θα φας δεκανίκ= Θα σε δείρω
- (2470) Θα φας ζουμπανικά στου κεφάλι= Θα σε χτυπήσω στο κεφάλι
- (2471) Κακό λιθάρι θα σου πετάξω= Πέτρα θα σου πετάξω
- (2472) Κακό σπυρί να βγάλεις= Να αρρωστήσεις άσχημα
- (2473) Κακό στειλιάρι θες= Να σε χτυπάνε με ξύλο
- (2474) Κακόου μπίσι στανά= Τι γουρούνι έγινε
- (2475) Κακός λιμός= Να μην έχεις όρεξη για φαγητό
- (2476) Κακός χάρος= Να σε πάρει ο χάρος αλλά να μη σε λυπηθεί
- (2477) Κακφά σούρλα ίμα= Τι μούρη γουρουνίσια έχει
- (2478) Καλά ζουρλάθηκες;= Καλά τρελάθηκες;
- (2479) Καρκίνο να βγάλεις στη γλώσσα= Να μη μπορείς να μιλάς
- (2480) Κάτσε ζι α κάτς; = Άσε με ήσυχο
- (2481) Κεραυνοβολίδα να σε βαρέσει= Να πεθάνεις με τη βολίδα, γρήγορα
- (2482) Κι γρικάς ντο λες= Δεν ξέρεις τι λες
- (2483) Κι θέλω άλλο= Δεν θέλω άλλο
- (2484) Κι θέλω να ελέπατον= Δε θέλω να τον βλέπω
- (2485) Κι πορώ= Δε μπορώ
- (2486) Κούνια που σε κουντούλαγε= Κούνια που σε κουνούσε, αναθεματίζεις τη βρεφική ηλικία
- (2487) Λέλε παλιοζαγάρ= Λέγε κυνηγετικό σκυλί
- (2488) Λιούρεν ριμπάπι= Θα φας ξύλο μετα μουσικής (ριμπάπι είναι ένα αρβανίτικο μουσικό όργανο όμοιο με λύρα)

- (2489) Λούπλου πέρλου αρούκα μα μίντεα νου ου μούτα= Ο λύκος την τρίχα την ρίχνει, αλλά το μυαλό δεν το αλλάζει
- (2490) Λουτ σι;= Τρελός είσαι;
- (2491) Λύκος να σε φάει
- (2492) Με πούκνα ντου σιάκα= Μ' έσκασες την ψυχή
- (2493) Μη βγάλς κιχ= Μην πεις λέξη
- (2494) Μη κόβεις παντζάρια= Μη λες ψέματα
- (2495) Μη μ' αμπώχνς= Μη με σπρώχνεις
- (2496) Μη μ' σκονς αλμπασία= Μη με ενοχλείς
- (2497) Μη με κρους= Μη με ακουμπάς
- (2498) Μη με τσιογκλάς= Μη με πειράζεις
- (2499) Μη μι' κρους= Μη μάκουμπάς
- (2500) Μη μου γκιούζ= Μη με αγγίζεις
- (2501) Μην αρχινάς τα γρούντικα σ'= μην αρχίζεις την άσχημα συμπεριφορά
- (2502) Μην κάνεις τον μπουνταλά= Είσαι βλάκας
- (2503) Μην κάνεις τον μπουρσούκι= Είσαι άσχημος
- (2504) Μι γάνιασες= Με έσκασες
- (2505) Μι λύσσιαξε στου ξύλου= Με χτύπησε πολύ
- (2506) Μί ταράξες= Με νευρίασες, με αναστάτωσες
- (2507) Μι' γκας= Μ' έφαγες!
- (2508) Μόσε άσατον= Στον αγύριστο να πάει
- (2509) Μου έπρηξες το πλεμόνι= Με αρρώστησες
- (2510) Μου έφαγες το σκώτια= Με έφαγες
- (2511) Μου ζαλικώθηκες πάλι= Μου έγινες φόρτωμα
- (2512) Μπέγαι ο τούα= Φύγε από 'δω
- (2513) Μπέλκιμ ντα τα κσνε ουλουγκτά σμιά= Να σε τσιμπήσει δηλητηριώδη φίδι (οχιά)
- (2514) Μπιάγαϊ ουτούκ= Φύγε από εδώ
- (2515) Μπούου βίνισι, μπούου βτζίσι= Βόδι ήρθες, βόδι έφυγες
- (2516) Μπουχός να σου ρθει= Σκόνη να σου έρθει σε μεγάλη ποσότητα

- (2517) Να κλείσει η γκούργκλα σ' = Να βουβαθείς
- (2518) Να λαλήσεις, να μη σου βγαίνει η ψυχή = Να μη μπορείς να ξεψυχήσεις
- (2519) Να μη σε βρει του χρόνου = Να πεθάνεις σύντομα
- (2520) Να μη σώσεις = Να μη προλάβεις να ζήσεις κάτι που θες
- (2521) Να μη χαρείς τα πίδα σ'
- (2522) Να μη χτουρίσεις = Να μη ζήσεις οχτώ ώρες
- (2523) Να μην είχες φτάκει να γένεις = Καταριέσαι την ώρα που γεννήθηκε κάποιος
- (2524) Να πας και να μην φτάκεις = Να πεθάνεις στο δρόμο, να μη φτάσεις ποτέ
- (2525) Να πεθάνεις και να βρέχει = Να πεθάνεις και να βρέχει
- (2526) Να σε βάραγε το τσόκαλο = Το τσόκαλο είναι το εξωτερικό ξύλο του καλαμποκιού
- (2527) Να σε δω δεμένο = Να τρελαθείς και να σε δέσουν
- (2528) Να σε κλαιν 9 Μαρίες
- (2529) Να σε κόβ' η νίλα
- (2530) Να σε κόβ' η κλοια από κραμπολάχανο
- (2531) Να σε λάβει μια βλογιά = Να αρρωστήσεις από ευλογία
- (2532) Να σε μάσει η λύσσα = Να λυσοάξεις
- (2533) Να σε μπαρσαμάρουνε
- (2534) Να σι βαρεσ' του νταλάκ' = Πρήξιμο κοιλιάς
- (2535) Να σι κοψ' η λύσσα
- (2536) Να σι κοψ' το ζ'λάπ' = Να σε φάει το σαρκοφάγο ζώο
- (2537) Να σι παραχώσου = Να σε θάψω
- (2538) Να σι στρπουκάψ' η Θιος
- (2539) Να σι φάει η γκαρλίτσα = Είδος ασθένειας
- (2540) Να σι φάει η φάγουσα = Είδος καρκίνου
- (2541) Να σι φάει η ψόφους
- (2542) Να σου βγάλουν τα 'ντερα
- (2543) Να σου καεί το σκώτι = Να αρρωστήσεις
- (2544) Να σου φαν' το σκώτι

- (2545) Να του καψ' η φουτιά
- (2546) Να τσακί'εις του τρικόπι σ'= Να χτυπήσεις τον τράχηλο
- (2547) Να φας το κεφάλι σου
- (2548) Να φας του κιφάλι'σ= Να κακοπεθάνεις
- (2549) Να χαντακουθείς
- (2550) Νε μας ουμ= Δεν έχεις μυαλό
- (2551) Νη μη σα λιούτι= Μη μου θυμώνεις
- (2552) Νισάφ! Μη κραίνεις άλλο= Έλεος! Μη μιλάς
- (2553) Νόγκου στιγκνάτ σι νε τι σα ντάβα νίτσου= Είσαι πολύ τσιγκούνης δεν θέλεις να δώσεις τίποτα
- (2554) Νου 'χειί γκίνει= Δεν είσαι καλά
- (2555) Νου βόι στι βεντ ντι νίντι= Δε θέλω να σε βλέπω μπροστά μου
- (2556) Νού τσε μ' όρεξη α ζάου= Δεν έχω την όρεξη την δικιά σου
- (2557) Ντα νε σας κάρμε πόβκε= Να μην μαλώσουμε περισσότερο
- (2558) Ντα ούμρις= Να πεθάνεις
- (2559) Ντα τα ούντρε νταλάκουτ= Να σε χτυπήσει βαριά αρρώστια(αρρώστια που δεν μπορείς να κουνηθείς από πόνο, καθηλωμένος στο κρεβάτι)
- (2560) Νταλάκι να σε βαρέσει= Το νταλάκι είναι αρρώστια
- (2561) Ντάλε! Ντάλε! Τιεσίτζι νιερ ντουφεκ Καραϊσκάκη= Στάσου! Στάσου! Να δεις το ντουφέκι του Καραϊσκάκη (έκφραση που χρησιμοποιούσαν οι φατρίες για να φοβερίσουν τους αντιπάλους)
- (2562) Νταουτζιάς να σε βαρέσει
- (2563) Ντιπ μπανταλός είσαι= Είσαι τελείως χαζός
- (2564) Ντο βαρ με στα ιγκούστ= Θεε σκότωμα με στενό ξυράφι
- (2565) Ντο χας ντε εδεινουκ ντο σοχς γκα ντόβες= Θα φας μια και ούτε που θα δεις που θα πας
- (2566) Ξύκι να γένει
- (2567) Ο σμέτς καστεμηάτ= Θα φας χαστούκι
- (2568) Οβινζ Ταξιάρχη με ντρανέριν= Θα' ρθει ο ταξιάρχης με την ρομφαίρα (απειλή)
- (2569) Ου στι για ντουμουτζέ στι για= Που να σε πάρει η ευχή
- (2570) Ου στι μπατ= Θα σε δείρω

- (2571) Ου στι φάμε λάο= Θα σε κάνω μαύρο
- (2572) Ούι ανάθεμά σε ζάντενα= Άντε να χαθείς τρελή
- (2573) Ουι παιδάκι μ'εσύ είσι πέρα τα'λάκα!
- (2574) Ους μετς λεμ= Θα φας ξύλο
- (2575) Ούτε με χας γκίζα= (Θα μου φας την μυζήθρα) σιγά το κακό που θα κάνεις
- (2576) Οχιά να φάει τη γλώσσα σου= Η οχιά να φάει τη γλώσσα σου
- (2577) Πλυμούρα να σε λάβει= Αρρώστια να πάθεις
- (2578) Που να σε βαρέσει η λύσσα
- (2579) Που να σε βαρέσει το κακό στην καρδιά
- (2580) Πως είσαι έτσι ρε μπουρσούκι= Είσαι άσχημος
- (2581) Ρε κριεβέντρ νούκ ντούα τε σιόχ= Ξεροκέφαλε δεν θέλω να σε δω
- (2582) Σ'μόρο σ' νου βέντω= Να πεθάνω να μη βλέπω!
- (2583) Σ' ασχιάθηκα = Σε σιχάθηκα, σε βαρέθηκα
- (2584) Σ' νου απούκ!= Να χαθώ!
- (2585) Σ' νου τσα σ-αφλα φρίνα του τράστου= Να μη βρεθεί αλεύρι στο ταγάρι
- (2586) Σ' νου χείει!= Να μην υπάρχουν!
- (2587) Σ'ς(μας) σχάθηκα= Σε σιχάθηκα
- (2588) Σα τσα σι αστίγκα νούμα, ντι του λούμε= Να σου σβηστεί το όνομα από τον κόσμο
- (2589) Σαν τη βέντζα πάνω μου= Σαν την βδέλλα πάνω μου
- (2590) Σήμασέ του το παρτάλ'ς= Αποδιώχνω κάποιον
- (2591) Σι ασχάθηκα= σε σιχάθηκα
- (2592) Σι ζίνε γκαζέπια= Να σου έρθει συμφορά
- (2593) Σι ντο στρος ντο φλίες= Όπως έστρωσες κοιμήσου
- (2594) Σι πιστράτε= Να γκρεμοτσακιστείς
- (2595) Σίκτιρ νάκα γκίουψι= Χάσου από εδώ γύφτε
- (2596) Σνάμ ότι νε σε τόκμου να ούμουτ σο μπουαμπέτι τέσκι ντα τι κάζαμ ζα ντα ραζμπέρις= Ξέρω ότι δεν στέκεις καλά στα μυαλά σου δεν ξέρω τι βαριές κουβέντες να σου πω για να καταλάβεις
- (2597) Σνου γκρέιστ αλτόρε= Μη μου ξαναμιλήσεις

- (2598) Σνου τι άφλε μέσου= Να μη σε βρει ο μήνας
- (2599) Σο μα μπουράις= Γιατί με πειράζεις
- (2600) Σο μη ντουιντέ ντόμα μα σουτίς= Γιατί ήρθες στο σπίτι μου να με ανακρίσεις
- (2601) Σο τι πραβίκ= Τι σου έκανα
- (2602) σου δώσω δύο χαστούκια
- (2603) Στάνι μπέγκαϊ ου τούκα και μην μαϊνάτι ζασό κιαϊς κιουτέκ= Σήκω φύγε από εδώ και μην με νευριάζεις γιατί θα φας ξύλο
- (2604) Στι αγκουντιάστε χουφέα= Να σε βαρέσει αστραπή
- (2605) Στι για ντράου= Να σε πάρει ο διάολος
- (2606) Στι φατς λάε= Να γίνεις μαύρος
- (2607) Στιαφ σι;= Χαζός είσαι;
- (2608) Στου διαβόλου τη μάνα να πας= Να πας στον διάβολο
- (2609) Στούμπο που θες στο κεφάλι= Πέτρα που θες στο κεφάλι
- (2610) Στραπή να σε βαρέσει= Να σε χτυπήσει αστραπή
- (2611) Στράτα να μη βρεις να γυρι'εις
- (2612) Σύρε γκίλνα = Να γκρεμοτσακιστείς
- (2613) Τά καμι γυαλιά καρφιά= Θύμωσε και ξέσπασε προκαλώντας ζημιές
- (2614) Τα τσι νταμ ιντ να τουπανίτσα= Να σε δώσω μια μπουνιά
- (2615) Τακά σο πράις ντα σνάις ότι λούιτου σα σμέατ σου τεμπέ= Εσύ που κάνεις αυτά να ξέρεις τι ο κόσμος γελάει μαζί σου
- (2616) Τη φασκιά που σε φάσκιωνε= Ανάθεμα τη βρεφική ηλικία
- (2617) Την κατάρα μου να χεις
- (2618) Τι νέσι τόκμου ναμ τάιβτα τι μπίντε τόκμου= Αφού δεν είσαι εσύ σωστός μετά πως θα είναι η οικογένεια σου σωστή
- (2619) Τι σκος σι κουμπάρ κα ζερικι= Θα καλοπεράσεις
- (2620) Τι σο λάφισ λόσι μουαμπέτι ντα σα σέτσε ζίκουτ= Σε εσένα που μιλάς άσχημα να σου κοπεί η γλώσσα
- (2621) Τι σο μα κόουνις μένε ντα σε βρνε να τέμπε= Εσύ που καταριέσαι εμένα οι κατάρες σου να γυρίσουν σε εσένα
- (2622) Τι φούρκα χρειάζεσαι= Θυμωμένος λέει πως θέλει ξύλο κάποιος

- (2623) Το πικ σα πίβ νταούλι ντε ντράσεν= Θα φας όσες έφαγε το νταούλι στο γάμο-αμέτρητες
- (2624) Το τζιάπ νι νε κρύε εδέ τμπόρς μέντ= Θα σου δώσω μια στο κεφάλι και θα χάσεις το μυαλό σου
- (2625) Τον κακό σου τον καιρό= Να έχεις άσχημη μοίρα
- (2626) Τουν έκοψα του βηχ'= Θύμωσα και τον αποστόμωσα
- (2627) Τουν έρξει του κουζίν σν' αγριντιά= Θυμωμένος τον χτύπησε τόσο που έριξε το πρησμένο σώμα του στο πάτωμα, τον βασάνισε
- (2628) Τσακίς από δώ= Εξαφανίσου από εδώ, σήκω φύγε
- (2629) Τσακόντι σαν πιτνάρια= Θυμώνουν και μαλώνουν σαν κοκόρια
- (2630) Τσιλ εφ τας τάνεις= Άι να χαθείς
- (2631) Τφα ζαγκουβιάι= Αυτός χάζεψε
- (2632) Τφα σι νέμα ακλ= Αυτός δεν έχει μυαλό
- (2633) Φίδια να σε φάνε
- (2634) Φουν άχ καν' τ' αφώναχτα= Πάνω στο θυμό αντάλλαξαν βαριές κουβέντες
- (2635) Φουτζ ντι άο= Φύγε από εδώ
- (2636) Φουτια παραχωμεν= Θύμωσε και μπορεί να ξεσπάσει άσχημα
- (2637) Φτεκς γαΐδουριν ρεχ σαμάριν= Αυτός φταίει και αυτός την πληρώνει
- (2638) Φυγ' απ' δω γκογκίλα= Φύγε από εδώ μικροκαμωμένε
- (2639) Χα'ι'ρ' κι προκουπή να μην ιδείς
- (2640) Χαζουσεΐς!= χάζεψες!
- (2641) Χαΐρ' και προκοπή να μην δεις
- (2642) Χανά σι πολημίσου καμιά πιστιριά= Απομακρύνω τον άλλο εκφοβίζοντας τον
- (2643) Χείει τρι λιγκάρι= είσαι για δέσιμο
- (2644) Χολέρα να σε λάβει = Θανατηφόρα αρρώστια να πάθεις
- (2645) Χρόνους να μη σι βρει
- (2646) Ψόφος να σε λάβει= Να πεθάνεις

8.1.13.3. Σε διαλογικό επίπεδο

A) Διάλογος

(2647) Ομιλητής ά: Έγνες μπίτ σιαμούτα ψες που χάλευες; = (μέθυσες όσο δεν πήγαινε άλλο χθες που γύρευες;)

Ομιλητής β: Παντζάρια μ'λες τώραγια α; Κάναμαν ρουμπουτίνα με μας' μας = μου λές ψέματα τώρα έτσι; Κουβεντιάζαμε με μας μας

Ομιλητής ά: Όχι με'πιακε πούμπα...τσιαπλάσκες σ' λέω = Όχι δεν μπορούσα να ανασάνω από την αναπνοή σου..ήσουν πολύ χάλια

Ομιλητής β: Αϊ σιαπέρα μη σφέρω τα πατίκια στο κεφάλι= Άντε από εδώ μη σου πετάξω τα υποδήματα στο κεφάλι

Ομιλητής ά: Μην εις' πλάτσκοκέφαλος πινς και δεν ξέρς τι κανς σε βρήκα μπλατς = μην είσαι ξεροκέφαλος...πίνεις και δεν ξέρεις τι κάνεις σε βρήκα πεσμένο κάτω

Ομιλητής β: Λούτιασες; Ντερέκι ήμαν = το'χεις χαμένο; Μια χαρά ήμουν

Ομιλητής ά:ουιιι ριζλίκια με τι χαμπλά έμπλεξα ζγών του χουριό ως το πουρνό και κτάει τα χαλόνια = ρεζιλίκια με τι χαζό άνθρωπο έμπλεξα γυρνάει το χωριό μέχρι το πρωί και κοιτάει μας ωραίες κοπέλες

Ομιλητής β: Έρεε ζουρλαμάρα πσέπιασε τώραγια ντιπ για ντιπ ζούδι εισι; = ερε τρελαμάρα σε έπιασε τώρα είσαι εντελώς χαζή;

Ομιλητής ά: Παλιοσουρτούκι τ' διαβόλ χάμενο παρτάλ αλλ'φρα κατ στο κατώι θα σ' βάλω να μπουρδουκλώνεσαι γρέβς όλου αντράλες = χαμένο υποκείμενο του διαβόλου, αλήτη άλλη φορά κάτω το υπόγειο θα σε βάλω να πέφτεις απ' το μεθύσι γυρεύεις όλο φασαρίες

Ομιλητής β: Αφού μ'δίνουν μπέχο να παένω αλλού; = Αφού με κερνάνε δωρεάν να πηγαίνω αλλού;

Ομιλητής ά: Αϊ φεύγα τώραγια κμοίς στο μπάσι μη σι πέριλάβω με το μασιά και σκωθούν τα μαξούμια= άντε φύγε τώρα κοιμήσου στο κρεβάτι μη σε δείρω με την τσιμπίδα για τη φωτιά και σηκωθούν τα παιδιά.

B) Διάλογος

(2648) ΓΙΑΓΙΑ- Βρι μούκα τι κάν'ς πάλι πάνου απ' την κατσαρόλα μ';

ΠΑΠΠΟΥΣ- Πάλι ραγανίζεις μαρή γκρέντζω;

ΓΙΑΓΙΑ- Αυτ' η αληξούρα σ' μι ζουρλίζ'! Είσι μας ταμαγκιάρς!

ΠΑΠΠΟΥΣ-Ούλοραγανίζεις μουρούγγλου. Εγώ σι 'πα τίπ'τα που ολάμερα σουρτουκεύεις;

ΓΙΑΓΙΑ- Ούλο με σκανιάζεις. Θέλου την ησυχία μ'πια. Αντραλίζουμι πάλι!

ΠΑΠΠΟΥΣ- Μουλάημισι, γιατί γκτίνες- γκτίνες του πας να νταβλιαστεις!

Μετάφραση

ΓΙΑΓΙΑ- Βρε χαϊβάνι τι κάνεις πάλι πάνω από την κατσαρόλα μου;

ΠΑΠΠΟΥΣ-Πάλι γκρινιάζεις μαρή γριά;

ΓΙΑΓΙΑ- Αυτή η λαιμαργία σου με τρελαίνει! Είσαι αχόρταγος!

ΠΑΠΠΟΥΣ- Όλο γκρινιάζεις χαζή γυναίκα. Εγώ σε είπα τίποτα που όλη μέρα γυρνάς;

ΓΙΑΓΙΑ- Όλο με κάνεις να σκάω. Θέλω την ησυχία μου πια. Ζαλίζομαι πάλι!

ΠΑΠΠΟΥΣ- Ηρέμησε, γιατί φιρί-φιρί το πας να πέσεις κάτω!

8.1.13.4. Κατάρεις

(2649) Αν τρέμουν τ' άγρια βουνά, να τρέμει το γιοφύρι, κι αν πέφτουν τ' άγρια πουλιά, να πέφτουν οι διαβάτες, τι έχω αδελφό στην ξενιτιά, μη λάχει και περάσει

(2650) Αστραπή να σε βαρέσει

(2651) Αχ, και να σου κοβόταν το χέρι

(2652) Κακή προκοπή να μας

(2653) Κακό ξημέρωμα να σε βρει

(2654) Καταραμένο μια ζωή να είσαι

(2655) Κόρη, το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε, πο' χεις μονάκριβο αδελφό, μη λάχει και περάσει

(2656) Να μην ξημερώσεις

(2657) Να μην φτάκεις

(2658) Να σε νεκροφιλήσουν οι γονείς σου

(2659) Πανούκλα να σε πιάκει

(2660) Πάστρα να γένεις και εσύ και η οικογένεια σου

(2661) Στάχτη να γένεις

(2662) Τα λεφτά που' βγαλες μας γιατρούς να τα φας

(2663) Χαρά να μην δουν τα μάτια σου

(2664) Ως τρέμει το καρυόφυλλο, να τρέμει το γιοφύρι, κι ως πέφτουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν να διαβάτες

8.1.14. Τα ημιβόρεια ιδιώματα και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.14.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (2665) «Ξέβγαρμα»= ο άγραφος νόμος του ξεβγάρματος σήμαινε ότι: αν μέλος τρίτης ουδέτερης οικογένειας συνοδεύει τον εχθρό μας, δεν μπορούμε να τον σκοτώσουμε γιατί ερχόμαστε σ'έχθρα και με την οικογένεια του ξεβγαρτή του.
- (2666) «Πύρ»=να γίνει φωτιά και στάχτη. Αυτό προέρχεται από το «Μπύρι, χαράμι» = πάει άχρηστο
- (2667) Αβάνς= συκοφάντης
- (2668) Αβάφτ'στους= βλάσφημος
- (2669) Αβούρ'τους= άπειρος
- (2670) Αγάνουτους= αμόρφωτος
- (2671) Αγέν'του= ανώριμο
- (2672) Αγζοξικιάζου= αγριοκοιτάζω
- (2673) Αγιογδύκ'ς = άπληστος
- (2674) Αγκαρίζου= γκαρίζω, φωνάζω
- (2675) Αγκλιτσιά= χτύπημα με την γκλίτσα
- (2676) Αγκουνιά= χτύπημα με τον αγκώνα
- (2677) Αγρέβου= νευριάζω, είμαι έτοιμος για μάλωμα
- (2678) Αγριεύγουμι= φοβάμαι
- (2679) Άγριμα= νευρίασμα
- (2680) Αγριμάδα= φόβος
- (2681) Αγριογκούρτσου= άνθρωπος με ιδιότροπους τρόπους
- (2682) Αγριολουγιάζου= αγριοκοιτάζω
- (2683) Αγριουλαγκίζουμι= ταράσσομαι
- (2684) Αγροίδα= ευέξαπτη γυναίκα
- (2685) Αγροίδα= ευέξαπτη γυναίκα
- (2686) Αγρουκάτ'κου= άγριο γίδι, άνθρωπος απότομος και απλησίαστος
- (2687) Αγρουκόρτσου= ατίθασο κορίτσι
- (2688) Αγυρσία= στον αγύριστο
- (2689) Αγύρστους= να πας στο διάβολο
- (2690) Αδιαλογ'στους= ανόητος
- (2691) Αδιαφόρετ= ανίκανη

- (2692) Αδιαφόρητος = άχρηστος
- (2693) Αδιαφόρητ= ανίκανη/ άχρηστη
- (2694) Αδικού= αδικώ
- (2695) Αδόξαστους= αυτός που φέρεται διαβολικά
- (2696) Αζάπ'ς= ελεύθερος άνθρωπος, απείθαρχος
- (2697) Αζμπόρτσους= ακοινώνητος
- (2698) Αϊ στο λύκο= φύγε από εδώ
- (2699) Αιντριός= του Αγίου Ανδρέα
- (2700) Αίσκιούτο= άσχημο
- (2701) Αϊσκιουτους= άχαρος
- (2702) Ακαζάν'στους = αυτός που δεν πρόκοψε
- (2703) Ακάθαρμα = κάθαρμα
- (2704) Ακαμάτης= ο τεμπέλης
- (2705) Ακάμουτους= ο μη οργανωμένος
- (2706) Ακαταθ'στους= ανήσυχος, ανυπόμονος
- (2707) Ακατακαθ'στους= ανήσυχος
- (2708) Ακατοίκητο= κουφιοκέφαλος
- (2709) Ακινία= ατιμία, κακή πράξη
- (2710) Ακουλουκούρ'τους= απεριποίητος
- (2711) Ακουούντστους= ακοινώνητος
- (2712) Ακριάρκου = ακοινώνητο, απομονωμένο
- (2713) Αλάβαντος= ατζαμής, αυτός που κάνει ζημιές
- (2714) Αλαϊδζής= πειραχτήρι
- (2715) Αλαλούμ= ανισόρροπος
- (2716) Αλανάρ'στους= αχτένιστος
- (2717) Αλάνταβο= υπερκινητικό, επιπόλαιο
- (2718) Αλάνταβος=άτσαλος
- (2719) Αλαφρός= είναι χαζή
- (2720) Αλαφρουκάνταρους = ελαφρόμυαλος

- (2721) Αλήμουνους= καχεκτικός
- (2722) Αλιάγας= διπρόσωπος
- (2723) Αλιμουριάζω= πνίγω κάποιον με τα χέρια
- (2724) Αλιχτώ= φωνάζω δυνατά με θυμό
- (2725) Αλλοπαρμένος= αυτός που 'χει χάσει τα λογικά του
- (2726) Άλουγους= σχιζοφρενής
- (2727) Αλούπου= πονηρός άνθρωπος
- (2728) Αλπουτ'νάζου= ταρακουνώ, τινάζω βίαια
- (2729) Αλφίτσου= γλείφτης
- (2730) Αμαλαγιά= υποχώρηση, υπομονή
- (2731) Αματουναί= στ' αλήθεια (έκφραση οργής και αγανάκτησης)
- (2732) Άμε πέσε= άντε χάσου
- (2733) Αμπαρμπέρστους= άξεστος
- (2734) Αναβιλάζου= βγάζω κραυγές
- (2735) Αναγκάζουμι= βιάζομαι να κάνω ή να πω κάτι
- (2736) Ανάγρικους= εκείνος που δεν καταλαβαίνει
- (2737) Ανάθεμα= ανάθεμα, κατάρα
- (2738) Αναθεμακίζου= αναθεματίζω
- (2739) Αναμπουριάζουμι= αναστατώνομαι
- (2740) Ανάπουτους= κακότροπος
- (2741) Ανατσαλιάρ'ς= ακατάστατος
- (2742) Αναφακάς= βολεμένος
- (2743) Ανθρουπουφάγος= αδίσταχτος
- (2744) Ανίλα= καταστροφή
- (2745) Ανιπρόκοπους= τεμπέλης
- (2746) Ανισόρρουπ'= ανισόρροπη
- (2747) Άνιφτους= άπλυτος
- (2748) Ανιχόρταγους= άπληστος
- (2749) Ανσίσκα= σιγάθηκα

- (2750) Ανταριάσκα= θύμωσα
- (2751) Αντράλα= φασαρία
- (2752) Αντραλιάζομαι= θυμώνω
- (2753) Αντραλίσκα= ζαλίστηκα
- (2754) Αντρεΐνους= αυτός που δεν καταλαβαίνει
- (2755) Άξουνους= σκασμός
- (2756) Αουΐριάζονται= φωνάζουν όλοι μαζί, γκρινιάζουν, σκούζουν
- (2757) Άπαβους= γκρινιάρης
- (2758) Απαντές= άμα σε αρχίσω στις γρήγορες
- (2759) Απαντοχή= υπομονή
- (2760) Απαυράχου= εφαρπάζω
- (2761) Απεριλόητος= βρωμιάρης
- (2762) Απόκαμης- ξιαπόκαμισμού κόβει λάσπ= κουράστηκες- ξεκουράστηκες- προχώρα
- (2763) Αποκάνω= θυμώνω
- (2764) Απολιφάδι= χαζό
- (2765) Άπνεε= σκληρός
- (2766) Απόπαρμα= το μάλωμα
- (2767) Απόπασμα= μάλωμα
- (2768) Απόστασα=κουράστηκα
- (2769) Αποτελειούκου= αποτελειώνω
- (2770) Απουκουντριάσμενο= χαζό
- (2771) Απρίπαστους= ασυμμάζευτος
- (2772) Απστομιέμαι= πέφτω σκοντάφτοντας
- (2773) Αράθυμο= οξύθυμος
- (2774) Αραχγιαστέ= καταραμένος
- (2775) Άραχνος=κακομοίρης
- (2776) Αρή= μαρή
- (2777) Αριστάρου= εξοφλώ τους λογαριασμούς μου με κάποιον
- (2778) Αριτσιώνουμι= εξαγριώνομαι

- (2779) Αρκανισκούμενε= μαλώνω
- (2780) Αρλέδι= καραγκιόζης, ο βρωμιάρης
- (2781) Αρούκατος=άτσαλος
- (2782) Αρτσιόνουμι= θυμώνω
- (2783) Αρτσιώνουμι= αγριεύω
- (2784) Άσκι τα σκουλιανά τ'= τον κατσάδιασαν
- (2785) Ασκή=τουλούμι
- (2786) Ασμπόρστος= ανίκανος
- (2787) Αστούπου= βούλωστο
- (2788) Ασώπαστη= φλύαρη, δεν σταματάει να μιλάει
- (2789) Ατζαμής= αδέξιος
- (2790) Ατμάριφτους= απεριποίητος
- (2791) Άτσαλος= απρόσεκτος
- (2792) Αφαντγιάζιτι= νευριάζει
- (2793) Αφερεμένο= χαζό
- (2794) Άφιρτους= χωρίς καθόλου τρόπους
- (2795) Αφλουγή= κουτσομπολιό
- (2796) Αφουρισμένου = καταραμένο
- (2797) Αφσκιές= χαζομάρες
- (2798) Αχαίρευτός= ανεπρόκοπος
- (2799) Αχαίρφο = τεμπέλης
- (2800) Αχαμνό=αδύνατο
- (2801) Αχαμνός= άσημος
- (2802) Αχαμνός= ο αδύνατος
- (2803) Αχαμπέρουτους= αυτός που δεν παίρνει από λόγια
- (2804) Αχάριστος= αγνώμονας
- (2805) Αχμάκ'ς = τεμπέλης
- (2806) Αχμάκ'ς= κουτός
- (2807) Άχνα= σιωπή

- (2808) Αχνάρουτους= άγαρμπος, απρόσεχτος
- (2809) Αχνιά= Ούτε κουβέντα, άχνα
- (2810) Αχουγιάζω=βρίζω
- (2811) Αχρείαν'ς= αχρείος
- (2812) Αχρόνιαγος= άχρηστος
- (2813) Αχταγάς= πολυλογάς
- (2814) Αψιώθκαμι= λογοφέραμε
- (2815) Αψιώνουμι= θυμώνω και φωνάζω
- (2816) Αψυώνου= νευριάζω
- (2817) Β'νιά= κόπρος βοδιού (είσαι άχρηστος)
- (2818) Βάκα= αγελάδα
- (2819) Βάκισμα= χτύπημα
- (2820) Βακούθι= καταραμένο
- (2821) Βαλαντώνω= στεναχωριέμαι υπερβολικά
- (2822) Βαρμένους= χαζός
- (2823) Βαρουκέφαλους= ισχυρογνώνων
- (2824) Βέλασμα= καχεκτικός
- (2825) Βερβερίζω= κλαίω- σκούζω από τον πόνο
- (2826) Βέτσος= οργή
- (2827) Βιρανές= άχρηστος
- (2828) Βιριάνκους= τιποτένιος, αχρείος
- (2829) Βιτούλ'= κατσίκι
- (2830) Βιτσιά= χτύπημα με τη βίτσα
- (2831) Βλήτο= αυτός που δεν έχει μυαλό
- (2832) Βόϊδ= βόδι
- (2833) Βόϊδι=χαζός
- (2834) Βόμπιρας = ανάποδος άνθρωπος
- (2835) Βουή= κακογλωσσία
- (2836) Βούκιου= πέρνα έξω ή βγες έξω

- (2837) Βούλπια, βούλπιε= αλεπού (πονηρός)
- (2838) Βουμπριασμένη= κατσουφιασμένη
- (2839) Βουμπίρκους= δύστροπος
- (2840) Βούνιασε= κατσικώθηκε
- (2841) Βουρδουνιάζου= φουντώνω
- (2842) Βουρκόλακας= βρικόλακας
- (2843) Βουρλίζομαι= θυμώνω πολύ, διαολίζομαι
- (2844) Βουτσώνω= θυμώνω
- (2845) Βρισίδα= βρισιά
- (2846) Βρουμιάρ'ς= ρυπαρός όχι μόνο σωματικά
- (2847) Βρουντώ= χτυπώ
- (2848) γ'νάτσες= πεισματάρης
- (2849) γαζιάρ'ς= βρόμικος
- (2850) Γαλάρια=τα πρόβατα/οι κοιμισμένοι
- (2851) Γαλατσιάνκους=ασπριδερός
- (2852) γάλελους= γελοίος
- (2853) Γαμόφλαρους= ασυνεπής
- (2854) Γαντζούδ'ς= νευρικός
- (2855) Γατουξιέρασμα= ευτελής άνθρωπος
- (2856) γιαλαντζής= ψεύτη
- (2857) Γιάμα= η αρπαγή, η λεηλασία
- (2858) Γίδ= γίδι
- (2859) Γιδοζούρι= ο άξεστος
- (2860) Γινάτ' πείσμα
- (2861) Γινατζί'τκους= αυτός που θυμώνει εύκολα
- (2862) Γινάτι= το κρατώ μέσα μου για να εκδικηθώ κάποιον
- (2863) Γινατιάζου= θυμώνω
- (2864) Γινατιάσ'κα= θύμωσα
- (2865) Γινάτιασμα= νευρίασμα

- (2866) Γιούργια= επίθεση
- (2867) Γιουρούκι= ατσούμπαλος
- (2868) Γιουρούκια= χοντράνθρωποι
- (2869) γιουρούκς= βάρβαρος
- (2870) Γιούφτους= αυτός που 'χει μαύρη επιδερμίδα
- (2871) γκ'ντώ= σπρώχνω
- (2872) Γκα'ι'ν=Γκάου μπίου,άμυαλος
- (2873) Γκαβάδ= αυτός που δεν έχει όραση(ειρωνικά)
- (2874) Γκαβάδι=Αυτός που δεν βλέπει καθαρά
- (2875) Γκαβιά= χτύπημα
- (2876) Γκαβιάζω= χτυπώ
- (2877) Γκαβός= τυφλός
- (2878) Γκαϊν= απροσάρμοστος
- (2879) Γκαλιαμάννα= άσχημη
- (2880) Γκαλίνα= κότα(αυτή που ξέρει αλλά δεν μιλάει)
- (2881) Γκάνιαξα= ταλαιπωρήθηκα, διψάω
- (2882) Γκατσαλέβω= μαλώνω
- (2883) Γκατσαλομπαρός= απατεώνας
- (2884) Γκάτσαλος= κακοήθης
- (2885) Γκατσάλωμα= μάλωμα
- (2886) Γκαφάλ'= ολιγόμυαλος άνθρωπος
- (2887) Γκαφάλ'=ανόητος
- (2888) Γκαφάλι/γκιρίζι/τήγανος/όρνιο/στλιάρι= απαξιωτικός χαρακτηρισμός
- (2889) Γκαφάλι= ανεπίδεκτος μαθήσεως
- (2890) Γκαφάλι= χαζός, βλάκας
- (2891) Γκάφαλος= γαϊδούρι
- (2892) Γκίζας= βλάκας
- (2893) Γκιζνάνι/Γκίζας=Ο βλάκας με περικεφαλαία
- (2894) Γκιουρλουτί= φασαρία

- (2895) Γκιρίζης= άσχετος
- (2896) Γκλαβάνι= ξεροκέφαλος
- (2897) Γκλάρου= χαζός
- (2898) Γκόρμπιτας= καρνάβαλος
- (2899) Γκουβρίζου= αγριεύω, θυμώνω χωρίς να μιλώ
- (2900) Γκούβρικο= κουτοπόνηρος
- (2901) Γκούβρου= νευριασμένη, θυμωμένη
- (2902) Γκουβρώνου= κατσουφιάζω, συνοφρυώνω
- (2903) Γκουγκουμπές= μικροκαμωμένος, νάνος
- (2904) Γκουεμπέτσα= τσιγγάνα
- (2905) Γκούμπζιαλους= ανάθεμα
- (2906) Γκουρλώνου= γουρλώνω
- (2907) Γκουρμπέτης/Γκουρμπετσα=Ο ζητιάνος
- (2908) Γκουστιαρίτσα=σαύρα
- (2909) Γκρίμπας= καμπούρης
- (2910) γκτζούμπους= κοντός
- (2911) Γλαμπατσιάρης= αρρωστιάρης
- (2912) Γμάρ= γομάρι, θηρίο
- (2913) Γνάτια= πείσμα, θυμός
- (2914) Γουμάρ= αναισθητος
- (2915) Γουμάρ= γομάρι, γαϊδούρι
- (2916) Γραμμέν'= όμορφη (ειρωνικά)
- (2917) Γραπώνω=πιάνω βίαια
- (2918) Γριτζιάλ'ς= γκρινιάρης
- (2919) Γρουβιλάζου= φωνάζω ενοχλητικά
- (2920) Γρουν= γουρούνι
- (2921) Γρούνι= γουρούνι
- (2922) Δαιμόνιο= διαβολάκος, κακός
- (2923) Δγιαουλόσπαρμα= κακό παιδί

- (2924) Διαβουλίζου= στέλνω στο διάολο
- (2925) Διάσκατζους= δαίμονας, πειραχτήρι
- (2926) Διάτανος= διάβολος
- (2927) Διάτανος= ο διάβολος
- (2928) Διμούτσουνος= διπρόσωπος
- (2929) Εβάρησε= χτύπησε
- (2930) Εβαΰα= ξεφωνίζω με κλάμα
- (2931) Εβρία= έβρισα
- (2932) Εγδικούμενε= εκδικούμαι
- (2933) Έζαψα= όρμησα
- (2934) Εμάρ= τρελή
- (2935) Εμυθορίζονται= κορόιδευε
- (2936) Εξαφανίς= εξαφανίσου
- (2937) Επριγκούαμ= μαγαρισμένο
- (2938) Έρεψε= αδυνάτισε
- (2939) Ερήμι= χωρίς σκοπό
- (2940) ζ'λιάρς= ζηλιάρης
- (2941) Ζα= ζώα
- (2942) Ζάβλακας= αυτός που είναι εκτός τόπου και χρόνου, ο κοιμισμένος
- (2943) Ζαβλακουμένου= κοιμισμένο
- (2944) Ζαβλακώθηκα= χάζεψα
- (2945) Ζαβλακωμένος= γεμάτος βαρεμάρα
- (2946) Ζαβό=Χαζός
- (2947) Ζαγάρ= ζώο (αρνητική σημασία)
- (2948) Ζαγκανιάρα= προκλητική γυναίκα
- (2949) Ζαγκλαβάνι= ενοχλητικός
- (2950) ζάϊφ'ς= αδύναμος
- (2951) Ζαΐφκους= καχεκτικός
- (2952) Ζαλίμ= γάιδαρος

- (2953) Ζαμπακόσ' = βούλωσέ το
- (2954) Ζαμπούνκουσ= αρρωστιάρης
- (2955) Ζαντζεύου= νευριάζω
- (2956) Ζαντζεύου= αγριεύω, αφηνιάζω
- (2957) Ζαράλης= ζημιάρης
- (2958) Ζαράλι= ελλάτωμα σωματικό ή νοητικό
- (2959) Ζαραλούθκουσ= ελαττωματικός
- (2960) Ζαριφούτσικο= το άρρωστε, το μαζεμένο
- (2961) Ζβαρνιάρη= ακατάστατη
- (2962) Ζβαρνιάρης= ατημέλητος
- (2963) Ζβαρνιάρης= ακατάστατος
- (2964) Ζιαβζεκ' = ανάποδος
- (2965) Ζιγκής= τσιγκούνης
- (2966) Ζλάπ' αγρίμι
- (2967) Ζλάπι= αλεπού
- (2968) Ζόδι= θυμός
- (2969) Ζουγκουνίζω= Κάνω μεγάλη φασαρία
- (2970) Ζούδ' = ζούφιο
- (2971) Ζούκακας= μικροκαμωμένος
- (2972) Ζουλάπι= χαζό
- (2973) Ζουμπάς= κοντόσωμος άνθρωπος
- (2974) Ζουμπάς= μικροκαμωμένος
- (2975) Ζούρα= μαρασμός
- (2976) Ζουρζόμης= χαζός
- (2977) Ζουρζουβίτης= ζωηρός
- (2978) Ζουρλίζης= τρελάθηκες;
- (2979) Ζουρλός= τρελός
- (2980) Ζουρπαλίτης= παίρνω κάτι με το έτσι θέλω
- (2981) Ζωάδι=Ζώνον

- (2982) Ζωντόβολο= αφελής
- (2983) Η λαφαζάνα, η ξιπασμέν', το ξίπασμα, το όρτωμα= για τις ακατάδεκτες και ξιπασμένες
- (2984) Η νταλωνέν, η χαζοχροσιά, η κούρκα, η γκιντού= για τις χωρίς περιεχόμενο γυναίκες
- (2985) Θέτρου= ρεζίλι
- (2986) Θιουσκουτουμένους= καταραμένος
- (2987) Θμος= θυμός
- (2988) Ιγού= Αχ
- (2989) Ινάτι= πείσμα, καπρίτσιο
- (2990) Ιντσάφ= νισάφι
- (2991) Ιρисяρκο= ζηλιάρικο
- (2992) Ιρисяρκο= ζηλιάρικο, αυτός που ζηλεύει
- (2993) Ίσβος= καταστροφή
- (2994) Κ'βαρ= κουβάρι
- (2995) κ'νιάμινους= κουνιστός
- (2996) Καγκαπόταβους= κακός
- (2997) Καζάνας= ανόητος
- (2998) Καζανουκέφαλους= χοντροκέφαλος
- (2999) Κακαβάνς= χαϊδευτικό για τον άμυαλο
- (3000) Κάκια= κακίες
- (3001) Κακιώνου= διακόπτω φιλικές σχέσεις με κάποιον
- (3002) Κακιώνω= θυμώνω, παρεξηγούμαι
- (3003) Κακουσύν= κακία
- (3004) Καλιακούδα= η καρακάξα
- (3005) Καλόερος= κακομοίρης
- (3006) Καλτσάτους= ηλίθιος, βλάκας
- (3007) Κάλφας= μαθητευόμενος, τσιράκι
- (3008) Καμός= καημός
- (3009) Καμτσίς= τσιγγούνης

- (3010) Καμχούδα= κρυφοπονηρούλης
- (3011) Καμώνομαι=σωπαίνω
- (3012) Καντιπουτένιους= άχρηστος
- (3013) Καπριτσιώνου= θυμώνω
- (3014) Κάργας= νταής
- (3015) Καρδουφάης = γκρινιάρης
- (3016) Καριβ'νιτ'ς = είσαι μαύρο φαρμακερό φίδι
- (3017) Καρκάνας= αυτός που γελάει ενοχλητικά
- (3018) Καρκατσέλι= τα χαζό παιδί
- (3019) Καρπακιά=καρπαζιά
- (3020) Καρτάλια= άγρια ζώα
- (3021) Καρυδώνου= στραγγαλίζω
- (3022) Κασαβέτι= πρόβλημα
- (3023) Κασιδιάρα= ψωροπερήφανη
- (3024) Κασκαντίζου= ερεθίζω
- (3025) Κατακέφαλο= καρπαζιά
- (3026) Κατανέμ' = χάσου από μπροστά μου
- (3027) καταχειρίζου= δέρνω κάποιον
- (3028) Καταχειιάζω= χτυπάω με τα χέρια
- (3029) Κατίνα=η κουτσομπόλα
- (3030) Κατίνια= η μέση
- (3031) Κατούρλας= δειλός
- (3032) Κατουροσέλικα= οι δειλοί
- (3033) Κατσ'νίζω= το βάζω στα πόδια, φεύγω από φόβο
- (3034) κατσίζου= χαλάω τις σχέσεις μου με κάποιον
- (3035) Κασίκα=χαζή
- (3036) Καφιλι'κ= μπρίκι του καφέ
- (3037) Καψερός=καημένος
- (3038) Κιμαρέγγου= τιμωρώ

- (3039) Κιοτής= δειλός
- (3040) κισκιντίζου= θυμώνω από τα πειράγματα
- (3041) κλαίγουμι= γκρινιάζω
- (3042) Κλιτσνάρια= πολύ λεπτά και άσχημα πόδια
- (3043) Κογιαναρίσασι= κορόιδεψαν
- (3044) Κοιμάμενος= τεμπέλης
- (3045) Κολομπούρς= Αυτός που βαριέται πολύ
- (3046) Κοντοπίθαρους= κοντός
- (3047) Κοπελιά= Ανήθικη κοπέλα
- (3048) Κορλεόνε= τύπος μέσα σε όλα
- (3049) Κοτάω= τολμώ (Δεν κοτάω να μιλήσω= δεν τολμώ να μιλήσω)
- (3050) Κουλάν= μεταφορικά ο παλιάνθρωπος
- (3051) Κουλουβερένς= καθυστερείς, αργείς
- (3052) Κουλουκοπ'κα= κατακουράστηκα
- (3053) Κουλουκύθας= άμυαλος
- (3054) Κουλωνου= δειλιάζω
- (3055) Κουμάς= παλιάνθρωπος
- (3056) Κουμματάς= άνθρωπος που τρώει πολλά κομμάτια ψωμιού, χωρίς να προσφέρει ουσιαστικό έργο
- (3057) Κουμματοσκ'λου= κομματόσκυλο
- (3058) κουμπάτ'ς= αγενής άνθρωπος
- (3059) Κουμπροθασίτες= χαρακτηρίζει την καταγωγή των Θασιτών
- (3060) Κουντοβρόντακας= χαμηλός και αδύνατος
- (3061) κουντουργκίζου= αφηνιάζω
- (3062) Κουντράω= χτυπάω με το κεφάλι
- (3063) κουπανώ= χτυπώ
- (3064) Κουπατζής-ού= αυτός που τρώει πολύ
- (3065) Κουπέλι= παλιόπαιδο
- (3066) Κουπρίτ'ς= βρωμιάρης και τεμπέλης

- (3067) Κουπρόσκλου = ο κοπρίτης
- (3068) κουπρουσ'λιάζου= αλητεύω
- (3069) Κουρ'δαλις= απεριποίητος άνθρωπος, άξεστος
- (3070) Κουραδάς= τεμπέλης
- (3071) κουργκίζου= πειράζω με τα λόγια μου
- (3072) Κουρέλκου= ανοικοκύρευτη γυναίκα
- (3073) Κουρκουλιάζω= βραχνιάζω από το πολύ φώναγμα
- (3074) Κουρκουσούρ'ς= κουτσομπόλης
- (3075) Κουρκούτας= άνθρωπος χωρίς περίσκεψη
- (3076) Κουρκουτσόπανους= τα αγόρια που κάνουν παρέα με κορίτσια (θηλυπρεπής)
- (3077) Κουρκουφέξαλο= ανισόρροπο
- (3078) Κουρνόβλαχους= περιφρονητική προσφώνηση κάποιου
- (3079) Κουρντάλ'ς =άπλυτος
- (3080) Κουρούνα= είναι ένα κοράκι και το λένε σε κάποιον που τους έχει νευριάσει πολύ
- (3081) Κούσιαλο= ο γέρος που το χάνει
- (3082) Κούσιαλου = πολύ γέρος
- (3083) Κουσουρί=ελάττωμα
- (3084) Κουτορνίθι= ανόητος
- (3085) Κουτουρένιους= αυτός που κάνει άμυαλες ενέργειες
- (3086) Κουτουρνίθι= κουτός
- (3087) κουτούτς= αγράμματος άνθρωπος
- (3088) Κουτρουκιάζουμι= πέφτω, σκοντάφτω
- (3089) Κούτσ'κο=το μικρό παιδί
- (3090) Κούτσαβλος=κουτσός
- (3091) Κουτσοκέλα=πονηριά, ζημιά
- (3092) Κούτσοуро= αμόρφωτος
- (3093) Κούτσοуρου= μαθητής που δε παίρνει τα γράμματα
- (3094) Κουφουτούρτουρου = κουφός

- (3095) Κοχλάτε= κοχλάζω
- (3096) Κραίνω= μιλάω δυνατά
- (3097) Κράπας= αυτός που έχει μεγάλα δόντια
- (3098) Κτούκ(ι)= χαζός, άδειο κεφάλι
- (3099) Κτούκ'=χαζός, τούβλο
- (3100) Κτούκι= χαζός
- (3101) Κφόγγου= άτομο που του μιλάς και αδιαφορεί
- (3102) Κωθώνι= κατηγορία
- (3103) Λαβίζου= μιλά δυνατά και ασταμάτητα λόγω θυμού
- (3104) Λαγοκούδουνο= μικρός, ανώριμος
- (3105) Λαδομουτζουριά= η προσβολή
- (3106) Λαλαβός= ελαφρός στα μυαλά, παλαβός
- (3107) λαλάτ'ς= σαστισμένος/ χαζός
- (3108) Λάμια= στρίγγλα
- (3109) Λαμμώνου= παραχώνω
- (3110) Λάνταβος= απότομος
- (3111) Λάρωσε= ησύχασε
- (3112) Λαφροκρατούνδοις= ελαφρόμυαλοι
- (3113) Λαφρόστχους= μισότρελος
- (3114) λειψός= χαζός
- (3115) Λέρα= μικρόσωμος άνθρωπος
- (3116) Λέσιος= αυτός που βρωμάει
- (3117) Λέσιου= ψοφίμι
- (3118) λέτσους= άνθρωπος βρωμερός
- (3119) Λιανά= νομίσματα
- (3120) Λιανός=λεπτός
- (3121) Λιάρδα=μεθυσμένος
- (3122) Λιζβός= ο μικροκαμωμένος, αδύναμος
- (3123) Λιμικουντόρους= επιδεξιάς και κενός άνθρωπος

- (3124) Λιμουκουντόρους= ειρωνικά ο ματαιόδοξος
- (3125) Λιπιτσίνα= πολύ αδύνατος άνθρωπος
- (3126) λουβάρ'ς= κακομοίρης
- (3127) Λουλάθκες;= τρελάθηκες;
- (3128) Λουλάθκι= τρελάθηκε
- (3129) Λούντα= τρελή
- (3130) Λουντο= τρελός
- (3131) Λούρα= λουρί, ψιλή βέργα
- (3132) Λυκουφαγουμένους = ανάποδος, στραβόξυλο
- (3133) Λυκοφάγωμα= δεν ακούει κανένα
- (3134) Λύξα= παλιογυναίκα
- (3135) Λωβέ σόλια, χόλια, γκίντα= για τους χαζούς και κακομούτσουνους
- (3136) μ' τζούνους= μασκαράς
- (3137) Μαγάρα= παλιόγυναίκα
- (3138) Μαγαρίζου= βρομίζω την υπόληψη κάποιου
- (3139) Μαγάρσμα= κόπρος, μόλυνση
- (3140) Μαγκούφ'ς= αχαϊρευτος
- (3141) Μαγκούφης=καταραμένος
- (3142) Μαγκούφκου= ανεπρόκοπο
- (3143) Μαίστρα= μάγισσα
- (3144) Μακελεύτηκα= χτύπησα πολύ άσχημα
- (3145) Μαλάκαρους=μεγάλος μαλάκας
- (3146) Μανιαούρι=μάγκας
- (3147) Μανούρα=Τσαμπουκάς,καβγάς
- (3148) Μανταλίδι= αμαθής
- (3149) Μασλατού= πολυλογού
- (3150) Μασαραγγιά= ξεγέλασμα
- (3151) Μασαράγκας= απατεώνας
- (3152) Μασκάς= γελοίος

- (3153) Ματσούκας= ανόητος
- (3154) Μαχαϊάρ'ς= ασυνεπής άνθρωπος
- (3155) Μερελός= ο μουρλός
- (3156) Μζούνος=Μασκαράς
- (3157) Μινάρι=καβγάς
- (3158) Μίρλα=Αυτός που δεν βάζει γλώσσα μέσα, πολυλογάς
- (3159) Μιτζμένους= ο μεθυσμένος
- (3160) Μόκου και μόκουν= σκασμός
- (3161) Μόρτης=αλήτης, κακός
- (3162) Μοσχάρι= χαζός
- (3163) Μουβόρους= κακόψυχος
- (3164) Μούγκα=σιωπή
- (3165) Μούγκαβος= σιωπηλός τύπος
- (3166) Μούγκλαβους= ανόητος
- (3167) Μουζαβίρ'ς= δολοπλόκος
- (3168) Μουκαέτς- μουκαέτσα= αυτός που βαριέται να κάνει κάποια δουλειά
- (3169) Μουκαέτς'= επιτήδειος
- (3170) Μουλάρι= χαζός
- (3171) Μούλουι= σώπαινε
- (3172) Μούλους= χοντροκομμένος άντρας
- (3173) Μουνέδα= άτακτο παιδί
- (3174) Μουντρούφλιασα= θύμωσα
- (3175) Μουρλόσκυλο= χαζός
- (3176) Μουρντάρ'ς= γυναικάς
- (3177) Μουρόχαβλος= βλάκας
- (3178) Μουρταράκους= απατεωνίσκος
- (3179) Μουσκάρ'=Μοσχάρι
- (3180) Μούσκαρος= βλάκας
- (3181) Μουσκουρλίκ= αισχρολόγα

- (3182) Μουσκφή, μουσκφός= ύπουλη, ύπουλος
- (3183) Μουσμούντ'ς= αυτός που ψαχουλεύει
- (3184) Μούτος= αυτός που δεν μιλάει
- (3185) Μούτος= μουγκός
- (3186) Μούτος=Αυτός που δεν του παίρνεις λέξη
- (3187) Μουτουγόμαρου= αυτός που δεν αποκρίνεται
- (3188) Μπαγαπόντ'ς= απατεώνας
- (3189) Μπαγλαμάς= χαζός
- (3190) Μπαζακιάρκου= μικρόσωμο
- (3191) Μπάζο= πεταμένη
- (3192) Μπάζο=η πεταμένη
- (3193) Μπάμπρας= ο κηφήνας έχει ειρωνική σημασία
- (3194) Μπασιούρς= βρώμικος
- (3195) Μπαστακώθηκε /Βούνιασε= κατσικώθηκε
- (3196) μπατακτής= κακοπληρωτής
- (3197) Μπάτσαρους= μουντζούρης, καρναβάλι
- (3198) Μπατσίζου= χαστουκίζω
- (3199) μπατσλουγυρίζω= χαστουκίζω
- (3200) Μπεσκέ= χαζός
- (3201) Μπιζέρσα=βαρέθηκα, αγανάκτησα
- (3202) Μπίθιακας= Πολύ κοντός
- (3203) μπικρής= μέθυσος
- (3204) Μπινιλίκια= βρισιές
- (3205) μπίρμπα= μάγκας
- (3206) Μπιρμπίλισα= αγανάκτησα
- (3207) Μπιστιρά= ξεροκέφαλος
- (3208) Μπιστιρέινους= αγύριστο κεφάλι
- (3209) Μπλάρ'= το μουλάρι αλλά και πεισματάρης
- (3210) Μπλατζάρου= χοντρή και άσχημη γυναίκα

- (3211) Μπολάδους= χαζός
- (3212) Μπομπίρκο=Μικρό και ζωηρό παιδί
- (3213) Μπουμπεύγου= εξευτελίζω
- (3214) Μπουνταλάς= χαζός
- (3215) Μπούρδας= χοντρός
- (3216) Μπούρδες= ασυναρτησίες
- (3217) Μπουρδουκλιάρ'ς= αυτός που μπερδεύεται κυριολεκτικά και ανακατεύεται σε ξένες υποθέσεις μεταφορικά
- (3218) Μπουρτζόβλαχος=Πολύ βλάχος
- (3219) Μπουτζόνουμι= μουτρώνω γιατί θύμωσα
- (3220) Μπρέτσικος= ευέξαπτος άνευ λόγου και αιτίας
- (3221) Μπρίζω=κλαίω δυνατά
- (3222) Μπρόντου= ψηλή και άχαρη
- (3223) Μπροσταριά=παραμάζωμα
- (3224) Μπσάρας= βλάκας
- (3225) Μσκαρ= μοσχάρι
- (3226) Μσόχαζο= αυτός που δεν τον κόβει
- (3227) Μστόβλακος=χαζός
- (3228) Μωρή=Καλέ
- (3229) Ναγανακτήσε= με αγανάκτησες
- (3230) ναμκιόρ'ς= γρουσουζης
- (3231) Ναμκιόρα= αγάριστη
- (3232) Νείλα= πανωλεθρία
- (3233) Νεύρε= νεύρο
- (3234) Νικροσκούτ= άχρηστος
- (3235) Νιόχαρους= ανυπόφορος
- (3236) ντ'μπανιάρ'ς= κακόμοιρος
- (3237) Νταβιάζου= ζητώ επίμονα κάτι
- (3238) Νταγιανάμαντι= ήμαρτον, έλεος

- (3239) Νταήλ= χαζό
- (3240) Νταλάκας= άτομο με φουσκωμένη κοιλιά
- (3241) Νταρταλαγαν= άνω κάτω
- (3242) Ντβαρουκέφαλους = αυτός που έχει αγύριστο κεφάλι
- (3243) Ντιλνός= τρελός
- (3244) Ντιρλικώνου= τρώω φάρμακο, φαγητό δυσκολοχώνευτο
- (3245) Ντιψίγ'ς= δύστροπος
- (3246) Ντόμισιους= αφελής
- (3247) Ντότσιους= αυτός που δε καταλαβαίνει
- (3248) Ντου ρνίτε= κοιμισμένη
- (3249) Ντουλντουβάνι= χαζός
- (3250) Ντουλντουβάνι= χαζός
- (3251) Ντουρνοθύρου= γυναίκα που πηγαίνει σε γειτονικά σπίτια με σκοπό την κοινωνική κριτική, κουτσομπόλα
- (3252) Ντράβαλο= φασαρία
- (3253) Ντραχλιά= σπρωξιά
- (3254) Ντρούτσας= φοβητσιάρης
- (3255) Ξ'λαγγ'ράς= ανώριμος άνθρωπος
- (3256) Ξ'λιάζου= δέρνω κάποιον
- (3257) Ξ'λουμάδα= ανοησία
- (3258) Ξ'πασμένους= φαντασμένος
- (3259) Ξ'πω= τρομάζω
- (3260) Ξαμώνου= επιτίθεμαι
- (3261) Ξεϊγκλωτος=ατημέλητος
- (3262) Ξειμέτουχος= χαζός
- (3263) Ξεμπούχνιασε =Βγες έξω επιτέλους
- (3264) Ξεπάζου= προκαλώ τρόμο, τρομάζω κάποιον
- (3265) Ξεπαλαΐσμα= όταν εννοούμε κάποιον ανέκφραστο
- (3266) Ξεραγγανό=κοκαλιάρικο

- (3267) Ξεσαλωμένος= αυτός που είναι εκτός ορίων
- (3268) Ξεφορτώματα= παράτα με
- (3269) Ξιβαφτίζουμι= υβρεολογώ
- (3270) Ξιγουμαριάζουμι= γίνομαι αναιδής
- (3271) Ξίσκιουτους= χωρίς κύρος
- (3272) Ξίκ= σε έκφραση για φυγή, για κατάρα
- (3273) Ξικουμπίδια= φύγε από εδώ
- (3274) Ξίκους= παλαβός
- (3275) Ξιμαλλιάρ'ς= αχτένιστος
- (3276) Ξιμαρισμένος= βρώμικος
- (3277) Ξιμεστάλωμα= κοιμισμένος
- (3278) Ξιμρλίγκουντους= άστατος
- (3279) Ξιμουτσινιάζω= δυσανασχετώ, σουφρώνω τις μύτες
- (3280) Ξινουφαλίζουμι/ξιστρουφιάζουμι= μου πέφτει ο αφαλός
- (3281) Ξιόλτους= χαζός
- (3282) Ξιπατουμένους= ζημιάρης
- (3283) Ξιραχιάζου= δέρνω κάποιον
- (3284) Ξιρουκέφαλος= αυτός που δεν καταλαβαίνει και δεν αλλάζει γνώμη εύκολα, σε σημείο που γίνεται εκνευριστικός
- (3285) Ξισιλόιαστους= άμυαλος, ανεύθυνος
- (3286) Ξιτσίπουτους= αδιάντροπος
- (3287) Ξιφιλιάζω=φωνάζω
- (3288) Ξιφτιλισμένους= ξεφτιλισμένος
- (3289) Ξόανου= άσχημος
- (3290) Ξυλόχειρους= αδέξιος
- (3291) Ο λωβός ο σερσέμ'ς, ο έμερσης, ο ζεβσέκ'ς, ο ξίκ'ς, ο χαζός, ο μούρλιας, ο ζούρλιακας, ο άμυαλος= για τους άμυαλος
- (3292) Όρνιο=κορόιδο, βλάκας
- (3293) Ου να μι χαθείς= άντε να χαθείς
- (3294) Ουβριά= γυναίκα που δεν έχει αρχές

- (3295) ουκνός= τεμπέλης
- (3296) Ούρδα= δεν τον κόβει, δεν παίρνει στροφές
- (3297) Ουρλιούμι= μη φωνάζεις
- (3298) Ουρσούζα=Γρουσούζα
- (3299) Ουρσούζικο= κακορίζικο, γρουσούζικο
- (3300) Ουρσούκο= γκρινιάρης, αυτός που ό,τι λέει φέρνει γρουσουζιά
- (3301) Ουστ= φύγε μακριά
- (3302) Ουστάμιε= παράτα με
- (3303) Ουχτρός= εχθρός
- (3304) Όφκιο= λαίμαργο
- (3305) Οχτικα= βασανιστήριο
- (3306) Παθ' μένους= τρελός
- (3307) Παλαβαντάμαρο= τρελό σόι
- (3308) Παλαβός= τρελός
- (3309) Παλιοαναγκιμένου= άρρωστο
- (3310) Παλιογκουστέρα= σαύρα
- (3311) Παλιογουμάρ= γαιδούρι
- (3312) Παλιοκακίστρου= κακιά
- (3313) Παλιόπραμα=παλιάνθρωπος
- (3314) Παλιοπρεπάσκα= γυρίζει τις πόρτες όλες
- (3315) Παλιόσκυλο= κακός άνθρωπος
- (3316) Παλιού τάρου= παλιό γαιδούρι
- (3317) Παραμαζώνου= μαλώνω κάποιον
- (3318) Παραπαίρνουμι= νευριάζω απότομα
- (3319) Παρασάκαλος= ανόητος
- (3320) Παρασαλακισμένη=η χαζή, η άμυαλη
- (3321) Παρασάνταλος= άτσαλος, ακατάστατος
- (3322) Παρασάνταλου=χαζό, άμυαλο
- (3323) Παρασκάλτσισ'= έχασες τα λογικά σου

- (3324) Παρασουσουμ' = το παρατσούκλι
- (3325) Παρατόρσε = έκαψε φλάτζα
- (3326) Παρατουρίζου = γίνομαι έξαλλος
- (3327) Παράφουρους = απότομος
- (3328) Παρδαλή = ανήθικη γυναίκα
- (3329) Παρέκεια = πήγαινε πιο πέρα
- (3330) Παρμένος = τρελός, φευγάτος
- (3331) Παρτάλας = κακοντυμένος
- (3332) Παρτσακλή = αυτή που βιάζεται να κάνει κάτι και από την βιασύνη της το κάνει χάλια
- (3333) Παρτσακλό = άσχημο
- (3334) Παταργιά = σφαλιάρα
- (3335) Παταρές = άμα σε αρχίσω στις σφαλιάρες
- (3336) Παταριά = μπάτσο, σφαλιάρα
- (3337) Πατλάχτος = έχεις άσχημα μάτια
- (3338) Πατσαβούρα = άσχημη
- (3339) Παφίλας = άχρηστος
- (3340) Πεισιμώνω = θυμώνω και το κρατάω, έχω πείσμα
- (3341) Πελεκάω = χτυπάω
- (3342) Περιμέν'ς ορθογραφία π'τ'ς μυλωνούς το (γ)κόλο = εκείνοι που δεν αξίζουν
- (3343) Πθιμός = θυμός
- (3344) Πικάρου = θέλω να εκδικηθώ
- (3345) Πιργιλάου = περιγελώ
- (3346) Πίστρωσε με = σκέπασε με
- (3347) Πλατσάνας = απερίσκεπτος
- (3348) Πογγηρός = πονηρός
- (3349) Πουρδίλας = φοβιτσιάρης
- (3350) Πούστ'ς = παλιάνθρωπος
- (3351) Πουσταρίο = κακό παιδί

- (3352) Πρέτσ'κους= στριφνός
- (3353) Προγκάω=διώχνω κάτι με φωνές
- (3354) Πρόστυχος= άτιμος
- (3355) Πχέλας= πότης
- (3356) Ράντιους= ο τιποτένιος
- (3357) ρέμπιλους= τεμπέλης
- (3358) Ρεντίκολο=ρεζίλι
- (3359) Ρετάλι= ρεμάλι, αλήτης
- (3360) Ρετάλι=τιποτένιος, παλιάνθρωπος
- (3361) Ρέτσα= βράχηκα
- (3362) ριμάλ'= αλήτης
- (3363) Ριμπισκιές= τεμπέλης
- (3364) Ρόμπα=ρεζίλης, ευτελής
- (3365) Ρουμποτό = το λέμε όταν χτυπάμε κάποιον
- (3366) Ρουτσώνου= θυμώνω
- (3367) σχαμένος= άσχημος
- (3368) Σακαφλιόρα= γυναίκα ανυπόληπτη
- (3369) Σακαφλιόρα= σουσουράδα
- (3370) Σαλαμπριά= γυναίκα που χαριεντίζεται με όλους
- (3371) Σάληψης= χάζεψες
- (3372) Σαλιάρ'ς= ηλικιωμένος άντρας που κοιτάζει νεαρές γυναίκες
- (3373) Σαματάς= φασαρία
- (3374) Σαπακιάσου= θα σε κάνω μαύρο στο ξύλο
- (3375) Σαρδανάπαλη= η φευγάτη
- (3376) Σαφρακιασμένος=άρρωστος
- (3377) Σαχλοκούδουνο= χαζό
- (3378) Σαψάλ'ς = αυτός που δε ξέρει τι λέει
- (3379) Σάψαλο= ηλικιωμένος
- (3380) Σβαγκανάου= χτυπώ κάποιον

- (3381) Σβαρνιάρρα= αυτή που κινείται βιαστικά
- (3382) Σβαρνιάρρης=Απρόσεκτος ή τσαπατσούλα
- (3383) Σβερκώνω=χτυπώ κάποιον άσχημα
- (3384) Σεμτσελές= συμμορία
- (3385) Σεργούνι=η ξεφτίλα, ντροπή
- (3386) Σέρπετο= ερπετό
- (3387) Σιαματάς= μάλωμα, φασαρία
- (3388) Σιάμταλο= ζωηρό
- (3389) Σιαπέρας= απερίσκεπτος
- (3390) Σιασλά= κοιμισμένη γυναίκα
- (3391) Σιούρδα= ελαφρόμυαλος
- (3392) Σιούρδος/ χάπας= βλάκας
- (3393) Σιούτος=Αυτός που έχει χάσει τη δύναμη του, θεωρείται παρηκμασμένος και ανάξιος λόγου
- (3394) Σιρέκ'ς= ζόρικος
- (3395) Σιρσέμ'ς= ανόητος
- (3396) Σιχτίρ= χάσου από μπροστά μου
- (3397) Σιχτιρίζου= βρίζω
- (3398) Σκαμπίλια= σφαλιάρες
- (3399) Σκάρνας = το λέμε για να σωπάσει κάποιος
- (3400) Σκασιά= έπεσε κάτω
- (3401) Σκασμένο= χαζό
- (3402) Σκατουστά= 'Βρε'
- (3403) Σκηφτουμηταν'ς= Αυτός που χαμηλοβλέπει, ο πονηρός
- (3404) Σκιαζούρς= φοβιτσιάρης
- (3405) Σκίορεμα= άσχημο
- (3406) Σκιρβιλές= άχρηστος
- (3407) Σκληκιάρκους= σκουληκιασμένος
- (3408) Σκορδούλα= χάσου

- (3409) Σκούζει= φωνάζει
- (3410) Σκούζω= θύμωσα τόσο που φωνάζω υπερβολικά πολύ
- (3411) Σκούζω=φωνάζω
- (3412) Σκούξιμου= κατσάδιασμα
- (3413) Σκουρδουκαΐλα'μ= σκασίλα μου
- (3414) Σκρόφα= θηλυκό γουρούνι (αρνητική σημασία για μια γυναίκα)
- (3415) Σκύβαλου= τιποτένιος
- (3416) Σκυφτουμιτάν'ς= πονηρός
- (3417) Σνουρίζεσαι= μη δίνεις σημασία
- (3418) Σοκακιάρικο= αδέσποτο γυρνά στους δρόμους
- (3419) Σουλτάρ'ς= ανεπρόκοπος
- (3420) Σουλταρής= ανεπρόκοπος
- (3421) Σουργούνι=ρεζίλι
- (3422) Σουρτούκ= αλήτης
- (3423) Σπάγκους= τσιγκούνης
- (3424) Σπαζουκεφαλιά= εκνευριστικός
- (3425) Σπανουμαρία= άντρας χωρίς γένια (ειρωνικά)
- (3426) Σταργάσω= θα σε δείρω
- (3427) Στατιστινές= προσφώνηση σε γυναίκες κάτι σαν μωρή, μαρή, κουντή
- (3428) Στάτσω= τσακίζω
- (3429) Σταύρουμα= λέξη συνήθης σε βρίσιμο
- (3430) Στιγνιάρου= αδύνατη, κοκαλιάρια
- (3431) Στλιάρας= ψηλός και άχαρος
- (3432) Στουρνάρ'= άνθρωπος αμόρφωτος
- (3433) Στουρνάρ= ελαφρόμυαλος
- (3434) Στουρναρίζω= εμπαιζώ
- (3435) Στουρνάρισμα= εμπαιγμός
- (3436) Στουρνοκέφαλος= αυτός που δεν τον κόβει
- (3437) Στραβόξυλο= αυτός που δεν βάζει μυαλό

- (3438) Στραβοχωρίστρα= παρδαλή
- (3439) Στραβωμάρα= κοιμισμένος
- (3440) Στραπαλαμέν= επιπόλαια, βιαστική
- (3441) Στρογγ' λιάσκε= κάθισε, άραξε(ανεπιθύμητα)
- (3442) Στυλιάρη=αμόρφωτος
- (3443) Στχουπαρμένους= αφηρημένος
- (3444) Σύισκα= συγκίστηκα
- (3445) Σνιριάρ'ς= ζηλόφθονος
- (3446) Σφουρλιάτισα= θύμωσα πολύ και τα πέταξα όλα κάτω
- (3447) Σγάθτσι= Σε σιγάθηκα
- (3448) Σώπα κι μούλουни= σταμάτα και μη μιλάς
- (3449) Γ' άγριμα= νευρίασμα
- (3450) Γ' αγρόγκουρτσου= άνθρωπος με ιδιότροπους τρόπους
- (3451) Τα'φικ'σμένους= τρελός
- (3452) Ταγαράς= ούφο
- (3453) Ταγάρι= βλάκας
- (3454) Ταμπάκους= ενοχλητικός
- (3455) Ταμπακώθηκε= έφαγε ξύλο
- (3456) Ταμπράς= κόπανος
- (3457) Ταράκουλο= ταραχή
- (3458) Ταραξόκουλους= ο ανήσυχος άνθρωπος
- (3459) Τεμπελχανάς= τεμπέλης
- (3460) Τέρατου= τέρας
- (3461) Τζαναβάρ= καλικάντζαρε
- (3462) τζαναμπέκ'ς= ανάποδος
- (3463) Τζαναμπέτης= άλλα λέει και αλλά κάνει
- (3464) Τζαναπέτ'ς= δύστροπος
- (3465) Τζαούνιαξε= ούρλιαξε παρατεταμένα
- (3466) Τζιαμάλτς = αναμαλλιασμένος, ατημέλητος

- (3467) Τζιόρας= ανόητος
- (3468) Τζιριμές= ανεπρόκοπος
- (3469) Τιβικέλε, γκλάρε= χαζή
- (3470) Τιπιλχανάς= αρχιτεμπέλης
- (3471) Το ζλάπ= το ζώο
- (3472) Τούρκα= κακούργα γυναίκα
- (3473) Τουρκόπχιασμα= πανούργος
- (3474) Τουρλακίδας= τρελός, ζωηρός
- (3475) Τραχανάς=Ο καλομαθημένος
- (3476) Τρελέτσο= τρελή
- (3477) Τρεχαντίρι=Είσαι "πέρα βρέχει"
- (3478) Τριβόλ= συμφορά
- (3479) Τσακάω=τσακίζω
- (3480) Τσακίδγια= αποπομπή
- (3481) Τσακίς= φύγε
- (3482) Τσάκστουν= τσάκισέ τον
- (3483) Τσαλακωμένος=χάλια μούρη
- (3484) Τσαλαφός= νευρικός, πεισματάρης
- (3485) Τσαούσω= έχει πολύ γλώσσα
- (3486) Τσατίστικα= θύμωσα πολύ
- (3487) Τσιάγκλαβου= αδύνατο, κακοσηματισμένο
- (3488) Τσιακατάου=θυμώνω, νευριάζω
- (3489) Τσιακούρκους= νευρικός
- (3490) Τσιάλαβους= βλάκας
- (3491) Τσιάπ= κουτοπόνηρος
- (3492) Τσιαρδάκας= ελαφρόμυαλος
- (3493) Τσίκ-μιντανίκ= σιωπή, τσιμουδιά
- (3494) Τσικρικόνι= μυτερή κλωτσιά
- (3495) Τσιμιλίκοκο=ισχνό άτομο

- (3496) Τσιμπίπο=σταφύλι
- (3497) Τσιουγκαργιάζουμι= θυμώνω
- (3498) Τσιούγκους= αδέξιος
- (3499) Τσιουμπρός= τσιγκούνης
- (3500) Τσιουτσιέκ= μικροπρεπής άνθρωπος
- (3501) Τσιουφλιέκας= ανόητος
- (3502) Τσιρέκι= ξυλοδαρμός
- (3503) Τσιρικιάζου= χτυπώ
- (3504) Τσιρικιάζου= χτυπώ, ξεγδέρνω
- (3505) Τσίτα= έχω τεντωμένα νεύρα
- (3506) Τσιτσέκι= μικροκαμωμένος ανήλικος
- (3507) Τσιτώνου= εξάπτομαι
- (3508) Τσιφούτ'ς= τσιγκούνης
- (3509) Τσιφτιλής= κακός χαρακτήρας
- (3510) Τσογλάνι=παλιόπαιδο
- (3511) Τσόλι= φαιδρός
- (3512) Τσουκουμέν' = εχθροί
- (3513) τσουρ' = τσιμπούρι
- (3514) τσουρουκμάς= κοντόχοντρος
- (3515) Τσουρούλια=πολύ γρήγορα
- (3516) Τσουτσουνούλου= αυτή που ασχολείται πολύ με την εμφάνιση της
- (3517) Τσουτσουνούλωθκι= νομίζει ότι ντύθηκε ωραία
- (3518) Τσουφλέκας= χαζός
- (3519) Φακλάνα= χωρίς κύρος γυναίκα
- (3520) Φαρμακομένους= πικραμένος
- (3521) Φαρμασόκνους= κακόγλωσσος
- (3522) Φιδέμπορας= ψεύτης
- (3523) Φιρί φιρί= πας γυρεύοντας
- (3524) Φιρφίρου= ελαφρόμυαλη

- (3525) Φίτσιους= μικροκαμωμένος, αδύναμος
- (3526) Φλάρους= σε έκφραση βρισιιάς
- (3527) Φλομώνω=σφάζω
- (3528) Φλουέρας= βλάκας
- (3529) Φονιάρα= φόνισσα
- (3530) Φορλαΐδα= τρελή
- (3531) Φουκαριάρικο= κακόμοιρος
- (3532) Φουντάνι= αυτός που δεν έχει μυαλό
- (3533) Φουντώνω= θυμώνω
- (3534) Φουράδα= χοντρή γυναίκα
- (3535) Φούρκα= θυμός
- (3536) Φουρτουκιασμένος= καμένος
- (3537) Φούσκος= σφαλιάρα
- (3538) Φούσκος=χαστούκι
- (3539) Φουσντούα= χάσου από εδώ πέρα
- (3540) Φρενιάζω= θυμώνω
- (3541) Φρόκαλο= άτομο χαμηλής νοημοσύνης
- (3542) φρουμάζου= επιτίθεμαι με άσχημα λόγια
- (3543) Φτάρλας/Φτίκας=Αυτός που λέει πολλές κουβέντες
- (3544) Φτίκας= αυτός που έχει μεγάλα αυτιά
- (3545) Χα'ι'νεύω=Βαριέμαι, τεμπελιάζω
- (3546) Χαζιά= χαζή
- (3547) Χαζοντάμαρο= χαζός
- (3548) Χαζοντάμαρο=Κυριολεκτική σημασία: Αυτός που κατάγεται από χαζή οικογένεια Μεταφορική σημασία: Αυτός που δεν έχει μυαλό, φέρεται απερίσκεπτα
- (3549) Χαζοπούλι= αφελής
- (3550) Χαζουμαχασούλου =τρελή
- (3551) Χαζουμσόχαζους= παλαβός
- (3552) Χαζουντάμαρου= ο τελείως βλάκας

- (3553) Χαζοφέρνεις= Πας καλά
- (3554) Χαϊβάνι= αφελής
- (3555) Χαϊβάνι=χαζός, βλάκας
- (3556) Χαϊντ'ς= τεμπέλης
- (3557) Χαϊντς= ανεπρόκοπος
- (3558) Χαϊρσίζ= ανεπρόκοπος
- (3559) Χαλαζουβαρμένους= χαζός
- (3560) Χαλασοστάνης= ζημιάρης
- (3561) Χαλιαμούρδας= αφελής, πέρα βρέχει
- (3562) Χαλιάρς- χαλιάρκου = αυτός που θυμώνει εύκολα
- (3563) Χαλιές= βρισιά
- (3564) Χαλκουδαίμουνας= διαβολεμένος άνθρωπος
- (3565) Χαμόσκλου= τιποτένιος
- (3566) Χαμούρα= ανήθικη γυναίκα
- (3567) Χαραμουφάης= αυτός που τρώει την περιουσία του άλλου
- (3568) Χαραμοφάης= ο τεμπέλης
- (3569) Χαρπάλα=άσχημο τέλος, την πατήσαμε
- (3570) Χασουμέρ'ς= αργόσχολος
- (3571) Χάφτας= αυτός που δεν μπορεί να καταλάβει
- (3572) Χαχόλδης= χαζός, ανόητος
- (3573) Χλαπατα(γ)ή= φασαρία
- (3574) Χλιάμπουρας= τον κάνει ότι θέλει η κοπέλα του
- (3575) Χλιάρα= μπαγλαμά
- (3576) Χλιάρας= ανόητος, βλάκας
- (3577) Χλιάρας= μπαγλαμάς
- (3578) Χλιάρας= μπουνταλάς
- (3579) Χλιάρας= ο μη εχέμυθος
- (3580) Χλιβερός= θλιβερός, αξιολύπητος
- (3581) Χλίβομαι= θλίβομαι, πικραίνομαι

- (3582) Χλιμάρα= κούραση(γκρίνια)
- (3583) Χνάρας= ανόητος
- (3584) Χνέρ'= θα του δείξω εγώ
- (3585) Χολεύομαι= νευριάζω, θυμώνω
- (3586) Χολή= ο θυμός
- (3587) Χολώω= οργίζομαι
- (3588) Χούβαλο= το αποκαμωμένο
- (3589) Χουγιάζω=φονάζω δυνατά, μαλώνω
- (3590) Χούι= Ιδιοτροπία
- (3591) Χουϊάζου= μαλώνω
- (3592) Χούιακσα- χουιάζω= φώναξα, φονάζω δυνατά
- (3593) Χουντρουμαλτζμένους= αυτός που δεν μπορεί να σκεφτεί
- (3594) Χουχουτάου= ειρωνεύομαι
- (3595) Χτικιό=Βάσανο
- (3596) Χτυκιάρκο= άρρωστο, άσχημο
- (3597) Χώλωσα= θύμωσα
- (3598) Ψιέκας= ψεύτης
- (3599) Ψουραβιάρκου= αυτός που έχει ψώρα
- (3600) ψουριάρ'ς= βρώμικος
- (3601) Ψόφα= εξαφανίσου
- (3602) Ψοφίμι= ψοφίμι, τεμπέλης

8.1.14.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (3603) Α παλιο ρέτζελο= Α παλιό κουρέλι
- (3604) Α ρε αλτσιάρκου= Α βρε λυσσασμένε
- (3605) Α, μα του ναι= Έκφραση αγανάκτησης θυμού, οργής
- (3606) Α'ι' ρε γιδ'= Α ρε καθυστερημένε
- (3607) Αβουτάν' στους= Αυτός που δεν έχει κύρος, αξία

- (3608) Άει τρομάρα σ'κακιά= Τρομάρα μεγάλη να σου έρθει
- (3609) Αι κιρούτε= Άντε χαμένε
- (3610) Αι μωρ φούρλου= Αι μωρέ κλέφτη
- (3611) Αι μωρή αγκούστερα από δω= Άντε μωρή γκουστερίτσα από εδώ
- (3612) Άι σιχτίρ απί' δω/Αι στου καλό σου/Άντε απού' δω = Άσε με
- (3613) Αϊ σιχτίρ πια= έκφραση τούρκικης προέλευσης
- (3614) Άι σν' ουργή= Άντε στην οργή, είναι καθαρά έκφραση θυμού
- (3615) Αϊ στ διαβόλ τ μάνα
- (3616) Αι στουν αμίγυρο= Αι στον αγύριστο
- (3617) Άϊ, αγύρτσου κιφάλ'= Αι αγύριστο κεφάλι
- (3618) Αμάν ωρέ= Αμάν πια
- (3619) Άντε παλιό σαχούλε= Άντε χαζέ
- (3620) Άντε στον παππούλη μ' από' δω= Άντε στο καλό σου πια
- (3621) Άντι βρε φρόκαλου= Άντε βρε σκουπίδι
- (3622) Αχ βρε τσέφαλι= Αχ βρε χοντροκέφαλε
- (3623) Αχτάρι κάπ, αχτάρι μίντι= Τέτοιο κεφάλι, τέτοιο μυαλό
- (3624) Βουργάρκου τσιφάλ'!= Χοντροκέφαλε!
- (3625) Γίδα κατσακιώρα= Αγριόγίδα
- (3626) Γκουτζιάμ γαιδούρ'= Τόσος μεγάλος γάιδαρος
- (3627) Γουμάρ(ι) καζακλαριώτκου = Για κάποιον πού έχει γαιδουρινή συμπεριφορά
- (3628) Εκιό το παρασάνταλο= Εκείνο το χαζό
- (3629) Έχ' απλωμένο το ζωνάρ' του για καβγά= Είναι έτοιμος για καβγά
- (3630) Θεωρία επισκόπου και καρδιά μυλωνά= Όσοι έχουν καλή και άγια όψη, όμως στα βάθος είναι κακοί
- (3631) Λιάρδα ντιπ και μανάλι= Πολύ μεθυσμένος
- (3632) Λύσσα κακιά= Λύσσα κακιά
- (3633) Μια κλωτσιά στ' αχαμνά = Κλωτσιά στο επίμαχο σημείο
- (3634) Μούντζα κακιά= Έκφραση αποδοκιμασίας
- (3635) Μουρή σιχαμένη= Σιχαμένη

- (3636) Μπουστουδιάλου από' δω χαμ βόϊδ = Άι στον διάολο από εδώ βόδι
- (3637) Μπουτί αρέ;= Γιατί ρε;
- (3638) Νε ντροπή νε μσο του μαγκούφκου = Χωρίς ντροπή το άτιμο
- (3639) Ντιπ βόϊδ= Εντελώς βόδι
- (3640) Ντιπ γουμάρ'πραγματικό!= Εντελώς αναίσθητος
- (3641) Ντιπ κτουκ= Τελείως χαζός
- (3642) Ντιπ στουρνάρ= Τελείως αμόρφωτος
- (3643) Ντίπ χαζός= Εντελώς χαζός
- (3644) Ντιπ χαιβάν= Τελείως ανόητος
- (3645) Ο άθρεπος τση μπουνιάς, τση ποδαριάς, τση φτυσιάς= Για τους ξεδιάντροπους και αφιλότιμους
- (3646) Ου να μου χαθείς= Άντε χάσου
- (3647) Ριμπισκιέδισ τα κινουνιάς = Ανεπρόκοποι
- (3648) Τα ζώα μου αργά= Λέγεται για κάποιον που αργεί πολύ να ετοιμαστεί και να κάνει τις δουλειές του
- (3649) Την τύχη μου μέσα= Καταριέται την τύχη του
- (3650) Τρία π'λιά κι έναν τσιόν= Άμυαλος άνθρωπος
- (3651) Τσιπουτσούμτσιμαφλέ= Τι συμφορά!
- (3652) Ωω να για,ολλ ώρα= Αμάν πια όλη την ώρα

Ρηματικές φράσεις

- (3653) Α εις βαρμένους;= Είσαι χαζός;
- (3654) Α κάν'σα πέρα ρε= Άντε κάνε μας τα πέρα ρε
- (3655) Α κότα α= Τόλμα ρε
- (3656) Α να χαθείς χλιάρα= Άντε να χαθείς κρύε
- (3657) Α π' να σκάϊγ'ς = Α που να σκάσεις
- (3658) Α πα γάλια= Τρέξε μη σε πιάσω
- (3659) Α σ' ζγάψου μια μέσ' μουρ' α μη γυρέψ' άλλ= Αν σου αστράψω μια στα μούτρα δεν θα γυρέψεις άλλη
- (3660) Α σου σουρντίξου μια'= Θα σου αστράψω ένα χαστούκι

- (3661) Α τσακισ' απ'τι δω= Φύγε από δω
- (3662) Α φύγε α= Φύγε
- (3663) Α! ρα γνέκα ντιπ χάζιψις= Α! ρε γυναίκα χάζεψες εντελώς
- (3664) Α'ι' σια πέρα= Φύγε πιο πέρα
- (3665) Α'ι'α'ι'α'ι', ξεφορτώματα απ'τογδίμ, ξεφορτώματα= Άσε ήσυχο το κεφάλι μου, παράτα με
- (3666) Αει στο διάτανο= Φύγε από δω
- (3667) Αει στο καλό σου μαρή, λάλησες;= Πας καλά, τρελάθηκες;
- (3668) Άει τράβα σ' απέρα= Άντε φύγε από εδώ
- (3669) Άι γένε αντάρα απού 'δω/ Άι τσακίς'= Φύγε από μπροστά μου τώρα
- (3670) Άϊ γκουρλώς' = Άϊ πνίζου
- (3671) Αϊ Κάκιτε= Παράτα μας
- (3672) Αι κάνι καμιά κουλτούμπα= Άφησε με ήσυχο
- (3673) Αι καπ ντι γκριζζ= Έχει ξερό κεφάλι, είναι ξεροκέφαλος
- (3674) Αι κατούρα τα ποδάρια σου= Μην μου λες χαζομάρες
- (3675) Άϊ μη σ'αδράξω απ'τουν λιμό= Άντε μη σε πιάσω απ' το λαιμό
- (3676) Άϊ μη σ'αδράξω απ' τουν λιμό= Άντε μη σε πιάσω απ' τον λαιμό
- (3677) Αι μάρου κασίτ μ'= Χάσου από τα μάτια μου
- (3678) Αι ντήτου ντε ντέτη= Αι πνίζου στη θάλασσα
- (3679) Αϊ ξεπατωμάρα κακιά= Άντε φύγε απ' εδώ
- (3680) Αϊ ξεπατωμάρα κακιά= Άντε φύγε από δω
- (3681) Αι ξιστροφιάς= Άντε να χαθείς
- (3682) Αϊ πάλι έφαγες τον αγλέουρα= Αυτός που τρώει ό,τι βρει μπροστά του
- (3683) Αϊ σ' απέρα= Άντε φύγε από δω
- (3684) Αϊ σα πέρα= Άντε φύγε απ' εδώ
- (3685) Αϊ σα πέρα= Άντε φύγε από δω
- (3686) Αϊ σα πέρα= Φύγε μακριά
- (3687) Αι σαπέρα ρε= Κάνε στην άκρη
- (3688) Αι σιχτίρ= Φύγε από εδώ

- (3689) Αι στο κόρακα= Νευρίασα, φύγε από εδώ
- (3690) Αι στο λύκο= Νευρίασα, φύγε από εδώ
- (3691) Αι στον αγύριστο= Να πας κάπου χωρίς γυρισμό
- (3692) Αϊ στον κόρακα= Φύγε από εδώ
- (3693) Άι στου δγιάτανου/σιεϊτάν ή να πας στου δγιάτανου= Έκφραση βρισιάς ή κατάρας
- (3694) Αι τσακίς απ δω= Φύγε από εδώ
- (3695) Αι φουρντζ ντι πρι καπνιε= Άντε φύγε από το κεφάλι μου
- (3696) Αι φυγ σαπέρα= Φύγε από δω
- (3697) Άιντε από' δω χάμου= Φύγε από εδώ
- (3698) Άιντε μην σ'αμπόξω= Άιντε μην σε σπρώξω
- (3699) Άιντε πάενε από' δω= Φύγε από εδώ
- (3700) Άιντε πάινε από δώ= σήκω και φύγε
- (3701) Αλάσου χαμπλά μπάλα κιτσέ βα μίντζι λέμνου= Άφησε κάτω την μπάλα γιατί θα φας ξύλο
- (3702) Αλαφρά γιορτή= Είναι ελαφρόμυαλος
- (3703) Αλόρτους τσ' μάτι= Κοιμάται όρθιος
- (3704) Άμα βα λι βιάντε δασκάλα βα λι τζιάρτε= Αν το δει η κυρία θα σε μαλώσει
- (3705) Άμα σε μακελέψω= Άμα σε βαρέσω
- (3706) Άμα σι πιάσου θα σικ άνου τουλούμ στου ραβδί= Θα σε μελανιάσω στο ξύλο
- (3707) Άμα σι τσακώσου, στα χέργια μ', θα σι τσιρικιάσου = άμα σε πιάσω στα χέρια μου, θα σε χτύπησω
- (3708) Αν σε πιάσου, θα σι γκουρλώσου= Θα σε χτυπήσω πολύ
- (3709) Αναμτσένεται η χολέρα= Σηκώνει κεφάλι (για κάποιον που πάει αν βγει από πάνω)
- (3710) Άναγαν τα λαμπάκια μου= Νεύριασα
- (3711) Άντε φυγι 'που δω ρε τσιτσέκι= Άντε φύγε από εδώ ρε και τσιτσέκι είναι μας μικροκαμωμένος ανήλικος που δεν έχει και πολύ καλή συμπεριφορά
- (3712) Άντι βρε καταφρόνια πάνει να δεις τι θα γίν'ς= Ο τιποτένιος και το χρησιμοποιούμε υποτιμητικά όταν θέλουμε να πούμε σε κάποιον ότι δεν έχει καμία απολύτως αξία
- (3713) Άντι μουρή παθμέν φύγει απ' έδιου= Άντε βρε τρελή φύγε από εδώ

- (3714) Άντι ξικουμπίδια απ' έδιου= Άντε φύγε από εδώ
- (3715) Αόρματου γκατσάλι δε φορεί ζάπεμα= Κακό σκυλί ψόφο δεν έχει
- (3716) Απ' να βγει το μάτ'ς και το γκαβό'ς= Να βγει το μάτι και το γκαβό σου το μάτι
- (3717) Απέδιου πέρα= Άντε φύγε από δω πέρα
- (3718) Άρα τσιατσιάλα τον. Τι περιμένς= Α ρε λιώσ' τον. Τι περιμένεις
- (3719) Αράμ ερτσ τσι δεν ερτσ= Πολύ που με νοιάζει είτε έρθεις είτε δεν έρθεις
- (3720) Άρμιγι τσι κούριβγι, χέζι τσι διμάτιαζι= Άρμεγε και κούρευε χέζε και δεμάτιαζε
(κάνεις άχρηστα πράγματα)
- (3721) Άσε με σε μπαίλτσα= Άσε με βαρέθηκα
- (3722) Ασταμάτσια= Σταμάτα!
- (3723) Αστούπο= Βούλωσε το!
- (3724) Αστραπή κακιά να σ' βάραγε= Αστραπή να σε βαρούσε
- (3725) Άστραφι και βρόντηξε= Εξαγριώθηκε
- (3726) Άτο τσικεμπν τι παγκούετς ντιέλ ε τού= Αυτά που' χεις κάνει θα τα πληρώσουν
τα παιδιά σου
- (3727) Άτο τσικεμπν τι παγκούετς= Αυτά που' χεις κάνει θα τα πληρώσεις
- (3728) Αυτός είναι τρούλος= Αυτός είναι βλάκας
- (3729) Άφκε με, μπιζέρσα να σ' εξηγήσω= Άφησε με ήσυχο, βαρέθηκα να εξηγώ
- (3730) Αφού εισ' άμπαλος= Αφού είσαι απρόσεχτος
- (3731) Αχ τοάφτ κούρμι= Αχ να σου ξεραθεί το κορμί
- (3732) Αχ τχάνγκτσα κόκν= Αχ να σου φάω το κεφάλι
- (3733) Αχρόνιαστ' κι αβράδιαστ'!= χαρακτηρισμοί κατάρας
- (3734) Αχτάρι καπ' αχτάρι μίντι= Τέτοιο κεφάλι, τέτοιο μυαλό
- (3735) Βα ντι βάνταμ βα ντι γκρόπ= Θα σκοτώσω και θα σε παραχώσω
- (3736) Βα τσι λι φριμ κιτσόρλι= Θα σου σπάσω τα πόδια
- (3737) Βάμιτς λέμνου= Θα φας ξύλο
- (3738) Βάνου κάτ' = Νικό κάποιον
- (3739) Βάνου πόστα= Μαλώνω
- (3740) Βάρσες μπιέλα= Έχασες το μυαλό σου
- (3741) Βγες όξου= Βγες έξω

- (3742) Βγήκε απ' τα ρούχα τ' = Εξοργίστηκε
- (3743) Βουή που σ' βρήκε = Κακό που θα σε βρει
- (3744) Βρε γαιδούρ με το γαιδούρ, μ' έσπασες του κιφάλ' μια ζωή, που πήγα και σε βρήκα! = Πεισματάρη και αναισθητε μ' μας σπάσει τα νεύρα μια ζωή, που πήγα και σε βρήκα!
- (3745) Γι' αυτό που έκανεις θα σ' ισάσου γώ = Θα σε τιμωρήσω γι' αυτό που έκανες
- (3746) Για τον διάουλο πεσκιέσι είσι; = Δώρο για τον διάολο είσαι;
- (3747) Γιατί δεν κρέν'ς μούτε; = Γιατί δεν μιλάς;
- (3748) Γινατώθηκε, έχει γινάτι = Κρατάει μούτρα, έχει εκνευριστεί
- (3749) Γίνεται σύστριχο = Γίνεται χαμός
- (3750) Γίνι ξίκι γαμώ το στανιό' σ = Εξαφανίσου
- (3751) Γκουρλόθκα με τσπαπαριές σου = Ταράχτηκα με τις χαζομάρες σου
- (3752) Δα σ' θως μια γρουθά = Θα σου δώσω μία γροθιά
- (3753) Δγιαόλια κι τριβόλια να βρουν του σπít' σ' = Κατάρα για καταστροφή, συμφορά
- (3754) Δε θέλω να σε γλέπω ντίπ = Δε θέλω να σε βλέπω καθόλου
- (3755) Δε μας παρατάς απού 'δω = Άφησε με ήσυχο
- (3756) Δε σ' κόβ του κεφάλ' / ίτς μυαλό δεν έχς / δε σ' κόβ μπίτ για μπίτ = Δεν σου κόβει το κεφάλ' / δεν έχεις καθόλου μυαλό
- (3757) Δεν γκόβ(ι) η γκλαβα σ' = Δεν καταλαβαίνεις!
- (3758) Δεν είσαι για τσίποτε; = Δεν είσαι για τίποτα;
- (3759) Δεν θα το πιώ κι αυτό το ποτήρι Θεέ μου
- (3760) Δεν σε κοβ' η νίλα = Δεν σε κόβει το μυαλό
- (3761) Δεν σε κόβ' του κεφάλ'; = Δεν σου κόβει;
- (3762) Δεν τελεύεσαι = Δεν αντέχεσαι
- (3763) Δεν χαμπαριάζεις = Δεν καταλαβαίνεις
- (3764) Δίνω τόπο στην οργή = υποχωρώ
- (3765) Έγιν' Τούρκους = Θύμωσε πάρα πολύ
- (3766) Έγινε μάχ' / Έγινε μπερδεψιό = Έγινε μπάχαλο
- (3767) Έγινε μαχ' = Έγινε φασαρία
- (3768) Έγινε μπερδεψιό = Έγινε μπάχαλο

- (3769) Εζούρει η λύσσα= Τον έπιασε η λύσσα
- (3770) Είμαι ζοχαδιασμένος= Νευριασμένος
- (3771) Είμαι μπαρούτι= Τα έχω πάρει κρανίο
- (3772) Είμαι φρίτ= Είμαι νευριασμένος
- (3773) Είναι μπαρουμούσκαρου= Είναι πολύ χαζός
- (3774) Εισ' ζβαρνιάρα= Είσαι τελείως ζαλισμένος
- (3775) Εισ' ντιπ ζαβλακωμένος= Είσαι τελείως ζαλισμένος
- (3776) Είσαι για τα βρόνταλα
- (3777) Είσαι γκαφάλ'= Είσαι αργόστροφος
- (3778) Είσαι γκουβρωμένος= Είσαι θυμωμένος
- (3779) Είσαι ένα ζαλιάρκο= Είσαι ένα διαβολόπαιδο
- (3780) Είσαι ζλάπ= Είσαι ζών
- (3781) Είσαι ντιπ για ντιπ= Είσαι στον κόσμο σου
- (3782) Είσαι ντιπ κατά ντιπ= Είσαι ό,τι να' ναι
- (3783) Είσαι σαψάλ'ς ή ψαψάλ'ς= Δεν ξέρεις τι λες
- (3784) Είσαι σιρκοθήλικος= Είσαι σερνικοθήλυκος
- (3785) Είσαι τζιόρας= Είσαι ηλίθιος
- (3786) Είσαι φλοέρα μπίτ= Είσαι πέρα βρέχει
- (3787) Είσαι χαζοντάμαρο= Είναι χαζό άτομο
- (3788) Είσι ντιπ αλάνταβος= Είσαι τελείως ατζαμής, απρόσεχτος
- (3789) Είσι ντιπ για ντιπ χλιάρας= Αυτός που είναι περιορισμένου νοητικού επιπέδου
- (3790) Έκαψε φλάτζα= έχασε το μυαλό του
- (3791) Έκοψε καπίστρι= έφυγε μακριά
- (3792) Έλα χριστέ και παναγιά και σκάσε τρισκατάρατη= Έχω φτάσει στα όριά μου
- (3793) Εξαφανίσου, τσακίσου, χάσου από μπροστά μου
- (3794) Έπαθα μεγάλο καζίκι= Μου συνέβη κάτι φοβερό
- (3795) Έπεσε ματσούκ' = Έγινε καυγάς
- (3796) Έπεσε ματσούκ'/στυλιάρωμα= Έπεσε ξύλο, έγινε καβγάς
- (3797) Έπεσε ματσούκι= Έγινε τσαμπουκάς

- (3798) Έπεσε ματσούκι= Έγινε τσαμπουκάς
- (3799) Έριξι καντήλια= Έβρισε άσχημα
- (3800) Έσκουξε απ' τα νεύρα του
- (3801) Έστ γουμάρ= Είσαι γάιδαρος
- (3802) Έχει τζίνια= Πειράχτηκε, προσβλήθηκε, θύμωσε
- (3803) Έχισι η γουμάρα στα χατίλια = Το λέμε όταν μαθαίνουμε κάτι ασήμαντο, που δεν έχει αξία
- (3804) Έχω τσακώσει μπελά= Βρήκα τον μπελά μου
- (3805) Ζάπρι ντάλαφισ= Σταμάτα να μιλάς
- (3806) Ζιμι παρτσιου= Δεν με νοιάζει τι λες
- (3807) Η νους ούλ και ώρα σκσκατσπουδιά είναι= Το μυαλό σου είναι όλη την ώρα στη φασαρία
- (3808) Θα με πιάσουν τα διαόλια μου
- (3809) Θα μι τινάξ τ' φσέκια!= Θα μας εκνευρίσει
- (3810) Θα μου κλάσ'ς το γκιόν' = Θα μου κλάσεις το αιδούο
- (3811) Θα ντου κάνου ένα μαρς= Θα του κάνω ένα καυγά
- (3812) Θα πες ματσούκ= Θα γίνει μάχη
- (3813) Θα πιάσου ένα σαπλίκ= Θα πιάσω μια μαγκούρα
- (3814) Θα σ' μάσω μας' μύτες= Θα σου ματώσω τη μύτη
- (3815) Θα σ' γκαβιάσου τ' κλουνάρια= Θα σου σπάσω τα χέρια
- (3816) Θα σ' δώκω μια θα σ' φύγουν τα τσαγούλια= Θα σου δώσω μια και θα σου φύγουν τα μάγουλα
- (3817) Θα σ' μάσω τ' σ μύτες= Θα σου σπάσω τη μύτη
- (3818) Θα σ' μαυρίσω τα καλαμίδια= Θα σου μαυρίσω τα πόδια
- (3819) Θα σ' μιτρίσω τα παιδιά= Θα σου μετρήσω τα παιδιά
- (3820) Θα σ' ξικολώσω τα' αυτιά= Θα σου βγάλω τα αυτιά
- (3821) Θα σ' ανάψω μια με τη μασιά= Θα σε χτυπήσω με τη μασιά (εργαλείο που χρησιμοποιούμε στο τζάκι)
- (3822) Θα σ' αρχίσου τα σκαμπίλια= Θα σε αρχίσω στις σφαλιάρες
- (3823) Θα σε αλαμανιάσω= Θα σε τιμωρήσω
- (3824) Θα σε αμπώξω= Θα σε σπρώξω

- (3825) Θα σε βγάλω τα λιακατα= Θα σου βγάλω τα εντόσθια
- (3826) Θα σε βουρδουλιάσω= Θα σε χτυπήσω
- (3827) Θα σε γραπατσώσω= Θα σε πιάσω από το μαλλί, θα σε δείρω
- (3828) Θα σε ζμάσω τα τσαούλια= Θα σου ρίξω γροθιά στο σαγόνι
- (3829) Θα σε κάνω να τραβάς τα μαλλιά σου= Θα σε καταστρέψω
- (3830) Θα σε κάνω τ' αλατιού= Θα σε δείρω
- (3831) Θα σε μακελέψω= Θα σε βαρέσω
- (3832) Θα σε ντερεκώσω αν σε πιάκω στα χέρια μου= Θα σε τεντώσω (νεκρική ακαμψία)
- (3833) Θα σε ξεσύρου για τ' αγκούρ' χωρίς τσιατούρ'= Θα σε πάω νεκρό στο μνήμα, θα σε παραχώσω χωρίς παπά
- (3834) Θα σε περιλάβω= Θα σε δείρω
- (3835) Θα σε σαπακιάσου= Θα σε σπάσω στο ξύλο
- (3836) Θα σε σκοτώσω, πνίξω
- (3837) Θα σε στιλιάρωσω= Θα σε δείρω
- (3838) Θα σε τενιάσω= Θα σε τεντώσω στο ξύλο
- (3839) Θα σε τουλουμνιάσου στου ξύλου= Θα σε πλακώσω στο ξύλο
- (3840) Θα σε τσατσαλίσω= Θα σε διαλύσω
- (3841) Θα σει παρ' ου διάτανους= Θα σε πάρει ο διάβολος
- (3842) Θα σι γουρ'νομυτιάσου= Θα σου κάνω τη μύτη σαν του γουρουνιού
- (3843) Θα σι ζάψου μίνια= Έκφραση απειλής
- (3844) Θα σι καυκαλιάσου= Θα σε χτυπήσω στο κεφάλι
- (3845) Θα σι κοπανίσου= Θα σε χτυπήσω
- (3846) Θα σι ξεμαλλιάσω= Θα σου τραβήξω τα μαλλιά
- (3847) Θα σι ρίξου μια στου μπασιανά= Θα σε ρίξω μια στο κούτελο
- (3848) Θα σι σαπακιάσου= Θα σε κάνω μαύρο στο ξύλο
- (3849) Θα σι σβαγκανίσου μία= Θα σε ρίξω σφαλιάρα
- (3850) Θα σι σγουρίσου κάτω σα του χταπόδ'= Θα σε χτυπήσω κάτω σαν τα χταπόδια
- (3851) Θα σι τσακίδου τα παΐδια= Θα σε χτυπήσω
- (3852) Θα σι τσιουκανίσου= Θα σε δείρω

- (3853) Θα σικ άνου ίσια σα τ'λαμπάδα= Θα σε δείρω τόσο πολύ που θα γίνει ίσιο το κορμί σου, μας η λαμπάδα
- (3854) Θα σου δείξω πόσα απίδια χωράει ο σάκος= Θα δεις τι έχεις να πάθεις
- (3855) Θα σου δώκω κάτι σκάμπιλα= Θα σου δώσω σφαλιάρες
- (3856) Θα σου μετρήσω τα παΐδια
- (3857) Θα σου σβουρήξω μια και θα δεις= Θα σε δείρω και θα μάθεις
- (3858) Θα σρίξω μια και θα σπάσου τ'αρίδι= Θα σε χτυπήσω στο πόδι
- (3859) Θα τ'ς μασεις= Θα φας ξύλο
- (3860) Θα τα κάνου τσιφτίκια ούλα= Θα τα κάνω κομμάτια όλα
- (3861) Θα φας ματσούκι= Θα φας ξύλο
- (3862) Θα φας μπαταριές= Θα φας ξύλο
- (3863) Θα φας ξλαρικ'= Θα φας ξύλο
- (3864) Θα φας σβουριζιά= Θα φας σφαλιάρα στο σβέρκο
- (3865) Θα φας σκαμπίλι= Θα φας σφαλιάρα
- (3866) Θα φας φούσκο/σκαμπίλι= Θα σε χαστουκίσω
- (3867) Θα φας φούσκο= Θα φας σφαλιάρα
- (3868) Θα χέσου ντ' μάνα π' τάκανι= Θα χέσω τη μάνα που τα έκανε
- (3869) Θαρρώ μιλώ στο ντουβάρ= Νομίζω πως μιλάω στο ντουβάρι
- (3870) Θελ' φούρκα στο κεφαλ'= Θέλει ένα χέρι ξύλο
- (3871) Θες χούιασμα= Σου χρειάζεται μάλωμα
- (3872) Θύμωσε τόσο πολύ, λες και του μπήκε ο διάολος ζαλίγκα= Μπήκε ο διάολος μέσα του
- (3873) Ικ κακούτε= Φύγε από εδώ
- (3874) Ίσι γουμάρ(ι) ξισαμάρουτο/ξεκαπίστρουτου= Είσαι άνθρωπος χωρίς ντροπή
- (3875) Κακιά αναχορταγιά να σι πιάσ'!= Να πάθεις ανορεξία
- (3876) Κακό νταλάκι να σ' βαρέσ'= Αρρώστια των πνευμόνων
- (3877) Καλά να σι καν ρε ξιρουκέφαλε= Καλά να πάθεις αφού δεν ακούς κανέναν!
- (3878) Καλό κουμάσι είσαι και του λόγου σου= Είσαι πολύ κακός άνθρωπος
- (3879) Κάνε ίσα πέρα, κατελώνεις= Κάνε πέρα, βρωμάς

- (3880) Κάνε πέρα μη ζρίξω την κοτρόνα στο κεφάλι= Φύγε μη σου σπάσω το κεφάλι με την πέτρα
- (3881) Κάνε τουμπεκί ψιλοκομμένο= Μη μιλάς, πάψε
- (3882) Κανταέμπα μαρφουτα= Θα σου δείρω το σόι
- (3883) Κατάρν τίμε τε κέτζ= την κατάρα μου να' χεις
- (3884) Κίκουτα σταγίνε= Σταγόνα να σου έρθει
- (3885) Κλειν'την κούρα= Κλείσε το στόμα σου
- (3886) Κόβς κουραχάνις ουλ' νώρα= Λες περιττά λόγια συνέχεια
- (3887) Κοίτα μονάχα τη δλειάς= Κοίταξε μονάχα τη δουλειά σου
- (3888) Κουτσομπόλα αλάγκ του σοκακκουτσομπολιασας του κεζ= Κουτσομπόλα που τρέχει στα σπίτια και κουτσομπολεύει τον κόσμο
- (3889) Κούφου εστ;= Κουφός είσαι;
- (3890) Λα μπαρμπότι στι βέντ λιγκάτ= Που να δω στο τρελάδικο δεμένο
- (3891) Λε λε γκούρλουμα απ' θέλει!= πνίζιμο που θέλει
- (3892) Λείψ' απ' τοτσεφάλι μου= Φύγε από το κεφάλι μου
- (3893) Λείψει απ' του τσιφάλιμ= Μη με ζαλίζεις
- (3894) Λείψι απ' του γδι μ'!= Φύγε από το κεφάλι μου
- (3895) Λίμα κακιά να σ' τσακώς= Πείνα να σου έρθει (κατάρα)
- (3896) Μ' βγάλες τ' λαδ' = Με ζάλισες
- (3897) Μ' έκανε σουργούν= Με έκανε ρεζίλι
- (3898) Μ' κουφάξες= Με κούφανες
- (3899) Μ' μας σπαζοκεφαλιάσει μ' αυτά= Θα μας εκνευρίσει μ' αυτά που λες
- (3900) Μ' φαίνεται είσαι για τα ρέθα= Δεν είσαι καλά από μυαλό
- (3901) Μ' έφαγες την ψχήμ= Με κούρασες
- (3902) Μα νευριάσε να στην= Νεύριασα τώρα
- (3903) Μάπα είναι= Χάλια είναι
- (3904) Μας έσκωσες τη γνώση= μεταφορικά: Μας πήρες το μυαλό, μας κούρασες
- (3905) Μασκαλίδια έχεις;= Είσαι τσατισμένος;
- (3906) Μάτιε ντιάλν κόκν= Να σου πάρει ο διάλογος το κεφάλι
- (3907) Μαύρο φίδι που σ' έφαγε= Αλίμονο σου!

- (3908) Με 'γινε κολτσίδα= Φορτικός άνθρωπος
- (3909) Με βάρεσε το νταλάκι= Νεύριασα, θύμωσα
- (3910) Με έκανε θεριό: Με έκανε να νευριάσω- θυμώσω πάρα πολύ
- (3911) Με έπιασαν μπίτια= Νεύριασα πάρα πολύ
- (3912) Με έπιασαν ντενουάρια= Με έπιασαν τα νεύρα μου
- (3913) Με μπόλιασες= Με νεύριασες
- (3914) Με πιάσαν οι ανέμιτσες= νεύριασα
- (3915) Με χαντάκωσε= Μου την είπε
- (3916) Με χτίκιασες= Με έσκασες, δεν αντέχω άλλο
- (3917) Μη γκουρλώντς τα μάτια= Μην γουρλώνεις τα μάτια
- (3918) Μη ζγώνς, θα σε μουτέψω= Μην πλησιάζεις, θα σε βαρέσω
- (3919) Μη κουτέβγς= Μη με πλησιάζεις
- (3920) Μη μ' κάν'ς ιμένα του γκαμπόσου, να μη σ' φέρου κάνα φούσκου κι πιταχτεί η μύξα πέρα= Μη μου κάνεις τον σπουδαίο γιατί θα σε χαστουκίσω και θα πεταχτεί η μύξα πέρα
- (3921) Μη μ' πουλάς μπαλαμούτ= Μη μου λες ψέματα
- (3922) Μη μ' σκόνς αλμπασία= Μην με ενοχλείς
- (3923) Μη μα συμροχνς= Μην με σπρώχνεις
- (3924) Μη με κουντράρς= Μη με πας κόντρα
- (3925) Μη με κουρντίγς= Μη με κουρντίζεις
- (3926) Μη με κρούς φεύγα= Μην μ' ακουμπάς φύγε
- (3927) Μη με μαλάζεις θα σε κάνω ζάμπα= Μη με ακουμπάς, θα σε κάνω...
- (3928) Μη με ταραχεύς= Μη με ζαλίζεις
- (3929) Μη με τσιγκλάς= Μη με προκαλείς για τσακωμό
- (3930) Μη με φουντώνεις
- (3931) Μη με φουρκίζεις= Μη με τρελάνεις
- (3932) Μη μι γκιουίζ έχω θυμώσει πολύ= Μην μ' αγγίζεις έχω θυμώσει πολύ
- (3933) Μη μι γκουβρίζ= Μην με νευριάζεις
- (3934) Μη μι πειραίζ, είμι τσίτα τώραεά= Μην με πειράζεις, έχω τεντωμένα νεύρα
- (3935) Μη μι τράς ντιπ έτς'= Μην με κοιτάς καθόλου έτσι

- (3936) Μη σγώνς σμα= Μη πλησιάζεις κοντά
- (3937) Μη του σουρντι'ης' = Μη το παρατραβάς το σχοινί
- (3938) Μη τσατσαρίζεις= Μη γίνεσαι φλύαρος, πολυλογάς
- (3939) Μην κραινς ντιπ= Μην μιλάς καθόλου
- (3940) Μην νταηκώνεσαι/ μην ντερώνεσαι= Μην το παίζεις άγριος
- (3941) Μην σκούζεις= Μην φωνάζεις
- (3942) Μην τσιτώνεσαι ντιπ μαναχά, γιατί δεν σι σκιάζουμι= Μην τεντώνεσαι καθόλου γιατί δεν σε φοβάμαι
- (3943) Μι κλάρσι τ' αυτιά= μου πήρε τ' αυτιά
- (3944) Μι λαμπάδιασες του κιφάλ'!= Με ζάλισες το κεφάλι!
- (3945) Μι ντόρι κάπλου ντι νεύρι= Με πονάει το κεφάλι μου από τα νεύρα
- (3946) Μι το κανες τούρλα ντιπ= Μου ζάλισες το κεφάλι!
- (3947) Μλασαδιαφόρητα= Μιλάς άσκοπα, χωρίς λόγο
- (3948) Μο πλιάσε να στην= Με έσκασες τώρα
- (3949) Μορα και κασίδα μωρή. Που να μη σώσεις= Κατάρα σε γυναίκα να τη βρει κακό
- (3950) Μου έδωσες το μυαλό στα χέρια= Με κούρασες με την ομιλία σου
- (3951) Μου πρήξες το σκώτ'= Μου έριξες την ψυχολογία
- (3952) Μού' πρηξες τα' σκώτια= Με έπρηξες
- (3953) Μου' ρθε τζαμάλα στο κεφάλι= Μου ήρθε στο κεφάλι
- (3954) Μουνούν πρντίγκ αλλά νούκου χαρόν= Αργεί ο Θεός αλλά δεν λησμονάει
- (3955) Μούς άρτς άτιε καβέτς= Να μην επιστρέψεις από' κει που πας
- (3956) Μούς τε σότς ντίτν μάρτδ= Να μην δεις άσπρη μέρα
- (3957) Μούς του μουλντάτς ρου παρά σε ντο τβράσι= Να μην μου βγεις μπροστά γιατί θα σε σκοτώσω
- (3958) Μουσταπάτσα σίτ κούρα= Μη σε δω στα μάτια μου ποτέ
- (3959) Μπα π' νατόμπει ο διάολος= Που να του μπει ο διάολος
- (3960) Μπα που να σ' πει ο παππάς στ' αντί= Να πεθάνεις (κατάρα)
- (3961) Μπέκαι ου τούκα μαγκέρε= Φύγε από εδώ γαιδούρι
- (3962) Μπέκαι ουτ πουίκιατα= Φύγε από το σπίτι

- (3963) Μπέκαι τούκα αλήτην= Φύγε από εδώ αλήτη
- (3964) Μπιζέρησα να σ' ακούω= Βαρέθηκα να σ' ακούω
- (3965) Μπίτ είσαι ωρέ;= Είσαι χαζός;
- (3966) Μπούου βίνισι, μπούου βτζίσι= Βόδι ήρθες, βόδι έφυγες
- (3967) Μπούλ'ς το χαλιέ σ'= Μην μιλάς, κλείσε το στόμα σου
- (3968) Μωρ γκιάσα θα σ' φάω τον γκριτζιλάγκο= Γίδα θα σου φάω το λαιμό
- (3969) Μωρή γομάρα αυτό το ξωπαρμένο θα παρ' σ= Αυτόν τον χαζό θα πάρεις;
- (3970) Μωρή παλιουπροβειά= Είσαι μια λέρα
- (3971) Ν μην δεις χαήρ= Να μην δεις ποτέ χαρά
- (3972) Να απστομωθείς= Να πέσεις
- (3973) Να γκιζιράς το λύκο= Να τριγυρνάς όλη μέρα!
- (3974) Να γκουρλωθείς σου 'φχομαι= Να πνιγείς σου εύχομαι
- (3975) Να μη δεις χαΐρι= Να μη δεις καλό
- (3976) Να μη μείνει κουλουμπιθρόξλου= Να μη μείνει τίποτα
- (3977) Να μη σε ξαναδώ στη στράτα μου, διαολεμένε
- (3978) Να μη φτάκεις και να μη σώσεις = Να μη προλάβεις να φτάσεις σώος στον προορισμό σου, κατάρα εξαιτίας θυμού
- (3979) Να μην σε βλέπω στα μάτια μου= Να εξαφανιστείς τελείως από μπροστά μου
- (3980) Να μην σκώσ'ς την ταφόπλακα= κατάρα για αμαρτίες που έχει κάνει κάποιος
- (3981) Να ξιπατουθείς κι να μη φανείς ποτέ, που πήγα και σε βρήκα= Φύγε από μπροστά μου να μην σε βλέπω, που σε βρήκα!
- (3982) Να παέντς στουν αγύρστου= Να πας στο διάβολο
- (3983) Να πας στουν αγύριστο= Εξαφανίσου από τα μάτια μου
- (3984) Να ρεκάξεις= Να υποφέρεις
- (3985) Να σε είχε αποκοπήσει η μάνα σου = Να σε είχε αποκόψει, την ώρα που σε γεννούσε να σε είχε βλάψει
- (3986) Να σε πάρει η οργή
- (3987) Να σε σηκώσ'ν οι τέσσερ'ς!= Να σε σηκώσουν τέσσερις
- (3988) Να σε τραβήξ'ν οι σκύλ'!= Να σε τραβήξουν οι σκύλοι
- (3989) Να σι κόψ' ου Θεός= Εύχομαι να πεθάνεις (κατάρα)

- (3990) Να σι φκιάσου τ' γούρνα σ' = Να πεθάνεις
- (3991) Να σου 'ρθει κόλπος!= Να τρομάξεις, να πάθεις κακό
- (3992) Να σου 'ρθει ταμπλάς= Να σε βρει κακό
- (3993) Να στην ουνίριτε= Τώρα θύμωσε
- (3994) Να χαθείς, να χάνεσαι= Να μην σε βλέπω μπροστά μου
- (3995) Να' ταν μαύρη η ώρα και η στιγμή που βρέθηκες μπροστά μου= Ανάθεμα την ώρα που βρέθηκες μπροστά μου
- (3996) Να' χαταν γένει ξύκι μωρή, μου φάγαταν τα σκώτια = μεταφορική έκφραση θυμού
- (3997) Νας πιδάκ' μ' / πιδούλ' μ' = Έκφραση αποδοκιμασίας με συνοδεία μούντζας
- (3998) Νέκρα να σε μάσει= Να πεθάνεις
- (3999) Νόγκο μαλιούτης= Με νευριάζεις
- (4000) Νου βρεϊ;= Γκαβός είσαι;
- (4001) Νου κουβεντιά= Μη μιλάς
- (4002) Νου κουντουρτε νιε τσίκου= Δεν ντρέπεσαι λιγάκι;
- (4003) Νου μάτα βόι βέντ νίντι= Δεν θέλω να σε ξαναδώ στα μάτια μου
- (4004) Νου μάτα στι βόι σμα ντουτς ταρχή αο λα κάσα= Δεν θέλω να έρθεις να μου φέρεις ταραχή στο σπίτι μου
- (4005) Νου ντούτς γκίνι λα μίντι= Δεν είσαι καλά στα μυαλά σου
- (4006) Νου τσιάρι μπιγκάρι λάδια νόμλου, τσιάρι μπιγκάρι πούσκα= Ο νονός σου εσένα δεν σε βάφτισε με λάδι αλλά με ξύδι
- (4007) Νούμι νεβρισιά= Μην με νευριάζεις
- (4008) Ντίπ απού ντίπ ίσι = Είσαι τελείως ανόητος
- (4009) Ντιπ γκαβάδ' ίσι;= Εντελώς τυφλός είσαι;
- (4010) Ντιπ δεν αγροικάς;= Καθόλου δεν καταλαβαίνεις
- (4011) Ντιπ δεν σι κόβ= Δεν σου κόβει καθόλου;
- (4012) Ντιπ ούρδα είσι μα!= Δεν σε κόβει καθόλου
- (4013) Ντιπ χαϊβανι είσαι;= Μικρός είσαι και συμπεριφέρεται έτσι;
- (4014) Ντιπ χαϊρ δεν έχς!= Δεν έχεις καθόλου προκοπή
- (4015) Ντο τα θέ μου= Θα σου πω εγώ μετά
- (4016) Ντότ του σελί ντι βουρντάλα= Θα σε φέρω δύο γύρες

- (4017) Ντου του ντούσε στο διάολο= Άντε στο διάολο
- (4018) Ντου τσα ρουσένε= Δεν ντρέπεσαι
- (4019) Όλλ ώρα απαλένς, παρέτα= Όλη την ώρα μαλώνεις, κόψε το/σταμάτα
- (4020) Όλο μασλάτια είσαι= Όλο λόγια είσαι
- (4021) Όλο ντράβαλα ήντο= Όλο μπερδέματα είναι
- (4022) Όλο στη ντιβερλίγκα είσαι!= Αυτός που τα περιμένει όλα έτοιμα, τεμπέλης
- (4023) Ου γουμάρα τ'λέον τ'μία. Δεν αντρέπισι κι δεν ασκένισι μουρή. Κι αυτήν ντιπ δεν ντιλουιούνταν= Ου γαϊδούρα λέω στην μια. Δεν ντρέπεσαι και δεν σιχαίνεσαι καλέ. Και αυτήν δεν ανταποκρινόταν καθόλου
- (4024) Ου λύκουσ να σι φάει= Ο λύκος να σε φάει
- (4025) Ου μουσαρίφς τε κέτς κόκν= Μη φτάσεις να' χεις το κεφάλι σου
- (4026) Ου να μου χαθείς σακαφλιόρα= Κατάρα σε γυναίκα που κάνει μπαγαμποντιές
- (4027) Ου να μου χαθείς= Άντε να χαθείς
- (4028) Ου του μπάρες= Ου να χαθείς
- (4029) Ου τουμάρις μαλιέτου= Να πάρεις τα βουνά
- (4030) Ούλα τα ιάργια ισί ταχς= Δεν έχεις καμία σειρά, άνω κάτω στη ζωή σου
- (4031) Ούλη την ώρα απαλένς καιολ ώρα μιλάς= Όλη την ώρα μαλώνεις και όλη την ώρα μιλάς
- (4032) Ουρθουφλιά έχ'ς= Είναι μια ασθένεια ματιών
- (4033) Ούστ από δω= Άντε φύγε απ' εδώ
- (4034) Ουστάιμα ου τουκα= Άφησε με από εδώ
- (4035) Ουτρμποβε μωρέ τρουμπούρ= Τρελάθηκες μωρή
- (4036) Π' να σόμπ ο κόρακας= Που να σου μπει ο διάλογος
- (4037) Παλιό ρουφιάνα ε βού ντίτ= Παλιό ρουφιάνα του κόσμου
- (4038) Παλιού μούτσουμ τι κίνι= Παλιό φάτσα σκύλου
- (4039) Παρασκάλτσα μ' αυτά που ακούω= Τρελάθηκα με αυτά που άκουσα
- (4040) Παψ' το τσιαουλ' σ' = Σταμάτα το στόμα σου/ σταμάτα να μιλάς
- (4041) Πάψε πιά...μας παλάβωσες= Μας τρέλανες
- (4042) Περντία τα παγκόφτ= Ο θεός να στα πληρώσει
- (4043) Πήρι ανάποδες= Θύμωσε πάρα πολύ

- (4044) Πινγκώθηκε= Θύμωσε πολύ
- (4045) Πίτσι λούντο= Είσαι τρελός
- (4046) Ποιος είδι του Θεό και δεν τουν φοβήθ'κε= Ήταν τόσο πολύ θυμωμένος που όλοι φοβήθηκαν με την οργή του
- (4047) Πολλά μασλάτια ξερ'ς= Πολλά ανούσια λόγια
- (4048) Πότ ζούρα κακότσατ= Αν σε πιάσω απ' το μαλλί
- (4049) Που τουν έμπλαξις αυτόν ρε= «κοροϊδευτικά» που τον βρήκες αυτόν βρε
- (4050) Ρε του γκιαρατά, ρε τουν δγιαουλ'σμένου, ρε του γκαργιόλ γαμώ του προυσκύν'μα τ'= Υβριστικοί χαρακτηρισμοί
- (4051) Ρόιδου τάφκιαξις = Χάλια τα κατάφερεις
- (4052) Ρουδάν' παένει η γλώσσα σ'= Μιλάς ασταμάτητα και γρήγορα
- (4053) Σ' ασκήθηκε η ψυχή μ'= Σε σιχάθηκε η ψυχή μου
- (4054) Σα σι βάλου στα χιράκια μ', θα σι κιβουργιάσου= Θα σε θάψω
- (4055) Σα τσα σι αστίγκα νούμα ντι του λούμε= Να χαθεί το όνομά σου από τον κόσμο
- (4056) Σα χαζός πλαλάει= Σα χαζός τρέχει
- (4057) Σαλαϊς βουνιά σι'ακεί = κουνήσου, μην στέκεσαι
- (4058) Σε αμπόχνου= Σε σπρώχνω μακριά από το θυμό μου
- (4059) Σε ασκένουμι= Σε σιχαίνομαι γιατί έχω θυμώσει πολύ μαζί σου
- (4060) Σιντακουντάσκ κικουτανγκ ατσαλάιε γκραστκ= Να σε χτυπήσει μαύρη σταγόνα κατακέφαλα
- (4061) Σλίπα να σ' μάς= Ύπνος κακός να σου' ρθει (κατάρα)
- (4062) Σνου τσα σάφλα φρίνα τράστου= Να μην σου βρεθεί αλεύρι στο ταγάρι σου
- (4063) Σόνεζνιας= Τι δεν καταλαβαίνεις
- (4064) Σούρξε μπίτ= Ξέφυγε εντελώς
- (4065) Σόφλε ντι κεραμίδε= Να σου έρθει από κεραμίδι
- (4066) Στα τσακίδια= Φύγε και μην ξανάρθεις
- (4067) Σταγκουντάσκ στραπόβαλου= Να σε χτυπήσει κεραυνός
- (4068) Στάχτ κι μπούρμπουλας να γιέν= κατάρα
- (4069) Στάχτη να γίνεις= Να πεθάνεις
- (4070) Στέκ'ς καλά μαρή; = Στέκεις στα καλά σου;

- (4071) Στι βεντ καλουγκράου= Να σε δω καλόγρια
- (4072) Στι βιαντι ντουμιτζέλου= Να σε δει ο Θεός
- (4073) Στι για ντράκου= Να σε πάρει ο διάβολος
- (4074) Στι κλίντι ντέρα, στι κίντε ντέρα= Να σου κλειστεί η πόρτα της τύχης
- (4075) Στι λια ντράκλου= Που να σε πάρει ο διάολος
- (4076) Στι πιστράστε = Να γκρεμοτσακιστείς
- (4077) Στου διαβόλ τον κώλο= Αι στο διάολο
- (4078) Στραπή και βροντή να σ'είχε βαρέσει = Να σε χτυπούσε η αστραπή και η βροντή
- (4079) Συ του χαβάς= Κάνεις το δικό σου
- (4080) Σύρε σαπέρα= Φύγε από εδώ
- (4081) Γ' κάνει μπαούτες= Τον κοροϊδεύει (με κρυφές χειρονομίες)
- (4082) Τα 'χει πάρ' στο κρανίο= Έχει θυμώσει πάρα πολύ
- (4083) Τα γρούνια ούλα, τουν ίδιου του ζουρνά εχν= Για ανθρώπους που δεν έχουν καλή συμπεριφορά
- (4084) Τα μπουμπούνσα= Τα βάρεσα
- (4085) Τα πήρα στο κρανίο= Νευρίασα πολύ άσχημα
- (4086) Τανάθεμα= Να πας στον αγύριστο
- (4087) Τάτσι τώρα τάτσι= Σώπα τώρα σώπα
- (4088) Τάτσι!= Σιωπή!
- (4089) Την κατάρα μου να' χεις
- (4090) Την πλήρωσα την λέζα= Πλήρωσα την ζημιά
- (4091) Τι αγράδα είναι αυτή ρε; = Τι χοντροκομμένοι τρόποι είναι αυτοί μωρέ;
- (4092) Τι βροντάς πάλι τα πράγματα;= Τι χτυπάς πάλι τα πράγματα;
- (4093) Τι θες ρε τάπα;= Τι θες ρε κοντέ
- (4094) Τι κουφουτούρτουρου ίσι; = Πόσο κουφός είσαι; Δεν ακούς;
- (4095) Τι μου τσαμπουνάς εδώ πέρα μωρ; = Τι μου λες μωρέ;
- (4096) Τι μπιλιά τσάκ'σα= Βρήκα τον μπελά μου
- (4097) Τι χαλέβς ρε= Τι ζητάς ρε
- (4098) Τμάρτ ντιάλε σπέρτν= Να σου πάρει ο διάολος την ψυχή

- (4099) Το 'χει αντάρα= είναι στην κοσμάρα του
- (4100) Το 'χει αντάρα= Στην κοσμάρα του
- (4101) Το 'χς κουμπούρα = Το χεις χαμένο
- (4102) Τον κακό σου τον φλάρο= τον κακό σου τον καιρό
- (4103) Τον σατραπάκιασε= Τον χτύπησε πάρα πολύ
- (4104) Του γριτ'σι απ' του ξύλου= Τον ρήμαξε στο ξύλο
- (4105) Του ξιγουμάρσις= Ξεπέρασε τα όρια
- (4106) Του παρα σ' καλτς'ν= Το 'χασε
- (4107) Τούτου γκρίνιε= Είναι γκρινιάρης
- (4108) Τουτουζούρ γκιάρπηρι= Να σε πιάσει το φίδι
- (4109) Τράβα για πίνημα= Πήγαινε να πνιγείς
- (4110) Τράβα παρεκί μη τα πάρω= Πήγαινε πιο πέρα μη τα πάρω
- (4111) Τράφτ σκεπουτίμα= Να σου πέσει αστραπή
- (4112) Τρισκατάρατους να' σι= Έκφραση κατάρας
- (4113) Τσακίς τώραϊα να παέντς' = Γρήγορα να πας στη δουλειά που σε στέλνω τώρα αμέσως
- (4114) Τσαπατσάλισες τα 'στηματα= Θύμωσα τόσο που τα αισθήματά μου καταστράφηκαν
- (4115) Τσι κουβέντς σουν ατσάλι;= Τι κουβέντες είναι αυτές;
- (4116) Τσιμάτι αλόρτους= Κοιμάσαι όρθιος
- (4117) Τσου ντο κρεπάτου= Να σκάσεις
- (4118) Τσούθουρετ= Τι φωνάζεις;
- (4119) Τσούκτσουν λόια = Μάλωσέ τον
- (4120) Τύφλες και μούτζ'ς κι μαύρα σκοτίδια= Είναι κατηγορία για κάτι κακό που έχεις κάνει
- (4121) Φάτι κουμουτς= Να γίνεις κομμάτια
- (4122) Φέγα απ'εκεί στουρνάρ' με το στουρνάρ'!= Φύγε από εκεί άμυαλε
- (4123) Φεύγα από' δω μη σ' κάνω νταούλ στο σκόπ= Φύγε από εδώ μη σε κάνω να παραμιλάς από το ξύλο
- (4124) Φεύγα μη γέν'αντράλα= Φύγε μην γίνει φασαρία

- (4125) Φευγάστε απ'εδώ σαϊταναραίοι = Έκφραση για τα παιδιά, όταν έκαναν πολύ φασαρία
- (4126) Φουντζ ντα α= Άντε φύγε από εδώ
- (4127) Φουρτακίδα απ' ν' άκρια!= Τσουκνίδα που σου χρειάζεται
- (4128) Φούτζι μα νάπαρτε= Φύγε παραπέρα
- (4129) Φούτσι ντι α τσία= Άντε χάσου
- (4130) Φύγε από το γδιμ= Φύγε από το κεφάλι μου, μη με ζαλίζεις
- (4131) Φύγε απουδώεα ρε= Φύγε από δω δα ακριβώς
- (4132) Φύγει μη σι πουρτσαλίσου= Φύγε μην σε πιτσιλίσω
- (4133) Φωτιά να πέσει να σε κάψει= Να σε βρει μεγάλο κακό
- (4134) Χαγήρ να μη δεις= Χαΐρι να μην δεις
- (4135) Χι ανοικοκύρευτο ομ τίνι= Είσαι ανοικοκύρευτος άνθρωπος εσύ
- (4136) Χι γκράου κου πίντικα τανάπαρτε, νου γίνι αρσινι ντι λούμι= Πηγαίνεις με τον έναν και τον άλλον και δεν ντρέπεσαι καθόλου που είσαι έγκυος και δεν ξέρεις με ποιον
- (4137) Χίλια γρούνια στου βαλάν(ι) = Για κάποιον που είναι στον κόσμο του ενώ έχει πολλά προβλήματα δεν του καίγεται καρφί
- (4138) Χρωστάς της μιχαλούς= Δεν πας καλά, έχεις πρόβλημα
- (4139) Χώλωσα μάνα μό= Θύμωσα μάνα μου
- (4140) Ψε' μου θα σε τερέμπε;= Γιατί μου είπες ψέματα;
- (4141) Ω ρε σκόπ που θες= Ξύλο που θες
- (4142) Ωραία κατάντια έφκιασαν εκεί= Κοίτα πως κατάντησε

Στην **ελληνική λαογραφία**, ο Κίσσαβος εμφανίζεται σαν το αντίπαλο δέος του Ολύμπου. Ιδιαίτερα γνωστό είναι το κλέφτικο τραγούδι που αναφέρεται σε μια φανταστική αλλά μεγαλοπρεπή έριδα μεταξύ των δύο αυτών βουνών.

Τραγούδι

- (4143) Ο Όλυμπος κι ο Κίσσαβος, τα δύο βουνά μαλώνουν, το ποιο να ρίξει τη βροχή, το ποιο να ρίξει χιόνι. Ο Κίσσαβος ρίχνει τη βροχή, κι ο Όλυμπος το χιόνι. Γυρίζει τοτ' ο Όλυμπος και λέει του Κισσάβου. Μη με μαλώνεις Κίσσαβε, βρε

τούρκο πατημένε, που σε πατάει Κοναριά κι οι Λαρσινοί αγάδες. Εγώ είμ' ο γέρος Όλυμπος στον κόσμο ξακουσμένος, έχω σαράντα δυο κορφές και εξήντα δυο βρυσούλες, κάθε κορφή και φλάμπουρο κάθε κλαδί και κλέφτης. Κι όταν το παίρν' η άνοιξη κι ανοίγουν τα κλαδάκια, γεμίζουν τα βουνά κλεφτιά και τα λαγκάδια σκλάβους. Έχω και το χρυσόν α'ι'το , το χρυσόπλουμισμένο, πάνω στην πέτρα κάθεται και με τον ήλιο λέγει: 'Ηλιε μ', δεν κρους τ' από ταχύ, μον' κρους το μεσημέρι, να ζεσταθούν τα νύχια μου , τα νυχοπόδαρά μου;

8.1.15. Το θρακιώτικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού

Ονοματικές φράσεις

(4144) Άμε στο διάτανο= Άντε στο διάβολο

(4145) Ούφου ντου λούφου= Στα τσακίδια

Ρηματικές φράσεις

(4146) Ο γιος μου που να μην έσωνα να το γεννήσω= Που να μη γεννούσα το γιο μου

(4147) Τι αγγείο είναι τούτος που μου κουβάλησες επαέ= Τι ευτελές παλιό αντικείμενο είναι αυτός που μας έφερες;

(4148) Τι αγωγή είναι τούτη; γιατί τόση φασαρία;= Γιατί τόση φασαρία

8.1.16. Το επτανησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.16.1. Σε επίπεδο λέξεων

(4149) Αβανάκ'ς= κουτός

(4150) Αβογαδόρος= κατήγορος

(4151) Αγάρα=εριστική συμπεριφορά

- (4152) Άγαρμπος= χοντροκομμένος(στη συμπεριφορά)
- (4153) Αγγελοκρούζω= φοβίζω
- (4154) Αγγελοκρούομαι= ταράζομαι
- (4155) Αγγελοκρουσμένος= ιδιότροπος
- (4156) Αγιούτο= βοήθεια
- (4157) Αγκαρίζου= γκαρίζω
- (4158) Αγκλέουρας= έκφραση βουλιμίας
- (4159) Αγκρινιάζω=προκαλώ
- (4160) Αγκωνιάζω= απωθώ ή περιορίζω
- (4161) Αγριαίνω= εξοργίζομαι, ερεθίζομαι
- (4162) Αδέξος= αδέξιος, ανεπρόκοπος
- (4163) Αδικογένης= κακομοίρης
- (4164) Αδικοφαής= εκμεταλλευτής
- (4165) Αδούλης=τεμπέλης
- (4166) Αδράχτια= βρισιά
- (4167) Αίρεση=ιδιοτροπία
- (4168) Ακλεριάζω= καταστρέφω, ρημάζω
- (4169) Άκλερος= Χωρίς απογόνους, κακομοίρης
- (4170) Άκουζα=καταγγελία
- (4171) Ακουζάρω= κατηγορώ
- (4172) Ακουσμένη= γυναίκα που έχει εξωσυζυγική σχέση
- (4173) Αλαλιάζω= ζαλίζω κάποιον με τις φωνές και τις τρέλες
- (4174) Αλαφιάζομαι= τρομάζω
- (4175) Αλιμάνκου= Σιγά το πράγμα
- (4176) Αλλαξομουσουδιάζω= μεταβάλλω την όψη του προσώπου προς το χειρότερο
- (4177) Αλληκοτίστηκα= παρενόησα
- (4178) Αλοϊσες= κακές γυναίκες
- (4179) Αμάκα= συστηματική αποφυγή συμμετοχή στη δαπάνη συλλογικής εκδήλωσης
- (4180) Αμαχεμός= εχθρότητα

- (4181) Αμάχη= διαμάχη
- (4182) Αμέ απέκεια= φύγε πιο πέρα
- (4183) Άμε= πήγαινε
- (4184) Αμινόνκα= άσε μας ήσυχους
- (4185) Αμιτσίσιες= προσπονητές φιλικές εκδηλώσεις
- (4186) Άμοιρος= κακομοίρης
- (4187) Αμπαντανάδος= αλήτης
- (4188) Αμπλαούμπλας= σαχλός
- (4189) Αμπουριάζω= νευριάζω
- (4190) Αμπώνω= σπρώχνω
- (4191) Αμπωσιά= σπρωξιά
- (4192) Αναγελώ= κοροϊδεύω
- (4193) Αναγκεμένος= τρελός
- (4194) Ανάζουλος= ιδιότροπος
- (4195) Αναθεματούριο= καταραμένο
- (4196) Ανακατερό= αυτός που σπέρνει διχόνοιες
- (4197) Ανακρακάτος= φωνακλάς
- (4198) Ανάνταφλος= άξεστος
- (4199) Ανάντελος= δύστροπος
- (4200) Αναπαρίδω= ατσούμπαλη
- (4201) Αναριτσιαινω= ανατριχιάζω
- (4202) Αναρίτσιο= Ανατριχίλα
- (4203) Ανάτσαφλος= ανοικοκύρευτος
- (4204) Αναφαντωμένος= εκνευρισμένος
- (4205) Αναφουφουλιάζω= εξάπτω
- (4206) Αντάρα= μεγάλος θυμός
- (4207) Ανταριάζω= θυμώνω πολύ
- (4208) Αντέντος= έτοιμος για καβγά
- (4209) Απέκεια= από εκεί

- (4210) Αποκοντιασμένος= υποχόνδριος
(4211) Απολειφάδι= απομεινάρι
(4212) Αποσαμένο= άχαρο
(4213) Απόστα/ ξαπόστα= επίτηδες
(4214) Αποστιάρικα= επίτηδες
(4215) Αποταφτιάτικο= πεισματάτικο
(4216) Απούφου= τελειώνω, φεύγω
(4217) Απτάλ'ς= κουτός
(4218) Αράθυμος= ευέξαπτος
(4219) Ας= πήγαινε
(4220) Ασύφταγος= ασυμπαθής
(4221) Ατζαρδόρος= επιτήδειος
(4222) Ατσαλιά= ακαταστασία
(4223) Άτσαλος= ακατάστατος
(4224) Ατσαλόστομος= υβριστής
(4225) Αφαντάστοιχος= αδέξιος
(4226) Άχαρε=κακομοίρη
(4227) Άχαρος= κακομοίρης
(4228) Αχμάκης= βλάκας
(4229) Αψιής= οξύθυμος
(4230) Αψώνω= φουντώνω
(4231) Βαγαπόντας= απατεώνας
(4232) Βαγαπόντης=αλήτης
(4233) Βαρ(υ)γομάω=αγανακτώ
(4234) Βάρτου= βάρεσέ τον
(4235) Βασταγούρια= γαϊδουριά
(4236) Βάφω(το βαψα)= θυμώνω/θύμωσα και το κράτησα μέσα μου
(4237) Βάφω= θύμωσα
(4238) Βεντερούγα= καμπούρα

- (4239) Βερέμης= δύστροπος
- (4240) Βερτζεούλης= Σατανάς
- (4241) Βερτζουλής= δαίμονας
- (4242) Βιδάδος= ιδιόρρυθμος
- (4243) Βιλάνος= άξεστος χωριάτης
- (4244) Βίτσα= βέργα
- (4245) Βίτσιο= καπρίτσιο
- (4246) Βόζας= αιμοβόρος
- (4247) Βοζώνω= θυμώνω
- (4248) Βούζος= χοντρός
- (4249) Βούρδουλας= μαστίγιο
- (4250) Βουρδούλιο= διατυμπανισμός
- (4251) Βουρδούλιο= Ρεζίλι, Ανάρμοστη πράξη
- (4252) Βούρλα= τρέλα
- (4253) Βουρλέγκο= τρελή
- (4254) Βουρλίζομαι= θυμώνω πολύ
- (4255) Βουρλίζω= αγανακτώ
- (4256) Βουρλίνια= νεύρα
- (4257) Βουρλισιά= τρέλα
- (4258) Βουρλισμένος μπατσολάδος= τρελός
- (4259) Βουρλισμένος= τρελός
- (4260) Βουρλιταριό= τρελοκομείο
- (4261) Βουρλίτας= τρελός
- (4262) Βουρλούλιο= εξευτελισμένος
- (4263) Βρικάζω= φωνάζω δυνατά
- (4264) Βυζανούρι= ανώριμο άτομο(χλευαστικώς)
- (4265) Γαϊδουροκυλίστρα= χώρος υπαίθριος
- (4266) Γαλουφιά= πονηριά
- (4267) Γανιάζου= θυμώνω

- (4268) Γαρμπόζα= ερωμένη
- (4269) Γαρμπόζος= γκόμενος, αγαπητικός
- (4270) Γεβεντίζω= χλευάζω
- (4271) Γεβέντισμα=ρεζιλίκι
- (4272) Γιογλέντης=χαϊδεμένος
- (4273) Γκαβελές=αλληθωρος
- (4274) Γκατζόλι= γαϊδούρι
- (4275) Γκιόσα= κατσίκια, χλευαστικώς δύστροπη γυναίκα
- (4276) Γκράζω= φωνάζω
- (4277) Γκρετζεούλης= σατανάς
- (4278) Γκρίντα= γκρίνια
- (4279) Γλωσσοδαρμένη= γλωσσού
- (4280) Γλωσσοκοπάνα= αθυρόστομη
- (4281) Γλωσσοκοπάνω= γλωσσού
- (4282) Γλωσσοτρώγω= κακολογώ
- (4283) Γλωσσοφαγιά= κακολογία
- (4284) Γογγίζω= δυσφορώ και παραπονούμαι
- (4285) Γόγκος= ανόητος
- (4286) Γομποτενέντες= καχεκτικό
- (4287) Γούζω= πείσμα
- (4288) Γουλόζος= λαίμαργος
- (4289) Γουργουλέ= ταραχή
- (4290) Γράζω= φωνάζω
- (4291) Γρέτζος= σκληρός
- (4292) Γρίνα= γκρίνια
- (4293) Γρούζω= φωνάζω
- (4294) Γρουμπανάω= δίνω αλλεπάλληλες γροθιές σε κάποιον
- (4295) Δεν μνέω= δεν συμπαθώ, αντιπαθώ
- (4296) Δέσγουτο= δυσαρέσκεια

- (4297) Δεσπέτο= έκφραση δυσαρέσκειας, πείσμα
- (4298) Δεσπέτο= πείσμα
- (4299) Δεσφιλάδω= δειλός
- (4300) Διάγκιλος/ διάσκατζος= διάβολος
- (4301) Διαλ' έμπα μέσα σου= ο διάολος να μπει μέσα σου
- (4302) Διάοτσε= αντί για διάβoλε
- (4303) Διάσκατζος= διάβολος
- (4304) Εβουρλίστηκες= τρελάθηκες
- (4305) Εμονάντερο= αδύναμο, υπερβολικά αδύνατο
- (4306) Εμπαρλάκιασε= τρελάθηκε
- (4307) Έμπετες= ανόητος
- (4308) Επομπέω= Διασύρω
- (4309) Ερημοκουνάρητο= αλητόπαιδο
- (4310) Ερούτσωσε= ετσούλωσε= πείσωσε, θύμωσε, μούτρωσε
- (4311) Ζ(ου)λάπι=ηλίθιος
- (4312) Ζαβός= δύστροπος
- (4313) Ζάμπα= πολύ άσχημη
- (4314) Ζαμπάκουρδο=αποκρουστικός
- (4315) Ζγόμπος= καμπούρης
- (4316) Ζευγόρνιο=ζεύγος κακών ανθρώπων
- (4317) Ζμπερλάδας= ανισσόροπος
- (4318) Ζούδιο= ανόητος, χαμένος
- (4319) Ζούζουλο= ζωτικό
- (4320) Ζουλάπι= άγριο ζώο
- (4321) Ζουμπανάκιας= κοντοπίθαρος
- (4322) Ζούμπαρο= χαμένος
- (4323) Ζουρλοπαντιέρης=τρελός
- (4324) Ζουρλός= ο μουρλός
- (4325) Ζωντόβολο= ανόητος

- (4326) Ζωχαδιάζω= νευριάζω
- (4327) Ήλιακας= ηλίθιος
- (4328) Θεοσκοτωμένος= εκείνος που θα έπρεπε να αφανιστεί απ' το Θεό
- (4329) Θηριόγνωμος= ισχυρογνώμων
- (4330) Θλιβερός= δύστυχος
- (4331) Θράσιος= εντελώς χαζός
- (4332) Θράσο=άχρηστος
- (4333) Ιγγάνο= απάτη, ζαβολιά
- (4334) Ιμπετσίλες= ανόητος
- (4335) Ιμπετσιλιτά= τρέλα, ανοησία
- (4336) Ιμποστόπος= απατεώνας
- (4337) Ιμποστούρα= κατηγορία
- (4338) Ινκουϊζίτος= κατηγορούμενος
- (4339) Ιντερεσάδος= συμφεροντολόγος
- (4340) Ιντζιβιλάτος= χυδαίος
- (4341) Ινφάμες= πειναλέος, άτιμος
- (4342) Ιπιπί= Επιφώνημα αηδίας
- (4343) Κάζο= λαχτάρα
- (4344) Κάης= σπαγγοραμένος
- (4345) Κακάβα= κεφάλας
- (4346) Κακαειδού= άσχημη γυναίκα
- (4347) Κακανάρα= ξεροκέφαλο
- (4348) Κακοπραγία= κακή πράξη
- (4349) Κακοπράτης= κακός
- (4350) Κακορίζικος= άτυχος
- (4351) Κακόσκοπος= κακόγνωμος, κακόβουλος
- (4352) Καλάρω= υποβιβάζω
- (4353) Καλιακούδα= κόρακας
- (4354) Καλον' κοκυρά=λέγεται ειρωνικά για τις ακαμάτες γυναίκες

- (4355) Καμαρίλλας= περήφανος
- (4356) Καμπιελότα= γυναίκες από την περιοχή του Καμπιέλο που τις θεωρούσαν κουτσομπόλες
- (4357) Καμπόσος= αλαζόνας
- (4358) Καντ'αλιμάνγκον=καν' το αμέσως
- (4359) Καντουναρία= ανήθικη γυναίκα
- (4360) Καντουνιέρης= αλήτης
- (4361) Καντουνογυρίστρα= κουτσομπόλα
- (4362) Καπατσόνα= καταφερτζού
- (4363) Καπελωμένος= εκνευρισμένος
- (4364) Καπλάνι=αγροίκος
- (4365) Καπονάρω= ευνουχίζω
- (4366) Καπριτσιόζος= παράξενος, που έχει καπρίτσια
- (4367) Καρελάρω= προδίδω
- (4368) Καρόνια= ψοφίμι
- (4369) Κασά= ιερόδουλη
- (4370) Κασάρο= σκάρτη γυναίκα
- (4371) Καστίγιο= τιμωρία
- (4372) Καταθάρρο= θράσος
- (4373) Κατελωμένος= βρωμιάρης
- (4374) Κατηχάω= κατακρίνω
- (4375) Κατίβος=κατώτερος
- (4376) Κατραπακιά= σφαλιάρα
- (4377) Κατρουγιάλι= καθίκι
- (4378) Κατσαπρόγκης= τυχοδιώκτης
- (4379) Κατσαφαλιές= πονηριές
- (4380) Κατσίβελος= βρώμικος
- (4381) Κλαφούνι=αποτυχημένο κυνηγητικό σκυλί
- (4382) Κλιτσινάρης= αυτός που έχει πολύ λεπτά πόδια (κοροϊδία)

- (4383) Κλοκίο= απαξιωτικό επίθετο, δείχνει περιφρόνηση και ασημαντότητα
- (4384) Κλωτσοπατινάδα= καυγιάς
- (4385) Κογιονάρω= κοροϊδεύω
- (4386) Κογιόνι= τιποτένιος
- (4387) Κογονιάρω= κοροϊδεύω
- (4388) Κομπέλος= αντιδραστικός
- (4389) Κονιάρω=ασχημομούρα
- (4390) Κόνξες= καμώματα
- (4391) Κονόφια=ενοχλητική γριά
- (4392) Κονσόλοι= αγόρια, αλάνια
- (4393) Κοντράδο= εναντίωση
- (4394) Κοντράστο= αντίθεση, διαφωνία, καυγιάς
- (4395) Κοντροστάρω= αμφισβητώ
- (4396) Κορκοσούρης= κουτσομπόλης
- (4397) Κουγιάμπαλο= ανόητος
- (4398) Κουγιάμπαλο= κουτό
- (4399) Κουντράστο= αντιλογία
- (4400) Κουρνάκλα= κορακοειδές πουλί μαύρου χρώματος με σκληρό ράμφος
- (4401) Κουρνιαχτός= σκόνη (κατάρια)
- (4402) Κούταυλος= χαζός
- (4403) Κουτράδο= εναντίωση
- (4404) Κουτρομπουτσιόνες= πονηρές, δόλιες μεθοδεύσεις
- (4405) Κουτσομαδιάσει= μαλώσει
- (4406) Κουτσοπιασμένος= δυστυχισμένος
- (4407) Κωλοντέρα= έσχατη ευτέλεια
- (4408) Κωλοπάμπαρο=χυδαίο άτομο
- (4409) Λαμάσα= κατεργάρα
- (4410) Λαμάσα=κακιά, κατεργάρα
- (4411) Λαμέτζια= παράπονο

- (4412) Λαμπάζω=τρομάζω
- (4413) Λαμπόρδα=Επιδεικτική γυναίκα
- (4414) Λάρωσε=σκάσε
- (4415) Λελέμ'ς= χαζός
- (4416) Λεμπαρτάδος= τρελός
- (4417) Λέσι= βρωμιάρης
- (4418) Λιάπης= αλήτης
- (4419) Λιγούρης= πεινασμένος
- (4420) Λιμάδι=ακόρεστος
- (4421) Λιμαδόρος=πολυλογάς
- (4422) Λιμοκοντόρος= πεινασμένος που περνιέται για ότι είναι σπουδαίος, άφραγκος
- (4423) Λίμπα= τα έσπασε
- (4424) Λιουλιούκα= ελαφρόμυαλος
- (4425) Λιρόνι=αλητόπαιδο
- (4426) Λογοδιάρροια=ακατάσχετη φλυαρία
- (4427) Λόστρος= αποστομώνω
- (4428) Λυκάργανος=κακάσχημος
- (4429) Λυμασμένος= σιχαμένος
- (4430) Λυσιάζω= σκάω από το κακό μου
- (4431) Λυσομαχάει=δηλώνει συμπεριφορά έντονης επιθυμίας για συνουσία(συνήθως για γυναίκες)
- (4432) Μαγάρα= πρόστυχη γυναίκα
- (4433) Μαγαριασμένος=ανήθικος
- (4434) Μάγαρο= άτακτο
- (4435) Μαζέτο
- (4436) Μαλαγάνα= γυναίκα που σε εξαπατά
- (4437) Μαλινάρω=τρομάζω
- (4438) Μαλλιοστουπάω= δέρνω κάποιον μετά μανίας
- (4439) Μαμούρια= δουλικά

- (4440) Μανιωμένος= θυμωμένος
- (4441) Μαντινούτα=η εξώγαμος ερωτική σύντροφος
- (4442) Μαούνα= άσχημη γυναίκα
- (4443) Ματαφάης= εκμεταλλευτής
- (4444) Μέμπρε/μιτζιβίρη= μίζερος
- (4445) Μενούτα= στιγμές εκνευρισμού
- (4446) Μήλιγκας= χαζός
- (4447) Μι ζάλσες= με ζάλισες
- (4448) Μίζερος= κακομοίρης
- (4449) Μιζτιβίρης=τσιγκούνης
- (4450) Μιλιγγίτης= πολύ δυνατός πονοκέφαλος ή μηνιγγίτιδα
- (4451) Μιτζιβίρης= τσιγκούνης
- (4452) Μολογάω= μαρτυρώ
- (4453) Μολογούρης= μαρτυριάρης
- (4454) Μόμολα= εξευτελισμένη
- (4455) Μόμολα= Πίθηκος
- (4456) Μόμολο= κακομαθημένος
- (4457) Μόμολο= μικρό παιδί
- (4458) Μόμολο=ύπουλο, πονηρό άτομο
- (4459) Μόμολος= ο πίθηκος
- (4460) Μονάντερος= πολυφαγός
- (4461) Μορμπή= αυθάδεια
- (4462) Μορόζος=Εραστής(συνήθως παράνομου δεσμού)
- (4463) Μοστερίτσα= σαύρα μεταφορικά/ άσχημη
- (4464) Μόστρο= τέρας
- (4465) Μόστρω=κακομούτσουνη
- (4466) Μουλαρία= τα πολύ ζωηρά παιδιά που ενοχλούν
- (4467) Μούλος= αδέσποτος, που γυρίζει όλη μέρα στις γειτονιές
- (4468) Μούλος=παιδί που ενοχλεί

- (4469) Μουλοχτός= ύπουλος
- (4470) Μουρδούλω= ακατάστατη
- (4471) Μουσάκα= είδος βατράχου
- (4472) Μουστρούκιο= πολύ άσχημος
- (4473) Μούτζαρο=άχρηστο παιδί/αντικείμενο
- (4474) Μουτζουφλιά= χαστούκι
- (4475) Μούτο=κατεργάρης
- (4476) Μούτρο= κατεργάρης
- (4477) Μούτσουνο= κατέβασε μούτρα
- (4478) Μόφορο=τιποτένιος
- (4479) Μπάγιας=ανόητος
- (4480) Μπαγιοκόκος=κουτός
- (4481) Μπαλοτόνο= καυγιάς
- (4482) Μπαμπαλίζω= φλυαρώ
- (4483) Μπάμπαλο= φλύαρος
- (4484) Μπαντίδα= κακιά
- (4485) Μπαραχούζα= μάλωμα, άγριος καυγιάς
- (4486) Μπαρλακιάζω- μπαρτσουλάρω= τρελαίνομαι
- (4487) Μπαρλακός= ανήσυχος
- (4488) Μπαρουτιασμένος=έτοιμος να εκραγεί
- (4489) Μπαρούφα= τσακωμός
- (4490) Μπατάλι= άχρηστος
- (4491) Μπεκανάτο= ο κοντός
- (4492) Μπελαχάνιας=ανόητος
- (4493) Μπερτόδουλος= χαζός, ηλίθιος
- (4494) Μπλαντρώνα= κουτσομπόλα
- (4495) Μποβερέττα=κουνίστρα
- (4496) Μπόγιας=σκληρός/κακός
- (4497) Μποζοντούρος= μωτρωμένος

- (4498) Μπόζος= χοντρός
- (4499) Μποκολέτας= αυτός που φοράει σκουλαρίκια
- (4500) Μπούας=κουτός
- (4501) Μπουγιάδος= θυμωμένος
- (4502) Μπούγιο= σαματάς
- (4503) Μπουκουνιάζω= μαλώνω
- (4504) Μπουνάκ'ς= γεροξεκούτης
- (4505) Μπούρδα=ανοησία
- (4506) Μπουρίνια= νεύρα
- (4507) Μπούρλα=νεύρα
- (4508) Μπουρντζμένους= στριμμένος
- (4509) Μπουτσάρα= τιποτένια
- (4510) Μπουτσούνι μυαλό=καθόλου μυαλό
- (4511) Νεροτρουλίδα= φλύαρος άνθρωπος
- (4512) Νευρόζα=εριστικά καμώματα
- (4513) Νιόκος= χαζούλης
- (4514) Νιοράντες= επιδειξιομανής
- (4515) Νιοράντες= ψώνιο
- (4516) Νιοραντιά= επιδεικτική συμπεριφορά
- (4517) Νταής= παλληκαράς
- (4518) Ντελέγκου=αμέσως
- (4519) Ντενιέντες= τιποτένιος
- (4520) Ντζιντζιλόμος=ψηλομύτης
- (4521) Ντιβανές=κουτός
- (4522) Ντισπρέτο= προσβολή
- (4523) Ντόβας= βλάκας
- (4524) Ντόρος= φασαρία
- (4525) Ντουρντουβάκ'= αργόστροφος
- (4526) Ξεβδέλιασμα= τιποτένιος

- (4527) Ξελέστατος= απείθαρχος
- (4528) Ξεμπαγαλιάζω= χτυπώ
- (4529) Ξέντεντο= αχτένιστη γυναίκα
- (4530) Ξεντουρλομένη= λατέρνα
- (4531) Ξεπατωμένος= ο χωρίς πάτο
- (4532) Ξεσυνερίζομαι= παρεξηγώ
- (4533) Ξηρουπνάκα=κουτός
- (4534) Ο ζμερλάρδος= τρελός, ανισόρροπος
- (4535) Ωρέ=βρε
- (4536) Όρμπος= στα τσακίδια
- (4537) Όρσε= φάσκελο
- (4538) Ουζουρπάτορος= σφετεριστής
- (4539) Όχρητα= έχθρα
- (4540) Παδήρησες= τρελάθηκες
- (4541) Παλιάσκι=παλιοτόμαρο
- (4542) Παλικαρευόμενος= νάρκισσος
- (4543) Παπανή= ανακατωσούρα
- (4544) Παραζούζουλο= ζώφιο
- (4545) Παρασάνταλο= αποκρουστικός
- (4546) Παρασκαλίζω= παρεκτρέπομαι
- (4547) Παραστεκούλι= παρείσακτο, ανεπιθύμητο άτομο
- (4548) Παρατούριο= δύσμορφος
- (4549) Παράφορμος= ιδιότροπος
- (4550) Παρλακιάζω= τρομάζω
- (4551) Παρλαπίπας= αυτός που μιλάει πολύ
- (4552) Παρλιάκο= ανόητα φλύαρος
- (4553) Παρμενίες= άλογες απόψεις
- (4554) Πατλακίσου= χτυπάω
- (4555) Πέκα= λόξα

- (4556) Πεκαδόρος= ιδιότροπος
- (4557) Περμαντόνα=γυναίκα ελευθέρων ηθών
- (4558) Περνιτσιόζος= παλιάνθρωπος
- (4559) Πετεγουλιό = κουτσομπολιό
- (4560) Πέτσο= καβγάς
- (4561) Πιλατεύω= παιδεύω
- (4562) Πόντα= εχθρότητα
- (4563) Ποντίγιο= πείσμα
- (4564) Πόστα= βρισιά
- (4565) Πουκούλου= ελαφρόμυαλη
- (4566) Προπηλακίζω= βρίζω χυδαία
- (4567) Ραμολίδος= ξεμωραμένος
- (4568) Ραμολιμέντο= παλαβός
- (4569) Ρεμπεσκές= αλήτης
- (4570) Ρεντίκολο= γελοίος
- (4571) Ρεπμαβέκια= άχρηστη
- (4572) Ρετάρεις ωρέ= τρελάθηκες ρε?
- (4573) Ρετζεπέρα= γυναίκα μη κόσμιας συμπεριφοράς
- (4574) Ροματσίνα= σφοδρή επίπληξη
- (4575) Ρουμπαβέκια= κυριολεκτικά παλιόρουχο, χρησιμοποιείται όμως κατ' εξοχήν χλευαστικά
- (4576) Ρούτσι= ιδιοτροπία
- (4577) Ρουφιάνος=καταδότης
- (4578) Σακαφλιόρα= σκάρτη γυναίκα
- (4579) Σατράκαλο= ξεκαμωμένος
- (4580) Σαχλοκούδουνο= επιτόλαιος
- (4581) Σάψαλο= γερασμένος άνθρωπος
- (4582) Σγαρίλος= κατεργάρης
- (4583) Σγούμπα= καμπούρα

- (4584) Σε τσακίζω το τσερβέλο= θα σου σπάσει το κεφάλι
- (4585) Σεκάρω= παρενοχλώ
- (4586) Σενσάδος= αποβλακωμένος
- (4587) Σεντσαφέδες= ψεύτες
- (4588) Σερπιάδες= βλακείες
- (4589) Σζγόμπος= καμπούρης
- (4590) Σιχασίας= άτομο που προκαλεί απέχθεια
- (4591) Σκαθάρι= έντομο
- (4592) Σκαντερός= αηδιαστικός
- (4593) Σκατοφκιασμένος= κακός χαρακτήρας
- (4594) Σκατόψυχος= αυτός που 'χει κακή ψυχή
- (4595) Σκιάω/ σκιάζω= φοβίζω
- (4596) Σκλαπίστρω= σπάταλη
- (4597) Σκλουμπού= ψάρι πεσκανδρίτσα, χλευαστικός κακόσχημο σώμα γυναίκας
- (4598) Σκορσάρω= φοβίζω, τρομάζω
- (4599) Σκοτίζω= ενοχλώ
- (4600) Σκοτίτας= υπερβολικά ενοχλητικός
- (4601) Σκρονταδούρα= εμπόδιο
- (4602) Σκυλομπαρούφα= μεγάλος καυγάς
- (4603) Σμερδός= στριμμένος
- (4604) Σμπαλάδος= τρελός
- (4605) Σμπαραλιάζω= καταστρέφω
- (4606) Σμπαρλάδος= ανισόρροπος
- (4607) Σμπάρο= κατάρα
- (4608) Σμπόυζα= αποτυχία
- (4609) Σολέντες= αθυρόστομος
- (4610) Σοραμένο= ανόητος
- (4611) Σουγέτο= παλιάνθρωπος
- (4612) Σουγιέτο= κακόπιστο και δόλιο πρόσωπο

- (4613) Σουλατσαδόρος= αργόσχολος
- (4614) Σουρουκλεμές= άβουλος
- (4615) Σουρτούκος= αλήτης
- (4616) Σπαβέντο= τρομάρα
- (4617) Σπασόκοτα= ευτραφής γυναίκα που κουνιέται ηθελημένα καθώς περπατά
- (4618) Σπίουνος=καταδότης
- (4619) Σπόντα= δηκτικός υπαινιγμός
- (4620) Σταμπαλάδος= ανισόρροπος
- (4621) Σταυρώνω= ενοχλώ
- (4622) Στελιάρι/στηλιάρι=άχρηστος
- (4623) Στεναριτσιό= πείσμα
- (4624) Στεναριτσιό= πείσμα, δυστροπία, ισχυρογνωμοσύνη
- (4625) Στούρνος=βλάκας
- (4626) Στραβοκατινίζω=τρομάζω
- (4627) Στραβομουτσουνιάζω= δυσαραεστούμαι
- (4628) Στραβοστομάω= πανικοβάλλομαι
- (4629) Στραμπαλάδος= ανισόρροπος
- (4630) Στραμπαλάνος= ανισόρροπος
- (4631) Στράτσα=πατσαβούρα
- (4632) Στρέουλας=αμετάπειστο άτομο
- (4633) Στροπιάρω = σακατεύω
- (4634) Συφοριασμένος= κακότροπος
- (4635) Σφιχτοχέρης= φιλάργυρος
- (4636) Τάγκαρος = αγροίκος, χωριάτης
- (4637) Τζαντζανιάρ'ς=κλαψιάρης
- (4638) Τζάτζαλα= άχρηστα
- (4639) Τζατζανιάρ'ς=κλαψιάρη
- (4640) Το βαψα= θύμωσα και το κράτησα σήμερα
- (4641) Τοκάρω= θίγω

- (4642) Τόφαλους=άτομο με ογκώδης διαστάσεις
- (4643) Τρικόλορε= τρίχρωμο, μεταφορικά κακόγουστο, κιτς
- (4644) Τρουλίδα=φλύαρος
- (4645) Τσακμακίζω= δέρνω
- (4646) Τσακμακίσου= δέρνω
- (4647) Τσαλαφός=άνδρας με αστάθμητες αντιδράσεις
- (4648) Τσαμένος= καημένος
- (4649) Τσαμένος= καημένος
- (4650) Τσαποστέλιανο=άχρηστος
- (4651) Τσιαγκλί= ο αντιρρησίας
- (4652) Τσιγκρί= πειραχτήρι
- (4653) Τσιγνές= αντιρρησίας
- (4654) Τσίμπιος=ανόητος
- (4655) Τσινάω= εκδηλώνω δυσαρέσκεια κάνοντας μορφασμούς
- (4656) Τσιουκανάρα= ελαφρόμυαλος
- (4657) Τσογλάνι= διεφθαρμένος άνθρωπος
- (4658) Τσόκι= ανόητος
- (4659) Τσόπαινε= σόπα
- (4660) Χολέομαι=νευριάζω
- (4661) Τσορδέλω=πεταχτή κοπέλα
- (4662) Τσούκος= βλάκας
- (4663) Τσουλωμένος= έτοιμος για καβγά
- (4664) Τσουλώνω=θυμώνω
- (4665) Τσουρδί= προκλητική γυναίκα
- (4666) Φαμφαρόνος= φλύαρος
- (4667) Φάουσα= γκρίνια
- (4668) Φαρμακομούνα= χήρα η οποία έχει πολλούς συζύγους στο παρελθόν
- (4669) Φαρμανάω=κάνω ανοησίες
- (4670) Φεστάρω= ασκώ βία

- (4671) Φοραδιάρης= άξεστος
- (4672) Φορτίκι= γαιδούρι
- (4673) Φουγιάζω= φωνάζω
- (4674) Φουντώνω= θυμώνω
- (4675) Φουριόζος= βιαστικός
- (4676) Φουρκίζω= φέρνω σε δύσκολη θέση
- (4677) Φούσκος= χαστούκι
- (4678) Φρασίμι= παλιάνθρωπος
- (4679) Φρουστάδα=γυναίκα με άσεμνη συμπεριφορά
- (4680) Χαϊβάν= κουτός
- (4681) Χαλές=τιποτένιος
- (4682) Χαμόκουτος= αγαθιάρης
- (4683) Χάπατο= ανόητος
- (4684) Χαραμαντάνα=μεγαλόσωμη και ασουλούπωτη γυναίκα
- (4685) Χαρνταλίζου= φοβάμαι
- (4686) Χαχόλος= κακοπροαίρετος
- (4687) Χλόμπαρης= ζαβολιάρης
- (4688) Χόλεμα= θυμός
- (4689) Χολεμένος= νευριασμένος
- (4690) Χολεύομαι= θυμώνω
- (4691) Χολή= θυμός
- (4692) Χολιάζω= θυμώνω
- (4693) Χόλιασε/τσίνιασε= νευρίασε
- (4694) Χολομανάω= συγχύζομαι
- (4695) Χολοπίνω= πικραίνομαι
- (4696) Χολοτάραξη= σύγχυση, ταραχή που προκαλείται από θυμό
- (4697) Χτικιό= κακιά αρρώστια
- (4698) Ψωλεντίνης= χαρακτηρισμός υψίστης ευτέλειας
- (4699) Ωρέ λιγούρη= βρε λιγούρη

(4700) Ωρή ή ωρέ= μωρή ή μωρέ

8.1.16.2 Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

(4701) Αγλιά κι αλίμονο= Αλίμονο σου

(4702) Άι στον αγύργο!= Άει στον αγύριστο!

(4703) Ασίφτά γιέ σε! = Πανάθεμά σε!

(4704) Γι'ωρε στέλιο= Μωρέ άχρηστε

(4705) Για'πνομής= Εξ' αιτίας σου

(4706) Γλύδα στον κούτικα σου= Ο λαιμός σου είναι βρώμικος

(4707) Είναι στιά και λαμπατίνα= Πολύ ζωηρός , πολύ κακός και επικίνδυνός

(4708) Έχει τα αγγελικά του= είναι θυμωμένος, στρυφνός

(4709) Μούτρο από λυκάσιονα= Μούτρο από γυμνοσάλιαγκα

(4710) Μπα μωρέ ξεπατωμένο= Μπα μωρέ παλιόπαιδο

(4711) Μωρέ θεοσκοτωμένε=(θεοσκοτωμένος= αυτός που πρέπει να αφανιστεί από το θεό)

(4712) Στ' αγύριο ταξίδι

(4713) Στο πρώτο μου σπάργανο

(4714) Της θειάς σου το μπουδογκόφινο= Το κέρατο της θειάς σου

(4715) Το μάτ' σ' το μπέκιο= Το μάτι σου το στραβό

(4716) Ω Άγιε μου Σπυρίδωνα

(4717) Ω πολύ κακό μεγάλο= Ω παναγία μου(με έσκασες)

Ρηματικές φράσεις

(4718) Α στο διάουλο ε δε πάθαινε= Φύγε από 'δω

(4719) Αγγελοκρουσμένος= Αυτός που τρομάζει

(4720) Αγγελοκρούστηκα ωρέ με μας αγριοφωνάρες σου, που κακή ακλέρια να σε φάει= Τρόμαξα με τις φωνές σου, που να μείνεις άκληρος.

- (4721) Αγγελοκρούστηκα= ωρέ με τις αγριοφωνάρες σου, που κακή ακλέρια να σε φάει= τρόμαξα με τις φωνές σου, που να μείνεις άκληρος
- (4722) Άερα=κάερα=Λέγεται σε όσους λένε ανοησίες
- (4723) Άι στον άνεμο ωρέ αναγκεμένε!
- (4724) Άμα δεν το φας, θα το ρίξω στην πλάτη σου= λευκαδίτικη απειλή για να φάει ένα παιδί το φαΐ του
- (4725) Άντε στο διάουλο βωρέ ξόγανο, μπρίχου σε αρχινήσων μας σμπακιές και σε αφήσω στρόπα για όλη σου τη ζωή
- (4726) Αστραπή να πέσει να σε κάψει
- (4727) Αστραπή να σε βαρέσει= Να σε χτυπήσει κεραυνός
- (4728) Αφινιασμένο να σε βρουν= Να σε βρουν ακινητοποιημένο από τη λύσσα
- (4729) Βάστηξε την αγάπη σου και βαλ' την εκεί που ξέρεις
- (4730) Βγάλ' τη φάουσα= Κάνε ησυχία, ηρέμησε
- (4731) Βουρλέγκω, να σε μπουζουριάσουνε στο βουρλιταριό= Τρελή να σε κλείσουνε στο ψυχιατρείο
- (4732) Γαμώ το στανιό μου= Άσχημο να επιμένεις τόσο για κάτι
- (4733) Για δεξ τον κουγιάμπαλο, δεν μπορεί να κουνηθεί από τη θέση του και μου κάνει και τον καμπόσο
- (4734) Για τρα χάλια= Για δεξ χάλια
- (4735) Γινίκανε όλα ρουμπαραρού= Διαλύθηκαν όλα
- (4736) Δε βγάνεις τον αγκλέορα;= Δε σκας;
- (4737) Δεν άφηκε στάχτη= Τα έσπασε όλα
- (4738) Δεν είναι καλό αγκικό= Δεν είναι καλός χαρακτήρας
- (4739) Διάλ' έμπα μέσα σ'= Να μπει ο Διάολος μέσα σου
- (4740) Διάλ' έμπα μέσα σ'= Ο διάολος να μπει μέσα σου
- (4741) Δικόπο μαχαίρι να σου φάει τα φυλλοκάρδια
- (4742) Εβαρέθηκαν να σε βλέπουν τα μάτια μου
- (4743) Έβγαλε το μούτρο του από το στράϊστρο= Πήρε θάρρος
- (4744) Εβγήκανε οι βρώμες σου στο φόρο!
- (4745) Εβουρλίστηκες ωρέ;
- (4746) Εγίνικες βουρδούγιο= Έγινες ρεζίλι

- (4747) Είναι στιά και λαμπατίνα= Πολύ ζωηρός, πολύ κακός και επικίνδυνος
- (4748) Είσαι για να σου βαράνε λάτες! (τενεκέδες)
- (4749) Είσαι μπιτ γίδουλο= Είσαι εντελώς χαμένος
- (4750) Είσαι στιά και λαμπατίνα= Είσαι πολύ κακός και επικίνδυνος
- (4751) Έφαες όλη την σπαέτα που να σου σκαλώσει στον γλούπο και να φουρκιστείς=
Έφαγες όλα τα μακαρόνια που να σου σκαλώσουν στον λαιμό και να πνιγείς
- (4752) Έχει τα αγγελικά του= Είναι θυμωμένος
- (4753) Ήτανε λίγο συμπαράδα= Ήτανε λίγο χαζή
- (4754) Θα γένει ρεμπόμπο!= Θα γίνει χαμός
- (4755) Θα σ' κάμω μεγάλη σένα= Θα σου κάνω μεγάλο κανγά
- (4756) Θα σ' φερτάρω καμιά και θα σόρτει ο ουρανός κολοκύθι=Θα σε χτυπήσω και
θα σου έρθει ο ουρανός κολοκύθι
- (4757) Θα σε γρουμπανίσω= Θα σε γρονθοκοπήσω
- (4758) Θα σε καναγλίσω= Θα σε δείρω
- (4759) Θα σε κάνω δεμάτ' στο ξύλο= Θα σε κάνω μαύρο στο ξύλο
- (4760) Θα σε μάσω μας λιθαριές= Θα σε πετροβολήσω
- (4761) Θα σε ξεπροβιάσω= Θα σε γδάρω
- (4762) Θα σε πιάσω με τη τζόρα= Θα σε δείρω με τη βέργα
- (4763) Θα σε σβερώσω= Θα σε δείρω
- (4764) Θα σε σκροβοντήσω κατά γης= Θα σε χτυπήσω να πέσεις κάτω
- (4765) Θα σου φάω το μ'λί= Θα σου φάω το λαρύγγι
- (4766) Ίμπε διούλε μέσα σ'= Μπα που να σε πάρει ο διάολος!
- (4767) Και κειό το χαντό που μου 'ρτε να την ξυλίσω
- (4768) Κακή αναράιδα να σε πάρει!
- (4769) Κακή λαμπριά να σ' ώρθει= Να έχεις κακό Πάσχα
- (4770) Κακή Λαμπριά να σ' ορθει/ να μη σ' ορθει! = Να 'χεις κακό Πάσχα
- (4771) Κακή λαμπριά να σου 'ρθει που ασκοφάντησες το θηλυκό μου= Κακό Πάσχα
να έχεις που συκοφάντησες την κόρη μου
- (4772) Κακή λυσοντεριά να σε φάει!
- (4773) Κακιά σου όρεξη και να' χεις καλό φαΐ

- (4774) Κακιά σφαίρα να σου φάει το κεφάλι
- (4775) Κακιά φωνή να σου' ρθει
- (4776) Κακό αναθεματούριο να μας βρει
- (4777) Κακό γαρμπούνι να σε φάει!
- (4778) Κακό γαρμπούνι= κάτι τρομακτικό να σε φάει
- (4779) Κακό λείψανο που θα κάμεις
- (4780) Κακό μαλαθράκι να σε κόψει= Να πεθάνεις από αρρώστια του δέρματος
- (4781) Κακό τάραμα να σε πιάκει!
- (4782) Κακό ψόφο να χεις= Να πεθάνεις με άσχημο τρόπο
- (4783) Κακό ψόφο να χεις= Να πεθάνεις με άσχημο τρόπο (κατάρρα)
- (4784) Κακός αφορεσμός να σε φάει: Αφορεσμός = Η αίσθηση του αχόρταγου
- (4785) Κακος αφορεσμος να σε φαιει= Η αίσθηση του αχόρταγου
- (4786) Κακός μελιγγίτης να σε κόψει! (μηνιγγίτα)
- (4787) Κακός μελιγγίτης να σε κόψει= Που να πάθεις μηνιγγίτιδα
- (4788) Κακός σου καιρός ή κακός σου χρόνος= Να έχεις κακό χρόνο
- (4789) Κανείς δεν μπορούσε να τους ντουράρει= Κανείς δεν μπορούσε να τους συγκρατήσει
- (4790) Κάτσε εδεπά γιατί θα σου φέρω χαστούκι= Κάτσε εδώ γιατί θα σε χαστουκίσω
- (4791) Κιτρινόμπαφα...που πήες και με μολόησες εξεπίτηδες= Κιτρινόμπαφα είναι ένα ψάρι γκρι που όταν χαλάει γίνεται κίτρινο και τον κοροϊδεύει έτσι δηλαδή χαλασμένε, κακέ που πήγες και με μαρτύρησες επίτηδες
- (4792) Κοίτα μωρέ το κακοθάνατο τι κουβέντες γύρισε και μου είπε
- (4793) Κοράκια να φάνε τα μυαλά σου και κρέατά σου
- (4794) Κούτρι κούτρι= Λες βλακειές
- (4795) Μ'αλάλιασες με μας φωνές σου= Με τρέλανες με τις φωνές σου
- (4796) Μα είσαι τελεια κουγιαμπαλο= Είσαι τελείως χαζός
- (4797) Μα που να μπει ο γρεντζεούλης μέσα που σε σπειρογέννησε= Να μπει ο διάλογος μέσα σου, που σε έσπειρε και σε γέννησε

- (4798) Μπα που να σε φάει η φάουσα και το κακό γαρμπούνη= Να πεθάνεις από γάγγραινα και την ασθένεια του άνθρακα
- (4799) Μπα που να σε φάει το χτικιό και η μαύρη πανούκλα= Να πεθάνεις από φυματίωση κι από πανούκλα
- (4800) Μαύρο/κακό χτικιό να σε φάει= κατάρα για θάνατο από φυματίωση
- (4801) Με ανάγκεψες με την πάρλα σου= Με τρέλανες με το ομιλητό σου
- (4802) Με βουρλίσατε= Με τρελάνατε
- (4803) Με χόλυνες και μ' ασκωθήκανε τα μαλλιά τ' αφήλου= Με νεύριασες και μου σηκωθήκανε τα μαλλιά
- (4804) Μεγάλη αναπγετν' σα σε δέρνει= Είσαι πολύ ανυπάκουος
- (4805) Μη βγάλεις μπαμπαζά= Μη μιλήσεις
- (4806) Μη μ' αντιγαρείς= Μη μου αντιμιλάς
- (4807) Μη με αντικόβεις= Μη μου αντιμιλάς
- (4808) Μη συφτάκεις και μην απορεβάρεις= Μη σώσεις ποτέ
- (4809) Μη σώσεις και μη συφτάκεις!
- (4810) Μόρα και κάτσα να σε πιάσει
- (4811) Μου 'χεις γίνει φόρτωμα αβάσταχτο
- (4812) Μου 'βγαλες το λάδι= Με κούρασες
- (4813) Μου έχεις σκοτίσει τον Άι Σπέρωνα= Με έχεις ζαλίσει
- (4814) Μου καμε ένα καστίγιο= Με ταλαιπώρησε
- (4815) Μου σήκωσες αλμπαζία= Με σύγχισες
- (4816) Μου σκώτισες τον πλάτη= Με νεύριασες, με έσκασες
- (4817) Μου' φαγες την Ανάσταση!
- (4818) Μπα που να βγάλεις την Χρυσή= Να αρρωστήσεις(θανατηφόρα αρρώστια)
- (4819) Μπα που να γίνεις κότσιολο= Το κότσιολο είναι το εσωτερικό του καλαμποκιού και εννοεί να γίνεις το ίδιο αδύνατος
- (4820) Μπα που να μη σ' εύρει του χρόνου= κατάρα
- (4821) Μπα που να μη σιφτάκεις να βγάλεις το χρόνο σου ή να μη σε βρει ο χρόνος: Να πεθάνεις πριν μπει ο χρόνος

- (4822) Μπα που να μη συφτάκεις να βγάλεις το χρόνο σου= Να πεθάνεις πριν μπει ο νέος χρόνος
- (4823) Μπα που να σ ορίσει και να σε σπορίσει= Άσχημη απάντηση στο ορίστε
- (4824) Μπα που να σε κάψει η λάμπα= Να καείς στην φωτιά
- (4825) Μπα που να σε φάει τρεχούμενη= Να τρελαθείς
- (4826) Μπα που να συφτάκει και ξανάρθει= Να μην ξανάρθεις
- (4827) Μπα, που να σε φάει το χτικιό ωρή παλιομομόζα, βαβύλω= Να πάθεις φυματίωση μωρή άσχημη, κουτσομπόλα
- (4828) Μυαλό π'οχεις και δεν το ξουρίζεις= Είσαι πολύ ανόητος
- (4829) Μυαλό που το 'χεις και δε το ξυρίζεις= Δε σκέφτεσαι σωστά, δε χρησιμοποιείς καθόλου το μυαλό σου, δεν έχεις μυαλό
- (4830) Μωρέ μπαρλακιασμένο (τρελαμένος), παρτσακλό που θέλεις και γυναίκα!
- (4831) Μωρέ σμπαρλάδε (ανισόρροπος), γριντιάρη (γκρινιάρης), μουρλέ, αναγκεμένε (τρελός)!
- (4832) Μωρέ σύρε στο διάουλο, φέρε μου το σίκλο= Φέρε μου τον κουβά
- (4833) Μωρέ τσουί (παλιογυναίκα)
- (4834) Μωρή κατσιφόλαινα (παλιογυναίκα)
- (4835) Να ανοίξει η γη και να σε καταπιεί
- (4836) Να αποσβολωθείς!
- (4837) Να αραχνιάσει η καρδιά σου
- (4838) Να βγάλεις δέκα εφτά τριμπούμπουλα
- (4839) Να βγάλεις την κακιά σπίθα
- (4840) Να βγάλεις την κορύζα
- (4841) Να βγάλεις το χοιρόλαιμο
- (4842) Να βγάλεις τον αγκλέορα= Να βγάλεις το σκασμό
- (4843) Να βγει η ψυχή σου
- (4844) Να δώσει ο θεός να έμπει ο διάουλος μέσα σου και να'ναι και τσαγκαρης
- (4845) Να εμπί ο διάουλος μέσα σου όσο είναι μεγάλο βουνό (αίνος)
- (4846) Να έμπει το φίδι μέσα σου
- (4847) Να κάτς' η φούρκα στο λαιμό σου κι η θηλιά στο λάρυγγά σου
- (4848) Να κοιτάξεις τη στραβομάρα σ'= Να κοιτάξεις τη δουλειά σου

- (4849) Να κορζιάξεις= Να διψάσεις πολύ
- (4850) Να κουτσοποδαριαστείς εκεί που προβατείς!
- (4851) Να λαλήσουν κουκουβάγιες στο σπίτι σου
- (4852) Να λυσσιάξεις και να φας το κρέας σου
- (4853) Να μαουλοσυρθείς= Να πάθεις εγκεφαλικό
- (4854) Να μη δουρήσεις
- (4855) Να μη μιλήσεις του παπά που θα σε κοινωνήσει
- (4856) Να μη προφτάσεις να κοινωνήσεις
- (4857) Να μη σε λύσει η γης αναθεματισμένο!
- (4858) Να μη σε' βρει άλλος χρόνος
- (4859) Να μη σου μείνει βήσαλο= Να μη σου μείνει τούβλο
- (4860) Να μη συφτάκεις και να μην απορεβάρεις!
- (4861) Να μη συφτάκεις να 'ρθεις!= Να μην τα καταφέρεις
- (4862) Να μη συφτάκεις να δεις παιδί!= Να μην αξιωθείς να κάνεις παιδιά
- (4863) Να μη φορέσεις μεγαλύτερο ποκάμισο
- (4864) Να μη φτάσεις να χρονιάσεις
- (4865) Να μην θελήσεις το ποκάμισό σου
- (4866) Να μην προφτάσεις να προσκυνήσεις τον Άγιο
- (4867) Να μην συφτάκεις= Να πας πριν την ώρα σου
- (4868) Να μπει μαλλίνα μέσα σου= Να σε πιάσει βαριά πνευμονία
- (4869) Να μπει ο διάολος μέσα σου και να' ναι και τσαγκάρης
- (4870) Να μπει ο διάολος μέσα σου= Να μπει ο διάολος μέσα σου
- (4871) Να μπει ο διάφορος μέσα σου! (ο διάολος)
- (4872) Να μπου οι διάολοι μέσα στο κεφάλι σου και να είναι θηλυκοί και να γεννάνε=
Να πάθεις καρκίνο(είδος καρκίνου στον εγκέφαλο)
- (4873) Να μούνε οι διάολοι μέσα στα σκαρτούνια σου= τα κακά δαιμόνια να μούνε
στις κάλτσες του συγκεκριμένου ατόμου στο οποίο αναφέρεται η κατάρα και
να δυσκολέψουν τον βηματισμό του
- (4874) Να μούνε τα μαλλίνα μέσα σου= Να μπου τα κακά πνεύματα μέσα σου, να
αποκτήσεις ανησυχία (κατάρα)
- (4875) Να ξεραθείς, να μάσεις και να γίνεις κουβάρι

- (4876) Να ξεράσεις αίμα και ντροπίκι
- (4877) Να πας και να μη γύρεις. Μπαουλάδονε να σε φέρουνε!
- (4878) Να πας στο διάολο και πίσ' από τον ήλιο
- (4879) Να πέσεις να γίνεις εφτά χιλιάδες κομμάτια
- (4880) Να πήξει το αίμα σου να γίνει πλάκα
- (4881) Να ρμαξ' η Παξοί και να μην μείνει ρουθούνη= να ερημώσει το νησί ακόμη
- (4882) Να ρμαξ' η Παξοί= να ερημώσει το νησί ακόμη
- (4883) Να σε ιδώ μονοστέφανη= Να σε δω νεκρή και άγαμη
- (4884) Να σε ιδώ ν' αλυχτάς και να μην πονέσει η ψυχή μου!(αλυχτάω= φωνάζω από πόνο)
- (4885) Να σε κάψει και να σε τριρομαδήσει ο Χάρος!
- (4886) Να σε κουτσοποδαριάσει ο διάολος!
- (4887) Να σε κόψει κακός δρόπακας! (υδρωπικία)
- (4888) Να σε μάσει ο άνθρακας= Να πάθεις θανατηφόρα ασθένεια
- (4889) Να σε παρ' ο διάολος και να σ' αλέσει ο μύλος
- (4890) Να σε πειράξ' ο διάολος ώρα του μεσονύχτου
- (4891) Να σε πιάκει κόρπο και να κάμεις σμπόκο= Να σε πιάσει βαριά και ακαθόριστη αδιαθεσία και να πεθάνεις
- (4892) Να σε φάει η φάουσα= (φάουσα είναι το έλκος που διαβρώνει και σαπίζει τις σάρκες)
- (4893) Να σε φάει η φάουσα= Να πεθάνεις από γάγγραινα
- (4894) Να σε φάει το χτικιό: Να πεθάνεις από φυματίωση
- (4895) Να σε φάει το χτικιό= Να πεθάνεις από κακιά αρρώστια(χτικιό ονόμαζαν την φυματίωση
- (4896) Να σε φάει το χτικιό= Να πεθάνεις από φυματίωση
- (4897) Να σκάσεις και να κρεπάρεις (σκάω από τη στεναχώρια μου)
- (4898) Να σκάσεις και να κρεπάρεις= Που να σκάσεις από τη στεναχώρια σου
- (4899) Να σου δώκω μια να μείνεις σύξυλος!
- (4900) Να σου μάσουνε τα μυαλά με το κουτάλι
- (4901) Να φας τα λυσσακά σου= Να φας τα προϊόντα της λύσσας σου
- (4902) Να φτύσεις αίμα κι άντερα

- (4903) Ξαφνικό να σου 'ρθει= Να σου έρθει ξαφνικά αρρώστια
- (4904) Ξεκουμπιδιάσου, πήγαινε να δουλέψεις που μόνο να τρως τον αγγέουρα ξέρεις, να που κακιά πανούκλα να σε κόψει
- (4905) Ο διάολος να σε πνίξει όσο είναι βαθύτερα νερά
- (4906) Όλη μέρα κραίνεις= Όλο μιλάς
- (4907) Όλο ανακεφαλιές κάνεις=Όλο ανοησίες κάνεις
- (4908) Όπου διάολε σκότωσε σε
- (4909) Όπου να σε κόψει ψιλήθρα= Που να πάθεις κάποια αρρώστια (κάποια άσχημη αρρώστια, πανούκλα)
- (4910) Ορέ είσαι βουρλισμένος με τα καμώματα σου: Είσαι τρελός με αυτά που κάνεις
- (4911) Ορέ λιγόχρονε, α σε περιλάβω, θα σου κάμω τα κόκκαλα σελίδες!: Κακομοίρη μου, αν σε πιάσω, θα σε σπάσω στο ξύλο!
- (4912) Ορέ λιγόχρονε, άμα σε περιλάβω θα σου κάμω τα κόκκαλα σελίδα, θα σε κάμω να μπιδήρεις= Βρε κακομοίρη, αν σε πιάσω στα χέρια μου θα σου σπάσω τα κόκκαλα, θα σε κάνω να υποφέρεις
- (4913) Ορε λογοχρονε, α σε περιλάβω, θα σου κάμω τα κοκαλα σελίδες= Κακομοίρη μου, αν σε πιάσω, θα σε σπάσω στο ξύλο
- (4914) Ορη θα βγω στη φανεστρα, θα κανω βουκινο τσι πομπες σου και θα γινει μεγαλο ρεμπομπο= θα βγω στο παραθυρο, θα πω τις ντροπες σου και θα γινει χαμος
- (4915) Ορη θα βγω στη φανέστρα, θα κάνω βούκινο τσι πομπές σου και θα γίνει μεγάλο ρεμπόμπο= Θα βγω στο παράθυρο, θα πω τις ντροπές σου και θα γίνει χαμός
- (4916) Όσα τα πούπουλα τσου κοτάνε τόσες ψυχές να πάρει ο Χάρος από το σόι σας!
- (4917) Οχιά και μονομερίδα να σε φάει!
- (4918) Παριστάνεις και τον άντρα, μωρέ παρασήμιομα, μωρέ απολιφάδι!
- (4919) Που είναι σκέτη σεκατούρα, δε νογάει τσίποτσι
- (4920) Που κορδομένο να σε γδιώ μέσα στην κάσα= Στημένο σαν νεκρό να σε δω μέσα στο φέρετρο
- (4921) Που να σε η λάχτιση(βάσανο) και η ψυχή να μη σου βγαίνει!
- (4922) Που να σε πιάκει βουρλισιά(τρέλα)!
- (4923) Που να σε πιάκει κακό οριό! (δυνατό κρύο)

- (4924) Που να σε πιάσει κακό όριο= Να ανεβάσεις υψηλό πυρετό και να έχεις κρύο ιδρώτα
- (4925) Που να σε φάει η κακιά η οχιά και η μονομερίδα! (δηλητηριώδες φίδι)
- (4926) Που να σε φάει κακός σκωτάς= Που να σε φάει καμιά αρρώστια
- (4927) Που να σε φάει ο αστρίτας! (φίδι με θανατηφόρο δάγκωμα)
- (4928) Που να σε φάει το χτικιό!
- (4929) Που να σου μπει η μαλίνια/Κακή μαλίνια να σε'βρει!
- (4930) Που να σου πει ο παπάς στο αυτί κι ο διάκος στο κεφάλι!
- (4931) Που να σου φάει η φάουσα το χέρι!
- (4932) Που προβατείς έτσι ορέ σα το διακονιάρη= Πως κυκλοφορείς έτσι σαν ζητιάνος
- (4933) Ρε παλιόπαιδο άμα σε πιάσω θα σε μαλλιβουρδίσω
- (4934) Ρούτσια κάνει= Μούτρα κάνει
- (4935) Σε βλέπω και μου' ρχεται να βγάλω τα σκότια μου= Σε βλέπω και θέλω να βγάλω τα έντερα μου, αηδιάζω
- (4936) Σιγά τη νιά! Ποντίλιο (πείσμα) και στεναριστιό (δυστροπία, ισχυρογνωμοσύνη) και τζίτζιρα στο στόμα (πολύ φλύαρη)!
- (4937) Σιγά ωρή με τρόμαξες, επήε να μόρτει συγκοπή
- (4938) Στάχτη και διάργυρος (υδράργυρος), μπουχός (σκόνη) να γίνουν όλα μες στα σπίτια σας!
- (4939) Στάχτη και διάργυρος= Ας διαλυθούν όλα
- (4940) Στάχτη και μπαρούτι να γένεις!
- (4941) Στάχτη και μπαρούτι να γενεις= Να γίνεις κομμάτια
- (4942) Στάχτη και μπαρούτι= Να γινει κομματια
- (4943) Στάχτη και μπούρμπερη να γένεις= Να εξαφανιστείς, να γίνεις σκόνη
- (4944) Στέκα ωρέ με βούρλισες τέλεια= Σταμάτα με τρέλανες τελείως
- (4945) Στη πιάτσα έγινε αποσίμπελο ρεμπόμπο!= Στην πλατεία έγινε φασαρία
- (4946) Στην πιάτσα έγινε αποσίμπελο ρομπόμπο= παραλίγο να γίνει να γίνει φασαρία
- (4947) Στια και λαμπατίνα να σε κάψει= Να σε κάψει φωτιά
- (4948) Στια φωτιά και λαμπατίνα να σε κάψει!
- (4949) Σύρε πνίξου= Πήγαινε να πνιγείς
- (4950) Τι με γκολέθηκε!= Τι με βρήκε/ Τι έπαθα

- (4951) Τι τρώγεσαι με τα σκουτιά σου;
- (4952) Τι τσαμπουνάς μαρή;= Τι λες μωρή;
- (4953) Τον κακό σου το φλάρο= Λες κουταμάρες
- (4954) Τονε πίκρανε= Του πείσμωνσε
- (4955) Του είπα κάτι και αυτός ερούτσωσε= θύμωσε, πείσμωνσε
- (4956) Του κάνει τα μότα= τον κοροϊδεύει
- (4957) Του πα κάτι και αυτός ερούτσωσε= Του είπα κάτι και αυτός πείσμωνσε
- (4958) Τρομάρα να σου' ρθει= Να τρομάξεις
- (4959) Τρώγεται με τα σκουτιά του= Είναι ιδιότροπος
- (4960) Τρώγεται με τα σκουτιά του= Είχε γκρίνια, είναι ιδιότροπος
- (4961) Τσώπα, μωρέ μελίχλωρε, μουρούφλη, κακομοίρη!
- (4962) Φεύγεις εδεπάθενε μωρέ, να μη σου δώσω κανένα ξεμπάχαλο
- (4963) Φύγε από δώθε ωρέ ρεντίκολο!
- (4964) Ω! κακη λαμπρια που με βρηκε = Τι κακός μπελάς με βρήκε
- (4965) Ω! Ποντίλιο που χεις= Πείσμα που έχεις
- (4966) Ωρέ ξεποχτισμένο που να σε' βρει ανάγκη μου τα' καμες ούλα σιάδι= Βρε χαμένο να πάθεις κάτι, που μου τα έκανες όλα χάλια
- (4967) Ωρέ είσαι τέλεια μπλάνφας;= Μωρέ είσαι τελείως βλάκας; Έβγαλε το μούτρο του από το στραϊστρο= Πήρε θάρρος
- (4968) Ωρέ εσύ είσαι συμπάρο που φυσά= Είσαι χαζός
- (4969) Ωρέ καψόχρονε που να σου' ρθεί κόλπο, δεν άφηκες ούτε ερμοκαδίνα= Μωρέ προκομένη να σκάσεις, δεν άφησες ούτε ξύλο από το σπίτι(κεντρικό ξύλο στήριξης σπιτιού)
- (4970) Ωρε κόρλακα που' χεις κάτι μάτια σαν του Αϊ Μάρκου= Μωρέ βάτραχε που έχεις κάτι μάτια σαν τον Άγιο Μάρκο
- (4971) Ωρέ λιγόχρονε, α σε περιλάβω, θα σου κάμω τα κόκκαλα σελίδες!= Κακομοίρη μου, αν σε πιάσω, θα σε σπάσω στο ξύλο
- (4972) Ωρέ λιγόχρονε, α σε πιάκω θα σου κάμω τα κόκκαλα σελίδες!
- (4973) Ωχου ορε παιδι γκριντα που εχεις= Ωχου ρε παιδί γκρίνια που έχεις
- (4974) Ψαλμός που εμπεριέχονται κατάρες

Κατάστησον επ' αυτόν αμαρτωλόν
Και διάβολος στήτω εν δεξιών αυτού
Εν τω κρίνεσθαι αυτόν εξέλθοι καταδεδικασμένος
Αι η προσευχή αυτού γενέσθω εις αμαρτίαν
Γεννηθήτωσαν οι υοί αυτού ορφανοί
Και η γυνή αυτού χήρα
Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οι υολοί αυτού
Και επαιτήτωσαν
Εκβληθήτωσαν εκ των οικοπέδων αυτών
Εξερευνησάτω δανειστής πάντα όσα υπάρχειμ αυτώ
Και διαρπασάτωσαν αλλότριοι του πόνους αυτούς
Η υπαρξάτω αυτώ αντιλήπτωρ
Μηδέ γενηθήτω οικτιρμών τοις ορφανοίς αυτώ
Γενηθήτω τα τέκνα αυτού εις εξολοθρεύσιν
Εν γενεά μια εξαλειφθεί το όνομα αυτού
Εις την κήρυξιν να φυλάττεται η κάτωθεν τάξις και ψάλλουν πρώτον κατά
Την συνήθειαν το τροπάριο, ότε οι ένδοξοι μαθηταί έπειτα να αναγνωσθούν το
Αφοροχάρτι κατάτην περίληψιν του, μην σμίγοντες περισσώτερων, μετά την
Ανάγνωση του οποίου να λέγουν τους ψαλμούς, ο θεός την αίνεσιν μου δίκασον
Κύριε τους αδικούντας με μη παραζήλου εν πονηρευομένους και ούκ άλλον

8.1.16.3. Σε διαλογικό επίπεδο

Α) Διάλογος

(4975) Δελέγκου σ' έπιακα από τη φανέστρα μου, που την είχα αφήκει λιμπρέτο.

Τι σ' έπιακε ορή καντουνόστομη, και σκούζεις;

Ορή ξεντουρλομένη, παπανή, αν ξαναπιάκεις στο στόμα σου το γαρμπούζο μου,
θα σου ρίξω ξυλικουτιά και θα σ' αφήκω σύξυλη!

Να πας στο γέρο το διάλο, ορή ριμοκοντόρα. Εγώ δε λερώνω το στόμα μου,
με κοπριές σαν τα μούτρα σου!

Μπα που να σε πιάκει σύγκρυο, κακός μιλιγγίτης και χτικιό!

Όρσε ορή, εσένανε να σε πιάκει, έμπυο και κόψιμο και να σε κάμει γιώμα, που
να μην προκάμεις Παναία μου, να ασκόσεις, ούτε την προστομούνα σου!

Μετάφραση

- Τώρα σε έπιασα από το παράθυρό μου, που το είχα αφήσει λίγο ανοιχτό.

- Τι έπαθες μωρή ανοικοκύρευτη και φωνάζεις;
- Μωρή λατέρνα, ανακατωσούρα, αν ξαναπιάσεις στο στόμα σου τον αγαπητικό μου θα σε χτυπήσω με ότι βρω μπροστά μου και θα σε αφήσω σύξυλη.
- Να πας στο διάολο, μωρή λιμοκοντόρα. Εγώ δε λερώνω το στόμα μου με κοπριές σαν τα μούτρα σου.
- Που να σε πιάσει σύγκρυο, πολύ δυνατός πονοκέφαλος/(ή μηνιγγίτιδα) και αρρώστια.
- Πάρτα μωρή, εσένα να σε πιάσει πρήξιμο και κόψιμο και να σε κάνει λιώμα και να μην προλάβεις Παναγία μου, να σηκώσεις ούτε την ποδιά σου.

B) Διάλογος

(4976) ΜΗΤΕΡΑ -Έλα σα δω ορέ αδουλή

ΓΙΟΣ = Τι τρέχει μάνα;

ΜΗΤΕΡΑ -Άς στο δώμα σου να σε νιαρίσεις παλιό άτσαλε

ΓΙΟΣ -Ορέ μάνα αναρίτιασα από μας τσιρίδες σου. Όλο φωνή και αντάρα είσαι

ΜΗΤΕΡΑ – Πάγαινε γιατί πάνω στην βούρλα μου θα αρπάξω κανάν βούρδουλα

ΓΙΟΣ -Θα σε πάω ορέ μάνα μας έφαγες τα συκώτια με την γκρίντα σου

ΜΗΤΕΡΑ -Έτσι ανάνταφλος που είσαι ορέ ποια θα σε πάρει;

ΓΙΟΣ – Παγαίνω. Τσώπαινε τώρα.

Μετάφραση

ΜΗΤΕΡΑ -Έλα εδώ ρε τεμπέλη

ΓΙΟΣ -Τι τρέχει μάνα

ΜΗΤΕΡΑ -Πήγαινε στο δωμάτιο σου να καθαρίσεις παλιό ακατάστατέ

ΓΙΟΣ -Πω ρε μάνα αναρίτιασα από μας φωνές σου. Όλο φωνάζεις

ΜΗΤΕΡΑ -Πήγαινε γιατί πάνω στον θυμό μου θα αρπάξω κανά παλούκι να σε δείρω

ΓΙΟΣ -Θα πάω ρε μάνα μας ζάλισες με την γκρίνια σου

ΜΗΤΕΡΑ -Έτσι ανοικοκύρευτος που είσαι ποια θα σε παντρευτεί

ΓΙΟΣ -Πάω λέω. Ηρέμησε τώρα.

8.1.17. Το ιδίωμα της Χίου και οι απεικονίσεις του θυμού

8.1.17.1. Σε επίπεδο λέξεων

(4977) Αγαλιάς= ο χαζός, ο αγαθιάρης

(4978) αγγελοκρούομαι= δαιμονίζομαι

- (4979) Ανάγκασμα σε=ανάθεμα σε
- (4980) Αναμικιώρης= ο στριμμένος άνθρωπος
- (4981) Αξελέστατος= ασουλούπωτος
- (4982) Αποκοντριασμένος= αυτός που του φταίνει όλοι και όλα
- (4983) Αργεντού/Λωλοφιογκού= παλαβιάρια
- (4984) γομάρι= γαϊδούρι
- (4985) Επίζουλος= ο ανάποδος άνθρωπος
- (4986) Κάιας= γρουσουζής
- (4987) Κακά ψυχρά= Ας πάει στα κομμάτια, δεν με νοιάζει
- (4988) Κακαβρακάτος= ο αυθάδης
- (4989) Καμπανάρος= ψεύτης
- (4990) Καντιλόρα=αυτή που είναι στολισμένη σαν λατέρνα
- (4991) Καψομανής/ Καψοκαλύβας= ο πολύ αργός άνθρωπος
- (4992) Κιουκιουρίστρα= πολυλογού
- (4993) Κοντοφλύος= κοντοστούπης
- (4994) Κουδουνάτος= καρνάβαλος
- (4995) Κουπάφτης= αυτιάς
- (4996) Λειψός= χαζός
- (4997) Λέσι= βρωμιάρης
- (4998) Λωλοπαντιέρα= αυτή που γυρνάει στους δρόμους
- (4999) Μόλεμα= βρωμιάρης
- (5000) Μουτσουναριά= καρνάβαλος
- (5001) Μπερτόδουλος= αυτός που τα κάνει όλα μπάχαλο
- (5002) Μπρούζος= ξεροκέφαλος
- (5003) Ξύκης= σκουλήκι της κοινωνίας
- (5004) Ουργιαμάδες= σαχλαμάρες, τρέλες
- (5005) Παντερόλα= κουρελιασμένη
- (5006) παρασάνταλος= τιποτένιος
- (5007) πετσώνω= δίνω μπάτσα στο πρόσωπο

- (5008) Σκουρδουλιάζω= τρώω σαν γουρούνι
- (5009) Σκυλοκοπριά= ο τεμπέλης, ο άχρηστος
- (5010) Συνερίζω= θυμώνω
- (5011) Τζερεμές= αυτός που κάνει δουλειές του ποδαριού
- (5012) Τσαμπουρδού= κουτσομπόλα
- (5013) Τυροβολής= αυτός που γυρίζει το κεφάλι του και αφήνει μόνο λίγο μαλλί στην κορυφή του κεφαλιού του
- (5014) Φιάκας=αυτός που το παίζει ωραίος
- (5015) Χαλατζιάρης= σκουληκιάρης
- (5016) Χαφτάς= βλάκας
- (5017) Χωριογυρού= αυτή που γυρνάει τις πόρτες

8.1.17.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (5018) Άι κατ' άνεμ'
- (5019) Άι κατά διαόλ'
- (5020) Άι στο διάτανου
- (5021) Άι μαρ' καπρί= Άντε παλιογύναικο
- (5022) Άι μαρ' λώβα= Άντε μωρή ξεδιάντροπη
- (5023) Άμε στα φράνταλα= Άντε στα σκουπίδια
- (5024) Ανάθιμ το γουνιό σου
- (5025) Άντε μωρή κουκουγιάβλα= Άντε μωρή κουκουβάγια
- (5026) Μουρ' ανταριασμένου
- (5027) Μουρ' αστραποκάμενου
- (5028) Μουρ' αναθιματ'σμένου
- (5029) Μουρέ βουλιασμένου
- (5030) Μουρέ γκρεμοτσακισμένου
- (5031) Μουρέ ξεφτιλ'σμένου
- (5032) Μουρέ ξικιμένου

(5033) Μπανταλό και ξυπαρμένου

(5034) Μωρή καρακάξα

(5035) Μωρή κίσσα

(5036) Μωρή κρούνα

(5037) Ωχά βουδιά= Άντε βόδι

Ρηματικές φράσεις

(5038) Άι κατά διαόλ'

(5039) Άμα σου δώκω μια με την κατσούνικα κι α σου σπάσω το κούγιαβλο σου= Θα σου δώσω μια με το μπαστούνι και θα σου σπάσω το πόδι σου

(5040) Άι σιχτίρ απ εκεί = Να πας στα κομμάτια

(5041) Άι στα τζακίδια= Να πας από εκεί που ήρθες

(5042) Άμα σ' έβρω μπροστά μου= Εάν σε βρω μπροστά μου

(5043) Άμα σε πιάκω στα χέρια μου= Εάν σε συναντήσω από κοντά

(5044) Άμε στου δρυ τα φύλλα= Ας σε πάρει ο άνεμος

(5045) Άμε φύε απέδω μωρή λούτα= Άντε φύγε από εδώ μωρή γουρούνα

(5046) Γαμώ το στανιό σου= ύβρις που αναφέρεται στην οικία κάποιου

(5047) Είντα σκουρδούλα λες; = Τι βλακείες λες;

(5048) Είσ' μιγάλου μπλάρι= Είσαι μεγάλο μουλάρι

(5049) Θα σε ζάγω μία π' θα τ' θυμάς σ' όλης' τ' ζωή= Θα σε χτυπήσω μία που θα τη θυμάσαι σ' όλη σου τη ζωή

(5050) Θα σου μάσω τα τσαούλια = Θα σε χτυπήσω στο σαγόνι

(5051) Κακιά αστραπή να σι βαρεσ'

(5052) Κακιά φουτιά να σι καψ'

(5053) Κακό νταλάκι να σε βαρές= Να σε βρει κάτι κακό

(5054) Λες κουρουφέξαλα= Λες ανοησίες

(5055) Λύσσα να σε μάσ'= Να σε βρει κάτι κακό

(5056) Μας ήρταν τα πηλά= Μας ήρθαν τα σκατά

(5057) Μαύρου και άραχλου να γεν'ς

(5058) Μην είσ' ντουμουσιάρης= Μην είσαι σαν ανάγωγο πρόβατο

- (5059) Μπ'(ου)χός να γέν'ς (σκόνη)
- (5060) Μωρέ ανταριασμένο= Επιφώνημα θυμού
- (5061) Μωρέ προκομμένο= Επιφώνημα θυμού
- (5062) Να β'λιάξεις
- (5063) Να γίνεις κρούνας = Να μεθύσεις και να μην βλέπεις μπροστά σου
- (5064) Να γκρεμ'στεις
- (5065) Να γκρεμιστείς= Να χτυπήσεις
- (5066) Να γκριμουτσακ'στεις
- (5067) Να μη σε παρ' η νύχτα
- (5068) Να μη φτάσεις
- (5069) Να μην ιδείς καλό
- (5070) Να μην ξημρώσεις
- (5071) Να μην σώσεις
- (5072) Να όψεται ο κακούργος= Όταν καταριόμαστε κάποιον
- (5073) Να πας να τζαγκστης= Να χτυπήσεις
- (5074) Να σ' βγουν τα μάτια
- (5075) Να σ' ξηραθούν τα χέρια
- (5076) Να σ' είχα θάψει
- (5077) Να σι βαρέσ' αστραπή
- (5078) Να σι βαρεσ' η πίκια (μεγάλο κακό)
- (5079) Να σι φάει του μαύρο φίδι
- (5080) Να σκάσεις και να πλαντάξεις
- (5081) Να τσακ'στεις
- (5082) Να χουμπουθείς= Να κρυφτείς
- (5083) Να, ανταριασμένο, να μη σ' εύρει η μέρα= Το παιδί που σκέφτεσαι με χαζό τρόπο και να μην το βρει η επόμενη μέρα
- (5084) Ξίκ να γίν= Να πάει στα κομμάτια
- (5085) Ξίκ' να γενς= Να χαθείς
- (5086) Ου να χαθείς

- (5087) Π' να σι φάει ο λύκος
- (5088) Π' ο να σε βαρέσει αστραπή
- (5089) Παστρεμός να σε μάς = Να σε βρει κάτι κακό
- (5090) Πολύ κακό να σό 'ρθει
- (5091) Σκασμός να σε μας= Να μην μιλάς
- (5092) Σκασμός να τους λάβ= Να σκάσουν
- (5093) Σκρούμπους να γεν'ς (να καείς)
- (5094) Σταχτ' να γεν'ς
- (5095) Τι σο' κανα κι αφυων'ς μαζί μ'= Τι σου έκανα και θυμώνεις μαζί μου
- (5096) Χαίρ' και προκοπή μη δεις

8.2. Η γλωσσική απεικόνιση του πόνου στα γεωγραφικά διαλεκτικά περιβάλλοντα της ελληνικής γλώσσας

8.2.1. Η κρητική διάλεκτος και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.1.1. Σε επίπεδο λέξεων

(5097) Αδυνατίζω= Χάνω τις δυνάμεις μου, εξαντλούμαι σωματικά

(5098) Αναδακρυώνω= Δακρύζω

(5099) Βαρύχνω= Χτυπώ

(5100) Εγούγια= Αλλοίμονο

(5101) Ζουγλιάστηκα= Κουτσάθηκα

(5102) Νταγιαντώ= Υποφέρω

(5103) Ξεπατώνομαι= Κουράζομαι πολύ

(5104) Σβολώθηκα= Χτύπησα

8.2.1.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

(5105) Ω μάνα μου

(5106) Ω Παναγία μου

(5107) Ω Χριστέ μου

Ρηματικές φράσεις

(5108) Γε ίντα 'παθα= Πω, πω τι έπαθα

(5109) Δεν έχω ανάκαρη= Δεν έχω άλλη δύναμη σωματικά, νιώθω σωματική εξάντληση

(5110) Εβάρικα τον πόδα μου= Χτύπησα το πόδι μου

(5111) Ήφαγα μπουσκιά= Έπεσα

- (5112) Μάνα μου πως πονώ
- (5113) Με βάρισκε στον καφά μου= Με χτύπησε στον σβέρκο
- (5114) Με ζυγώνει= Με ψάχνει για κακό σκοπό
- (5115) Μου 'παιξε= Με χτύπησε
- (5116) Μου κολλά= Με δέρνει
- (5117) Όφου ίντα 'παθα= Ωχ, τι έπαθα
- (5118) Όφου και ίντα θα γενώ= Τι θα απογίνω
- (5119) Πονεί η κεφαλή μου= Με πονάει το κεφάλι μου
- (5120) Πονεί η χέρα μου= Με πονάει το χέρι μου
- (5121) Πονεί ο πόδας μου= Με πονάει το πόδι μου
- (5122) Σβολοθώ= Χτυπάω άσχημα
- (5123) Του 'παιξα ένα ταγαρίδι= Του έριξα μια γερή γροθιά
- (5124) Ω ίντα 'χω= Ω, τι έχω- τι να μου συμβαίνει
- (5125) Ω και δεν νταγιαντώ= Δεν αντέχω
- (5126) Ω και εγράντισα= Έμπλεξα άσχημα
- (5127) Ω και μισερώθηκα= Χτύπησα σοβαρά

8.2.2. Η κυπριακή διάλεκτος και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.2.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (5128) Αγκομαχώ= δυσανασχετώ
- (5129) Αντελοσσιάζομαι= ξαφνιάζομαι
- (5130) Άου, έι= προσφωνήσεις που λέει κάποιος όταν πονά
- (5131) Άου= άουτς (επιφώνημα)
- (5132) Βαστάχνω= υποφέρω
- (5133) Βλαντζίν= συκώτι
- (5134) Δικλώ= στρέφω το βλέμμα μου, κοιτάζω

- (5135) Εκαψάλισα= κάηκαν
- (5136) Έκρουσα= κάηκα
- (5137) Ελλειώθηκα= λιγώθηκα από τον πόνο
- (5138) Επόνησα= με πόνεσε
- (5139) Καζιά= βεντούζες με ποτήρι και αναμμένο οινόπνευμα για το κρυολόγημα
- (5140) Καηλές= καημός, μαράζι
- (5141) Καϊρέτιν= κάνε γρήγορα, βάλε ενέργεια
- (5142) Λάμνε= φύγε από εδώ
- (5143) Μαραζώνω= στεναχωριέμαι
- (5144) Μουγαρίζω= κλαίω με λυγμούς
- (5145) Νεκαλιούμαι= θρηνώ, πενθώ
- (5146) Παλαρισμένος= εκνευρισμένος
- (5147) Παουρίζω= φωνάζω από φόβο
- (5148) Πέρκιμον= μακάρι
- (5149) Σσιλοπονώ= πονάω πάρα πολύ
- (5150) Τζαινγκές= πόνοι στην πλάτη
- (5151) Τζεγκές= πόνος στα κόκαλα
- (5152) Τζεγκιά= απότομος πόνος για ρευματισμό, σουβλιά
- (5153) Τζίλιοπονώ= πονάω η κοιλιά μου

8.2.2.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

- (5154) Ακούουν με τζαί τραγουδώ χαρκούνται τζαί εν η χαρά μου= Ακούνε ότι τραγουδώ και νομίζουν πως είμαι χαρούμενος
- (5155) Ακτυπάς μου τζαι πονώ= Κτυπάς μου και πονάω
- (5156) Ανάψαν τα λαμπρά μου= Πήρα φωτιά, νευρίασα
- (5157) Αντάκοσεμε ο πονόκκελος= Με έπιασε ο πονοκέφαλος
- (5158) Αφτένουν τα λαμπούθκια μου= Άναψαν τα νεύρα μου

- (5159) Εβούρκωσαν τα μάθκια μου που τον πόνο= δάκρυσαν τα μάτια μου από τον πόνο
- (5160) Έκαψες τζαι καούρτισες με= Με έχεις κάψει και με αποτελείωσες
- (5161) Εμάυρισεν η ψυχή μου= Στεναχωριέμαι
- (5162) Εν να φιρτώ ποτ τον πόνο= Θα λιποθυμήσω από τον πόνο
- (5163) Εν που την σικυρτηση μου τζαι που την δισπυρκά μου= Είναι από την σύγχυση μου και την δυσφορία
- (5164) Ένα ανταμώσει τον Άι Πέτρο όπου τζιε να σε= Θα συναντήσει τον Άγιο Πέτρο σε λίγο
- (5165) Έεν αρκημός να γίνει ο χαττάς= Δεν αργεί να γίνει το κακό
- (5166) Έπιαν μας στο μαϊττάπι= Μας δουλεύει
- (5167) Επυρκόλησε του την πας την κελέν= Τον κτύπησε πάνω στο κεφάλι
- (5168) Έσσισα το πόι μου= Έκοψα το πόδι μου
- (5169) Εφάτσισα την κκελέ μου/ πόι μου= Χτύπησα την κεφαλή μου/ το πόδι μου
- (5170) Έφκαλες μου τα άντερα μου και το βλαντζίν μου= Απηύδησα
- (5171) Θαρκούμαι πως έγiana= Νομίζω πως ανάρρωσα(υγεία)
- (5172) Καταρκούμαι σου τζαι γιω= Σε καταριέμαι
- (5173) Κάψε με τζαι βάρμου μέλι= Με βασανίζεις και μετά με γλυκαίνεις
- (5174) Λάλε πριν να σε λύσω= Λέγε πριν να σε χτυπήσω
- (5175) Λαμπρόν= να σε κάψει= Φωτιά να σε κάψει(κατάρρα)
- (5176) Πιάε πάντα να ρέξω= Κάνε στην άκρη να περάσω
- (5177) Τρώμμε τα σωθικά μου= Καίω μέσα μου

8.2.2.3. Σε διαλογικό επίπεδο

(5178) -Ίντα μπου κάμνεις υκειά ντιλούλα;

-Καλά αντρούλα μου, ετο ζούμε κόρη μου, ίντα μπου να κάμουμεν, εσούνι;

-Γιατί να μπου εσχείς θκειά;

-Τιποτε κόρη μου, έτο πεθιμό τον θκειό σου, που μας τον επιαν οι τουρτζοι!

-Μεν μουγκαρίζεις θκειά τζαι ο Θεός εν μιάλος.

-Ξερω το κόρη μου αλλά έσχει τόσα χρόνια που καρτερούμεν κόμα.

8.2.2.4. Περίπτωση τραγουδιού

(5179) «Καρτερούμεν»

Καρτερούμεν μέραν νύχταν
Να φυσήσει ένας αέρας
Στουν τον τόπον πον καμένος
Τζι' εν θωρεί ποτέ δροσιάν

Για να φέξει καρτερούμεν
Το φως τζιήνης της μέρας
Πον να φέρει στον καθ' έναν
Τζιαι δροσιάν τζαι ποσπασιάν

Μετάφραση

«Περιμένουμε»

Περιμένουμε μέρα νύχτα
Να φυσήσει ένας αέρας
Σε τούτο τον τόπο που είναι καμένος
Και δεν βλέπει ποτέ δροσιά

Για να ζημερώσει περιμένουμε
Το φως εκείνης της μέρας
Που θα φέρει στον καθένα ένα
Και δροσιά και ελευθερία

8.2.3. Η ποντιακή διάλεκτος και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.3.1. Σε επίπεδο λέξεων

(5180) Αλίεμεν= Αλίμονο σε μένα

(5181) Αμάριτου= πικραμένο

(5182) Αρλανεύκουμαι= στεναχωριέμαι/ παραπονιέμαι

(5183) Γαραλαΐσματα= γοερές κραυγές πόνου

- (5184) Γουεύω= λυπάμαι
 (5185) Έσκου σκλάμπ= είμαι άσχημα
 (5186) Εφτούλαξα= Στεναχωρήθηκα
 (5187) Ζεάλι= πένθος
 (5188) Κά(γ)ουμαι= καίγομαι
 (5189) Κάτσε πλουντζ= γιατί κλαίς
 (5190) Κουζεμέντα= θυμωμένη
 (5191) Λαντιζάσκου= αρρωσταίνω
 (5192) Μοιργιουλουξέσκου= μοιρολογούν
 (5193) Νιπουτεάρα= ασθένεια
 (5194) Ντόρου= πόνος
 (5195) Πλάνγκου= κλαίω
 (5196) Πόνα τα= οι πόνοι
 (5197) Σαντζανέσκου= ματώνω
 (5198) Σκούμπου= αίμα
 (5199) Τσίζω= λυπάμαι
 (5200) Τυραννίουμαι= τυραννιέμαι
 (5201) Φρίκα= φόβος
 (5202) Ωδίνα= συμφορά
 (5203) Ώι=ωχ

8.2.3.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (5204) Να ιλί εμέν= Αλίμονο σε μένα
 (5205) Ωχ να ειλή εμέν= Ωχ αλίμονο μου

Ρηματικές φράσεις

- (5206) Άμα και φτάς το χρέοσις θα καίεται η ψυς= Άμα δεν κάνεις το χρέος θα καίγεται η ψυχή σου
- (5207) Αν χάνω σε θα χάμαι, σ' η ζωήν και σ' στον θάνατον, φίλε μαζί θα πάμε= Αν σε χάσω θα χαθώ, στη ζωή και στον θάνατο φίλε μαζί θα πάμε
- (5208) Ας τ' εμαυρογεννέθηκα κι αν, χαράν τ' ομμάτα μ' κι είδαν= Από τότε που μαυρογεννήθηκα, τα μάτια μου χαρά δεν είδαν
- (5209) Αχ εχάσα το παιδί μ'= Αχ έχασα το παιδί μου
- (5210) Για πόνο η καρδιάμ ετσουρούεψεν= Η καρδιά μου κήκε (από τον πόνο)
- (5211) Γιαβρούμ που επήγες, εχάσα σε= Παιδί μου που πήγες, σε έχασα
- (5212) Εγεραλάεψα το δάχτυλομ ασ' έναν ρούμιξο= Έκανα πληγή στο δάχτυλο μου από ένα πέσιμο
- (5213) Εξαντάλωσα ασ' ον πέσκον= Κήκα στη σόμπα
- (5214) Εξαντάλωσα ασ' ον πόνο= Ζαλίστηκα πολύ
- (5215) Εζουλίεν το γόνυ μ'= Στραμπούλιξα το γόνατο μου
- (5216) Εκάγα ασ' ον πέσκον= Κήκα στη σόμπα
- (5217) Εκάγα= κήκα
- (5218) Εκάεν το καρδόπο μ'= Κήκε η καρδούλα
- (5219) Εκορώθα ασ' ον πόνο= Δεν βλέπω απ' τον πόνο στο μάτι μου
- (5220) Εκοφώθα= ασ' έναν τ' ωτί μ'= Κουφάθηκα απ' το ένα μου αυτί
- (5221) Εμαρέθαν τα 'μάραντα 'τ'= Μαράθηκαν τα αμάραντά του, μελαγχόλησε
- (5222) Ενεγκάστα= κουράστηκα
- (5223) Εντώκα το κιφάλι μ'= Χτύπησα το κεφάλι μου
- (5224) Εξέβεν το νύσι μ'= Βγήκε το νύχι μου
- (5225) Επελελέγκωσα α σην νεγκασίαν= έλιωσα απ' την κούραση
- (5226) Επιδεύαν τ'ομμάτα μ'= Νύσταξα από κούραση
- (5227) Επόνεσαν τα στούδαμ= Πόνεσαν τα κόκκαλά μου
- (5228) Επουτσοχαλίγα= Διαλύθηκα τελείως
- (5229) Ετοχτώθεν το γόνυ μ'= Μελάνιασε το γόνατο μου
- (5230) Ετρόμαξεν τ' απάνι μ'= Έχω τρεμούλα
- (5231) Ετσακώθηκα το ποδάρι μ'= Έσπασα το πόδι μου

- (5232) Έτσουξαν τ' ομμάτα μ' α στον ιδρώτα= Έτσουξαν τα μάτια μου από τον ιδρώτα
- (5233) Έφαγα την ψυ μ'= Έφαγα την ψυχή μου
- (5234) Εχοβλάεψεν το στομάχι μ' = Μ' ανακάτεψε το στομάχι
- (5235) Έχω ένα αγάντ μέσα μου= Έχω ένα αγκάθι μέσα μου, δηλαδή είμαι πολύ πληγωμένη μέσα μου
- (5236) Η ξενιτιά και ο θάνατος τα δύο έναν είναι, εξύγιζα και ετέρεσα η ξενιτιά βαρύ' ναι= Η ξενιτιά και ο θάνατος τα δύο ίδια είναι, ζύγισα και είδα η ξενιτιά βαριά είναι
- (5237) Η ψυμ' έλιεν= Η ψυχή μου λύθηκε
- (5238) Η ψυμ' πήρε φωτιάν= Η ψυχή μου κάηκε από την θλίψη
- (5239) Θα αποθάνω ασόν καημόν= Θα πεθάνω από τον καημό μου
- (5240) Και όταν πέρ ο ήλιον χάρουμαι= Και όταν βγει η ήλιος χαίρομαι
- (5241) Καίγεται η ψη' μ= Καίγεται η ψυχή μου
- (5242) Κλαιν' του Θεού τα πουλότα= Εκφράζει μεγάλη λύπη και στεναχώρια
- (5243) Να ήλι εμέν ντο έπαθα= Αλίμονο σε εμένα τι έπαθα
- (5244) Νε μέσα, νε σέρα, νε ποδάρα επέμνανε με= Ούτε μέσα, ούτε χέρια, ούτε ποδάρια μου έμειναν
- (5245) Ο πόνος είν' πόνος= Ο πόνος είναι πόνος
- (5246) Όταν βρέχ κάουμε= Όταν βρέχει καίγομαι
- (5247) Όταν γεράσει η μάνα και άλλο κεν μπορεί ατότε θελ' βοήθεια ατότε θελ' ζωή= Όταν γεράσει η μάνα και άλλο δεν μπορεί τότε θέλει βοήθεια τότε θέλει ζωή.
- (5248) Όταν χιονίζ κάουμε= Όταν χιονίζει καίγομαι
- (5249) Ούμπαν έν' ο πόνον εκεί έν' κι η ψη= Όπου είναι ο πόνος εκεί είναι και η ψυχή
- (5250) Πονεί η καρδιά μ'= Πονάει η καρδιά μου
- (5251) Πονεί η ψυ' μ'= Πονάει η ψυχή μου από στεναχώρια
- (5252) Πονεί το μασωτέρι μ'= Πονάει ο τραπεζίτης μου
- (5253) Σήμερα αρναλεύκουμαι πάρα πολύ= Σήμερα στεναχωριέμαι παρά πολύ, ή αλλιώς σημαίνει πως έχω κάποιο παράπονο
- (5254) Τ' ομμάτια μ' εβασίλεψαν α στην αροθυμιάν= Τα μάτια μου έδυσαν από την επιθυμία- νοσταλγία

(5255) Τα λόγια τ' επεκρύωσαν με= Τα λόγια του με κρύωσαν/ με πόνεσαν

(5256) Τρώγω την καρδιά μ'= Λυπάμαι κατάκαρδα

(5257) Φουρκίωμαι ή εβούρκικα από τον πόνο που με βασανίζει= Πνίγομαι από τον πόνο που με βασανίζει

8.2.3.3. Σε διαλογικό επίπεδο

A) Διάλογος

(5258) Καλημέρα!

Ντε φτας;

Απόψε ετυραννύγα, κι εκοιμέθα καλά

Γιατί; Όρομαν γιαμ' είδες κακόν;

Κι ξέρω! Εγώ καλά κι εκοίμεθα.

Αρ ας εφτάγε σε ένα καβάν κι ανοίγνε τ' ομμάτα 'ς

Ποίσον με, να είσαι καλά.

Μετάφραση

-Καλημέρα!

-Τι κάνεις;

-Απόψε τυραννήθηκα, δεν κοιμήθηκα καλά

-Γιατί; Μήπως είδες κακό όνειρο;

-Δεν ξέρω. Εγώ δεν κοιμήθηκα καλά

-Άρα ας σε κάνω έναν καφέ, ν' ανοίξουν τα μάτια σου

-Κάνε μου, να είσαι καλά

B) Διάλογος

(5259) Βασταξον κάρδια 'μ βάσταξον καμπόσα χρόνεα κι άλλο

Όπως βαστουνε τα ρασιά την βαρυσειμωνίαν

Όπως βασταζνε τα δέντρα την παραγρανεμιαν

Όπως βασταζ' η θαλασσα τη κοσμη τα караβεα

Όπως βασταζ ο ουρανον εκεινα ολια τ' άστρα

Όπως βασταζ το χάλκωμαν ση καζαντζη τα chepea

Όπως βασταζ το σιδερον σην βαρυτσακουτσέαν

Βασταξον καρδια 'μ βασταξον αν θελτς κι αν κι θελτς

Μετάφραση

Βάστα καρδιά μου, βάσταξε κάμποσα χρόνια ακόμη
Όπως βαστούνε τα βουνά στην βαρυχειμωνιά
Όπως βαστούν τα δέντρα στον άγριο άνεμο
Όπως βαστάει η θάλασσα όλου του κόσμου τα καράβια
Όπως βαστάει ο ουρανός εκείνα όλα τ' άστρα
Όπως βαστάει ο χαλκός στου καζαντζή τα χέρια
Όπως βαστάει το σίδηρο στο χτύπημα της βαριοπούλας
Βάσταξε καρδιά μου, βάσταξε, αν θέλεις κι αν δεν θέλεις

8.2.3.4. Περιπτώσεις τραγουδιού

Α) Τραγούδι

(5260) Εκάεν και το Τσάμπασιν

κι επέμναν τα τουβάρια γιάρ αμάν
κι επέμναν τα τουβάρια ωι αμάν και
ν' ερρούξαν σο γουρτάρεμαν
τ' Ορντούς τα παλληκάρια γιάρ αμάν

Τρανόν γιαγκίν σο Τσάμπασιν
σπίτεα κι θ' απομένεν γιάρ αμάν
σπίτεα κι θ' απομένεν ωι αμάν
μικροί- τρανοί φτωχοί- ζεγκίν
όλ' κάθουνταν και κλαίνε γιάρ αμάν

Κλαιν' του Θεού τα πούλοπα
κλαιν' τα πεγαδομάτια γιάρ αμάν
κλαιν' τα πεγαδομάτια ωι αμάν
κλαίει το Τσιαμπλούκ το Καρακιόλ'
κλαιν' τ' έμορφα τ' ελάτια γιάρ αμάν

Εκάεν και το Τσάμπασιν
κι επέμναν τα τουβάρια γιάρ
κι επέμναν τα τουβάρια ωι αμάν
Βάι εκάεν κι εμανίεν τ' Ορντούς το παρχάρ
και ν' εκές τιδέν κι επέμνεν μοναχόν σαχτάρ

Αρ' εκάεν κι εμανιέν τ' Ορντούς το παρχάρ
και ν' εκές τιδέν και επέμνεν μοναχόν σαχτάρ.

Μετάφραση

Κάηκε και το Τσάμπασι
κι έμειναν μόνο οι τοίχοι (των σπιτιών)
και ρίχτηκαν να σώσουν (τους κινδυνεύοντες)
τα παλικάρια του Ορντού

Μεγάλη φωτιά στο Τσάμπασι
δεν θα μείνουν σπίτια
φτωχοί και πλούσιοι
όλοι κάθονται και κλαίνε

Κλαίνε τα πουλιά
κλαίνε οι πηγές
κλαίει το Τσαμλίκ, το Καρακιόλ
κλαίνε τα όμορφα έλατα

Κάηκε και το Τσιάμπασι
και έμειναν οι τοίχοι
κάηκε και καταστράφηκε
το παρχάρι του Ορντού
κι εκεί δεν έμεινε τίποτα
μονάχα στάχτη

B) Τραγούδι

(5261) Τίτλος: Η Καμπάνα του Πόντου

Θεέ μ', ποίσον με ίντα θελ' τς, μόνο σον τόπο μ' άφς 'με
Άφς 'με αδά να θάγκουμαι, σον τόπο ντ' εγενέθα,
Σο μνήμαν όμπου έθαψαν την μάνα μ' και τον κύρη μ'...
Θεέ μ'! Δείξον τη δύναμη'σ! Χριστέ μ' ποίσον το θάμα σ'!
Ποίσον με ποταμόπετραν βαρύν τη καταρράχτε,
Ποίσον με σπελιας κατωθύρ' 'σ σην γην καταχωρημένον
Ποίσον μ' αν θέλτς, μικρόν λιθάρ, αν θέλτ'σ, ποίσο με χώμαν
Θεε μ'... ποίσον με ντιαν θελ' τα...μόνον 'σ σον τόπο μ' αφ'σ με...

Μετάφραση

Θεέ μου κάνε με ότι θέλεις, μόνο να με αφήσεις στο τόπο μου
Άφησε με εδώ να θαφτώ στον τόπο που γεννήθηκα
Στο μνήμα όπου έθαψαν τη μάνα μου και τον πατέρα μου
Θεέ μου! Δείξε τη δύναμή σου! Χριστέ μου κάνε το θαύμα σου!
Κάνε με πέτρα του ποταμού βαριά που βρίσκεται σε καταρράχτη,
Κάνε με θεμέλιο πόρτας που βρίσκεται στη γη χωμένο
Κάνε με αν θέλεις μικρή πέτρα, αν θέλεις κάνε με χώμα
Θεέ μου κάνε με ότι θέλεις, μόνο στον τόπο μου να με αφήσεις

8.2.4. Το επανησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

- (5262) Αγγελοκρούζω= φοβίζω
- (5263) Ατούρες= συμπτώματα της εγκυμοσύνης
- (5264) Ατσιδέντε= απρόοπτο συμβάν
- (5265) Βαζούρα= λιποθυμία
- (5266) Βάρητα= βάσανα, πόνοι
- (5267) Βαρυγομάω= αγανακτώ
- (5268) Εσκροβοντιάστηκα= έπεσα
- (5269) Εστριμποχιάζομαι= ψυχικός πόνος, στεναχώρια
- (5270) Έχω αγκούσα= δυσκολεύομαι να αναπνεύσω
- (5271) Έχω κεφαλάρια, γριτζόλες= Έχω πονοκέφαλο
- (5272) Ζαλοκνιέμαι= ζαλίζομαι
- (5273) Ζαμπαρούχι= ακατάσχετο συνάχι
- (5274) Ζεματάω= καίω
- (5275) Θέρμη, αναρίτσες= πυρετός
- (5276) Καφαλάρια= πονοκέφαλος
- (5277) Κλαπάτσα= αρρώστια
- (5278) Κουτσιούμπλισα= στραμπούλιξα το δάχτυλο του ποδιού
- (5279) Κοφομεσιάζομαι= με πιάνει πόνος στη μέση

- (5280) Λαχτίζω= πονώ
(5281) Μακελεύομαι= τραυματίζομαι σοβαρά
(5282) Μολόπισα = χτύπησα το χέρι μου
(5283) Μουντζοφλίδι= φούσκος
(5284) Ξεπλατίστηκα= με πονάει η πλάτη
(5285) Παπαλιά, τριόμφος= χαστούκι
(5286) Σ' αψουσ'ς μου= με πόνεσες
(5287) Σκαλντάδα= ψυχικός πόνος
(5288) Σκαπελάδα= πόνος εσωτερικός, στεναχώρια
(5289) Σκιάζομαι= φοβάμαι
(5290) Σκιάζω= φοβίζω
(5291) Σπληνιάζω= κάτι που μου προκαλεί πόνο, αδιαθεσία
(5292) Στελίτα= πονόλαιμος
(5293) Στελίτης= σβερκόπονος
(5294) Τελεύομαι= βασανίζομαι
(5295) Τσαβαριαμέντο= ρίγη
(5296) Φλάττο= δυσφορία

(5297) Το μοιρολόι

Στο καλό παππούλη μου
Και στην καλή σου ώρα
Γρήγορα να γυρίσεις
Αχ κοίτα να μην κάνς ξάμηνο
Κοίτα κοίτα να μη κανς χρόνο
Αχ να χαι ο χάρος δυο παιδιά
Θα του 'περνα το ένα
Να του 'καιγα βρε την καρδιά
Ποσαί κάψε και μένα

8.2.5. Τα βόρεια ιδιώματα και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.5.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (5298) Αγάντα, Αγαντάρω= στήριγμα, στηρίζω κάποιον
- (5299) Αγκούσα= άγχος
- (5300) Αγκούσα= μεγάλο άγχος
- (5301) Αγκούσα= μεγάλο άγχος που συνοδεύεται με αναστεναγμό και μερικές φορές με μυξιαρικό κλάμα, το βάρος στο στήθος
- (5302) Αγκούσα= στεναχώρια
- (5303) Άι!= Ωχ!
- (5304) Αλί
- (5305) Αλιά= Αλίμονο
- (5306) Αμάν
- (5307) Αμάν
- (5308) Άου= επιφώνημα πόνου
- (5309) Απουπούι= πω
- (5310) Ατεεέ= μάνα μου
- (5311) Βαλαντώνω= κλαίω πάρα πολύ
- (5312) Βαλάντωσα= έκλαψα πολύ
- (5313) Βαχ= Αχ(εκφράζω πόνο ή θλίψη)
- (5314) Βέλαξα= πόνεσα πολύ
- (5315) Βιρβιρίζομαι= πονάω
- (5316) Γαίμα= αίμα
- (5317) Γιαβρουμ=παιδί μου, μωρό μου
- (5318) Γκαβόθηκα= τυφλώθηκα
- (5319) Γκαϊλές= καημός
- (5320) Γκαϊλές= πόνος
- (5321) Γκανιάζου= κλαίω ασταμάτητα
- (5322) Γκανιάζω= σκάω

- (5323) Γκλαβάτα= ο πονοκέφαλος
- (5324) Γκουγκώ= βογκώ
- (5325) Γλιάξα= γλίστρησα
- (5326) Δείλια= πίκρα, πόνο
- (5327) Δουράω= αντέχω
- (5328) Εκάγα= κάηκα
- (5329) Εντόκα= χτύπησα
- (5330) Επουγαλεύτα= αγανάκτησα
- (5331) Ερούξα= έπεσα
- (5332) Εσπάραξε= πόνεσε πολύ
- (5333) Ετσαραφήνα= γρατζουνήθηκα
- (5334) Εφτουλάξα= έπαθα ασφυξία
- (5335) Ζαβλακομένους= καταπονημένος
- (5336) Ζβαρνιέμαι= σέρνομαι
- (5337) Ζουλάπι= αγρίμι
- (5338) Ζώστηκα= σε περίπτωση αδιεξόδου
- (5339) Θερμοτσούκλιασα= πόνεσα
- (5340) Καπνός= πονοκέφαλος
- (5341) Καπνός= πόνος
- (5342) Καρμίρ'ς= κακομοίρης
- (5343) Καρπαζιά=δυνατό κτύπημα στο κεφάλι ή στο σβέρκο
- (5344) Κασαβέτ=λύπη, στεναχώρια
- (5345) Καχούρ'= στεναχώρια
- (5346) Καψαλίστηκα= κάηκα πολύ
- (5347) Κλαίμι= κλαίμε
- (5348) Κόρμπα= καημένη
- (5349) Κουρμάδα= αχ η καημένη
- (5350) Κουρμπέτ=βασανισμένη, δύσκολη ζωή
- (5351) Κουτροβαλιστικά= έπεσα και χτύπησα σοβαρά

- (5352) Κοψομεσιάστηκα= με πονάει η μέση μου
- (5353) Κρεατοκόπηκα= πιάστηκα
- (5354) Κρούουμι= χτυπιέμαι κυρίως από πόνο
- (5355) Λαλμένος= σαλεμένος
- (5356) Λαντζοδέρνομαι= αγωνιώ για αναμενόμενο κακό
- (5357) Λεμπέ!= δύσκολη εργασία
- (5358) Λιχνιούμι= ψευτοκλαίω
- (5359) Λούμπα= λάκκος
- (5360) Μαγαρισμένος= μολυσμένος
- (5361) Μακελεύομαι= στεναχωριέμαι
- (5362) Μακελεύομαι= τραυματίζομαι άσχημα σε πολλά σημεία του σώματος
- (5363) Μαράζ=καημός, μελαγχολία
- (5364) Μαράζι= πόνος
- (5365) Μαρκαλίθηκα= χτύπησα πολύ άσχημα
- (5366) Μαρμάγκα= αράχνη
- (5367) Μισκίνης=κακομοίρης
- (5368) Μουρλάθηκα= τρελάθηκε
- (5369) Μουρουχαρχαλισμένους= πονεμένος
- (5370) Μουτσουκλαίω= ψευτοκλαίω
- (5371) Μπάκα= κοιλιά
- (5372) Μπακαλιά= πονόκοιλος
- (5373) Μπαμπέσης= άγριος
- (5374) Μπέσα=φιλότιμο
- (5375) Να χλώ= να χαθώ
- (5376) Νταουτζάς= ζαλάδα
- (5377) Ντατσκανάρης= χωριάτης
- (5378) Ντέρτ'= πόνος
- (5379) Ντερτιλής= αυτός που βασανίζεται από καημό
- (5380) Ντόρ= πόνος

- (5381) Ξεκληρίστκα= εξουθενώθηκα, πονάει το σώμα μου
- (5382) Ξεριζώθηκα= σε περίπτωση στεναχώριας
- (5383) Ξεροτζγαρίσκει= το λέμε γι' αυτόν που πονάει και είναι στα τελευταία του, που πνέει τα λοίσθια
- (5384) Ξεφτιλισμένη
- (5385) Ξεχαρβαλώνω= διαλύω
- (5386) Ότι= Αχ
- (5387) Ουι ουιιι! =αχχχ!
- (5388) Ούι, ούι= αχ
- (5389) Ουί= αχ, ωχ
- (5390) Ουί= αχ, ωχ
- (5391) Ούι= επιφώνημα που δηλώνει απορία, θαυμασμό, πόνο, λαχτάρα
- (5392) Ουλουϊζον= ουρλιάζουν
- (5393) Οουουουουου= είναι η πιο έντονη έκφραση πόνου για οποιαδήποτε στενοχώρια
- (5394) Πανούκλα
- (5395) Παρμάρα= πόνος στα πόδια
- (5396) Πεθαίνω= πονάει ανυπόφορα
- (5397) Πελεκήθηκα= χτύπησα πάρα πολύ
- (5398) Πίγκωμα= νιώθω δυσφορία
- (5399) Πλαντάζω= σκάω από το πολύ κλάμα
- (5400) Ραφίδ'= το σημάδι που άφηνε το χτύπησα της βέργας στο σώμα του παιδιού
- (5401) Ρεκάζου= κλαίω δυνατά και ασταμάτητα
- (5402) Ρεκοβελάζω= κλαίω σπαρακτικά
- (5403) Ρέκος= σπαραχτικό κλάμα
- (5404) Σαβουριάστηκα= έπεσα και χτύπησα
- (5405) Σακαρίμι= διαλυμένος άνθρωπος λόγω γηρατειών ή αρρώστιας
- (5406) Σακατεύθηκα= τραυματίστηκα
- (5407) Σαλεύω= τρελαίνομαι, κουνιέμαι

- (5408) Σαστίζω=έχω ψυχική αναταραχή
- (5409) Σεβντάς= ερωτικός καημός
- (5410) Σεκλέτ=η στεναχώρια
- (5411) Σιουράω= σφυρίζω από τον πόνο
- (5412) Σιούριξα= πονάει
- (5413) Σκόπι= ραβδί
- (5414) Σκοτούρα= ζαλάδα
- (5415) Σκούζω= κλαίω με λυγμούς
- (5416) Σκούζω= κλαίω με στριγκές
- (5417) Σκούζω= κλαίω με στριγκές από τον πόνο
- (5418) Σκούζω= κλαίω πολύ
- (5419) Σκουσμός= Το κλάμα με στριγκές
- (5420) Σουγλιά= οξύς σουβλερός πόνος
- (5421) Σουρουντίξ= υποφέρει πολύ
- (5422) Στεναχωρέια= στεναχωρήθηκα
- (5423) Στραγκουλίζω= στρίβω το λαιμό σε κάποιον
- (5424) Συΐζουμι= στεναχωριέμαι
- (5425) Συμφορά
- (5426) Σφαΐο= έντονος πόνος
- (5427) Σφάκτης= πόνος
- (5428) Σφυρίζω= πόνος
- (5429) Τζάνεμ=ψυχή μου
- (5430) Τζαουνίζου= έντονο κλάμα
- (5431) Τζίνηθηκα= καρφώθηκα
- (5432) Τζούνγλιου= ο πόνος στην κοιλιά
- (5433) Τίτκας= πόνος του λαιμού
- (5434) Τσάνσι= τρελάθηκε
- (5435) Τσόρα= γκλίτσα
- (5436) Τσούπρα- τσούπα= κοπέλα

- (5437) Φαρμακουμένουσ= πονεμένος
- (5438) Φαρμακώθηκα= στεναχωρήθηκα
- (5439) Φαρμακώνομαι= πονάω
- (5440) Φουκαράς=κακομοίρης
- (5441) Φουρτούνα μ'= συμφορά μου
- (5442) Χλίβομαι= βασανίζομαι
- (5443) Χλίβομαι= λυπάμαι
- (5444) Χολέρα
- (5445) Χολιάζω= στεναχωριέμαι
- (5446) Χολιάω= στεναχωριέμαι
- (5447) Ψυχοπλακώθηκα= στεναχωρήθηκα πολύ
- (5448) Ψυχομαχάω= ψυχορραγώ
- (5449) Ωμιέ = επιφώνημα σωματικού και ψυχικού πόνου
- (5450) Ωφ! = επιφώνημα πόνου ψυχικού, δυσφορίας

8.2.5.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (5451) Άι σαπέρα
- (5452) Άι στα τσακίδια= Άι στο καλό
- (5453) Άι στο γκρεμό= το λέμε για να δηλώσουμε θυμό
- (5454) Άχ! Μανούδα μ'= αχ μανούλα μου
- (5455) Κακιά τσουκνίδα
- (5456) Κοστούμι στου κλάμα ολ' μέρα= κλαίω πολύ όλη την ημέρα
- (5457) Ν' αηλί εμέν= Αλίμονο σε εμένα
- (5458) Όλα στι μας!= Όλα σε μας
- (5459) Ου λάι ντι μίνι= Αχ την δόλια εμένα
- (5460) Ου ντουμιτζάλε= Ου θεέ μου
- (5461) Ούι ο/η μάυρος/η

- (5462) Ούι, χαλασιά μ' = Αχ, συμφορά μου
- (5463) Παλιό κοπρίτ' = Παλιό τεμπέλη
- (5464) Πω πω!
- (5465) Ωι, ώι, μωρ' μάνα μ' = Ωχ μάνα μου
- (5466) Ωιιι μωρ Γιώργο μ' ... = Ωχ μωρέ Γιώργο...
- (5467) Ωωωιιι μάνα μ' = Όταν υπάρχει δυνατός πόνος

Ρηματικές φράσεις

- (5468) Ααααα! Πω! Πω! Πω! = Τι είπες τώρα, έγινε τέτοιο πράγμα!
- (5469) Αγγελοστάθκι η κουρμάδα = είναι έτοιμη να πεθάνει η καημένη
- (5470) Άι στα τσακίδια = Σταματώ να ασχολούμαι μαζί σου
- (5471) Άι τράβα παραπέρα = Φύγε μακριά
- (5472) Άλλαξε ο καιρός και με σκλάει το χέρ' = Αλλάζει ο καιρός και έχω αρθρικό πόνο
- (5473) Αμ κιντέρι μάρι = Έχω στενοχώρια μεγάλη
- (5474) Αμ ντοχ μουλτ = Έχω πόνο μεγάλο
- (5475) Αμ σικλέτι = Έχω νταλκά
- (5476) Άμα αρπάξω την βίτσα = Δηλώνει εκφοβισμό
- (5477) Αμα! Κουπρσουμεσιάσκα = Κόπηκε η μέση μου από τον πόνο
- (5478) Αμάν, μι πεθάνι = Αμάν, με πονάει πολύ!
- (5479) Άνοιξαν τα νεφρά μ απ' το πόνο = Πονάνε πολύ τα νεφρά μου
- (5480) Άσι μι στ' φαρμακίλα μ' πιδάκι μ' καλό = Άσε με στην πίκρα μου παιδάκι μου καλό
- (5481) Αυτή η αντράλα μ'έχ ζουρλάν = Αυτή η ζάλη είναι ανυπόφορη
- (5482) Βα μη μούκ' ντόρλου = Θα με φάει ο πόνος
- (5483) Βαράω μπιέλα = Τρελένομαι, δε ξέρω τι μου γίνεται
- (5484) Βάρισα κι βγήκι τσίκουσ = Χτύπησα και βγήκε εξόγκωμα στο κεφάλι από το χτύπημα
- (5485) Βάρισα τα πουδάρια μ σε μια τρουχάλα = Χτύπησα τα πόδια μου σε μια μεγάλη πέτρα

- (5486) Βάρισα του κότσι μ= Χτύπησα τον αστράγαλο μου
- (5487) Βαστάου υπομουνή= Κάνω όση υπομονή μπορώ
- (5488) Βελάζω από τον πόνο (σωματικό πόνο)
- (5489) Βέλαξα από τον πόνο= Έκλαψα σε υπερβολικό βαθμό εξαιτίας του πόνου που ένιωσα
- (5490) Βράχνιασα, μι πουνάει πουλύ ου γκριγκιλιάντζους= Βράχνιασα, με πονάει ο λάρυγγας
- (5491) Δε σταμάτ'σι να ρικάζ' απ' τουν πόνου= Δεν σταμάτησε να ουρλιάζω από τον πόνο
- (5492) Δεν σου 'χω την όρεξ= Δεν έχω διάθεση να ασχοληθώ μαζί σου
- (5493) Εγαγκρώθηκαν τα ποδάρια μ'= Πιάστηκαν τα πόδια μου
- (5494) Είμαι για πθαμό= Πονάω πάρα πολύ
- (5495) Ένγκα βερέμ ση ψυ'μ'= Έχω μελαγχολία στην ψυχή μου
- (5496) Εντόκα το ποδάρι μ'= Χτύπησα το πόδι μου
- (5497) Εξέγκα γουρούδ= Έβγαλα καρούμπαλο
- (5498) Έπεσα ολόβολη απ' αν στου χερ'= Έσπασα το χέρι μου
- (5499) Ετόχτωσα το χέρι μ'= γδάρθηκα
- (5500) Έχου μια αγκούσα ιδώγια στο στήθος μ'= Νιώθω βάρος στο στήθος
- (5501) Έχω μια αγκούσα στη ψυχή μου γιατρεμό δεν έχει
- (5502) Έχω νταλκά στην καρδιά= Έχω καημό στην καρδιά
- (5503) Έχω ση καρδιά μ' βρούλαν= Έχω καημό
- (5504) Ζμπουδήθκα κι χτύπ'σα του πόδι μ'...κι μι κάν' έναν πόνου= Σκόνταψα και χτύπησα
- (5505) Θα σε μουτέψω απ' καταεί= Θα σε χτυπήσω κάτω
- (5506) Θα τ'ς μάσεις= θα σε χτυπήσω
- (5507) Θύμωσα με αυτά που μου καναν' κι' τους ετοιμάζω μεγάλο καζίκι= πάθημα
- (5508) Κακό χρόνο να έχεις= κατάρα
- (5509) Κλάθηκαν τα πουδάρια μ= Κουτσάθηκαν τα πόδια μου
- (5510) Κλιούντεψαν τα πουδάρια μ= Νιώθω αδυναμία στα πόδια
- (5511) Κόρμπα τσε π' τσει!= Τι έπαθα η καημένη

- (5512) Κουτρέμπουρου ντι ντόρου= Τρέμω από τον πόνο
- (5513) Κουψουμισιάσκα= Πιάστηκα και πονάει
- (5514) Λύθκα απ' του πόνου= Πόνεσα πάρα πολύ
- (5515) Μ' έπιακι ένας σφάχτ'ς ιδώγια στα πλάια κι δε μπουρώ ούτι να σ'κωθώ=
Μ'έπιασε ένας σφάχτης εδώ στο πλάι και δεν μπορώ ούτε να σηκωθώ
- (5516) Μ' έσφαξε η πόνος στη μες= Πονάει πολύ η μέση μου
- (5517) Μακελευτήκαμεν κάργα= Τραυματίζομαι άσχημα
- (5518) Μαράζ το' χου να τ'δω νυφούλα= Μεγάλο καημό το' χω να τη δω νυφούλα
- (5519) Μαύρο φίδι που μ' έφαγε= σε περίπτωση φόβου
- (5520) Με γκίρντισες= μπούχτισα
- (5521) Με θέρσε= Όταν κάποιος πονάει στο στομάχι
- (5522) Με κτυπάει η βούζα μου= Όταν κάποιος πονάει στην κοιλιά
- (5523) Με λιάνσε= Όταν κάποιον το εξουθένωσε ο πόνος
- (5524) Με πελέκυσσε ο πόνος= Πονάω πολύ
- (5525) Με πονάει το ξερό το χερ= Έχει ξεραθεί το χέρι μου από τον πόνο
- (5526) Με πονάει του κφό= Με πονάει ο γοφός μου
- (5527) Με πονούνε τα παΐδια μου= Έχω έντονους πόνους στα πλευρά μου
- (5528) Με σήκωσε οργιό= κρύωσα
- (5529) Με τσιουράει ο πόνος= Με τρελαίνει ο πόνος
- (5530) Με τσουκανάει το έρμο το χέρι, έχει όμπιο= Με τσιμπάει ο πόνος στο χέρι,
σαν σουφλιά και έχει κάνει πύον
- (5531) Με τσουκάνισε την καρδιάν = Μου έκανε την καρδιά κομμάτια
- (5532) Μεβιέν κέκ= Λυπάμαι
- (5533) Μεδέμντ ζέμπερα= Με πονάει η καρδιά
- (5534) Μεδέμντ σπίρτι= Με πονάει η ψυχή
- (5535) Μεράτα ντι μίνι= Τι κακό με βρήκε
- (5536) Μη γκάρ' κριπέλι= Με φάγανε τα βάσανα
- (5537) Μη λες μπανταλά= Μη λες ανοησίες
- (5538) Μη λιάνσι η πόνος= Με πονάει συνεχώς
- (5539) Μη λόχηψι του χέρι μ= Με πόνεσε το χέρι μου

- (5540) Μη ντουόρι κάπλου= Πονάει το κεφάλι μου
- (5541) Μη ουστουρου= Μου πονάει το στομάχι
- (5542) Μη πιάσε σφάχτς= Με έπιασε σφάχτης
- (5543) Μι βάρεσες Παγώνα μ' κι μι βαλάντωσις
- (5544) Μι βρήκαν πουλλά βάσανα= Με βρήκαν πολλά βάσανα
- (5545) Μι ζουγκλάει η μέση μ' = Νιώθω πόνο στη μέση
- (5546) Μι μάρου στόρου= Με πεθαίνει το πόδι μου
- (5547) Μι ντόρι κάπου= Με πονάει το κεφάλι μου
- (5548) Μι ντόρι σούλφουτου= Πονάει η ψυχή μου
- (5549) Μι πουνάει η μπάλα μ'= Με πονάει το μέτωπο
- (5550) Μι πουνάει η ουδοντούρα μ' κι πρέπ' να πάου στου γιατρό!= Πονάει το δόντι μου και πρέπει να πάω στο γιατρό
- (5551) Μι πουνάει ου γοφούς, τι να φταίει= Πονάω στο γοφό, τι να φταίει
- (5552) Μι τζινάει η μέση μ'= Με σουβλίζει η μέση μου
- (5553) Μο μπόλι κλαβάτα= Έχω πονοκέφαλο
- (5554) Μου 'ρθε αχαμνά= στεναχωρήθηκα
- (5555) Μου 'ρθε μπαϊλσιά από τον πόνο= Μου ήρθε ζαλάδα από τον πόνο
- (5556) Μου' ρθε αχαμνά= δυσανασχετώ
- (5557) Μπουλίκα ντιρέκια= Όταν κάποιος πονάει στα πόδια
- (5558) Μπουλίκια κουρέμου= Έκφραση για τον πόνο στην κοιλιά
- (5559) Μωρ' είχα μία σκασίλα= δεν με νοιάζει τίποτα
- (5560) Να μου χαθεί ο ανύφαντος
- (5561) Να χαθείς να μη φανείς
- (5562) Νισάφ= Φτάνει πια
μι τρώει του μαράζ= Με τρώει ο μαρασμός
- (5563) Νταλάκι να σε βαρέσει= να σου τύχει κάτι κακό
- (5564) Ντι γιου βίνι= Από που ήρθε
- (5565) Ντουμάνιασε ο ντουινιάς= Μαύρισε ο κόσμος
- (5566) Ντοχ μάρι αίστε λουκ= Πόνος μεγάλος είναι αυτή η δουλειά
- (5567) Ντραγκόθκι το ζνίχι μ= Πιάστηκε το σβέρκο μου

- (5568) Ντρακλιάστηκα και έπεσα= Γλίστρησα και έπεσα
- (5569) Ξεράθηκαν τα πουδάρια μ= Δεν περπατάνε τα πόδια μου
- (5570) Ξικ να γέν...= Ας περάσει ο πόνος
- (5571) Ομπομπο μι ντόρι πέντου= Με πονάει η κοιλιά μου
- (5572) Ου νου αστιπτάμ= Ου δεν το περίμενα
- (5573) Ούι δεν του πιστεύου! Σακαρίμ' κατάντησα!= Αχ δεν το πιστεύω! Σαράβαλο!
- (5574) Ούι μι πιλέκ' σι η μέση μ!= Με έχει διαλύσει η μέση μου
- (5575) Ούι μισοκόπκα= Ούι πιάστηκε η μέση μου
- (5576) Ουι χαλασιά μ' και φουρτούνα μ'
- (5577) Ούι! Τι μι βαράς ωρέ χαμένε;= Τι με βαράς μωρέ χαμένε;
- (5578) Ούι, μι σακάτιψι= Με έκανε να πονέσω
- (5579) Ούι, ούι, αυτός ου πόνους μι πέθανι!= Με πέθανε ο πόνος
- (5580) Ουσού τριτσέμ σι ατσά= Θα το περάσουμε κι αυτό
- (5581) Όχου μάνα μ' χτύπησα το ποδαρ' μ' σ' ένα τρόχαλο= Χτύπησα το πόδι μου πάνω σε μια μεγάλη πέτρα
- (5582) Παναία βόηθα= Παναγία βοήθησέ με
- (5583) Παναία μ' ντε 'παθα= Παναγία μου τι έπαθα
- (5584) Πιάν η καρδιά μ' άψιμον= Καίγεται η καρδιά μου
- (5585) Πνει η ψυμ= Πονάει η ψυχή μου
- (5586) Πονεί η καρδιά μ'= Πονάει η καρδιά μου
- (5587) Πονούν τα στούδια μ'= Πονάνε τα κόκαλα μου
- (5588) Που πένεις να μ' αφήκεις!= Που πας να μ' αφήσεις!
- (5589) Πουνάει η κούτκας μ= Πονάει το σβέρκο μου
- (5590) Πουνάου σν αρίδα μ'= Πονάω στο καλάμι μου
- (5591) Ρούσου, για κοίτα μωρή του πιδί που πλάνταξι στου σκούξ'μο!= Σκάω από κλάμα
- (5592) Σε αραθύμησα= μου έλειψες
- (5593) Σι λαϊζει= Με πονάει
- (5594) Σι ναϊζ= Με πονάει

- (5595) Σκάνιαξα τόσο καιρό χωρίς τον άντρα μ'! = Έσκασα απ' τη στεναχώρια μου τόσο καιρό χωρίς τον άνδρα μου!
- (5596) Θα σε σαπίσω φουκαριάρκο μ' = Θα σε χτυπήσω καημένε μου
- (5597) Στάχτ' να γιν' όλα = Στάχτη να γίνουν όλα
- (5598) Τα' κουσμού τα βάσανα με βρήκαν = όλου του κόσμου τα βάσανα με βρήκαν
- (5599) Την κοιτάζα και τν αλειούμαν = την κοιτούσα και την λυπόμουν
- (5600) Τι αγκουμαχάς, ωρέ = Τι βογκάς έτσι
- (5601) Τι δαρτίζισι έτσ' = Τι χτυπιέσαι έτσι
- (5602) Τσατσαλιασα τα δαχτυλια = Έγδαρα τα δάχτυλα μου
- (5603) Τσεκτί χασταλούκ = το παιδί πολύ μεγάλη αρρώστια τράβηξε
- (5604) Τσι αρά ατσά γιου να φλε = Τι ήταν αυτό που μας βρήκε
- (5605) Τσι πιτσάς λα = Τι έπαθες
- (5606) Τσόπα δεν ξέρ'ς εσύ = δεν ξέρεις εσύ
- (5607) Τσοτσούχ ασουλτού ουουλτνού = το παιδί κρεμάστηκε και πέθανε
- (5608) Τσοχ ταραλντούμ = πολύ στεναχωρήθηκα
- (5609) Φαρμακώθκα με τα τόσα π'άκσα = Στεναχωρήθηκα τόσο πολύ μ' αυτά που άκουσα
- (5610) Ω λελέμ = Δείχνει ότι πονάει κάποιος
- (5611) Ωι βάι μάνα μ' = Τι έπαθα μάνα μου
- (5612) Ωι και να' ξιρις, τι τραβήσαμεν ιμεις οι παλιότερ' τότες = Ωχ και να' ξερες τι υποφέραμε κι εμείς οι παλιότεροι τον καιρό εκείνο
- (5613) Ωι τι υπόφερνα τότς κι γω ου άνθρωπους = Ωχ, τι υπέφερα κι εγώ τότε ο άνθρωπος
- (5614) Ωχ έχω ένα σφάχτ στα πλευρά = Με πονάνε τα πλευρά μου
- (5615) Ωωωωι τα πάκια μ = Πονάει η μέση μου

8.2.5.3. Περιπτώσεις τραγουδιών

- (5616) Τίτλος: Μήλο μου κόκκινο
Μήλο μου κόκκινο ρόιδο βαμμένο

Μήλο μου κόκκινο ρόιδο βαμμένο
Γιατί με μάρανες τον πικραμένο
Γιατί με μάρανες τον πικραμένο

Παένω κι έρχομαι μα δε σε βρίσκω
Παένω κι έρχομαι μα δε σε βρίσκω
Βρίσκω την πόρτα σου μανταλωμένη
Βρίσκω την πόρτα σου μανταλωμένη

Τα παραθυρούδια σου φεγγοβολούνε
Τα παραθυρούδια σου φεγγοβολούνε
Ρωτώ την πόρτα σου που πάει η κυρά σου
Ρωτώ την πόρτα σου που πάει η κυρά σου
Κυρά μ' δεν είναι δω πάεισι στη βρύση
Κυρά μ' δεν είναι δω πάεισι στη βρύση
Πάεισι να πει νερό και να γεμίσει
Πάεισι να πει νερό και να γεμίσει

(5617) Τίτλος: Η Γερακίνα

Κίνησε η Γερακίνα για νερό
ωρε κρύο να φέρει.
Ντρούγκου ντρούγκου
ντρουκ ντρουκ ντρουκ
τα βραχιόλια της βροντούν.
Τα βραχιόλια της βροντούν,
ντρούγκου ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ

Κι έπεσε μες στο πηγάδι
κι έβγαλε ωρε φωνή μεγάλη.
Ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ
τα βραχιόλια της βροντούν.
Τα βραχιόλια της βροντούν,
ντρούγκου ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ.

Κι έτρεξε ο κόσμος όλος
κι έτρεξα ωρε κι εγώ ο καημένος.
Ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ

τα βραχιόλια της βροντούν.
Τα βραχιόλια της βροντούν,
ντρούγκου ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ

Γερακίνα θα σε βγάλω
και γυναίκα θα σε πάρω
Ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ
τα βραχιόλια της βροντούν.
Τα βραχιόλια της βροντούν,
ντρούγκου ντρούγκου ντρούγκου
ντρουγκ ντρουγκ ντρουγκ

8.2.5.4. Το μοιρολόι

(5618) Σήκω Μαργιόλα μ' ρούσα μ' απ' τη γης

κι από το μαύρο χώμα
Μαργιόλα μου, άιντε Μαργιόλα μου
Άιντε με το ποδάρια η μαύρη, μωρ' να σ' κωθώ
ωρέ, χειράκια ν' ακουμπήσω, ψυχή μου καρδούλα μου
άιντε ψυχή μωρέ καρδούλα μου
Άντε κάνε τα νύχια σου Μαργιόλα μου, τσαπιά
τις απαλάμες φτυάρια
άιντε Μαργιόλα μου

-«Θα φύγω, μάνα, και μην κλαις και δος μου την ευχή σου
κι ευχήσου με, μανούλα μου, να πάω καλά στα ξένα.
-Παιδί μου, πάαινε στο καλό, κι όλοι οι αγιοί κοντά σου».

-«Μη σε πλανέψει, η ξενιτειά και μας αλησμονήσεις.
-Κάλλιο, μανούλα μου, γλυκειά, κάλλιο να σκάσω πρώτα.
παρά να μη σας θυμηθώ στα έρημα τα ξένα».

(5619) Μα τι 'δανε τα ματια μου; ένα μεγάλο θάμα. Στη μέση απ' τη θάλασσα, μηλιά
΄ταν φυτεμένη. Κάνει τα φύλλα πράσινα και τον καρπό δεμένο. Και
σταυραϊτός εκλώθονταν, φωλιά να πλέξει. Κι αντολογήθηκ' η μηλιά και του

αντιλογιέται: Για φεύγα, φεύγα σταυραϊτέ και συ μαύρο κοράκι. Μη μου γκρεμάς την ανθή σου, θέλω την ομορφιά σου.

(5620) Μάλωνε η μάνα του γαμπρού, απόψε με τ'ς ανέμους. Πάψτε ανέμοι μ' πάψετε, ν' ανάψω το λυχνάρι, για να δεχτώ τη νύφη μου. Το πώς την έχ η μάνα της. Με τα χεράκια σταυρωτά κι όλα τα νυφικά της. Του αρραβώνα, κυρ' γαμπρέ, το χρυσό δαχτυλίδι, της νύφης δεν της άρεσε και κλαίει και χτυπιέται και του θανάτου έπεσε. Ως την απάνω Κυριακή, πες της να περιμένει, να πάω να βρω το χρυσικό καινούργιους και πιο 'μορφους να φτιάξει αρραβώνες.

(5621) Ο ήλιος εβασίλεψε βαριά βαλαντωμένος. Μήνα με τ' άστρο μάλωσε, μήνα με το φεγγάρι; Ούτε με τ' άσπρο μάλωσε, ούτε με το φεγγάρι. Ο χάρος κάνει τη χαρά, στον ανεπιό που σφάζει. Σφάζει παιδιά αντί παχύ κριάρι. Κι η μάνα του πάνει κοντά, όλο παρακαλώντας. Άσε με χάρι, τον υγιό και πάρε με τη νύφη. Μωρή μάνα, οκυλόμανα, κακό μυαλό που έχεις. Μήγαρις η νύφ' πόνο δεν έχ', αδέρφια να την κλάψουν;

(5622) Δε θέλω εγώ να τραγουδώ, ούτε κρασί να πίνω, μα πρέπει να' μια σ' ερημιά σ' ένα βαθύ λαγκάδι. Να κοιτόμαι τα' απίστομα, να χύνω μαύρα δάκρυα. Να γίνουν λίμνες και γυαλός και ποταμός μεγάλος. Να γίνουν μια κρυόβρυση κρύα και παγωμένη. Να' ρχονται οι νιες, νερό, κρύο νερό να παίρνουν και να πίνουν. Να' ρχονται τα παιδόπουλα, κρύο νερό να πίνουν, να πίνουν να δροσίζονται και να ξεχγούν τον πόνο. Να' ρχεται κι η αγάπη μου, κρύο νερό να παίρνει, να κλαίει, να μοιρολογάει να χύνει μαύρα δάκρυα.

8.2.5.5. Δίστιχα

(5623) Ρακίν εμέν μη δείτε με, εγώ όντες πίνω, κλαίγω,
Εγώ όντες τραγωδώ, πονώ και μοιρολόγια λέγω.

(5624) Ν' αηλί εμέν τον ορφανόν, στον κόσμον κανάν' κι έχω,
Θα τρώει με ο λύκον σα ραχίν, αραευτήν πά' 'κ' έχω.

Μετάφραση

Ρακί εμένα μη μου δίνετε, εγώ όταν πίνω κλαίω,
Εγώ όταν τραγουδώ πονώ και μοιρολόγια λέω.
Αλίμονο σε μένα τον ορφανό, στον κόσμο δεν έχω κανέναν,
Ο λύκος θα με τρώει στα βουνά, να με ψάξει κανέναν δεν έχω.

8.2.6. Τα ημιβόρεια ιδιώματα και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.6.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (5625) Αντραλίστ'κα= ζαλίστηκα
(5626) Απόστασα= κουράστηκα
(5627) Αφάλια= μεγάλη ζημιά
(5628) Βάι- Βάι= ωχ-ωχ (πονάω)
(5629) Βαλαντώνω= σκάω από τη στεναχώρια μου
(5630) Βάρεσα= χτύπησα
(5631) Βάρσα= βάρεσα
(5632) Γανιάζω= σκάω, κλαίω
(5633) Ζαλέσκου= πενθώ
(5634) Ζάλι= πένθος
(5635) Καμουδιασμένους= απογοητευμένος
(5636) Κατσπουδιάρ'ς= καημένος
(5637) Καυκαλιάζου= χτυπώ το κεφάλι
(5638) Καψαλίσ'κα= κήκα
(5639) Κβαργιάζουμι= κουβαριάζομαι, γκρεμίζομαι
(5640) Κοιλοπονώ= έχω ωδίνες
(5641) Κουλουσφίξ= στεναχώρια

- (5642) Κουρδουκλώθκα= σκόνταψα
- (5643) Κουτρουβαλιάστηκε= κατρακύλησε
- (5644) Κουτρουβαλίσκα= έπεσα
- (5645) Κουτσάθκα= με πονάει το πόδι
- (5646) Λαβουσέσκου= πληγώνω
- (5647) Λιγοψυχώ= ψυχορραγώ
- (5648) Λόθρα= καταστροφή
- (5649) Μάγγανα= καυγάδες
- (5650) Μακελεύομαι= σακατεύομαι
- (5651) Μαραχλαντίζω= στεναχωριέμαι
- (5652) Μίρλα= κλάμα
- (5653) Μπαϊλντισα= κουράστηκα
- (5654) Μπερτάχι= δάρσιμο, ξυλοδαρμός
- (5655) Μπουρδουκλώθηκε= περδικλώθηκε
- (5656) Μπουχτίζω=βαριέμαι
- (5657) Ντορ=πόνος
- (5658) Ντόρου= πονώ
- (5659) Ξεκεφαλιάσκα= χτύπησα στο κεφάλι
- (5660) Ξεκλαρίζομαι= τραυματίζομαι, χτυπάω κάπου άσχημα
- (5661) Ξεμισκλιάσκα= πόνεσε η μέση μου
- (5662) Ξεποδαριάζομαι= κουράζομαι απ' το περπάτημα
- (5663) Ξεσαλίστηκα= πλήγιασα το δέρμα
- (5664) Ξεσβαλιάζομαι= καταστρέφομαι
- (5665) Ξεσβερκιάστηκα= με πονάει ο αυχένας
- (5666) Ξεσφαγιάστηκε= γρατζουνίστηκε στο δέρμα, ξεφλουδίστηκε
- (5667) Ξιπακιάσκα= με πόνεσε η μέση από το βάρος
- (5668) Ξυλιά= χτύπημα
- (5669) Πελεκήθηκα= κουράστηκα
- (5670) Πλανταμένο= σκασμένο

- (5671) Πληβριτρώθηκα= κρύωσα
- (5672) Ρεκάζω- ρέκος= πονάω
- (5673) Σαβουριάσκα= έπεσα κάτω
- (5674) Σαβουριάστηκε= γλίστρησε
- (5675) Σακατεύτηκα= έπεσα και χτύπησα
- (5676) Σακατεύτηκε= χτύπησε πάρα πολύ
- (5677) Σακατέφκα= πονάω παντού
- (5678) Σικλετίζομαι= στεναχωριέμαι
- (5679) Σκόνταμα= δυστύχημα
- (5680) Σουβλιά= αστραπιαίος πόνος
- (5681) Στεναχώρ= στεναχώρια
- (5682) Στουμπίσκα= χτύπησα πολύ
- (5683) Τέλεψα= κουράστηκα
- (5684) Τενιάζω= κουράζομαι πολύ
- (5685) Τουγκρισιάνι= σε ξέχασα
- (5686) Τσιατσιαλιάσκα= χτύπησα
- (5687) Φ'λουσκάζω= χολοσκάω
- (5688) Χολοπαθιέμαι= βασανίζομαι, υποφέρω
- (5689) Χολοσκάω= αγανακτώ
- (5690) Χτικιό= βάσανο
- (5691) Ψυχοπλακώθηκα= με έπιασε ψυχοπλάκωμα
- (5692) Ωϊ/ αϊ ή βαϊ συνοδευόμενα με επίκληση στη μητέρα μας ή στη μητέρα όλων των Χριστιανών την Παναγία

8.2.6.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (5693) Αχ τσι ντορ ιάστι αέστου= Αχ τι πόνος και αυτός
- (5694) Έρμο χλιβερό= καημένο
- (5695) Λελέ μου

- (5696) Μάνα μόν, γιέ μόν
- (5697) Όι μάνα μ= αυτό το ιδίωμα έχει παρόμοια έννοια με το 'ωχ μανούλα μου', απλώς βρίσκεται σε μια ιδιόμορφη έκφραση, καθώς αποτελεί τοπικό χαρακτηριστικό να «κόβονται» πολλές εκφράσεις στο τέλος τους
- (5698) Ούι γιέ μου τ' ήταν να ιδούν τα μάτγια μ'
- (5699) Ούι μάνα μ= Ωχ μάνα μου
- (5700) Ουι μανούλα μ= Δείχνει τον έντονο πόνο
- (5701) Ούι του φαρμακουμένου= Ωχ το φαρμακωμένο
- (5702) Ωχ μανούλα μου

Ρηματικές φράσεις

- (5703) Αγκοντί τσιτσιρό= Χτύπησα το πόδι μου
- (5704) Αι μούλτι τσίλι σνιλιάι τηλεφωνο= Έχει πολύ καιρό να με πάρει τηλέφωνο
- (5705) Αι φου τζιτ μουλτζ ανι= Έχεις φύγει πολλά χρόνια
- (5706) Αμ μάρι στεναχωρίει= Έχω στεναχώρια
- (5707) Αμ ντορ= Έχω πόνο
- (5708) Αρμάσου σίνγκουρα= Έμεινα μονάχη
- (5709) Ατόντσα= Κουράστηκα
- (5710) Αχ Ντουμιτσάλε ντιν δύναμη= Αχ Θεούλη μου δώσε μου δύναμη
- (5711) Αχ Ντουμιτσάλε ντιν κουράγιο= Αχ Θεούλη μου δώσε μου κουράγιο
- (5712) Βέλαξα απ' τον πόνο= Φώναξα πολύ δυνατά από τον πόνο
- (5713) Γκάρλιαξα= Δίψασα
- (5714) Γκίλτσα= Έπεσα και χτύπησα
- (5715) Δεν είμαι και πολύ σόι= Δεν είμαι πολύ καλά
- (5716) Δεν κοτάω να φάω= Δε τολμώ να φάω
- (5717) Δεν με βασταν τα πδαρια μ= Πονάω πολύ στα πόδια και δεν μπορώ να κάτσω όρθιος
- (5718) Δεν σιέμαι μπιτ από τον πόνο= Δεν κουνιέται καθόλου από τον πόνο
- (5719) Έγινα σα κούτσοуро= Δεν μπορώ να σηκωθώ

- (5720) Είναι στο κρεβάτι και ζουρίζει μέρα νύχτα= Υποφέρει
- (5721) Έπαθε μιγάλ' κασκαρίκα= Έπαθε μεγάλη λαχτάρα
- (5722) Έσκουξα απ' τον πόνο= Φώναξα από τον πόνο
- (5723) Έσκουξε από τον πόνο (εναλλακτικά σε γ' ενικό πρόσωπο)= Πόνεσε πάρα πολύ
- (5724) Έσπασε τα τσαούλια του= Χτύπησε στο πρόσωπο του
- (5725) Ζεματίσκα με το κακάβι= Κήκα με το νερό
- (5726) Η γιουνάικα βάντσε στο κλάμα= Κλάμα ασταμάτητο
- (5727) Ήμαν πεθαμένος= Ήμουν πολύ άρρωστος
- (5728) Θερμάνθηκα/ μελάνιασα από το μπόνο= Πόνεσα πάρα πολύ
- (5729) Κουδούνιασε η αμπάλα μου= Πόνεσε το κεφάλι μου
- (5730) Κρεατοκόπκα= Μυϊκός πόνος
- (5731) Λάγκαξα το ποδάρι'μ= Στραμπούλιξα το πόδι μου
- (5732) Λιβακώθκα= Ζεστάθηκα πολύ
- (5733) Λιγκιάζω= Έχω λόξιγκα
- (5734) Λιγοθύμσα πονώντας= Έχασα τις αισθήσεις μου πονώντας
- (5735) Λιγώθ'κε η καρδούλα μου= Πόνεσε η καρδιά μου
- (5736) Μ'έκοψε αχαμνά= Πεινάω πολύ
- (5737) Μ'ήρθε αντράλα= Ζαλίστηκα
- (5738) Μ'έπιασε σφάχτ'ς στ'μέσ'= Με έπιασε στη μέση
- (5739) Μαζοκουλιάζομαι από τον πόνο= Κουλουριάζομαι
- (5740) Μαλι ψιέστι= Μου λείπεις
- (5741) Μας έβγαλε το λάγανο= Μας στεναχώρησε πολύ
- (5742) Μας έβγαλες το χτικιό= Μας έσκασες
- (5743) Με 'πιασε αντράλα= Ζαλίζομαι
- (5744) Με βάρε ψύξη= Έπαθα ψύξη
- (5745) Με βάρεσε πονόδοντος= Έχω πονόδοντο
- (5746) Με γονάτισε ο πόνος= Πονάω πάρα πολύ
- (5747) Με κλωτσάει το κεφάλι μ= Έχω αφόρητους πόνους στο κεφάλι
- (5748) Με λύσσιαξε στο ξύλο= Με χτύπησε πολύ

- (5749) Με πλέκησαν τα ποδάρια μ= Με πονάνε πολύ τα πόδια μου
- (5750) Με πονάει η γκλάβα= Με πονάει το κεφάλι, έχω πονοκέφαλο
- (5751) Μεντόρι γκούρα= Πονάει το στόμα
- (5752) Μεντόρι ίνιμα= Πονάει η καρδιά μου
- (5753) Μεντόρι κάπου= Πονάει το κεφάλι μου
- (5754) Μεντόρι μέσια= Πονάει η μέση μου
- (5755) Μεντόρι νάρα= Πονάει η μύτη
- (5756) Μεντόρι ντίντιλι= Πονάει το δόντι
- (5757) Μεντόρι όκλιου= Πονάει το μάτι
- (5758) Μεντόρι ορέκλια= Πονάει το αυτί
- (5759) Μεντόρι πέντικα= Πονάει η κοιλιά μου
- (5760) Μη μαραχλαντίξεις= Μη στεναχωριέσαι
- (5761) Μη σκόν οργιό= Κρυώνω
- (5762) Μι ‘ ρθι αντράλα= Ζαλίστηκα
- (5763) Μι καλβακέφθηκε η φλέβα= Μυϊκός πόνος
- (5764) Μι ντουάρε ίνιμα= Πονάω στην καρδιά
- (5765) Μι ντουάρε ντίντιλι= Πονάω στο δόντι
- (5766) Μι ντουάρε= Πονάω
- (5767) Μι σκουμπώθηκε η ψχήμ’= Φοβήθηκα πολύ
- (5768) Μούρχετε κακά = Μου έρχεται ναυτία
- (5769) Μπαϊλτσα= Αγανάκτησα
- (5770) Μπήκε ο διάολος στο κεφάλι μου= Έχω έντονο πονοκέφαλο
- (5771) Μπρουτζαλίσκα= Κάηκα
- (5772) Νέσλα γιάτρο= Πήγα στο γιατρό
- (5773) Νιαϊζει ο άνθρωπος από τον πόνο= Υποφέρει από τον πόνο
- (5774) Ξαπλατίσκα= Με πονάει η πλάτη
- (5775) Ξεκουτσίσκα= Με πόνεσαν τα πόδια πολύ
- (5776) Ξελαρυγγιάσκα να φωνάζω= Με πόνεσε ο λαιμός να φωνάζω
- (5777) Ξεμεσιάσκα= Με πονάει η μέση πολύ

- (5778) Ξεμπλανιάσκε το χέρ'μ= Πονάει το χέρι μου
- (5779) Ξεράθηκαν τα ποδάρια μ= Με πονάνε τα πόδια μου
- (5780) Ξεστρίφκα= Αηδίασα
- (5781) Ξετσαουλιάσκα= Με πονάει το σαγόνι
- (5782) Όϊ όϊ με σφλάει το ποδάρι μ= Έχω σφάχτες στο πόδι
- (5783) Ούι μη με τζαλαματάς= Μη με ταρακουνάς
- (5784) Ουι χτικιό που μι βρήκι= Βάσανο που μου ήρθε
- (5785) Οουουου καηλώθηκα= Πόνος από τσουκνίδα
- (5786) Πάγει να σπάσ' η κράνα μ= Έχω έντονο πονοκέφαλο
- (5787) Παρατόρσα από τον πόνο= Ζαλίστηκα από τον δυνατό πόνο
- (5788) Παρατόρσα= Βαρέθηκα, κουράστηκα
- (5789) Πλνκ τζου νουάπτι= Κλαίω μέρα νύχτα
- (5790) Ποπο τι μου 'μελλε να πάθω= Τι ήταν αυτό που έπαθα
- (5791) Που είσαι μανούλα μου= αυτή την έκφραση την χρησιμοποιούν πολύ περισσότερο οι μεγαλύτεροι σε ηλικία άνθρωποι, που πολύ πιθανόν να έχουν χάσει την μητέρα τους, κάτι που τους πονάει, ιδιαίτερα στα δύσκολα
- (5792) Πω-πω λε-λελε πονάω
- (5793) Ράησε το φυλοκάρδι μ= Ράγισε η καρδιά μου
- (5794) Ρέκαξα στού κλάμα/ πλάνταξα απ' του κλάμα= Έκλαψα πολύ
- (5795) Ρεκοβέλαξα από τον πόνο= Πόνεσα τόσο πολύ που φώναξα σπαρακτικά, όπως φωνάζουν τα κατσίκια
- (5796) Σακατέφθηκε η μέση'μ= Χτύπησα πολύ τη μέση μου
- (5797) Σάλεψε ο νους μου= Έχω πονοκέφαλο
- (5798) Σαπακιάστηκε= Χτύπησε πολύ
- (5799) Σι μαλούσας σιγκκρα= Που με άφησες μονάχη μου
- (5800) Στραβοκοιμήθηκα= Πιάστηκα στον ύπνο μου
- (5801) Τα βάσανα μ' είναι πολλά κι' ο μύλος δεν τ' αλέθει= Λέγεται για τους πολυβασανισμένους και πολύπαθους ανθρώπους
- (5802) Τρέμ' το φυλλοκάρδι μ' απ' τον πόνο= Τρέμω από τον πόνο
- (5803) Τσακίσκα, σακατεύκα, ξεπετσώθηκα, σκοτώθηκα= Όταν κάποιος χτυπάει πολύ σε σημείο να ματώσει

- (5804) Τσι κεντέρι μα φλι= Το κεντέρι μας βρήκε
 (5805) Τσι πατσίμ τσι βαπατσίμ νου στίμ= Τι πάθαμε, τι πάθαμε δεν ξέρουμε
 (5806) Τσούπλησα το δάχτυλο= Χτύπησα το δάχτυλο
 (5807) Ω π' να' σκαγες π' να' σκαγες= Να σταμάταγε ο πόνος

8.2.6.3. Περίπτωση τραγουδιού

(5808) «Νάμισα ντι ατσέλι ντόι μούντσε έλου μορε ανάμισα

Ιαρά ούνου τζιόνι πληγκουϊτου έλου μορε ανάμισα
 Στου τ- μπάρι- α-μβ- ρτίρου έλου μορε ανάμισα
 Πούλι τσλου αβιά βιριγάτε έλου μορε ανάμισα
 Βοϊ λεί πούλι τσι αβιριγκάτου έλου μορε ανάμισα
 Τούτουλ τρέγκου σμι μ' κάτσε έλου μορε ανάμισα
 Μένα ντριάπτα σνιάλ- σάτσε έλου μορε ανάμισα
 Τας γρ-ψέστου ν λάϊ ντι κάρτι έλου μορε ανάμισα
 Σου πιτρεκου λαντάντα σι τάτι έλου μορε ανάμισα».

Μετάφραση

«Ανάμεσα από αυτά τα δυο βουνά αυτός μωρέ ανάμεσα
 Ήταν ένας λεβέντης πληγωμένος αυτός μωρέ ανάμεσα
 Και στην κάπα τυλιγμένος αυτός μωρέ ανάμεσα
 Πουλιά τον είχαν περιτριγυρισμένο αυτός μωρέ ανάμεσα
 Εσείς πουλιά που τριγυρνάτε αυτός μωρέ ανάμεσα
 Ολόκληρο να με φάτε αυτός μωρέ ανάμεσα
 Το δεξί χέρι να μου αφήσετε αυτός μωρέ ανάμεσα
 Για να γράψω ένα μαύρο γράμμα αυτός μωρέ ανάμεσα
 Να το στείλω στην μάνα και τον πατέρα αυτός μωρέ ανάμεσα».

8.2.6.4. Το μοιρολόι

(5809) «Ποια ήταν 'κείνη που το 'λεγε τ' αδέρφια δεν πονιούνται.

Τ' αδέρφια σχίζουν τα βουνά και αδερφές και κάμπους.
 Και μάνα σχίζ' τη θάλασσα νόσου να τα ανταμώσει.
 Σαν πάισι και τα αντάμωσι στη μέση από το θαλάσσι
 Γυάλινο πύργο έφκιαναν, σουφρά μαλαμετένιον».

(5810) «Σένα τα λέω μαύρια γη και ραχλιασμένο χώμα,

Τους νιους αυτούς π'σας στείλαμε καλά να τους κοιτάτι.
Βάλ'τις να φαν, βαλ'τις να πιουν,
Βάλ'τις να φαν, βαλ'τις να πιουν, βάλ'τις να τραγουδήσουν.
Να πουν τραγούδι για την ξενιτεία,
Να πουν τραγούδι για την ξενιτεία και για το μαύρου χώμα.
Που τρώει γριος και τρώγει γριος,
Που τρώγει γριες και τρώγει γριες,
Που τρώγει παλικάρια,
Τρώγει παιδάκια ανύπαντρα».

(5811) «Μένα με του είπεν δυο πουλιά, δύο μαύρα χελιδόνια,

Πως θα περάσω βάσανα σ'όλα μου τα χρόνια.
Δεν έχω κάναν να το ειπώ, κάναν να μολογήσω.
Δεν έχω μάνα κι αδερφό να πω τα βάσανά μου,
Τα βάσανα που πέρασα».

(5812) «Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο,

Η ξενιτεία σε χαίρεται κι εγώ χω' τον καημό σου.
Τι να σε στείλω, ξένε μου, τι να σε προβοδίσω;
Σε στέλλω μήλο σέπεται, τριαντάφυλλο μαδιέται.
Σε στέλλω το μαντήλι μου στα δάκρυα μουσκέμενο.
Τα δάκρυα είναι καψερά και καίνε το μαντήλι.
Τι να σε στείλω, ξένε μου, τι να σε προβοδίσω».

(5813) Ποιος έχει πέτρινη καρδιά, μάτια να μην δακρύζουν

να πάει να πει της μάνας μου, να μη με περιμένει.
Μένα με πήρε ο ποταμός, της Λάρισας το ποτάμι
κλαψε με μάνα, κλάψε με.
Σε φίλου σπίτι να μην μπεις.
Δεν στόπα γώ Θανάση μου,
δεν στόπα γώ παιδί μου
σε φίλου σπίτι να μην μπεις,
ούτε και σε κουμπάρου;
Οι φίλοι σου εχθροί γενήκανε
φίδια για να σε φάνε.
Φιάσε λαγούμι μεσ' στη γης,
να μπεις να ξεχειμάσεις.

8.2.6.5. Περιπτώσεις δημοτικών τραγουδιών

(5814) Από τη φυλακή

Γέρασα ο μαύρος γέρασα κι' άσπρισαν τα μαλλιά μου.
Γέρο με λένε τα παιδιά μα γέροντας δεν είμαι.
Με γέρασαν τα βάσανα, της φυλακής τα ντέρτια.
Σάπισαν τα γελέκια μου και πέσαν τα κουμπιά μου.

(5815) Της ξενιτειάς

Μαύρα μου χελιδόνια κι άσπρα μου πουλιά
Αυτού ψηλά που πάτε και γυρίζετε
Μην πάτε απ' τον τόπο μου και απ' την αυλή μου;
Εληά είχα στο σπίτι μου, μουριά είχα στην αυλή μου
Στα ψηλά να ανεβείτε και να λαλήσετε.
Βρε δόλια μάνα, για πες της της καλής μου της γυναίκας μου
Να μην με καρτερεί,
Παντρεύτηκα στα ξένα στην ανατολή,
Παντρεύτηκα και πήρα μαϊσας παιδί.
Μαϊέβει τα καράβια και δεν σέρνουνε
Μάεψε και μένα και δεν έρχουμε.

8.2.7. Το σαρακατσάνικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.7.1. Σε επίπεδο λέξεων

(5816) Αβασκιαίνου= ματιάζω

(5817) Αγγιλουκρούουμι= ψυχορραγώ

(5818) Αγκιλώνου= τσιμπώ

(5819) Αγκούσα= δυσφορία, δύσπνοια

(5820) Αδιρφουμαχιριά= μαχαιριά από αδερφό

(5821) Αδράχνου= αρπάζω κάποιον με τη βία

(5822) Άλαλους= δυστυχισμένος

- (5823) Αλί= δυστυχία μου
- (5824) Αλλ' μανάου= καταταλαιπωρώ
- (5825) Αμπστουμήθκα= έπεσα
- (5826) Αμπώχνου= σπρώχνω
- (5827) Αναβιάζου= φωνάζω δυνατά από πόνο
- (5828) Ανάλμα= δεν μπορώ να χαρώ ένα γεγονός γιατί έγινε κάτι που με στεναχώρησε
- (5829) Ανημπόρια= αρρώστια
- (5830) Ανταργιασμένους= άνθρωπος που κάνει πράξεις επιθετικές
- (5831) Αποκάμνου= έχω καταπονηθεί
- (5832) Απουμουμάρα= δυσφορία από την πολλή ζέστη
- (5833) Άραχνους= δυστυχισμένους
- (5834) Αρρουστιά= η αρρώστια
- (5835) Αστομπίθηκα= χτύπησα
- (5836) Βάι βάι= ωχ
- (5837) Βάριμα= χτύπημα
- (5838) Βουρδουλιάζου= βγάζω στο σώμα μου εξανθήματα
- (5839) Γκανιάζου= σκάω από το κλάμα
- (5840) Δέρου= βασανίζομαι
- (5841) Ζαραλής= αρρωστιάρης
- (5842) Ζβερώνω= μαστιγώνω
- (5843) Ζιματίστ'κα= κάηκα
- (5844) Ζλούμινα= η ζηλιάρα γυναίκα που προκαλεί ζημιά με τον φθόνο της
- (5845) Θαλαπώνου= κάνω κάποιον μαύρο στο ξύλο
- (5846) Καταβουλιάζου= κακομεταχειρίζομαι κάποιον
- (5847) Καψαλιάσκαμι= καήκαμε
- (5848) Καψαλίζουμι= καίγονται οι τρίχες από το σώμα μου
- (5849) Κλαρίσκis= κοντεύεις να πέσεις κάτω απ' την κούραση
- (5850) Κλαφουνίζω= ενοχλώ επίμονα κάποιον
- (5851) Κορκόθκα= πνίγηκα

- (5852) Κουπανιάρ'ς= άρρωστος
- (5853) Κουτσιαλώνου= παγώνω, ξυλιάζω στα άκρα μου
- (5854) Κρούστ'κα= χτύπησα
- (5855) Κτσάθκει= κουτσάθηκα και δεν μπορεί να περπάτησα
- (5856) Λαβουματιά= πληγή
- (5857) Λακίζω= τρέχω να σωθώ
- (5858) Λαμπαδιάζου= καίγομαι με μεγάλες φλόγες
- (5859) Μαραζιάρ'ς= αρρωστιάρης
- (5860) Μπαϊλίζου= λιποθυμώ
- (5861) Νήλα= σωματική ταλαιπωρία
- (5862) Ξικαμώνουμι= καταστρέφομαι
- (5863) Ξινίτιμα= αποχαιρετισμός που προκαλεί πόνο
- (5864) Ξιρατιά= τα δυσάρεστα
- (5865) Ούι ούι= ωχ
- (5866) Όσιτι= κατάρα που προκαλεί κακό στον άλλον
- (5867) Πάθια= βάσανα αρρώστιες
- (5868) Παλαμουδέρου= με πονούν οι πατούσες από το πολύ περπάτημα
- (5869) Πικρούλα= δυστυχισμένη
- (5870) Πιντιρούγα= ασθένεια στην κοιλιακή χώρα
- (5871) Πιτρώνει η αρρώστια= με ταλαιπωρεί για πολύ καιρό
- (5872) Πιτσώνου= χτυπώ στο πρόσωπο κάποιον με την παλάμη
- (5873) Πόνα= κάποιος που προκαλεί πόνο
- (5874) Πουμπώνου= παθαίνω ασφυξία
- (5875) Πουνάει η καρδιά= πονάει η κοιλιά
- (5876) Προυσκλαίουμι= κλαίγομαι σε κάποιον
- (5877) Ρουγκαλιάζουμι= τρυπιέμαι από αγκάθια
- (5878) Ρύμα= ασθένεια στα μάτια
- (5879) Σακατεύου= τραυματίζω
- (5880) Σαρατζιά= η αγιάτρευτη πληγή

- (5881) Σκυλίζουμι= αδιαθετώ
- (5882) Σουφλάω= έχω οξείς πόνους
- (5883) Στλιτ'ς= δυνατός πόνος στην πλάτη
- (5884) Τσακίστηκα Παναγία μ'= χτύπησα
- (5885) Χαμάρα= η εξάντληση
- (5886) Χατάς= τσακωμός
- (5887) Χλιβιρός= άρρωστος
- (5888) Χλιμάρα= κακομοιριά
- (5889) Χλίψη= στεναχώρια
- (5890) Χούιασμα= μαλώνω
- (5891) Χουλουσκάω= στεναχωριέμαι

8.2.7.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

- (5892) Αι μωρέ πικρούλιακα τι μίβρε= Με βρήκε κάτι κακό
- (5893) Είσαι πολύ κακομεριάς= Άξιος της τύχης σου
- (5894) Είσαι πολύ κακομεριάς= Άξιος της τύχης σου
- (5895) Έχω ένα σφα'ι'ό γιας/ Μι βαρεί σφα'ι'ά του πουδάρ= Με πονάει το πόδι
- (5896) Ήπια το ποτήρ το πικρό= Έπαθα κάτι κακό
- (5897) Κακός νταουσάς= Κάτι κακό τον βρήκε
- (5898) Καψαλίστηκα εδώ γιας= κάηκα
- (5899) Μ' έπιασαν τα μιλίγκια= Έχω πονοκέφαλο
- (5900) Μ' έφαγε το σαράκι του παιδιού μου= Πονάω για το παιδί μου
- (5901) Με βαράν σβλιές= Με πονάει η μέση
- (5902) Με πνάν τα σκνιά= Με πονάνε τα νεύρα
- (5903) Με πρόνξες= Με τρόμαξες
Ούι λαχτάρσα= τρόμαξα
- (5904) Με σιούρξε το κεφάλ= Με πονάει το κεφάλι
- (5905) Μι θέρσει η μές= Με πονάει η μέση

- (5906) Μι σφιρίζει τ' αφτί= Με πονάει το αφτί
- (5907) Μι τσουκανάει του πουδάρ= Με πονάει το πόδι
- (5908) Μο'ρθε ο ουρανός σφοντήλ= ζαλίστηκα
- (5909) Μου 'ρθε μπα'ι'λισιά= ζαλίστηκα
- (5910) Μου 'ρθε αχαμνά= Πονάει η κοιλιά μου
- (5911) Μου κόπκε τι αίμα= Τρόμαξα
- (5912) Μου' ρθε ζόρλα= Μου ήρθε άσχημα, δεν νιώθω καλά
- (5913) Μου' ρθε μπα'ι'λισιά= ζαλίστηκα
- (5914) Μόφκε το κάφκαλο= Έχω πονοκέφαλο
- (5915) Μστρίβει η κλιά= Με πονάει η κοιλιά
- (5916) Νταλάκι να σε βαρέσει = Να σε βρει κάτι να σε τρομάξει
- (5917) Ξισφουντλιάστ'καμι= Μου πιάστηκε ο σβέρκος
- (5918) Ούι λαχτάρσα= τρόμαξα
- (5919) Που μήβρε αυτός ο κακός ο σφάχτς= Με πονάει η μέση
- (5920) Πρόσεχε με έκρουξες= Με χτύπησες
- (5921) Τα τίναξε= πέθανε
- (5922) Τρόξα παθαίνου= Βρίσκομαι σε κατάσταση πανικού
- (5923) Τσόκαρο (τσόκαλο) να σε βαρέσει= Να σε βρει κάτι να σε τρομάξει

8.2.7.3. Το μοιρολόι

(5924) Ελάτι σεις οι άπονοι

Ελάτι σεις οι άπονοι κι μείς οι πονιμένοι
να σμίξουμε το δάκρυ μας, να γέν' ένα ποτάμι,
να γένει λίμνη και γιαλός, να γένει κρύα βρύση,
να πας οι νιές να πλένουντι κι οι νιοι να μπιεμπιριόντι,
να παν πρωτοπαλίκαρα να ρίχνουν στο σημάδι,
να παν κορίτσια ανύπαντρα, να πλέκουν τα μαλλιά τους,
να' ρχουντι κι οι μεσόκαιροι, να βγούν στου σιργιάνι.

(5925) Πουλάκι που'χα στο κλουβί

Πουλάκι που'χα στο κλουβί κι του χα' μερωμένο

το τάζα τη ζάχαρη το πότιζα το μόσχο
μου σκανταλίσ' κι το κλουβί και μό'φυγε τ'αηδόνι
μούηδε σε πέτρα ακούμπησε μούηδε σ' ελιάς κλωνάρι
μόν' πήγε και μ' ακούμπησε στις εκκλησιάς την πόρτα.

(5926) Με γελεσάνι τα πουλιά

Με γελεσάνι τα πουλιά της άνοιξης τα' αηδόνια
με γέλασαν και μου' πανε ο χάρος δε με παίρνει
βάνου φκιάκνου το σπίτι μου το μαρμαροχτισμένου
στο παραθύρι έκατσα, κατάκαμπα αγνατεύου
γλέπου του χάρου πόρχιτι στουν κάμπου καβαλάρης
σέρνει τους νιούς απ' τα μαλλιά τους γέρους απ' του χέρι
σέρνει κι τα μικρά πιδιά στη σέλα αρμαδιασμένα.
αφ' σιμι, χάρε, απ' τα μαλλιά κι πιάσε με απ' του χέρι
τ' έχω δυο λόγια να σου πω, τρία να σου μιλήσω.
έχω παιδιά παραμικρά κι ορφάνια δεν τους πρέπει,
έχω γυναίκα παρανιά και χήρα δεν της πρέπει.

(5927) Γιώργη μ', ήρθαν οι φίλοι σου

Γιώργη μ', ήρθαν οι φίλοι σου κι ούλοι οι συγγενείς σου,
βάλτε τραπέζια λυπηρά κι τα μεσάλια μαύρα
βάλτε να φαν, βάλτε να πιούν, βάλτους να τραγουδήσουν,
βάλτε κι του ποτήρι μου στη μέση ραϊσμένο.

(5928) Γιώργο μου, μη συντάζεσαι

Γιώργο μου, μη συντάζισι, μη ζώνεις τα' άρματα σου
μουήδι σε γάμο, Γιώργο μου, θα πας μουήδι σε πανηγύρι
σε καρτερεί ν-η μαύρη γης, τ' αραχνιασμένο χώμα.
στρώσε τραπέζια χλιβιρά κι τα μεσάλια μαύρα
βάλτι κι το ποτήρι μου στη μέση ραισμένο,
πέστε τραγούδια χλιβιρά, τραγούδια πονεμένα.

(5929) Ο χάρος βήκε παγανιά

Ο χάρος βήκε παγανιά, βήκε κρυφή χουσιάδα.
πέρασε από τα πρόβατα κι πήρε του τζιουμπάνο
πέρασε από τη στάνη μας, πήρε το τσέλιγγα μας
μι του δικό μου τα' άλογο απ' τα μαλλιά δεμένουν

(5930) Για πες μας που συντάζισι

(Γ)ια πες μας που συντάζισι κι είσαι αλλαμένος;
με κάλεσαν σε νιά χαρά να πάω να στεφανώσω.
αυτού χαρές δε γένουντι μουήδε και πανηγύρια,
αυτού κάθουντι ανάλλαγοι, κάθουντι λερωμένοι.
αυτού συνδύο δεν περπατούν συντρείς δεν κουβεντιάζουν,
αυτού κάθουντι μαναχοί, κάθουντι μαραμένοι.

(5931) Χάρε μ' μη πάμε από χωριό

Χάρε μ' μην πάμ' από χωριό, μούδε από κρύα βρύση
στις βρύσες είν' οι αδερφές, κι στα χωριά ν' οι μάνες
γνουρίζουν μάνες τα παιδιά κι οι αδερφές τ' αδέρφια
γνουρίζοντι τ' αντρόγυνα κι ποιος τα ξιγουρίζει!

(5932) Γυναίκες κρύψτε τ'ς άντρες σας

Γυναίκες κρύψτε τ'ς άντρες, κρύψτι τα έρμα αδέρφια
κι εσείς οι δόλιες οι αδερφές, κρύψτι τα έρμα αδέρφια
τι ο χάρος κάνει μια χαρά παντρεύει τον υγιό του.
καλεί τους νιούς για το χορό τις νιές για τα τραγούδια,
καλεί τα ανύπαντρα παιδιά να πάνε συμπέθεροι
καλεί και τους μεσόκοπους για την τιμή της τάβλας

(5933) Τι να σου στείλω γιόκα μου

Τι να σου στείλω, γιόκα μου, αυτού κάτου κόσμου;
να στείλου μήλου σέπιτι, κυδώνι μαραγκιάζει.
να στείλου κι του δάκρυ μου σ' ένα χρυσό μαντήλι,
του δάκρυ μ' είναι καντερό κι καίει του μαντήλι.
στείλτου, μανούλα μ', κι ας καεί, στείλτο και ας χαλάσει.
θέλου να σύρου του χορού μι τ' άλλα παλικάρια

(5934) Μάσε αδερφέ μ' την έγνοια σου

μάσι, αδερφέ μ', την έγνοια σου και την απόφασή σου
κι εγώ θα πάου στη λησμονιά, π' αλησμονιότι ου κόσμους.
ξίχαν οι μάνις τα πιδιά κι τα πιδιά τις μάνις
κι αλησμονούν τ' αντρόγυνα τα πολυαγαπημένα!

(5935) Για πεσ' μ' άντρα μ' τι άργησες

Για πεσ' μ', άντρα μ', τι άργησες, δε φάνηκες να έρθεις;
μήδα ποτάμια σ' έκλεισαν, μήδα βουνά μι χιόνια;
ούηδε ποτάμια μ' έκλεισαν, ούηδε βουνά μι χιόνια
μ' έκλεισ' ου χάρους φυλακή, μ' έκλεισε στα μπουντρούμια.
ου χάρους κρατεί την κλειδονιά κι η χάρισα την πόρτα
κι δεν μ' αφήνουν να διαβώ κι πίσου να γυρίσου.
τάξε του χάρου τάματα, της χάρισσας μαντήλια
κι του μικρού χαρόιπουλου χρυσό μήλο να παίζει,
για να σ' αφήσουν να διαβείς κι πίσου να γυρίσεις.

(5936) Σου παραγγέλω μαύρης γης

Σου παραγγέλω μαύρης γης κι αραχνιασμένο χώμα,
αυτή τη ναι που πήρατε να μην τη φάει το χώμα.
τα νιάτα χώμα γένουντι κι η λιβιντιά χουρτάρια
κι του λιγνό της που κουρμί γένιτι κυπαρίσσι

(5937) Μάνα μ', κι αν θέλεις να με ιδείς

Μάνα μ', κι αν θέλεις να με ιδεις, κι αν θέλ'ς να μ' ανταμώσεις
φκιάσι τα νύχια σου τσαπιά, τις απαλάμις φκιάρια
τ' έχω το χώμα αζύγιαγου κι του λιθάρι αμάξι.
τράβα το μαντηλάκι μου, τράβα ξεσκέπασε με,
αν είμ' άσπρους κι κόκκινους, σκύψι κι φίλησέ με,
κι αν είμι μαύρους κι άλαλους γύρνα και σκέπασε με

(5938) Του πάνου κόσμου τα καλά

Του πάνου κόσμου τα καλά, ο κάτω τα χαλάει
παίρνει τους νιούς, παίρνει τις νιές χωρίς να μας ρωτάει.
χωρίζει μάνες και παιδιά, γυναίκες απ' τους άντρες
κι αυτών που μένουν τις καρδιές, αυτός τις βάφει μαύρες.

(5939) Σήμερα τα ματάκια σου

Σήμερα τα ματάκια σου τρεις γύρες να τα φέρεις
μίνια τήρα κατ' τα βουνά, ν' άλλη κατά τους κάμπους,
την Τρίτη την καλύτερη, στην πόρτα τ'σ εκκλησιάς,
να ιδείς τραπέζ' που στόλισε πατέρας σ', κι μανούλα σ'.

(5940) Για μένα βρέχουν τα βουνά

Για μένα βρέχουν τα βουνά, για μένα χαλαζώνουν
για μένα σέρν' ο ποταμός κατιβασιά μιγάλη.
σέρνει λιθάρια ριζιμιά, δέντρα ξεριζουμένα,
σέρνει κι μια γλυκομηλιά το μήλα φορτουμένη.
κι ανάμεσα στους κλώνους της δυο αδέρφια αγκαλιασμένα,
κι ένας τουν άλλουν έλιγι κι ένας τουν άλλουν λέει:
κρατά αδιρφέ μ', να σι κρατού, να μην ξιχουριστούμι,
κι άμα θα ξιχουρίσουμι, το που θ' ανταμωθούμι;
φόντα θα στιψ' η θάλασσα, να γένει περιβόλι,
φόντα θ' ανθίς' ου ου ξέρακας, να βγάλει τα βλαστάρια,
τότις κι μείς θα σμίξουμι...

(5941) Ένα πουλάκι ξέβγινι

Ένα πουλάκι ξέβγινι από του Κάτου Κόσμου.
είχι τα νύχια κόκκινα κι τα φτιριά γαλάζια.
για πες μας, βρε πουλάκι μου, τ' είδες στουν Κάτου Κόσμου;
N-ικεί του λεν αλησμουνιά, π' αλησμουνιότι οι κόσμους.
ικεί χαρές δε γένουντι, μουήδι και πανηγύρια.
ικεί συνδυό δεν κάθουντι, συντρείς δεν κουβαντιάζουν.
ικεί ν' απονάς μαναχός, έρμου κι ρηγμένους.

(5942) Ποιος έχ' στα ξένα καρτερεί

Ποιος έχ' στα ξένα καρτερεί, στα ξένα, παντυχαίνει.
ποιος έστειλε στη μαύρη γής, να μην τον περιμένει.
εγώ θα πάω σ'ν αλησμουνιά, π' αλησμουνιοντ' ου κόσμους.

(5943) Με γέλασε μια χαραυγή

(ωρε) Με γέλασε μια χαραυγή
(ωρε) της άνοιξης τ' αηδόνια (ωρέ) τ' αηδόνια
με γέλασαν και μου' είπανε
(ωρε) ν- ο χάρος δεν με παίρνει- δεν με παίρνει
και βήκα απάνω στα βουνά
(ωρε) στον κάμπο καβαλάρης- καβαλάρης
μη με παίρνεις, χάρε, μη με παίρνεις
γιατι δεν με ξα- με ξαναφέρνεις.

8.2.8. Το πελοποννησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

- (5944) Αναλυγκαίνου= Έχω σπασμούς
- (5945) Αναφέρνομαι= Κλαίω βγάζοντας διακεκομμένους λυγμούς
- (5946) Βαροστυχού= νιώθω έντονο σωματικό πόνο λόγω σωματικής εξάντλησης
- (5947) Γογγού= Γονατίζω από σωματική κούραση και ψυχικό βάρος λόγω δυσβάστακτης κατάστασης
- (5948) Λαβρακώνω= χτυπάω
- (5949) Λιαρίζου= Βγάζω κραυγές θρήνου
- (5950) Ρουκανίζουχοντροκούκκια= χαροπαλεύω
- (5951) Στρουγκίστηκα= Με χτύπησαν γροθιές
- (5952) Τσαραμώνομαι= γκρεμίζομαι, χτυπώ άσχημα σαν να έπεσα από τον γκρεμό

8.2.9. Το θρακιώτικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.9.1. Σε επίπεδο λέξεων

- (5953) Αρρώχτ'σα= αρρώστησα
- (5954) Γκρατσανιστ'κα= γρατσουνίστηκα
- (5955) ζιάλναβου= θλιμμένος
- (5956) Λίμκιασα/ μαργκάλιασα= μαράζωσα
- (5957) Μαραζιάν'ς= άρρωστος
- (5958) Μπαϊλντ'σα= λιποθύμησα
- (5959) Ουαχτάρ'σα= λαχτάρησα
- (5960) Ουρλιέται= ουρλιάζει
- (5961) Παγάδουσα= ξεθύμανα
- (5962) Παραδ'σγκουα/ ζουλαμάς= τα πρόσκαιρα πρηξίματα
- (5963) Σακαλντίζιτι= στεναχωριέμαι

- (5964) Σκιά'θ'κα= τρόμαξα
 (5965) Σκουτούρα= βάσανο, σκοτούρα
 (5966) Τσιουρίζου= τσιρίζου

8.2.9.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

- (5967) Διπχώθ'κα απ' τον ούνου= Διπλώθηκα από τον πόνο
 (5968) Έβγαλα ένα τυφοκόλ'κο και γυρεύω να το σπάσω, γιατί με πονεί= Έβγαλα ένα μεγάλο σπυρί και θέλω να το σπάσω γιατί με πονάει
 (5969) Έχω ένα γιαρά= Έκανα μια πληγή
 (5970) Η κρατσούνα μ' πονεί= Με πονάει το κεφάλι μου
 (5971) Θεούσιν το ματ'/ το μυαουό= Θόλωσε το μάτι/ το μυαλό
 (5972) Ιόμ' σιν ιόμιους= Γέμισε πύον
 (5973) Κλέκαβου το χερ' μου= Έπαθε αγκύλωση το χέρι μου
 (5974) Μάνα μ', σκοτώθ'κα= Μάνα μου, πόνεσα
 (5975) Ξέηρα και βρόντηξα κατά'η!= Γλίστρησα και χτύπησα κάτω
 (5976) Πέρασα πολλά ιλάτια= Πέρασα πολλές κακουχίες
 (5977) Πονούσεν το πουδάρ', ήπια το ηλάτ'ς και καταπράινεν= Πονούσε το πόδι, ήπια το φάρμακο και καταπράυνε, ξεθύμανε
 (5978) Ριτσίγια, γιατί σακαλντίσ'κα= Με έπιασε ρίγος από στεναχώρια
 (5979) Τσάκ'σα το πουδάρ'= Έσπασε το πόδι μου
 (5980) Άκλερα κι ακλερινά να γίν'τανε= Χωρίς απογόνους να γίνουν
 (5981) Ανάπαμαν να μη έ'εις= Ανάπαυση να μην έχεις
 (5982) Απόθε 'πας, να μη κλώσκεσαι= Να πας στον αγύριστο
 (5983) Άχαρος κι απόχαρος να είσαι= Δυστυχής να είσαι στον υπέρτατο βαθμό
 (5984) Αψιμάτενον βρέχην να βρέχ'απά'ατ= Καυτή βροχή να βρέξει πάνω τουρκική
 (5985) Θα τσάκων' τα γναφία σ'= Θα σου σπάσω τα σαγόνια

(5986) Να γαγγρούνταν τα χέρια σ' = Να παραλύσουν τα χέρια σου

(5987) Να τρώει σε ο γούργουλας = Να σε φάει η πανούκλα

(5988) Το ταφί σ' ν' αχταλεύω = Τον τάφο σου να σκάψω

(5989) Τον αζύπνετον να κοιμηθείς = Να κοιμηθείς μια για πάντα

8.2.9.3. Περιπτώσεις τραγουδιών

(5990) Τα μάτια σου τα όμορφα στη γη μην τα βάλτε για πάρτε τα και σύρτε τα πίσου και κούνστατέ εκεί χορεύουν όμορφες χορεύουν τα παλικάρια, Σπύρος τραβά τον χορό και ο Κώστας τα τραγούδια. Σταμάτα Σπύρο το χορό και συ Κώστα τα τραγούδια, να κατακάτσι ο κουρνιαχτός και να σκωθεί αντάρα.

(5991) Ξενιτεμένο μου πλι και παραπονεμένο σε στέλνω μήλο από την μηλιά και κυδών μαραγκιασμένου. Σε στέλνω και το δάκρυ μου σε ένα χρυσό μαντήλ. Το δάκρυ βαψερό σε ένα χρυσό μαντήλ. Σε μια ποταμιά το' πλενα και βάψαν τα ποτάμια. Σε τσαίρια τα 'πλωσα και βάψαν τα τσαίρια. Πέρασε και οι πέρδικες και βάψαν τα φτερά τ τους

(5992) Μας νύχτωσε, μας βράδιασε, έπσε κατ και τούτη η μέρα. Πάνε τα πλάκια στις φωλιές και τα παιδιά στις μάνες και εγώ το έρμο πλι δεν έχω που να μείνω. Πάω και εγώ σε ένα χωριό και δεν με βάζν μέσα και στέκομαι και τραγουδώ. Τα τραγούδια ποιος ήταν εκείνος που τα' λεγε, τα αδέρφια δεν πονούνται, τα αδέρφια σχίζουν τα Άι βνα και οι αδερφές μου κάμπους και η μάνα σχίζει τη θάλασσα όσου να τα ανταμώσει στρώνει τραπέζι βιβερό. Που' στε παιδάκια, ελάτε δω να φάμε και να πιούμε, περάστε απ' τα μαγαζιά και πάρτε ένα κρασί να πίνουν τα λαβώματα.

8.2.10. Το θεσσαλικό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

- (5993) Γκαφάλι= αναίσθητος
- (5994) Διακονιάρης= ζητιάνος
- (5995) Κάργας= ψευτοπαλικαράς
- (5996) Κιντέρι= πόνος
- (5997) Κιούτεψα= απογοητεύθηκα
- (5998) Λαβίζω= μαλώνω
- (5999) Μάτμα= υπερβολικός
- (6000) Μουρόζα= άπιστη
- (6001) Μπαίλτσα= κουράστηκα
- (6002) Μπαμπέσης= πονηρός
- (6003) Μπατάκι= τσιγκούνης
- (6004) Μπατακτσής= κλέφτης
- (6005) Μπίμτσας= άχρηστος
- (6006) Ντζόρας= ξεροκέφαλος
- (6007) Σιόντος= ανόητος
- (6008) Σκανιάζω= στεναχωριέμαι
- (6009) Σκούζω= φωνάζω δυνατά
- (6010) Χλιάρας= βλάκας
- (6011) Χουιγιάζω= φωνάζω

8.2.11. Το ηπειρώτικο ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.11.1. Επιφωνήματα

- (6012) Α!
- (6013) Άι!
- (6014) Αλί!
- (6015) Αλίμονο!
- (6016) Άου!
- (6017) Άουτς!
- (6018) Αχ!
- (6019) Βάι!
- (6020) Όϊ!
- (6021) Οϊμέ!
- (6022) Ούι!
- (6023) Οχ!
- (6024) Όχου!
- (6025) Ποπό!
- (6026) Ω!

8.2.11.2. Σε επίπεδο λέξεων

- (6027) Βοήθεια! (Με ιδιαίτερη προφορά της κατάληξης -εια ως μία συλλαβή)
- (6028) Περαστικά! (Παράληψη του «ι»)
- (6029) Σκούζω!
- (6030) Φρίκη!

8.2.11.3. Σε επίπεδο φράσεων

Ονοματικές φράσεις

- (6031) Κακομοίρη μου!

(6032) Ουφ πόνος!

(6033) Τον καημένο!

(6034) Χριστέ μου!

Ρηματικές φράσεις

(6035) Με πόνεσε η καρδιά μου!

(6036) Ιλιγκάι κάπλου κου λάι μ'ντιλ= έδεσα το κεφάλι μου με μαύρο μαντίλι

(6037) Ινσιλ'ί ίνιμα= μαύρισε η καρδιά μου

(6038) Ίου ιάστε γιάτρουλου σνι τράκα= που είναι ο γιατρός να μου περάσει

(6039) Κατζούι σμι αγκαντί= έπεσα και χτύπησα

(6040) -Κι αν σας ρωτήσουν τίποτα για μένα, για μένα τον καημένο, μην πείτε πως σκοτώθηκα, μον' πείτε πως παντρεύτηκα και πήρα την γη (χώμα) για αγαπημένη νύφη

(6041) Λ' ίρε τούτι= Μαύρησαν όλα

(6042) Λο κάπλου φοκ= Πήρε το κεφάλι μου φωτιά

(6043) Μ'αρούππι του ίνιμα= Μου τρύπησες την καρδιά

(6044) Με κορμάζ= Με κούρασες

(6045) Μι γίνι αρμανιάρε= μου έρχεται ζαλάδα

(6046) Μι ντουάρε πόντικα= με πονάει η κοιλιά μου

(6047) Μι ντουάρε τσόρλου νι= με πονάει το πόδι μου

(6048) Νου χίου γκίνι= δεν είμαι καλά

(6049) -Πηγαίνετε εσείς παιδιά, παιδιά της Τούργιας (Κρασιάς), κι άμα πάτε στο δικό μου τόπο, στην βρύση στο ανήλιο, πολλά τραγούδια μην τραγουδήσετε, τουφέκια μην ρίξετε, να μην ακούει η καημένη η μάνα μου, κι η αγαπημένη μου αδερφή.

(6050) -Σήκω Καπετάνιε, από αυτόν τον ύπνο του θανάτου, ήρθε η ώρα να φύγουμε να πάμε στον δικό μας τόπο

(6051) Τσι μι άρι αφλάτα= τι με έχει βρει

(6052) Τσι πατσούι μαράτλα νι= τι έπαθα καημένε μου

8.2.12. Το ιδίωμα της Κοζάνης και οι απεικονίσεις του πόνου

8.2.12.1. Σε επίπεδο λέξεων

(6053) Βιρβιρίζου= βογγώ από τον πόνο

(6054) Βλάψιμου= κήλη

(6055) Δραγκώνουμι= πιάνομαι

(6056) Μαράμης= αρρωστιάρης

(6057) Ριματικά= ρευματισμοί

(6058) Τσιτσούργιασα= έχω ρίγος

8.2.12.2. Σε επίπεδο φράσεων

Ρηματικές φράσεις

(6059) Ακόμα και βουτάνι τον δόκαμε αλλά δεν γίνικε καλά= Του δώσαμε και φάρμακα άλλα δεν έγινε καλά

(6060) Γλιαρώθηκα ακόμα λίγο και θα πνιθκόμουν, τώρα ια με πονί η γκούρτσα μου= Πνίχτηκα ακόμα λίγο και θα πνιγόμουν, αυτή την στιγμή με πονάει ο λαιμός μου

(6061) Με πονάει η γκρούσα= Με πονάει ο λαιμός

(6062) Μην μ' αμπώξεις έχει ξύλα καταί θα με τζουνίσει καμιά γίνα και μετά θα σε φτιάσω εγώ την γούνα= Μην με σπρώχνεις έχει ξύλα κάτω θα με τρυπήσει κανένα και μετά θα σε στολίσω κατάλληλα

(6063) Μι έπιασι γκιρλίτσα= βήχας με πνιγμό

(6064) Μι σφάζ' το πούδαρι μου, μα δεν καταλαβαιν'ς;= Μου πονάει πάρα πολύ το πόδι μου δεν καταλαβαίνεις;

(6065) Μιλάνιασε όλο μ' το κορμί λες να τινάξω την καριά;= Μου έχει μελανιάσει όλο το σώμα λες να πεθάνω;

8.2.13. Το πελοποννησιακό ιδίωμα και οι απεικονίσεις του πόνου

Ονοματικές φράσεις

(6066) Αχ και Βαχ

(6067) Αχ! Αλή και τρεις Αλή

Ρηματικές φράσεις

(6068) Βέλαξε απ' τον πόνο= Πόνεσε πάρα πολύ

(6069) Εγές με πόναιε η τσιουλιά μου!= Χθες με πόναιε η κοιλιά μου

(6070) Μη σγούβεις! Τη μεσιά σου!= Μη σκύβεις! Η μέση σου

(6071) Τουραγνιέμαι ο δύστυχος= Τυραννιέμαι ο δύστυχος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

9.1. Ο μεταφορικός και ο παροιμιακός λόγος

Οι λειτουργίες της γλώσσας συνιστούν γλωσσικές επιλογές, που αξιοποιεί ο πομπός για να εξυπηρετήσει τις επικοινωνιακές του ανάγκες, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση ή συνθήκη στην οποία εμπλέκεται. Η μεταφορική/συνυποδηλωτική και η παροιμιακή χρήση της γλώσσας αξιοποιούνται, συχνά, με σκοπό να συγκινήσουν ή να τέρψουν τον/την δέκτη/τρια. Συγχρόνως, προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο και παράλληλα έχουν τη δύναμη να ευαισθητοποιούν και να διεγείρουν συναισθήματα.

Το γλωσσικό υλικό που συγκέντρωσε η παρούσα έρευνα, το οποίο αφορά στις γλωσσικές απεικονίσεις του πόνου και του θυμού, δύο εκ των βασικών αρνητικών συναισθημάτων του ανθρώπου, χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία της μεταφορικής και της παροιμιακής χρήσης της γλώσσας, δεδομένου ότι τα υποκείμενα, συχνά, επιλέγουν για να εκφράσουν συναισθήματα έναν λόγο άμεσο, οικείο και με έντονο συγκινησιακό φορτίο. Με τον τρόπο αυτόν επιτυγχάνουν με ευκολία να μεταδώσουν την συναισθηματική τους κατάσταση και κατορθώνουν ασυνείδητα να επηρεάσουν το συναίσθημα του/της δέκτη/τριας.

Στα (572), (745), (747), (785), (1396), (2488), (2489), γίνεται φανερό ότι χρησιμοποιείται στις διαλεκτικές και ιδιωματικές ποικιλίες έντονα ο παροιμιακός λόγος προκειμένου να περιγράψει τα συναισθήματα του/της πομπού για τον/την δέκτη/τρια. Ο/Η τελευταίος/α, συχνά, παρομοιάζεται με ζώα ή πρόσωπα προκειμένου να του/της αποδοθεί ένα χαρακτηριστικό που αφορά στην προσωπικότητα ή συμπεριφορά του/της. Η μεταφορά έχει επίσης έντονη παρουσία στις διαλέκτους και τα ιδιώματα. Όπως παρουσιάζεται στα (288), (293), (6043), (1320), (1336), (1573), (1580), (1800), (2013), (2469), (2477), (2504), (5718), (5971), η μεταφορά φαίνεται να λειτουργεί ως ένα κατεξοχήν γλωσσικό μέσο έκφρασης των αρνητικών συναισθημάτων του ατόμου.

Η παρατήρηση αυτή αναδεικνύει την οργανική σχέση ανάμεσα στη γλώσσα και το συναίσθημα, καθώς η επιλογή μεταφορικών και παροιμιακών εκφράσεων δεν αποτελεί απλώς ένα καλλωπιστικό ή ρητορικό τέχνασμα, αλλά ένα ουσιώδες εργαλείο επικοινωνίας. Μέσα από τη δυναμική αυτή χρήση, η γλώσσα καθίσταται όχι μόνο μέσο περιγραφής του συναισθήματος, αλλά και φορέας της ψυχολογικής εμπειρίας του ομιλητή. Έτσι, η μεταφορά και η παροιμία λειτουργούν ως δίαυλοι ενσυναίσθησης, διευκολύνοντας την αναγνώριση και την κατανόηση του βιώματος του/της πομπού από τον/την δέκτη/τρια.

Επιπλέον, η έντονη παρουσία αυτών των γλωσσικών μορφών στις διαλεκτικές και ιδιωματικές ποικιλίες υπογραμμίζει τον πλούτο και την εκφραστικότητα της ελληνικής γλωσσικής παράδοσης. Οι διάλεκτοι, ως ζωντανά συστήματα επικοινωνίας, διατηρούν και ανανεώνουν ένα πλήθος φρασεολογικών σχημάτων, μέσα από τα οποία αποτυπώνονται οι συλλογικές στάσεις, τα πολιτισμικά πρότυπα και οι συναισθηματικές αποχρώσεις των κοινοτήτων που τις χρησιμοποιούν. Έτσι, η μελέτη της μεταφορικής και παροιμιακής γλώσσας συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση όχι μόνο της επικοινωνιακής λειτουργίας του λόγου, αλλά και της πολιτισμικής του ταυτότητας.

9.2. Το στοιχείο της έντασης και το ψυχικό πάθος

Το πάθος ως φορέας της έντασης εντοπίζεται ήδη από την αρχέγονη μορφή του στην ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης, εφόσον το κάθε άτομο είναι ταυτόχρονα ο εαυτός του και το ανθρώπινο γένος του (Δώδου, 2012: 84-85). Μια ειδική αναφορά στο στοιχείο της έντασης και του ψυχικού πάθους που χαρακτηρίζει τον λόγο, ιδίως τον προφορικό, αξίζει να γίνει στην παρούσα περίπτωση.

Αρχικώς, η έρευνά μας επικεντρώνεται στις διαλεκτικές απεικονίσεις του πόνου και του θυμού, δύο πανανθρώπινων και οικουμενικών συναισθημάτων. Τα αρνητικά αυτά συναισθήματα εκδηλώνονται με ένταση και ψυχικό πάθος, λόγω της φύσης τους, και εκφράζονται γλωσσικά ανεπεξέργαστα και αυθόρμητα. Οι σύγχρονες διεπιστημονικές κοινωνιογλωσσολογικές προσεγγίσεις²⁷ υποστηρίζουν ότι το συναίσθημα αποτελεί ένα

²⁷ βλ. (Karachaliou & Archakis 2015).

διεπιδραστικό επίτευγμα, δηλαδή δεν πρόκειται απλώς για μια *εσωτερική κατάσταση* του υποκειμένου, καθώς διαμορφώνεται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Συνεπώς, ο πόνος και ο θυμός δεν είναι μόνο υποκειμενικές ψυχικές καταστάσεις, αλλά και κοινωνικά νοηματοδοτούμενα φαινόμενα, τα οποία ρέουν και εξελίσσονται ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο εκδηλώνονται.

Ειδικά, οι διαλεκτικές και οι ιδιοματικές ποικιλίες της γλώσσας, οι οποίες διασώζονται από την προφορική, κυρίως, παράδοση κατορθώνουν να αποδώσουν με ιδιαίτερη ένταση, ζωντάνια και παραστατικότητα την ψυχική κατάσταση του ατόμου. Για τον λόγο αυτόν, κατά την παρούσα έρευνα, παρατηρείται ότι οι δίγλωσσοι/ες διαλεκτόφωνοι/ες ομιλητές/τριες επιλέγουν ασυνείδητα και αυθόρμητα τη διαλεκτική/ιδιοματική μορφή της γλώσσας προκειμένου να εκφράσουν συναισθήματα, όπως ο πόνος και ο θυμός, καθώς ο διαλεκτικός/ιδιοματικός λόγος χαρακτηρίζεται από οικειότητα και αμεσότητα, χρωματίζοντας με ένταση τον λόγο. Με άλλα λόγια, οι διαλεκτικές και ιδιοματικές ποικιλίες της γλώσσας καταφέρνουν να αποδώσουν με παραστατικό τρόπο το αρνητικό συναίσθημα του/της πομπού και να εμπλέξουν άμεσα τον/την δέκτη/τρια στο βίωμα του υποκειμένου, όπως γίνεται αντιληπτό και από τα ακόλουθα παραδείγματα (25), (68), (141), (143), (632), (843), (1230), (2066), (2116), (2218), (2236), (3095), (4811), στα οποία γίνεται φανερή η ένταση που φέρει η διαλεκτική γλώσσα, για να εκφράσει τον θυμό.

Η ένταση που διαπερνά τον διαλεκτικό λόγο δεν αποτελεί απλώς εκδήλωση συναισθηματικής φόρτισης, αλλά συνδέεται οργανικά με τη βιωματική αυθεντικότητα του/της ομιλητή/τριας. Η χρήση της διαλεκτικής μορφής της γλώσσας προσδίδει μια αίσθηση οικειότητας και αμεσότητας, καθώς μεταφέρει τον συναισθηματικό παλμό της κοινότητας μέσα στην ατομική έκφραση. Έτσι, το πάθος αποκτά συλλογική διάσταση, λειτουργώντας ως διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στο προσωπικό και το κοινωνικό βίωμα, ανάμεσα στο «εγώ» και στο «εμείς».

Παράλληλα, η προφορικότητα, ως βασικό γνώρισμα των διαλέκτων, ενισχύει τη δραματικότητα και τη ζωντάνια του λόγου. Η προσωδία, ο ρυθμός και η εναλλαγή των εκφραστικών τόνων καθιστούν τη γλώσσα ένα ζωντανό όργανο που αποδίδει τις αποχρώσεις του πάθους με εντυπωσιακή πιστότητα. Η ίδια η μορφή της διαλεκτικής ομιλίας, μέσα από τις ιδιαίτερες φωνολογικές και λεξιλογικές επιλογές της, συμβάλλει

καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός λόγου που αναπνέει, πάλλεται και μεταδίδει συγκίνηση.

Τέλος, η ένταση που εμπεριέχεται στη διαλεκτική γλώσσα, όταν χρησιμοποιείται για την έκφραση αρνητικών συναισθημάτων, όπως ο πόνος και ο θυμός, καθιστά τον λόγο ένα όχημα εσωτερικής κάθαρσης. Ο/Η ομιλητής/τρια, εκφράζοντας τη συναισθηματική του/της φόρτιση μέσα από τα γλωσσικά εργαλεία της διαλέκτου, κατορθώνει να αποφορτίσει και να εξωτερικεύσει τα συναισθήματά του με τρόπο ειλικρινή και αυθόρμητο. Έτσι, η γλώσσα δεν αποτελεί απλώς μέσο επικοινωνίας, αλλά λειτουργεί και ως μηχανισμός ψυχικής εκτόνωσης και εσωτερικής εξισορρόπησης.

9.3. Μία ειδική αναφορά στο πένθος

Το πένθος καταλαμβάνει τη δική του ξεχωριστή θέση στη διαλεκτική και ιδιοματική μορφή της γλώσσας. Ιδιαίτερα, η γλωσσική έκφραση της κατάστασης του πένθους μέσω του μοιρολογιού, το οποίο συναντήσαμε στις περισσότερες από τις διαλεκτικές και ιδιοματικές μορφές της γλώσσας που μελετήσαμε, κατορθώνει να εκφράσει το πένθος, τη λύπη και τον ψυχικό πόνο με έναν βιωματικό και συμμετοχικό τρόπο. Το μοιρολόι, όπως φαίνεται και στα (1972), (1980), (5297), (5305), (5809), (5810), (5924), (5925), (5927), (5928), (5951), συνοδεύεται συχνά από λυγμούς, κραυγές και φέρει ένα βαρύ συναισθηματικά φορτίο. Χρησιμοποιείται, κατά κύριο λόγο, για να εξυμνήσει πρόσωπα που έχουν χαθεί και να αποδώσει τιμή σε αυτά, όπως γίνεται φανερό στα (5297), (5818), (5820), (5821). Ωστόσο, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που το μοιρολόι αφιερώνεται σε έναν τόπο που έχει λεηλατηθεί, μια συνθήκη πολέμου ή στην ξενιτιά που οδήγησε ο πόλεμος τους ανθρώπους, όπως παρατηρείται στα (5823), (5924) (5932), (5933).

Η ίδια η πράξη της εκφοράς του μοιρολογιού, πέρα από τη γλωσσική του διάσταση, φέρει και μια έντονη τελετουργική χροιά. Το μοιρολόι δεν αποτελεί απλώς μια λεκτική έκφραση πένθους, αλλά μια πράξη συμμετοχής στο συλλογικό βίωμα της απώλειας. Η κοινότητα, μέσα από τη γλωσσική αυτή εκδήλωση, αναγνωρίζει και επιβεβαιώνει τον δεσμό της με τον αποθανόντα, αλλά και την ίδια της την ταυτότητα. Η διαλεκτική μορφή, με τη μουσικότητα και τη ρυθμικότητά της, συμβάλλει στην ανάδειξη του

συναισθήματος, προσδίδοντας στο πένθος μια μορφή που υπερβαίνει τα όρια της καθημερινής ομιλίας και αγγίζει την ποιητική έκφραση.

Το πένθος εκφράζεται, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, από τους/τις δίγλωσσους/ες διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες της ελληνικής γλώσσας μέσω των διαλεκτικών και ιδιοματικών ποικιλιών που χρησιμοποιούν. Ο λόγος, ασφαλώς, που προκύπτει αυτή η επιλογή είναι η ανάγκη να εκφραστεί με έντονο και παραστατικό τρόπο ο πόνος που συνοδεύει το πένθος.

Η θέση ότι τα αρνητικά συναισθήματα αποδίδονται με ιδιαίτερη παραστατικότητα μέσω των διαλέκτων/ιδιωμάτων μπορεί να υποστηριχθεί με βάση τη στενή τους σύνδεση με το βιωματικό υπόβαθρο του/της ομιλητή/τριας. Οι διαλεκτικές ποικιλίες, ως μορφές λόγου που συνδέονται άμεσα με την καθημερινή εμπειρία και το οικείο επικοινωνιακό περιβάλλον, λειτουργούν ως φορείς άμεσης και αυθεντικής έκφρασης. Για τον λόγο αυτόν, σε καταστάσεις έντονης συναισθηματικής φόρτισης, όπως ο πόνος, η θλίψη ή ο θυμός, ο/η ομιλητής/τρια συχνά προσφεύγει ασυνείδητα στην επιλογή της διαλεκτικής γλώσσας, επιδιώκοντας μεγαλύτερη εκφραστική αμεσότητα. Παράλληλα, οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα διαθέτουν εκφραστικές αποχρώσεις που ενισχύουν την ένταση και την παραστατικότητα του λόγου, συμβάλλοντας όχι μόνο στην άμεση απόδοση των συναισθημάτων, αλλά και στην έντονη συναισθηματική εμπλοκή του/της δέκτη/τριας.

Επιπλέον, η επιλογή της διαλεκτικής μορφής δεν είναι τυχαία· αποτελεί έναν τρόπο αντίστασης στη λήθη και στην ομοιομορφία που επιβάλλει η κοινή γλώσσα. Μέσα από τη διάλεκτο, οι ομιλητές/τριες διατηρούν τη σύνδεσή τους με τον τόπο, τις ρίζες και τα βιώματά τους. Το πένθος, επομένως, αποκτά έναν διττό χαρακτήρα: αφενός εκφράζει την προσωπική απώλεια, αφετέρου επιβεβαιώνει την πολιτισμική συνέχεια και την ταυτότητα της κοινότητας. Στις στιγμές αυτές, η γλώσσα γίνεται το μέσο μέσα από το οποίο η μνήμη ανακτάται και η παράδοση ανανεώνεται.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η χρήση του μοιρολογιού και της διαλέκτου στη διαδικασία του πένθους δεν λειτουργεί μόνο ως εκτόνωση του ψυχικού πόνου, αλλά και ως διαδικασία ψυχικής κάθαρσης. Ο λόγος, η φωνή, ο ρυθμός και το συναίσθημα ενώνονται, δημιουργώντας έναν χώρο όπου το τραύμα βρίσκει τρόπο να ειπωθεί και να κατανοηθεί. Η διαλεκτική γλώσσα, με την εκφραστικότητά της, μετατρέπει τον πόνο σε τέχνη, την απώλεια σε μνήμη και τη θλίψη σε δύναμη συνέχειας.

9.4. Η διάθεση του διαχωρισμού, του κερματισμού, των τειχών, των φραγμάτων και η συμβολή της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης

Μία επιπλέον παρατήρηση, που προκύπτει από τη μελέτη των διαλεκτικών και ιδιοματικών ποικιλιών της ελληνικής γλώσσας και την έρευνά μας σχετικά με τις γλωσσικές απεικονίσεις του πόνου και του θυμού στις ποικιλίες αυτές, είναι η έντονη διάθεση του διαχωρισμού και του κερματισμού του «άλλου», του διαφορετικού. Μέσω των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της γλώσσας αναδεικνύεται η έλλειψη ενσυναίσθησης και η έλλειψη κατανόησης της θέσης του «άλλου», του διαφορετικού, αλλά και η διάθεση δημιουργίας τειχών και φραγμάτων μεταξύ των ανθρώπων άλλοτε διαφορετικού φύλου, άλλοτε διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων ή ακόμη και μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών (θρησκευτικών, πολιτικών κ.α.) πεποιθήσεων. Κατά την έρευνά μας παρατηρήθηκε, μάλιστα, ότι αρκετά συχνά σχολιάζονται, ακόμη, με αρνητικό ύφος χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εξωτερικής εμφάνισης του ατόμου, όπως γίνεται φανερό στα (54), (376), (398), (3073), (3223), (4631), (5350), (5385).

Σύμφωνα με τον Goffman (1996), η ταυτότητα του «Εγώ» συγκροτείται με βάση την προσωπική και την κοινωνική ταυτότητα, δηλαδή με βάση τη βιογραφική εξέλιξη του ατόμου και τις προσδοκίες που απορρέουν από τους κοινωνικούς ρόλους, τους οποίους καλείται να έχει ως άτομο. Η ταυτότητα του «Εγώ» είναι μια δυναμική διαδικασία που απαιτεί την ισορροπία μεταξύ ατομικών και κοινωνικών προσδοκιών στο πλαίσιο μιας κοινωνικής πραγματικότητας που συνεχώς μεταβάλλεται.

Απαραίτητη, λοιπόν, προϋπόθεση για τη διαμόρφωση της ταυτότητας του ατόμου αποτελεί, σύμφωνα με τον Krappmann (2006, 2010), η γνώση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία βρίσκεται σε σύμπλευση με την ανάπτυξη των γνωστικών δεξιοτήτων των παιδιών και μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην εξάλειψη της βίας εις βάρος των πολιτισμικά διαφορετικών ατόμων. Η θεωρία του Krappmann, σύμφωνα με την οποία είναι σημαντικό να αναπτύσσονται ορισμένες βασικές ικανότητες, που αποτελούν τους στόχους της γλωσσικής μάθησης, είναι σημαντική στο θέμα μας. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Ενσυναίσθηση
- Κριτική απέναντι στους ρόλους
- Ανοχή αντιφάσεων
- Επικοινωνιακή ικανότητα

Ως ενσυναίσθηση (empathy) ορίζεται, κατά τον Γκόβαρη (2001: 178-185), η ικανότητα της γνωστικής και συναισθηματικής τοποθέτησης του «εγώ» στη θέση του «άλλου». Δηλαδή, η ενσυναίσθηση μας επιτρέπει, ως ποιοτική διάσταση της κοινωνικής μας δράσης, να αντιλαμβανόμαστε αντικειμενικά τις στάσεις και τις συμπεριφορές των άλλων. Η ενσυναίσθηση μπορεί να οριστεί, στο πλαίσιο του διαπολιτισμικού διαλόγου, ως η ικανότητα κριτικής αντιπαράθεσης με τις κοινωνικές διαδικασίες που οδηγούν στον στιγματισμό και την περιθωριοποίηση των μειονοτήτων μιας κοινωνίας και, συνεπώς, ως η ικανότητα αναγνώρισης και αντιμετώπισης των «άλλων», όχι ως ξένων αλλά ως ξεχωριστών προσώπων. Η ανάπτυξη της εν λόγω ικανότητας αποτελεί έναν από τους πιο δύσκολους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Επιπλέον, η ικανότητα της κριτικής απέναντι στους ρόλους διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, εφόσον στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες τα υποκείμενα αλληλεπιδρούν ως φορείς διαμορφωμένων κοινωνικών ταυτοτήτων, δηλαδή ως μέλη της πλειοψηφίας ή της μειονότητας, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την κοινωνική ανισότητα (Γκόβαρης, 2001:181-183). Οι κοινωνικοί ρόλοι ρυθμίζουν την καθημερινή μας επικοινωνία, αφού μέσω αυτών γινόμαστε αντιληπτοί από τους άλλους και αντιλαμβανόμαστε τον δικό τους κοινωνικό ρόλο. Η κριτική σκέψη δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για τον επαναπροσδιορισμό κοινωνικών ρόλων ή την ανάπτυξη νέων.

Η ανάπτυξη, λοιπόν, της ικανότητας κριτικής ανάλυσης της πραγματικότητας απομακρύνει από στερεοτυπικές αντιλήψεις που οδηγούν στον αποκλεισμό και τον στιγματισμό κοινωνικών ομάδων και ατόμων και συμβάλλει στην κατανόηση της θέσης του άλλου με βάση τον εκάστοτε κοινωνικό του ρόλο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το άτομο που θεωρούταν 'κατώτερο' να αντιμετωπίζεται ως ισότιμο μέλος της κοινωνίας και να αναγνωρίζονται τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του. Η κριτική στάση μπορεί να καλλιεργηθεί, όταν το άτομο αναγνωρίσει τη διαπλοκή του στην ιστορική εξέλιξη του πολιτισμού του, αντιληφθεί ότι ο πολιτισμός

δεν είναι στατικός, αλλά μεταβαλλόμενος και συνειδητοποιήσει ότι μπορεί να επιλέξει όποιες πολιτισμικές κατευθύνσεις επιθυμεί.

Τέλος, στον χώρο του σχολείου, ειδικά, η συνεργατική μάθηση μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της κριτικής στάσης απέναντι στους ρόλους, προσφέροντας δυνατότητες αποδυνάμωσης των στερεοτυπικών αντιλήψεων και αντιμετώπισης του «άλλου» ως ξεχωριστού προσώπου. Η συνεργατική μάθηση μπορεί να ωφελήσει τους/τις μαθητές/τριες προσφέροντάς τους την ευκαιρία να εστιάσουν όχι στις διαφορές των πολιτισμών, αλλά στα κοινά τους γνώρισμα. Με τον τρόπο αυτόν, η έννοια της διαφορετικότητας αποκτά άλλο νόημα και δε νοείται ως ένας πλουραλισμός ιδιαίτερων πολιτισμών, αλλά ως πλουραλισμός ατομικών και κοινωνικών εμπειριών χωρίς την κατηγοριοποίηση των ατόμων, αλλά με την προσέγγιση τους ως συγκεκριμένα πρόσωπα (Γκόβαρης, 2001: 178-189).

9.5. Η ασθένεια και η βιολογική τρωτότητα

Η υγεία και η ασθένεια αποτελούν έννοιες αξιακά ουδέτερες και περιγραφικές. Δεδομένου ότι η παρούσα μελέτη εστιάζει την προσοχή της στις διαλεκτικές απεικονίσεις του πόνου και του θυμού της ελληνικής γλώσσας γίνεται ιδιαίτερη αναφορά, από τους/τις ομιλητές/τριες που έλαβαν μέρος στην έρευνα, σε θέματα που αφορούν στην υγεία και συγκεκριμένα στην «ασθένεια» και τη «βιολογική τρωτότητα» του ανθρώπου. Έτσι, παρατηρούμε ότι αρκετά συχνά οι ομιλητές/τριες αναφέρονται σε ασθένειες και σε δυσμενείς επιπτώσεις που έχουν σημαδέψει την πορεία της ζωής τους. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στον σωματικό, αλλά και τον ψυχικό πόνο που προκάλεσαν οι μακροχρόνιοι πόλεμοι στη χώρα μας, καθώς συχνά οι ομιλητές/τριες, λόγω της ηλικιακής ομάδας στην οποία ανήκουν, περιγράφουν καταστάσεις και θέματα υγείας που ταλάνισαν οικεία τους πρόσωπα ή ακόμη και τους ίδιους κατά τη διάρκεια των πολέμων. Αναμφίβολα, το αίσθημα του πόνου συνδέεται άρρηκτα με την υγεία του ανθρώπου, ως εκ τούτου η περιγραφή του αισθήματος του πόνου, όπως ανακύπτει από την έρευνά μας, αρκετά συχνά περιλαμβάνει την εξιστόρηση μιας δυσάρεστης κατάστασης υγείας, μιας ασθένειας ή μιας απώλειας.

Η σχέση μεταξύ πόνου, ασθένειας και γλωσσικής έκφρασης αποκαλύπτει τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες δομούν και αναπαριστούν τη σωματική και ψυχική οδύνη. Η

γλώσσα λειτουργεί ως μηχανισμός νοηματοδότησης της εμπειρίας του πόνου, καθώς επιτρέπει στους/στις ομιλητές/τριες να προσδώσουν μορφή και περιεχόμενο σε βιώματα που, εκ φύσεως, είναι υποκειμενικά και δύσκολα στην περιγραφή. Μέσα από τις αφηγήσεις τους, τα υποκείμενα μετατρέπουν τον πόνο σε λόγο, επιτυγχάνοντας έτσι μια μορφή κοινωνικής και συναισθηματικής αποφόρτισης, αλλά και αναγνώρισης από το κοινωνικό τους περιβάλλον.

Επιπλέον, η ανάλυση των γλωσσικών δεδομένων αποκαλύπτει ότι οι εκφράσεις του πόνου και της ασθένειας φέρουν συχνά πολιτισμικά και ιστορικά αποτυπώματα. Ενώ, τέλος, η διαλεκτική σχέση πόνου και λόγου δεν περιορίζεται μόνο στη σφαίρα της ατομικής εμπειρίας, αλλά εκτείνεται και στο συλλογικό επίπεδο. Οι τρόποι με τους οποίους μια κοινότητα επιλέγει να μιλήσει για την ασθένεια και την υγεία της καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό και τη στάση της απέναντι στην ανθρώπινη τρωτότητα. Έτσι, η γλωσσική ανάλυση των εκφράσεων που σχετίζονται με τον πόνο δεν αποκαλύπτει μόνο προσωπικά βιώματα, αλλά και κοινωνικά νοήματα, προσφέροντας μια ευρύτερη ανθρωπολογική, πολιτισμική και ιστορική κατανόηση του φαινομένου

9.6. Η επίκληση των ζώων για στιγματισμό και απαξίωση του «άλλου»

Σε όλες τις γλώσσες του κόσμου, άλλοτε σε μεγαλύτερο και άλλοτε σε μικρότερο βαθμό, αξιοποιούνται ονόματα/λέξεις που περιγράφουν ζώα για την απόδοση ενός χαρακτηριστικού γνωρίσματος, που αφορά είτε στην εξωτερική εμφάνιση είτε στην προσωπικότητα ενός ατόμου. Η χρήση των σχημάτων λόγου για να αποδοθεί σε ένα υποκείμενο ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς ή εμφάνισης ενός ζώου, αρκετά συχνά, έχει αρνητικό χαρακτήρα στην ελληνική γλώσσα. Συγκεκριμένα, κατά την έρευνά μας παρατηρείται η συχνή επίκληση ζώων προκειμένου να αποδοθεί ένα αρνητικό χαρακτηριστικό για την προσωπικότητα ενός υποκειμένου. Στα (54), (58), (376), (382), (744), (745), (747), (842), (2817), (2837), (2845), (3043), (4478), γίνεται φανερή η χρήση ονομάτων που αναφέρονται στο ζωικό βασίλειο για να χαρακτηριστεί μια «ανάρμοστη», κοινωνικά, συμπεριφορά του ατόμου. Επιπλέον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση ότι σε πολλές περιπτώσεις συναντάμε χαρακτηριστικά ονόματα ζώων (127), (214), (2182), (2261), (2362), (2818), (2967), (3035), (4275), (4283), (4471), για την περιγραφή μιας γυναίκας ανεξάρτητης ή αποφασιστικής, πράγμα που δηλώνει τον κοινωνικό

περιορισμό του γυναικείου φύλου σε πολλαπλά επίπεδα. Στο σημείο αυτό διαφαίνεται η διατήρηση στερεοτυπικών αντιλήψεων για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία, η οποία κρίνεται πολύ συχνά αυστηρά και αντιμετωπίζεται υποτιμητικά, ως υποδεέστερη υπαρξιακά οντότητα, ενώ τέλος δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, όπως φαίνεται στα (656), (2014), (2129), (2255), (2258), που συναντήσαμε γλωσσικούς τύπους που περιγράφουν την εξωτερική εμφάνιση των γυναικών με τρόπο, μάλλον χλευαστικό, που αναμφίβολα θα χαρακτηρίζαμε σήμερα μη πολιτικά ορθό.

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι στις διαλεκτικές απεικονίσεις της γλώσσας μας η επίκληση των ζώων χρησιμοποιείται, συλλήβδην, για τον στιγματισμό του «άλλου», του «διαφορετικού», ενώ έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει ακόμη το γεγονός ότι τείνει να χρησιμοποιείται από τις ιδιωματικές μορφές της γλώσσας για να στιγματίσει κοινωνικά, κυρίως, το γυναικείο φύλο. Η αποτύπωση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η γυναίκα αντιμετωπίζεται, αρκετά στερεοτυπικά στις μέρες μας, ιδίως, η γυναίκα που ζει σε επαρχιακές περιοχές της Ελλάδος, όπου χρησιμοποιούνται και διαμένουν ζωντανές στον χρόνο οι ποικιλίες της γλώσσας. Η επαφή μας με τις γλωσσικές ποικιλίες της ελληνικής μας αποδίδει ένα πολύτιμο κοινωνικό αποτύπωμα για τη σημερινή θέση της γυναίκας και τις ευρύτερες στερεοτυπικές αντιλήψεις που εξακολουθούν να διαμένουν ζωντανές εις βάρος του γυναικείου φύλου.

9.7. Η έμφυλη κοινωνιογλωσσική απαξίωση και η μη συμπεριληπτική γλώσσα

Η έννοια του «γλωσσικού σεξισμού» τείνει να εμφανίζεται στις γλωσσικές πρακτικές των μελών μιας κοινότητας, καθώς η γλώσσα αντανάκλα νοοτροπίες, συμπεριφορές και αντιλήψεις (Sacks, 1992: 47-48). Ο όρος συμπεριληπτική ή ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα περιγράφει τη χρήση της μη σεξιστικής και δίκαιης, ως προς το φύλο, γλώσσας. Σκοπός της συμπεριληπτικής γλώσσας είναι η αποφυγή της επιλογής λέξεων στις οποίες μπορεί να αποδοθεί χαρακτήρας προκατάληψης, διάκρισης ή απαξίωσης, εις βάρος του βιολογικού ή του κοινωνικού φύλου. Η αναφορά στη συμπεριληπτική γλώσσα είναι κρίσιμη, καθώς η χρήση της «δίκαιης» και συμπεριληπτικής, ως προς το φύλο, γλώσσας συμβάλλει σημαντικά στη μείωση των έμφυλων στερεοτυπικών αντιλήψεων και ως εκ τούτου στον περιορισμό της έμφυλης κοινωνικής ανισότητας που επικρατεί σήμερα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ιδεολογική αντίσταση στη δημιουργία θηλυκών επαγγεμάτων/αξιωμάτων και η αμφισβήτηση της ορθολογικής ορθότητας ορισμένων θηλυκών τύπων, όπως βουλευτής > βουλευτρια, λέκτορας > λεκτόρισα, κοσμήτορας > κοσμητόρισα, με την πρόφαση ότι οι γλωσσικοί αυτοί τύποι προσκρούουν στο γλωσσικό αίσθημα, σε αντίθεση με ορισμένα κλιτικά, όπως χορεύτρια, μαγείρισα, τα οποία δεν εγείρουν αντιδράσεις, διότι παρουσιάζουν τις γυναίκες σε προδιαγραμμένες και παραδοσιακές κοινωνικά θέσεις (Τριανταφυλλίδης 1963, [1953]: 326-336). Ενδεικτικές των πρακτικών αυτών είναι και οι εν γένει αρνητικές συνδηλώσεις του γυναικείου φύλου, όπως παρουσιάζεται στα (160), (198), (656), (675), (676), (2223), (2258), (3072), (4359), (4573), καθώς συχνά οι γυναίκες νοούνται ως ανίσχυρες, αδύναμες (αδύναμο φύλο), επιπόλαιες, ελαφρόμυαλές κ.α. και αντίστοιχα υπάρχουν οι θετικές συνδηλώσεις του ανδρικού φύλου. Έτσι, οι άντρες χαρακτηρίζονται συχνά ως ισχυροί (ισχυρό φύλο), καταλαμβάνουν θέσεις με κύρος, είναι κοινωνικά ενεργοί και έχουν έντονη δημόσια παρουσία, ενώ παρουσιάζονται και ως επιβλητικοί με έντονους/δυναμικούς χαρακτήρες που φέρουν θετικό πρόσημο, όπως στα (333), (1139), (2727), (3328), (4475), (4525).

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι παρά τις εκτεταμένες προσπάθειες, που λαμβάνουν πλέον χώρα για τη δημιουργία μιας συμπεριληπτικής και μη σεξιστικής γλώσσας, αυτό αποτελεί ακόμη στις μέρες μας ένα δύσκολο και απαιτητικό εγχείρημα που χρειάζεται την εξοικείωση και την εκπαίδευση της κοινωνίας, ώστε να επέλθουν οι κατάλληλες αλλαγές στον τρόπο σκέψης, οδηγώντας στην κατάρριψη των στερεοτυπικών αντιλήψεων και ακολούθως στην αλλαγή του τρόπου χρήσης της γλώσσας.

Συνολικά, μέσα από τη μελέτη και έρευνα των διαλεκτικών απεικονίσεων της παρούσας εργασίας διαφαίνεται ότι ο «σεξισμός» κατέχει ισχυρή θέση στην ελληνική γλώσσα. Πέραν της επικράτησης των μορφολογικών τύπων που περιγράφουν το αρσενικό γένος παρατηρείται επιπροσθέτως μια αποστασιοποίηση, ένας περιορισμός του γυναικείου φύλου από την ευέλικτη χρήση του λεξιλογίου της γλώσσας, καθώς συχνά επιβάλλεται, κοινωνικά, συγκεκριμένος τρόπος γλωσσικής έκφρασης για τη γυναίκα και παρατηρείται ένας γλωσσικός περιορισμός ή/και εξαναγκασμός για υποταγή σε συγκεκριμένη χρήση λεξιλογίου, κάτι που δεν υφίσταται κατ' ανάλογο τρόπο για το αρσενικό φύλο, στο οποίο παρέχεται κοινωνικά πλήρης ελευθερία της γλωσσικής έκφρασης.

9.8. Η άνιση αναπαράσταση των φύλων στο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας

Η άνιση αναπαράσταση των φύλων στο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας γίνεται εύκολα φανερή αν παρατηρήσουμε τα ουσιαστικά της ελληνικής γλώσσας, τα οποία είναι σημαδεμένα ως προς το γραμματικό τους γένος. Πιο συγκεκριμένα, τα ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο είναι σημαδεμένα μορφολογικά ως προς το φύλο. Υπάρχει, δηλαδή, αντιστοιχία γραμματικού γένους και φύλου στη νεοελληνική γλώσσα (Παυλίδου, 2002: 38). Η πιο συχνή ασυμμετρία που παρουσιάζεται στην αναπαράσταση των φύλων στο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας είναι η γενικευτική χρήση του αρσενικού γένους. Όπως σημειώνεται χαρακτηριστικά στη Νεοελληνική Γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1978: 216), «το αρσενικό γένος είναι γενικά το δυνατότερο προσωπικό γένος». Επομένως, η αναφορά σε πρόσωπα διαφορετικού φύλου μπορεί με ευκολία να επιτευχθεί με τη χρήση ενός αρσενικού ουσιαστικού, μιας αντωνυμίας ή μιας μετοχής.

Επιπρόσθετα, κατά την Φραγκουδάκη (1988: 84), οι μεικτές ως προς το φύλο κοινωνικές ομάδες ορίζονται γενικά στο αρσενικό, π.χ. οι τουρίστες > τουρίστριες, οι φοιτητές > φοιτήτριες. Έτσι, οι γυναίκες που περιέχονται σε αυτές τις μεικτές ομάδες ορίζονται από μια ταυτότητα γένους αρσενικού και ως εκ τούτου, η μορφολογική συμμετρία του γραμματικού γένους (ο τουρίστας – η τουρίστρια, ο φοιτητής – η φοιτήτρια) απενεργοποιείται στη χρήση. Ωστόσο, η παραδοσιακή χρήση του αρσενικού γένους για να εκφράσει και τα δύο γένη, εκτός από το γεγονός ότι επικαλύπτει το θηλυκό γένος, δημιουργεί και αμφισημία, καθώς μπορεί να σημαίνει μια ομάδα ανδρών ή μια ομάδα αποτελούμενη συγχρόνως από άντρες και γυναίκες. Συνεπώς, το αρσενικό εκπροσωπεί το θηλυκό, το περιέχει και το υποκαθιστά, αντανακλώντας, στην πραγματικότητα, διαφορές στην κοινωνική θέση ανάμεσα στα δύο φύλα (Τσοκαλίδου, 2001: 104).

Ένα επιπλέον σημείο που εντοπίζεται η ανισότητα των δύο φύλων μέσω της μορφολογίας της γλώσσας είναι τα επώνυμα, τα οποία είναι μορφολογικά σημαδεμένα και έχουν τη μορφή των αρσενικών ουσιαστικών στην ονομαστική. Σπανιότερα απαντούν τα αντρικά επώνυμα στη γενική ενικού σε αντίθεση με τα γυναικεία

επώνυμα, τα οποία είναι εμμέσως σημαδεμένα μέσω του αρσενικού γένους, καθώς εμφανίζονται με τη μορφή της γενικής ενικού, συντακτικώς γενικής κτητικής (Παυλίδου, 2002: 39).

Επίσης αντικείμενο ενδιαφέροντος στη συζήτηση για τη σχέση γλώσσας και φύλου αποτέλεσαν τα θηλυκά ουσιαστικά που δηλώνουν επάγγελμα. Σε γλώσσες με περιορισμένη τη δήλωση του γραμματικού γένους, όπως είναι η αγγλική, τα θηλυκά ουσιαστικά που δηλώνουν επάγγελμα συζητήθηκαν, κυρίως, σε σχέση με την αρνητική υποδήλωση που συνοδεύει το θηλυκό τύπο ενός ουσιαστικού (π.χ. authoress). Αναφορικά με την ελληνική γλώσσα, η αναγκαιότητα δήλωσης της εισόδου των γυναικών σε νέα επαγγέλματα αντιμετωπίστηκε με την αξιοποίηση των διγενών επαγγελματικών ουσιαστικών της καθαρεύουσας (π.χ. φιλόλογος), των οποίων η μορφολογική ασάφεια αίρεται με την προσθήκη του θηλυκού άρθρου, καθώς επίσης με την προσθήκη του θηλυκού άρθρου στα αμιγώς αρσενικά επαγγελματικά ουσιαστικά (π.χ. ταμίας, βουλευτής), παραβλέποντας τη μορφολογική αντίφαση που ενδεχομένως προκύπτει (Παυλίδου, 2002: 47-51).

Δεδομένου ότι η υιοθέτηση των καθαρά αρσενικών ουσιαστικών που δηλώνουν επάγγελμα και ως θηλυκών συγκρούεται με βασικά χαρακτηριστικά του μορφολογικού συστήματος της νέας ελληνικής γλώσσας (/s/ έναντι του /θ/ στην ονομαστική ενικού και /θ/ αντί του /s/ στη γενική ενικού), όπως τα ονόματα σε –ας και –ης, η θηλυκοποίηση κρίθηκε από τους δημοτικιστές απαραίτητη (Ιορδανίδου & Μάντζαρη, 2005: 6). Πιο συγκεκριμένα, για τα ουσιαστικά σε –ης προτείνεται να ακολουθηθεί ο καθιερωμένος γραμματικός κανόνας σχηματισμού θηλυκού των ουσιαστικών που λήγουν σε –της, κατά το καθηγητής /καθηγήτρια, ανακριτής /ανακρίτρια, έτσι και τα δικαστής /δικάστρια, βουλευτής /βουλευτρια. Παράλληλα, για τον σχηματισμό των θηλυκών από αρσενικά ουσιαστικά που λήγουν σε –ας, προτείνεται η κατάληξη –ισσα, π.χ. ο συγγραφέας – η συγγράφισσα. (Κριαράς, 1987: 104). Ενώ ακόμη σύμφωνα με την Παυλίδου (1985: 201-217), τα θηλυκά των αρσενικών σε –ας και –ης εμφανίζονται αρκετά συχνότερα με επιθήματα της δημοτικής απ' ό,τι τα θηλυκά των αρσενικών σε –ος, ενώ η επιλογή του επιθήματος επηρεάζεται από εξωγλωσσικούς παράγοντες (φύλο, ηλικία). Παρόμοια η Φραγκουδάκη (1989), αναδεικνύει το ιδεολογικό υπόβαθρο της γλωσσικής αγκύλωσης όσον αφορά στη χρήση των θηλυκών καταλήξεων, ενώ τέλος οι Αρχάκης & Κονδύλη (2002: 154-165), παρατηρούν ότι ο αρσενικός τύπος με θηλυκό άρθρο χρησιμοποιείται κυρίως για τα υψηλού κύρους

επαγγέλματα (ο γιατρός - η γιατρός / όχι η γιατρίνα*), και όχι σε ουσιαστικά που δηλώνουν επαγγέλματα λιγότερο καταξιωμένα κοινωνικά (ο καφετζής - η καφετζού / όχι η καφετζής*).

Επί τη βάσει των ανωτέρω τοποθετήσεων γίνεται σαφές ότι η γλώσσα μεταβάλλεται βάσει των κοινωνικοπολιτισμικών αναγκών. Αναμφισβήτητα, υπάρχουν διαφορές στη χρήση της γλώσσας των δύο φύλων, ενώ ένας από τους τομείς που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η άνιση αναπαράσταση των δύο φύλων στο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας, ιδιαίτερα όσον αφορά στα οικογενειακά και επαγγελματικά ονόματα. Αυτό κατά τη γνώμη μας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αντίσταση που προβάλλουν η κυρίαρχη ιδεολογία και οι παγιωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις στην αποδοχή της ίσης πρόσβασης των δύο φύλων ευρύτερα στον δημόσιο βίο.

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

10. Η ανάγκη για συστηματική ενσωμάτωση των γλωσσικών ποικιλιών στη διδακτική πράξη

Η ενσωμάτωση των γλωσσικών ποικιλιών στη διδακτική πράξη αποτελεί σημαντική πρόκληση για τη σύγχρονη εκπαίδευση, ιδίως στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Η γλωσσική ποικιλία, όπως αυτή εκφράζεται μέσω των διαλέκτων, των ιδιωμάτων και των υφολογικών διαφορών, έχει αναγνωριστεί ως αναπόσπαστο στοιχείο της γλωσσικής κληρονομιάς και της πολιτισμικής ταυτότητας των ομιλητών/τριων. Συνεπώς, πιστεύουμε πως καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλίας στο σημερινό σχολείο.

Έτσι, το παρόν κεφάλαιο προτείνει ένα διδακτικό πλαίσιο, το οποίο επισημαίνει τον ρόλο της γλωσσικής ποικιλίας στο σχολείο, προτείνει τη μεθοδολογική αξιοποίηση του αυθεντικού υλικού και την εφαρμογή ενός ερευνητικού σχεδίου (project) στο Νηπιαγωγείο, επισημαίνει την παρουσία της γλωσσικής ποικιλίας στα σύγχρονα Προγράμματα Σπουδών, προβάλλει τις διαλέκτους ως πολύτιμο διδακτικό υλικό και αναδεικνύει τη λογοτεχνία ως πεδίο έκφρασης της γλωσσικής ποικιλότητας. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύονται οι δυνατότητες μιας συστηματικής ένταξης της διαλεκτικής ποικιλίας στη γλωσσική διδασκαλία και προτείνεται μια σφαιρική προσέγγιση της διδασκαλίας της γλώσσας.

10.1. Η γλωσσική ποικιλία στο σχολικό περιβάλλον

Οι ομιλητές/τριες μιας γλώσσας αξιοποιούν την πρότυπη μορφή της στον επίσημο λόγο, καθώς θεωρείται η γλωσσική μορφή που μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνική ανέλιξη και σε θέσεις υψηλού κύρους. Αποτέλεσμα αυτής της τάσης είναι η περιθωριοποίηση ατόμων ή κοινωνικών ομάδων που χρησιμοποιούν γλωσσικές ποικιλίες. Το σχολείο μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αποδοχή και την ισότιμη αντιμετώπιση των ομιλητών/τριων των διαλεκτικών μορφών της γλώσσας,

καλλιεργώντας τον σεβασμό προς την ποικιλία και προς τους/τις χρήστες των διαφορετικών μορφών της, ενισχύοντας παράλληλα τη δημοκρατική ταυτότητα του σχολείου, την ποικιλομορφία και τη διαφορετικότητα (Κακριδή-Ferrari, Κάτη & Νικηφορίδου, 1999).

Στη σύγχρονη σχολική πραγματικότητα εξακολουθεί να παρατηρείται ένα αίσθημα μειονεξίας που αποδίδεται στους/στις διαλεκτόφωνους/ες μαθητές/τριες, συνοδευόμενο συχνά από κριτική στάση ή ακόμη και απόρριψη εκ μέρους του σχολικού περιβάλλοντος. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται, κυρίως, στην ελλιπή ενημέρωση και κατανόηση των μαθητών/τριων σχετικά με την ύπαρξη και τη σημασία των γλωσσικών ποικιλιών και παραλλαγών. Η μη αποδοχή των διαλεκτικών μορφών λόγου οδηγεί, αναπόφευκτα, τόσο στην περιθωριοποίηση των ομιλητών/τριων όσο και στη σταδιακή συρρίκνωση ή εξαφάνιση των διαλέκτων, γεγονός που συμβάλλει σε μια μορφή πολιτισμικής λήθης (Φραγκουδάκη, 1987: 125–126).

Στο σχολικό περιβάλλον η γλωσσική ποικιλία συχνά δεν σχετίζεται με την καταγωγή των μαθητών/τριων (διαλεκτική ποικιλία) ή με κάποια ιδιαίτερη κοινωνιόλεκτο (π.χ. γλώσσα των νέων), αλλά με τις επιλογές που κάνουν οι ομιλητές/τριες ανάμεσα στις διαφορετικές εκφραστικές δυνατότητες που προσφέρει η γλώσσα. Ενδεικτικά, γνωστή είναι η ποικιλία ρηματικών τύπων γ' πληθυντικού (παίζουν–παίζουνε, παίζαν–παίζανε, παίζαν–παίζανε) αλλά και τύπων παρατατικού (ντύνονταν–ντυνόntonουσαν, έρχονταν–ερχόντονουσαν). Μια τέτοια ποικιλία αποτελεί συνήθως ελεύθερη, μη διαλεκτικά ή κοινωνικά καθορισμένη εναλλαγή και εμφανίζεται όχι μόνο στη γραμματική αλλά και στο λεξιλόγιο (ότι–πως, αν–άμα–εάν) ή στην προφορά ενός/μιας ομιλητή/τριας.

Το σχολείο προωθεί συγκεκριμένες μορφές της γλώσσας που επιλέγονται ως επίσημη νόρμα. Η ποικιλία εισέρχεται στον σχολικό λόγο και μέσω των σχολικών εγχειριδίων. Ωστόσο, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι παρατηρούνται αντιφάσεις στα βιβλία σχετικά με τη «σωστή χρήση» της ελληνικής και τις μορφές της. Έτσι, η σύσταση για τήρηση της επίσημης νόρμας συχνά έρχεται σε αντίφαση με χρήσεις που συναντούν οι μαθητές/τριες σε άλλα σχολικά βιβλία, όπως λογοτεχνικά κείμενα. Επιπλέον, η αντίφαση εμφανίζεται και εμμέσως, καθώς οι διάφοροι/ες συγγραφείς χρησιμοποιούν συχνά διαφορετικούς γλωσσικούς τύπους και διαφορετικές γλωσσικές εκφράσεις (Κακριδή-Ferrari, Κατή & Νικηφορίδου, 1999). Φαίνεται, λοιπόν, πως ο

καθορισμός μιας ενιαίας νόρμας μπορεί αρχικά να επιλύει ορισμένα πολιτικά και εκπαιδευτικά ζητήματα, ωστόσο συχνά δημιουργεί νέες προκλήσεις που το σύγχρονο δημοκρατικό σχολείο καλείται να αντιμετωπίσει. Συνεπώς, η ενσωμάτωση της διδασκαλίας των γλωσσικών ποικιλιών στην εκπαίδευση αποτελεί έναν τρόπο διαχείρισης της σύγχυσης που προκύπτει.

Δίχως αμφιβολία, υπάρχει κάποιο είδος θετικής διαχείρισης της γλωσσικής ποικιλίας σε μία αίθουσα διδασκαλίας. Συνεπώς, είναι χρήσιμο το γλωσσικό μάθημα να εστιάζει στην παράμετρο της γλωσσικής ποικιλίας, αναδεικνύοντας τη σημασία της γλωσσικής ποικιλίας και εξοικειώνοντας τους δέκτες με τη γλωσσική πολυμορφία. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει λάβει χώρα μας μια σειρά ερευνών, που εστιάζουν στην εναλλαγή γλωσσικών κωδίκων. Μια εξ αυτών είναι η έρευνα της Τσιπλάκου (2007: 466-511), η οποία εξέτασε τη γλωσσική παραγωγή τεταρτοετών φοιτητών και φοιτητριών του Τμήματος Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου στο πλαίσιο της διδακτικής της νέας ελληνικής. Τα ευρήματα κατέδειξαν ότι η Κοινή Νέα Ελληνική επιλεγόταν από τους/τις φοιτητές/τριες, όταν έκαναν παρουσιάσεις ή συμμετείχαν σε διαλέξεις, ενώ η κυπριακή χρησιμοποιούταν, όταν οι φοιτητές/τριες ζητούσαν διευκρινίσεις, όταν τοποθετούνταν πάνω σε ένα θέμα ή όταν εξέφραζαν την άποψη τους. Ίσως, η πιο ενδιαφέρουσα πτυχή των παραπάνω αποτελεσμάτων είναι ότι προκύπτουν από αδιαμφισβήτητα εγγράμματους/ες ομιλητές/τριες και ικανούς/ες χρήστες της Κοινής Νέας Ελληνικής. Στο σημείο αυτό βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι η εναλλαγή της Κοινής Νέας Ελληνικής με τη διάλεκτο είναι όχι μόνο ένδειξη ισορροπημένης δίγλωσσης γλωσσικής κατάκτησης, αλλά και συγκεκριμένος λεκτικός τρόπος στο πλαίσιο της συγκεκριμένης κοινότητας πρακτικών.

Από γλωσσολογική άποψη, οι διάλεκτοι δε νοούνται ως κατώτερες μορφές γλώσσας από την πρότυπη - επίσημη γλώσσα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Τριανταφυλλίδη (1938), *τα ακαλλιέργητα ιδιώματα παραμένουν καθαρότερα και ζωντανά. Έπειτα, η κοινή γραπτή γλώσσα έχει τον κίνδυνο να χάσει τη φρεσκάδα της και τη ζωντάνια των εικόνων της και να κοκαλιάσει, όσο δεν πλουτίζεται και δεν ξανανιώνει από καιρό σε καιρό με καινούργια λεξιλογικά στοιχεία από την αστείρευτη πηγή των λαϊκών ιδιωμάτων.* Αυτή η εκφραστικότητα, η ζωντάνια και η παραστατικότητα, είναι που ώθησε τους πιο σημαντικούς λογοτέχνες μας να εντάξουν στο έργο τους τον ιδιοματικό λόγο. Στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, οι διαλεκτόφωνοι/ες μαθητές/τριες με τη

χρήση της μητρικής τους γλώσσας διασώζουν τα ιδιαίτερα πολιτιστικά στοιχεία, τις παραδόσεις, τα ήθη, τα έθιμα και τις αντιλήψεις του τόπου τους. Επομένως, είναι σημαντικό να απολαμβάνουν την εκτίμηση και την αποδοχή των συμμαθητών/τριων και των εκπαιδευτικών τους, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η ενσωμάτωσή τους στο σχολικό περιβάλλον (Ντίνας & Ζαρκογιάννη, 2009: 105-107).

Επιπρόσθετα, ο/η μαθητής/τρια μέσα από την επαφή με διαλεκτικό υλικό, εμπλουτίζει τις δεξιότητες και τις γνώσεις του σε μορφολογικό και συντακτικό επίπεδο. Ενώ ακόμη έχει διαπιστωθεί ότι τα παιδιά που διδάσκονται εκτός από την επίσημη γλώσσα και τη μητρική τους διάλεκτο, αναπτύσσουν σύνθετες γνωστικές δεξιότητες που οδηγούν στην βελτίωση των μαθησιακών τους επιδόσεων και στα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, πέραν του γλωσσικού μαθήματος, εφόσον η διδασκαλία του διαλεκτικού πλούτου της γλώσσας συμβάλλει στην επαφή των μαθητευόμενων με το εύρος και την ποικιλία της γλώσσας, τη μακράιωνη ιστορία της, τη σύνδεσή της με την αρχαία ελληνική, καθώς και τις απεριόριστες δυνατότητες έκφρασης που παρέχει στους/στις χρήστες/τριες της (Κατσούδα, 2016-α: 111-124).

Οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες μπορούν να διδαχθούν σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης με αποτελέσματα ιδιαίτερος θετικά. Προκειμένου, ωστόσο, να είναι προσπελάσιμες από το σύνολο των μαθητών/τριων, διαλεκτόφωνων και μη, αλλά και ενδιαφέρουσες, προκρίνεται αρχικώς η επιλογή κειμένων οικείων, εύληπτων και ευχάριστων στους/στις μαθητές/τριες, όπως διαφημίσεις ή τηλεοπτικές σειρές που περιέχουν ιδιωματικό λόγο. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Τσιτσανούδη - Μαλλίδη (2015: 234), οι διαφημίσεις με τη χρήση διαλεκτικών ποικιλιών προσελκύουν σημαντικά το ενδιαφέρον του/της δέκτη/τριας και παρότι αυτό επιτυγχάνεται συχνά με διάθεση γελοιογραφική και σατιρική, η αξιοποίηση των διαλεκτικών ποικιλιών στη διαφήμιση δεν παύει να αποτελεί ένα εξέχον πεδίο παροχής ενδιαφερόντων στοιχείων αναφορικά με τις ποικίλες μορφές της γλώσσας, χωρίς, βέβαια, να αποβλέπει απαραίτητως στη διάδοσή τους.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ένας από τους πιο ενδεδειγμένους τρόπους για τη διδασκαλία των γλωσσικών ποικιλιών είναι η ενασχόληση με αυθεντικά διαλεκτικά κείμενα. Συμπληρωματικά, ασκήσεις δημιουργικής γραφής, μετατροπής ενός διαλεκτικού κειμένου στη νεοελληνική γλώσσα και το αντίστροφο, λεξιλογικές - ετυμολογικές εργασίες, δραματοποίηση κειμένου και χρήση των διαλεκτικών

ποικιλιών μέσω των ΤΠΕ, θεωρούνται βέλτιστες πρακτικές εξοικείωσης με τις γλωσσικές ποικιλίες, ενθαρρύνοντας τους/τις μαθητές/τριες να χρησιμοποιούν τον διαλεκτικό λόγο, και στην προφορική και στη γραπτή του μορφή (Τζακώστα, 2020: 71-92).

Τέλος, η συνδυαστική προσέγγιση στη διδασκαλία διαλεκτικών στοιχείων και φαινομένων της κοινής νεοελληνικής γλωσσικής νόρμας μπορεί να αναδείξει με σαφήνεια τόσο τις ομοιότητες όσο και τις διαφορές μεταξύ των δύο μορφών. Μέσω αυτής της προσέγγισης διευκολύνεται η βαθύτερη κατανόηση και η αποτελεσματικότερη κατάκτηση ή εκμάθηση τόσο της διαλέκτου όσο και της νόρμας, είτε ως μητρική γλώσσα είτε ως ένα σύστημα μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο γλωσσικής ποικιλίας. Παράλληλα, καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση και η ενδεχόμενη ενίσχυση της μεταγλωσσικής ικανότητας των μαθητών/τριών, τόσο σε σχέση με την οικεία γλωσσική τους ποικιλία όσο και με την επίσημη γλωσσική μορφή. Επιπρόσθετα, η διδασκαλία ποικίλων γλωσσικών μορφών προσφέρει στους/στις μαθητές/τριες την ευκαιρία να αναγνωρίσουν τη δυναμική και τον πλούτο της μητρικής τους γλώσσας, να αντιληφθούν τη γραμματική συγγένεια μεταξύ των διαφορετικών συστημάτων και να αναπτύξουν τη μεταγλωσσική τους επίγνωση σε πολλαπλά επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης (Τζακώστα, 2014: 406-414).

10.2. Η θεσμική πλαισίωση της γλωσσικής ποικιλομορφίας στα Προγράμματα Σπουδών (2000-2023): κατευθύνσεις και στόχοι

Τα διεθνή και ελληνικά Προγράμματα Σπουδών κινούνται πλέον προς μια κατεύθυνση που προάγει τον γλωσσικό πλουραλισμό και την ενεργή αξιοποίηση διαλεκτικών ποικιλιών στη διδασκαλία (Ντίνας & Ζαρκογιάννη 2009· ΥΠΑΙΘ 2021). Τα πιο πρόσφατα ΠΣ (2021/2023) ενισχύουν τη βιωματική διερεύνηση διαλέκτων, τη χρήση αυθεντικού υλικού (χάρτες, ηλεκτρονικά λεξικά, προφορικά σώματα) και την καλλιέργεια κριτικών στάσεων απέναντι στη γλώσσα. Έτσι, διαμορφώνεται ένα θεσμικό πλαίσιο που νομιμοποιεί, ενθαρρύνει και πλαισιώνει την αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλίας.

Επικυρώνοντας τα προαναφερθέντα στη χώρα μας ενσωματώνονται στα ΠΣ (2021/2023) της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας παρόμοιες θέσεις και

κατευθύνσεις, που δίνουν το περιθώριο της εισαγωγής των διαλέκτων στην εκπαιδευτική διαδικασία (βλ.ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. 2000 και ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. 2001). Αναφέρουν συγκεκριμένα ότι ένας από τους βασικούς στόχους της διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας, είναι να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες ότι η νέα ελληνική γλώσσα περιλαμβάνει μια πληθώρα γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών εκτός της επίσημης - πρότυπης γλώσσας. Επιδιώκεται συνολικά η αξιοποίηση των γλωσσικών ποικιλιών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς αναδεικνύουν τις γνώσεις και τα βιώματα των μαθητών/τριών που προϋπάρχουν, ενεργοποιούν το ενδιαφέρον τους για το μάθημα και βοηθούν στην κατάκτηση του γλωσσικού συστήματος, ενώ συγχρόνως εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο των μαθητευόμενων και συμβάλλουν στην αφομοίωση φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών φαινομένων σε αυθεντικά περιβάλλοντα επικοινωνίας (ΥΠΑΙΘ, 2021 & ΥΠΔΒΜΘ, 2011).

Καινοτόμα κρίνεται η διδασκαλία των διαλέκτων την περίοδο της μετάβασης από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ΠΣ, 2021/2023:16), όπου τίθενται σημαντικά ζητήματα προς αξιολόγηση, όπως η αναγκαιότητα της ύπαρξής τους και η ανάγκη κατάρριψης των στερεοτυπικών αντιλήψεων σχετικά με τη χρήση τους στη σύγχρονη εποχή. Και στα ΠΣ του Γυμνασίου και του Λυκείου (ΠΣ, 2021/2023) ακολουθείται το ίδιο διδακτικό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο προτείνονται ποικίλες δραστηριότητες με στόχο τη διερεύνηση των στάσεων για τη γλώσσα (Κατσούδα, Μαγουλά & Οικονομάκου, 2022).

10.3. Το αυθεντικό υλικό ως μεθοδολογική επιλογή στη διδασκαλία της γλώσσας

Η αυθεντικότητα αναδεικνύεται ως σημαντική μεθοδολογική επιλογή στη γλωσσική διδασκαλία, εφόσον προσδιορίζει επικοινωνιακά, κοινωνικά, πολιτισμικά και ιστορικά τη χρήση της γλώσσας (Kress, 2000: 182-202). Η προέλευση, ωστόσο, του αυθεντικού υλικού που αξιοποιείται για τη διδασκαλία της γλώσσας ποικίλει, εφόσον μπορεί να αποτελεί γλωσσικό, οπτικό ή ακουστικό υλικό σε έντυπη ή οπτικοακουστική μορφή (Carter & Nunan, 2001: 66-71). Ο Genhard (1996) ταξινομεί το αυθεντικό υλικό στις εξής τέσσερις κατηγορίες: 1. Υλικό ακρόασης και προβολής. Σε αυτήν την κατηγορία συγκαταλέγονται τραγούδια, ταινίες, ντοκιμαντέρ, εκπομπές, διαφημίσεις, κινούμενα

σχέδια, κουίζ, μυθιστορήματα, 2. Οπτικό υλικό. Σε αυτό συγκαταλέγονται διαφάνειες, φωτογραφίες, πίνακες, εικόνες, 3. Έντυπο υλικό. Σε αυτό συγκαταλέγονται άρθρα, εκθέσεις, επιστημονικά κείμενα, επιστολές, διοικητικά, κείμενα, λογοτεχνικά κείμενα, ανθρωπιστικά και δημοσιογραφικά κείμενα, κείμενα οδηγιών, χάρτες και διαφημίσεις, 4. Αντικείμενα. Σε αυτήν την κατηγορία συγκαταλέγονται πραγματικά αντικείμενα.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν είναι εφικτό να ενσωματωθεί στη διδασκαλία οποιοδήποτε αυθεντικό υλικό, διότι ενδέχεται να είναι ακατάλληλο για τους/τις μαθητές/τριες στους/στις οποίους/ες απευθύνεται. Για τον λόγο αυτόν είναι χρήσιμο κατά την αναζήτηση αυθεντικού υλικού να λαμβάνονται υπόψη ορισμένες παράμετροι.

Έχουν, λοιπόν, προταθεί κατά καιρούς από διάφορους μελετητές κριτήρια, τα οποία είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή των αυθεντικών υλικών που πρόκειται να αξιοποιηθούν κατά τη διδασκαλία. Ο McGrath (2002) σημειώνει ότι είναι σημαντικό, μεταξύ άλλων, να επιλέγεται υλικό που ανταποκρίνεται στις γλωσσικές ανάγκες, το γνωστικό επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των εκπαιδευόμενων, να έχει πολιτισμικό περιεχόμενο, ενώ συγχρόνως οφείλει να είναι ποιοτικό και ποικιλοτρόπως αξιοποιήσιμο. Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η πλειονότητα των μελετητών συμφωνεί με την άποψη ότι ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια επιλογής αυθεντικού υλικού για διδακτικούς σκοπούς είναι η καταλληλότητα του περιεχομένου (Bernardo, 2006: 60-69).

10.4. Διδασκαλία διαλεκτικών στοιχείων στο Νηπιαγωγείο μέσω ερευνητικού σχεδίου εργασίας (project)

Η Παρέμβαση (Νηπιαγωγείο)

Οι βασικοί στόχοι της παρέμβασης που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε στο Νηπιαγωγείο ήταν:

(α) η ενίσχυση της μεταγλωσσικής ενημερότητας των νηπίων μέσα από απλές γλωσσικές δραστηριότητες που εστιάζουν σε χαρακτηριστικά διαλέκτων,

(β) η ανάδειξη διαφορών και ομοιοτήτων με την κοινή νεοελληνική, μέσω παιγνιωδών συγκρίσεων στον προφορικό λόγο,

(γ) η καλλιέργεια της συνειδητοποίησης ότι η διάλεκτος ακολουθεί κι αυτή γραμματικούς κανόνες και δεν αποτελεί «λάθος» μορφή της γλώσσας,

(δ) η επαγωγική προσέγγιση των γλωσσικών φαινομένων μέσα από οργανωμένες δραστηριότητες αφήγησης, αναδιήγησης και δραματοποίησης,

(ε) η ενίσχυση της κατανόησης της δομής απλών προφορικών αφηγήσεων, όπως παραμυθιών και καθημερινών ιστοριών,

(στ) η ανάπτυξη βασικής κοινωνιογλωσσικής επίγνωσης μέσα από την επαφή με ποικίλα γλωσσικά «στιλ» (π.χ. οικείο, σχολικό, επίσημο).

Η παρέμβαση πραγματοποιήθηκε σε δύο διδακτικά 40λεπτα με παιδιά ηλικίας 5–6 ετών. Η νηπιαγωγός συμμετείχε ενεργά στο σχεδιασμό του μαθήματος, καθώς ήδη χρησιμοποιούσε καθημερινά τη διάλεκτο στην επικοινωνία με τα παιδιά, χωρίς όμως να την αξιολογεί ως αντικείμενο μάθησης. Η ίδια έλαβε υποστήριξη και καθοδήγηση από την ερευνητική ομάδα όσον αφορά τη στοχοθεσία, τη διαχείριση των γλωσσικών φαινομένων και τις τεχνικές αφηγηματικής προσέγγισης.

Το μαθησιακό υλικό παρουσιάστηκε στα παιδιά μέσω αφήγησης, εικονογράφησης και δραματοποίησης. Ακολούθησαν δραστηριότητες διαφοροποίησης λέξεων και εκφράσεων μεταξύ της διαλέκτου και της κοινής νεοελληνικής, με τη μορφή παιχνιδιού (π.χ. «πες το αλλιώς»), κάρτες με εκφράσεις, παιχνίδια ρόλων).

Η εφαρμογή της διδακτικής παρέμβασης

Κατά την εφαρμογή του ερευνητικού σχεδίου²⁸ ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η επαφή του παιδιού ήδη από μικρή ηλικία με το αυθεντικό υλικό της γλώσσας προκειμένου να

²⁸ (Η εφαρμογή του ερευνητικού σχεδίου που ακολουθεί έλαβε χώρα σε Νηπιαγωγείο που συνεργάστηκε μαζί μας για την συγκέντρωση του παρόντος ερευνητικού υλικού).

κατανοήσει με ευκολία την ποικιλία που χαρακτηρίζει τη γλώσσα του. Αυτό μπορεί να συμβάλει σημαντικά σε πολλαπλά επίπεδα. Αρχικώς, το παιδί μπορεί, μέσω της επαφής με το αυθεντικό υλικό της γλώσσας, να κατανοήσει την ύπαρξη της ποικιλίας σε γεωγραφικό επίπεδο και να αντιληφθεί την ποικιλία αυτή ως φυσιολογική γλωσσική παραλλαγή, αναπτύσσοντας τον σεβασμό προς το διαφορετικό και κατά συνέπεια την απενοχοποίηση του/της μικρού/ης ομιλητή/τριας να χρησιμοποιεί την διαλεκτική ή ιδιωματική μορφή της γλώσσας του/της, αλλά και να δεχτεί αντιστοίχως τον/την διαλεκτόφωνο/η συνομιλητή/τρια.

Επιπροσθέτως, μέσω της επαφής με το αυθεντικό υλικό παρέχεται στο παιδί η δυνατότητα της άμεσης εξοικείωσης με την υφολογική ποικιλία της γλώσσας, έτσι ώστε να καταστεί ικανός/ή χρήστης των υφολογικών επιπέδων της γλώσσας ανάλογα με την περίσταση και τη συνθήκη επικοινωνίας στην οποία εμπλέκεται. Στο πλαίσιο, λοιπόν, της εξοικείωσης του/της μαθητή/τριας με την ποικιλία της ελληνικής γλώσσας προτείνουμε την εφαρμογή του εξής ερευνητικού σχεδίου εργασίας (project) σε παιδιά νηπιακής ηλικίας:

- Αρχικά, συγκεντρώνουμε γλωσσικό υλικό ανάλογα με το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών της εκάστοτε τάξης.
- Φροντίζουμε να χρησιμοποιούμε λέξεις και φράσεις που δύνανται να αξιοποιήσουν τα παιδιά, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη το γλωσσικό τους επίπεδο.
- Οργανώνουμε μια δραστηριότητα, με αφορμή ένα παραμύθι. Συγκεκριμένα, διαβάζουμε ένα παραμύθι στα παιδιά και στην συνέχεια συλλέγουμε λέξεις.
- Προτρέπουμε κάθε παιδί να σκεφτεί λέξεις που περιγράφουν ένα συγκεκριμένο σημείο του παραμυθιού. –
- Έπειτα προτρέπουμε τα υπόλοιπα παιδιά να περιγράψουν την ίδια ενότητα του παραμυθιού χρησιμοποιώντας διαφορετικές λέξεις. Το ίδιο πράττουμε και με τα συναισθήματα που μας δημιουργεί ένα ορισμένο σημείο του παραμυθιού.
- Στη συνέχεια, μοιράζουμε στο κάθε παιδί από ένα χαρτάκι πάνω στο οποίο το προτρέπουμε να ζωγραφίσει ορισμένες από τις λέξεις που χρησιμοποίησε, ενώ ο/η εκπαιδευτικός γράφει σε αυτό τις λέξεις που αξιοποίησε ο/η κάθε μαθητής/τρια.

- Εφόσον, ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία ομαδοποιούμε τις λέξεις με βάση τη σημασία τους και τις τοποθετούμε σε ένα βάζο, από το οποίο τα παιδιά καλούνται να τραβήξουν τυχαία ένα χαρτάκι.
- Μόλις αποκτήσουν από ένα χαρτάκι όλοι οι μαθητές/τριες καλούνται να φτιάξουν ομάδες με τους/τις συμμαθητές/τριες τους και να πλάσουν μια νέα ιστορία με τις λέξεις της ομάδας τους.
- Τέλος, οι άλλες ομάδες καλούνται να πουν την ίδια ιστορία αξιοποιώντας διαφορετικό λεξιλόγιο.

Θεωρούμε πως η ενσωμάτωση των διαλεκτικών στοιχείων σε τόσο πρώιμο στάδιο της εκπαίδευσης έχει ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη της γλωσσικής συνείδησης των παιδιών, καθώς τους επιτρέπει να κατανοήσουν τη φύση της γλώσσας ως δυναμικό και εξελισσόμενο φαινόμενο. Μέσω της ενασχόλησης με διαφορετικές διαλέκτους, τα νήπια συνειδητοποιούν ότι η γλώσσα δεν είναι μόνο ένα εργαλείο επικοινωνίας, αλλά και ένα ζωντανό μέσο που διαμορφώνεται και προσαρμόζεται ανάλογα με τις κοινωνικές, πολιτισμικές και γεωγραφικές συνθήκες. Αυτή η αναγνώριση ενδυναμώνει την αποδοχή της γλωσσικής ποικιλότητας, ενισχύοντας τη σύνδεση των παιδιών με τη γλωσσική τους κληρονομιά και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων σε ένα πολυγλωσσικό και πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Επιπλέον, η διαδικασία της αναδίηξης και δραματοποίησης ιστοριών με τη χρήση διαλεκτικών στοιχείων ενισχύει την κοινωνιογλωσσική επίγνωση των παιδιών, καθώς τους επιτρέπει να κατανοήσουν τις κοινωνικές σχέσεις που συνδέονται με τις γλωσσικές επιλογές.

Μέσα από αυτή την προσέγγιση, τα νήπια αντιλαμβάνονται ότι η γλώσσα μπορεί να λειτουργεί διαφορετικά ανάλογα με το πλαίσιο, τη σχέση μεταξύ των συνομιλητών/τριων και τον σκοπό της επικοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο, η διδασκαλία της γλωσσικής ποικιλότητας συμβάλλει στην ανάπτυξη της γλωσσικής τους ικανότητας, στην ενίσχυση της κοινωνικής τους ευαισθησίας και της ικανότητάς τους να επικοινωνούν αποτελεσματικά με διαφορετικούς ανθρώπους σε ποικίλα γλωσσικά περιβάλλοντα.

Συνολικά, θεωρούμε πως το μοντέλο αυτό επιτρέπει στα νήπια να αντιληφθούν ότι η γλώσσα δεν είναι ενιαία και στατική, αλλά ποικίλει ανάλογα με τη γεωγραφική προέλευση και το επικοινωνιακό πλαίσιο.

10.5. Η λογοτεχνία ως πεδίο ανάδειξης γλωσσικής πολυμορφίας

Η λογοτεχνία συνιστά προνομιακό χώρο ανάδειξης της γλωσσικής ποικιλότητας. Πολλοί Έλληνες λογοτέχνες αξιοποίησαν διαλεκτικούς και ιδιοματικούς τύπους, όχι μόνο για λόγους ρεαλισμού, αλλά και ως μέσο έκφρασης προσωπικού ύφους. Ο γλωσσικός πλουραλισμός της λογοτεχνίας καθιστά τα κείμενα ιδανικό διδακτικό εργαλείο για την κατανόηση της σχέσης ανάμεσα σε γλώσσα, ύφος, χρονικότητα και κοινωνική ταυτότητα. Η συστηματική επαφή των μαθητών/τριών με τέτοιου είδους κείμενα συμβάλλει στην αισθητική, ψυχοσυναισθηματική και γνωστική τους ανάπτυξη.

Δεδομένου ότι κάθε άνθρωπος βιώνει και αξιολογεί καταστάσεις με υποκειμενικό και προσωπικό τρόπο, έχει παρατηρηθεί ότι οι άνθρωποι συχνά προσδιορίζουν τα ίδια πράγματα με διαφορετικές λέξεις και διαφορετικές αποχρώσεις της ίδιας έννοιας. Στον υποκειμενικό αυτό χαρακτήρα του ανθρώπου συμμετέχει και η γλώσσα με τις διάφορες εκφάνσεις της, εφόσον τα μέλη μιας κοινωνίας στέλνουν και λαμβάνουν μηνύματα, ώστε να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, με βάση έναν κώδικα που κατέχουν από κοινού και αυτός είναι η γλώσσα. Τα μηνύματα σε μια συγκεκριμένη γλώσσα συντίθενται από έναν σχετικά περιορισμένο αριθμό στοιχείων, τα οποία οι ομιλητές/τριες αναγνωρίζουν αυτόματα ως στοιχεία της δικής τους γλώσσας. Παρόλα αυτά, δε χρησιμοποιούν όλοι/ες οι ομιλητές/τριες μιας γλώσσας όλα τα γλωσσικά της στοιχεία, καθώς υπάρχουν στοιχεία σε όλα τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης που διαφέρουν ακόμη από άτομο σε άτομο και τα οποία αποτελούν προσωπική ιδιόλεκτο. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά μιας ιδιολέκτου μπορεί να είναι η χροιά της φωνής ή οι ιδιαιτερότητες στην προφορά του υποκειμένου. Η πολυμορφία αυτή, που εγγράφεται σε έναν γεωγραφικό και σε έναν κοινωνικό άξονα και χαρακτηρίζει όλες τις φυσικές γλώσσες εμπλουτίζεται και από τις ενδοσυστηματικές πολυτυπίες της γλώσσας, οι οποίες συνήθως οφείλονται στην εξέλιξή της. Το άτομο, λοιπόν, προκειμένου να επικοινωνήσει καλείται να επιλέξει στοιχεία διαθέσιμα στην ιδιόλεκτό του που θα εξυπηρετούν την εκάστοτε περίπτωση

επικοινωνίας, καθώς επίσης και το κατάλληλο ύφος για την κάθε περίπτωση (Κακριδή & Χειλά 1996: 19-39).

Η ποικιλία και η πολυμορφία της γλώσσας αξιοποιείται από τη λογοτεχνική παραγωγή με ποικίλους τρόπους. Αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί το έργο του Α. Παπαδιαμάντη, ο οποίος πλάι στην καθαρεύουσα της εποχής του αξιοποιεί με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο το γλωσσικό ιδίωμα της πατρίδας του, της Σκιάθου. Επιπλέον, το θεατρικό έργο του Δ. Βυζαντίου η «Βαβυλωνία», του 19ου αιώνα, βασίζεται ακριβώς στη γλωσσική ποικιλία, που υπήρξε βασικό χαρακτηριστικό του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, το οποίο δεν είχε ακόμη διαμορφώσει ένα κοινό γλωσσικό όργανο. Ενώ, ακόμη η γλώσσα της ποίησης του Κ. Καβάφη είναι ιδιότυπη και πρωτοποριακή, κινείται ανάμεσα στη δημοτική και την καθαρεύουσα, ενώ είναι εμπλουτισμένη, συγχρόνως, με στοιχεία του πολιτικού ιδιώματος, δηλαδή του ιδιαίτερου γλωσσικού ιδιώματος της Κωνσταντινούπολης, από την οποία ο ποιητής κατάγεται.²⁹ Ο Κ. Καβάφης γράφει με μια ποικιλία γλωσσικών στοιχείων που ανήκουν και σε παλαιότερες, αλλά και νεότερες μορφές της ελληνικής, χρησιμοποιώντας λέξεις και εκφράσεις από όλες τις ιστορικές φάσεις της γλώσσας, αξιοποιώντας στοιχεία από την αρχαία, μεσαιωνική αλλά και τη νεότερη ελληνική. Ταυτόχρονα, η γραφή του είναι λιτή και συνδυάζει στοιχεία της λόγιας παράδοσης με τύπους της λαϊκής³⁰. Σε κάθε περίπτωση οι γλωσσικές επιλογές του ποιητή έχουν μια ιδιαίτερη αιτιολόγηση. Η δημοτική υπήρξε η βασική γλωσσική του επιλογή. Η καθαρεύουσα, από την άλλη, εξυπηρετεί τον ποιητικό λόγο στα ιστορικά του ποιήματα, μεταφέροντας νοερά τον/την αναγνώστη/τρια σε άλλες εποχές. Στο σημείο αυτό, ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Κ. Καβάφης δεν περιορίζεται απλά σε γλωσσικούς τύπους της καθαρεύουσας, αλλά παραθέτει ακόμη χωρία αρχαιοελληνικών κειμένων στα ποιήματά του. Ενώ, τέλος, η χρήση των πολιτικών ιδιωμάτων αποτελεί την προσωπική σφραγίδα του ποιητή, φανερώνοντας τις πολιτικές ρίζες του³¹.

Ο χώρος, λοιπόν, της λογοτεχνίας δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για τη γλωσσική ποικιλία, εφόσον ο/η πομπός επιλέγει ελεύθερα τον τρόπο με τον οποίο θα μεταδώσει

²⁹ Σημειώσεις Κωνσταντίνου Μάντη: http://latistor.blogspot.com/2010/03/blog-post_18.html

³⁰ <https://paperzz.com/doc/5177014/%CE%B7-%CE%B3%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B2%CE%AC%CF%86%CE%B7>

³¹ <http://heyteacher-kalliopi.blogspot.com/2012/01/h.html>

ένα μήνυμα. Η αξιοποίηση των δομικών και λεξιλογικών στοιχείων της γλώσσας είναι στην ευχέρεια του/της συγγραφέα και οι επιλογές αυτές χαρακτηρίζουν το ιδιαίτερο ύφος του/της. Χαρακτηριστικό γνώρισμα εξάλλου των λογοτεχνών είναι οι αποκλίσεις από τη νόρμα και η παραβίαση συχνά των μορφοσυντακτικών στοιχείων της γλώσσας. Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μπαμπινιώτης (1994), «ο λογοτέχνης διαθέτει τόσο γλωσσική όσο και δημιουργική ικανότητα στη γλώσσα. Γλωσσική, γιατί γνωρίζει τη γλώσσα, και δημιουργική, επειδή μπορεί να εκφράσει, μέσω των στοιχείων της γλώσσας υπαρχόντων ή νέων, το μήνυμά του».

Η λογοτεχνία, όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφική μας επισκόπηση, έχει μεγάλη αξία και πολλαπλά οφέλη για το παιδί. Από τις παραπάνω τοποθετήσεις και τις απόψεις μελετητών (McDowell 1973· Nodelman, 1992· Hollindale, 1997) του παιδικού λογοτεχνήματος συμπεραίνουμε ότι η συστηματική μύηση στη λογοτεχνία από μικρή ηλικία συμβάλλει σημαντικά στην πνευματική, συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού, τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του και την ομαλή ένταξη του στην κοινωνία.

Πιστεύουμε, λοιπόν, πως η λογοτεχνία, τοιουτοτρόπως, έχει τη δύναμη να συμβάλει στη διάδοση και διάσωση της γλωσσικής ποικιλίας, συνιστώντας ένα μέσο επιβίωσης και διάσωσης της ποικιλότητας της γλώσσας. Είναι συνεπώς εξαιρετικής σημασίας να αξιοποιηθεί ως εργαλείο επαφής των μαθητών/τριων με τις ποικίλες εκφάνσεις της γλώσσας μας.

ΕΝΤΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

11.1. Γενικά συμπεράσματα

Η κεντρική υπόθεση που διατρέχει την παρούσα μελέτη και έρευνα αφορά τη διαλεκτική απεικόνιση των συναισθημάτων του πόνου και του θυμού στις ποικίλες μορφές της ελληνικής γλώσσας. Η υπόθεση αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται έπειτα από τη συστηματική συλλογή, ταξινόμηση και ανάλυση του γλωσσικού υλικού της παρούσας ερευνητικής εργασίας. Η συλλογή του υλικού πραγματοποιήθηκε με διάζωση καταγραφή και απομαγνητοφώνηση του προφορικού λόγου, ώστε να εξασφαλιστεί η πιστή αποτύπωση των γλωσσικών δεδομένων. Τα τεμάχια λόγου που συγκεντρώθηκαν εξετάστηκαν μέσα από το πρίσμα της Ανάλυσης Λόγου (Discourse Analysis), η οποία παρέχει το απαραίτητο θεωρητικό εργαλείο για την κατανόηση της κοινωνικής διάστασης και της νοηματοδότησης του λόγου.

Η μελέτη αυτή κατέδειξε ότι η γλωσσική αναπαράσταση των συναισθημάτων του πόνου και του θυμού διαφοροποιείται σημαντικά από διάλεκτο σε διάλεκτο ή από ιδίωμα σε ιδίωμα της ελληνικής γλώσσας. Οι διαφοροποιήσεις αυτές δεν περιορίζονται μόνο στην επιλογή λεξιλογικών στοιχείων, αλλά επεκτείνονται στην ένταση, στη ζωντάνια και στη συνολική παραστατικότητα του εκφερόμενου λόγου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, ακόμα και εντός του πλαισίου της ίδιας διαλέκτου ή του ίδιου ιδιώματος, οι ομιλητές/τριες διαθέτουν μια αξιοσημείωτη γλωσσική ευελιξία, αξιοποιώντας ποικιλία εκφραστικών τρόπων για να αποδώσουν διαφορετικές βαθμίδες έντασης ή ποικίλες αποχρώσεις του ίδιου συναισθήματος. Αυτή η λεξιλογική και σημασιολογική διαφοροποίηση υπογραμμίζει τη σύνθετη σχέση ανάμεσα στη γλωσσική ποικιλία και τη βιωματική εμπειρία, καθώς οι ομιλητές/τριες δεν περιορίζονται σε μια μονοσήμαντη απόδοση του συναισθήματος, αλλά έχουν στη διάθεσή τους ένα σύστημα εκφραστικής κλιμάκωσης, το οποίο επιτρέπει την αποτύπωση της συναισθηματικής έντασης.

Ενδεικτική και ιδιαίτερα διαφωτιστική για τη μελέτη της σχέσης γλώσσας και συναισθήματος είναι η περίπτωση της ποντιακής διαλέκτου, όπου για την απόδοση του

θυμού παρατηρείται η χρήση διαφορετικών ρηματικών μορφών, οι οποίες φέρουν παρόμοια αλλά όχι ταυτόσημη σημασία. Η διαφοροποίηση αυτή δεν είναι απλώς ζήτημα λεξιλογικού πλουραλισμού, αλλά συνιστά ένα γλωσσικό φαινόμενο με σημαντική σημασιολογική και πραγματολογική διάσταση, καθώς αποτυπώνει τη λεπτομερή κλιμάκωση του βιώματος και τον τρόπο με τον οποίο οι ομιλητές/τριες κατασκευάζουν νοηματικά τις αποχρώσεις ενός συναισθήματος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ρήμα «εγούζεψα», το οποίο αποδίδει τη σημασία «θύμωσα» και χρησιμοποιείται πρωτίστως για να δηλώσει έναν ήπιο συχνό εκνευρισμό. Η επιλογή του συγκεκριμένου ρήματος εντάσσεται, λοιπόν, στο πλαίσιο μιας γλωσσικής πρακτικής που καταγράφει μικρής έντασης ψυχικές μεταπτώσεις και υποδηλώνει περισσότερο μια πρόσκαιρη συναισθηματική ένταση. Αντίθετα, το ρήμα «εχολιάστα», το οποίο επίσης μεταφράζεται ως «θύμωσα», αποδίδει μία κατάσταση εντονότερης δυσαρέσκειας και φορτίζεται με υψηλότερη συναισθηματική ένταση. Μέσα από τη χρήση του, το υποκείμενο μεταφέρει όχι απλώς το γεγονός του θυμού, αλλά και την κλιμάκωση της εμπειρίας του, προσδίδοντας έμφαση σε μια βιωματική διάσταση του συναισθήματος.

Η σημασιολογική αυτή διαφοροποίηση υποδηλώνει ότι οι διάλεκτοι δεν περιορίζονται σε έναν επιφανειακό εμπλουτισμό του λεξιλογίου, αλλά συνιστούν πολύπλοκα συστήματα εκφραστικής μικροδιαφοροποίησης, ικανά να αποδώσουν με ακρίβεια τις αποχρώσεις και τις διαβαθμίσεις μιας εσωτερικής εμπειρίας. Μέσα από αυτή τη γλωσσική ποικιλία καθίσταται σαφές ότι οι ομιλητές/τριες των διαλέκτων διαθέτουν εργαλεία λεπτότητας και ακρίβειας, τα οποία τους επιτρέπουν να μεταφέρουν με πιστότητα την ένταση, τη διάρκεια και τη χροιά ενός συναισθήματος, αποκαλύπτοντας έτσι τη στενή σχέση ανάμεσα στη λεξιλογική ποικιλία, τη σημασιολογική ακρίβεια και τη βιωματική απόδοση της ανθρώπινης εμπειρίας.

Η έρευνα διαπιστώνει επιπλέον ότι η γλωσσική απεικόνιση των αρνητικών συναισθημάτων – και ειδικότερα των συναισθημάτων του πόνου και του θυμού – αποκτά ιδιαίτερη δυναμική και εκφραστική πυκνότητα, όταν πραγματοποιείται μέσω διαλεκτικών μορφών της ελληνικής γλώσσας. Η επιλογή αυτή δεν αποτελεί απλώς γλωσσική διαφοροποίηση, αλλά συνδέεται στενά με τη βιωματική, κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα των ομιλητών/τριων, καθώς η διαλεκτική γλώσσα ενσωματώνει την οικειότητα, τη συλλογική μνήμη και τις καθημερινές εμπειρίες των ατόμων. Με

αυτόν τον τρόπο, οι διάλεκτοι αναδεικνύονται ως προνομιακό πεδίο συναισθηματικής έκφρασης, όπου η γλωσσική επιλογή λειτουργεί ως μέσο ενσώματης και βιωματικής έκφρασης συναισθημάτων, επιτρέποντας στον/στην ομιλητή/τρια να μεταφέρει με ακρίβεια και παραστατικότητα τόσο την ένταση όσο και τις ποικίλες αποχρώσεις του βιώματος. Η συνδεσιμότητα της διαλεκτικής γλώσσας με την προσωπική και συλλογική ταυτότητα ενισχύει τη σημασία της ως εργαλείο κοινωνικής και πολιτισμικής αναπαράστασης, καθώς μέσα από αυτήν οι πομποί μοιράζονται εμπειρίες. Συνολικά, η παρατήρηση αυτή υπογραμμίζει τη στενή συνάρτηση ανάμεσα στη γλωσσική ποικιλία και τη συναισθηματική εμπειρία, αποδεικνύοντας ότι οι διαλεκτικές και ιδιοματικές μορφές της ελληνικής δεν αποτελούν απλώς εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας, αλλά λειτουργούν ως φορείς προσωπικής και συλλογικής έκφρασης, ενσωματώνοντας παράλληλα τις πολιτισμικές, κοινωνικές και ψυχολογικές διαστάσεις του λόγου.

Η περίπτωση του ρήματος «πονάω» αναδεικνύει με σαφήνεια τη σημασιολογική ποικιλία και την εκφραστική πολυπλοκότητα που προσφέρει η χρήση των ιδιωμάτων στην ελληνική γλώσσα. Στην κυπριακή διάλεκτο, ο τύπος «σιλοπονώ» έχει την έννοια του «πονάω πολύ», αποδίδοντας με έντονο τρόπο μια σωματική αίσθηση υψηλής έντασης και ενισχύοντας την παραστατικότητα της γλωσσικής απόδοσης του συναισθήματος. Αντίστοιχα, στο βόρειο ιδίωμα, το ρήμα «βιρβιρίζομαι» χρησιμοποιείται για να εκφράσει τον ισχυρό σωματικό πόνο, αποδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ένταση της εμπειρίας και στη δυσφορία που προκαλείται στο σώμα, καταδεικνύοντας έτσι τη στενή σύνδεση ανάμεσα στη γλωσσική επιλογή και στην ψυχοσωματική διάσταση της εμπειρίας. Στα ημιβόρεια ιδιώματα, παρατηρείται η χρήση του ρήματος «ρεκάζω», το οποίο δηλώνει όχι μόνο τον έντονο σωματικό πόνο αλλά και τον ψυχικό πόνο, αναδεικνύοντας τη σύνθετη και πολυδιάστατη φύση της διαλεκτικής γλωσσικής έκφρασης. Η παρατήρηση αυτή καταδεικνύει ότι η γλώσσα, ειδικότερα μέσα από τα ιδιώματα, δεν περιορίζεται στην απλή μεταβίβαση πληροφοριών, αλλά επιτρέπει την ακριβή και παραστατική απόδοση της έντασης, της διάρκειας και της συναισθηματικής χροιάς του βιώματος του υποκειμένου.

Μέσα από τα παραπάνω παραδείγματα καθίσταται σαφές ότι η διαλεκτική απεικόνιση των συναισθημάτων παρέχει στον πομπό δυνατότητες για μια εκφραστική πολυπλοκότητα, που συνδέει τον λόγο με την προσωπική, βιωματική και

ψυχοσωματική εμπειρία. Η χρήση των διαφορετικών ρημάτων ανά διάλεκτο ή ιδίωμα υπογραμμίζει τη σημασία της λεξιλογικής ποικιλίας για την ακρίβεια και την ένταση της συναισθηματικής έκφρασης, αποδεικνύοντας ότι η γλωσσική μορφή δεν είναι απλώς εργαλείο επικοινωνίας, αλλά και φορέας προσωπικής και συλλογικής εμπειρίας, συνδεδεμένος άρρηκτα με την πολιτισμική ταυτότητα των ομιλητών/τριων.

Ένα ακόμη σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι η κοινωνιογλωσσολογική διάσταση της χρήσης διαλέκτων και ιδιωμάτων στη σύγχρονη Ελλάδα. Το ερευνητικό μας δείγμα, το οποίο προήλθε κυρίως από ηλικιωμένους πληροφορητές, ενώ ένα μικρότερο μέρος αντλήθηκε από την ομιλία παιδιών νηπιακής ηλικίας καταδεικνύει ότι οι διαλεκτικές ποικιλίες παραμένουν ζωντανές, ωστόσο τείνουν να εξασθενούν. Το γεγονός αυτό μπορεί να ερμηνευθεί αφενός ως ένδειξη ότι οι διάλεκτοι εξακολουθούν να επιβιώνουν μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, αφετέρου όμως καταδεικνύει ότι μακροπρόθεσμα οι μορφές αυτές τείνουν να υποχωρήσουν και να χαθούν. Η παρατήρηση αυτή αναδεικνύει τον κίνδυνο της γλωσσικής συρρίκνωσης, τονίζει την ανάγκη για διατήρηση και διάσωση των διαλέκτων και αποδεικνύει ότι το πεδίο της ζωντανής χρήσης της γλωσσικής γεωγραφικής ποικιλίας της ελληνικής γλώσσας χρήζει περαιτέρω επιστημονικής μελέτης και έρευνας.

Η μελέτη του γλωσσικού υλικού που συγκεντρώθηκε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας μας οδήγησε σε μια σειρά από συμπεράσματα σχετικά με τον τρόπο χρήσης της ιδιοματικής και διαλεκτικής μορφής της ελληνικής γλώσσας. Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα αφορά στην έντονη παρουσία, αλλά και την επίμονη τάση για αξιοποίηση του μεταφορικού και του παροιμιακού λόγου, δηλαδή της συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας από τους/τις διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες. Ο μεταφορικός και παροιμιακός λόγος δεν είναι απλώς ένα εκφραστικό μέσο της γλώσσας, αλλά συνδέεται άμεσα με την εμπειρία, την κουλτούρα και την καθημερινή επικοινωνιακή πρακτική των ομιλητών/τριων. Μέσω αυτών των μορφών λόγου, τα συναισθήματα αποδίδονται με τρόπο οικείο, παραστατικό και συχνά συλλογικά αναγνωρίσιμο. Η τάση αυτή φαίνεται να οφείλεται στον οικείο και άμεσο χαρακτήρα της διαλεκτικής/ιδιοματικής μορφής της γλώσσας, η οποία συνδέεται με την καθημερινότητα και την προφορική παράδοση. Για τον λόγο αυτό, οι δίγλωσσοι/ες – διαλεκτόφωνοι/ες ομιλητές/τριες της ελληνικής συχνά επιλέγουν την ιδιοματική μορφή, αντί της επίσημης κοινής νεοελληνικής, όταν θέλουν να εκφράσουν την

εσωτερική, συναισθηματική τους κατάσταση. Η επιλογή αυτή δεν είναι τυχαία, αλλά υποδηλώνει ότι η ιδιοματική γλώσσα θεωρείται αυθεντική και πιο ικανή να αποδώσει την ένταση των συναισθημάτων.

Συμπεραίνεται, επίσης, ότι οι ιδιοματικές και διαλεκτικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας έχουν τη δυνατότητα να αποδίδουν με ιδιαίτερη ζωντάνια και παραστατικότητα τα ανθρώπινα συναισθήματα. Η ένταση αυτή γίνεται πιο εμφανής σε συναισθήματα που φέρουν μεγάλο συναισθηματικό φορτίο, όπως είναι ο πόνος, ο θυμός και κυρίως το πένθος. Αυτό υποδηλώνει ότι οι διάλεκτοι λειτουργούν ως κατεξοχήν μέσα για τη μετάδοση των βιωμάτων.

Ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη είναι η παρατήρηση ότι το πένθος εκφράζεται μέσω της διαλεκτικής γλώσσας από τους δίγλωσσους/ες διαλεκτόφωνους/ες ομιλητές/τριες. Ειδικότερα, η έκφραση του πένθους πραγματοποιείται κυρίως μέσω του μοιρολογιού, το οποίο αποτελεί θεμελιώδη πρακτική της ελληνικής προφορικής παράδοσης. Το μοιρολόι δεν είναι μόνο μια λεκτική εκδήλωση της λύπης· είναι μία τελετουργική μορφή λόγου που συνδυάζει τη γλώσσα, τη μουσική, τον ρυθμό. Μέσα από αυτό, η διαλεκτική γλώσσα αποκτά κατεξοχήν εκφραστικό ρόλο, καθώς το μοιρολόι, στην τοπική του μορφή, αναπαράγει συλλογικά συναισθήματα και συνδέει τον ατομικό πόνο με την κοινή εμπειρία. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι το μοιρολόι αποτελεί όχι μόνο μέσο λεκτικής αποτύπωσης του πόνου, αλλά και φορέα πολιτισμικής μνήμης.

Πέραν της έντονης αυτής συναισθηματικής διάστασης, μία ακόμη παρατήρηση της παρούσας έρευνας αφορά τις γλωσσικές απεικονίσεις του πόνου και του θυμού σε σχέση με την κοινωνική αντίληψη του «άλλου». Η μελέτη έδειξε ότι συχνά, μέσω των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών, εκφράζεται μία τάση για διαχωρισμό και κερματισμό του διαφορετικού, μία διάθεση δηλαδή να τονιστεί η διαφοροποίηση από τον «άλλο». Αυτό οδηγεί συχνά στην ανάδειξη μιας γλωσσικής πρακτικής που υπογραμμίζει την έλλειψη ενσυναίσθησης, καθώς και την οικοδόμηση συμβολικών «τειχών» ανάμεσα στους ανθρώπους. Τα τείχη αυτά αφορούν, άλλοτε, τη διαφοροποίηση με βάση τις πολιτικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, και άλλοτε τη σκόπιμη έμφαση σε χαρακτηριστικά της εξωτερικής εμφάνισης.

Μια ιδιαίτερη και χαρακτηριστική μορφή της παραπάνω γλωσσικής πρακτικής αποτελεί η επίκληση των ζώων ως μέσου στιγματισμού ή απαξίωσης ενός προσώπου.

Στις περισσότερες διαλέκτους της ελληνικής γλώσσας εντοπίζονται πολυάριθμα παραδείγματα, όπου ονόματα ζώων χρησιμοποιούνται μεταφορικά για να αποδώσουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, είτε της εξωτερικής εμφάνισης είτε της προσωπικότητας του ατόμου. Η μεταφορική αυτή χρήση των ζώων συνήθως αποκτά αρνητικό χαρακτήρα, φέρει χλευαστικό ή υποτιμητικό τόνο και λειτουργεί ως εργαλείο κοινωνικής αξιολόγησης και κοινωνικού ελέγχου.

Το φαινόμενο αυτό συνδέεται στενά με την ευρύτερη σημειολογία των ζώων στον λαϊκό πολιτισμό, όπου ορισμένα ζώα θεωρούνται φορείς συγκεκριμένων αρνητικών ιδιοτήτων και συμβολικών χαρακτηριστικών. Παραδείγματα αποτελούν η *αλεπού*, η οποία συμβολίζει την πονηριά, και το *γουρούνι*, το οποίο συνδέεται με έννοιες ακαθαρσίας και ανηθικότητας. Μέσα από τη χρήση αυτών των μεταφορών, οι διάλεκτοι όχι μόνο καταγράφουν και αποτυπώνουν κοινωνικές στάσεις και αντιλήψεις, αλλά ταυτόχρονα συμβάλλουν στην αναπαραγωγή και ενίσχυση κοινωνικών στερεοτύπων, ενσωματώνοντας πολιτισμικά φορτισμένες αξίες και προκαταλήψεις στον καθημερινό λόγο.

Η πρακτική αυτή αποκαλύπτει τη διττή λειτουργία της διαλεκτικής γλώσσας: αφενός ως μέσο έκφρασης και επικοινωνίας με παραστατικότητα και σημασιολογικό βάθος, και αφετέρου ως φορέα κοινωνικής ιεράρχησης και πολιτισμικής αναπαράστασης, η οποία ενσωματώνει αξιακές και ηθικές αντιλήψεις που διαχέονται μέσα στην κοινότητα. Μέσα από αυτή την προσέγγιση, καθίσταται σαφές ότι οι διάλεκτοι αποτελούν όχι απλώς επικοινωνιακά εργαλεία, αλλά και φορείς πολιτισμικής μνήμης, κοινωνικών κανόνων και συμβολικών νοημάτων, τα οποία αναπαράγονται και ενισχύονται μέσα από τη γλωσσική πρακτική.

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση ότι η πλειονότητα των παραδειγμάτων αυτής της κατηγορίας λόγου αφορά το γυναικείο φύλο, υπογραμμίζοντας τη στενή σχέση μεταξύ γλώσσας και κοινωνικών αντιλήψεων για τις έμφυλες ταυτότητες. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι οι γυναίκες, ιδιαίτερα εκείνες που παρουσιάζονται ως κοινωνικά ενεργές, δυναμικές ή δραστήριες, συχνά περιγράφονται με αρνητικό πρόσημο, μέσω χαρακτηρισμών εμπνευσμένων από το ζωικό βασίλειο. Η χρήση τέτοιων μεταφορών υποδηλώνει την ύπαρξη μιας συμβολικής και πολιτισμικής αξιολόγησης, σύμφωνα με την οποία η γλωσσική επιλογή αναπαράγει στερεοτυπικές αξίες και κοινωνικές ιεραρχίες εις βάρος των γυναικών.

Η παρατήρηση αυτή φανερώνει ότι, παρά τις κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις, οι παραδοσιακές στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με το γυναικείο φύλο εξακολουθούν να διατηρούνται ενεργές μέσα από τη γλωσσική χρήση. Η γλώσσα, λοιπόν, δεν περιορίζεται σε ουδέτερο επικοινωνιακό μέσο, λειτουργεί ως φορέας κοινωνικής αναπαράστασης, διατηρώντας και μεταβιβάζοντας από γενιά σε γενιά αξιακές κρίσεις, προκαταλήψεις και έμφυλες ανισότητες.

Μέσα από αυτήν τη σκοπιά, γίνεται σαφές ότι η γλωσσική πρακτική ενσωματώνει και αναπαράγει έμφυλα στερεότυπα, ενώ ταυτόχρονα αντικατοπτρίζει τις δυναμικές της κοινωνικής επιτήρησης και αξιολόγησης. Η γλώσσα, επομένως, εμφανίζεται ως διττό εργαλείο: αφενός ως μέσο έκφρασης και επικοινωνίας, αφετέρου ως μηχανισμός κοινωνικής νοηματοδότησης και αναπαραγωγής κοινωνικών και έμφυλων ανισοτήτων, επιτρέποντας την κατανόηση της σύνθετης σχέσης ανάμεσα στη λέξη, την ταυτότητα και την πολιτισμική πρακτική.

Με βάση όλα τα προαναφερθέντα, είναι εφικτό να υποστηριχθεί ότι η ιδιοματική και διαλεκτική μορφή της ελληνικής γλώσσας δεν περιορίζεται στη στοιχειώδη επικοινωνιακή της διάσταση, αλλά συνιστά ένα σύνθετο και πολυεπίπεδο φαινόμενο με έντονη σημειωτική και κοινωνιογλωσσολογική διάσταση. Οι ιδιοματισμοί και οι διαλεκτικές παραλλαγές, πέρα από τον ρόλο τους ως εκφραστικά εργαλεία, λειτουργούν ως φορείς πολιτισμικής μνήμης και κοινωνικής αναπαράστασης, καθώς η χρήση τους αποτυπώνει τη δυναμική αλληλεπίδραση γλώσσας, πολιτισμού και κοινωνικών δομών. Έτσι, ενώ συμβάλλουν καθοριστικά στην αυθεντική και βιωματική απόδοση συναισθημάτων, διαθέσεων και ψυχικών καταστάσεων, ταυτόχρονα ενεργοποιούν και αναπαράγουν ιστορικά εδραιωμένες νοηματοδοτήσεις και αξιακά συστήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πολιτισμικής ενσωμάτωσης αποτελεί το μοιρολόι, το οποίο, στο πλαίσιο της λαογραφικής και ανθρωπολογικής ανάλυσης, εκφράζει την αξία της κοινότητας, της συλλογικής μνήμης και της κοινωνικής συνοχής. Στον αντίποδα, η υποτιμητική χρήση ονομάτων ζώων για τις γυναίκες φανερώνει πώς η γλώσσα μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός συμβολικής βίας (Bourdieu) και να συντηρήσει έμφυλους διαχωρισμούς και στερεοτυπικές αναπαραστάσεις.

Η διττή αυτή λειτουργία της γλώσσας υποδεικνύει ότι το γλωσσικό σημείο δεν είναι ποτέ κοινωνικά ουδέτερο, αλλά πάντοτε φορτισμένο με ιδεολογικές και πολιτισμικές

σημασίες. Από τη μία πλευρά, η ιδιοματική και διαλεκτική έκφραση προσδίδει στη γλώσσα αυθεντικότητα, αμεσότητα και βιωματική δύναμη, καθώς συνδέει την επικοινωνία με το συλλογικό βίωμα. Από την άλλη πλευρά, η ίδια γλωσσική πρακτική δύναται να λειτουργήσει ως εργαλείο αναπαραγωγής κοινωνικών ανισοτήτων και προκαταλήψεων, αναδεικνύοντας τη στενή συνάρτηση μεταξύ λόγου και εξουσίας. Επομένως, η μελέτη των ιδιοματικών και διαλεκτικών μορφών της ελληνικής γλώσσας αποκαλύπτει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της, εφόσον φανερώνει τη συνεχή διαπλοκή της γλώσσας με τις κοινωνικές ιεραρχίες, τις πολιτισμικές αντιφάσεις και τις συλλογικές πρακτικές νοηματοδότησης.

Η μελέτη της γλώσσας συνιστά έναν από τους πλέον έγκυρους και αξιόπιστους δείκτες για την εις βάθος κατανόηση όχι μόνο των άμεσων επικοινωνιακών αναγκών μιας κοινωνίας, αλλά και των βαθύτερων πολιτισμικών, ψυχολογικών και συναισθηματικών μηχανισμών που συμβάλλουν στη συγκρότησή της. Η γλώσσα, ως θεμελιώδες σύστημα σημείων, δεν αποτυπώνει απλώς τις πρακτικές της καθημερινής επικοινωνίας· λειτουργεί ταυτόχρονα ως μηχανισμός συμβολικής αναπαράστασης και ως εργαλείο κοινωνικής οργάνωσης, αντανακλώντας τις αξίες, τις ιεραρχίες και τις συναισθηματικές δυναμικές του συλλογικού βίου. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, η οποία εστίασε στην ανάλυση των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας, διερευνήθηκε η γλωσσική αποτύπωση δύο εκ των πλέον καθοριστικών αρνητικών συναισθημάτων: του πόνου και του θυμού.

Τα συναισθήματα αυτά, λόγω του ιδιαίτερα έντονου ψυχικού και σωματικού τους φορτίου, καθίστανται πεδίο γόνιμης και πολυδιάστατης διερεύνησης για την κατανόηση της γλωσσικής παραστατικότητας και της σημειωτικής λειτουργίας του λόγου. Η έκφρασή τους μέσω της διαλέκτου ή του ιδιώματος δεν περιορίζεται σε μια απλή αναπαράσταση του συναισθήματος· αντιθέτως, συγκροτεί μια διαδικασία βιωματικής ενσάρκωσης των ψυχικών καταστάσεων, μέσα από την οποία το υποκείμενο καταθέτει όχι μόνο το προσωπικό του βίωμα, αλλά και την ένταξή του σε ένα ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο. Υπό αυτό το πρίσμα, η μελέτη του πόνου και του θυμού μέσω των γλωσσικών τους αποτυπώσεων καθίσταται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς επιτρέπει τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους οι γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας συμβάλλουν στη διαμόρφωση και τη μετάδοση της συναισθηματικής εμπειρίας.

Εν τέλει, η προσέγγιση αυτή αναδεικνύει τον στενό δεσμό ανάμεσα στη γλώσσα και στο συναίσθημα, αποκαλύπτοντας ότι οι διαλεκτικές και ιδιωματικές μορφές δεν λειτουργούν απλώς ως εναλλακτικοί τρόποι επικοινωνίας, αλλά ως δείκτες πολιτισμικής ταυτότητας και ως μηχανισμοί διαμεσολάβησης του βιώματος. Με αυτόν τον τρόπο, η γλώσσα αποδεικνύεται ότι αποτελεί ταυτόχρονα γνωστικό, πολιτισμικό και συναισθηματικό εργαλείο, το οποίο καθορίζει όχι μόνο τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται τα αρνητικά συναισθήματα, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτά εσωτερικεύονται, μοιράζονται και νοηματοδοτούνται.

11.2. Ειδικά συμπεράσματα

Η έρευνα οδήγησε σε ορισμένα καίρια συμπεράσματα, τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια. Τα συμπεράσματα αυτά αφορούν: (α) στη διαφοροποίηση της γλωσσικής αναπαράστασης των αρνητικών συναισθημάτων στις επιμέρους διαλεκτικές ποικιλίες, (β) στην τάση επιλογής της διαλεκτικής μορφής του λόγου ως μέσου ενίσχυσης της συναισθηματικής έντασης του/της πομπού, (γ) στην άνιση κατανομή της χρήσης των διαλέκτων μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων και (δ) στις στρατηγικές που δύνανται να υιοθετηθούν για τη διατήρηση των διαλεκτικών μορφών της ελληνικής γλώσσας στο σύγχρονο γλωσσικό περιβάλλον.

α. Διαφοροποίηση της γλωσσικής απεικόνισης των αρνητικών συναισθημάτων

Ένα από τα πλέον ουσιαστικά συμπεράσματα που αναδύονται από την παρούσα έρευνα αφορά στη διαφοροποίηση της γλωσσικής απεικόνισης των αρνητικών συναισθημάτων – και ειδικότερα του πόνου και του θυμού – ανάλογα με τη διαλεκτική/ιδιωματική μορφή της ελληνικής γλώσσας που χρησιμοποιείται. Η γλωσσική απόδοση των συναισθημάτων αυτών δεν είναι ενιαία, αλλά παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την ένταση, την παραστατικότητα, την εκφραστική δυναμική. Ιδιαίτερα στις διαλέκτους, η έκφραση των συναισθημάτων εμφανίζεται με μεγαλύτερη ζωντάνια, ενάργεια και συναισθηματική υπερβολή,

στοιχεία τα οποία επιτρέπουν την ακριβέστερη αναπαράσταση της ψυχικής συμμετοχής του/της πομπού στην εκφορά του λόγου.

Η διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαία, καθώς οι διάλεκτοι αποτελούν ζωντανές και προφορικές μορφές της γλώσσας, οι οποίες συνδέονται άμεσα με την καθημερινή εμπειρία, την τοπική κοινότητα και την παράδοση. Μέσω αυτής της σύνδεσης, τα συναισθήματα που εκφράζονται αποκτούν έναν χαρακτήρα βιωματικό, αυθεντικό, γεγονός που καθιστά την επικοινωνία όχι απλώς περιγραφική, αλλά βαθιά συναισθηματική και εμπειρικά φορτισμένη. Έτσι, οι διάλεκτοι λειτουργούν ως πεδίο πλούσιας σημειολογικής δυναμικής, προσδίδοντας στον λόγο μια διάσταση έντονα πολιτισμική και ψυχολογική. Αντίθετα, η κοινή νεοελληνική, ως «ουδέτερη» και θεσμοθετημένη μορφή λόγου, τείνει να αποδίδει τα ίδια συναισθήματα με τρόπο συγκρατημένο και λιγότερο παραστατικό. Αυτή η τυποποίηση, η οποία χαρακτηρίζει την κοινή νεοελληνική ως εργαλείο επίσημης επικοινωνίας, οδηγεί σε μείωση της συναισθηματικής έντασης και της βιωματικής αυθεντικότητας, καθώς το λεξιλόγιο και οι εκφραστικές στρατηγικές της δίνουν προτεραιότητα στην ορθότητα και στην κανονιστικότητα έναντι της συναισθηματικής δύναμης. Η αντίθεση αυτή ανάμεσα στις διαλέκτους και στην κοινή νεοελληνική αναδεικνύει τον κρίσιμο ρόλο της γλωσσικής ποικιλότητας στην έκφραση των συναισθημάτων.

β. Διαφορετική ένταση μεταξύ διαλέκτου και κοινής

Η δεύτερη σημαντική παρατήρηση που αναδεικνύεται μέσα από την έρευνα αφορά τον τρόπο με τον οποίο αποδίδεται η ένταση του αρνητικού συναισθήματος. Οι δίγλωσσοι/ες διαλεκτόφωνοι/ες ομιλητές/τριες της ελληνικής φαίνεται να επιλέγουν συστηματικά τη διαλεκτική ή ιδιωματική μορφή της γλώσσας, όταν επιθυμούν να μεταδώσουν συναισθήματα, όπως ο πόνος ή ο θυμός. Η παρατήρηση αυτή υπογραμμίζει ότι η διάλεκτος δεν αποτελεί απλώς μία εναλλακτική εκδοχή της γλωσσικής επικοινωνίας, αλλά ένα εκφραστικό μέσο με ιδιαίτερο συναισθηματικό φορτίο, το οποίο συνδέεται άρρηκτα με τη βιωματική και πολιτισμική εμπειρία των ομιλητών/τριων.

Η προτίμηση αυτή προς τη χρήση της διαλέκτου μπορεί να ερμηνευθεί ως μία στρατηγική αναζήτησης της αυθεντικότητας, της αμεσότητας και της οικειότητας στην επικοινωνία. Ενώ η κοινή νεοελληνική συνδέεται κατεξοχήν με τον θεσμικό, επίσημο

και δημόσιο λόγο, όπως είναι η εκπαίδευση και τα μέσα ενημέρωσης, η διάλεκτος συνδέεται με τον ιδιωτικό και προσωπικό χώρο, τις οικογενειακές σχέσεις και τις κοινοτικές πρακτικές. Ως εκ τούτου, η επιλογή της διαλέκτου εμπεριέχει μία διάσταση συναισθηματικής εγγύτητας και κοινωνικής ταύτισης, που καθιστά την έκφραση των αρνητικών συναισθημάτων έντονη, άμεση και βιωματικά φορτισμένη.

Η διαφοροποίηση αυτή αποκαλύπτει τον πολυδιάστατο ρόλο της γλωσσικής ποικιλίας στη διαμόρφωση της συναισθηματικής εμπειρίας. Η κοινή νεοελληνική, ως κανονιστική και θεσμοθετημένη μορφή, τείνει να λειτουργεί περισσότερο ως εργαλείο ουδετερότητας και κανονικότητας, περιορίζοντας τη συναισθηματική υπερβολή και την παραστατικότητα. Αντιθέτως, η διάλεκτος, ως φορέας συλλογικής μνήμης και πολιτισμικής ταυτότητας, παρέχει τη δυνατότητα στο άτομο να εκφράσει με ένταση και υπερβολή την ψυχοσυναισθηματική του κατάσταση. Επομένως, η χρήση της διαλέκτου αναδεικνύεται όχι μόνο ως γλωσσική επιλογή, αλλά και ως κοινωνιογλωσσολογικό φαινόμενο, που φανερώνει τη σύνδεση της γλώσσας με την ταυτότητα, την κοινότητα και την πολιτισμική συνέχεια.

γ. Διαγενεακή διαφοροποίηση στη χρήση των διαλέκτων

Ένα ακόμη κρίσιμο εύρημα της παρούσας έρευνας αφορά στη σχέση της ηλικίας με τη χρήση των διαλέκτων και των ιδιωμάτων. Το δείγμα της μελέτης αποτελείται από άτομα τρίτης ηλικίας, γεγονός που οριοθετεί τα συμπεράσματα και δεν επιτρέπει άμεσες γενικεύσεις για το σύνολο του πληθυσμού. Ωστόσο, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν καταδεικνύουν με σαφήνεια ότι οι ηλικιωμένοι συμμετέχοντες διατηρούν σε αξιοσημείωτο βαθμό τη χρήση της τοπικής διαλεκτικής ή ιδιωματικής ποικιλίας, την οποία εντάσσουν στον καθημερινό προφορικό τους λόγο και στη διαπροσωπική επικοινωνία.

Η συχνή αξιοποίηση της διαλέκτου από την τρίτη ηλικία φαίνεται να συνδέεται με κοινωνιογλωσσικούς παράγοντες, όπως η γενεακή εγγύτητα προς το παραδοσιακό γλωσσικό πρότυπο, η μικρότερη έκθεση σε υπερτοπικά μέσα επικοινωνίας κατά τα νεανικά τους χρόνια και η μεγαλύτερη σταθερότητα των γλωσσικών συνηθειών στον κύκλο ζωής. Ωστόσο, επειδή η έρευνα δεν περιλαμβάνει όλες τις ηλικιακές ομάδες ανθρώπων, δεν είναι εφικτό να εξαχθούν οριστικά συμπεράσματα για το κατά πόσο οι διάλεκτοι χρησιμοποιούνται με την ίδια συχνότητα από όλες τις γενιές. Ένα σημαντικό

συμπληρωματικό δείγμα που προήλθε από νηπιακής ηλικίας μαθητές/τριες υποδηλώνει ότι η παρουσία διαλεκτικών στοιχείων εμφανίζεται ήδη από πολύ μικρές ηλικίες, μολαταύτα το μέγεθός του δείγματος της έρευνας δεν επιτρέπει ασφαλή συμπεράσματα και απαιτεί αναμφίβολα περαιτέρω διερεύνηση.

Η διεθνής και ελληνική βιβλιογραφία έχει επανειλημμένα επισημάνει ότι οι νεότεροι/ες ομιλητές/τριες τείνουν να υιοθετούν περισσότερο την κοινή νεοελληνική, ιδίως σε τυπικά ή δημόσια συμφραζόμενα, ενώ η χρήση διαλεκτικών τύπων συχνά περιορίζεται σε οικογενειακά ή τοπικά περιβάλλοντα. Τα στοιχεία αυτά δεν τεκμηριώνονται από το παρόν δείγμα, επομένως μπορούν να ενσωματωθούν ως βιβλιογραφικά δεδομένα και όχι ως ευρήματα της έρευνας. Συνεπώς, το συμπέρασμα που προκύπτει με ασφάλεια από την παρούσα μελέτη αφορά τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα στην οποία πραγματοποιήθηκε η έρευνα, δηλαδή την τρίτη ηλικία, η οποία εμφανίζει αυξημένη προσκόλληση στη διάλεκτο. Για να διαπιστωθεί αν η ίδια τάση καταγράφεται και σε άλλες γενιές, και ιδιαίτερα σε παιδιά, εφήβους ή νεαρούς ενήλικες απαιτείται συστηματική και διευρυμένη έρευνα με αντιπροσωπευτικά δείγματα.

δ. Προτάσεις για τη διατήρηση των γεωγραφικών ποικιλιών

Καταληκτικά, η έρευνα επισημαίνει την ανάγκη να στραφούμε σε συστηματικές πρακτικές διατήρησης και ενίσχυσης των διαλεκτικών και ιδιοματικών μορφών της ελληνικής γλώσσας, οι οποίες απειλούνται από τη σταδιακή υποχώρηση και ενδεχόμενη εξαφάνιση. Μία από τις σημαντικότερες προτάσεις που διατυπώνονται αφορά στην ενσωμάτωση των διαλέκτων στο εκπαιδευτικό πλαίσιο, με τρόπο δημιουργικό, επιστημονικά τεκμηριωμένο και παιδαγωγικά αποδεκτό. Με τον τρόπο αυτό, η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει όχι μόνο ως φορέας τυποποιημένης γλωσσικής γνώσης, αλλά και ως εργαλείο διατήρησης της γλωσσικής ποικιλότητας.

Η γλώσσα στο σχολείο δύναται να προσεγγιστεί με διττή παιδαγωγική στρατηγική: αφενός μέσω της διδασκαλίας βασικών στοιχείων των τοπικών ιδιωμάτων, τα οποία ενισχύουν τη γλωσσική συνείδηση των μαθητών/τριων, και αφετέρου μέσω της ανάδειξης των διαλέκτων ως πολιτισμικής κληρονομιάς με ιστορική και κοινωνική διάσταση. Μέσα από λογοτεχνικά κείμενα, παραδοσιακά τραγούδια, μοιρολόγια, παροιμίες και άλλες μορφές προφορικής παράδοσης, οι μαθητές/τριες μπορούν να εξοικειωθούν με τη γλωσσική ποικιλία, να αναγνωρίσουν τον εκφραστικό της πλούτο

και να κατανοήσουν τον ρόλο της στη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας. Η παιδαγωγική αυτή προσέγγιση ενισχύει την αίσθηση πολιτισμικής συνέχειας και καλλιεργεί έναν βαθύτερο σεβασμό απέναντι στη γλωσσική ποικιλία.

Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία αποκτά η αξιοποίηση των τεχνολογικών μέσων για την καταγραφή, τη διάσωση και τη διάδοση των διαλέκτων. Ψηφιακές πλατφόρμες, βάσεις δεδομένων, αρχεία προφορικού λόγου και πολυμεσικές εφαρμογές μπορούν να αποτελέσουν σύγχρονα εργαλεία γλωσσικής αναβίωσης. Με τον τρόπο αυτό, η νεότερη γενιά, εξοικειωμένη με τις νέες τεχνολογίες και τα ψηφιακά μέσα, μπορεί να συνδεθεί με το γλωσσικό παρελθόν μέσα από μορφές πρόσληψης πιο προσιτές και οικείες. Έτσι, διασφαλίζεται όχι μόνο η διατήρηση του γλωσσικού πλούτου, αλλά και η ενεργή συμμετοχή των νέων στη διαδικασία μιας συνεχούς πολιτισμικής μεταβίβασης.

Συνοψίζοντας, η παρούσα έρευνα ανέδειξε τέσσερα κεντρικά σημεία: (1) τη διαφοροποίηση της γλωσσικής απεικόνισης των αρνητικών συναισθημάτων ανάμεσα στις διαλέκτους, (2) την αυξημένη ένταση και συναισθηματική φόρτιση που φέρει η διαλεκτική μορφή της ελληνικής γλώσσας, (3) τη διαγενεακή ανισότητα στη χρήση των ποικιλιών, και (4) την ανάγκη για στρατηγικές διατήρησης των διαλέκτων.

Η διαλεκτική γλώσσα, ως αυθεντική και ανεπιτήδευτη έκφραση εμπειριών, συνιστά θεμέλιο της πολιτισμικής μας ταυτότητας. Μέσα από αυτήν αναδεικνύονται οι μορφές προφορικής παράδοσης, οι αξίες, οι στάσεις και οι κοινωνικές πρακτικές που διαμορφώνουν το συλλογικό βίωμα, υπερβαίνοντας έτσι τα όρια μιας απλής γλωσσικής εκδοχής και εδραιώνοντας τη θέση της στον πυρήνα της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η διατήρησή της δεν αποτελεί μόνο αντικείμενο γλωσσολογικής έρευνας, αλλά ζήτημα που αγγίζει την κοινωνία στο ευρύτερο φάσμα της, επιζητώντας την αναγνώριση του ρόλου της στη συλλογική ταυτότητα και την ενεργό συμμετοχή στην προστασία και διάδοσή της. Συνεπώς, η διατήρηση και ενεργή ενσωμάτωση της διαλεκτικής παράδοσης στο κοινωνικό πλαίσιο λειτουργεί ως γέφυρα επικοινωνίας ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον, ενισχύοντας την πολιτισμική συνοχή και εξασφαλίζοντας τη συνέχεια της ιστορικής κληρονομιάς. Μέσω αυτής της διαδικασίας, η διαλεκτική γλώσσα μετατρέπεται σε φορέα πολιτισμού, ικανό να συνδέει γενιές και να καλλιεργεί την κατανόηση της κοινωνικής και ιστορικής μας ταυτότητας.

Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια ανέδειξε με σαφήνεια ότι η γλωσσική ποικιλία δεν περιορίζεται σε ένα απλό τεχνικό εργαλείο επικοινωνίας, αλλά συνδέεται με τον τρόπο που οι άνθρωποι βιώνουν, εκφράζουν και διαμοιράζονται τα συναισθήματά τους. Η γλώσσα λειτουργεί ταυτόχρονα ως μέσο έκφρασης και ως φορέας πολιτισμικών νοημάτων, ενώ η χρήση διαφορετικών διαλεκτικών/ιδιωματικών μορφών καθιστά δυνατή την ανάδειξη διαφορών στην ψυχική εμπειρία και στην κοινωνική αλληλεπίδραση.

Η ανάλυση των διαλέκτων ανέδειξε ότι η επιλογή γλωσσικού κώδικα δεν είναι τυχαία ή καθαρά λειτουργική, αλλά εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο που επηρεάζει τη συναισθηματική επικοινωνία και την κοινωνική ταυτότητα. Η χρήση των διαλέκτων επιτρέπει την ανάδειξη λεπτών ψυχολογικών αποχρώσεων, προσδίδοντας στα εκφραζόμενα συναισθήματα αυθεντικότητα, άμεση συναισθηματική φόρτιση και την έντονη προσωπική σφραγίδα του/της πομπού. Παράλληλα, η διαλεκτική γλώσσα λειτουργεί ως φορέας συλλογικής μνήμης και πολιτισμικών αξιών, ενσωματώνοντας ιστορικά, κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία που προεκτείνουν το νόημα κάθε λέξης πέρα από την απλή επικοινωνία.

Συνολικά, η έρευνα υπογραμμίζει ότι οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα δεν αποτελούν απλώς παραλλαγές της κοινής γλώσσας, αλλά ενεργά εργαλεία έκφρασης και πολιτισμικής επικοινωνίας, που προσδίδουν βάθος, αυθεντικότητα και ζωντάνια στην ανθρώπινη συναισθηματική εμπειρία. Η εμβάθυνση στη χρήση τους επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη γλώσσα, τα συναισθήματα και το πολιτισμικό πλαίσιο, ενισχύοντας τη σημασία της γλωσσικής ποικιλίας ως κρίσιμου στοιχείου της κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής.

Η γλώσσα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένα στατικό και αμετάβλητο σύστημα· αντιθέτως, λειτουργεί ως ζωντανός οργανισμός, ο οποίος εξελίσσεται, προσαρμόζεται στις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να φθαρεί ή να περιοριστεί, όταν δεν υπάρχει το κατάλληλο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον για την ανάπτυξή της. Η παρατηρούμενη υποχώρηση των διαλέκτων αντικατοπτρίζει την πίεση της ομογενοποιημένης γλωσσικής επικοινωνίας, την επικράτηση της κοινής γλώσσας σε εκπαιδευτικά και δημόσια πλαίσια, καθώς και τις κοινωνικές αλλαγές που μειώνουν τις ευκαιρίες για φυσική χρήση και μεταβίβαση των διαλεκτικών/ιδιωματικών μορφών. Η διαπίστωση αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη

ανάπτυξης στρατηγικών ενίσχυσης και προστασίας των διαλεκτικών μορφών, ώστε να μην αντιμετωπίζονται ως στατικά μουσειακά εκθέματα, αλλά ως ζωντανές, δυναμικές εκφράσεις μιας διαρκούς πολιτισμικής κληρονομιάς.

Η διατήρηση και προώθηση των διαλέκτων απαιτεί στοχευμένες κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές πρωτοβουλίες που θα εξασφαλίζουν τη μετάδοση των γλωσσικών παραδόσεων στις νεότερες γενιές, ενισχύοντας ταυτόχρονα την κοινωνική συνοχή και την αίσθηση της ταυτότητας. Αναμφίβολα, η ενεργή χρήση των διαλέκτων και η εκπαίδευση αναφορικά με τη διαλεκτική γλώσσα μπορεί να συμβάλει στην αναγνώριση της πολιτισμικής πολυμορφίας και στην ενίσχυση της γλωσσικής αυτογνωσίας, καθιστώντας τη γλώσσα όχι μόνο μέσο επικοινωνίας, αλλά και φορέα αξιών, ιστορίας και συλλογικής μνήμης. Συνολικά, η προστασία των διαλέκτων απαιτεί μια συνειδητή, συστηματική και πολυεπίπεδη προσέγγιση, η οποία συνδυάζει την ερευνητική τεκμηρίωση, την εκπαιδευτική παρέμβαση και την ενεργή κοινωνική συμμετοχή. Μόνο έτσι οι διαλεκτικές μορφές μπορούν να παραμείνουν ζωντανές και λειτουργικές, αντανακλώντας με ακρίβεια τη δυναμική, την πολυπλοκότητα και την ιστορική συνέχεια της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Το σχολείο, η οικογένεια, οι τοπικές κοινότητες, αλλά και τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα μπορούν να λειτουργήσουν ως θεμελιώδεις φορείς για τη διατήρηση και προώθηση των διαλέκτων. Μέσα από στοχευμένες εκπαιδευτικές ενέργειες, οι διάλεκτοι μπορούν να παραμείνουν ενεργές, δυναμικές και λειτουργικές, ενσωματώνοντας τις ιστορικές εμπειρίες και τις κοινωνικές αξίες σε ένα σύγχρονο πλαίσιο. Η χρήση τους δε συνιστά απλώς γλωσσολογική επιλογή· αποτελεί συνειδητή συλλογική στάση απέναντι στην παράδοση.

Εν κατακλείδι, η παρούσα έρευνα και ευρύτερα η ενεργός στήριξη των διαλέκτων υπενθυμίζουν ότι η γλώσσα δεν αποτελεί ουδέτερο μέσο επικοινωνίας, καθώς φέρει εντός της συναισθήματα, ιστορικές αναφορές, κοινωνικές σχέσεις και συλλογικές αξίες. Η προστασία και η ανάδειξή τους δεν περιορίζεται σε ακαδημαϊκή ή θεωρητική προσέγγιση, αλλά συνιστά κρίσιμο κοινωνικό καθήκον, καθώς συμβάλλει στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης, στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και στην καλλιέργεια συνειδητής σχέσης με το παρελθόν και τις παραδόσεις. Μέσα από τη συστηματική εκπαίδευση, τη δημιουργική χρήση και την ενσωμάτωση σε ποικίλα κοινωνικά πλαίσια, οι διάλεκτοι μετατρέπονται σε ουσιαστικό εργαλείο κατανόησης

της κοινωνικής πραγματικότητας, ενισχύοντας τη διαγενεακή σύνδεση και προάγοντας την αναγνώριση της γλωσσικής και πολιτισμικής πολυπλοκότητας.

Επίλογος

Η μελέτη των διαλεκτικών ποικιλιών της ελληνικής γλώσσας αναδεικνύει τον πλούτο της γλωσσικής μας κληρονομιάς. Κάθε διαλεκτικός και ιδιωματικός τύπος της γλώσσας αντικατοπτρίζει όχι μόνο τη γλωσσική εξέλιξη, αλλά και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν μια τοπική κοινότητα. Επιπρόσθετα, η γλώσσα δεν αποτελεί απλώς μέσο επικοινωνίας, αλλά αντανάκλαση της σκέψης, της κουλτούρας, της νοοτροπίας και της ταυτότητας ενός λαού. Η συγκεκριμένη εργασία εστίασε το ενδιαφέρον της ακριβώς στην έκφραση του συναισθήματος μέσω της γλώσσας και συγκεκριμένα μέσω των ποικίλων διαλεκτικών τύπων που αυτή διαθέτει. Τα συμπεράσματα ήταν εκπληκτικά, εφόσον μας οδήγησαν, πρωτίστως, στο συμπέρασμα ότι η γλωσσική ποικιλία έχει τη δύναμη να αποτυπώνει με ιδιαίτερη ένταση και περίσσεια ζωντάνια τον συναισθηματικό κόσμο των ομιλητών/τριων της, αποτελώντας έναν καθρέπτη του συναισθηματικού βίου των υποκειμένων που την αξιοποιούν.

Μέσω της παρούσας εργασίας, έγινε σαφές ότι οι διαλεκτικές και ιδιωματικές μορφές της ελληνικής γλώσσας δε συνιστούν αποκλίσεις από τη Νέα Ελληνική, αντίθετα αποτελούν ζωντανές εκφάνσεις της γλώσσας, που διατηρούν αναλλοίωτα τα στοιχεία της παράδοσης, τα οποία έχουν τη δύναμη να προσαρμόζονται στις επικοινωνιακές ανάγκες των ομιλητών/τριων της ελληνικής γλώσσας. Ως εκ τούτου, η σημασία της καταγραφής και της διάσωσής τους είναι ανεκτίμητης αξίας, καθώς συμβάλλει στη διατήρηση και τη διάσωση της πολιτισμικής ταυτότητας και της γλωσσικής ποικιλομορφίας της ελληνικής γλώσσας.

Σήμερα, η τάση για απλοποίηση και ομοιομορφία καλπάζει, κατά συνέπεια, η μελέτη των διαλέκτων και των ιδιωμάτων μας υπενθυμίζει τον πλούτο και την ποικιλία της γλώσσας μας. Ελπίζουμε, λοιπόν, πως η έρευνά μας, μέσω της ενδελεχούς μελέτης και αναλύσεως των παρατεθέντων διαλεκτικών τύπων της ελληνικής γλώσσας, θα αποτελέσει την απαρχή της περαιτέρω έρευνας και του γόνιμου διαλόγου επί του αντικειμένου της ελληνικής Διαλεκτολογίας και πως ταυτόχρονα θα συμβάλει στην ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας και ευρύτερα της κοινωνίας για τη διατήρηση και την αξιοποίηση της ελληνικής γλώσσας στις ποικίλες μορφές της, ως αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Alvarado, N. (1998). A reconsideration of the structure of the emotion lexicon. *Motivation and Emotion*, 22, 329 – 344.
- Andersson, L. & Trudgill, P. (1990). *Bad Language*. Oxford: Penguin Books.
- Asenova, P. (2002). Balkan Linguistic Union and Balkan Multilingualism. *Balkanistica*, 15, 25–35.
- Averill, J. (1982). *Anger and Aggression: An Essay on Emotion*. New York, NY: Springer-Verlag.
- Babones, S. (2016). Interpretive quantitative methods for the social sciences. *Sociology*, 50(3), 453-469.
- Bamberg, M. (1997). Emotion talk(s): The role of perspective in the construction of emotions. In the language of emotions. In (Ed.) S. Niemeier & R. Dirven, 209 – 225. Amsterdam: John Benjamins.
- Baynham, M. (2002). *Πρακτικές γραμματισμού*. (Μτφρ). Μ. Αραποπούλου, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Bednarek, M. (2008). *Emotion Talk across Corpora*. Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Bernardo, S. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading. *The reading Matrix*, 6(2), 60-69. Ανακτήθηκε στις 17/08/2024 από: <http://www.readingmatrix.com/articles/berardo/article.pdf>.
- Bisang, W. (2011). Variation and reproducibility in linguistics. In (Ed.) P. Siemund, *Linguistic Universals and Language Variation*, 237-263. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Boas, F. (1911). *Handbook of American Indian languages*. Washington: Government Printing Office.
- Bowen, N. (2011). *What is dialect and why study it?* Swansea University.

- Brandstätter, H., Grossman, M. & Filipp, G. (1992). Gefühle im Alltagbericht von Frauen und Männern. *Zeitschrift für Sozialpsychologie*, 77, 64 – 77.
- Branigan, H. & Pickering, M. (2017). An experimental approach to linguistic representation. *Behav Brain Sci.* 40, 282.
- Browning, R. (2014). *Η Ελληνική Γλώσσα Μεσαιωνική και Νέα ελληνική γλώσσα*. (Μτφρ.) Μ. Κονόμη, Αθήνα: Παπαδήμα.
- Bussmann, H. (1983). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Kroner Verlag.
- Bussmann, H. (1996). *Routledge dictionary of language and linguistics*. London: Routledge.
- Carruthers, P. & Boucher, J. (1998). *Language and Thought: Interdisciplinary Themes*. Cambridge: CUP.
- Carter, R. & Nunan, D. (2001). The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages, 66-71. New York, Cambridge University Press.
- Chambers, J. & Trudgill P. (2011). *Διαλεκτολογία*. (Επιμ.) Δ. Παπαζαχαρίου (Μτφρ.) Σ. Λαμπροπούλου, Αθήνα: Πατάκη.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Clore, G. & Ortony, A. (1991). What more is there to emotion concepts than prototypes? *Journal of personality and Social Psychology*, 60, 48 – 50.
- Comrie, B. (1989). *Language Universals and Linguistic Typology* (2nd ed.). Oxford: Blackwell.
- Coseriu, E. (1982). *Η Γλωσσογεωγραφία*. (Μτφρ.) Κ. Μηνά. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Croce, B. (1922). *Aesthetics*, (Μτφρ.) D. Ainslie, New York: MacMillan.
- Cruttenden, A. (1997). *Intonation* (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2000). *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Crystal, D. (2006). *How language works*. London: Penguin Books.
- Danesi, M. (2016). *The semiotics of emoji: The rise of visual language in the age of the internet*. London and New York: Bloomsbury Publishing.
- Deffenbacher, J. (2011). Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger. Cognitive and behavioral practice. *Journal of clinical psychology*, 18(2). 212-221.
- Demetriou, D. (2021). Έτσι χορεύουν τα βουνά: Η γυναικεία αισθητική της Ηπείρου Στο Α. Βενέτη. *Byzantion Nea Hellás*, 40, 207-232. Ανακτήθηκε στις 11/04/2023 από:
<https://byzantion.uchile.cl/index.php/RBNH/article/view/65289>
- Denzin, N. & Lincoln, S. (Ed.) (2000). *Handbook of Qualitative Research* (Second Edition). London: Sage.
- Dickman, M. & Stanford-Blair, N. (2002). *Connecting Leadership to the Brain*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dijk, T. (1993). *Principles of critical discourse analysis. Discourse & Society*, vol.4 (2) 249-283, London: Newbury Park and New Delhi.
- Dietze, G. (1963). Types of emotions or dimensions of emotion? A comparison of typal analysis with factor analysis. *Journal of Psychology*, 56, 143 – 159.
- Dorian, N. (1981). *Language Death: The Life Cycle of a Scottish Gaelic Dialect*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Douglas, B. (1995). *Dimensions of Register Variation: A Cross-Linguistic Comparison*. Cambridge: Cambridge University Press
- Ekman, G. (1955). Dimension of emotion. *Acta psychologica*, 11, 279 – 288.
- Ekman, P. (1994). Moods, emotions and traits. In (Ed.) P. Eckman & R. G. Davidson, *The nature of emotion: Fundamental questions*, 56 – 58. Oxford: Oxford University Press.
- Ekman, P. (1972). *Universals and cultural differences in facial expressions of emotion*. Nebraska: University of Nebraska Press.

- Ekman, P. (1993). Facial expression and emotion. *American Psychologist*, 48 (4), 384 – 392.
- Ekman, P. (1999). Basic emotions. In (Ed.) T. Dalgleish & M. Power, *Handbook of Cognition and Emotion*, 45-60. John Wiley & Sons Ltd. Pop.
- Ekman, P. & Friesen, W. V. (2003). *Unmasking the Face: A Guide to Recognizing Emotions from Facial Clues*. Los Altos, CA: Malor Books.
- Ekman, P. & Cordaro, D. (2011). What is meant by calling emotions basic. *Emotion review*, 3(4), 364-370.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Fishman, J. (1965). Bilingualism, Intelligence and Language Learning. *The Modern Language Journal*, 49(4), 227–237.
- Fish, S. (1981-1982): What is stylistics and why are they saying such terrible things about it? . In S. Fish, *Is there a text in the class? The authority of interpretative communities*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Fishman, J. (1972). *Language and Nationalism*. England: Newbury House Publishers.
- Fishman, J. (1991). *Reversing Language Shift*. Philadelphia: Multilingual Matters.
- Fishman, J. (2001). *Can Threatened Languages be Saved?* Clevedon: Multilingual Matters.
- Fliatouras, A. (2022). *Language Change and Morphosyntactic Shifts in Modern Greek Dialects*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Forrester, J. (1980). *Language and the Origin of Psychoanalysis*, Λονδίνο: MacMillan.
- Foolen, A. (2012). The relevance of emotion for language and linguistics. In A. Foolen, M. Ludtke, P. Racine, & J. Zlatev, *Moving Ourselves, Moving Others: Motion and Emotion in Intersubjectivity, Consciousness and Language*, 347-368. Amsterdam: John Benjamin Publishing Company.
- Fredrickson, B. (1998). What good are positive emotions? *Review of General Psychology*, 2, 300 – 319.

- Friedman, V. A. (2006). Balkanizing the Balkan Sprachbund: A Closer Look at Grammatical Peripheries and the Typology of Contact. *Sprachtypologie und Universalienforschung*, 59(1), 3–20.
- Friedman, V. A. (2011). Turkish Influence on the Balkan Languages. In (Ed.) K. Mihaylova & M. Friedman, *Language Contact in the Balkans*, 105–123. Skopje: MANU.
- Frijda, N. (1986). *The Emotion*. New York: Cambridge University Press.
- Gee, J.P. (1990). *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses*. New York: Falmer.
- Genhard, J. (1996). *Teaching English as a foreign language: A teacher self-development and methodology*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Gentner, D. & Goldin-Meadow, S. (2003). *Language in Mind: Advances in the Study of Language and Thought*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Gibbs, R. (1999). Researching metaphor. In (Ed.) L. Cameron & G. Low, *Researching and Applying Metaphor*, 29-47. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gibbs, R., & Colston, H. (2012). *Interpreting Figurative Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gooskens, C. et al. (2018). Mutual intelligibility between closely related languages in Europe. *International Journal of Multilingualism*, 15(2), 169–193.
- Goleman, D. (1998). *Η συναισθηματική νοημοσύνη*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Gottman, J. M. (1994). *What Predicts Divorce? The Relationship Between Marital Processes and Marital Outcomes*. Psychology Press.
- Green, R. F. & Nowlis, V. (1957). A factor analytic study of the domain of mood with independent validation of the factors. *American Psychologist*, 12, 438.
- Grenoble, L. & Whaley, L. (2006). *Saving Languages: An Introduction to Language Revitalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Grondelaers, St. & Geeraerts, D. (1998). Vagueness as a euphemistic strategy. Vagueness as a euphemistic strategy. In (Ed.) A. Athanasiadou & E. Tabakowska, *Speaking if Emotions: Concep – Tualization and Expressions, (Cognitive Linguistics Research)*, 10, 357-374. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Gross, D. (2014). The Secret History of Emotions: From Aristotle’s Rhetoric to Modern Brain Science. Στο D. Gross and S. Preston, *Emotion Science and the Heart of a Two-Cultures Problem, in Science and Emotions after 1945: A Transatlantic Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Halliday, M.A.K. (1967). The linguistic study of literary texts, *Chatman-Levin*, 217-223.
- Halliday, M.A.K. (1983). *Language as a Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Hollindale, P. (1997). *Signs of Childness in Children’s Books*, Thimble Press: Lockwood.
- Hammarström, H. (2008). “Counting languages in dialect continua using the criterion of mutual intelligibility.” *Journal of Quantitative Linguistics*, 15(1), 34–45.
- Hardy, C., Harley, B. & Nelson, P. (2004). Discourse analysis and contentanalysis: Two solitudes. *Qualitative methods*, 2(1), 19-22.
- Hareli, S. & Hess, U. (2012). The social signal value of emotions. *Cognition & Emotion*, 26(3), 385-389.
- Harley, T. (2008). *Η ψυχολογία της γλώσσας. Από την πράξη στη θεωρία*. (Επιμ.) Ρ. Πήτα. (Μτφρ.) Μ. Ζαφείρη, Φ. Λέκκας, Κ. Ρόϊκου & Ο. Φωτακοπούλου. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Hatzidakis, G. (1892). *Einleitung in die neugriechische Grammatik*. Leipzig: Breitkopf & Hartel.
- Haugen, E. (1966). Dialect, Language, Nation. *American Anthropologist*, 68(4), 922-935.
- Held, D. & McGrew, A. (2007). *Globalization/Anti-Globalization: Beyond the Great Divide* (2nd Ed.). London: Polity Press.

- Holmes, J. (2022). *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία*. (Επιμ). Κ. Σίμος, (Μτφρ). Στ. Λαμπροπούλου, Αθήνα: Πατάκης.
- Horrocks, G. (2014). *Ελληνικά. Ιστορία της γλώσσας και των ομιλητών της*. (Μτφρ.) Μ. Σταύρου, Αθήνα: Εστία.
- Hudson, R. (1980). *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hymes, D. (1974). *Foundation in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Johanson, L. (2002). *Structural Factors in Turkic Language Contacts*. London: Curzon Press.
- Joseph, B. D. (2001). Is Balkan Comparative Syntax Possible? In (Ed.) M. Rivero & A. Ralli, *Comparative Syntax of the Balkans* 17–44, Oxford: Oxford University Press.
- Joseph, B. D. (2010). The Greek Language in the Balkans. In (Ed.) B. Comrie & G. Corbett, *The World's Major Languages* (2nd ed), 794–815, Routledge.
- Ishikawa, R. (2010). Tsundoku: The acquisition of reading materials and its cultural implications in modern Japan. *Libri*, 60(4), 335-345.
- Kamusella, T. (2016). The History of the Normative Opposition of Language versus Dialect: From Its Graeco-Latin Origin to Central Europe's Ethnolinguistic Nation-States, 189-198, *Colloquia Humanistica*. Vol 5. Retrieved 20 August 2023.
- Karachaliou, R. & Archakis, A. (2015). Identity construction patterns via swearing: Evidence from Greek teenage storytelling. *Pragmatics and Society* 3(6): 421-443.
- Kendon, A. (2004). *Gesture: Visible action as utterance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kendon, A. (2016). Reflections on the “gesture-first” hypothesis of language origins. *Psychonomic Bulletin & Review*, 24(1), 163–170.
- Kövecses, Z. (1990). *Emotion Concepts*. New York: Springer & Verlag.

- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z., Palmer, G., & Dirven, R. (2002). Language and emotion: The interplay of conceptualization with physiology and culture. In R. Dirven, & R. Pörings, *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, 133-159, Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Kramsch, C. (1998). *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Kress, G. (2000). Multimodality. In (Ed.) B. Cope & M. Kalantzis. *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures*, 182-202, London: Routledge.
- Kroskrity, P. V. (2000). *Regimes of Language*. United States of America: School of American Research Press.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Lang, P. (1988). What are the data of emotion? In (Ed.) V. Hamilton, G. H. Bower, & N. H. Frijda. *Cognitive perspectives on emotion and motivation*, 173-191, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lawson, J. C. (1910). *Modern Greek Folklore and Ancient Greek Religion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lazarus, R. (1991). *Emotion and Adaptation*. Oxford: Oxford University Press.
- Lazarus, R. (2000). Cognitive- motivational- relational theory of emotion. In (Ed.) Y.L. Hanin, *Emotions in Sport*, 39 - 63. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Levenson, R. (1994). Human Emotions: A Functional View. In (Ed.) P. Ekman, & R. J. Davidson, *The Nature of Emotion: Fundamental Questions* 123-126. New York: Oxford University Press.

- Liddell, H. & Scott, R. (2007). *Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πελεκάνος.
- Liosis, N. & Papadimou, A. (2011). Η διάλεκτος και η κοινή: Δομικές επιρροές και συγκλίσεις. *Γλωσσολογία*, 21, 121–139.
- Lorr, M., Daston, P. & Smith, I. R. (1967). An analysis of mood states. *Educational and Psychological Measurement*, 27, 89 – 96.
- Lundberg, U. & Devine, B. (1975). Negative similarities. *Educational and Psychological Measurement*, 35, 797 – 807.
- Lutz, C. (1988). *Unnatural emotions: Everyday sentiments on a Micronesian atoll and their challenge to Western theory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mackridge, P. (1987). *Η νεοελληνική γλώσσα*, (Μτφρ.) Κ. Ν. Πετρόπουλος. Αθήνα: Πατάκης.
- Mackridge, P. (2007). *A language in the image of the nation: Modern Greek and some parallel cases*. Amsterdam: University of Amsterdam Press.
- Markus, H. & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Martinet, A. (1985). *Θέματα λειτουργικής σύνταξης*, Αθήνα: Νεφέλη.
- Matras, Y. (2009). *Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matsumoto, D. (1990). Cultural similarities and differences in display rules. *Motivation and Emotion*, 14(3), 195-214.
- Matsumoto, D., Yoo, S. H., & Fontaine, J. (2008). Mapping Expressive Differences Around the World: The Relationship Between Emotional Display Rules and Individualism Versus Collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(1), 55–74.
- May, S. (2012). *Language and Minority Rights*, New York: Routledge.

- McDowell, M. (1973). Fiction for children and adults: some essential differences. *Children's Literature in Education*, 10, 551-563.
- McGrath, I. (2002). *Materials Evaluation and design for language teaching*, Edinburg: Edinburg University Press Ltd.
- Meyer, L. (1979). *Toward a theory of style*, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Miller, G. & Johnson – Laird, P. (1976). *Language and perception*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Novaco, R. (1994). Anger as a risk factor for violence among the mentally disordered. In (Ed.) J. Monahan & H. Steadman, *Violence and mental disorder: Developments in risk assessment*, 21-59, Chicago: University of Chicago Press.
- Nodelman, P. (1992). *The pleasures of children's literature*, London: University of Winnipeg/Longman.
- Norton, D. (2006). *Μέσα από τα μάτια ενός παιδιού. Εισαγωγή στην παιδική λογοτεχνία*. (Επιμ.) Μ. Σουλιώτης (Μτφρ). Σ. Καζαντζή & Φ. Καπτσίκη Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Nettle, D. & Romaine, S. (2000). *Vanishing Voices: The Extinction of the World's Languages*. Oxford: Oxford University Press.
- Newton, B. (1972). *The Generative Interpretation of Dialect: A Study of Modern Greek Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- OXFORD ENGLISH DICTIONARY (1989). dialect, n.; The Oxford English Dictionary. (2nd ed). Available at: <http://www.oed.com:80/Entry/51878>
- Pavlenko, A. (2002). Emotions and the body in Russian and English. *Pragmatics and Cognition*, 10 (1 -2), 207 – 241.
- Pavlenko, A. (2008). Emotion and emotion-laden words in the bilingual lexicon. *Bilingualism: Language and Cognition*, 11(2), 147-164.
- Pennebaker, J. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, 8(3), 162-166.

- Pennycook, A. (2001). *Critical Applied Linguistics: A Critical Introduction*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Plutchik, R. (2001). The nature of emotions, *American Scientist*, 89(4), 344-350.
- Ralli, A. (2012). *Contact morphology in modern greek dialects*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Phillips, L. & Jorgensen, M. (2009). *Ανάλυση λόγου. Θεωρία και μέθοδος*. (Επιμ.) Γ. Σταυρακάκης. (Μτφρ.) Α. Κιουπκιολής. Αθήνα: Παπαζήση
- Roll-Hansen, Nils. (1998). Studying natural science without nature? Reflections on the realism of so-called laboratory studies. *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 29(1), 165-187.
- Rosenblatt, L.- M. (1986). The aesthetic transaction, *Journal of Aesthetic Education*, 20(4), 122-128.
- Russel, A. (1991). Culture and the categorization of emotions. *Psychological Bulletin*, 110, 426-450.
- Sacks, H. (1992). *Lectures on Conversation*. 2 τόμ., (Επιμ.) G. Jefferson, (Εισαγ). E. A. Schegloff. Oxford: Blackwell.
- Sandfeld, K. (1930). *Linguistique balkanique*. Paris: Klincksieck.
- Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt Brace & Word Inc.
- Saussure, F. de (1979): *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*. (Μτφρ.) Φ. Δ. Αποστολοπούλου, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Saussure, F. de (1916). *Course in General Linguistics*. Open Court.
- Scherer, K. (2003). Vocal communication of emotion: A review of research paradigms. *Speech Communication*, 40(1-2), 227-256.
- Schaeffer, J. (2014). *Qu' est-ce qu' un genre litteraire?* Edition du Seuil, Paris, 1989, *Τι είναι ένα λογοτεχνικό είδος*. (Μτφρ.) Α. Ακριτόπουλος, Αθήνα: Ηρόδοτος.

- Schmidt – Atzert, L. & Strohm, W. (1983). Ein Beitrag zur Taxonomie der Emotionwörter. *Psychologie Beiträge*, 25, 126 -141.
- Schneider, E. & Viereck, W. (1984). The use of the computer in American, Canadian and British English dialectology and sociolinguistics. In (Ed.) H. Goebel, *Dialectology*, 15-60, Bochum: Brockmeyer.
- Semino, E. (2010). Descriptions of pain, metaphor, and embodied simulation. *Metaphor and Symbol*, 25(4), 205-226.
- Skutnabb-Kangas, T. (2001). *Linguistic Genocide in Education or worldwide diversity and human rights?* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Spielberger, C. (1999). *Professional manual for the State-Trait Anger Expression Inventory-2 (STAXI-2)*. Psychological Assessment Resources.
- Steen, G. (2011). Metaphor in language and thought: How do we map the field? In M. Brdar, S. T. Gries, & M. Z. Fuchs, *Cognitive Linguistics: Convergence and Expansion*. Amsterdam: Benjamins.
- Stewart, W. A. (1968). A Sociolinguistic Typology for Describing National Multilingualism. In J. A. Fishman, *Readings in the Sociology of Language*. The Hague, Paris: Mouton.
- Storm, C. & Storm, T. (1987). A taxonomic study of the vocabulary of emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 805 – 816.
- Suomi, K. (2005). Timing in Finnish. *Phonology*, 22(1), 43-72.
- Talmy, L. (2000). *Toward a Cognitive Semantics. Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge: MIT Press.
- Tang, Chaoju van Heuven & Vincent J. (2009). Mutual intelligibility of Chinese dialects experimentally tested. *Lingua*. 119 (5), 709–732.
- Tausczik, Y. & Pennebaker, J. (2010). The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology*, 29(1), 24-54.
- Theodoropoulou, M. (2012). The emotion seeks to be expressed: Thoughts from a linguist's point of view. In (Ed.) A. Chaniotis, *Unveiling Emotions: Sources and*

- Methods for the Study of Emotions in the Greek World*, 433-468. Stuttgart: Steiner.
- Tomasz, K. (2016). The History of the Normative Opposition of 'Language versus Dialect:' From Its Graeco-Latin Origin to Central Europe's Ethnolinguistic Nation-States. *Colloquia Humanistica. Vol 5*, 189-198. Retrieved 20 August 2023.
- Tomlinson, J. (1991). *Cultural Imperialism: A Critical Introduction*. London: Continuum.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Trudgill, P. (1983). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin Books.
- Trudgill, P. (1986). *Dialects in Contact*. Oxford: Basil Blackwell.
- Trudgill, P. (2003). Modern Greek dialects. A preliminary classification. *Journal of Greek Linguistics*.4(1), 45-64.
- Trudgill, P. (2009). Sociolinguistic typology and complexification. In (Ed.) G. Sampson, D. Gil & P. Trudgill, *Language Complexity as an Evolving Variable*, 98-109. Oxford: Oxford University Press.
- Trudgill, P., Gordon, E., Lewis, G. & Maclagan, M. (2000). Determinism in new dialect formation and the genesis of New Zealand English. *Journal of Linguistics* 36, 299-318.
- Tsitsanoudis – Mallidis, N. & Derveni, E. (2018). Emotive language: Linguistic depictions of the three years-old drowned refugee boy in the Greek journalistic discourse. *Interface Journal of European Languages and Literatures. National Taiwan University*, 6, 1 – 38.
- Tzakosta, M. (2014). Οι γλωσσικές ποικιλίες στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: σκέψεις και προβληματική για το σχεδιασμό ενός προγράμματος διδασκαλίας. *Studies of Greek Linguistics* 34, 406-414. Thessaloniki: Institute of Modern Greek Studies & Aristotle University of Thessaloniki.

- UNESCO. (2003). *Language Vitality and Endangerment*. UNESCO.
- Van Rooy, R. (2020). *Mutual intelligibility: The number one criterion?* In: *Language or Dialect? The History of a Conceptual Pair*. Oxford University Press.
- Watson, D. & Clark, L. A. (1992). Affects separable and inseparable. On the hierarchical arrangement of the negative effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 489 – 505.
- Weinreich, U. (1954). Is a structural dialectology possible? *Word* 10, 388-400.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge: MIT press.
- Wierzbicka, A. (1992). Defining emotion concepts. *Cognitive Science*, 16, 539 – 581.
- Wierzbicka, A. (1999). *Emotions across languages and cultures: Diversity and universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wierzbicka, A. (2014). *Imprisoned in English: The hazards of English as a default language*. Oxford: Oxford University Press
- Wittgenstein, L. (1989). *Philosophical investigation*. Oxford: Basil Blackwell.
- Zampieri, M. & Nakov, P. (2021). *Similar Languages, Varieties, and Dialects: A Computational Perspective*. Cambridge University Press.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Ανδριώτης, Ν. (1960). *Το ομόσπονδο κράτος των Σκοπίων και η γλώσσα του*. Θεσσαλονίκη: Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα.
- Αποστολίδου, Β. (2015). Το νέο πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη υποχρεωτική εκπαίδευση και στην Α΄ λυκείου. Οι θεωρητικές του προϋποθέσεις και η δημόσια συζήτηση. Στο *Νεοελληνική λογοτεχνία σήμερα. Κοινωνία και εκπαίδευση*. Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου, 79-94. Αθήνα, 28-30 Νοεμβρίου 2013. Τομέας Νεοελληνικής Φιλολογίας – Τμήμα Φιλολογίας-Φιλοσοφική Σχολή– ΕΚΠΑ.

- Αργυριάδης, Γ. (1990). *Νεοελληνική γλώσσα, Ιστορικές και Γλωσσολογικές Διαστάσεις*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Αρχάκης Α. & Κονδύλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: Νήσος.
- Γαβριηλίδου, Ζ. (2017). Οι εννοιολογικές μεταφορές στον Τύπο την εποχή της λιτότητας. Στο (Επιμ.) Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, *Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ. Από την αρχαιοελληνική γραμματεία έως σήμερα*, 272-302. Αθήνα: Gutenberg.
- Γούτσος, Δ. & Μπέλλα, Σπ. (2022). *Κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Gutenberg
- Γούτσος, Δ. (2012). Ύφος. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Λεξικό γλωσσολογικών όρων. Στο Πύλη για την ελληνική γλώσσα. Ανακτήθηκε στις 03/06/2023 από: https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=164
- Δελβερούδη, Ρ. (2001). Γλωσσική ποικιλία. Στο Πύλη για την ελληνική γλώσσα, *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός Θεωρία και Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας*. Ανακτήθηκε στις 25/02/2024 από: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a9/index.html
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) Δημοτικού – Γυμνασίου (ΦΕΚ 303/ τ. Β 13/3/2003).
- Δραγάση, Ε. (1995). *Λογοτεχνική Αγωγή για μικρά παιδιά, Τα εκπαιδευτικά*, Απρίλιος- Ιούνιος, 22- 23.
- Θεοδωροπούλου, Μ. (2001). Ψυχισμός και γλώσσα. Στο (Επιμ.) Α. Φ. Χριστίδης, *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*, 35 – 39. Αθήνα: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Θεοδωροπούλου, Μ. (2004). *Στα γλωσσικά μονοπάτια του φόβου: Ψυχισμός και γλώσσα*. Αθήνα: Νήσος/ Επιχειρήματα.
- Θεοδωροπούλου, Μ. (2012). Μεταφορά: Ένας ευλύγιστος μηχανισμός; Στο (Επιμ.) Ι. Ευδοκίμидης & Κ. Πόταγας, *Λόγος και νόηση: Συζητήσεις για το λόγο στο Αιγινήτειο*, 172-181. Αθήνα: Συνάψεις.

- Ιορδανίδου, Α. & Μάντζαρη, Ε. (2005). Τα θηλυκά επαγγελματικά ουσιαστικά: γλωσσική χρήση και τυποποίηση. Κύπρος: Πρακτικά 5ου Συνεδρίου: Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία.
- Καβουκόπουλος, Φ., Παραδιά, Μ., Μήτσης, Ν. & Χατζησαββίδης, Σ. (2011). Η κλιτική πολυτυπία στις γραμματικές της Νέας Ελληνικής, 15-42. Νέα Παιδεία 137.
- Κακριδή-Ferrari, Μ., Κατή, Δ. & Νικηφορίδου, Β. (1999). Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση. *Γλωσσικός υπολογιστής 1* (1): 103-112. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κακριδή-Ferrari, Μ. (2000). Νόρμα, γλωσσική ποικιλία και εκπαίδευση. *Γλωσσικός Υπολογιστής 2* (1-2), 161-167. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Ανακτήθηκε στις 12/03/2023 από: http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/thematikes/new_print/1/1.htm
- Κακριδή-Ferrari, Μ. (2023). Κοινωνιογλωσσολογία, 1-7. Τμήμα Φιλολογίας. Τομέας Γλωσσολογίας. Ανακτήθηκε στις 12/12/23 από: https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PHIL191/5_Koinonioglossologia_Genika.pdf
- Κακριδή-Ferrari, Μ. & Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ. (1996). Η γλωσσική ποικιλία και η διδασκαλία της νέας ελληνικής. Στο *Η νέα ελληνική ως ξένη γλώσσα. Προβλήματα διδασκαλίας*, 17-51. Αθήνα: Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.
- Καμπάκη - Βουγιουκλή, Π. (2009). *Εισαγωγή στη νεοελληνική διαλεκτολογία κατά παράδοση*. Ξάνθη: Σπανίδης.
- Καναβού, Ν. (2006). «Ιωνική Διάλεκτος». Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία. Ανακτήθηκε από: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=4671>
- Κανατσούλη, Μ. (2007). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας σχολικής και προσχολικής ηλικίας*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Κανδήρου, Γ., Πασχαλίδης, Δ. & Ρίζος, Σ. (2015). *Γλωσσικές ασκήσεις. Γενικό Λύκειο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ- ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

- Κατή, Δ.(1999). Εισαγωγή. Στο Δ. Κατή, Μ. Κονδύλη, & Νικηφορίδου, *Γλώσσα και Νόηση*, 43-60. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Κατσίκη – Γκίβαλου, Α. (2007). *Φιλαναγνωσία και Σχολείο*, Αθήνα: Πατάκης.
- Κατσούδα, Γ. (2016-α). Διαλεκτική εκπαίδευση και διδασκαλία της ξένης γλώσσας: παραδείγματα από τα ιδιώματα της Μυτιλήνης. *Μέντορας* 14, 111-124.
- Κατσούδα, Γ. (2016-β). *Το ιδίωμα των Κυθήρων. Περιγραφή και Ανάλυση*. Αθήνα: Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών.
- Κατσούδα, Γ., Μαγουλά, Ευ. & Οικονομάκου, Μ. (2022). Γλωσσικές γεωγραφικές ποικιλίες και καινοτόμες δράσεις στην εκπαίδευση: το ιδίωμα του Καστελλόριζου. Στα Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Θερινού Πανεπιστημίου «Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ», Καστελλόριζο, 10-15 Ιουλίου 2022.
- Καραμησίνη, Ε. (2010). *Κοινωνιολογία της Παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Πολύτροπον.
- Καραντζή, Χ. (2009). *Τα όρια της Γλωσσογεωγραφίας: Νέες Τάσεις στη Διαλεκτολογία και τα αρχεία προφορικού λόγου*, 874-884. 8ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, Ιωάννινα 30 Αυγούστου-2 Σεπτεμβρίου 2007, Αθήνα: Κέντρο Ερεύνης Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 17/07/2023 από: <https://docplayer.gr/5087461-Ta-oria-tis-glssogegrafias-nees-taseis-sti-dialektologia-kai-ta-arheia-proforikoy-logoy.html>
- Καραντζή, Χ.(2010). Literary dialects and dialectical literature. *Research Center for Modern Greek Dialects-Academy of Athens*, 456-468. Ανακτήθηκε στις 14/01/2024 από: https://www.ling.ohiostate.edu/ICGL/proceedings/39_Krantzi_KED_456.pdf
- Κοντοσόπουλος, Ν. (1989). *Γλωσσικός Άτλας της Κρήτης. Γενική εισαγωγή και διαλεκτολογικοί χάρτες*. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο: Ερευνητικό Κέντρο Κρήτης.
- Κοντοσόπουλος, Ν. (2001). *Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Γρηγόρης.

- Κοπιδάκης, Μ. (2015). *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Κριαράς, Ε. (1987). *Τα πεντάλεπτά μου στην ΕΡΤ και άλλα γλωσσικά*. Θεσσαλονίκη: Μαλλιάρης Παιδεία.
- Κωστάκης, Θ. (1951). *Σύντομη γραμματική της τσακωνικής διαλέκτου*. Αθήνα: Institut Francais D' Athenes.
- Κωστάκης, Θ. (1968). *Το γλωσσικό ιδίωμα της Σίλλης*. Αθήνα: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών.
- Λασκαράτου, Χ. (2012). «Πόνος και λειτουργίες της γλώσσας». Στο (Επιμ.) Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη *Η διαχείριση του πόνου στη δημόσια σφαίρα. Από τη νηπιακή ηλικία έως την ενηλικίωση*, 17 – 37. Αθήνα: Προπομπός.
- Λυδάκη, Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μαγουλά, Ευ. & Κατσούδα, Γ. (2023). Η μορφολογία της ελληνικής: Βασικές έννοιες και παραδείγματα. Στο (Επιμ.) Σ. - Ν. Τσεσμελή, & Γ. Μανωλίτσης. *Μορφολογικές Διαδικασίες στον Γραπτό Λόγο για την Ελληνική Γλώσσα*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Μαλαφάντης, Κ. (2015). *Παιδαγωγική της Λογοτεχνίας: η θεωρία, τα πρόσωπα και τα κείμενα*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μηνάς, Κ. (1983). *Εισαγωγή στη Διαλεκτολογία*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Μηνάς, Κ. (2020). *Γλωσσικός άτλαντας της Δωδεκανήσου*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Μήτσης, Ν. (2017). Η αλληλεξάρτηση των λέξεων σε σημασιολογικό επίπεδο και ο ολιστικός χαρακτήρας της λεξικής γνώσης. Διδακτικές συνέπειες στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσα. Στο (Επιμ.) Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, *Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ. Από την αρχαιοελληνική γραμματεία έως σήμερα*, 58-84. Αθήνα: Gutenberg.
- Μούζας, Οδ. (2012). Η διαχείριση του ψυχολογικού πόνου από τα ΜΜΕ. Στο (Επιμ.) Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, *Η διαχείριση του πόνου στη δημόσια σφαίρα. Από τη νηπιακή ηλικία έως την ενηλικίωση*, 187 - 198. Αθήνα: Προπομπός.

- Μπαμπινιώτης, Γ. (1984): *Γλωσσολογία και λογοτεχνία. Από την τεχνική στην τέχνη του λόγου* (2^η εκδ.) Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1994). *Ελληνική γλώσσα : Παρελθόν, παρόν, μέλλον: Μελετήματα, διαλέξεις και άρθρα 1977-1993*, Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
- Μπαμπινιώτης Γ. (2010). *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (1η έκδ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2017). *Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπασλής, Γ. (2006). *Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας. Μια σύγχρονη ολιστική και επικοινωνιακή προσέγγιση*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Μπασλής, Γ. (2012). *Εισαγωγή στη σύγχρονη διαλεκτολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μπέης, Σ. (2023). *Το γλωσσικό ιδίωμα της Λάρισας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Νικολακοπούλου – Σακκά, Ν. (1989). *Παιδική Λογοτεχνία και σχολείο, στο Παιδική Λογοτεχνία, συμβολή της στην πνευματική καλλιέργεια του παιδιού*, Αθήνα: Κουτσούμπος.
- Ντίνας, Κ. & Ζαρκογιάννη, Ε.Χ. (2009). *Διδακτική αξιοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων. Η περίπτωση του ιδιώματος Αφάντου Ρόδου*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press
- Ντίνας, Κ. (2013). Η γλωσσική ποικιλότητα στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του Κριτικού Γραμματισμού. Στο (Επιμ.) Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, *Γλώσσα και Σύγχρονη (Πρωτο)σχολική Εκπαίδευση. Επίκαιρες προκλήσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ντίνας, Κ. (2015). Η αξιοποίηση της διαλεκτικής ποικιλίας στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού. Η εμπειρία μίας διδακτικής απόπειρας. Στο (Επιμ.) Μ. Τζακώστα., *Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια*

- εκπαίδευση. *Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές*, 167-186. Αθήνα: Gutenberg.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο & Υπουργείο Παιδείας και Διά Βίου Μάθησης (2011). Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου. Απόφαση 70001/Γ2. ΦΕΚ 1562, τ. Β΄, 27-6-2011.
- Παπαδόπουλος, Α. (1955). *Ιστορική γραμματική της ποντιακής διαλέκτου*. Αρχαίον Πόντου. Αθήνα: Επιτροπή Ποντιακών Μελετών.
- Παπαδόπουλος, Ν. (1994). *Λεξικό ψυχολογίας (με τετράγλωσση ορολογία)*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.
- Παντελίδης, Ν. (2007). Αρχαίες ελληνικές διάλεκτοι. Πύλη για τη ελληνική γλώσσα: Θέματα ιστορίας της ελληνικής γλώσσας. Ανακτήθηκε στις 19/06/2023 από: https://www.greeklanguage.gr/greekLang/studies/history/thema_07/index.html
- Παυλίδου, Θ. (1985). Παρατηρήσεις στα θηλυκά επαγγελματικά. Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, 201-217.
- Παυλίδου, Θ. (2002). *Γλώσσα, Γένος, Φύλο*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Πετρόπουλος, Δ. (2008). *Κοινωνιογλωσσολογία και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Μέτρον.
- Πουρκός, Μ. (1997). *Ο ρόλος του πλαισίου στην ανθρώπινη επικοινωνία, την εκπαίδευση και την κοινωνικό-ηθική μάθηση: η οικο-σωματική-βιωματική προσέγγιση ως εναλλακτική πρόταση στο γνωστικισμό: προς μία βιωματική, ευρετική και επικοινωνιακή ψυχοπαιδαγωγική*, Αθήνα: Gutenberg.
- Πρεβελάκης, Ν. & Τσιτσανούδη - Μαλλίδη, Ν. (2022). *Φοβογλώσσα. Phoboglossa*. (Δίγλωσση εκδ.). Αθήνα: Καστανιώτη.
- Ράλλη, Α. (2015). Μορφολογική Ποικιλία στην Κοινή και Νεοελληνική και τις διαλέκτους. Στο *Γλωσσική Επαφή και Μορφολογική Ποικιλία*. Patras Working Papers in Linguistics, Vol. 4
- Ράλλη, Α. (2019). Γλωσσική χαρτογράφηση: Ο ηλεκτρονικός διαλεκτικός άτλαντας της Λέσβου. Στο (Επιμ.), Γ. Κάρλα, Γ. Κατσούδα, Ι. Μανωλέσσου & Ν.

- Παντελίδης, *Τόμος αφιερωμένος στη Χριστίνα Μπασέα – Μπεζαντάκου*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Σακελλαριάδη, Ευ. (2006). Ο Μυστικός Κήπος: λογοτεχνική κριτική και θεωρία, η άλλη διάσταση της διδασκαλίας της λογοτεχνίας. Στο Β. Αποστολίδου & Ε. Χοντολίδου, *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.
- Σακελλαρίου, Χ. (1995). *Σημειολογία και γλωσσολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σολδάτος, Κ. (1991). *Πόνος: κλινικές εικόνες και αντιμετώπιση. Κλινικά φροντιστήρια*. Αθήνα: Ιατρική Εταιρεία Αθηνών.
- Σταυρακάκης, Γ. (2005). *Πολιτισμική Πολιτική και Παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τζακώστα, Μ. (2020). Πώς οι διάλεκτοι μπορούν να γίνουν αναπόσπαστο κομμάτι της γλωσσικής διδασκαλίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης: η περίπτωση της Κρητικής. Στο (Επιμ.) Ζ. Στρατιδάκης *Η κρητική διάλεκτος: ιστορικότητα, εκφραστικό βάθος, διδακτικοί πειραματισμοί*, 71-92. Ρέθυμνο: Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνου.
- Τζακώστα, Μ. (2022). Γλώσσα, κοινωνία και διάλεκτος. Στο (Επιμ.) D. Goutsos & P. Bella, *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία*, 107-132. Αθήνα: Gutenberg.
- Τζίτζιλής, Χρ. (2000). Νεοελληνικές διάλεκτοι και νεοελληνική διαλεκτολογία. Στο (Επιμ.) Α. – Φ. Χριστίδης et al. *Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοί της*, 15-22. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1938). Νεοελληνική γραμματική: Ιστορική Εισαγωγή Άπαντα. Τόμος 3^{ος}, 62-68. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1963[1953]). Η «βουλευτίνα» και ο σχηματισμός των θηλυκών επαγγελματικών ουσιαστικών. Στο Άπαντα Μανόλη Έμφυλη (κοινωνιο)γλωσσική απαξίωση | 227 Τριανταφυλλίδη, 2ος Τόμος, 326-334. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1978). *Νεοελληνική Γραμματική (της δημοτικής)*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

- Τριανταφυλλόπουλος, Δ. (2003). *MME και Πολιτισμός*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τσιπλάκου, Σ. (2007). Γλωσσική ποικιλία και κριτικός εγγραμματισμός: Συσχετισμοί και παιδαγωγικές προεκτάσεις. (Επιμ.) Η. Ματσαγούρας *Σχολικός εγγραμματισμός: Λειτουργικός, Κριτικός και Επιστημονικός*, 466-511. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2005). Η χρήση της Νεοελληνικής Γλώσσας και ο δημοσιογραφικός λόγος – Η φύση, οι λειτουργίες και η παιδευτική σημασία του σύγχρονου τηλεοπτικού δημοσιογραφικού λόγου, Διδακτορική διατριβή: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. & Θεοδωρόπουλος, Ε. (2015). Στο (Επιμ.) Μ. Τζακώστα, *Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές*, 211-237. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2017). *Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και MME. Από την Αρχαιοελληνική Γραμματεία έως σήμερα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2019). Ανθρώπινα δικαιώματα και λεκτικές πραγματώσεις του κοινωνικού πόνου σε κείμενα της δημόσιας σφαίρας. Στο (Επιμ.) Α. Γιώτσα, *Ανθρώπινα δικαιώματα & Εκπαίδευση*, 181–195. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2021). Παιδιά προσφύγων και MME. Γλωσσικές περιγραφές και κλίμακες έντασης. Στο (Επιμ.) Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη *Γλώσσα Ηθική Και Ιδεολογία στα MME*, 45–61. Αθήνα: Πεδίο.
- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, Ν., & Σταυρόπουλος, Α. (2022). Η κατασκευή της κοινωνικής συγκατάνευσης στα περιοριστικά μέτρα λόγω της πανδημίας: Μια προσέγγιση με βάση τις αναφορές με θέμα lockdown Ελλάδα στο διαδίκτυο. *Aegean Working Papers in Ethnographic Linguistics*, 3, 112–131. Ανακτήθηκε στις 08/01/2024 από: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/awpel/article/view/29948>

- Τσοκαλίδου, Ρ. (2001). Γλώσσα και φύλο. Στο (Επιμ.) Α.-Φ. Χριστίδης
Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα, 104-107. Θεσσαλονίκη: Κέντρο
Ελληνικής Γλώσσας.
- Φιλιππάκη - Warburton E. (1992). *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*. Αθήνα:
Νεφέλη.
- Φλιάτουρας, Α. (2018). *Η μορφολογική αλλαγή στην ελληνική γλώσσα: Μια σύγχρονη
και συνοπτική παρουσίαση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Φραγκουδάκη, Α. (1987). *Γλώσσα και Ιδεολογία. Κοινωνιολογική προσέγγιση της
ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Φραγκουδάκη, Α. (1988). Γλώσσα λανθάνουσα-2: Η θυγάτηρ της Εύας και το
επικρατέστερο γένος. *Δίμη* 3, 82-85.
- Φραγκουδάκη, Α. (1989). Γλώσσα λανθάνουσα-3 ή γιατί δεν υπάρχουν βουλεύτριες
παρά μόνο χορεύτριες. *Δίμη* 4, 42-44.
- Χαραλαμπάκης, Χ. (2012). *Νεοελληνικός λόγος. Μελέτες για τη γλώσσα, τη λογοτεχνία
και το ύφος*. (γ' έκδοση). Αθήνα: Νεφέλη
- Χαραλαμπόπουλος, Α. (1980). Φωνολογική ανάλυση της τσακωνικής διαλέκτου,
Διδακτορική διατριβή: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Χατζιωάννου, Κ. (2000). *Ετυμολογικό λεξικό της ομιλούμενης κυπριακής διαλέκτου.
V Ιστορία, ερμηνεία και φωνητική των λέξεων με τοπωνυμικό παράρτημα*.
Λευκωσία: Ταμασός.
- Χατζησαββίδης, Σ. & Χατζησαββίδου, Α. (2014). Γραμματική Νέας Ελληνικής
Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου, 180-181. Αθήνα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος».